

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיֵשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומולוה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלָאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהַלְתּוֹ עֲמִידַת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְא אֶת־יְהוָה פִּמְצוֹתָיו חֲפִץ מֵאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשָׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹוה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יָמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחַלֵּק וְנִמְסָה תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

ח"י אלפים (18.000) עותקים הודפסו על ידי האחים דויטש

לזכות

הרב ר' ברוך מאיר בן חי וויטא שי' זיילר לאויוש"ט

ליום הולדתו כ' סיון

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) מסכת נידה עם ביאורים	כז) מדף יג עד דף יט
ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב	ד	מאת: מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ג) מאמר ד"ה בהעלותך את הנרות		כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	קנב
ה) שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט	ה	כב) שולחן ערוך הלכות שבת	קנב
ד) משיחת שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון ה'תשנ"א	יח	כג) לקוטי תורה	קנג
ה) לקוטי שיחות – פרשת בהעלותך		כד) שערי אורה	קנד
ו) בלה"ק) כך יח	יט	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	קנז
ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק ל"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי		כו) תורת שמואל תרל"ב	קנה
יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כג	כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	קנה
ז) זכרונות אס המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		כח) ספר המאמרים קונטרסים	קנו
ז"ל שניאורסאהן חוברת ט, תרגום מאידש	כד	כט) לקוטי דיבורים	קנו
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך	כה	ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	קנז
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בהעלותך	כו	לא) אגרות קודש	קנז
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך	נד	לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ב	קנח
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		לג) חומש לקריאה בציבור	קנט
לשבוע פרשת בהעלותך	נה	לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך	קסו
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך	סג	לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	קסז
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סו		
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :			
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך	סט		
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך	צט		
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך	קו		
יז) נביאים וכתובים			
שמואל-ב פרק כד, תהלים פרק נא	קיד		
יח) משניות יבמות			
ביאור קהתי	קטז		
יט) עין יעקב מסכת יומא	קכג		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי.

1 על המצוה להדליק את נרות המנורה במשכן ובמקדש נאמר בתורה:
2 **בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאֵיתָא מובא ב'לקוטי תורה'² ספר**
3 **מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן על החומשים ויקרא-במדבר-דברים דְּנִרְוֹת**
4 **לפי המשמעות הפנימית של הדברים הֵם הַנְּשָׁמוֹת של בני ישראל כְּמוֹ**

5 **שְׁפָתוֹב³ גַּר הוֹי' נִשְׁמַת**
6 **אָדָם הרי שהנשמה נמשלה לנו**
7 **נְיוֹ' שבע הנרות דְּהַמְנוּרָה**
8 **הֵם כנגד ז' סוגי בְּנֵי**
9 **יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוּרָת ה', יֵשׁ**
10 **עוֹבֵד מֵאֲהָבָה מְשׁוּף¹**
11 **כְּמִים כשם שהמים טבעם**
12 **להיות זורמים ונמשכים**
13 **ונשפעים, כך העובד את ה'**
14 **מאבהב מסוג זה מרגיש משיכה**
15 **והשתפכות הנפש לאלקות**
16 **(חֶסֶד) והתחושות הללו שייכות**
17 **למידת החסד שנמשכת**
18 **(ושופעת) יֵשׁ מי שעובד את**
19 **ה' מֵאֲהָבָה כְּרִשְׁפִי אֵשׁ**
20 **מתוך צימאון עז ותחושה של**
21 **כלות הנפש כמו אש שבושרת**
22 **ומכלה (גְּבוּרָה) והתחושות**
23 **הללו שייכות למידת הגבורה)**
24 **וְכוֹ' וכן הלאה אופנים נוספים**
25 **בעבודת ה' מתוך תחושות**
26 **ששייכות לשאר המידות].**
27 **וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר מֵהַר"ש**
28 **בְּמֵאֲמָרוֹ 'דְּבוּר הַמֶּתְחִיל'**
29 **וְיִדְבֵּר גו' בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת**
30 **הַנְּרוֹת, שְׁנֵאֲמַר לִפְנֵי**
31 **מֵאָה שָׁנָה⁴, מעת אמירת**
32 **מאמר זה בשנת תשכ"ט, היינו**

33 **בשנת תרכ"ט, דְּזֶה שְׁהַנְּשָׁמוֹת נִקְרְאִים נְרוֹת הוּא כְּמֵאֲמַר**
34 **רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ במדרש אֲמַר הַקָּב"ה לְאָדָם גַּרִי הֵנּוּ שֶׁל**
35 **הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא בִּיד הָאָדָם וְנִרְךָ הֵנּוּ שֶׁל הָאָדָם נִמְצָא בְּיָדֵי**
36 **בִּיד הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, גַּרִי בִּידֶךָ נֵרוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בִּיד הָאָדָם זֶה**

בס"ד. שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון ה'תשכ"ט*

בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאֵיתָא ב'לקוטי תורה'² דְּנִרְוֹת
הֵם הַנְּשָׁמוֹת כְּמוֹ שְׁפָתוֹב³ גַּר הוֹי' נִשְׁמַת
אָדָם נְיוֹ' הַנְּרוֹת דְּהַמְנוּרָה הֵם ז' סוגי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּעֲבוּרָת ה', יֵשׁ עוֹבֵד מֵאֲהָבָה מְשׁוּף כְּמִים (חֶסֶד) וְיֵשׁ
מֵאֲהָבָה כְּרִשְׁפִי אֵשׁ (גְּבוּרָה) וְכוּ']. וּמִבְּאֵר אֲדָמוֹר
מֵהַר"ש בְּמֵאֲמָרוֹ 'דְּבוּר הַמֶּתְחִיל' וְיִדְבֵּר גו' בְּהַעֲלוֹתָךְ
אֶת הַנְּרוֹת, שְׁנֵאֲמַר לִפְנֵי מֵאָה שָׁנָה⁴, דְּזֶה שְׁהַנְּשָׁמוֹת
נִקְרְאִים נְרוֹת הוּא כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ אֲמַר הַקָּב"ה
לְאָדָם גַּרִי בִּידֶךָ וְנִרְךָ בְּיָדֵי, גַּרִי בִּידֶךָ זֶה הַתּוֹרָה, דְּכָתִיב⁶
כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר. וְנִרְךָ בְּיָדֵי זֶה הַנְּפֶשׁ, דְּכָתִיב³ גַּר
הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם, אִם שְׁמַרְתָּ אֶת גַּרִי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נִרְךָ,
וְאִם כְּפִיתָ אֶת גַּרִי אֲנִי מְכַבֶּה אֶת נִרְךָ. וְצָרִיךְ לְהִבִּין, הֲרִי
זֶה שְׁהַנְּשָׁמוֹת נִקְרְאִים נְרוֹת הוּא מְפָרֵשׁ בְּקָרָא (גַּר הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם), וְלָמָּה מִבְּאֵר כְּמֵאֲמַר אֶת דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ גַּרִי
בִּידֶךָ וְנִרְךָ בְּיָדֵי. גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין, דְּבִפְסוּק נֵאֲמַר גַּר הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם, שְׁהַנְּשָׁמָה הִיא גַּר הוֹי', וּבְמִדְרַשׁ הַנַּ"ל
אוֹמֵר שְׁהַנְּשָׁמָה הִיא נִרְךָ (דְּהַאָדָם) וְהַתּוֹרָה הִיא גַּרִי (דְּהַקָּב"ה) וְאִם כֵּן לֹא
זֶה בְּלִבְדֵּי שֶׁלֹּאֵרֵא אֵין דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ חִידוּשׁ וְתוֹסֶפֶת עַל
הַפְּסוּק כִּי הַהִשּׁוּאָה בֵּין הַנְּשָׁמָה לִנְר כְּכֹר מוֹפֵיעָה בְּפִסּוּק, אֵלֹא
שְׂקִימַת סְתִירָה בִּינֵיהֶם כִּי בְּפִסּוּק הַנְּשָׁמָה נִקְרָא "גַּר הוֹי",
הֵינּוּ הֵנּוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא וְאֵילּוֹ בְּמִדְרַשׁ הַנְּשָׁמָה
נִקְרָא "נִרְךָ", הֵינּוּ הֵנּוּ שֶׁל הָאָדָם.!

(ב) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדָּיִם הַמְּבָאֵר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת⁷
דְּעִנֵּן בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת הוּא שְׁאֲהָרֵן מְעוֹרֵר

בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת הוּא שְׁהַנְּשָׁמוֹת נִקְרְאִים נְרוֹת הוּא כְּמֵאֲמַר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ במדרש אֲמַר הַקָּב"ה לְאָדָם גַּרִי הֵנּוּ שֶׁל
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא בִּיד הָאָדָם וְנִרְךָ הֵנּוּ שֶׁל הָאָדָם נִמְצָא בְּיָדֵי
בִּיד הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, גַּרִי בִּידֶךָ נֵרוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בִּיד הָאָדָם זֶה

(*) יצא לאור בקונטרס ט"ו סיון – תנש"א, "בקשר עם ט"ו סיון, יום התחלת מאסרו של כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע בשנת תרפ"ז. . . ג' בהעלותך, טו סיון, ה'תנש"א". (1) פרשתנו (בהעלותך), ח, ב. (2) פרשתנו רד"ה בהעלותך את הנרות (כט, ג). (3) משלי כ, כז. (4) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ט) – נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' ריד ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שלו ואילך). (5) דבר"ר פ"ד, ד. (6) משלי ו, כג. (7) אוה"ת פרשתנו ד"ה בהעלותך את הנרות (ע' שכו. שם ע' שלב). ד"ה זה בסה"מ עטר"ת (ע' תעג ואילך). ה'ש"ת (ע' 127 ואילך). וראה גם ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט פ"ב ואילך (סה"מ תרפ"ט ע' 164 ואילך). ובכ"מ.

(*) וראה לקמן ס"ע שעא ובהערה 40, שלאחרי הגאולה די"ב תמוז נתגלה שהמאסר הי' זריעה, בכדי שעיי"ז תהי' צמיחה בריבוי והוספה בהפצת המעיינות.

בהעלותך את הנרות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לַעֲלוֹת לַמַּעֲלָה, וְעַד לִיכָלֵל בְּעֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף כְּלוּמֹר,
2 הַתְּעֻלוֹת בְּרֵמָה גְבוּהָה עַד כִּדִּי אֵיבּוֹד הַמִּצִּיאוֹת הַעֲצֵמִית וְהַתְּכַלְלוֹת בְּעֶצְמִיּוֹת
3 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הָאֵינְסוֹפִי (כְּמוֹ נֹר קֹטֵן שֶׁמִּתְקָרֵב לַאֲבֹקָה גְּדוּלָּה וְאוֹרוֹ נִכְלָל
4 בָּהּ). וְהֵגֶם דְּרָצוֹן זֶה לַהֲתַעֲלוֹת וְלִהְיוֹת כְּאוֹר אֵין סוֹף הוּא טֹבֵעַ

5 דְּהַנְשָׁמָה מִצֹּד עֲצֻמָּה,

6 וְכִמְבָּאָר בְּתַנְיָא⁸, דְּהִטְעֵם

7 שְׁהַנְשָׁמוֹת נִקְרְאִים בְּשֵׁם

8 גִּירוֹת, הוּא, כִּי כְּמוֹ שְׁהִנֵּר

9 הַגִּשְׁמִי טֹבֵעוֹ לְבַעוֹר בְּצוּרָה

10 כּוֹז שֶׁהָאֵשׁ נִמְשַׁכֶּת לַעֲלוֹת

11 לַמַּעֲלָה וְלִידְבָק בְּשִׁרְשׁוֹ

12 (בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכָּלְלִי

13 שֶׁתַּחַת⁹ גִּלְגַּל הַיָּרֵחַ שֶׁהוּא

14 הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל אֵשׁ שִׁקִּימָה

15 בְּעוֹלָם) כֵּן הַנְשָׁמָה הִיא

16 בְּטֹבֵעַ הַרְצוֹא רֹצֵה בְּטֹבֵעַ

17 לְצִאת מִמְּקוֹמָה הַנוֹכַחִי וְלַעֲלוֹת

18 לַמַּעֲלָה לְהַכָּלֵל בְּמִקְוֹר

19 חֲצִבָּה הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁלָּהּ בְּאֱלוֹקוֹת,

20 וְאִף שֶׁהִרְצוֹן הוּא קִיִּים בְּנִשְׁמָה

21 מִעֲצֵם טֹבֵעַה וּמִהוּתָּהּ מְכַל-

22 מְקוֹם צָרִיד שֶׁאֵהָרֵן יַעֲלֶה

23 אֶת הַנִּרְוֹת (הַנְשָׁמוֹת)

24 וְהוּא יִהְיֶה זֶה שִׁיגְרוֹם לָהֶם

25 הַתְּעוֹרוֹרוֹת לִכְךָ, כִּי עַל-יְדֵי

26 יְרִידַת הַנְשָׁמָה לְמִטָּה

27 לְעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹלָם גִּשְׁמִי

28 וְחֻמְרִי וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בַּגּוֹף

29 שֶׁהוּא גּוֹף גִּשְׁמִי וְחֻמְרִי,

30 מִתְּעַלֵּם טֹבֵעַ הַרְצוֹא

31 וְהַהֲתוֹקֶקוֹת לְאֱלוֹקוֹת שְׂפָה.

32 וְכִמְבָּאָר בְּתַנְיָא⁸, דְּהִטְעֵם

33 בְּדִירוּשִׁים⁷, כְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת

34 דְּמִהֲטַעְמִים אֶחָד הַטַּעֲמִים

35 עַל זֶה שְׁהַנְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת שֶׁהִשּׁוּר שֶׁלָּהֶם הוּא מִהֲאֱלוֹקוֹת כִּפִּי

36 שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָרָאשׁוֹן וְהַנֶּעֱלָה בִּיטָר מִבֵּין אַרְבַּעַת

37 הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה) נִקְרְאִים זֶרַע אָדָם,

38 וְהַנְשָׁמוֹת דְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁהִשּׁוּר שֶׁלָּהֶם הוּא מִהֲאֱלוֹקוֹת

39 כִּפִּי שֶׁהִיא בְּעוֹלָמוֹת אֱלוֹ נִקְרְאִים זֶרַע בְּהֶמָּה¹⁰, כְּמִבּוֹאֵר בְּקִבְלָה

40 וְחֲסִידוֹת עַל הַתְּכַתּוּב "וְרַעֲיָתָ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶרַע אָדָם זֶרַע בְּהֶמָּה" שֶׁהִנְשָׁמוֹת

41 הַגְּבוּהוֹת שֶׁשּׁוֹרֵשָׁן מִבְּחִינַת "אָדָם הָעֲלִיּוֹן" (כְּתוּב בְּמַעֲשֵׂה הַמֵּרְכָבָה "וְעַל

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

ביאור בדרך אפשר

1 הוא נעלם ונסתר] הוא על-ידי אהרן דוקא, כי באהרן כתיב¹⁴
 2 כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן אֶהְרֹן שְׂיֹרֵד עַל
 3 פִּי מְדוּתָיו, וְעִנֵּן זָקֵן אֶהְרֹן לְפִי מִשְׁמַעְתּוֹ הַרוּחָנִית הַפְּנִימִית הוּא
 4 הַלְכוֹת הַתּוֹרָה¹⁵, ועל הקשר בין הזקן לתורה מבואר בלקוטי תורה
 5 שהזקן הוא משערות שיש בהן
 6 מעט חיות המוח ולכן אפשר
 7 לגזור שערות מבלי להכאיב
 8 למוח, וברוחניות השערה היא
 9 כמשל והחיות שבה היא כנמשל
 10 וכך התורה הנקראת "משל"
 11 הקדמוני" היא כמשל לקדוש"
 12 ברוך-הוא שהוא הנמשל כי על
 13 ידי לימוד התורה באים להשגה
 14 מסוימת בקדוש-ברוך-הוא
 15 ועל-ידי התורה, תורה
 16 אור¹⁶, השופכת אור על
 17 הנשמה ומאירה אותה מתגלה
 18 ומאיר טבע העליה
 19 דהנשמה (שִׁישְׁנוּ והוא
 20 קיים בהעלם גם בירידתה
 21 של הנשמה למטה
 22 והתלבשותה בגוף), וזו
 23 המשמעות הפנימית של
 24 בהעלותך את הנרות היינו
 25 שהנשמות מרגישות את הרצון
 26 להתקרב לאלוקות בצורה
 27 גלויה.
 28 ועל-פי-זה יש לבאר
 29 השינוי דמאמר רבותינו
 30 ז"ל (המובא במאמר
 31 הנזכר של אדמו"ר מהר"ש) אם
 32 שמרת את גרי אני משמר
 33 את נרך, לבהעלותך את
 34 הנרות, וזה גם ההסבר מדוע
 35 לא די באזכור הפסוק "נר הוי"
 36 נשמת אדם" ויש צורך להביא גם
 37 את דברי המדרש האמורים כי
 38 עִנֵּן אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נִרְךָ (שמירת הנר שלא תכבה אלא ימשיך
 39 להאיר) הוא שהנר והאור דהנשמה (טבע הרצוא והעליה שלה
 40 שקיים בה בהעלם גם לאחר הירידה) יהיה בגלוי, וזה ששמירת הנר
 41 דהנשמה על מנת להבטיח שימשיך להאיר בגלוי ובצורה מורגשת הוא
 42 על-ידי שמירת הנר דתורה, הוא על-דרך הענין דבהעלותך
 43 את הנרות שעל-ידי אהרן, תורה שאף הוא מביא לאותה תוצאה של
 44 התעוררות הרצון להתקרב לאלוקות.

ביאור בדרך אפשר

45 (ג) וממשיך במאמר, הנ"ל של אדמו"ר מהר"ש דצריף להבין בדברי
 46 המדרש שהקדוש-ברוך-הוא אומר לכל אחד מבני ישראל באם שמרת את
 47 גרי התורה אני משמר את נרך הנשמה, מהי שינויים של התורה
 48 ושל הנשמה זה לזה, ועוד צריך להבין מדוע השינויים ביניהם היא כל
 49 כך עמוקה ועד שהם
 50 תלויים זה בזה.
 51 ומבאר זה על-פי מה
 52 דאיתא יש, מובא במדרש¹⁶
 53 במקום אחר בזכות מי
 54 נבראו אלה תולדות
 55 השמים והארץ¹⁷ שכתוב
 56 בהם "אלה" ובזכות מי הם
 57 עומדים וקיימים, בזכות
 58 אלה שמות בני ישראל¹⁸
 59 שגם בהם כתוב "אלה" ואלה
 60 בני ישראל עצמם בזכות מי
 61 עומדים, בזכות אלה
 62 העדות והחקים
 63 והמשפטים¹⁹ מצוות ודברי
 64 התורה שגם בהם כתוב "אלה".
 65 ומשמעות דברי המדרש היא
 66 שהכונה והמטרה והתכלית
 67 דבריאת העולם היא
 68 בשביל ישראל,
 69 והשלמות דישאל היא
 70 על-ידי התורה. דעל-ידי
 71 שישאל מקימים
 72 התרי"ג מצוות שניתנו
 73 בתורה, הם מתעלים
 74 למדרגה נעלית יותר
 75 מכמו שהם מצד עצמם. וזהו מה
 76 ללא התורה וקיום המצוות.
 77 וזהו הטעם הפנימי לכך מה
 78 שהנשמה יורדת למטה
 79 לעולם הזה הגשמי ומתלבשת
 80 בגוף גשמי בכדי לקיים
 81 תורה ומצוות, למרות שגם
 82 קודם לכן בהיותה בעולמות העליונים היא כמצב נעלה ביותר כי על-ידי
 83 קיום התורה ומצוות דבר שאפשרי רק בעולם הזה הגשמי ובגוף גשמי
 84 מתעלית הנשמה לדרגה גבוהה למעלה יותר מכמו שהיתה
 85 למעלה בעולמות העליונים קדם ירידתה למטה לעולם הזה וגוף גשמי.
 86 וזהו הפירוש בדברי המדרש האמורים שהכ"ה אומר ליהודי אם שמרת
 87 את גרי התורה אני משמר את נרך הנשמה, ששמירת הנר
 88 דהנשמה היא על-ידי שמירת הנר דתורה כיון שדווקא על התורה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וקיום מצוות התורה על ידי הירידה לגוף גשמי בעולם הזה הנשמה 'נשמרת'
2 חוכה להתעלות לדרגה גבוהה ביותר, למעלה מהדרגה בה היתה לפני הירידה
3 למטה.

4 עד כאן ביאור דברי אדמו"ר מהר"ש במאמרו הנזכר. ועל כך מוסיף הרבי
5 ואומר:

6 **וְעַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב** 1
7 **בַּמָּאֵמֶר הַנּוֹכַח דְּעִנֵּן אִם** 2
8 **שְׁמִירַת אֶת גִּרִּי אֲנִי מְשַׁמֵּר** 3
9 **אֶת גִּרְךָ** לפי המשמעות 4
10 הפנימית הוא **שְׁעַל-יָדֶי** 5
11 **קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת** בעולם 6
12 **הַזֶּה מִתְעַלֵּית הַנֶּשְׁמָה** 7
13 **לְמַעַל יוֹתֵר מִכֻּמוֹ** 8
14 **שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם יְרִידָתָה, יֵשׁ** 9
15 **לוֹמֵר, דָּזָה שְׁמִקְשָׁר** 10
16 **בַּמָּאֵמֶר עִנֵּן זֶה** של התעלות 11
17 **הַנֶּשְׁמָה דוּקָא** על ידי הירידה 12
18 **לְמִטָּה עִם הַכּוֹתֵב בְּהַעֲלוֹתָךְ** 13
19 **אֶת הַנְּרוֹת, הוּא, כִּי אֵכֵן** 14
20 **יֵשׁ קֶשֶׁר פְּנִימִי וּדְמִיּוֹן מְהוּתִי** בין 15
21 **שְׁנֵי הַדְּבָרִים כִּי גַם עִנֵּן** 16
22 **בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת** 17
23 **הוּא²⁰ הַעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשֶׂה** 18
24 **בְּהַנְשָׁמוֹת לְמַעַל יוֹתֵר** 19
25 **גַּם מִכֻּמוֹ שֶׁהָיוּ קֹדֶם** 20
26 **יְרִידָתָם לְמִטָּה כְּפִי שִׁיתְבָּא** 21
27 **לְהֵלֵךְ.** 22

28 (ד) **וּבִאֵוֹר הָעִנֵּן בְּפִרְטִיּוֹת** 23
29 **יֹתֵר, יֵשׁ לְהַקְדִּים** 24
30 **דְּהִדְיוּק וְהַשְׁאֵלָה בַּמָּאֵמֶר** 25
31 **הַנּוֹכַח מִפְּנֵי מַה הֵם** 26
32 **[שְׁמִירַת הַנֵּר דְּהַנְשָׁמָה** 27
33 **וּשְׁמִירַת הַנֵּר דְּתוֹרָה]** 28
34 **תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה** עד כדי כך 29
35 **שֶׁהִקְבִּ"ה אוֹמֵר לִיהוּדֵי "אִם** 30

36 **שְׁמִרַת אֶת נְרִי** אזי "אני משמר את נרך" הוא, **כִּי שְׁמִירַת אֶת גִּרִּי הוּא**
37 **לֹא רַק זֶה שֶׁהָאָדָם** "נשמר" במובן השלילי כלומר **אֵינִי עוֹבֵר**
38 **חִסְ-וְשָׁלוֹם עַל צוּרֵי הַתּוֹרָה אֲלֵא שֶׁהוּא** "שומר" את התורה גם
39 במובן החיובי כלומר **מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה²¹, וְלִכֵּן מִדִּיק מִפְּנֵי**
40 **מַה הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה** כי דווקא הקשר בין קיום המצוות באופן חיובי

41 **לְשְׁמִירַת נֵר הַנֶּשְׁמָה דּוּרֵשׁ בִּיאוֹר.** דָּזָה **שְׁשְׁמִירַת הַנֵּר דְּהַנְשָׁמָה תְּלוּיָה**
42 **בָּזֶה שֶׁאֵינִי עוֹבֵר חִסְ-וְשָׁלוֹם עַל צוּרֵי הַתּוֹרָה, הוּא** דבר מובן
43 ואינו מעורר שאלה, **כִּי כְּשֶׁעוֹבֵר חִסְ-וְשָׁלוֹם עַל צוּרֵי הַתּוֹרָה**
44 **נַעֲשֶׂה פָּגַם בַּנְשָׁמָה** (כדברי רבנו הזקן ב'אגרת התשובה' שבספר התניא

פרק ה': "עבירות... הן פוגמין

הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון

פגמת הסכין והוא על-דרך-משל

מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים

דקים ככה חבל ההמשכה... כלול

מתרי"ג מצוות וכשעובר חס

ושלום על אחת מהנה נפסק חבל

הדק...") **וְהִדְיוּק בַּמָּאֵמֶר**

הוּא מַה שֶּׁשְׁמִירַת הַנֵּר

דְּהַנְשָׁמָה תְּלוּיָה בְּקִיּוּם

הַתּוֹרָה²² ועל זה בא הביאור

האמור שעל ידי קיום התורה

הנשמה מתעלית. **וְיֵשׁ**

לְהוֹסִיף, שֶׁהִדְיוּק

בַּמָּאֵמֶר אודות הקשר בין קיום

התורה ושמירת ועליית הנשמה

הוא **בְּעֵקֶר בְּנוֹגַע נִשְׁמוֹת**

דְּאֲצִילוֹת הנשמות הגבוהות

הנקראות "זרע אדם". **דְּבִנְנוּגַע**

נִשְׁמוֹת דְּבְרִיָּא-הַיְצִירָה

עֲשִׂיהָ (שֶׁהֵם רֹב הַנִּשְׁמוֹת

וְנִקְרָאוֹת "זרע בהמה", כאמור)

יֵשׁ לוֹמֵר דָּזָה שְׁשְׁמִירַת

הַנֵּר דְּהַנְשָׁמָה תְּלוּיָה בְּנֵר

דְּתוֹרָה הוּא דבר מובן שאינו

מעורר תמיהה **דְּכִיּוֹן שְׁאֲצָלָם**

הַגּוּף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית

עַל מְעַלִּים וּמִסְתִּיר עַל

הַנְשָׁמָה, לִכֵּן שְׁמִירַת הַנֵּר

דְּנִשְׁמָתָם הוּא עַל-יָדֵי

קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת

הפועלת את גילוי טבע הרצון והתשוקה שקיים בכל נשמה, גם בנשמות

הנמוכות אלא שהוא בהעלם, בדומה לפעולתו של אהרן בנשמות ישראל על

ידי הדלקת הנרות (כנ"ל סעיף ב), **וְהִדְיוּק וְהַשְׁאֵלָה בַּמָּאֵמֶר הוּא**

בְּעֵקֶר בְּנִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת, דְּכִיּוֹן שְׁאֲצָלָם הַנְשָׁמָה הִיא בְּגִלּוּי,

לְמַה צְרִיכִים הֵם לְנֵר דְּתוֹרָה.

ד, מה. 20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רכ ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך ה'תשל"ד ס"ב (לקמן ע' שסט). 21) ועפ"ז יומתק לשון המדרש
אם שמרת את נרי כו' ואם כבית את נרי, שאין זה כפל ענין, אלא הם שני ענינים. "כבית את נרי" הוא שהאדם עובר ח"ו על
מצוות התורה [ואז "אני מכבה את נרך", שנעשה פגם בהנשמה, כדלקמן בפנים], ו"שמרת את נרי" הוא דלא רק שאינו עובר ח"ו
אלא שהוא מקיים מצוות התורה [ואז "אני משמר את נרך", שנוסף בהשימור]. 22) ועפ"ז יומתק מ"ש בהאמור דצריך להבין באם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי-זֶה לאחר שהוכח שהדיוק והשאלה במאמר אודות הקשר בין קיום
2 התורה ושמירת הנשמה מתייחסים לנשמות הגבוהות, יש להבין כיצד הביאור
3 אכן מיישב את השאלה, כלומר צריך להבין מה שכתוב במאמר
4 במענה לשאלה הזו דָּוָה שְׁמִירַת הַנֶּפֶשׁ דִּהְנִשְׁמָה היא על-ידי
5 שְׁמִירַת הַנֶּפֶשׁ דִּתּוּרָה הוּא,
6 כִּי אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי 1
7 יִשְׂרָאֵל, עוֹמְדִים בְּזִכּוֹת 2
8 אֵלֶּה הַעֲדוּת וְהַחֲקִים 3
9 וְהַמְשָׁפְטִים וּנְמֻצָא שְׁחוּקִי 4
10 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ הֵם הַנּוֹתָנִים 5
11 כּוֹחַ וְקִיּוֹם לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, 6
12 דִּלְכָּאוּרָה, זֶה שִׁישְׁרָאֵל 7
13 עוֹמְדִים וּמִתְקִימִים בְּזִכּוֹת 8
14 הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא 9
15 שְׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה 10
16 וּמִצְוֹת הֵם מִתְעַלִּים 11
17 לְמַדְרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר 23
18 מֵאִשֶּׁר הַדְּרָגָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה 12
19 בְּהִיוּתָהּ לְמַעַלָּה לְפָנֵי עֶסְקָה 13
20 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה 14
21 (אָבֵל הַדְּרָגָה דִּנְשְׁמוֹת 15
22 יִשְׂרָאֵל שְׁמֻצָד עֲצָמָם לֹא 16
23 הַהֲתַעֲלוֹת הָאִמּוּרָה אֵינָה 17
24 תְּלוּיָה לְכָאוּרָה בַּתּוֹרָה), 18
25 וּפְרוּשׁ אִם שְׁמֵרָתָהּ אֶת נְרִי 19
26 אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֶרְךָ הוּא, 20
27 שְׁמִירַת הַנֶּפֶשׁ דִּהְנִשְׁמָה 21
28 (הֵינּוּ הַשְׁמִירָה בְּמוֹבֵן שֶׁל 22
29 עֵצִים הַקִּיּוֹם, לֹא הַהֲתַעֲלוֹת 23
30 הַמִּיּוֹחֶדֶת אֲלֵא דִּרְגָתָהּ הַנֶּר 24
31 דִּהְנִשְׁמָה מִצָּד עֲצָמָהּ) 25
32 הוּא עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֶּר 26
33 דִּתּוּרָה וְדָבָר זֶה שִׁיךְ דּוּקָא 27
34 בְּנִשְׁמוֹת נְמוּכּוֹת אֲבֵל הַנִּשְׁמוֹת 28
35 הַגְּבוּהוֹת לְכָאוּרָה לֹא זָקוּקוֹת לוֹ וְלֹמָה נִאֲמַר שְׁמִירַת הַנִּשְׁמָה תְּלוּיָה בְּשְׁמִירַת 29
36 הַתּוֹרָה? 30
37 וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מֵאִמֶּר הַזֶּה 25 הַמּוּבָא בַּתְּנִיָּא 26, דִּבְכֻמּוֹ 31
38 שְׁאוּר הַנֶּר אֵינוֹ מֵאִיר וְנֶאֱחָז בַּפְּתִילָה בְּלִי שָׁמֶן, כֵּן אֵין 32

39 הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם שְׁנִמְשָׁל לְפִתְיָלָה אֵלֶּה עַל-יְדֵי 33
40 מְעַשִּׂים טוֹבִים שְׁנִמְשָׁלוֹ לְשָׁמֶן. עַד כֵּאֵן דְּבִרֵּי הַזֶּה וְהַמְבָּאֵר עַל 34
41 כֵּן בַּתְּנִיָּא 27, דִּהְטַעַם עַל זֶה שְׁ(הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה עַל גּוֹף 35
42 הָאָדָם הִיא דּוּקָא עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמְצוֹת (מְעַשִּׂים טוֹבִים), 36
43 (ו)לֹא דִי לוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ 37
44 כְּשֶׁלְעֲצָמָה כְּדֵי לְהַאֲרִי, לְמִרּוֹת 38
45 שְׁהִיא חֵלֶק אֵלֶּקָה מִמַּעַל 39
46 לְהִיוֹת הִיא בְּשָׁמֶן 40
47 לְפִתְיָלָה, כִּי נִשְׁמָת 41
48 הָאָדָם, אֲפִילוֹ כְּשֶׁהוּא 42
49 צָדִיק גָּמוּר עוֹבֵד ה' 43
50 בִּירְאָה וּבְנוֹסָף לַכֵּךְ הוּא עוֹבֵד 44
51 ה' גַּם וְאֵהְיָה בְּתַעֲנוּגִים 45
52 שְׁהִיא אֲהַבָה בְּדִרְגָה גְּבוּהָה 46
53 בְּיוֹתֵר, כֹּאשֶׁר הַצָּדִיק קְרוֹב 47
54 לְאֵלּוּקוֹת עַד כְּדֵי כֵךְ שְׁהוּא 48
55 מִתְעַנֵּג עַל ה' (בְּשׁוּנָה מִמִּי 49
56 שְׁעִדִּין רְחוּקָה, וְהַאֲהַבָה שֶׁלּוֹ 50
57 נִמְשָׁלָה דּוּמָה לְצִמְאֻן וְתַשׁוּקָה) 51
58 הִרִי לְמִרּוֹת מַעֲלוֹתֵי הַגְּדוּלוֹת 52
59 שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק, נִשְׁמָתוֹ עֲדִין 53
60 אֵינָה בְּטִלָּה בְּמִצְיָאוֹת 54
61 לְגִמְרֵי כִלְפֵי הַקֶּבֶ"ה בְּמִידָה 55
62 שֶׁאֵין לָהּ כָּל מִצְיָאוֹת עֲצָמָתִית 56
63 מְשֻׁלָּה, רַק הוּא אוֹתוֹ צָדִיק 57
64 עֲדִין דָּבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ יֵרָא 58
65 ה' וְאוֹהֲבֵוֹ אֲבֵל טָרֵם הַגִּיעַ 59
66 לְדִרְגָתָהּ 'בִּיטוּל בְּמִצְיָאוֹת'. 60
67 וְהַמְצוֹת שֶׁהֵן פְּנִימִיּוֹת 61
68 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, 62
69 אֵין הַחַיּוֹת שֶׁבָּהֶם דָּבָר 63
70 נִפְרָד בְּפָנֵי-עֲצָמוֹ כָּלֵל 64
71 אֵלֶּה הוּא מִיָּחֵד בַּחֲדוּת 65
72 מִלֵּאָה וּמוֹחֲלֻת וְנִכְלָל 66
73 בְּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ מְבַלִּי לִיחֹס לְאוֹתָהּ חַיּוֹת מִצְיָאוֹת עֲצָמָתִית מְסוּיָמָה. וְלִכְנֵן 67
74 הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה עַל גּוֹף הָאָדָם לֹא יִכּוֹלָה לְהִיוֹת בְּזִכּוֹת עֵצִים 68
75 הַעוֹבְדָה שִׁישׁ לוֹ נִשְׁמָה אֲלֵא הִיא עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמְצוֹת דּוּקָא, כִּי 69
76 עֲנִין הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בְּאֵיזָה דָּבָר הוּא שְׁאוֹתוֹ 70

שמרת את נרי אני משמר את נרך, מהו שייכותם כו' – דלכאורה הי' מספיק שיאמר צריך להבין מהו שייכותם כו' ולמה מעתיק עוד פעם לשון המדרש? ויש לומר, שכוונתו בזה היא להדגיש שהדיוק הוא רק ב"אם שמרת" כו' (ולא ב"אם כבית"). (23) וכמ"ש בהמאמר "שע"י תרי"ג מצוות ע"ז מתעלה האדם כו'". (24) והגם ד"משמר את נרך" הוא שנוסף בה שימור (כנ"ל הערה 21) – הרי ענין השימור הוא שהדבר עצמו נשמר [וע"ד שמרת את נרי, דהגם שענין שמרת הוא לא רק שאינו עובר אלא שמקיים המצוה, מ"מ, אין זה הוספה בהמצוה אלא שמקיים המצוה עצמה]. (25) ח"ג (פ' בלק) קפז, א. (26) פל"ה (מד, א). (27) שם (מד, סע"א ואילך).

בהעלותך את הנרות

ביאור בדרך אפשר

1 הַדָּבָר נִכְלָל בְּאוֹר ה' וּמֵאֲבָד אֶת מִצִּיאוֹתָיו הָעֲצֻמִּית (כמו נר קטן שנכלל
2 באבוקה גדולה) וּבִטֵּל לוֹ בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי בְּצוּרָה מְלֵאָה וּמוֹחֲלֻט
3 מְבִלִּי שֶׁתַּהִיָּה לוֹ מִצִּיאוֹת כְּלֹשֶׁהי מְשֻׁלּוּ, שְׁאֵז דְּוָקָא שׁוֹרָה וּמִתְגַּלָּה
4 וּמֵאֲרִי בּוֹ ה' אֶחָד כְּאִמּוֹר שֶׁהִשְׁרֵאת הַשְׂכִּינָה יְכוּלָה לִהְיוֹת רַק כְּאִשּׁוֹר
5 הַדָּבָר אוֹ הָאֵדָם שֶׁבּוֹ הַשְׂכִּינָה
6 שׁוֹרָה יִהְיֶה בְּבִיטוּל מוֹחֲלֻט 1
7 לֹא לֹוֹקוֹת. 2
8 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר זֶה 3
9 שְׁשִׁמִּירַת הַנֵּר דִּהֲנִשְׁמָה 4
10 הִיא עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֵּר 5
11 דִּתּוֹרָה, כִּי עֲנִין הַנֵּר וְהָאֵר 6
12 דִּהֲנִשְׁמָה הִיא הַבִּטּוּל 7
13 שְׁלֵמָה²⁸, וּשְׁלֵמוֹת הַבִּטּוּל 8
14 דִּהֲנִשְׁמָה (בִּטּוּל) 9
15 בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי הִיא 10
16 עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצּוֹת 11
17 דְּוָקָא וְאִינוּ יְכוּל לִהְיוֹת בְּכּוֹחַ 12
18 שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִצֵּד עֲצֻמָּה. וְזֶהוּ 13
19 שֶׁהַנֵּר דִּהֲנִשְׁמָה נִקְרָא 14
20 נֵר (דִּהֲאֵדָם), וְהַנֵּר 15
21 דִּתּוֹרָה וּמִצּוֹת נִקְרָא נֵרִי 16
22 (דִּהֲקִבָּה), וְזֶה אֶת לְמִרּוֹת 17
23 שֶׁבִּפְסוּק הַנִּשְׁמָה נִקְרָא "נֵר ה'" 18
24 וְלֹא נֵר הָאֵדָם כִּי הַבִּטּוּל 19
25 דִּהֲנִשְׁמָה (שְׁמִצָּד עֲצֻמָּה 20
26 לֹא קִיּוֹם הַמִּצּוֹת) אִינוּ 21
27 בִּטּוּל בְּתַכְלִית וְכִאֲמֹר שֶׁגַם 22
28 צִדִּיק הַעֹבֵד אֶת ה' בְּאֵהֱבָה 23
29 וּבִירָאָה עֲדִין יְכוּל לִהְיוֹת 24
30 בְּבַחֲנִית 'יש' וְלֹכֵן הַנִּשְׁמָה נִקְרָא 25
31 - נֵר דִּהֲאֵדָם, וְהַנֵּר 26
32 דִּמִּצּוֹת שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת 27
33 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וּמֵאֲחֹד בּוֹ 28
34 וְכִלּוֹל בּוֹ, דְּוָקָא הִיא נֵרִי 29
35 דִּהֲקִבָּה. וְעַל-יְדֵי 30
36 שֶׁהָאֵדָם מְקַיֵּם אֶת הַמִּצּוֹת הַמֵּאוֹדוֹת בְּקִבָּה וְהַחֲיוּת שֶׁבָּהֶם הִיא לֹא 31
37 כֹּל מִצִּיאוֹת שֶׁל 'יש' אֵלָּא בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל, נִמְשָׁךְ בִּטּוּל זֶה גַם 32
38 בְּנִשְׁמָה, אֲנִי הַקִּבָּה מְשַׁמֵּר אֶת נֵרִי²⁹ נֵר שֶׁל הָאֵדָם.

ביאור בדרך אפשר

39 (ה) וְלִהְיֶיר, דִּמְאָמֵר הַנֵּר לִדְבוּר-הַמִּתְחִיל וְיִדְבֵּר גו' בַּהֲעֻלּוֹתָךְ מִשְׁנֵת
40 תְּרַכֵּ"ט שִׁיף לְחַג הַשְּׁבוּעוֹת. דְּנוֹסָף לְזֶה שְׁפָרְשֵׁת בַּהֲעֻלּוֹתָךְ
41 אֶת הַנֵּרוֹת (הַתְּחִלַּת הַמְאָמֵר) קוֹרִין לְאַחֲרֵי חַג הַשְּׁבוּעוֹת³⁰,
42 נִרְשָׁם בַּהֲתַחֲלַת הַמְאָמֵר שֶׁהוּא שִׁיף לְדְבוּר הַמִּתְחִיל וְיִדְבֵּר
43 אֲנִכִּי³¹ שֶׁהוּא הַמְאָמֵר שֶׁל חַג
44 הַשְּׁבוּעוֹת אוֹתָה שָׁנָה. וְעַל-
45 פִּי-זֶה בַּהֲתַמָּם לְשִׁיכּוֹת שֶׁל
46 הַמְאָמֵר לְחַג הַשְּׁבוּעוֹת יֵשׁ
47 לוֹמֵר, דִּזֶּה שְׁמִבְאָר
48 בְּמֵאָמֵר הַנּוֹכַח, שֶׁל פִּרְשֵׁת
49 בַּהֲעֻלּוֹתָ תְּרַכֵּ"ט שְׁעַל-יְדֵי
50 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת
51 נַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ בְּנִשְׁמָה,
52 לְעוֹמֶת מִצְבֵּה קוֹדֶם שִׁירָה
53 לְעוֹלָם הַזֶּה, כְּמִבְּאוּר לְעִיל הוּא
54 עַל-דֶּרֶךְ הָעֲלִי דִּישְׁרָאֵל
55 שְׁנִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה
56 לְעוֹמֶת מִצְבֵּם לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה,
57 כִּפִּי שִׁתְּבָאֵר לְהֵלֵן.
58 וְהַעֲנִין הוּא, דִּהֲאֵהֱבָה
59 הַטְּבָעִית שְׁבָכָל אֶחָד
60 מִיִּשְׂרָאֵל לִהְיוֹת דְּבוּק
61 בָּהּ וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ
62 יִתְבָּרַךְ בָּשִׁים אֲפִן אֲפִילוֹ
63 אִם כּוֹדִי לֹא לְהִיפָּרֵד מִהַרְבִּיקוֹת
64 בְּקִבָּה יֵשׁ צוּרֵךְ בְּמִסִּירַת
65 נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ וְיִתּוֹר עַל הַחַיִּים
66 בְּפֻעֵל, הִיָּתָה אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
67 גַם קִדְּם מִתֵּן תּוֹרָה,
68 שְׁהָרִי אֵהֱבָה זֶה הִיא
69 יְרוּשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ
70 אֲבוֹתָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. וְעַל-פִּי
71 מֵה שְׁכָתוֹב בְּתַנְיָא³² דִּזֶּה
72 שֶׁהָאֲבוֹת הוֹרִישׁוּ לְכָל
73 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֵהֱבָה זֶה
74 שִׁיף לְזֶה שֶׁהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַכְּבָה³³, חֵינּוּ שֶׁהִירָגָה שֶׁלֹּהֶם גְּבוּהָה
75 מֵאֵד וְהֵם בְּחִינַת הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִינָה דִּעֲנִין הַמְּרַכְּבָה הִיא שֶׁהִיא בִּטּוּלָה
76 לְהַרְוִיכָה בְּבִיטוּל מוֹחֲלֻט שֶׁהָרִי אֵין לָהּ כֹּל רְצוֹן מִשְׁלָה [דִּזֶּה שֶׁהִיא לִכְתֵּת

(28) ראה תניא רפי"ט (כד, ב) "הגם שתהי' אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי". (29) והגם שהביטול שנמשך בהנשמה ע"י קיום המצוות הוא למעלה מהביטול בהנשמה שמצד עצמה, מ"מ נקרא בשם שמירה (אני משמר את נרך), דענין השמירה הוא שהדבר עצמו נשמר (כנ"ל הערה 24), כי גם ביטול זה שייך להנשמה, כדלקמן סעיף ט. (30) אלא שיש שנים שקוראין גם פ' נשא לאחר חג השבועות (כבשנה זו – תשכ"ט). וע"ד שפרשת במדבר קוראין לעולם בהשבת שלפני חג השבועות ולפעמים גם פ' נשא. (31) דחג השבועות תרכ"ט (נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קצג ואילך). (32) פ"ח (כג, ב). וראה קיצורים והערות לתניא שם (ע' ק). (33) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המְרַכֵּבָה (הסוסים) היא כְּפִי רֶצוֹן הָרוֹכֵב וללא ביטוי לרצונות
2 שלהם הוא לא מְפַנֵּי שְׂרוּצִים שֶׁתְּהִיָּה לָהֶם שְׂיִכּוֹת לְהָרוֹכֵב
3 וכרצון להגשים שאיפה שלהם (על-דֶּרֶךְ אֲהָבָה הַטִּבְעִית הַנִּלְשִׁי שִׁישׁ
4 בכל יחיד לקב"ה שֶׁהִיא הָרֶצוֹן שֶׁהוּא יְהִיָּה דְּבוּק בַּה' אֶלָּא

מְפַנֵּי בְּטוֹלָם לְהָרוֹכֵב

6 ובליט ברירה], ולפי האמור
7 לעיל שביטול הוא הכלי
8 להשראת השכינה וגילוי אלוקות
9 יֵשׁ לִזְמַר, שֶׁבְּהֶאֱהָבָה
10 הַטִּבְעִית הַנִּלְשִׁי בִּירוּשָׁה
11 מֵהֶאֱבֹת הֵן הֵן הַמְרַכֵּבָה
12 כְּלִילָה (בְּהֶעֱלָם) גַּם
13 הָאֲהָבָה שֶׁבְּכַחֲנִית
14 בְּטוֹלָה³⁴, שֶׁהִיא אֲהָבָה נְעִילָה
15 יותר מאשר אהבה הטבעית, כי
16 האהבה הטבעית היא "אהבה
17 מסותרת", והאהבה של הביטול
18 היא אהבה ניכרת ונגרשת,
19 ומהות הביטול הוא שְׂאִינוֹ
20 רֹצֵה שׁוֹם דָּבָר לְעַצְמוֹ
21 כָּלֵל, וְכָל רֶצוֹנוֹ הוּא
22 שִׁיְהִיָּה גְלוֹי אֲלֻקֹּת
23 בְּעוֹלָם³⁵ וְשִׁתְּשָׁלֵם
24 הַפְּנוּנָה והמטרה של בריאת
25 העולם דְּדִירָה³⁶ לוֹ יִתְפָּרֵךְ
26 בַּמִּתְחַנְּנִים שהקב"ה ידור
27 ויתגלה ותהיה השראת השכינה
28 למטה, בעולם הזה התחתון.

29 וְהִנֵּה יָדוּעַ³⁷ דָּאֲהָבָה הִיא
30 הָאֲהָבָה וְהָרֶצוֹן דִּהְאָדָם
31 (הָאוֹהֵב), כְּלוֹמֵר רִגְשׁוֹת
32 ותחושות אישיות של האדם
33 וְלִכְן, כִּיֹּן סוּף סוּף מְדוּבָר בתחושה אישית וברצון אישי הרי גַּם
34 כְּשֶׁהֶאֱהָבָה וְהָרֶצוֹן שָׁלוֹ הוּא שִׁישָׁלֵם ויתמלא ויתבצע רֶצוֹן
35 הָעֲלִיּוֹן, רֶצוֹנוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה וְלֹא בִּרְצוֹן וְשִׁאִיפָה לְתוֹעֵלָתָא אִישִׁית מְכַל-
36 מְקוֹם, עֲצָם עֲנִין הָאֲהָבָה וְהָרֶצוֹן הוּא מְצִיאֻת וְנוֹתֵן בִּיטוּי

37 לְמִצִּיאֻת אִישִׁית שֶׁל הָאָדָם. וְאִמְתִּית עֲנִין הַבְּטוּלָה שֶׁל הָאָדָם
38 לְאֻלּוּקֹת הוּא לֹא כִּאֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ הַתְּעוּרָרוֹת שֶׁל רֶצוֹנוֹת וְרִגְשׁוֹת, וְלוֹ הַנְּעִילָה
39 בִּיטוּלָה אֶלָּא בְּעִבּוּדָה דְּקִבְּלָתָהּ עַל, כִּאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹבֵד אֶת ה' מִתּוֹךְ גִּישָׁה
40 שֶׁהוּא כְּמוֹ עֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם רֶצוֹנוֹת אִישִׁים מִשְׁלוֹ, וְכָל מָה
41 שֶׁעוֹשֶׂה הוּא מְצַד עַל

42 הָאָדָם שֶׁמִּטָּל עָלָיו,
43 שֶׁמְצַד זֶה הוּא מְכַרָּה
44 לְקִים רֶצוֹן הָאָדָם וּבְמוֹכֵן
45 זֶה, הֵינּוּ מְצַד מַעֲלַת הַבִּיטוּל,
46 הַגִּישָׁה שֶׁל הָעֶבֶד שֶׁמְבַצֵּעַ אֶת
47 הָרֶצוֹן שֶׁל אֲדוֹנוֹ בְּלִי לְהַכִּין וּבְלִי
48 לְחוֹשׁ רִגְשׁוֹת שֶׁל רֶצוֹן לְעִשׂוֹת
49 זֹאת, הִיא הַנְּעִילָתָה יוֹתֵר שֶׁהִיא
50 הַעוֹשָׂה בְּקִבְּלָתָהּ עוֹל בְּטָל יוֹתֵר
51 מֵהַעוֹשָׂה עִם הַבְּנָה אוֹ רִגְשׁ.

52 וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּכִיֵּן שֶׁבְּטוֹל
53 הַמְרַכֵּבָה לְהָרוֹכֵב הוּא
54 לֹא מְצַד הָרֶצוֹן
55 דִּהְמְרַכֵּבָה (שְׂרֹצָה
56 לְהִיּוֹת בְּטָלָה לְהָרוֹכֵב
57 וּמְרַכֵּבָה אֲלִיוֹ שֶׁהִיא
58 לְמַרְכָּבָה אֵין דַּעַת וְאֵין רִגְשׁ)
59 אֶלָּא הַבִּיטוּל שֶׁלָּהּ הוּא מְצַד
60 הָרוֹכֵב שְׁמוּלִין וּמוֹבִיל אוֹתָהּ
61 כְּרִצּוֹנוֹ, לִכְן בְּאֲהָבָה הַטִּבְעִית
62 שִׁישׁ לְבָנִי יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה
63 מֵהֶאֱבֹת הֵן הֵן הַמְרַכֵּבָה,
64 הִרִי לְמִרוֹת שִׁישׁ בֹּזֵה רִגְשׁ שֶׁל
65 אֲהָבָה לְאִמְתּוֹ שֶׁל דָּבָר כְּלִיל
66 בְּהֶעֱלָם גַּם הַבְּטוּל
67 דְּקִבְּלָתָהּ עַל שֶׁהוּא הַבִּיטוּל
68 הַנְּעִילָה בִּיטוּל, כִּאֲמֹר.

69 וְיִלְהַעִיר מִמָּאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁸ בְּשַׁעֲה שֶׁהִקְדִּימוֹ יִשְׂרָאֵל
70 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע כו' יֵצֵא בַּת קוֹל וְאָמְרָה מִי גָּלָה לְבָנִי רִזְסוּ זֶה
71 שִׁישׁ לְהַקְדִּים נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, וּמִבְּאֵר עַל כֵּן בְּחִסְדֵּינוּ³⁹ דְּזֶה
72 שֶׁהִקְדִּימוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע [שֶׁבְּבִטּוּל דְּקִבְּלָתָהּ עַל עַצְמוֹ הוּא

(34) המעלה דאהבה זו על אהבה הטבעית – ראה תניא פמ"א (נז, ב ואילך). ובארוכה – בסה"מ תר"ס ע' קמט ואילך. ובתניא שם (נח, א) דה"א אהבה הטבעית שבלב כל ישראל היא (לא רק להיות דבוק בו אלא גם) "לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה", ולכן "יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו". (35) בלקו"ת פרשתנו (ל, א) (הובא בסה"מ תר"ס שם)) שאהבה זו היא אהבה דאהרן שלמעלה מאהבה דאברהם. אבל ראה תניא שבהערה הקודמת דענין זה שייך לכל אחד מישראל מצד אהבה המסותרת שבירושה מהאבות. וראה אוה"ת פרשתנו (ע' שלח) "והמשכיל יבין שלא שאברהם לא הגיע למדרגת אה"ר דאהרן ח"ו, אלא זהו כמו שבמ"ת נמשך הכח לישראל שיוכלו להמשיך או"ס ע"י מצוות מעשיות מה שלא זכה לזה אברהם". (36) ראה תנחומא נשא טז. בחוקות ג. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (37) ראה לקמן ח"ד ע' יז. (38) שבת פח, א. (39) לקו"ת במדבר ביאור על בשעה שהקדימו (יד, ד).

ביאור בדרך אפשר

1 **בְּטוֹל נֶעְלָה בְּיוֹתֵר**, בביטול של האדם לקב"ה מתוך קבלת עול, לא
 2 בעקבות הכנה והשגה או רגשות, יש דרגות שונות עד כמה הביטול הוא עמוק
 3 ופנימי. והקדמת נעשה לנשמע, כאשר בני ישראל קבלו על עצמם לעשות
 4 ולקיים את דברי התורה אפילו לפני ששמעו מה הם הוא ביטול עמוק מאד
 5 הנקרא בחסידות **בְּטוֹל לְבַעַל**

6 **הַרְצוֹן** שכן יתכן מצב שבו
 7 האדם בטל לרצון מסוים של
 8 הקב"ה אבל הוא עדיין נשאר
 9 מציאות כלשהי לעצמו, ויתכן
 10 שכלפי רצון אחר הוא לא
 11 יתבטל, אבל ביטול ל"בעל"
 12 הרצון היינו ביטול אל הקב"ה
 13 בעצמו באופן שהאדם מבטל את
 14 כל מציאותו לחלוטין וממילא
 15 הביטול הוא כלפי כל רצון, איזה
 16 שיהיה] **הוא על-ידי**
 17 שבאותה שעה שאמרו נעשה
 18 ונשמע היה אצלם **גְּלוּי**
 19 **אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת**, הנקראת
 20 רצ כי היא דומה לסוד שברוך
 21 כלל הוא נעלם. ולכאורה נשאלת
 22 השאלה: הוסבר לעיל בהרחבה
 23 שרגשי אהבה הם ביטוי
 24 למציאותו של האוהב ורק קבלת
 25 עול ללא רגש, כמו עבד שמקיים
 26 את רצון אדונו מפני ההכרח,
 27 היא ביטול אמיתי. ואיך הדברים
 28 עולים בקנה אחד עם האמור
 29 כאן שבני ישראל הגיעו לביטול
 30 הכי עמוק של הקדמת נעשה
 31 לנשמע על ידי גילוי האהבה
 32 המסותרת? וכדי להשיב על שאלה זו מוסיף: **וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁהִשְׁכַּחְתָּ**
 33 **דְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת (מְצִיאוֹת) לְהַקְדֵּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע (בְּטוֹל**
 34 **דְּקַבְּלַת עַל),** למרות שלכאורה יש סתירה ביניהם **הוא, פִּי אַהֲבָה**
 35 **הַמְסֻתֶּרֶת הִיא בִּירוּשָׁה מְהֻאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבָּחַ.** ומאחר
 36 ששורש האהבה הזו הוא מהביטול של האבות שהיה ביטול עמוק ונעלה עד
 37 כדי כך שהאבות הן "המרכבה" שאין לה שום רצון משלה, לכן אף שלמעשה
 38 יש כאן רגש של אהבה, אין זו אהבה שסותרת לביטול אלא אדרבה התעוררות
 39 והתגלות האהבה המסותרת היא שגרמה לבני ישראל לומר "נעשה ונשמע"
 40 מתוך ביטול בתכלית]. **וּמִקֵּזָה** מהאמור לעיל שבאמירת "נעשה ונשמע" לפני
 41 מתן תורה היו בני ישראל בביטול כל כך עמוק ופנימי **מוֹכֵן, דְּהִבְטוֹל**

ביאור בדרך אפשר

42 **שְׁנִמְשָׁךְ לְיִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה (לְאַחֲרֵי שְׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה**
 43 **לְנִשְׁמַע)** הוא **בְּטוֹל נֶעְלָה יוֹתֵר גַּם מִהִבְטוֹל דְּמְרַבָּכָה** שהיה
 44 אצלם לפני מתן תורה שהרי מוכן שבמתן תורה נתעלו לדרגה גבוהה יותר,
 45 כפי שיתבאר להלן מהי ההוספה בענין הביטול שנפעלה במתן תורה ועדיין
 46 לא היתה בבני ישראל כשאמרו
 47 נעשה ונשמע.

48 (ו) **וְהַעֲנִין הוּא, דְּאִיתָא**
 49 **יֵשׁ, מוֹכָב בְּגִמְרָא⁴⁰ אָמְרוּ**
 50 **עָלֵיו עַל רִבּוֹן יוֹחֲנָן בֶּן**
 51 **זִכְאִי שְׁלֹא הֵנִיחַ לֹא הוֹתִיר**
 52 **מִבְּלִי לַלְמוּד דְּכָר גְּדוֹל**
 53 **וְדָכָר קָטָן, דְּכָר גְּדוֹל**
 54 **מַעֲשֵׂה מְרַבָּכָה, דְּכָר קָטָן**
 55 **הַוִּיּוֹת דְּאִבְי וְרָבָא.**
 56 **וּמִבְּאָר בְּמִאֲמָר⁴¹ הַנוֹכַח**
 57 **מִשְׁנַת תְּרַכ"ט, דְּהִטְעַם**
 58 **שְׁמַעֲשֵׂה מְרַבָּכָה נִקְרָא**
 59 **דְּכָר גְּדוֹל הוּא, פִּי עַל-**
 60 **יְדֵי הַמְרַבָּכָה⁴² מְגִיעַ**
 61 **הָאָדָם הָרוֹכֵב עַל**
 62 **הַמְרַבָּכָה לְמִקּוֹם שְׂאִינוּ**
 63 **יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד**
 64 **עֲצָמוֹ לֹא הַמְרַבָּכָה, וְכִמּוֹ**
 65 **כֵּן הוּא בְּמְרַבָּכָה**
 66 **הַעֲלִינָה, שְׁהַחֲיוֹת חֵיוֹת**
 67 **הַקּוֹדֵשׁ הַעֲלִינּוֹת נוֹשְׂאוֹת**
 68 **וּמַגְבִּיהוֹת וּמְרַמְמוֹת אֶת**
 69 **הַפֶּסֶא⁴³ וְאֵת הָאָדָם**
 70 **הַעֲלִין שְׁעַל הַפֶּסֶא⁴⁴**
 71 **לְבַחֲנִית לֹא אָדָם⁴⁵**
 72 **שְׁלַמְעֵל מִבְּחִינַת "אָדָם".**

73 **וְעַקֵּר הַהֶעֱלָאָה** של הכסא ושל בחינת אדם **לְבַחֲנִית לֹא אָדָם, הוּא**
 74 **בְּמְרַבָּכָה דְּהֻאֲבוֹת (הֻאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבָּכָה), מְרַבָּכָה**
 75 **דְּאַצִּילוֹת** שכן המרכבה העליונה קיימת בכל עולם לפי ענינו ומדרגתו ולא
 76 דומה המרכבה דאצילות למרכבה כפי שהיא בעולמות שלמטה מעולם
 77 האצילות). **פִּי הַעֲלִיָּה דְּבַחֲנִית אָדָם לְבַחֲנִית לֹא אָדָם שְׁעַל-יְדֵי**
 78 **מְרַבָּכָה דְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה** העולמות שלמטה מאצילות **הִיא**
 79 **שְׁהָאָדָם שְׁעַל הַפֶּסֶא (אָדָם דְּבְרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה) מִתְּעַלָּה**
 80 **לְדִרְגָּא שְׁהִיא בַּחֲנִית לֹא אָדָם לְגַבִּי אָדָם דְּבְרִיאָה-יְצִירָה-**
 81 **עֲשִׂיָּה** היינו לעולם האצילות שעם מעלתו ביחס לעולמות ב"ע, עדיין הוא
 82 בכלל העולמות. **וְעַל-יְדֵי הַמְרַבָּכָה דְּהֻאֲבוֹת, מְרַבָּכָה דְּאַצִּילוֹת,**

(40) סוכה כח, א. (41) סה"מ תרכ"ט ע' רטז ואילך. (42) בהבא לקמן ראה גם תו"א יתרו עא, ב. ובכ"מ. (43) ראה בחיי עה"פ תרומה כה, יא בשם פרד"א [ספ"ד. וראה ברד"ל שם]. שמו"ר ספכ"ג. במדבר"ר ספ"ד. פיוט "והחיות" במוסף לר"ה (בנוסח הקדושה) נוסח אשכנז. (44) ראה יחזקאל א, כו. (45) לשון הכתוב – שמואל א טו, כט.

ביאור בדרך אפשר

1 נַעֲשֶׂה הָעֲלִיָּה דְּבַחֲנֵינָא אָדָם דְּאֲצִילוֹת לְבַחֲנֵינָא לֹא אָדָם
 2 שְׁלֻמְעֵלָה מְאֲצִילוֹת, אָרִיף בַּחֲנִית "אָרִיךְ אֲנִפִּין" שֶׁכֹּתֵר עֲלֵינוּ
 3 שְׁבִאן-סוֹף שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ שְׁמַעֲשֶׂה מְרַפְּכָה
 4 נִקְרָא דְּכָר גְּדוֹל, כִּי אָדָם, זְעִיר אֲנִפִּין, פִּנִּים קִטְנוֹת (כֹּאשֶׁר בְּדֶרֶךְ
 5 כָּלל הַכוּוּנָה לְמִידוֹת שֶׁל עוֹלָם
 6 הָאֲצִילוֹת שְׁלֻעוּמָת אֹר הָאֵין-סוֹף
 7 שְׁלֻמְעֵלָה מְאֲצִילוֹת יֵשׁ בָּהֶן אֹר
 8 מוֹעֵט) הוּא בַּחֲנִית קִטְנוֹת
 9 וְצִמְצוּם, וְעַל-יְדֵי
 10 הַמְרַפְּכָה הוּא בַּחֲנִית "אָדָם"
 11 שְׁבִקְטָנוֹת מִתְעַלָּה לְבַחֲנֵינָא
 12 "לֹא אָדָם" וְהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת
 13 מִ"קִּטְן" אָרִיף, גְּדוֹל.
 14 וְהַטְעַם שֶׁהֵיוֹת דְּאֲבִי
 15 וְרַבָּא נִקְרָאִים דְּכָר קִטְן
 16 (אֵף שֶׁהוּא עֶקֶר בְּתוֹרָה
 17 שְׁבַע-לִפְנֵי) הוּא, כִּי
 18 הִלְכוֹת הַתּוֹרָה נִתְלַבְּשׁוּ
 19 בְּדִבְרֵים קִטְנִים, כִּפִּי שְׁהוֹלֵךְ
 20 וּמִבְּאֵר. דְּנוֹסָף לָזֶה
 21 שְׁתַּמְצוֹת נִתְלַבְּשׁוּ
 22 בְּדִבְרֵים גְּשָׁמִיִּים, שֶׁהֵם
 23 'קִטְנִים' לְעוֹמֵת עֲנִיִּים רוּחָנִיִּים
 24 יֵשׁ בְּכָל מִצְוָה כְּמָה
 25 פְּרָטִי דִּינִים, דְּעִנִּין
 26 הַהִתְחַלְקוֹת (פְּרָטִים)
 27 הוּא צִמְצוּם וְהַגְבָּלָה,
 28 קִטְנוֹת שֶׁהֵי שֶׁהֵי בְּאוֹר בְּלִי
 29 מוֹגְבֵּל אֵין חִלּוּקֵי דְּרֻגוֹת וְרַק
 30 בְּעִקְבוֹת הַצִּמְצוּם וְהַהִגְבָּלָה יֵשׁ
 31 הַבְּדִלִים וְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת כִּהְתָּאם
 32 לְמִידַת הַצִּמְצוּם וְהַגִּילּוּי. [וְעַל-
 33 פִּי-זֶה⁴⁶, הַחִלּוּק הַהִבְדֵּל
 34 בֵּין מַעֲשֶׂה מְרַפְּכָה
 35 לְהִיּוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא הוּא
 36 פֶּעַר וּמְרַחֵק עֲצוּם מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה. דְּעִנִּין מְרַפְּכָה הוּא
 37 הִיִּצְיָאָה מִבְּחִינַת הַגְבָּלָה (אָדָם) לְבַחֲנֵינָא בְּלִי-גְבּוּל (לֹא
 38 אָדָם) וְהַמַּעֲבָר מִגְבּוּל לְבִלִּי גְבּוּל הוּא עֲלֵיהּ גְּדוּלָּה – דְּכָר גְּדוֹל
 39 (דְּאֲמַתִּית עֲנִין הַגְּדֻלוֹת הוּא בְּדִבְרֵי שְׁאִינוּ מְגַבְּלִי⁴⁷ כִּי דִבְרֵי
 40 מוֹגְבֵּל הֵרִי כָּלל שֶׁהֵי גְּדוֹל, הֵרִי זֶה גְּדוּלוֹת יַחֲסִית בְּלִבּוֹ, לְגַבִּי דְּבִרִּים אַחֲרֵים
 41 קִטְנִים מִמֶּנּוּ. וְרַק דִּבְרֵי לֹא מוֹגְבֵּל גְּדוֹל בְּאֵמַת, בְּגִדְלוֹת אֲבִסּוּלוּטִית וְלֹא רַק

ביאור בדרך אפשר

42 יַחֲסִית), וּבַחֲנִיּוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא הוּא לְהַפְּךָ, הַתְּלַבְּשׁוֹת רְצוֹן
 43 הָעֲלִיּוֹן רְצוֹנוֹ וְחִכְמוֹתוֹ הָעֲלִיוֹנִים שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, בְּלִי גְבּוּל, כִּפִּי שִׁירְדוּ
 44 וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּתוֹרָה כִּפִּי שִׁירְדָה לְמַטָּה בְּדִבְרֵים מְגַבְּלִים וְקִטְנִים לְעוֹמֵת
 45 הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַבְּלִי מוֹגְבֵּל – דְּכָר קִטְן].
 46 וּמִמְשִׁיךְ בְּמִאֲמָר הַנוֹכַח
 47 עוֹד טַעַם עַל זֶה
 48 שֶׁהֵיוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא
 49 נִקְרָאִים דְּכָר קִטְן, כִּי
 50 הַתּוֹרָה דְּעַכְשָׁיו הַתּוֹרָה
 51 הַנִּגְלִית לָנוּ כַּעַת הִיא דְּכָר
 52 קִטְן לְגַבִּי פְּנִימִיּוֹת
 53 הַתּוֹרָה שֶׁתְּתַגַּלָּה לְעֵתִיד
 54 כֹּאשֶׁר הַקֶּבֶ"ה יְגַלֶּה אֶת סִתְרֵי
 55 הַתּוֹרָה. וְגַם יִשְׁנֶה סִיבָה נוספת
 56 לְכַךְ שֶׁהֵיוֹת אֲבִי וְרַבָּא נִקְרָאִים
 57 "דְּכָר קִטְן" לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה
 58 הִיא מְשַׁל וּלְבֹשׁ וְכִסּוּי
 59 לְאוֹר-אֵין-סוֹף הַמְלַבֵּשׁ
 60 בָּהּ שֶׁהֵי הַתּוֹרָה הִיא רְצוֹנוֹ
 61 וְחִכְמוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הָאֵין-סוֹף
 62 כִּפִּי שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּעִנִּיִּי הָעוֹלָם
 63 הַזֶּה. שְׁלֹכֵן נִקְרָאֵת
 64 הַתּוֹרָה בְּפִסּוּק בְּשֵׁם מְשַׁל
 65 הַקְּדָמוֹנִי⁴⁸, שֶׁהִיא מְשַׁל
 66 וּלְבֹשׁ לְבַחֲנֵינָא קְדָמוֹנוֹ
 67 שֶׁל עוֹלָם⁴⁹ כְּפִירוּשׁ רִשִּׁי
 68 עַל הַפִּסּוּק: "מְשַׁל קְדָמוֹנוֹ שֶׁל
 69 עוֹלָם, הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְשַׁל שֶׁל
 70 הַקֶּבֶ"ה". וּמְשַׁל לְגַבִּי
 71 נִמְשַׁל הוּא דְּכָר קִטְן
 72 שֶׁהֵי מוֹבֵן שֶׁהֵעִיקֵר הוּא
 73 הַנִּמְשַׁל, וְהַמְשַׁל אִינוֹ אֵלָּא
 74 אֲמִצְעִי הַגִּיעַ לְנִמְשַׁל, וְלִכֵּן
 75 הֵיחָס בֵּין הַמְשַׁל (הַתּוֹרָה כִּפִּי
 76 שִׁירְדָה לְעוֹלָם) וְהַנִּמְשַׁל
 77 (הַקֶּבֶ"ה) הוּא כְּדִבְרֵי קִטְן לְעוֹמֵת דְּכָר גְּדוֹל.
 78 לְכַאוּרָה הִיּהּ מִקּוֹם לְתַמּוּהָ לְשֵׁם מַה יֵּשׁ צוֹרֵךְ בְּכַמָּה הַסְבָּרִים לְכַךְ שֶׁהַתּוֹרָה
 79 ("הוֹיוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא") נִקְרָאֵת "דְּכָר קִטְן" וְזֶה הַתּוֹסֵפֶת בְּהַסְבָּר הַשֵּׁנִי לְגַבִּי
 80 הָרַאשׁוֹן, מִצַּד תּוֹכֵן הָעִנִּיּוֹן. וְכִדִּי לְהַסִּיר אֶת הַתַּמְיָה הַזֶּה, הוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר עוֹד.
 81 וְיֵשׁ לּוֹמֵר דְּלִהַטְעַם שֶׁהֵיוֹת דְּאֲבִי וְרַבָּא נִקְרָאִים דְּכָר קִטְן
 82 מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בְּדִבְרֵים קִטְנִים וּמוֹגְבֵּלִים וְלִכֵּן יֵשׁ

(46) בהבא לקמן (בהצא ריבוע) ראה ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שמא). (47) דכשואמרים על דבר מוגבל שהוא גדול, הגדלות שלו היא רק לגבי דברים שהם קטנים ממנו, אבל ישנם דברים שהם גדולים ממנו והוא קטן. (48) שמואל-א כד, יד. וראה פרש"י עה"פ. מכות יו"ד, ב ובפרש"י שם. פרש"י עה"פ משפטים כא, יג. (49) ראה בארוכה תו"א מג"א צה, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 בהלכות התורה פרטי דינים שונים, כאמור, **התאר דבר קטן הוא מצד**
 2 **הלבושים דתורה** בהם נתלכשה כדי לרדת למטה והלבושים הללו מכסים
 3 על עצם התורה, אבל לפי הביאור הזה התואר "דבר קטן" לא מתייחס אל
 4 התורה עצמה. **ולכן מוסיף** במאמר של אדמו"ר מהר"ש טעם נוסף לכך
 5 שהתורה נקראת "דבר קטן"

6 והוא **שהתורה דעכשו**
 7 **היא דבר קטן לגבי**
 8 **פנימיות התורה שתתגלה**
 9 **לעתידי-לבא [וגם שהיא**
 10 **דבר קטן ומוגבל לגבי**
 11 **אור-אין-סוף הבלתי מוגבל**
 12 **המלכש בה], דעל-פי**
 13 **טעם זה, התאר דבר קטן**
 14 **הוא (גם) בנוגע לתורה**
 15 **עצמה. [אלא שמעתה, לאחר**

16 שהוסבר מה הטעם השני מוסיף
 17 על הטעם הראשון יש לבאר
 18 לאורך גיטא, מדוע אם כן יש
 19 צורך בטעם הראשון ועל כך
 20 הולך ומבאר ומה **שמביא**
 21 **גם טעם הראשון**
 22 **שהתורה נתלכשה**
 23 **בדברים קטנים ופרטי**
 24 **הלכות, כאמור - והרי לכאורה**
 25 **הטעם השני המתייחס לתורה**
 26 **עצמה הוא טעם חזק יותר, יש**
 27 **לומר, כי בטעם זה**
 28 **מדגש שהחלוק בין**
 29 **היות דאבני ורבא**
 30 **למעשה מרפכה היא**
 31 **חלוק מן הקצה אל**
 32 **הקצה, פנ"ל כן שדווקא**
 33 **לפי הפירוש הזה יש בין**
 34 **ה"קטנות" וה"גדלות" פער**
 35 **אמיתי ולא מדובר רק על**
 36 **"קטנות" ו"גדלות" יחסית].**

37 **ז) וממשיך במאמר עוד באור בזה שהתורה נקראת דבר**
 38 **קטן, שהוא על שם עצם בטול ההלכה היינו דברי התורה עצמם**
 39 **לגבי אור-אין-סוף המלכש בה** בהלכה. **דכמו שלמוד התורה**
 40 **דהאדם צריך להיות בבטול, תען לשוני לשון של האדם הלומד**
 41 **תורה אמרתך**⁵⁰ **דבריו של הקב"ה נותן התורה, והלומד תורה אינו אומר**
 42 **דברים מעצמו אלא כעונה אחר תקורא**⁵¹, **כמבואר ב'תורה אור' לרבנו**
 43 **הזקן שכאשר יהודי לומד תורה אזי "אין הדבור נעשה נפרד אצל האדם להיות**

ביאור בדרך אפשר

44 יוצא מפי עצמו כאלו הוא שלו רק כמו שכתוב תען לשוני אמרתך שהתורה
 45 היא אמרתך אלא שלשוני תען כעונה [חזרו] אחר האומר... שהוא ענין גילוי
 46 אור אין סוף למטה כמו למעלה בבחינת בטול ממש. ומה יתבונן המשכיל
 47 ויפול עליו אימה ופחד בעסק התורה בשומו ללבו כי [דברי התורה שהוא
 48 לומד] דבר ה' הוא ממש שנאמר

49 למשה מסיני". וכשם שהאדם
 50 הלומד תורה מתבטל כלפי
 51 הקב"ה על-דרך-זה הוא
 52 בנוגע להלכות התורה
 53 עצמם שהם בבטול
 54 לאור-אין-סוף המלכש
 55 בהם, כדלקמן כפי שיתבאר
 56 להלן. **[ויש לומר,**
 57 **דלהפירוש קטן כפשוטו,**
 58 **שדברי התורה עצמם הם**
 59 **בבחינת "קטנות" התאר דבר**
 60 **קטן הוא ביחס לענינים**
 61 **אחרים ומשמעו שלגבי דברים**
 62 **אחרים גדולים ממנו הוא "קטן".**
 63 **ולהפירוש הנוכחי קטן על**
 64 **שם הבטול על-דרך דברי**
 65 **יעקב אבינו קטנתי מכל**
 66 **החסדים**⁵² **שחסדי ה' גרמו**
 67 **לו להיות ענין ושפל בעיני**
 68 **עצמו], הקטנות (בטול)**
 69 **הוא בו עצמו** שהתורה
 70 **עצמה מתבטלת ומקטינה עצמה**
 71 **לגבי הקב"ה].**

72 **וצריך להבין (להפירוש**
 73 **לפי הפירוש האחרון ש"קטן"**
 74 **הוא על שם הבטול), אם**
 75 **כן מאותה סיבה עצמה גם**
 76 **"מעשה מרכבה" היה צריך**
 77 **להקרא "דבר קטן" כי הרי גם**
 78 **מרפכה היא בבטול**
 79 **להרוכב, ואף-על-פי-כן נקראת**
 80 **דבר גדול.**

81 **ונקדחת הבאור בזה יש לומר, דהבטול שנקרא בשם דבר קטן**
 82 **(בדומה לביטול של יעקב אבינו שאמר על עצמו קטנתי), הוא, שהוא**
 83 **בטל לגמרי ואין בו שום מעלה היינו שאינו רואה לעצמו כל**
 84 **חשיבות ושום יתרון שיגרום לו תחושת "גדלות" כלשהי. וכמו שכתוב**
 85 **ב'אגרת הקדש' שבספר התניא 'דבור המתחיל' קטנתי**⁵³,
 86 **שהכוונה לענוה עד כדי כך שמשמים עצמו כשיריים ומותרות**

87 **נקראת דבר גדול ולא "דבר קטן".**
 88 **ונקדחת הבאור בזה יש לומר, דהבטול שנקרא בשם דבר קטן**
 89 **(בדומה לביטול של יעקב אבינו שאמר על עצמו קטנתי), הוא, שהוא**
 90 **בטל לגמרי ואין בו שום מעלה היינו שאינו רואה לעצמו כל**
 91 **חשיבות ושום יתרון שיגרום לו תחושת "גדלות" כלשהי. וכמו שכתוב**
 92 **ב'אגרת הקדש' שבספר התניא 'דבור המתחיל' קטנתי**⁵³,
 93 **שהכוונה לענוה עד כדי כך שמשמים עצמו כשיריים ומותרות**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִמֶּשֶׁ שְׁאֵין בּוֹ שׁוּם צִרְף וְהַבִּיטוּל הַזֶּה קִיִּים רַק
2 בַּהֲלֹכוֹת הַתּוֹרָה לִגְבִי אֵין סוּף הַמְּלוּבֵשׁ בָּהֶם וְלִכֵּן רַק הֵם נִקְרָאִים "דָּבָר
3 קָטָן". וְכִינֵן שֶׁהַמְּרַכְּבָה לְמִירוֹת בִּיטוּלָה לִגְבִי הָרוֹכֵב הִיא מְצִיאוֹת
4 מְסֻיֶּמֶת, וְעַד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִתְרוֹן לִגְבִי הָרוֹכֵב וְכֵן "לְשַׁעֲלֵי־יָדֵי

הַמְּרַכְּבָה יָכוֹל הָרוֹכֵב

5 לְהַגִּיעַ לְמָקוֹם שְׁאֵינוֹ
6 יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצֵּד
7 עֲצָמוֹ וְלִכֵּן חִירוֹת הַקְּדוּשָׁה
8 הַעֲלִיּוֹנוֹת נוֹשָׁאוֹת וּמְרֻמּוֹמוֹת אֵת
9 הַכֶּסֶּא כְּנוֹכַח לַעֲלִי, וְכַדְּבָרֵי רַבּוֹנוֹ
10 הַזֶּקֶן ב'תורה אור': כִּמוֹ עַל דֶּרֶךְ
11 מִשָּׁל הַסּוֹס, עִם הַיּוֹת שֶׁהָרוֹכֵב
12 עָלֵיו הוּא הַעִיֵּקֶר וְהַסּוֹס הוּא בָטָל
13 וְטַפֵּל אֶל הָרוֹכֵב עָלָיו מִכָּל מָקוֹם
14 הַסּוֹס מְנַהֵיג אֶת הָרוֹכֵב מִמָּקוֹם
15 לְמָקוֹם עַד מָקוֹם שְׁאֵין הָרוֹכֵב
16 יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצֵּד עֲצָמוֹ,
17 וּמִכָּאֵן שֶׁהַסּוֹס וְהַמְּרַכְּבָה
18 נִחְשָׁבִים "מְצִיאוֹת", לִכֵּן
19 אֵינָה דָּבָר קָטָן. וְאַדְרָבָה
20 מִצֵּד הָעֲלִי הַמַּעֲלָה וְהַיִּתְרוֹן
21 שָׂפָה, שְׁעַל־יָדוֹ הִיא
22 הָעֲלִיָּה לְבַחֲנִית גְּדוֹלָה
23 (אֲרִיף), כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי
24 נִקְרָאת גַּם הַמְּרַכְּבָה בְּשֵׁם
25 דָּבָר גְּדוֹלָה. וְהַלְכוֹת
26 הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּלַבְּשׁוּ
27 בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים [פְּרוּשׁ
28 הָרִאשׁוֹן ב'דָּבָר קָטָן'],
29 כִּינֵן שֶׁדָּבָרִים גְּשָׁמִיִּים
30 אֵין לָהֶם עֲרָף⁵⁴ יֵחַס וְדִמְיוֹן
31 לְחֻכְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ
32 הַמְּלַבְּשִׁים בָּהֶם, הֲרִי הֵם
33 בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, וְלֹא

34 נִחְשָׁבִים "מְצִיאוֹת" וְלִכֵּן נִקְרָאִים דָּבָר קָטָן (כִּמוֹ "קִטְנִית" שֶׁאִמָּר עַל עֲצָמוֹ
35 יַעֲקֹב אֲבִינוֹ). וְעַל־יָדֵי הַבִּטּוּל שֶׁבַּהֲלֹכוֹת הַתּוֹרָה עֲצָמָם, נִמְשָׁךְ
36 הַבִּטּוּל גַּם בְּאֶדָם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וּמִכֵּךְ הוּא מְקַבֵּל אֶת הַכּוֹחַ
37 שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹו יִהְיֶה בָּאֶפֶן דִּתְעֵן לְשׁוֹנֵי אֲמֶרְתָּה, כְּעוֹנָה
38 אַחֵר הַקּוֹרָא שֶׁהוּא לִימּוֹד מִתּוֹךְ תַּכְלִית הַבִּיטוּל וְאִימָה וּפְחָד (כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי
39 מְדַבְּרֵי רַבּוֹנוֹ הַזֶּקֶן ב'תורה אור').

40
41 (ח) וְזֶהוּ וַיִּדְבֹּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדָּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר⁵⁵,
42 וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֻּתּוֹ, בַּהֲקָדְמַת הַשְּׁאֵלָה שֶׁלְכַאוּרָה הַמִּילָה "לְאָמֹר" שְׁבַסִּיִּים
43 הַפְּסוּק לֹא מוֹבֵנָת כִּי בְּדֶרֶךְ כָּל מִשְׁמַעַה לּוֹמֵר וּלְמַסּוֹר לְאַחֵרִים וְאִילוֹ בְּמִתֵּן

44 תּוֹרָה כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וְכָל הַנּוֹשְׁמוֹת שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת) הִיוּ נוֹכַחִים בְּעֲצָמָם אֲלֹא
45 הַבִּיאוֹר הוּא שֶׁהַמִּלָּה "לְאָמֹר" מִלְּמַדַּת דְּבַמִּתֵּן־תּוֹרָה נִתֵּן הַפֶּחַ לְבִנֵּי
46 יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹו הָאָדָם יִהְיֶה בָּאֶפֶן
47 דְּלֹאמֹר, לְחִזּוֹר הַדָּבָרִים שֶׁהִקְבִּ"ה אָמַר, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי שְׁזוּהוּ גַם

48 פִּירוּשׁ הַכְּתוּב תַּעֲזֹר תַּחֲזוֹר

49 וְתֹאמַר לְשׁוֹנֵי שֶׁל הָאָדָם

50 הַלּוֹמֵד תּוֹרָה אֲמַרְתָּה שֶׁל

51 הַקְּב"ה, וְכִפִּי שֶׁנִּתְּבָאֵר לַעֲלִי הֲרִי

52 כִּאֲשֶׁר הַלּוֹמֵד תּוֹרָה יוֹדֵעַ שְׁאֵינוֹ

53 אֹמֵר דְּבָרִים מִשְׁלֹו אֲלֹא חֹזֵר עַל

54 דָּבָר ה' כִּפִּי שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּהַר סִינִי

55 הֲרִי זֶה גּוֹרֵם לְהַתְּבַטֵּל אֶל

56 הַקְּב"ה וְלִלְמוֹד תּוֹרָה מִתּוֹךְ

57 אִימָה וּפְחָד. וְעִדְיִין צִירִךְ לְהַבִּין

58 בְּעִינֵי זֶה דְּלִכְאוּרָה, הֲרִי

59 גַּם לְפָנֵי מִתֵּן־תּוֹרָה

60 הַקְּדִימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה

61 לְנִשְׁמָע, דִּהֲקָדְמַת נַעֲשֶׂה

62 לְנִשְׁמָע הֵינּוּ שְׁמֻקְבָּלִים

63 עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת אֶת רִצּוֹן ה'

64 אֲפִילוֹ לְפָנֵי שֶׁהֵם יוֹדְעִים מִהוּ

65 הָרִצּוֹן הוּא בִּטּוּל עֲמוּק

66 וּפְנִימִי בִּיּוֹר, בִּיטּוּל דְּבַעַל

67 הָרִצּוֹן כִּי אֵין זֶה בִּיטּוּל רַק

68 לְגַבִּי רִצּוֹן מְסוּיֶּם אֲלֹא בִּיטּוּל

69 מוֹחֲלָט שֶׁל כִּלּוֹת מְצִיאוֹת

70 הָאָדָם כִּלְפֵי הַקְּב"ה בְּעֲצָמוֹ, בַּעַל

71 הָרִצּוֹן (כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי אֹדוֹת

72 מַעֲלֵת הַבִּיטּוּל בְּדֶרֶךְ קִבְּלַת עוֹל

73 כַּעֲבַד שְׁאֵין לוֹ כָּל רִצּוֹנוֹת

74 מִשְׁלֹו), וּמִהוּ אִם כֵּן הַחֲדוּשׁ

75 בְּבִטּוּל דְּלֹאמֹר שֶׁנִּתְּחַדֵּשׁ

76 בְּמִתֵּן־תּוֹרָה לִגְבִי הַבִּטּוּל

77 דִּנְעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וְהֲרִי אֵין

78 סִפֵּק שֶׁלְאַחֵר הַתְּגִלּוֹת הָאֵלּוּקוֹת בְּמִתֵּן תּוֹרָה נִפְעַל בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בִּיטּוּל עוֹד יוֹתֵר
79 נַעֲלָה מֵאֲשֶׁר הָיָה בָּהֶם לְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה?.

80 וְהַבְּאוּר בָּזָה, הַהִבְדֵּל בֵּין הַבִּיטּוּל שֶׁלְפָנֵי מִתֵּן תּוֹרָה לְבִיטּוּל שֶׁנִּפְעַל בַּעַת

81 מִתֵּן תּוֹרָה הוּא שֶׁהַבִּטּוּל דִּהֲקָדְמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה

82 וְיִתְרוֹן. דִּהֲקָדְמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע הוּא קִבְּלַת עַל מְלָכוּת,

83 וְעַל־יָדֵי שֶׁהֵעֵם מְקַבְּלִים אֶת עַל מְלָכוּתוֹ נַעֲשֶׂה מְלָךְ וּבִמְכוּן

84 זֶה הַמֶּלֶךְ זָקוּק לַעֲם, כִּבְיָכּוֹל וְהָעֵם הוּא הַמוֹסִיף לְמֶלֶךְ מַעֲלָה וּרְוִמּוֹמוֹת שֶׁלֹא

85 קִיִּימִים בּוֹ מִצֵּד עֲצָמוֹ וְכִינֵן שֶׁכֵּן סוּף סוּף אֵין זֶה תַּכְלִית הַבִּיטּוּל [וְעַל־דֶּרֶךְ

86 הַבִּטּוּל דְּמְרַכְּבָה, שֶׁאִמָּנֵם הַמְּרַכְּבָה בְּטָלָה לְרוֹכֵב וְאֵין לָהּ רִצּוֹנוֹת מִשְׁלָה

ביאור בדרך אפשר

1 אבל המרכבה פועלת עליו ותוספת ברוכב **שְׁעַל-יְדֵי הַבָּטוּל דְּהַמָּרְכָּבָה**
 2 **לְהָרוּכֵב, עַל-יְדֵי-זֶה** 56 **הִיא נוֹשֵׂאת וּמַגְבִּיהָ אֶת הָרוּכֵב** כמובא
 3 לעיל בענין "חיות הקודש" שבמרכבה העליונה ש"נושאות" ומרוממות את
 4 הכסא ולכן, יחד עם הביטול, המרכבה מוגדרת "מציאות" 57. **וְהַבָּטוּל**
 5 **דְּלֹאמֹר שְׁנִתְחַדֵּשׁ בְּמִתָּן**
 6 **תּוֹרָה הוּא בָטוּל בְּתַכְלִית** 1
 7 שבו העם המתבטל איננו
 8 "מציאות" כלל.
 9 **וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה** כשם שנתבאר
 10 לעיל אודות לימוד התורה הוא
 11 בקיום המצוות, **שְׁבִמִתָּן**
 12 **תּוֹרָה נִתֵּן הַכֹּחַ שְׁקִיּוֹם** 6
 13 **הַמִּצְוֹת שֶׁל הָאָדָם יִהְיֶה** 7
 14 **בְּתַכְלִית הַבָּטוּל, מִבְּלִי** 8
 15 שהאדם יראה עצמו ל"מציאות" 9
 16 כלשהי **הֵינּוּ שְׁקִיּוֹם** 10
 17 **הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה (לֹא**
 18 **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כ"מציאות"** 11
 19 **חשובה קָבֵל עָלָיו עַל** 12
 20 **מַלְכוּת שְׁמַיִם וְעַל מִצְוֹת,** 13
 21 **אֲלֵא) מִפְּנֵי שְׁצוּי** 14
 22 **הַקֶּב"ה גּוֹזֵר עָלָיו לְהִיטֵל** 15
 23 **כְּפִי הַצּוּי** והוא לומד תורה
 24 ומקיים מצוות רק מפני שזוהו
 25 רצון ה' ללא כל תערובת של
 26 רצונות משלו, שהרי איננו
 27 "מציאות" כלל. **וְכַמְבָּאֵר**
 28 **בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה 57 בְּנוֹגֵעַ**
 29 **לְעִשְׂתֵּי הַדְּבָרוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ**
 30 **בְּמִתָּן תּוֹרָה וְעַל-דֶּרֶךְ** 22
 31 **זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ כָּל**
 32 **הַצּוּיִים שֶׁבְּתּוֹרָה]**
 33 **שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן צוּי וְגַם בְּלִשׁוֹן עֲתִיד,** וכך מבואר ב'לקוטי תורה'
 34 (פרשת במדבר): "בשעת מתן תורה הדבור בעצמו גזר אומר לא תרצה,
 35 פירוש לשון עתיד שלא תהא בחינה זו נראית לעולם כי העתיד והציוי שניהם
 36 משמשין בלשון אחד". כלומר, משמעות המלים "לא תרצה" היא גם לשון
 37 ציוי ואיסור לרצות וגם לשון עתיד וקביעה שלא יהיה רצח (וראה בהערה 85

ביאור בדרך אפשר

38 כאן שהכוונה היא לטבע הבריאה אלא שיש לאדם בחירה חופשית לבחור
 39 היפך טבע הבריאה) **כִּי הַדְּבָרִי עֲצָמוֹ גּוֹזֵר עַל הָאָדָם וְהָעוֹלָם**
 40 **(וּמִכְרִית אוֹתָם 58) לְהִיטֵל כֵּן** ולהתנהג על פי התורה וזאת משום
 41 שבעת מתן תורה נפעל ביטול של כל הבריאה לקב"ה.
 42 **וַיֵּשׁ לֹמֶר דְּהִיתָרוֹן**
 43 **בְּבָטוּל דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת**
 44 **בְּאִפְּן זֶה** שכל מציאות העולם
 45 בטלה לרצון העליון וממילא
 46 הכול מתנהל על פי התורה **לְגַבִּי**
 47 **הַבָּטוּל דְּקַבְּלַת עַל שֵׁם כָּל**
 48 **מַעֲלָתוֹ בְּכָל זֹאת הָאָדָם נִחָשׁ**
 49 **עֲדִיין ל"מציאות" מסוימת, הוּא**
 50 **בְּשָׁנֵי עֲנִינִים** היבטים. האחד
 51 **לְפִי שֶׁהַבָּטוּל דְּקַבְּלַת עַל**
 52 **הוּא עַל-יְדֵי שֶׁהוּא הָאָדָם**
 53 **קָבֵל עָלָיו לְהִיטֵל עֲבָדוֹ**
 54 **שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים**
 55 **הַקֶּב"ה 59** וכיון שהביטול הוא
 56 תוצאה של החלטה והתבטלות
 57 של האדם הרי הוא עמוק ופנימי
 58 רק במידה שהאדם מסוגל
 59 להתבטל ולא מעבר לזה, ואילו
 60 כאשר האדם והבריאה מתבטלים
 61 אל הקב"ה מתוך ציוי וגזירת
 62 הקב"ה הרי זה ביטול הרבה יותר
 63 עמוק ופנימי. והשני **וַיִּתְּנָהּ**
 64 **מֶזוּ, שֶׁהַבָּטוּל שֶׁל קַבְּלַת עוֹלָם**
 65 **הַנִּמְשָׁל לְבִיטוּל דְּעֲבָד לְאֹדוֹנוֹ**
 66 **[גַּם כְּשֶׁהוּא נוֹלָד עֲבָד וְלֹא**
 67 **נָהִי עַבְד בְּגִלּוֹל הַחֲלֻטָּה**
 68 **וְהַתְּבַטּוּת שֶׁל מִרְצוֹנוֹ וּמִדַּעְתּוֹ]**
 69 **קָשׁוּר עִם מִצְוֹתוֹ,**
 70 **שֶׁעֲנִינֵנו הוּא זֶה שֶׁהוּא "מציאות" המוגדרת עֲבָד שֶׁל הָאֱלֹהִים 60,**
 71 **וְהַבָּטוּל בְּאִפְּן הַנִּי** היינו הביטול הנעלה שמתן תורה פעל באדם
 72 ובבריאה מצד הציוי והגזירה מלמעלה **הוּא (לֹא מִצַּד עֲנִינֵנו שֶׁל**
 73 **הָאָדָם, אֲלֵא) שְׁאִי-אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מִצְוֹת בְּעוֹלָם הַפֶּן צוּי**
 74 **הַקֶּב"ה 61** זה, כמובן, ביטול נעלה ועמוק לאין שיעור.

(56) ראה תו"א יתרו עא, ב. 57) במדבר שם (יג, ג). וראה גם בהנסמן בהתוודעויות תשמ"ט ח"ג ס"ע 235. 58) היינו שמצד טבע הבריאה מוכרחים להיות כן. אלא שיש להאדם בחירה חפשית לבחור היפך טבע הבריאה. 59) שלכן, גם לאחר שנועשה עבד – אינו בטל כ"כ. ראה לעיל ע' שנו הערה 28. דיש לומר, שזוהו הטעם על זה שהשעבוד דעבד שמכרוהו ב"ד הוא שעבוד גדול יותר מהמוכר עצמו. 60) שלכן גם העבד מבין דמי שאינו עבד של אדונו אינו מחוייב לקיים הציוויים שלו. 61) לעיל שם הערה 32, שהביטול דישראל ע"י שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית (שבת פח, א) הוא ביטול נעלה יותר מהביטול שלהם ע"י שהקדימו נעשה לנשמע (וע"ד החילוק דמכר עצמו ומכרוהו ב"ד). וע"פ מ"ש בפנים, הביטול שנמשך במתן תורה הוא ביטול נעלה יותר גם מהביטול דכפה.

ביאור בדרך אפשר

1 (ט) וְהָיָה הַגֵּם שֶׁהַבָּטוּל דִּלְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּאֶפֶן
2 הַנִּלְ הַבִּיטוּל מִצַּד הַגּוֹיָרָה וְהַצִּיּוּר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה הוּא בָּטוּל
3 בְּתַכְלִית, מִכָּל-מָקוֹם כִּיּוֹן שִׁישְׁרָאֵל וְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
4 כּוֹלָא חַד⁶² כּוֹלֵם אַחֵר, לִכְן בָּטוּל זֶה אֵינוֹ שׁוֹלֵל אֶת מִצִּיאוֹתָם
5 וְאֵינוֹ מַבְטֵל אוֹתָם כְּמוֹכֵן
6 הַשְּׁלִילִי שֶׁל הַמוֹשֵׁג אֵלֶּא
7 אֲדַרְבֵּה זֶה גּוֹפֵא עֲצָמו
8 הוּא מִצִּיאוֹתָם.
9 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּדַבְרֵי
10 הַמִּדְרָשׁ אִם שְׁמֵרָתָ אֶת נְרִי
11 אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נִרְךָ,
12 דִּהְיֶגֶם שְׁעֲנִין אֲנִי הַקִּבֵּה
13 מְשַׁמֵּר אֶת נִרְךָ הַנִּשְׁמָה
14 הוּא שֶׁהָאֲדָם בָּא לְתַכְלִית
15 הַבָּטוּל (שְׁלִמְעָלָה גַם
16 מַבְטוּל דְּמִרְכָּבָה כְּמִבּוֹאֵר
17 לַעֲלִיל בְּאִירֵכּוֹת אוֹדוֹת יִתְרוֹן
18 הַבִּיטוּל שֶׁל קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת
19 שְׁמִים לַעֲוֹנוֹת הַבִּיטוּל בְּבַחֲיוֹת
20 מִרְכָּבָה), מִכָּל-מָקוֹם אֵין
21 זֶה שׁוֹלֵל אֶת מִצִּיאוֹתוֹ
22 אֵלֶּא אֲדַרְבֵּה מְשַׁמֵּר אֶת
23 נִרְךָ וּמַעֲנִיק לַנִּשְׁמָה חֲשִׁיבוֹת
24 רַבָּה (כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִיל בְּתַחֲלִיל
25 סַעֲיָף ד' לַגִּבִּי "שְׁמִירַת" הַנֶּר
26 בְּאֻפֶּן חַיּוּבִי, קִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְלֹא רַק בְּאֻפֶּן שְׁלִילִי עַל יְדֵי הִימָנְעוּת מִעֲבִירוֹת).

ביאור בדרך אפשר

27 וְזֶהוּ גַם זֶה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפָּסוּק בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנִּירוֹת,
28 שֶׁתְּהֵא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה, דִּהְיֶגֶם שֶׁהַעֲלִיָּה דִּהְנִשְׁמוֹת עַל
29 יְדֵי הַדִּלְקַת הַנִּירוֹת שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, עֵינֵן הַתּוֹרָה (בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנִּירוֹת)
30 הֵיא שֶׁהֵם בָּאִים לְתַכְלִית הַבָּטוּל, מִכָּל-מָקוֹם, הוּא בְּאֶפֶן
31 שֶׁשִּׁיף הַבִּיטוּל וְהַעֲלִיָּה
32 לְנִירוֹת (נִשְׁמוֹת) עֲצָמָם
33 וּפְעַל בְּהֵם עִלּוּי, שְׁלֵהֶבֶת
34 עוֹלָה מֵאֲלִיָּה. וְהֵינּוּ,
35 וְהַדְּבָר בֹּא לְיָדֵי בִיטּוּ בְּפִועֵל
36 בְּכֵן שֶׁלְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
37 הַמִּצְוֹת הוּא מִצַּד אַחֵר
38 בְּבָטוּל, בְּלִי לַתֵּת הַדְּגִשָּׁה
39 לְ"מִצִּיאוֹת" שֶׁל הָאָדָם וּבְחִיחַד
40 עִם זֶה גַם בְּחִיחַד
41 וּבְשִׁמְחָה שֶׁהֵם בִּיטּוּיִם שֶׁל
42 כּוֹחוֹת נַפְשׁוֹ, וְהַשְּׁלִיב הַזֶּה נוֹכַח
43 מִכָּן שֶׁהַבִּיטוּל אֵינוֹ שׁוֹלֵל אֶת
44 מִצִּיאוֹת הַנִּשְׁמָה וְאֲדַרְבֵּה הוּא
45 הַמִּבְאִי אוֹתָה לְהַתְעַלּוֹת. וְכִיּוֹן
46 שֶׁשְׁמִחָה פּוֹרְצַת גְּדָר⁶³
47 וְאֵין לָהּ שׁוּם מוֹנֵעַ וּמַעֲכָב, לִכְן,
48 עַל-יְדֵי שְׁמִחָה שֶׁל תּוֹרָה
49 וְשְׁמִחָה שֶׁל מִצְוָה
50 נִמְשָׁכִים כָּל הָעֲנִיָּנִים הָרוּחָנִיִּים וְהַגִּשְׁמִיִּים בְּלִי הַגְּבּוּלוֹת.
51 גִּלּוּי לַמַּטָּה כָּל הָעֲנִיָּנִים
52 הָרוּחָנִיִּים וְהַגִּשְׁמִיִּים בְּלִי הַגְּבּוּלוֹת.

(62) ראה זח"ג עג, א. 63) ראה בארוכה ס' מאמרי אדמו"ר האמצעי – דרושי חתונה ח"ב ע' תיו ואילך. סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

המשך מעמוד קנז

1 כן און יותר מכן, איז אין רוחניות. מי בעדארף אופטאן
2 מיט דעם זולת, און מאיר עיני שניהם הוי, אז עס וערט נמשך
3 א גילוי חדש פון יחיד און יחידה, והמשכילים יזהירו כזהר
4 הרקיע, אז די ואס גיבין זיך איבער לטובת הזולת איז בא זיי
5 מאיר יחידה שבנפש אין נר"ן בגילוי ממש, און זאיינען זוכה
6 לגילויים עצומים.
7 מצוה וחובה על כאו"א מאנ"ש ותלמידים התמימים יחיו,
8 לקבל עליהם בעזרתו ית' אשר בכל מקום שהוא יתן לבו
9 ודעתו לקבוע זמן לימוד דא"ח ברבים, ולקבוע זמני התעודות
10 - פארבריינגען - וליטל חלק בראש עבודה זו, ולתת עצמו על
11 קירובם של גזע החסידים. ובזה יקיימו אנ"ש יחיו רצון כ"ק
12 אבותינו רבותינו הקדושים זי"ע.
13 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
14 המזכיר מ.ש.
15 אג"ק מוהרי"צ כרך ג

בס"ד. משיחת שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון ה'תשנ"א.

1 ...איתא במגן אברהם¹¹², ש"נוהגין להתענות
2 עשרים בסיון בכל מלכות פולין". אף-על-פי-כן
3 רבותינו נשיאינו לא נהגו כן, אפילו בזמן שכ"ק מו"ח
4 אדמו"ר היה בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם).

5 ויש לומר שאין זה באופן שאצל רבותינו נשיאינו
6 חסרה חסוּש-שלום המעלה דתענית בעשרים בסיון, אלא
7 אדרבה: המעלה שבזה ישנה – שלא על-ידי תענית
8 (על-דרך מעלת פורים שלגבי יום (שהוא) כפורים).
9 ובפרט על-פי הידוע המעלה הגדולה בעשרים
10 בגיטריא כתר¹¹³. ויש לומר שזהו על-דרך המעלה
11 דתשובה שבעבודת הצדיקים (לאתבא צדיקייא
12 בתיובתא¹¹⁴).

13 ולהוסיף בשייכות ל"מלכות פולין" דוקא: ידוע
14 שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו
15 ש"פולין" הוא מלשון "פה לין", שכאן ילוננו בזמן
16 ומקום הגלות. נוזהו הטעם האמיתי לכך שאותה אומה
17 קראה כן למדינה, דאף-על-פי שאיהו לא חזי, מזלייהו
18 חזי¹¹⁵].

19 ולהוסיף, שלינה היא בלילה דוקא, (ש)חושך
20 (ה)גלות הוא בדוגמת ענין הלילה¹¹⁶. זאת אומרת,
21 שהפירוש ד"פה לין" הוא – שהמגורים במקום זה הם
22 רק ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאחר-יזה יצאו
23 מזה, ויבואו למקום האמיתי של כל יהודי – ארץ
24 ישראל, בגאולה האמיתית והשלמה. אבל לאידך גיסא
25 – הרי זה בכל-זאת באופן ד"לין", דאף-על-פי שעדיין
26 נמצאים בגלות, הרי הקב"ה עוזר, וישנו מקום ללון
27 במנוחה (לפי ערך).

28 וכפי שהיה בשנים הטובות בפולין, שבני ישראל
29 גרו שם במנוחה¹¹⁷, ובזמנים מיוחדים – באופן ש"כל
30 שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים"¹¹⁸, כידוע
31 שכמה משרי הממשלה נהגו לתת את נכסיהם בידי
32 יהודים [מ"שהקע" – כפי שהגויים קראו להם,
33 דמזלייהו חזו בחינת משה שבכל אחד ואחד

34 מישראל¹¹⁹] שבני ישראל ינהלו אותם, ובני ישראל
35 ניצלו זאת לענינים טובים וקדושים לפי דעתם דבני
36 ישראל ושכלם ("לדעתך"), על-דרך "וניצלם את
37 מצרים"¹²⁰ (היפך ממה שהגויים ניצלו את הנכסים
38 כאשר היו בידיהם, כידוע).

39 ובזה ישנו רמז בעבודת ה' (כידוע¹²¹ שצריכים
40 ללמוד הוראה מכל דבר ששומעים או רואים): לכל
41 לראש על יהודי לדעת, שגלות היא חושך וליילה, ורק
42 שלנים שם (אבל אין זה המקום והמצב האמיתי שלו).
43 וביחד עם זה – צריך לדעת שיש לנצל את ה"פה לין"
44 גופא (באופן ד"עולה מאליה") לטוב וקדושה – עד
45 שאצל היהודי נעשה לא איברי לילה אלא לגירסא¹²²
46 – על-ידי ניצול המנוחה שבמקום (להוספה ב)לימוד
47 התורה, כולל גם בפשטות במדינת פולין בפשטות –
48 לספק במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו
49 להחזיר בתשובה את בני ישראל הדרים שם וכו'.

50 יד. ובכל זה מתווספת הדגשה בדורות האחרונים,
51 בעקבתא ועקבתא דעקבתא דמשיחא ובפרט בדורנו
52 זה, דור האחרון דגלות:
53 אף-על-פי ש"אכשור דרי"¹²³ (בתמיה), ובפרט
54 בעקבתא דעקבתא דמשיחא כמבואר בחותם מסכת
55 סוטה, שגם המעלות דדור זה באות כהמשך לדורות
56 שלפני זה, ומקבלים את כל הכוחות ואת ריבוי
57 העבודה בתורה ומצוות מהדורות שקדמו, עד
58 שה"הדלקה" דה"נרות" דדור זה באה כתוצאה
59 מהעבודה וההדרכה של הדור שלפני-זה וכו' – אבל
60 הכח על-זה ישנו, שמיד אחר-כך – תהיה "שלהבת
61 עולה מאליה".

62 ואדרבה: דוקא העקב שברגל, הדור הכי אחרון, יש
63 בכחו להיות "עולה מאליה" ולהעלות את כל הדורות
64 שלפני-זה, על-ידי-זה שהדור האחרון דהגלות נעשה
65 הדור הראשון דהגאולה – הגאולה לכל בני ישראל
66 במשך כל הדורות!

המשך בעמוד סה

אשכנז, מי יתן והי' עד ביאת משיחנו. וראה גם תשובות מהרי"ל:
ביושבי תחת המלך מפולין מלכות קרקוב וסביבותי אשר מקדם ומאז
חשבו לפליטה לבני גולה.

(119) מג"א ט, ג.

(120) שמות ג, כב.

(121) כש"ט סקצ"ו ואילך. וש"נ.

(122) ראה עירובין סה, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

(123) יבמות לט, ב. וש"נ.

(112) נזכר במג"א או"ח סו"ס תקפ.

(113) שם. וראה גם מג"א שם סתקס"ח סק"ח.

(114) לקו"ת שה"ש לה, ג.

(115) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, סע"ב. ובכ"מ. וראה

זח"ג קנ"ג, ב.

(116) ראה מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

(117) ראה זח"ג סו, ריש ע"ב. ועוד.

(118) ראה שו"ת הרמ"א סצ"ה: עדיף טפי פת חריבה ושלוח

במדינות אלו [פולין] .. אשר אין שנאתם גברו עלינו כמו במדינת

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

כיצד ייתכן לומר לפי דיעה זו ש"ענינו הוא, שאין "דבר
אבוד", תמיד אפשר לתקן?"

ב.

ההסבר הפשוט לשאלה זו, והקושי לגבי קטן וגר
באופן פשוט ביותר אין זאת שאלה כלל, שהרי גם
לדעת רבי, ש"רגל בפני עצמו הוא", חובת פסח שני חלה
רק כאשר לא הקריבו בראשון, ומי שהקריב פסח בראשון
אסור לו להביא פסח שני, ויתר-על-כן: גם כאשר נמנע
להקריב בראשון במזיד – "הרי זה מקריב בשני", ואז הוא
פטור מן הכרת¹⁰, ויוצא אפוא שגם לדעתו מתאים לומר
ש"ענינו (של פסח שני) הוא, שאין "דבר אבוד".

וכך אכן היה למעשה מלכתחילה – בחידוש המצווה
שניתנה כדי לתקן, הרי כדי שלא יגרם מצב של "נגרע"
לגבי ה"טמאים לנפש אדם" בא ציווי ה'¹¹ "איש איש כי
יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם... בחודש השני
בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו אותו".

ודעת רבי שפסח שני "רגל בפני עצמו הוא"¹² היא
בעיקר לגבי הפרט ש"חייבין עליו (על פסח שני בפני
עצמו) כרת", "כיצד¹³, מי ששגג או נאנס ולא הקריב
בראשון, אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת"¹⁴.

אך עדיין אין מובן: מן הסיבה ש"רגל בפני עצמו הוא"
סובר רבי¹⁵ (וכך פוסק הרמב"ם¹⁶) שגם "גר שנתגייר בין
שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות
פסח שני". כיצד ייתכן להסביר, אפוא, לגבי גר וקטן הללו
ש"ענינו (של פסח שני) הוא, שאין "דבר אבוד" – הם לא
היו כלל חייבים בפסח ראשון¹⁷ ?!

והקריב בשני הוא חייב – כמ"ש בתשובת הר"א בן הרמב"ם בס' מעשה נסים
שם*. וראה ביאור הרי"ף פערלא לספה"מ צ"רס"ג מ"ע נו (רמ, א"ג. רמג, ד).
(11) פרשתנו שם, י"א.

(12) ראה שאלת ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים שם. ביאור הרי"ף שם. ועוד.

(13) רמב"ם שם סה"א וה"ב. וראה הערה 17.

(14) משא"כ לדעת ר"נ ור"ח בן עקיבא שם (צג, ב) ששגג בראשון והזיד
בשני פטור.

(17) להעיר שהרמב"ם שם לא כתב הא דגר שנתגייר וקטן שהגדיל חייבין
בפ"ש – בהמשך להלכה א' ד"רגל בפ"ע הוא", כ"א כמה הלכות לאח"ז, וגם
לא הזכירם בשה"מ צ"ש כשמכריח דמצוה בפ"ע הוא.

(15) פסחים שם, ע"א "במאי קמפלגי", פרש"י שם ד"ה חייבין, וראה
פרש"י שם סד"ה חייב כרת.

(16) שם ה"ז.

א.

אימרת הרבי הרי"צ נ"ע על פסח שני, והשאלה
עליה

1 ידועה אימרתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר לפסח
2 שני¹: "ענינו של פסח שני הוא, שאין "דבר אבוד", תמיד
3 אפשר לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך
4 רחוקה, ואפילו "לכם"², שהיה זה מרצונו, בכל זאת ניתן
5 לתקן".

6 יש להבין: אמנם לפעמים ההסברים של פנימיות
7 התורה מבוססים על אחת מן הדיעות שבנגלה שבתורה³,
8 אפילו כאשר ההלכה היא כדיעה אחרת, שהרי אלו ואלו
9 דברי אלקים חיים⁴ וחובה היא לברך ברכת התורה לפני
10 לימוד דברי בית שמאי, למרות ש"בית שמאי במקום בית
11 הלל איננה משנה"⁵,

12 בכל זאת, הרי הדברים מתקבלים יותר אם הם
13 מתאימים גם לדיעה שההלכה כמותה, ובמיוחד במקרה
14 זה, כאשר הביטוי הוא שזהו "ענינו" של פסח שני.

15 ולכאורה: אכן, לפי הדיעה⁶ שפסח שני "תשלומין
16 דראשון הוא", מובן שנאמר על פסח שני ש"ענינו הוא,
17 שאין "דבר אבוד", תמיד אפשר לתקן",

18 וכך גם לגבי הדיעה⁷ ש"תקנתא דראשון הוא",
19 שהתורה מציינת כיצד ניתן לתקן באמצעות הקרבת פסח
20 שני אי-הקרבה בפסח ראשון במזיד.

21 אך לפי דעת רבי, שהלכה כמותו⁸, שפסח שני "רגל
22 בפני עצמו הוא", ו"אין השני תלוי בראשון אלא חיוב
23 בעצמו כמו שאר הרגלים"⁹,

(1) היום יום ע' נג.

(2) פרשתנו ט, יוד.

(3) וכמו הביאור בלקו"ת (נצבים מה, סע"א) בענין שופר של ר"ה של יעל
פשוט, שאין הלכה כן (טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תקפו).

(4) עירובין יג, ב.

(5) ברכות לו, רע"ב. וש"נ. וראה בארוכה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע'
רסו. לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 249.

(6) דעת ר' נתן פסחים צג, א. וראה ביאור ג' הדיעות דלקמן בתשובות
ר"א בן הרמב"ם (בס' ברכת אברהם סי' ד – נעתק בשינויים בכס"מ הל' ק"פ
פ"ה ה"ב. וס' מעשה נסים סי' ז). וראה לעיל ע' 128 ואילך.

(7) דר' חנינא בן עקיבא.

(8) רמב"ם רפ"ה מהל' ק"פ. ספה"מ מ"ע נו.

(9) לשון הר"א בן הרמב"ם שם בס' ברכת אברהם.

(10) שם ה"ב. וחזר בו ממש"כ בשה"מ צ"ש דלרבי "אם הזיד בראשון

(* וכן מ"ש בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין ד"חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני" כתב באור חדש שם שזהו רק לדעת ר"ג ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח שם שרש"י
ס"ל כן גם אליבא דרבי. וראה ביאור הרי"ף שם. ואכ"מ.

ג.

הסבר דחוק לגבי הקטן שהגדיל בין שני הפסחים

1 על "קטן שהגדיל בין שני פסחים" שהוא "חייב
2 לעשות פסח שני", אפשר להסביר (באופן דחוק, לפחות)
3 כיצד ייתכן לומר לגביו שקיים בפסח שני הענין ש"אין
4 דבר אבוד": קטן נמנה על קרבן פסח, וקיימת אף דיעה
5 ש"שה לבית אבות" הוא מדאורייתא¹⁸. יתר-על-כן:
6 הרמב"ם¹⁹ פוסק ש"אם שחטו עליו – על קטן – בראשון,
7 פטור (מפסח שני)". רואים אפוא שיש לו קשר למצוות
8 קרבן הפסח²⁰. ולכן, במקרה שלא שחטו עליו בראשון,
9 והגדיל בין שני פסחים, הרי הדין ש"חייב לעשות פסח
10 שני" מהווה כעין תשלומין, "וענינו הוא, שאין דבר אבוד"
11 (לגבי פסח ראשון, שהרי אם היו מקריבים עבורו בראשון
12 היה פטור מפסח שני).

13 אך עדיין קשה, כיצד ניתן לומר גם לגבי גר שנתגייר,
14 שלא היה לו שום קשר לפסח ראשון, ש"אין דבר אבוד"?

ד.

דוקא דעת רבי מבטאת את ענין התיקון

15 ההסבר לענין זה הוא, שאדרבא, דוקא דעת רבי ש"רגל
16 בפני עצמו הוא", מבטאת יותר את הענין ש"אין דבר
17 אבוד" מאשר שאר הדיעות, ש"תשלומין דראשון הוא", או
18 "תקנתא דראשון הוא", כדלהלן:
19 לפי הדיעות שפסח שני הוא "תשלומין דראשון" או

ולהעיר ממאירי פסחים שם: פסח שני אינו תשלומין של ראשון אלא מצוה בפ"ע הוא .. מכל מקום מי שלא היתה עליו תורת חיוב בראשון אין בו חיוב שני כלל. ולשיטתנו מיהא גר שנתגייר בין שני פסחים או קטן שהגדיל אינו חייב בפ"ש כלל.

אבל ראה רש"י פסחים שבהערה 15. ומלשוננו שם בסד"ה חייב, משמע קצת דלדעת רבי גר הנ"ל שלא הקריב בשני חייב כרת. ואכ"מ.

(18) ראה נדרים לו, א.

(19) שם ה"ז.

(20) ראה כס"מ שם, ובמפרשי הרמב"ם שם. צפ"נ הלכות נזירות פ"ב הי"ט (כ, א), וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 255 (ס"ז), ובארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.

(21) וכמפורש בפסחים שם (ע"ב) לדעת ר"נ "קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון", אבל להעיר מדעת ר"ח בן עקביא שם. וראה מ"ש הר"ד הבבלי שם לדעתו: כי הוא סובר, כי הזמן הוא זמן אחד מדובק לענין חיוב עשי' כו' ע"ש. משא"כ לדעת רבי – ראה לקמן בפנים.

(22) עפ"ז מובן בפשטות מה שלדעת רבי דרגל בפ"ע הוא הקרבתו בשני פוטרתו מכרת שהזיד בראשון (כנ"ל ס"ב והערה 10), כי גם לדעתו הוא תשלומין לראשון ככפנים, אלא שהוא בשלימות יותר, כדלקמן.

(23) אלא שלדעת הרמב"ם בסהמ"צ (הנ"ל הערה 10) לרבי כשהזיד בראשון אין הקרבתו בשני פוטרתו מכרת, כי התורה נתנה הזמן דפ"ש בתור תשלומין, רק באם לא הפקיע א"ע, כמו מי שה' טמא או בדרך רחוקה שאין

20 "תקנתא דראשון", הרי הזמן העיקרי להקרבת פסח ראשון
21 הוא ב"ד ניסן, אלא שניתן "להשלים" או "לתקן" את
22 החובה של פסח ראשון החלה עליו, אך התורה לא קבעה
23 זמן אחר לפסח²¹.

24 אך לא כן לדעת רבי, ולפי דיוקו בהתבטאותו "רגל
25 בפני עצמו הוא". לפי זה נתנה התורה, בנוסף לזמן של
26 פסח ראשון, רגל – זמן ב"ד אייר להקרבת הפסח. כאשר
27 מקריבים את הפסח ב"ד אייר הרי זה, בנוסף להשלמת
28 החסרון של אי-הקרבת הפסח הראשון²², גם הקרבת פסח
29 בפני עצמה²³, י"ד אייר הוא זמנו של הפסח – "מועדו"²⁴
30 של פסח²⁵.

31 כלומר, לדעתו של רבי אין חייבים בפסח שני מפני
32 שנשארה חובת קרבן פסח מ"ד ניסן (כדיעות שזהו
33 תשלומין או תקנתא) אלא מפני ש"ד באייר הוא זמן שבו
34 חייבים להקריב קרבן פסח, אם לא הקריבו ב"ד ניסן.

35 (מי שהקריב את הפסח בראשון איננו צריך להקריב
36 בפסח שני, מפני שקיים רק קרבן אחד על יציאת מצרים).

37 ולפיכך, באימרה "פסח שני ענינו הוא, שאין דבר
38 אבוד" אין הכוונה רק לכך ש"תמיד אפשר לתקן" דבר
39 שכבר הפסידו ומשלימים אותו באופן כללי, אלא²⁶ לכך
40 שהדבר נעשה בדיוק בכל פרטיו²⁷, הפעולה מתרחשת
41 בשלמותה²⁸.

עליו חיוב פסח (ראה צפ"נ שבהערה 35), או אפילו כשיש עליו חיוב אלא שנאנס באונס אחר, או ששגג, משא"כ כשה' לו הזמן דפסח וכן החיוב פסח אלא שהזיד ולא הקריב, לא ניתן לו הזמן דפ"ש בתור תשלומין לפ"ד.

(24) פסחים שם סע"א.

(25) שזהו חילוק הלשון "רגל בפ"ע" והלשון "מצות עשה בפני עצמו ודוחה את כו" (שהביא הרמב"ם שם לפנ"ז), כי "מצות עשה בפ"ע" מורה על החיוב גברא, ו"רגל בפ"ע" על הזמן.

(26) ואולי מרמזו בכפל הלשון: "מען קען אַלעמאַל פאַריכטען אפילו מי שה' טמא, מי שה' בדרך רחוקה. און אפילו לכס דאָס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין (=תמיד ניתן לתקן, אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה. ואפילו לכס שזה היה ברצונו, בכל זאת ניתן לתקן)". דלכאורה "פונדעסטוועגן .. מתקן זיין" מיותר.

ו"ל שב' ענינים בזה: "עס איז נישט קיין פאַרפאַלען מען קען אַלעמאַל פאַריכטען (אין אבוד! תמיד ניתן לתקן)", הכוונה לתשלומין מל' שלימות. והמשך הלשון מדובר בזה שה' חסר* (וכפשטות הלשון "אפילו מי שה' טמא כו' .. ברצונו") שגם זה "קען מען מתקן זיין".

(27) ולהעיר ממשנת בלקו"ש [המתורגם] ח"ג (ע' 239 ואילך) בנוגע למילה, לדעת הרמב"ם ותוס' גם כשמל אחר יום השמיני יש בזה הענין דמילה בזמנה. עיי"ש.

(28) התיקון ומילוי בקשתם "למה נגרע" הוא בשלימות, כי גם להם ניתן "רגל – זמן פסח".

(* נתקן מי שה' טמא מי שה' בדרך רחוקה המפורשים בקרא. ואף שבחסר לו יש אופנים למטה יותר כמו "מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון" (שאו "אם היד ולא הקריב בשני חייב כרת") – רמב"ם שם ה"ב. אי"צ לפרטם בפ"ע. כי כ"ו נכלל במש"כ "און אפילו לכס או דאס איז געווען ברצונו" וריינו שזודו היתה בזה שה' טמא כו', וכמבאר ברמב"ם שם ה"ד ד"הרי זה מויד בראשון".

ו.

ה"שלימות" שבתשלומין

כך יש לומר שהקביעה ש"אין השני תשלומין לראשון
אלא רגל בפני עצמו"³⁴ באה לציין שאין כאן "תשלומין"
במשמעות של השלמת החסר, אלא "רגל בפני עצמו" –
הדבר מתרחש בשלימותו.

ובמשמעות זו קיים ענין התשלומין גם אצל גר
שנתגייר, שלמרות שלפני כן אסור היה לו להקריב³⁵, גם
לגביו "אין דבר אבוד" – אין הוא מאבד את השלימות
שבהקרכת הפסח.

דברים אלו יומתקו יותר לפי דיוקן הידוע של חיד"א³⁶
בביטוי "גר שנתגייר", ולא "גוי שנתגייר" כפי שאומרים
"עבד שנשתחרר", "קטן שהגדיל", ועוד – כיוון שכבר
לפני גיורו בפועל הוא כבר גר. יש לו, עוד בהיותו גוי,
ניצוץ של נשמה קדושה³⁷, אלא שאל הגילוי הגיע הדבר
עם גיורו, ויוצא אפוא שגם בפסח ראשון היה לו קשר
מסויים לפסח³⁸, ופסח שני מהווה תשלומין – מלשון
שלימות – בקשר שלו אל פסח ראשון.

ז.

השגת שלימות – אף היא השלמת מחסור

שני ההסברים המובאים לעיל הם על אותה מילה:
"תשלומין", ולפיכך מובן שגם לפירוש "תשלומין" מלשון
"שלימות" יש קשר להסבר הפשוט של תשלומין – מילוי
והשלמת החסר, כדלהלן:

כיוון שזו אפשרות הוספה על המצב הקודם, הרי הוא
נחשב כחסר. השלימות היא כל מה שיתכן היה להגיע
אליו.

בדומה לתופעה זו בגשמיות, כמו שהוזכר לעיל,
שכאשר אדם זוכה בעושר, הרי לאחר שהוא מתרגל אליו,
אין זה עושר ומותרות לגביו, אלא דבר אשר "יחסר לו",
ואפילו אם מדובר ב"עבד לרוץ לפניו".

וברוחניות, במחשבה, בעבודת הנפש, הרי נחשבת
המחשבה והרצון לכך כ"עושר", כאילו כבר קיבל זאת,

לפי זה מובן ענינו של "גר שנתגייר בין פסח ראשון
לפסח שני וקטן שהגדיל בין שני פסחים", שהעובדה שהם
"חייבין לעשות פסח שני", למרות שלא החסירו את עשיית
הפסח, שהרי אין הוא בא רק כדי להשלים את המחסור
של העבר, אלא הוא יוצר חובה בפני עצמה בזמן י"ד
באייר²⁹, ולכך שייכים גם הגר והקטן הללו, שהרי במצב
שבו הם נמצאים ב"ד אייר הם חייבים במצוות.

ה.

שתי המשמעויות של המושג "תשלומין"

לפי המוסבר לעיל יש לומר שגם לדעת רבי מהווה
פסח שני תשלומין. לביטוי "תשלומין" יש שתי
משמעויות: א) השלמת מחסור, גרעון. ב) שלימות –
למרות שאין חסרון בדבר, בכל זאת נוספת בו שלימות.

וזאת בדומה לביטוי "תמימה" בקשר ל"שנה":
הגמרא³⁰ אומרת, ש"תמימה" היא "להביא את חודש
העיבור", למרות שגם ללא חודש העיבור היא נקראת
שנה³¹, בכל זאת חסר בה.

וכך אומרים גם לגבי עבודת בית המקדש³², שיש
עבודה שאינה תמה, אם "יש אחריה עבודה", כדוגמת
"שחיטה, קבלה והולכה שיש אחריה זריקה". [עבודה
תמה" היא "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר" –
כדוגמת זריקה והקטרה, ניסוך המים וכדומה] –

למרות שאין גרעון בעבודה עצמה, והיא נעשתה
כראוי, בכל זאת אין היא מלאכה תמה, כיוון שיש אחריה
עבודה, והעבודה שלאחריה "גומרת ומתממת את הדבר",
היא משלימה את העבודה הקודמת.

[ולכן, נאמר לגבי העבודות הקודמות ש"אף-על-פי
שהזרים מוזהרים שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות
אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה].

זאת בדומה לשני הענינים שנמצאים בצדקה³³: "די
מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו... אשר יחסר לו אפילו
סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו", ונוסף על כך –
"לעשרו", למרות שאין הדבר חסר לו.

(34) לשון הרמב"ם הל' ק"פ רפ"ה.

(35) להעיר מצפצפ"ה הפלאה שם לגבי מי שה" בדרך רחוקה "דהוי כמו
מי שאינו בגדר עשיית הפסח" ע"ש.

(36) מדבר קדמות מערכת ג' אות ג.

(37) ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות בעלי התוס'
מכת"י (ניו יארק תשי"ד – ע' רפו, סי"ט)).

(38) להעיר מרמב"ן ואוה"ה פרשתו ט, יד.

(29) להעיר מצפצפ"ה לרמב"ם בתחלתו (ב, טור ב' בסופו). ובהשמטות לשם
(הפלאה נד, ב). ועוד.

(30) ערכין לא, א.

(31) ראה ר"ן נדרים סג, א. שו"ת נו"ב מהד"ק אה"ע ס"כ. וראה אוה"ת
(יהל אור) להצ"צ לתהלים יט, ח (ס"ד, ה).

(32) ראה בהבא לקמן יומא כד, א ובפרש"י שם ד"ה עבודה תמה (וראה
זבחים קטו, ב).

(33) כתובות סז, ב.

1 כיוון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא³⁹, הרי
 2 עושר זה ושלמות זה ככר נחשבים אצלו כדבר אשר "יחסר
 3 לו", וכאשר הוא מקבל אותם הרי זוהי השלמה ומילוי של
 4 החסר לו.
 5 כלפי שמים גלוי, שכבר לפני כן נחשב אצלו הענין של
 6 "חמישים איש רצים לפניו..." כדבר שיחסר לו, אבל
 7 למטה, בגשמיות, "אין לדיין אלא מה שענינו רואות"⁴⁰.
 8 בהלכה לפועל מתגלה שזהו דבר אשר יחסר לו רק אחרי
 9 שקיבל עושר זה והתרגל אליו.

ח.

לאחר הגיור מתגלה שלגר היה כבר קשר למצוות
 10 ולגבי גר שנתגייר בין פסח ראשון לבין פסח שני, הרי
 11 עוד לפני שנתגייר בפועל, הוא כבר גר, כמוסבר לעיל, כבר
 12 בהיותו גוי יש בו ניצוץ של נשמה קדושה, ולפיכך, למרות
 13 שבגלוי מתגלה הענין רק לאחר הגיור, בכל זאת מתגלה
 14 אז גם למפרע, שמלכתחילה היה לו קשר למצוות התורה⁴¹
 15 (מבחינת נשמתו).

16 ולכן יוצא, שלא זו בלבד שהקרבת הפסח השני
 17 מוסיפה לו שלימות, אלא הוא אף משלים את החסר, כי
 18 מצד הנשמה היה "חסר" לו משהו בהקרבת קרבן הפסח
 19 בפסח ראשון.

ט.

העיסוק בהפצת היהדות הוא הכרחי
 20 ההוראה מכך לכל אחד ואחד בעבודת ה', היא: עד
 21 כמה צריכה להיות ההתעסקות בהפצת התורה והיהדות,
 22 ובמיוחד בהפצת המעיינות.
 23 יהודי עלול להרהר לעצמו: אכן, העבודה בהפצת
 24 התורה והיהדות, ובמיוחד בהפצת המעיינות, היא חשובה,
 25 אך זהו הידור מצוה בלבד, זוהי רק שלימות שתיוסף לו

26 אם יעשה זאת, אך מהו ההכרח בכך?
 27 על כך אומרים, שמה שנחשבה אצלו כשלמות בלבד,
 28 יכול להיות כאמיתו של דבר, השלמת מחסורו, בדברים
 29 שיש בהם הכרח לעבודתו הרוחנית ולשורש נשמתו.
 30 וכדברי הבעש"ט: ⁴² הקב"ה שולח לעולם הזה נשמה,
 31 והיא חיה כאן שבעים או שמונים שנה, וכל זאת כאשר
 32 מטרת השליחות היא עשיית טובה ליהודי בגשמיות בכלל,
 33 ובפרט ברוחניות.
 34 ייתכן, שטובה זו שהיה עליו לעשות ליהודי זה ביום
 35 זה היא התכלית של ירידת נשמתו לעולם, ואם הוא יפסיד
 36 זאת, הרי הוא גורע בשלימותו, ולמעלה מכך: הוא פוגם
 37 בעיקר מטרת ירידת נשמתו.
 38 וכיוון שאין אתנו יודע עד מה, איננו יודעים איזו
 39 פעולה היא סיבת ירידת הנשמה למטה, הרי העיסוק
 40 בהפצת היהדות צריך להתבצע באופן של חטוף ואכול
 41 חטוף ושתי⁴³, כל עוד בא הדבר לידו.
 42 באמצעות זאת זוכים לגאולה האמיתית והשלמה, בשני
 43 מובני המילה: אז יושלמו כל חסרונות הגלות, ואז יגיע
 44 העולם לשלימות נעלית יותר ממצבו לפני חטא עץ הדעת
 45 ("אלה תולדות השמים והארץ", דעולם על מילואו
 46 נברא⁴⁴) – "אלה תולדות פרץ" מלא⁴⁵.
 47 ובלשון הרמב"ם⁴⁶: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא
 48 רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות (שלימות) – במובן
 49 שלא יהיה ענין של חסרון, שהטובה תהיה מושפעת
 50 הרבה... ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
 51 בלבד" (שלימות – ממש).
 52 בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו
 53 ממש.

(משיחת פסח שני תש"מ)

(43) ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 22.

(44) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג. ושם דה"י העולם חסר עד שבא שבת (ב"ר ספ"י).

(45) ב"ר פי"ב, ו.

(46) סוף הל' מלכים.

(39) ראה כש"ט הוספות סי' לח, וש"נ.

(40) ב"ב קלא, רע"א. וש"נ.

(41) ראה מדבר קדמות שם דזה שאמר גר שנתגייר להורות דבמעמד הר סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הגר הזה.

(42) לקו"ד ח"ג ע' 1126. סה"ש תש"ה ע' 67. היום יום ע' נא.

האמצעיות של שם אלקים, לה"י, באותיות הקודמות להן — כד"ט. מלוגמ"א — מו"ם ל"ג. מו"ם — מספר שם אלקי"ם. ל"ג — המתקת שם אלקים בשלש אותיות כד"ט, שמספרן ל"ג.

(ליקוטים ואגרות עמ' רנו)

תחום שבת

שיעור תחום שבת מדאורייתא הוא י"ב מילין, ומדרבנן הוא מיל אחד⁴. אם כן, התחום דרבנן הם י"ב בתחום דאורייתא. והענין הוא, דאורייתא — הוא בז"א. דרבנן, מדבריהם — הוא במלכות, עולם הדיבור, ששם הוא תורה שבעל פה, מלכות⁵. והנה בשמש וירח, ז"א ומלכות, היקף השמש הוא במשך שנה אחת, והיקף הירח הוא במשך חודש. אם כן, בהיקף אחד של השמש, ז"א, יש י"ב היקפים של הלבנה, מלכות.

(הערות לזהר א עמ' קעב)

תפארת

תפארת היא קו האמצעי של ז"א. ואף שהיא סמוכה יותר לראשית ז"א, חסד, מאשר לסוף ז"א, יסוד, כי הרי בינה לבין חסד יש רק הפסק ספירה אחת - גבורה, ובינה לבין יסוד, יש הפסק של שתי ספירות - נצח והוד, עם כל זה היא נחשבת לאמצע ז"א, כי נצח והוד הם תרין פלגי גופא⁶, שנחשבים כאחד, ובהם הוא שם אחד, צבאות. אם כן, תפארת היא באמצע — חסד וגבורה למעלה ממנה, ונצח-הוד ויסוד למטה ממנה.

(הערות לזהר א עמ' קלא)

שם אלקים - המתקתו

המתקת שם אלקים היא על ידי החלפת האותיות האמצעיות, לה"י, שמספרן מ"ה, באותיות הקודמות להן, כד"ט, שמספרן ל"ג. והיינו המתקת הדין בשרשו¹. והיינו, שמחסרין ממ"ה, לה"י, חלק רביעי, כי עיקר הגבורות הקשות הוא בעולם הרביעי, עולם העשיה, וצריך להסירן. והגבורות שבעולמות אצילות בריאה יצירה הם ממותקות בערך הגבורות שבעולם העשיה. (ליקוטים ואגרות עמ' שכג, תורת לוי יצחק עמ' פב)

האות אל"ף של שם אלקים היא הדין הקשה ביותר בשם אלקים. וראיה לזה, כי המתקת שם אלקים היא על ידי החלפת האותיות להי"ם באותיות הקודמות, כדט"ם, מה שאין כן האל"ף אינה מתחלפת בקודמת לה, ונשאר אל"ף כמו שהיתה. וזה מורה שהיא דין קשה ונשאר דין כמו שהיתה.

ואם כי גם האות מ"ם נשאר כמו שהיתה, הנה בעצם המ"ם מתחלפת באות מ"ם פתוחה, הקודמת למ"ם סתומה, רק מפני שבאכדט"ם היא גם בסוף התיבה, לכן היא מ"ם סתומה, אבל בעצם היא מתחלפת. אם כן, אינה דין קשה כל כך כמו האות אל"ף, שאינה מתחלפת כלל.

ולכן בכי טובים דודין מיינ², שרומז בראשי תיבות לשם זה, יש רק כדט"ם, והאות אל"ף אינה, כי האל"ף בעצם אינה מתחלפת. מה שאין כן המ"ם סתומה מתחלפת במ"ם פתוחה הקודמת לה, וכאן היא בראש התיבה, בתיבת מיינ, שהיא מ"ם פתוחה.

(תורת לוי יצחק עמ' יח)

חמין במוצאי שבת מלוגמא (רפואה, רש"י)³.

מלוגמ"א — גימטריא ק"כ, רמז להמתקת הק"כ צירופים של שם אלקים, גבורה. ובתיבת מלוגמ"א יש רמז להמתקת שלש האותיות

(4) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סי' שצו, א.

(5) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(6) ראה זח"ג (רע"מ) רלז, א.

(1) פרי עץ חיים שער חג המצות פ"א.

(2) שיר השירים א, ב.

(3) שבת קיט, ב.

מאבק על קצבת המזון

כחודש לפני שהגעתי, חדלו לתת לבעלי את קצבת הלחם שחילקו לכולם. מתוך רצון שבעלי ישוב לקבל את הקצבה, החיליתי להתרוצץ בין פגישות רשמיות במשרדים השונים כדי להשתדל אצל מכרים שעלה בידי לרכוש בין הפקידים הבכירים במוסדות הממשלתיים, ואף הלכתי אליהם לבתיהם, אם כי שם לא היה זה באופן רשמי.

הם רצו מאוד לעזור לי, אך הדבר לא התאפשר, משום שבאותה עת הונהגה שם מערכת מסודרת של כרטיסים, שבאמצעותה ניתן היה לתת לחם רק לאנשים עובדים, ואילו בעלי לא יכול היה לעבוד - הן בשל מצב בריאותו והן בגלל הקשיים בשמירת השבת.

לעצמי הצלחתי לדאוג לקצבת מזון, באמצעות מסמכים לא כשרים שהציגו אותי כמפונה מאזור החזית, כך שנאלצו לתת לי את קצבת הלחם כשם שנתנו לכל המפונים. השיג זאת עבורי קומוניסט אחד, יהודי, שהיה הממונה על מחלקת המפונים. אך למען בעלי הוא לא יכול היה להתערב, מאחר שבעלי היה אסיר גולה.

מטבע הדברים, כל כמה שניסינו לקמץ באכילה - קצבת הלחם שלי, אותה חילקנו לשניים, היתה זעומה מכדי להספיק לשנינו. יצאתי איפוא לבדי, יום אחד לפני חג הפסח, מחפשת דרכים ואמצעים כדי להבטיח שלא נישאר רעבים לחלוטין.

בביקורי אצל עורך דין מסויים, מצאתי חוק הקובע שחובה לתת את קצבת הלחם לכל אלו שגילם למעלה משבעים שנה, גם אם אינם עובדים. העתקתי מתוך החוק את הפרטים, והלכתי עם ההעתק אל האחראי על כך ב"איספולקום". הלה שאל אותי, כמובן, במי המדובר, וכשהראיתי לו את התעודה עם השם הרשום בה - ענה לי מיד שלאדם זה הוא לא ייתן לחם אם הוא לא יעבוד, אף אם יהיה בן מאה ...! דבריו היו מנוגדים לחוקים בענייני כלכלת הציבור, אולם כך הוא רצה. הוא סבר ש"מי יאמר לו מה תעשה".

מבלי להתחשב בפסק דינו של האחראי, עלה בידי להגיע אל מבקר מטעם הממשלה שהגיע לערוך ביקורת במחוז, וקיבלתי ממנו פקודה בכתב: לגולה ששמו כך וכך חובה לתת את קצבת הלחם הניתנת לכל העובדים, בהיותו זכאי לכך בשל גילו.

המשך ביאור למסכת נדה ליום חמישי עמ' א

8 תמזהה הגמרא: **הא גופא קשיא, אמרת נטמא מקצתו לא נטמא**
 9 **בולו, ויהדר תני, נטהר מקצתו נטהר בולו, למימרא דנטמא בולו**
 10 - ממה שכולו צריך טהרה מוכח שיש אפשרות שנטמא כולו, והרי
 11 אמרת שאינו נטמא כולו. מתרצת הגמרא: **אמר אביי, יש אופן**
 12 **שנטמא כל השלג, ופגז שחצבירו על איור תנור של חרס שבתוכו**
 13 **שרץ, ונכנס השלג לתוכו, דהתורה העידה על כלי חרס שנטמא**
 14 **כל מה שבתוכו,**

1 **משקה ואינו מקבל טומאה. ואף אם חישב עליו לאכילה, אינו**
 2 **נטמא טומאת אוכלין, שבטלה דעתו אצל כל אדם. ואם חשב עליו**
 3 **למשקה, נטמא** [מקבל טומאה] **כדין טומאת משקין שקרוב יותר**
 4 **להיות משקה. דין נוסף: אם נטמא מקצתו, שנגעה הטומאה**
 5 **במקצתו, לא נטמא בולו, שכל קורט שבו נחשב בפני עצמו. אבל**
 6 **אם נטהר מקצתו, שרק השלג שבפי הכלי נגע במקוה, נטהר בולו**
 7 **שנחשב שכולו נושק למי המקוה.**

יהי' בתפלות הצבור שהן אל כביר לא ימאס שאין תפלות נמאסת, וזהו ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב כי תפלות כנגד תמידין תקנום, גם אמרו ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי אלו תלמידי חכמים שבבבל שעוסקין בתורה בכל מקום מעלה עליהם כאילו מקטירים ומגשים לשמי.

וזהו כן יהי' תמיד הענן יכסנו שלא זזה שכינה מישראל ומראה אש לילה זה הגלות הדומה ללילה.

ולפי העלות הענן מעל האהל, איתא בפ"ד דר"ה עשר מסעות נסעה שכינה ופירש רש"י ז"ל שהיתה מתעכבת ממסע למסע לראות אם יחזרו ישראל בתשובה, ואחרי כן יסעו בני ישראל, שגם הם הלכו בגלות.

ובמקום אשר ישכן שם הענן וכו' הוא מ"ש בחגיגה פ"ב וארא והנה רוח סערה בא מן הצפון שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו ע"כ. הנה כי השכינה קדמה להכין להם מקום בימי גלותם על פי ה' יסעו בני ישראל שהוא יתברך גזר להקדים שתי שנים לונשנותם² דשקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו, ועל פי ה' יחנו כי רק לו יתברך נודע הקץ ואין לישראל לצאת מהגלות כי אם על פיו יתברך כי השבע השביע את בני ישראל לאמר שלא ידחקו את הקץ³ כנודע.

כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו, זהו ה' בגלגל שחנו שם י"ד שנה, ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים רבים זה משכן שילה שהאריך קצו שס"ט שנה כדאיתא בזבחים פ"ד יע"ש. אחר כך חרבה שילה ובאו לנוב וזה שכתוב ויש אשר יהי' הענן ימים מספר על המשכן שהיו י"א שנה לבד ואחר כך באו לגבעון, וזהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכשחרבה נוב ומת שאול ומלך דוד תחתיו ה' ראוי שיבנה בית המקדש וכן ה' רוצה דוד שאמר הנה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' בתוך היריעה, ויהי בלילה ההוא וישלח ה' ביד נתן הנביא לומר לדוד לא אתה תבנה הבית לשבתי, וזהו ויש אשר יהי' הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו אך לא רצה הקב"ה מן הטעמים הכתובים אצלנו במ"א רק ששלמה יבנה הבית, וזהו או יומים וכו' בהאריך הענן על המשכן לשכון עליו כי היו מקטירים בבמה אשר בגבעון, עד שבא שלמה המלך ע"ה ובנה הבית וגם הוא חרב, וזהו (י, לג) ויסעו מהר ה' זה בית המקדש⁴...

גבול בנימין חלק א דרוש לה

ט, טו – וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי' על המשכן כמראה אש עד בוקר

א. כתוב בפרשה זו וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי' על המשכן כמראה אש עד בקר כן יהי' תמיד הענן יכסנו וגו' ולפי העלות הענן וגו' ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות וצריך לעמוד עליהם.

ונראה לעניות דעתי שיובנו עם מאמרם ז"ל במדבר רבה פרק יב א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמז למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן, ובעת שהוקם למטן הוקם למעלן והוא משכן הנער ששמו מט"ט שבו מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם ולכן כתב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו וכה"א מוכן לשבתך פעלת ה' וגו'.

הרי כי המשכן רומז לגלות שגולים ממקום למקום וכן המשכן ה' מיטלטל והולך, ולכן אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה לשון צרה לפי שרומז לימי הגלות, שאילו זכו ישראל תכף ליציאתם ממצרים היו נכנסין לארץ ישראל והי' יורד להם בית המקדש בנוי מן השמים כדאיתא בזהר פרשת פינחס רכ"ח א' עיין שם.

אך בעשותם עגל בחורב נשתהו במדבר ונגזר עליהם לעשות משכן לרמז לימי הגלות שבכל מקום שגלו שכינה עמם, זש"ה וביום הקים את המשכן דהיינו גם המשכן העליון כמו שבא במאמר הנ"ל כסה הענן וכו' להיות עדות לישראל שהשכינה בתוכם, וזה למשמרת לאות כי ובערב דהיינו בזמן הגלות יהי' על המשכן כמראה אש, על דוקא, דהיינו המשכן למעלה ששם מקריב נפשותיהם של צדיקים בימי גלות, וזהו עד בקר שהוא עת הגאולה, ובוה אתי שפיר שהתחיל בלשון עבר כסה הענן, וסיים בלשון עתיד יהי' על המשכן דהיינו בימי הגלות.

ובמסורה פרשה זו, ובערב ד', וסי' ובערב יהי' על המשכן, ובערב תאמר מי יתן בקר (דברים כח, סז), ובערב חתרת לי בקיר יחזקאל י"ב, ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב דברי הימים ב' י"ג, הכונה כי ובערב יהי' על המשכן מדבר בזמן הגלות, שאז בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר וכו', ואז ובערב חתרת לי בקיר דאיתא בברכות פ"ה א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואם תעלה תפלת ישראל למעלה צריך לסתור באותו הקיר עד שתעבור התפלה וזה

(2) שתי שנים לונשנותם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ואתחנן פרק ד פסוק כה, ובהנמקן שם.

(3) שלא ידחקו את הקץ כנודע: עיין כתובות קיא.

(4) עיין המשך הפירוש לקמן סימן קט.

(1) ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות: עיין עוד בזה לקמן סימן מו. נ. נה. נו. נז. נט.

♦ יום ראשון י"ג סיון ♦

ח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-אהרן ואמר אליו בהעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות:

ב מלל עם אהרן ומימר לה באדלקותך ית בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנרתין שבועא בוצינא:

כ"א" בַּהֲעֲלֹתְךָ • לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת הַמְּנוּרָה לְפָרֶשֶׁת הַנְּשִׂאִים? לְפִי שֶׁשֶּׁשְׂרָאָה אַהֲרֹן חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים, חֲלָשָׁה אֲזִי דַעְתּוֹ, כְּשֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בַּחֲנֻכָּה לֹא הוּא וְלֹא שְׂבִטוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲיִיד, שְׁלֹךְ גְּדוּלָּה מִשְׁלֵהֶם, שְׂאֵתָה מְדַלִּיק וּמִיִּטִּיב אֶת הַנְּרוֹת. בַּהֲעֲלֹתְךָ • עַל שֵׁם שֶׁהֵלֵב עוֹלָה, כְּתוּב בַּהֲדַלְקָתָן לְשׁוֹן "עֲלִיה", שֶׁצִּירִף לְהַדְלִיק עַד שֶׁתָּהָא שְׁלֵהֶב עוֹלָה מֵאֲלִיה. וְעוֹד דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִכָּאן, שֶׁמַּעֲלָה הֵיחָה לְפָנֵי הַמְּנוּרָה, שֶׁעֲלֶיהָ חִלְקָן עוֹמֵד וּמִיִּטִּיב. אֶל-מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה • אֶל מֹול גֵּר הָאֲמָצְעִי שְׂאִינוּ בְּקָנִים אֶלָּא בְּגוּף שֶׁל מְנוּרָה. יֹאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת • שֶׁשָּׁה שַׁעַל שִׁשֹּׁת הַקָּנִים. שְׁלֹשֶׁת הַמְּזֻרְחִים פּוֹנִים לְמֹול הָאֲמָצְעִי הַפְּתִילוֹת שֶׁבָּהֶן, וְכֵן שְׁלֹשָׁה הַמַּעֲרָבִים רֹאשֵׁי הַפְּתִילוֹת לְמֹול הָאֲמָצְעִי, וְלָמָּה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: לְאוּרָה הוּא צִירִף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 94)

שְׂאֵתָה מְדַלִּיק וּמִיִּטִּיב אֶת הַנְּרוֹת (רש"י ח, ב)

שְׂאֵתָה - אַהֲרֹן עֲצֻמוֹ הַדְּלִיק אֶת הַמְּנוּרָה, וְאֵלּוֹ קֶרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים נִקְרְבוּ עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים. מְדַלִּיק וּמִיִּטִּיב - אַהֲרֹן עָשָׂה הֵן אֶת הַהֲתַחֲלָה (הַסִּבַּת הַנְּרוֹת) וְהֵן אֶת הַגָּמִיר (הַדְּלָקָתָם), וְאֵלּוֹ הַנְּשִׂאִים עָשׂוּ אֶת הַהֲתַחֲלָה (הַבָּאָה קֶרְבָּן) וְלֹא אֶת הַגָּמִיר (הַקֶּרְבָּן). אֶת הַנְּרוֹת - הַדְּלָקָה הַנְּרוֹת הֵיחָה בְּפָנִים, וְאֵלּוֹ קֶרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים נִקְרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 316 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"הַדְּלָקָה" בְּשֶׁרָה בִּזְרָה

בַּהֲעֲלֹתְךָ אֶת-הַנְּרוֹת אֶל-מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֹאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת: (ח, ב)

כְּתִיב "גֵּר ה' נִשְׁמָת אָדָם" (משלי כ, כז), שְׁנִשְׁמָת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵאִירָה בְּאוֹר ה'.

אף יִשְׁנֵם כְּאֵלּוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאוֹר נִשְׁמָתָם אֵינוֹ גְּלוֹי לְכָל, אֶלָּא טְמוּן בְּעֵמֶק הַלֵּב וּמִכֶּסֶה בְּכֶמֶה הַעֲלָמוֹת הַמִּסְתִּירוֹת עַל אוֹר ה'. זוֹהִי עֲבוּדַת אַהֲרֹן כֹּהֵן גְּדוֹל, "לְהַעֲלוֹת" וּלְגַלּוֹת בְּכָל "שְׁבַעַת הַנְּרוֹת", שֶׁהֵם שְׁבַעַת הַסּוּגִים בְּנִשְׁמָתוֹת יִשְׂרָאֵל (רַאה לְקוּי'ת בַּמְדַּבֵּר כֹּט, א) אֶת "גֵּר ה'" שֶׁל נִשְׁמָתָם, עַד שֶׁתָּהָא שְׁלֵהֶב עוֹלָה מֵאֲלִיה" (שַׁבַּת כ"א, א), שְׁנִשְׁמָתָם תִּתְּלַהֵב וְתִתְּלַהֵט מֵאֲלִיהָ בַּעֲבוּדָתָם לְקוֹנֵם. וְ"הַדְּלָקָה" זוֹ "כְּשֶׁרָה בִּזְרָה" (רַמְבַּם ה' בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פ"ט ה"ז):

אֵל יֵאמֹר הָאָדָם, שֶׁרַק אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הוּא הַמַּצְנֶה בְּ"הַעֲלָאת הַנְּרוֹת" וְהַדְּלָקָה נִשְׁמָתוֹת יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְגַם "זֶר" מַצְנֶה "הוּא מִתְלַמְּדִידוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה" (אֲבוֹת פ"א מ"ב), שְׁחוּבָת כָּל אֶחָד וְאֶחָד הֵיא לְקֶרֶב אֶת אֵלּוֹ שְׂאוֹר נִשְׁמָתָם וְעַלְמֵם וּמִכֶּסֶה, וְלַהֲעֲלוֹת וְלַהֲדַלִּיק אֶת ה"גֵּר ה'", עַד שֶׁתָּהָא שְׁלֵהֶב עוֹלָה מֵאֲלִיה". רַמְבַּן

~ רַמְבַּן עַל הַתּוֹרָה - מַהֲדוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרָמוֹבִיץ

חֲנֻכַּת בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי, וּלְפִיכָף הַסְמִיךְ פֶּרֶשָׁה זוֹ לְפָרֶשֶׁת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, עַכ"ל:

וְרֹאשִׁיתִי עוֹד בִּילְמַדְנֵנוּ (תַּנְחוּמָא בַּהֲעֲלוֹתָךְ ה) וְכֵן בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (טו ו), אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, לֹךְ אָמַר לְאַהֲרֹן אֵל תִּתְּנָא, לְגְדוּלָּה מִזֹּאת אֵתָה מוֹכֵן, הַקֶּרְבָּנוֹת כָּל זְמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים הֵן נוֹהֲגִין, אֲבָל הַנְּרוֹת לְעוֹלָם אֵל מֹול פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֹאִירוּ, וְכָל הַבְּרִכוֹת שְׁנִתְּתִי לָךְ לְכַרֵּךְ אֶת בְּנֵי אִיִּנָּן בְּטָלִין לְעוֹלָם:

וְהִנֵּה דָבָר יָדוּעַ שֶׁכְּשִׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים וְהַקֶּרְבָּנוֹת בְּטָלִין מִפְּנֵי חֲרָבָנוּ אֵף הַנְּרוֹת בְּטָלוֹת, אֲבָל לֹא רָמְזוּ אֶלָּא לְנְרוֹת חֲנֻכַּת חֲשִׁמוֹנָאִי שֶׁהִיא נוֹהֲגָת אֵף לְאַחַר חֲרָבָן בְּגִלּוֹתָנָו. וְכֵן בְּרַכַּת כְּהֲנִים הַסְמִיכָה לְחֻנֻּכַּת הַנְּשִׂאִים נוֹהֲגָת לְעוֹלָם, דְּרָשׁוּ סְמוּכִין לְחֻנֻּכַּת

בְּזִמְנֵים הָהֵם קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה כָּל יְמֵי הַמְּלוּכָאִים. וְאִם תֵּאמַר שֶׁהֵיוּ חוֹבָה וְנִצְטָנָה בָּהֶם וְחֲלָשָׁה דַּעְתּוֹ עַל שֶׁלֹּא הִקְרִיב נִדְבָּה כְּמוֹהֶם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ, גַּם הַדְּלָקָה הַנְּרוֹת שְׁנִתְּנָמוּ בֵּה חוֹבָה וְנִצְטָנָה עֲלֵיהֶם. אֲבָל עֲנִין הַהֲגָדָה הַזֹּאת, לְדַרְשׁ רָמְזוּ מִן הַפֶּרֶשָׁה עַל חֻנֻּכָּה שֶׁל נְרוֹת שֶׁהֵיחָה בְּבֵית שְׁנֵי עַל יְדֵי אַהֲרֹן וּבְנָיו, רָצוּנִי לֹאמַר חֲשִׁמוֹנָאִי כֹהֵן גְּדוֹל וּבְנָיו:

וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה מִצְאֵתִיהָ בְּמִגְלַת סְתָרִים לְרַבֵּנוּ נִסִּים שֶׁהִזְכִּיר הָאֲגָדָה הַזֹּאת, וְאָמַר: רֵאשִׁיתִי בְּמִדְרַשׁ כִּינּוֹן שֶׁהִקְרִיבוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׂבָטִים וְלֹא הִקְרִיב שְׂבָט לְוִי וְכו', אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, דָּבָר אֵל אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, יֵשׁ חֲנֻכָּה אַחֲרַי שִׁישׁ בֵּה הַדְּלָקָה הַנְּרוֹת וְאֵנִי עוֹשֶׂה בֵּה לְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי בְנִיךָ נִסִּים וְתִשׁוּעָה וְחֻנֻּכָּה שֶׁקְרִיבָה עַל שְׁמִם, וְהֵיא

(ב) בַּהֲעֲלֹתְךָ. לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מְנוּרָה לְחֻנֻּכַּת הַנְּשִׂאִים, לְפִי שֶׁשֶּׂשְׂרָאָה אַהֲרֹן חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים חֲלָשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא הָיָה עִמָּהֶם בַּחֲנֻכָּה לֹא הוּא וְלֹא שְׂבִטוֹ, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲיִיד שְׁלֹךְ גְּדוּלָּה מִשְׁלֵהֶם, שְׂאֵתָה מְדַלִּיק וּמִיִּטִּיב אֶת הַנְּרוֹת בְּקֶרֶב וְעָרֵב, לְשׁוֹן רִש"י מִמִּדְרַשׁ אֲגָדָה:

וְלֹא נִתְבָּרַר לִי לָמָּה נִתְּנָמוּ בַּהֲדַלְקָת הַנְּרוֹת, וְלֹא נִתְּנָמוּ בְּקִטְרֶת בְּקֶרֶב וְעָרֵב שֶׁשֶּׁבַח בּוֹ הַכְּתוּב (דְּבָרִים לג י') לְשִׁימוֹ קִטּוֹרָה בְּאַפָּךְ, וּבְכָל הַקֶּרְבָּנוֹת, וּבְמִנְחַת חֲבֹתֶיךָ, וּבַעֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׂאִינָה כְּשֶׁרָה אֶלָּא בּוֹ, וְנִכְנַס לְפָנֵי וְלְפָנִים, וְשֶׁהוּא קְדוֹשׁ ה' עוֹמֵד בְּהִיכָלוֹ לְשַׁרְתּוֹ וּלְכַרֵּךְ בְּשִׁמּוֹ, וְשֶׁבִטוֹ כָּלוּ מִשְׁרָתִי אֱלֹהֵינוּ: וְעוֹד מֵה שַׁעַם לְחִלּוּשׁוֹת הַדַּעַת הַזֹּאת, וְהֵיא קֶרְבָּנוֹ גְּדוֹל מִשְׁלֵם נְשִׂאִים, שֶׁהִקְרִיב

שיעור יומי ליום ראשון י"ג סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ח – פרשת בהעלותך כז

(א) וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמִּנוּחָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כז"י וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן • (ספר) לְהַגִּיד שְׂבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, שְׁלֹא שָׁנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ח עמ' 38 – מתוך 'לקראת שבת')

שְׂבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן – שְׁלֹא שָׁנָה

וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן

לְהַגִּיד שְׂבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן שְׁלֹא שָׁנָה (ח, ג. ובפרש"י)

וְצִרִיף לְהִבִּין, מַה הַשְׂבַּח הַגָּדוֹל שֶׁל אֶהֱרֹן, וְכִי זֶהוּ שְׂבָחוֹ שֶׁלֹּא שָׁנָה מִצִּדּוֹ ה'?

וַיֵּשׁ לִזְמֹר הַבְּאוֹר בְּזֶה ע"ד פְּנִימִיּוֹת הַעֲנִינִים: יְדוּעַ שֵׁשׁ בְּגָלוּיִים שְׁמוֹלְמַעְלָה שְׁנֵי אֹפְנִים, הַתְּגִלּוֹת הַבָּאָה עַל יְדֵי עֲבֹדַת הָאֲדָם וּבִלְשׁוֹן הַזֶּהר "בְּאַתְּרוּתָא דְּלִתְתָּא אֶתְעֲרוּתָא דְּלַעֲלָא", וַיֵּשׁ הַתְּגִלּוֹת עֲלִיוֹנָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִגִּדְרֵי הַנְּבִרָאִים, וּבָאָה בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה מִלְמַעְלָה, וּבִלְשׁוֹן הַזֶּהר "אַתְּעֲרוּתָא דְּלַעֲלָא שְׁאִין אֶתְעֲרוּתָא דְּלִתְתָּא מִגַּעַת לְשָׁם".

וְהִנֵּה עַל עֲשִׂית הַמִּנוּחָה אוֹמֵר רַשִׁי: "עַל יְדֵי הַקֶּבֶ"ה נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּה" – לֵאלֹא עֲשִׂית הַנְּבִרָאִים, וְאַף לְאַחֵר עֲשִׂיתָה הִנֵּה הָאוֹר שֶׁבָּה לֹא הָיָה אוֹר טְבָעִי כְּמוֹדָשׁ בְּנֵר הַמַּעֲרָבִי שֶׁהִיָּה "עֲדוּת לְכָל בָּאִי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בִּישְׁרָאֵל" – שְׁאֵף זֶה תְּלוּי אֶף וְרַק בִּידֵי הַקֶּבֶ"ה. וְזֶהוּ שְׂבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן – דָּאָף עַל פִּי שְׁאוֹר הַמִּנוּחָה לֹא הָיָה טְבָעִי וְהָיָה מְקוֹם לְחֻשָּׁב שְׁאִין צִרִיף לְדִיק בְּאַפֵּן הַדְּלִקְתָּה כִּינּוֹן שֶׁהִנְפַּעַל הוּא מְשִׁמָּא, אֶף עַל פִּי כֵן לֹא שָׁנָה אֶהֱרֹן מִהֲצוּוֹי.

וְהַטַּעַם לָזֶה שֶׁנִּצְרַכְתָּ עֲבֹדַת אֶהֱרֹן הוּא, דָּאָף עַל פִּי שֶׁהָאוֹר הַנִּמְשָׁף הוּא לְמַעְלָה מִעֲבֹדַת הָאֲדָם, מְכַל מְקוֹם הַקֶּבֶ"ה מִמִּשְׁכָּנוֹ רַק לְאַחֵר עֲבֹדַת הָאֲדָם, וּבִלְשׁוֹן הַמַּהֲר"ל (גְּבִי עֲשִׂית הַמִּנוּחָה, גִּוֵּא פִּרְשֵׁתִינוּ ח, ד) דְּ"קָף הוּא כָּל מַעֲשֶׂה שְׁפוּעַל הַשָּׁם, הַכֵּל צִרִיף פִּעֵל לְמִטָּה וְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ גּוֹמֵר עַל יְדוּ... וְלִפְיָקָף הָיָה צִרִיף מִשָּׁה לְדַעַת כָּל מַעֲשֶׂה הַמִּנוּחָה, וְהִיא פִּעֵל כְּפִי מַה שֶׁהָיָה יָכוֹל וְהַקֶּבֶ"ה גּוֹמֵר עַל יְדוּ". רַמְבַּ"ן

(ד) וְזֶה מַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה מְקֻשָּׁה זֹהָב עַד־יִרְכָּה עַד־פָּרְחָה מְקֻשָּׁה הוּא בְּמִרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵה אֶת־הַמִּנְחָה: פ

כז"י וְזֶה מַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה • (ספ) שֶׁהָרָאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַצְבָּע, לְפִי שֶׁנִּתְקַשְּׁה בָּהּ, לְכָף נֶאֱמַר "וְזֶה". מְקֻשָּׁה • בְּטַדִּי"ן בְּלַעַז (גַּעֲשִׁילָאֲגֵעַן) לְשׁוֹן "דָּא לָדָא נִקְשָׁן" (דִּנְיָאֵל ח). עֶשֶׂת שֶׁל כֶּפֶר זֹהָב הִיָּתָה וּמִקִּישׁ בְּקֶרֶס וְחוֹתָף בְּכַשִּׁיל לְפִשְׁט אִיבְרִיָּה כְּתוּבָנָן, וְלֹא נַעֲשִׂית אִיבְרִים אִיבְרִים עַל יְדֵי חֲבוּר. עַד־יִרְכָּה עַד־פָּרְחָה • "יִרְכָּה" הִיא הַשְּׂדֵה שֶׁעַל הַרְגָּלִים, חֲלוּל, כְּדֶרֶךְ מְנוּרַת כֶּסֶף שֶׁלְּפָנֵי הַשָּׁרִים. עַד־יִרְכָּה עַד־פָּרְחָה • כְּלוֹמֵר גּוֹפָה שֶׁל מְנוּחָה כְּלֹה וְכָל

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִתְּחִלָּה בְּלוֹס, אֲבִרְמוּבִיץ

פְּנִיָּה", לֹא בִלְתִּי מְנוּחָה וְלֹא בִלְתִּי שְׁאִירוֹ כְּלָם אֶל עֶבֶר פְּנִיָּה. וְלֹא הִזְכִּיר בְּפָרָשָׁה הַזֹּאת "בְּאֶהֱל מוֹעֵד", לְלַמֵּד שֶׁהָיָה גַם בֶּן בְּמִקְדָּשׁ. אוֹלֵי יִחְשָׁב, כִּי בְּעִבּוּר שְׁאִין חֲלוּנוֹת בְּאֶהֱל מוֹעֵד יִצְטָרֵף לְאוֹנָה הַזֹּאת, אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ שִׁיָּהִי שֵׁם חֲלוּנֵי שְׁקָפִים (מ"א ו ד) לֹא יִצְטָרֵף בֶּן, לְפִיכָף לֹא הִזְכִּיר בְּכָאן "בְּאֶהֱל מוֹעֵד":

(ג) וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן. לִזְמֹר שֶׁהוּא הָיָה הַמְּדַלֵּק אוֹתָן כָּל יְמֵיו. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִמְצִיָּה לְשָׁנָה בְּכִנּוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כז כא) יִצְרָף אוֹתוֹ אֶהֱרֹן וּבְכִנּוּי, אֲבָל הָיָה הוּא מְדַרְזוֹ בְּמִצְוָה הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת הַרְוִמְקוּת לְדָבָר עֲלִיוֹן וְסוֹד נִשְׁגָּב:

וְאוֹלֵי נִרְמְזוּ לוֹ זֶה מִפְּסוּק (וִיקְרָא כד ג) מִחוּץ לְפָרְכַת הַעֲדָת וְגו'. יִצְרָף אוֹתוֹ אֶהֱרֹן מַעֲרֵב עַד בֹּקֵר, כִּי בּוֹ כְּתוּב הַשָּׁם בְּיָמֵינוּ. וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר גַּם עֲתָה "דְּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְגו'":

אֲלִיף שְׁמֵן זֵית וְזֶה לְהַעֲלֵת נֵר תָּמִיד, וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם הַמִּנוּחָה, וְהִנֵּה בְּמִשְׁמַע שִׁיָּדִלִיקוּ בְּמִנוּחָה בְּהִמְצָאָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּעֲשִׂיתָהּ (שם כה לו) וְהַעֲלָה אֶת נֵרוֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל עֶבֶר פְּנִיָּה, אֲבָל אִם אוֹלֵי תִּאָּבֵד אוֹ תִּשְׁכַּח יִדִּלִיקוּ בִלְתִּי מְנוּחָה, וְאִין הַמִּנוּחָה מַעֲכָב הַסְדֵּלָקָה, כִּי הַמִּצְוָה לְהַעֲלֵת נֵר תָּמִיד לְעוֹלָם. וְאַחֵר בֶּן הוֹסִיף וְצִוָּה מִזֵּד וְלִדְרוֹת (וִיקְרָא כד ב) צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֲלֵיף שְׁמֵן זֵית וְזֶה, וְאָמַר (שם פסוק ד) עַל הַמִּנְחָה הַסְהֵרָה יִצְרָף אֶת הַנְּרוֹת, שְׁלֹא יִצְרָף אֶלָּא בְּמִנוּחָה הַסְהֵרָה:

וּבְכָאן בְּאֶשֶׁר הַשָּׁלִים לְהַזְכִּיר הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, הַשָּׁלִים עוֹד כָּל דִּינֵי הַנְּרוֹת, וְצִוָּה שִׁיָּהִי שְׂכַעַת הַנְּרוֹת כְּלָן דּוֹלִקוֹת לְדוֹרוֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנוּחָה, בְּאֶשֶׁר הִזְכִּיר בְּמַעֲשֶׂה הַמִּנוּחָה "וְהַעֲלָה אֶת נֵרוֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל עֶבֶר

הַנְּשִׂאִים מִלְּפָנֶיהָ וּמִלְּאַחֲרֶיהָ בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן שְׁלֹא נִמְנָה עִמָּהֶם:

וְר"א אָמַר כִּי נִסְמְכָה זֹאת הַפָּרָשָׁה, לְהוֹדִיעַ כִּי הַדְּבוּר יִהְיֶה גַם בְּלִילָה, כִּי שֵׁם יִהְיֶה הַנֵּר דְּלוּק וְלֹא יִכְבֶּה. וְזֶה אֵינְנוּ כֹּכָה עַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁאִמְרוּ (מְכִילֵתָא בָּא א) וְהָלֹא לֹא נִדְבַר עִמּוֹ אֶלָּא בְּיוֹם. וְאֵלּוּ יִדַּע ר"א מַה בֵּין נְבוֹאָת מֹשֶׁה לְנְבוֹאָת שְׁאֵר הַנְּבִיאִים, לֹא חֲשַׁב בֶּן. וְהוּא מַה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (לֵהֲלֹן יב ו ד) בְּמִרְאָה אֲלִיוֹ אֶתְבָּרַע בְּחִלּוֹם אֲדוֹכָר בּוֹ. לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה, שְׁאִין נְבוֹאָתוֹ בְּחִלּוֹם כִּי הַחִלּוֹם בְּלִילָה מְכֻשׁ:

אֲבָל הַסְדוּר בְּפָרָשִׁית הָאֵלָּה הוּא, בְּאֶשֶׁר פִּרְשֵׁתִי (בְּתַחֲלֵת הַסֵּפֶר) כִּי בָּא הַכְּתוּב בַּסֵּפֶר הִנֵּה לְהַשְׁלִים תּוֹרַת הַקְּרִבְנוֹת וְכָל הַמִּתְקִיב לַעֲשׂוֹת בְּאֶהֱל מוֹעֵד. וְהִנֵּה אָמַר מִתְחִלָּה (שְׁמוֹת כז כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה וְגו' וְיִקְחוּ

התלוי בה. **עַד-יִרְכָּה** • שהוא אָכַר גדול. **עַד-פִּרְחָה** • שהוא מַעֲשֶׂה דָק שָׁבָה - הכל מקִשָּׁה. וְדָרָךְ "עד" לִשְׁמֹשׁ בְּלִשׁוֹן זֶה, כְּמוֹ (שופטים טו) : "מִגְדִּישׁ וְעַד-קָמָה וְעַד-כָּרֶם זֵית". **כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה וְגו'** • כַּתְּבִנִּית אֲשֶׁר הָרָאָהוּ בְּהָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה) : "וְהָרָאָה וְעָשָׂה כַּתְּבִינֶתָם וְגו'". **כֵּן עָשָׂה אֶת-הַמִּנְחָה • מִי שֶׁעָשָׂאָה**. ומִדְרַשׁ אֲגָדָה : על יְדֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשִׂית מַאֲלִיָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיני לקו"ש חל"ח עמ' 33, ובאו"א חל"ח עמ' 60 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלתה של המנורה על שאר העבודות

וְזֶה מַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה . . כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת-הַמִּנְחָה :

כֵּן עָשָׂה . . מִי שֶׁעָשָׂאָה, וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה על יְדֵי הַקָּב"ה נַעֲשִׂית מַאֲלִיָּה (ח, ד. ובפרש"י)

ידועה השאלה (אברבנאל, אלשיך, אוה"ח ועוד), דהפסוקים הקודמים עוסקים במצות הדלקת המנורה, ועל מעשה המנורה כבר למדנו בפרשת תרומה (כה, לא) באריכות, ומהי השכיכות דעשית המנורה לכאן, שהצריך הכתוב לשנותה ולכתבה שנית? ויש לומר הבאור (לדרכו של רש"י):

הנה הדלקת הנרות על ידי אהרן היא נחמתו על הקרבת הקרבנות על ידי הנשיאים, וכפי שאמר לו השי"ת (הובא בפרש"י ריש פרשתנו) - "שֶׁלֶךְ גְּדוֹלָה מִשְׁלָהֶם". ובכדי לבאר מדוע "שלו גדלה", אף שגם קרבנות הנשיאים היה ענינם חנפת הבית, ובהם גדלה חנפת המנורה על חנפת המזבח וכיו"ב, הנה לכן, אף שעסקינו בהדלקת המנורה, הובא הפסוק העוסק בעשייתה, שנעשתה על פי המרצה אשר הראה ה' (ולמהדרש על ידי הקב"ה עצמו), דבנה יובן ענין מעלת חנפת המנורה על ידי אהרן - "שֶׁלֶךְ גְּדוֹלָה מִשְׁלָהֶם".

והטעם לקר שדוקא המנורה נעשתה "כמרצה אשר הראה ה'", הוא על פי מה שכתב רש"י (אמור כד, א) שגם המערבי שבה "הוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה לישראל", ולכן גם עשייתה היתה באופן של "גלוי שכינה" מיוחד. רמב"ן

ה ומליל יי עם משה למימר :

(ה) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(ו) קח את־הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם:

כ"ט קח את־הלויים • קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום.

(ז) וכה־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לַטְהָרָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהַעֲבִירוּ תַּעַר עַל-כָּל-בִּשְׂרָם וּכְבֹּסוּ בַגְדֵיהֶם וְהַטְהֵרוּ:

כ"ט הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת • של אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם. וְהַעֲבִירוּ תַּעַר • מצאתי בדברי רבי משה הדרשן: לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו עבודת אלילים והיא קרויה: "זבחי מתים", והמצרע קרוי "מת" - הזיקים תגלחת במצרעים.

(ח) וְלָקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן-בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלִילָה בִשְׁמֶן וּפִרְשָׁנִי בֶן-בֶּקֶר תִּקַּח לַחֲטָאת:

כ"ט וְלָקְחוּ פֶרֶךְ בֶּן-בֶּקֶר • והוא עולה, כמו שכתוב "ועשה את האחד עלה", והוא קרבן צבור בעבודה זרה. וּפִרְשָׁנִי • (ת"כ) מה תלמוד לומר "שני"? לומר לך: מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת (ע"כ דברי ר"מ), ובזו

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(תנחומא בהעלותך ג) על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית מאליה:

(ה) אחר שנמנו הבכורות והלויים ונצטוו הלויים בעבודתם ובמשמרתם ונתן להם העגלות, השלים מצות מהנהגים במנורה. ובא לצוות במצות הלויים שיתחילו לעבד, והצריך לטהר אותם ולכפר עליהם, וזה טעם הסמך הפךשה הוא בכאן:

היא, לומר שאין מעכב בה אלא מקשה לא הנהג, וכל שכן שאר פוסים שבה, וכך אמרו רבותינו בספרי (בהעלתך סא) ובמסכת מנחות (כח):

וטעם בן עשה. משה הנזכר, כי הוא השתדל בלמודה ועשה אותה בצווי. וכך אמרו בספרי (שם) להודיע שבחו של משה, שפשם שאמר לו הקדוש ברוך הוא בן עשה. ורש"י כתב, בן עשה מי שעשאה. ומדרש אגדה

בהעלתך, ולא אמר "דבר אל אהרן ואל בניו בהעלתכם":

(ד) וטעם וזה מעשה המנורה. לרמוז שצריך לדורות שתהיה מקשה, כי הוא מעכב בה. ולכך הזכיר תחלה בפרוש מעשה המקשה, ולא הזכיר בפעשה שלה שהיו בה גנים וכפתורים וגביעים משקדים. והזכיר "זהב", כי בן יהיה מצוה לדורות לעשותה ממנו לרומם את בית אלהינו. והחזיר "מקשה

שיעור יומי ליום שני י"ד סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת בהעלותך
יש סמך לדבריו בתורת כהנים, ואומר אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא לחטאת עבודה זרה
עם פר העולה.

(ט) והקרבת את־הלולים לפני אהל מועד והקהלת את־כל־עדת בני ישראל:

ה"י והקהלת את־כל־עדת. לפי שהלולים נתונים קרבן פפרה תחתיהם, ובאו ויעמדו על קרבנם ויסמכו את ידיהם עליהם.

(י) והקרבת את־הלולים לפני יהוה וסמכו בני־ישראל את־ידיהם על־הלולים:

(יא) והניף אהרן את־הלולים תנופה לפני יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את־עבדת יהוה:

ה"י והניף אהרן את־הלולים תנופה. כדרך שאשם מצרע טעון תנופה חי. שלש תנופות נאמרו בפרשה זו: הראשונה לבני קהת, לכך נאמר בם: "והיו לעבד את עבדת ה'", לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם: הארון והשלחן וגו'. השנייה לבני גרשון, לכך נאמר בם: "תנופה לה'", שאף עליהם היתה עבודת הקדש: יריעות וקרשים (צ"ל: וקרסים, דאלו קרשים ביד משא בני מררי) הנראות בבית קדש הקדשים, והשלישית לבני מררי.

(יב) והלולים יסמכו את־ידיהם על ראש הפרים ועשה את־האחד חטאת ואת־האחר עלה ליהוה לכפר על־הלולים:

(יג) והעמדת את־הלולים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה ליהוה:

(יד) והבדלת את־הלולים מתוך בני ישראל והיו לי הלולים:

♦ יום שני י"ד סיון ♦

(טו) ואחרי־כן יבאו הלולים לעבד את־אהל מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה:

(טז) כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל־רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי:

ה"י נתנים נתנים. נתונים למשא, נתונים לשיר. פטרת. פתיחת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 15)

נתונים למשא, נתונים לשיר (רש"י ח, טז)

לא פרש בן בפרשת במדבר (ג, ט) - "ונתתה את הלולים לאהרן ולבניו, נתונים נתונים המה לו". ויש לומר, דהנה שם נאמר "לו", והכונה לעבודת שמירת המשכן, שבה הטל על הלולים לסייע לכהנים בעבודה שלהם. אין לפרש, אפוא, שהכפל קאי על משא ושיר, שהם חובת הלולים עצמם. אף כאן נאמר "לי", ולכן אפשר לפרש שהכונה גם לעבודת הלולים - משא ושיר.

(יז) כי לי כל־בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכתי כל־בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי:

יז ארי דילי כל בוכרא בבני ישראל באנשא ובבעינא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדשית יתהון קדמי:

שיעור יומי ליום שני י"ד סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת בהעלותך
 כ"ז"א כי לי כל-בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים, ולקחתי אותם לי עד
 שטעו בעגל, ועכשו "ואקח את-הלויים".

(יח) ואקח את-הלויים תחת כל-בכור בבני ישראל:
 יח וקרבית ית לואי חלף כל בוכרא בבני ישראל:

(יט) ואתנה את-הלויים נתנים. לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את-עבדת בני-ישראל באהל מועד ולכפר על-בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני-ישראל אל-הקדש:

כ"ז"א ואתנה וגו'. חמש פעמים נאמר "בני ישראל" במקרא זה להודיע חבתו, שנקבלו אזכרותיהן במקרא אחד
 כמנזן חמשה חמשי תורה. וכך ראיתי בבמדבר רבה. ולא יהיה בבני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל
 הקדש, שאם יגשו - יהיה נגף.

(כ) ויעש משה ואהרן וכל-עדת בני-ישראל ללויים ככל אשר-צוה יהוה את-משה ללויים כן-עשו להם בני ישראל:

כ"ז"א ויעש משה ואהרן וכל-עדת וגו'. משה העמידן ואהרן הניפם וישראל סמכו את ידיהם.

(כא) ויתחטאו הלויים ויכבסו בגדיהם וינגף אהרן אתם תנופה לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם:

(כב) ואחר-כך באו הלויים לעבד את-עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו באשר צוה יהוה את-משה על-הלויים כן עשו להם: ס

כ"ז"א באשר צוה ה' וגו' כן עשו. להגיד שבח העושים והנעשה בהם, שאחד מהן לא עבב.

(כג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(כד) זאת אשר ללויים מן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד:

כ"ז"א זאת אשר ללויים. שנים פוסלין בהם ואין המומין פוסלין בהם. מן חמש ועשרים. ובמקום אחר אומר
 (במדבר ד): "מן שלשים שנה". הא כיצד? (חולין כז) מן כ"ה בא ללמד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, וכן שלשים
 עובד. מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים, ששוב אינו רואה. ומבין

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שנאמר למעלה, אלא אמר "לצבא צבא בעבדת אהל מועד" שיהיה כא עם הצובאים בעבודה:

אבל לא ידעתי אם זה דברי הכל לרבתינו, כי בלשון יחיד אני שונה אותה בספרי (בהעלותך סג) ובי נקט אומר כתוב אחד אומר מן חמש ועשרים וכו'. וגם נראה שהם דברי

היושב לפני רבו שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה. ואם כן יהיה פרוש "יבוא לצבא צבא", שייבוא להקהל בנקהלים בעבדות אהל מועד, שיעמד עמם וינאח תמיד עבודתם ביום ובלילה כדי שילמד הלכות עבודה בתלמוד ובמעשה. ולכך לא אמר כאן "לעבד עבודה" כמו

(כד) והשלים במצוה לדורות מן חמש שנים ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא. וכתב רש"י: כאן הוא אומר מן חמש ועשרים, ובמקום אחר (לעיל ד ג) הוא אומר מן שלשים שנה, הא כיצד, מן חמש ועשרים בא ללמד הלכות עבודה, ולומד חמש שנים וכן ל' עובד, מכאן לתלמיד

שיעור יומי ליום שלישי ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ט – פרשת בהעלותך לא

(כה) וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶה הָעֵבֶדָה וְלֹא יַעֲבֹד
עֹד:
כח"י וְלֹא יַעֲבֹד עֹד • עֲבֹדֶת מִשָּׂא בִפְתָךְ, אָבֵל חֹזֵר הוּא לְנִעִילַת שְׁעָרִים וּלְשִׁיר וּלְטָעוֹן עֲגָלוֹת. וְזֶהוּ "וְיִשְׁרַת

אֶת־אֲחִירוֹ" – "עַם אֲחוּהִי", כְּתָרְגוּמוֹ. רמב"ן

(כו) וְיִשְׁרַת אֶת־אֲחִיו בְּאֵהָל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֵבֶדָה
לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ
כח"י לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת • לַחֲנוּת סָבִיב לְאֵהָל וּלְהִקִּים וּלְהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסָּעוֹת.

♦ יום שלישי ט"ו סיון ♦

ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה
לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:

כח"י בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן • פָּרָשָׁה שֶׁבְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אֵיךְ, לְמַדָּת (פסחים פ"ק, ספרי) שְׁאִין סֵדֵר מִקֵּדָם וּמֵאַחֵר
בַּתּוֹרָה. וְלָמָּה לֹא פֶתַח בְּזוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִּנּוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, לֹא הִקְרִיבוּ
אֶלָּא פֶסַח זֶה בְּלִבָּר. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מחדורת בלום, אברמוביץ

לַעֲבֹד עֲבֹדֶת עֲבֹדָה וְעֲבֹדֶת מִשָּׂא בְּאֵהָל
מוֹעֵד, וְדָרְשׁוּ בַּשְּׁחִיטָה חֲלִין (כד). כֹּחַ אֵף
בְּשִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים כֵּן, תַּלְמוּד לומר לַעֲבֹד
עֲבֹדֶת עֲבֹדָה וְעֲבֹדֶת מִשָּׂא, לֹא אִמְרָתִי אֶלָּא
בְּזִמְנָן שֶׁעֲבֹדָה בְּפֶתַח. וְהָיָה "עֲבֹדֶת עֲבֹדָה"
הִיא הַשִּׁיר, כִּמוֹ שֶׁכָּתַב לְמַעַל רש"י בְּסֵדֶר
נִשָּׂא (ד מז), אִם כֵּן אֵף לְשִׁיר נִפְסְלוּ בְּזִמְנָן
שֶׁעֲבֹדָה בְּפֶתַח:

וְכֵן בְּדִבְרֵי דָוִד נֶאֱמָר (דה"א כג ג) וַיִּסְפְּרוּ
הַלְוִיִּם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה, וְכַתּוּב
(שם פסוקים ד ה) מֵאֵלָּה לְנִצָּחַ עַל מִלְחָמָה
בֵּית ה' עֲשִׂימָה וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי וְגו' וְאַרְבָּעַת
אֶלְפִים מֵהַלְלִים לַה' בְּכָל יוֹם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי לְהַלֵּל.
כִּי עַד שֶׁנִּבְנְהָ הַבַּיִת שֶׁהָיָה לָהֶם מִשָּׂא בְּפֶתַח
לֹא הָיוּ מְנַיִם בְּשִׁיר אֶלָּא בְּרָאוּ לְמִשָּׂא. אָבֵל
חֹזֵר דָּוִד לְמִנּוּחָם מִבֶּן עֲשָׂרִים, לְצִדִּיק הַבַּיִת
כְּשֶׁנִּבְנְהָ כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (סוף הדבור הקודם):
(א) בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים (ספרי)
בַּהֲעֹלֹתָן סֵד, פִּסְחִים (ו): אֵין מִקֵּדָם וּמֵאַחֵר
בַּתּוֹרָה. וְטַעַם הָאֲחִירוֹ הַזֶּה הָיָה, כִּי בְּאֲשֶׁר
כָּא הַסֵּפֶר הַזֶּה הִרְבִּיעִי לְהַזְכִּיר הַמַּעֲשִׂוֹת שֶׁנִּצְטַו
יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינִי לַשְׁעָתָם, רָצָה לְהַשְׁלִים
עֲנִין אֵהָל מוֹעֵד וְתַקְּנוּ כָּל יְמֵי הַמִּדְבָּר:
וְהַזְכִּיר תַּחֲלָה הַדְּגָלִים וּמִקּוֹם הָאֵהָל וּמַעֲמַד
מִשְׁרָתוֹ וְתַקְּנוּ הַמִּשְׁמֶרֶת לְמִשָּׂא
לְכָל עֲבֹדֶת הָאֵהָל, וְהַזְכִּיר קִרְבָּנוֹת הַנִּשְׂאִים
שֶׁהִבִּיאוּ הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר יִשְׂאוּ אוֹתוֹ בֶּהֶן כָּל
עַת הַיּוֹתָם בְּמִדְבָּר, וְהַשְׁלִים קִרְבָּנוֹתָם בְּחִנּוּכָה
הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהָיוּ מֵאֲחֵד בְּנִינִין אוֹ שְׂאֵחָה לָכֵן,
וְאַחֵר כִּי שָׁב לְהַזְכִּיר אֲזִיזָה שֶׁהוֹחִיר אוֹתָם

מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּלְמַעַלָּה. כִּי מִקֵּדָם לִיד בְּנֵי
אֶהֱרֹן לַעֲבֹדֶת בֵּית ה' עַל הַחֲצֹצְרוֹת וְעַל הַלְשָׁכוֹת.
יֵאמֹר, כִּי בְּדִבְרֵי דְהֶאֱחָרוּנִים, מִשִּׁיבְנָה הַבַּיִת
וְאֵין לָהֶם מִשָּׂא בְּפֶתַח וְאֵין עֲבֹדָתָם רַק עַל
הַחֲצֹצְרוֹת וְעַל הַלְשָׁכוֹת, מִנָּה אוֹתָם מִבֶּן עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעַלָּה, וּמִתַּחֲלִילָה מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים, וְאִם
בְּדִבְרֵי ר"א הָיָה חֵיב שִׁימָנָה אוֹתָם מִבֶּן חֲמִשָּׁה
וְעֲשָׂרִים:

(כח) וְלֹא יַעֲבֹד עֹד. עֲבֹדֶת מִשָּׂא בְּפֶתַח, אָבֵל
חֹזֵר הוּא לְנִעִילַת שְׁעָרִים וּלְשִׁיר וּלְטָעוֹן
עֲגָלוֹת, לְשׁוֹן רש"י. אָבֵל בְּסִפְרֵי (בַּהֲעֹלֹתָן סג)
לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִגִּיד שֶׁחֹזֵר לְנִעִילַת שְׁעָרִים
וְלַעֲבֹדֶת בְּנֵי גִרְשׁוֹן:

וְכֵן נִרְאֶה, שֶׁאִם בְּדִבְרֵי הֶרֶב, לָמָּה לֹא הָיוּ
מִמִּנֵּין אוֹתָם בְּנֵי עֲשָׂרִים לְשִׁיר וְלַנִּעִילַת
שְׁעָרִים וּלְטָעוֹן הַעֲגָלוֹת עַד שִׁינְקִינוּ, וְלָמָּה
הָיָה מִנִּנְגָם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים וְעַד חֲמִשִּׁים אֶלָּא
בְּמִשָּׂא בְּלִבָּר. וְעוֹד בְּנֵי גִרְשׁוֹן וּבְנֵי מִרְי
שֶׁכָּל עֲבֹדָתָם כְּשֶׁנָּה בְּזִמְנָנִים, לָמָּה נִמְנוּ כֵּן.
אֶלָּא כִּינֵן שֶׁהָיוּ פְּקָדָתָם בְּמִשָּׂא הָאָרֹן מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים וְעַד כֵּן חֲמִשִּׁים, לֹא הָיוּ מִמִּנֵּין אוֹתָם
לְשִׁיר שֶׁהוּא עֶקֶר עֲבֹדָה שֶׁל לִוִּים אֶלָּא
בְּרָאוּ לְמִשָּׂא, שֶׁכָּל הַמִּמּוֹנִים לְשִׁיר וְרָאוּיִם
בְּעֲבֹדֶת כָּלָם. וּמִתּוֹךְ שֶׁנִּמְנוּ בְּנֵי קָהָת מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים וְעַד חֲמִשִּׁים אֶפְלוּ לְשִׁיר, נִמְנוּ כָּלָם
כֵּן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנֵי גִרְשׁוֹן וּבְנֵי מִרְי בְּשָׁנִים
אֶלּוּ כְּשֶׁרִים לְשִׁיר וּבְנֵי קָהָת פְּסוּלִים בּוֹ. אָבֵל
לְנִעִילַת שְׁעָרִים אוֹ לְטָעוֹן עֲגָלוֹת כָּלָם כְּשֶׁרִים
הֵם:

וְעוֹד כְּתוּב (לעיל ד מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וּמַעַלָּה וְעַד כֵּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַכָּא

אֶסְמִכְתָּא, שֶׁנֶּהֱגוּ הַתַּלְמִידִים לְלַמֵּד בְּהִלְכוֹת
עֲבֹדָה חֲמֵשׁ שָׁנִים:

וְעַל דִּרְךָ הַפְּשֻׁט, הַנִּמְנִים בִּיד מִשָּׂא וְאֶהֱרֹן
הָיוּ מִבֶּן ל' שָׁנָה וּמַעַלָּה, וְהֵם אֲשֶׁר
הַפָּקִיד אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְעַל
מִשָּׂאוֹ, אָבֵל בְּכָאן צִוָּה כִּי כָל אֲשֶׁר יָדַע
בְּעַצְמוֹ שָׂבָא לְכָל עֲשָׂרִים וְחִמֵּשׁ שָׁנָה יִהְיֶה
כְּשֶׁר לַעֲבֹדָה, וְיָבֵא בְּכָל אֹתוֹ נִפְשׁוֹ לַעֲבֹד
עִמָּהֶם וּלְסִיעֵם בְּעֲבֹדָה, אָבֵל לֹא יִהְיֶה פָקִיד
נָגִיד עַל עֲבֹדָה יְדוּעָה:

וְהַשָּׁעַם בְּזֶה, כִּי כָל אִדָּם נוֹתֵן לְבוֹ בְּעִשְׂרוֹתָיו,
כִּי יִשְׁתַּנּוּ בֶּהֶן הַטָּבָעִים, וְיָדַע בְּהִיגָעוֹ
לְעֲשָׂרִים אוֹ לְשֹׁלְשִׁים, כִּי יָדַעוּ בּוֹ שֶׁכֵּיוָ
וּקְרִיבֵיו וְאֶבְיוֹ וְאֶמּוֹ וְיִוְלָדֵיו וְיִוְדִיעֵהוּ. אָבֵל
בְּהִיגָעוֹ ל"ח" לא יִרְגִּישׁוּ בּוֹ כָּל כָּךְ, וְלָכֵן לֹא
צִוָּה לְמִשָּׂא שִׁיטְרָה לְמִנּוּת רַק מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
שֶׁהָיָה נוֹדַע בֶּהֶן. וְכֵן אָמַר דָּוִד (דה"א א כג
ג), וַיִּסְפְּרוּ הַלְוִיִּם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעַלָּה:
וְר"א אָמַר בְּדִרְךְ הַפְּשֻׁט, כִּי מִבֶּן שְׁלֹשִׁים הוּא
לַעֲבֹדֶת מִשָּׂא וּמִבֶּן כ"ח לַעֲבֹדֶת הָאֵהָל.
וְאֵינָנו נִכּוֹן, כִּי שֶׁם נֶאֱמָר גַּם כֵּן (לעיל ד כג)
כָּל הַכָּא לְצֵבֶה צֵבֶה לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֵהָל מוֹעֵד,
וְנֶאֱמָר (שם פסוק כד) לַעֲבֹד וּלְמִשָּׂא. וְעוֹד,
כִּי כְּתִיב בְּמִקְדָּשׁ (דה"א א כג כד כח) אֵלָּה
בְּנֵי לִוִּי לְבֵית אֲבוֹתֵיהֶם רָאשֵׁי הָאֲבוֹת
לְפָקִידֵיהֶם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלָתָם עֲשֶׂה
הַמִּלְאָכָה לַעֲבֹדֶת בֵּית ה' מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעַלָּה. כִּי אָמַר דָּוִד הַיָּחִיד ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לַעֲמֹ וַיִּשְׁכֵּן בִּירוּשָׁלַיִם עַד לְעוֹלָם. וְגַם לְלוֹיִם
אֵין לְשֵׂאת אֶת הַמִּשָּׁכָן וְאֶת כָּל פְּלִיז לַעֲבֹדָתוֹ.
כִּי בְּדִבְרֵי דָוִד הֶאֱחָרוּנִים הִמָּה מִסְפָּר בְּנֵי לִוִּי

(ב) וַיַּעַשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֶדּוֹ:

ב וַיַּעַבְדוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית פֶּסַחָא בְּזִמְנָה:

כ"א בְּמוֹעֶדּוֹ • (שם) אף בשבת, במועדו – אף בטמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואילך – מוה"ר 'לקראת שבת')

הקרבנות הפסח במדבר

וַיַּדְבֵּר יְהוָה . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה . . בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . וַיַּעַשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח

פֶּרֶשֶׁה שְׁבִרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמָרָה עַד אֵיךְ . . וְלָמָּה לֹא פֶתַח בָּזוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִּנּוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה בַּלְבָּד (ט, א.ב. ובפרש"י)

כָּבֵד הִקְשׁוּ מִפְּרָשִׁים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הֲרִי זֶה שֶׁ"לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה", הוּא מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׁאָר הַשָּׁנִים לֹא נִתְחַיְבוּ כָּלֵל לַהֲקָרִיב אֶת הַפֶּסַח בְּמִדְבָּר, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתֹב רש"י (בא יב. כה) "תִּלְתֵּי הַכְּתוּב מִצְוָה זֶה [קִרְבֵּן פֶּסַח] בְּבִיאתָם לְאֶרֶץ, וְלֹא נִתְחַיְבוּ בְּמִדְבָּר אֶלָּא פֶסַח אֶחָד שֶׁעָשׂוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה עַל פִּי הַדְּבָר", וְאִם כֵּן מִהִי גִּנּוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בָּזָה שֶׁלֹא הִקְרִיבוּ אֶז אֶת הַפֶּסַח? וְנִדְחָקוּ לְבָאֵר בְּאֻפְנִים שׁוֹנִים.

וַיֵּשׁ לִזְמַר בָּזָה בְּאִפֶּן חֹדֶשׁ. דְּהִנֵּה בְּפֶרֶשֶׁה זֶה מִדְּבַר אֲוִדוֹת הַ"טְמוּאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם", דְּכַשְׁלָא יָכֹלוּ לַהֲקָרִיב אֶת קִרְבֵּן הַפֶּסַח, תִּבְעוּ מִהֶקְבֵּה "לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הִקְרִיב אֶת קִרְבֵּן ה'", וְהִסְכִּים לָהֶם הַקֶּבֶ"ה וְנָתַן לָהֶם מִצְוַת פֶּסַח שְׁנִי.

וְאִם כֵּן הֲרִי הַדְּבָרִים קָל וְחוֹמֶר, וְיָמָּה אִם מִסְפֵּר מוֹעֵט מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁבִקְשׁוּ מֵאֵת הַקֶּבֶ"ה לַהֲקָרִיב הַפֶּסַח, נָתַן לָהֶם פֶּסַח שְׁנִי, הֲרִי אִם כָּלֵל יִשְׂרָאֵל כָּלוּ הָיוּ מִבְּקָשִׁים מֵהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ שְׂרוּצִים הֵם לַהֲקָרִיב אֶת הַפֶּסַח גַּם בִּשְׁאָר הַשָּׁנִים שֶׁשֶׁהוּ בְּמִדְבָּר, כָּל שָׁכֵן וְקָל וְחוֹמֶר שֶׁהָיָה מִסְפִּים עֲמִיחָם, וְנָתַן לָהֶם לַהֲקָרִיב אֶת הַפֶּסַח!

וְזוֹהִי "גִּנּוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל" שֶׁלֹא בִקְשׁוּ לַהֲקָרִיב אֶת קִרְבֵּן הַפֶּסַח בִּשְׁאָר הַשָּׁנִים.

(ג) בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִיּוֹם בַּחֹדֶשׁ הָיָה בֵּין הָעַרְבִּים תַּעֲשׂוּ

אֹתוֹ בְּמוֹעֶדּוֹ בְּכָל־חֻקְתּוֹ וּבְכָל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ:

ג בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִיּוֹם בַּחֹדֶשׁ הָיָה בֵּין הָעַרְבִּים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֶדּוֹ וּבְכָל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: שְׁמִשְׂאָ תַּעֲבָדוּן יִתְהָ בְּזִמְנָה כָּכֵל גִּזְרִיתָהּ וְכָכֵל דְּחַיִּי לֵה תַּעֲבָדוּן יִתְהָ:

כ"א בְּכָל־חֻקְתּוֹ • אֵלּוּ מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ: שָׁה, תָּמִים, זָכָר, בֶּן שָׁנָה. וּבְכָל־מִשְׁפָּטָיו • אֵלּוּ מִצְוֹת שֶׁעַל גּוּפוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר, כְּגוֹן שִׁבְעַת יָמִים לְמִצֵּה וּלְבַעֲוֹר חֻמֵּץ. (סְפָרִים אַחֲרִים: מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ: שָׁה, תָּמִים, זָכָר, בֶּן שָׁנָה. שֶׁעַל גּוּפוֹ: צָלִי־אֵשׁ, רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קִרְבּוֹ; שְׁחוּץ לְגוּפוֹ: מִצֵּה וּבַעֲוֹר חֻמֵּץ). רמב"ן

— רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ —

בְּחִיבוּב כִּרְתָּ. אָכֵל חֵג הַמִּצְוֹת שֶׁבִּעָה וְהַשְׁבֵּתָ חֻמֵּץ לֹא הִצְרַךְ לִזְמַר שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ, שֶׁהָיָה חֻבֵּת הַגּוֹף הַנּוֹהֶגֶת בְּכָל מָקוֹם, וְכִכֵּר נֶאֱמָר בָּהֶם (שְׁמוֹת יב יז) לְדוֹרוֹתֵיכֶם חֻקֵּת עוֹלָם:

(ג) כָּכֵל חֻקְתּוֹ. כְּתוּב בְּפָרֹשׁ רִש"י, אֵלּוּ מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ שָׁה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה, וְכָכֵל מִשְׁפָּטָיו, אֵלּוּ מִצְוֹת שֶׁעַל גּוּפוֹ לְשִׁבְעַת יָמִים לְמִצֵּה וּלְבַעֲוֹר חֻמֵּץ. וְטַעַמָּה סוֹפֵר הוּא, אֵלּוּ מִצְוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ, שָׁה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה, שֶׁעַל גּוּפוֹ, צָלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קִרְבּוֹ, שְׁחוּץ לְגוּפוֹ, מִצֵּה וּבַעֲוֹר חֻמֵּץ, וְלֹא דִּבֵּר בֵּהֶן הַכְּתוּב כָּאֵן. וְכֵן בְּפֶסַח שְׁנִי נֶאֱמָר חֻקְתּוֹ וּמִשְׁפָּטָיו (בְּפָסוֹק יד), וּמִצֵּה וּבַעֲוֹר חֻמֵּץ עֲמֻ בְּכִיָּת, וְאֵינִי נוֹהֵג אֶלָּא יוֹם אֶחָד:

וְכִצֵּר הַכְּתוּב לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִּים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ, כָּכֵל חֻקְתּוֹ וּבְכָל מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ, לְרִבּוּת דִּינֵי הָאֲכִילָה שְׁאֵין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הַנּוֹכַח בְּכָתוּב, כִּי בְּלִילָה שְׁאֲחֲרִיזֵי יֵאָכֵל, שֶׁכָּכֵר פֶּרֶשׁ שָׁם (שְׁמוֹת יב ח) וְאָכֵלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה וְגו'. וְכֵן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי בֵּין הָעַרְבִּים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצְוֹת וּמִקְרָיִם יֵאָכֵלוּ (פָּסוֹק יא), טַעַמָּה יֵאָכֵלוּהוּ בַּעַת הָאֲכִילָה הַנּוֹכַח שָׁם בְּצוּאָה שֶׁל פֶּסַח רֹאשׁוֹן:

לָהֶם לְסַפְּנָה, כִּמּוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בִּיבְמֹת (עא:): אָכֵל בְּסִפְרִי (בַּהֲעֵלְתֶּךָ סז) אָמְרוּ: וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן וְגו', בְּגִנּוּת יִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מִדְּבַר שֶׁלֹא עָשׂוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה בַּלְבָּד, וְכֵן הוּא אֹמֵר (עמוס ה כה) הַזִּבְחִים וּמִנְחָה הַגִּשְׁתֶּם לִי בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. דְּרָשׁוּ כֵּן מִן הַכְּתוּב הִנֵּה שְׁאֲמַר (פָּסוֹק ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבִּים בְּמִדְבָּר סִינִי. כִּי הִמְקָרָא מִיָּתֶר, וְדִּבְרָה מִיָּתֶר שְׁאֲמַר "וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח כָּכֵל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", אָכֵל הַזִּכִּיר הַיּוֹם וְהַמִּדְבָּר לְרִמּוֹ שֶׁלֹא עָשׂוּ אוֹתוֹ בְּמִדְבָּר רַק בְּיּוֹם הַזֶּה, וְהוּא גִּנּוּתָן:

וַיִּתְּכֵן שֶׁהִגִּיט הַזֶּה הוּא קִלְקֵלְתָם בְּעִנְיַן הַמִּתְּנָה לֵאמֹר, שֶׁמִּמֶּנָּה נִתְּנָה וְלֹא נִשְׁכָּה לָהֶם הָרוּחַ הַצְּפוֹנִית וְלֹא מָלוּ, וּלְפִיכֵךְ נֶאֱסָרוּ בְּכָל הַקְּדָשִׁים, וְהָיוּ נִזְוָפִים. אוֹ שֶׁתִּתְּנָה הַכְּרִיתָא הַזֶּה כְּדִבְרֵי הָאֹמֵר (מְכִילֵתָא בֵּא טו) אֵין מִילַת זָכְרִי וְעִבְדִּי מַעֲבָתָה בּוֹ, וְהָיוּ רִשְׁאִין לַעֲשׂוֹתָ וְנִתְּנָה לָהֶם לֹא עָשׂוּ אוֹתוֹ, וְהוּא גִּנּוּת דְּרָלוּ:

אָכֵל הָרִאשׁוֹן הוּא יוֹתֵר נִכּוֹן בְּעִינֵי, כִּי הִנֵּה מִשָּׁה מִכְרִיחָם לַעֲשׂוֹתָ וְלֹא הִנֵּה מְנִיחָם

שֶׁלֹא לִשְׁכַּח מִצְוֹת הַפֶּסַח. וְעַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ לֹא נִתְּנָה בְּמִדְבָּר אֶלָּא בַּשָּׁנָה זֶה בַּלְבָּד, לְפִי שֶׁלֹא מָלוּ בְּמִדְבָּר וְהִתְנָה מִילַת זָכְרִים וְעִבְדִּים מַעֲבָתָה בָּהֶם:

וַיִּתְּכֵן שֶׁהִצְרַךְ לְמִצְוָה זֶה, בַּעֲבוּר שֶׁלֹא נִצְטוּ מִתְּחִלָּה בַּעֲשִׂית פֶּסַח דּוֹרוֹת אֶלָּא בְּאַרְץ, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת יב כה) וְהִנֵּה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר יָתַן ה' לָכֶם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַעֲבֹדָה הַזֹּאת. וְעוֹד נֶאֱמָר שָׁם (שם יג ה) וְהִנֵּה כִּי יִבְיֹאֵךְ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' וְעִבְדְּתָם אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה. וְעִכְשָׁיו רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְצִוָּה שֶׁיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ, כִּדִּי שֶׁתִּתְּנָה זָכָר גְּאֻלָּתָם וְהַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם וְלֵאבֹתֵיהֶם נִעְמַק לָהֶם מִן הָאֲבוֹת הַרְּאִים לְבִנְיָהֶם, וְכִנְיָהֶם לְבִנְיָהֶם וְכִנְיָהֶם לְדוֹר אַחֲרָיו. וְהִנֵּה אֲמַר תִּחְלֶה "וְהִנֵּה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ", לִזְמַר שְׁאֵין מִצְוָה זֶה נִתְּנָה בְּחוּצָה לְאַרְץ לְדוֹרוֹת, וְעִכְשָׁיו צִוָּה שֶׁיִּתְּנָהוּ בָּה בְּמִדְבָּר:

וְעַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ, לֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ אֶלָּא בַּשָּׁנָה זֶה בַּלְבָּד, שֶׁלֹא הָיוּ יְכוּלִּין לַעֲשׂוֹתָהּ לְפִי שֶׁנִּלְדוּ לָהֶם בְּנִים וְעִבְדִּים וְלֹא יָכֹלוּ לְמַלּוֹ אוֹתָם מִן הַטַּעַם שֶׁהִזְכִּירוּ שֶׁהָיָה

שיעור יומי ליום שלישי ט"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ט – פרשת בהעלותך לג

(ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח:

דומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

כש"ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו' • (ספרי) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֵלָּא בְּשִׁשְׁמֵעַ פֶּרֶשֶׁת מוֹעֲדִים מְסִינֵי אָמַר לָהֶם, וְחֹזֵר וְהִזְהִירָם בְּשַׁעֲת מַעֲשֵׂה.

הוֹעֲבִדוּ יְת פֶּסַחא בְּגִיסָן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא לְיִרְחָא בֵּין שְׁמִשָּׁא בְּמִדְבָּרָא דְּסִינֵי כָּל דִּי פִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהָיוּ גְבִירָא דִּי הָיוּ מְסַבִּין לְטָמִי נִפְשָׁא דְּאִנְשָׁא וְלֹא יָכִילוּ לְמַעַבְד פֶּסַחא בְּיוֹמָא הַהוּא וְקָרִיבוּ קֳדָם מֹשֶׁה וְקָדָם אֶהְרֹן בְּיוֹמָא הַהוּא:

כש"ל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶהְרֹן • (ספרי) בְּשִׁשְׁנֵיהֶם יוֹשְׁבֵין בְּבֵית הַמִּדְבָּר בָּאוּ וּשְׁאֲלוּם; וְלֹא יִתְכַּן לומר זה אחר זה, שֶׁאִם מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֶהְרֹן מַגִּין לוֹ?.

וְנִאֲמְרוּ גְבִירָא הָאֲנֹנִי לֹא אֲנַחְנָא מְסַבִּין לְטָמִי נִפְשָׁא דְּאִנְשָׁא לָמָּא נִתְמַנֵּעַ בְּדִיל דְּלֹא לְקַרְבָּא יְת קֳרַבְנָא דְּיִי בְּזִמְנָה בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כש"ל לָמָּה נִגְרַע • (שם) אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קְרָבִים בְּטַמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכַהֲנִים טְהוֹרִים, וְיֵאָכֵל הַבָּשָׂר לְטַמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה, כְּתִלְמִיד הַמִּבְטָח לְשִׁמְעַם מִפִּי רַבּוֹ. אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שָׂכַף מִבְטָח, שָׁכַל זְמַן שֶׁהָיָה רוֹצֵה הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרִאשִׁיָּה הִיָּתָה פֶּרֶשָׁה זוֹ לְהֹאמֵר עַל יָדֵי מֹשֶׁה כְּשֶׁאָר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֵלָּא שֶׁזָּכוּ אֵלּוּ שֶׁתֹּאמַר עַל יְדֵיהֶן, שֶׁמְגַלְגֵּלִין זְכוֹת עַל־יְדֵי זָכָאִי.

ח וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ עַד דְּאִשְׁמַע מַה דְּאִתְפַּקֵּד קֳדָם יְיָ עַל דִּי לָכוֹן:

ט דומליל יי עם משה למימר:

י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי יהי מסאב לטמי נפשא דאנשא או בארשא רחיקא לכוֹן או לדריכוֹן ויעבד פסחא קדם יי:

כש"ל או בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה • נָקוּד עָלָיו לומר לא שְׂרַחֲקָה וְדָאִי, אֵלָּא שֶׁהָיָה חוּץ לְאַסְקַפַּת הָעֲזָרָה כָּל זְמַן שֶׁחִטָּה. פֶּסַח שְׁנִי – מִצָּה וְחִמְץ עִמוּ בְּבֵית וְאֵין שֵׁם יוֹם טוֹב, וְאֵין אֶסוּר חִמְץ אֵלָּא עִמוּ בְּאַכִילָתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 121)

מִצָּה וְחִמְץ עִמוּ בְּבֵית (רש"י ט, י)

פֶּסַח שְׁנִי רִמְזוּ לְעִבּוּדֵת הַתְּשׁוּבָה. לָכֵן חִמְץ וּמִצָּה עִמוּ בְּבֵית, כִּי הַתְּשׁוּבָה הוֹפֶכֶת גַּם אֶת הָרַע לְטוֹב, "זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוֹת". וְלָכֵן פֶּסַח שְׁנִי הוּא יוֹם אֶחָד, כִּי הַתְּשׁוּבָה הִיא "בְּשַׁעֲתָא תָּדָא וּבְרִגְעָא תָּדָא", וְכַמֵּאָר "יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעֲתָא אַחַת". רַמְבַּ"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(י) וְטַעַם בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה. כְּתִב רַש"י שֶׁהָיָה חוּץ לְאַסְקַפַּת הָעֲזָרָה כָּל זְמַן שֶׁחִטָּה, וְהוּא נִרְמָז בְּנִקּוּד כִּפִּי הַדַּעַת הַזֹּאת. וְאֵין תָּמָּה עָלָיו לָמָּה תִּפְסַס לוֹ שִׁיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהַנִּכּוֹן לְתַפְסֵס בְּשִׁיטָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ, וְכֵן דַּעַת הָאֶמְנוּאֵלִים בְּמִקְרָא

יא בִּירְחָא תַנִּינָא בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא בֵּין שְׁמֵשִׁיא יַעֲבֹדוּן יְתָה עַל פִּטְרִי וּמִרְרִין יִכְלָנָה:

יב לא יִשְׁאֲרוּן מִנָּה עַד צִפְרָא וְגִרְמָא לֹא יִתְבְּרוּן בֵּה כָּל גְּזֵרַת פִּסְחָא יַעֲבֹדוּן יְתָה:

יג וְגִבְרָא דְהוּא דְכִי וּבְאַרְחָ לֹא הָוֵה וְיִתְמַנַּע לְמַעַבְדַּ פִּסְחָא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הֵיכָא מַעֲמָה אֲרִי קִרְבָּנָא דִּי לֹא קָרִיב בְּזִמְנָה חֻבְּהָ קִבְּלָא גִבְרָא הֵהוּא:

יד וְאֲרִי יִתְגַּבֵּר עִמְכוּן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבֹד פִּסְחָא קִדְּם יִי בְּגִזְרַת פִּסְחָא וְכִדְחִזִּי לֵה בֵּין יַעֲבֹד קִינָמָא חַד יְהִי לְכוּן וּלְגִיּוֹרָא וּלְצִיבָא דְאַרְעָא:

טו וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח • (פסחים זג. ספרי) יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּבֵּר יַעֲשֶׂה פֶסַח מִיָּד? תִּלְמוּד לומר "חֻקָּה אַחַת וְגו'", אֲלֵא כִּן מִשְׁמַעוּ: וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וּבֹא עַת לַעֲשׂוֹת פֶּסַח עִם חֲבֵרָיו, כְּחֻקָּה וְכַמִּשְׁפָּט יַעֲשֶׂה. רמב"ן

(יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בֵּין הָעֲרֻפִּים יַעֲשֶׂה אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלֶהוּ:

(יב) לֹא־יִשְׁאֲרוּ מִמֶּנּוּ עַד־פֶּקֶר וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ בְּכָל־חֻקֵּת הַפֶּסַח יַעֲשֶׂה אֹתוֹ:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבִדְרֹךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קִרְבָּן יִהְיֶה לֹא הַקָּרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא:

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוֹה בְּחֻקֵּת הַפֶּסַח וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וּלְאִזְרָח הָאָרֶץ: ס

• יום רביעי ט"ז סיון •

טו וְכִי־יִמָּא דְאַתְקֶם יֵת מִשְׁכָּנָא חֲפָא עֲנָנָא יֵת מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּנָא דְסִדְדוּתָא וּבִרְמִישָׁא הָוֵה עַל מִשְׁכָּנָא כְּחִזּוֹ אֲשֵׁתָא עַד צִפְרָא:

(טו) וּבְיוֹם הַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן בִּסְפָה הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבְעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן בְּמִרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר:

טז וְכִי־יִמָּא דְאַתְקֶם יֵת מִשְׁכָּנָא עֲנָנָא חֲפָא יֵת מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּנָא דְסִדְדוּתָא וּבִרְמִישָׁא הָוֵה עַל מִשְׁכָּנָא כְּחִזּוֹ אֲשֵׁתָא עַד צִפְרָא:

(טז) בֵּן יִהְיֶה תָמִיד הָעֵנָן יִכֹּסֶנּוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לַיְלָה:

יז וּלְפִי הָעֲלֹת הָעֵנָן מַעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יז) וְלִפִּי הָעֲלֹת הָעֵנָן מַעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

הַיּוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם עָרֵב רַב יַעֲשׂוּ פֶסַח שְׂאֵף הֵם הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶם, אֲבָל הַמִּתְגַּבֵּרִים אַחֲרֵי כֵן בְּמִדְבָּר אוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְחַיְבוּ בְּפֶסַח שְׂאֵל הָיוּ הֵם אוֹ אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָלִל וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם (דְּבָרִים ו כג), לִפְקֹד הַצֶּדֶק בְּכָאן לְחִיבָה בְּפֶסַח דּוֹרוֹת בְּמִדְבָּר וּבְאֶרֶץ: (טו) וּבְיוֹם הַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן. עֲתָה יִחַזֵּר לְסַפֵּר בְּעִינֵי הַנְּסִיעָה, וְהַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בָּהֶן, כְּגוֹן הַחֻצּוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בָּהֶן עֲשֵׂה יִחַזֵּר לְהִיטֵן לְמִקְנֵי הָעֵדָה וְלִמְסַע אֶת הַמִּתְחַנְּנֹת: וְטַעַם כִּסֵּה הָעֵנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדוּת. לְהַגִּיד שְׂאֵל הָיָה הָעֵנָן מְכַסֶּה אֶלָּא אֵהָל הָעֵדוּת, לֹא חֲצַר הַמִּשְׁכָּן:

הַשְּׁנִי, וְאִם רָצָה לְצַאת בְּרֹאשׁוֹן וְצִוָּה וְשִׁחֲטוּ עָלָיו הַרְצָה, דְּקִימָא לָן (שם צב:) מִיחֹס הוּא דְחֹס רַחֲמָנָא עֵילוּתָא וְאִי עָבִיד תְּבֵא עָלָיו בְּרַכָּה. וְיִתְכַּן שְׁלֹכָה הַזִּכִּיר הַתָּבוֹב "רְחוּקָה", כִּי בְּדֶרֶךְ הַקְּרוֹבָה בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת הַשְּׁנִי אוֹ הָרֹאשׁוֹן, שִׁישְׁחֲטוּ וְיִזְרְקוּ עָלָיו וְיֵאָכֵל לְעָרֵב: (יד) וְטַעַם וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר. לְצוּת אֶת הַגֵּרִים בְּפֶסַח זֶה שֶׁל מִדְבָּר כְּאִשֶּׁר יִצְוֶה בּוֹ לְיִשְׂרָאֵל. וְיִתְכַּן כִּי מֵה שְׂאֵמֶר בְּסִדֵּר בֹּא אֶל פְּרָעָה (שְׁמוֹת יב מח) וְכִי יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח, הוּא עַל פֶּסַח מִצְרַיִם, כִּי הַפְּרָשָׁה הֵיכָא עַל פֶּסַח מִצְרַיִם נֶאֱמָרָה, כְּאִשֶּׁר פְּרָשְׁתִּי שָׁם (בְּפִסְקוֹס מג). וְהִנֵּה בְּמִשְׁמַע כִּי הַגֵּרִים

יִגִּיעַ לְעִזְבָּה בְּעַת הַשְּׁחִיטָה דֶּרֶךְ רְחוּקָה הִיא לוֹ וּפְטוּר: וְיִתְכַּן שְׁטַעַם הַנִּקְוָה, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ רְחוּקָה לוֹ בְּעִשְׂתֵּי הַפֶּסַח לֹא רְחוּקָה מִמֶּשׁ, וְלִכְךָ חֲזֹר וְאָמַר (בְּפִסְקוֹ יג) וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה, וְלֹא הַזִּכִּיר "רְחוּקָה". וְצִוָּה הַתָּבוֹב לְטָמֵא וְלִמִּי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה לַעֲשׂוֹת הַשְּׁנִי, וְהוּא הָדִין וְהַטַּעַם לְכָל מִי שֶׁלֹּא עָשָׂה הָרֹאשׁוֹן וְאִפְּלוּ בְּמִזִּיד שֶׁחִיב לַעֲשׂוֹת הַשְּׁנִי, כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ (פְּסָחִים שם): וְלֹא הַזִּכִּיר הַתָּבוֹב אֲלֵא לומר שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִי בְּרִשּׁוֹת, וְלִמְנַע הַטָּמֵא מִלַּעֲשׂוֹת הָרֹאשׁוֹן, אֲבָל מִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ פְּטוּר מִן הָרֹאשׁוֹן וְעוֹשֶׂה

שיעור יומי ליום רביעי ט"ז סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - י - פרשת בהעלותך
לה
כ"ה העלות הענן • בתרגומו: "אסתלקות", וכן "ונעלה הענן". ולא יתכן לכתב "ולפי עלות הענן" "ונעלה הענן",
שאין זה לשון סלוק אלא צמות ועליה, כמו (מלכים א יח): "הנה עב קטנה ככף-איש עלה מזים".

(יח) על-פי יהוה יסעו בני ישראל ועל-פי יהוה יחנו
כל-ימי אשר ישכן הענן על-המשכן יחנו:
יה על מימרא דיי נטלין בני ישראל ועל
מימרא דיי שרן כל יומי די שרי עננא על
משכנא שרן:

כ"ה על-פי ה' יסעו • שנינו במלאכת המשכן: כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על
גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשה אומר: "קומה ה'" ונסע דגל מחנה
יהודה. זו בספרי. ועל-פי ה' יחנו • כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני
יהודה כמין סדה, ולא היה נפרש עד שמשה אומר: "שובה ה' רבבות אלפי ישראל", הוי אומר: "על-פי ה'
וביד-משה".

(יט) ובהאריך הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו
בני-ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו: רמב"ן
יט ובארכות עננא על משכנא יומין סגיאין
ויטרון בני ישראל ית משרת מימרא דיי
ולא נטלין:

(כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על-המשכן על-פי
יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו:
כ ואית די הוה עננא יומי דמנן על משכנא
על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטלין:
כ"ה ויש • כלומר: ופעמים. ימים מספר • ימים מעטים.

(כא) ויש אשר יהיה הענן מערב עד-בקר ונעלה הענן
בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו:
כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא
ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או יומם ולילה
ומסתלק עננא ונטלין:

(כב) או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענן על-המשכן
לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו:
כב או תרין יומין או ירחא או עדן בעדן
בארכות עננא על משכנא למשרי עלוהי
שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותה
נטלין:

(כג) על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו את-משמרת
יהוה שמרו על-פי יהוה ביד-משה: פ
כג על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי
נטלין ית משרת מימרא דיי נטרין על
מימרא דיי בידא דמשה:

א ומליל יי עם משה למימר:

(כד) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם
והיו לך למקרא העדה ולמסע את-המחנות:
כד עביד לך תרתין חצוצרין דכסף נגיד תעביד
יתהו ויהיון לך לערעא כנשתא וילאשלא ית
משריתא:

כ"ה עשה-לך • (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, "ויהי בישרון מלך"). עשה לך • משלך (עשה לך – אתה עושה
ומשתמש בהם ולא אחר). למקרא העדה • בשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאספא אליה,

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

וכל הלילה ונעלה בבקר השני ונסעו. והוא
טרח גדול מן הראשון, כי היו העם סבורים
שיעמדו שם ופרקו העגלות והניחו משאם
כמנהג הבאים מן הדרך, ובהעלות הענן יחזרו
לטען ולא יוכלו לעשות להם תקון לדרך. או
יומים (פסוק כב), ויסעו בלילה:
ויתכן שארע להם במסעות שעשו במספר
בכאן ולא בענין אחר, כי עמד הענן

או שלשה ימים, והיו העם יגיעים מאד וענה
בדרך כחם, יעשו רצון השם ללכת אחרי
הענן:
וספר עוד (פסוק כא), כי יש שלא יעמדו
רק לילה אחד ויסעו בבקר אף על פי
שהוא טרח גדול להם. ולפעמים יעמד הענן
יומים ולילה, כי הלכו כל הלילה ובאו במקום
ההוא בבקר ויגוה הענן שם כל היום ההוא

(יט) וטעם ובהאריך הענן. לומר כי אם יאריך
הענן על המשכן ימים רבים, והמקום
ההוא איננו טוב בעיניהם והיו חפצים
ומתארים מאד לנסע מן המקום, אף על פי
כן לא יעברו על רצון השם. וזה טעם ושמרו
בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, כי
מיראת השם ומשמרתם משמרת מצוותו לא
יסעו. וכן אם יהיה הענן ימים מספר כשנים

תקראם על ידי חצוצרות. ולמסע את-המחנות. בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן; נמצאת אתה אומר: על-פי שלשה היו נוסעים: על-פי הקדוש ברוך הוא ועל-פי משה ועל-פי חצוצרות. מקשה • מהעשת תעשה בהקשת הקרנס.

(ג) ותקעו בהן ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל מועד: ויתקעו בהן ויזדמנו ליתך כל כנשתא לתרע משפן זמנא:

כ"י • ותקעו בהן • בשתיקה, והוא סימן למקרא העדה, שנאמר: "ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל מועד".

(ד) ואם-באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל: וואם בחדא יתקעו ויזדמנו ליתך רבבניא רישי אלפיא דישראל:

כ"י • ואם-באחת יתקעו • הוא סימן למקרא הנשיאים, שנאמר: "ונועדו אליך הנשיאים". ואף הן יעידתן אל פתח אהל מועד, ומגזרה שנה הוא בא בספרי.

(ה) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החנים קדמה: ויתקעו ויזדמנו ויזלזלו משריתא דשרן קדומא:

כ"י • ותקעתם תרועה • סימן מסע המחנות: תקיעה, תרועה ותקיעה. כך הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים (ר"ה לה) •

(ו) ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החנים תימנה תרועה יתקעו למסעיהם: רמב"ן

(ז) ובהקהיל את-הקהל תתקעו ולא תריעו: ויבמכנש ית קהלא תתקעו ולא תיבבון:

כ"י • ובהקהיל את-הקהל וגו' • לפי שהוא אומר "והיו לך למקרא העדה ולמסע את-המחנות". מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיקה, שנאמר: "ותקעו בהן וגו'", אף מסע המחנות בשתיקה. יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חלוק בין מקרא העדה למסע את המחנות? תלמוד לומר "ובהקהיל את-הקהל וגו'", לומר שאין תרועה למקרא העדה, והוא הדין לנשיאים, הרי סימן לשלשם: מקרא העדה בשתיקה ושל נשיאים באחת, וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשתיקה – על-ידי תרועה ותקיעה.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דכתיב (יהושע ו י) עד יום אקרי אליכם הריעו והריעתם, וכתיב (שם פסוק כ) ויריעו העם תרועה גדולה ותפל החומה, ולכך היתה חרם. ובהקהיל את הקהל ראויים לתקיעה, כי הפשוטה רמז למדת רחמים, כי ימינו פשוטה לקבל שבחים, על בן יאמר (ו) בנחה (להלן פסוק לו) שובה ה' ורבבות אלפי ישראל, וכתיב (פסוק י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעו, כי המלחמה לתרועה והמועדים והשמחה לרחמים. ורבתינו (ר"ה לג:) העתיקו, פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע, שלא יקצץ בנטיעות בראש השנה ויום הכפורים ועל הקרבן, אכל הפונה זו לתקיעה וזו לתרועה, והמשכיל יבין:

אכל בספרי (בהעלותך עג) שנו אי פשם שתוקע למזרח ולדרום כך תוקע למערב ולצפון, תלמוד לומר תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתיקה, ויש אומרים שלש לכל רוח ורוח, עד כאן. וכן הוא פשוטו של מקרא באמת שיתקעו לכל רוח כמו שפרשתי: תרועה יתקעו למסעיהם. כבר פרשתי בסדר אמר אל הכהנים (ויקרא כג כד) כי התרועה רמז למדת הדין, כי בן כתוב במסעות (לעיל ט כג) על פי ה' ביד משה, והיא המנצחת במלחמה, וכתוב (להלן פסוק ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם וגו' והרעתם, ועל בן אמר משה (להלן פסוק לה) וינסו משנאיך מפניך, וכבר פרשתי סוד הפנים בעשרת הדברות (שמות כ ג). וכן תראו כי חומת יריחו נפלה בתרועה,

מערב ועד בקר ויומם ולילה ויומם וחדש ושנה, ולכך הזכיר הכתוב אלו השעורין בפסוק. ועמד שנים רבות כאשר הזכיר תחלה, כגון בקדש שאמר (דברים א מו) ותשבבו בקדש ימים רבים בימים אשר ישבתם: (ו"ז) ונסעו המחנות החנים תימנה. פרש הכתוב שתי תרועות, הראשונה למסע מחנות המזרח (פסוק ה) והשנייה למסע מחנות הדרום. ואמר תרועה יתקעו למסעיהם, שיתקעו בן לכל מסעיהם, לומר שיתקעו תרועה שלישית למסע המחנות החונים ימה וירביעית למסע החונים צפונה, כי לכל דגל מסע בפני עצמו, כאשר יפרש "ונסע דגל מחנה בני אפרים" (פסוק כב) "ונסע דגל מחנה בני דן" (פסוק כה), וכך היא שנויה בבביתא של מלאכת המשכן (פרק יג):

שיעור יומי ליום חמישי י"ז סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - י - פרשת בהעלותך

(ח) וּבְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"ז וּבְנֵי אֶהֱרֹן יִתְקַעוּ • בַּמִּקְרָאוֹת וּבַמִּסְעוֹת הָלָלוּ.

(ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֲתָכֶם וְהִרְעַתְם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְפַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבָיִים שִׁמַּחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשְׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כ"ח עַל עַלְתֵיכֶם • (ספרי. ערכין יא) בְּקֶרְפֶּן צִבּוּר הַפְּתוּב מִדְּבַר. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • מִכָּאן לְמַדְנוּ מַלְכוּיֹת עִם זְכוּרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּתְקַעְתֶּם" – הָרִי שׁוּפְרוֹת, "לְזִכְרוֹן" הָרִי זְכוּרוֹנוֹת. "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" – זֶה מַלְכוּיֹת וְכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 24)

בְּקֶרְפֶּן צִבּוּר הַפְּתוּב מִדְּבַר (רש"י י, י)

בפסוק הקודם נאמר "ונושעתם מאיביכם", ובהמשך לזה נאמר "ובימים שמחתכם" – היינו יום שמחה שנקבע על נצחון המלחמה (דאין לומר שהפונה ל"מועדים לשמחה", שהרי תכף נאמר "ובמועדיכם"). ומכיון שקל הפרשה מדברת בעניני ציבור, מובן שגם "עולותיכם וזבחי שלמיכם" מדבר בקרבן ציבור.

♦ יום חמישי י"ז סיון ♦

(יא) וְהָיָה בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּעֲשָׂרִים בַּחֹדֶשׁ נִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

כ"ט בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָה אֵתָּה אוֹמֵר: שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ חָסַר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בַּחוּרֵב, שֶׁהָרִי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ סִינַן חָנוּ שָׁם וְלֹא נָסְעוּ עַד עֲשָׂרִים בָּאֵיר לַשָּׁנָה הַבָּאָה.

(יב) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכֹּן הָעֵנָן בַּמִּדְבַּר פָּאֲרָן:

כ"י לְמִסְעֵיהֶם • כַּמִּשְׁפָּט הַמִּפְרֹשׁ לְמִסְעַת דְּגֻלֵּיהֶם, מִי רֹאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בַּמִּדְבַּר פָּאֲרָן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲוָה בַּמִּדְבַּר פָּאֲרָן הָיָה, וְשָׁם חָנוּ מִמִּסְעָה זֶה.

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֹאשׁוֹנָה עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה:

(יד) וַיֵּסַע דָּגֹל מַחֲנֶה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹו נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

(יד) ועל צבאו נחשון בן עמינדב. לא נדעתי למה נזכיר בצאן שם נשיאי הדגלים, שֶׁכָּבֶד הַזִּכִּיר זֶה. וְאִם תֹּאמַר לָמָּז כִּי הָיוּ חַיִּים, כָּבֵד נִמְזָה זֶה בְּפֶרֶשֶׁת הַדָּגִלִּים (לעיל ב ג) כִּי מִיּוֹם הַמִּנָּח וְעַד עַת הַמִּסְעַת לֹא מָת אֶחָד מִכָּל הַפָּקָדִים. אוֹלַי בָּא הַפְּתוּב לומר, שְׁגַם בְּלֻכְתָּם בְּדֶרֶךְ יֵלֶךְ הַנְּשִׂאִי בְּרֹאשׁ צִבְאֹו שֶׁיַּעֲשׂוּ מִצְוֹתוֹ וַיִּשְׁכֹּן כְּמִלָּךְ בְּגִדוֹד

וְלֹא יִלְכוּ בְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוּעָה, וְלֹא שִׁמְנוֹ לָהֶם אַחֵר לָזֶה כְּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ מִשׁוּחַ מִלְחָמָה:

(טו) וְעַל-צִבְאָה מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן-צִוְעָר:

טו וְעַל חֵילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל
בֶּן צוּעֵר:

(טז) וְעַל-צִבְאָה מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאב בֶּן-חֶלֶן:

טז וְעַל חֵילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאב בֶּן
חֶלֶן:

(יז) וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְּנֵי-גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נִשְׂאֵי
הַמִּשְׁכָּן:

יז וּמִתְפָּרֵק מִשְׁכָּנָא וְנִטְלִין בְּנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי
מְרָרִי נִטְלֵי מִשְׁכָּנָא:

כ"ט"ו וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן • כִּינן שְׁנוּסַע דְּגָל יְהוּדָה, נְכַנְסוּ אֶהָרָן וּבְנָיו וּפָרְקוּ אֶת הַפָּרֶכֶת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאָרוֹן, שְׁנָאֵמַר (במדבר ד'): "וַיָּבֹא אֶהָרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמִּתְנָה", וּבְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בַּעֲגָלוֹת, וְהָאָרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ שָׁל מִשָּׂא בְנֵי קֹהֵת עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שְׁנִסְעַת דְּגָל מִתְּנָה רְאוּבֵן, וְאַחֵר כֹּף "וְנָסְעוּ הַקֹּהֲתִים". רמב"ן

(יח) וְנָסַע דְּגָל מִתְּנָה רְאוּבֵן לְצִבְאָתָם וְעַל-צִבְאָא אֱלִיָּצוֹר
בֶּן-שְׂדִיאוֹר:

יח וְנִטְלַ טַקֵּס מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילִיהוֹן וְעַל
חֵילָה אֱלִיָּצוֹר בֶּן שְׂדִיאוֹר:

(יט) וְעַל-צִבְאָה מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן-צוּרִישָׁדִי:

יט וְעַל חֵילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל
בֶּן צוּרִישָׁדִי:

(כ) וְעַל-צִבְאָה מִטָּה בְּנֵי-גֵד אֱלִיסָף בֶּן-דְּעוּאֵל:

כ וְעַל חֵילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי גֵד אֱלִיסָף בֶּן
דְּעוּאֵל:

(כא) וְנָסְעוּ הַקֹּהֲתִים נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן
עַד-בָּאֵם:

כא וְנִטְלִין בְּנֵי קֹהֵת נִטְלֵי מִקְדָּשָׁא וּמְקִימִין
אֶת מִשְׁכָּנָא עַד מִיתִיהוֹן:

כ"ט"ז נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • נוֹשְׂאֵי דְבָרִים הַמְקֻדָּשִׁים. וְהַקִּימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן • בְּנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי, שֶׁהָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מִסַּע שְׁנֵי דְגָלִים, הָיוּ מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁהָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן, וְסִימָן הַתְּנִיָּה נִרְאָה בְּדָגְל מִתְּנָה יְהוּדָה. וְהֵם חוֹנִים, וְעֵדִין בְּנֵי קֹהֵת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דְגָלִים הָאֲחֵרוֹנִים, הָיוּ בְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכִשְׁבָּאִים בְּנֵי קֹהֵת, מוֹצְאִים אוֹתוֹ עַל מְכוֹנוֹ וּמְכַנְסִין בּוֹ הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבֵּחוֹת; וְזֶהוּ מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא "וְהַקִּימוּ" - מְקִימֵי הַמִּשְׁכָּן - אוֹתוֹ "עַד" - טָרַם "בּוֹאֵם" - שֶׁל בְּנֵי קֹהֵת.

(כב) וְנָסַע דְּגָל מִתְּנָה בְּנֵי-אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל-צִבְאָא
אֱלִישָׁמַע בֶּן-עֲמִיהוֹד:

כב וְנִטְלַ טַקֵּס מִשְׁרִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְחִילִיהוֹן
וְעַל חֵילָה אֱלִישָׁמַע בֶּן עֲמִיהוֹד:

(כג) וְעַל-צִבְאָה מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פִּדְהָצוֹר:

כג וְעַל חֵילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן פִּדְהָצוֹר:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְהַקִּימוּ אוֹתוֹ עַד בָּא בְנֵי קֹהֵת, שְׁנָאֵמַר (פסוק כא) וְנָסְעוּ הַקֹּהֲתִים נִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן עַד בּוֹאֵם, תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ וְנָסַע דְּגָל אֶפְרַיִם מִזֵּד נְכַנְסוּ בְנֵי קֹהֵת וּפָרְקוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְטוֹעֲנִיהוּ בְּכַתֵּר, שְׁנָאֵמַר (לעיל ד טו) וְכָלֵה אֶהָרֹן וּבְנָיו וְגו':

וְשָׂמָא כֹּף פְּרוּשָׁה, תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ לְנִסְעַת דְּגָל רְאוּבֵן וּמִזֵּד מְקִימִין בְּנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי וּפָרְקוּ הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ קֹדֶם בְּנֵי רְאוּבֵן, וְכֵן תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ שְׁנִסְעַת דְּגָל אֶפְרַיִם וּמְקִימִים בְּנֵי קֹהֵת וְטוֹעֲנִין כָּלִי הַקֹּדֶשׁ עַל כְּתֻפֵּיהֶם וְנוֹסְעִים קֹדֶם בְּנֵי אֶפְרַיִם. לְקִדּוֹ עַל נִסְיַת הַלּוּיִם שֶׁהָיוּ בְּתַקִּיעוֹת וְתַכָּף לָהֶם נִסְרַעַת הַדָּגְל שְׁאֲחִירָהֶם:

וְכָל מִתְּנָה הַלּוּיִים בְּתוֹף הַמִּתְּנוֹת הַנּוֹפְרוֹת, כִּי הַגְּרָשׁוֹנִים וְהַמְּרָרִים נוֹסְעִים בֵּין דְּגָל יְהוּדָה לְדָגְל רְאוּבֵן, וְהַקֹּהֲתִים נוֹסְעִים בֵּין דְּגָל רְאוּבֵן לְדָגְל אֶפְרַיִם כְּאִשֶּׁר יִפְרֹשׁ עוֹד, וְיִזְכִּיר הַשֵּׁעַם שֶׁיְקִימוּ הַמִּשְׁכָּן טָרַם בּוֹאֵם (פסוק כא):

אֲכַל בְּכִרְתָּא שֶׁל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן (פרק יג) רֵאִיתִי בְּלִשׁוֹן הַזֶּה: תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ וְנָסַע דְּגָלוֹ שֶׁל יְהוּדָה תִּתְּחַלֶּה, שְׁנָאֵמַר (פסוק יד) וַיִּסַּע דְּגָל מִתְּנָה בְּנֵי יְהוּדָה בְּרֹאשְׁתָּהּ, נְכַנְסוּ בְנֵי אֶהָרֹן וּפָרְקוּ אֶת הַפָּרֶכֶת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאָרוֹן, שְׁנָאֵמַר (לעיל ד ה) וַיָּבֹא אֶהָרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמִּתְנָה וְגו', תִּקְעוּ וְהִרְעוּ וְתִקְעוּ וְנָסַע דְּגָל מִתְּנָה רְאוּבֵן, מִזֵּד נְכַנְסוּ בְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי וּפָרְקוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִי אוֹתוֹ בַּעֲגָלוֹת:

(יז) וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי. מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּבִים בַּעֲנֵן הַזֶּה, כִּי אַחֲרֵי נִסְעַת דְּגָל יְהוּדָה יִתְחַלֵּל בְּפָרוֹק הַמִּשְׁכָּן, וְתִתְּחַלֵּת פְּרוֹקוֹ שִׁבְאָה אֶהָרֹן וּבְנָיו וְהוֹרִידוּ אֶת פָּרֶכֶת הַמִּסְפָּה, וְזֶהוּ שְׁנָאֵמַר (לעיל ד ה) וַיָּבֹא אֶהָרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמִּתְנָה וְהוֹרִידוּ וְגו', כְּלוּמַר בְּנִסְעַת הַמִּתְנָה הָרִאשׁוֹן, וְכִאֲשֶׁר יִשְׁלִימוּ לְכִסּוֹת הָאָרוֹן וְכָל כָּלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מִשָּׂא בְנֵי קֹהֵת יוֹרִידוּ הַלּוּיִם הַמִּשְׁכָּן כְּלוֹ וְיִטְעֲנוּ עַל הַעֲגָלוֹת וְיִסְעוּ בְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי אַחֲרֵי דְגָל יְהוּדָה, וְהָאָרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ עוֹמְדִים מְכוּסִים וְנִתְּנִים עַל הַמוֹטוֹת עַד שְׁנִסְעַת דְּגָל רְאוּבֵן:

וְהִיָּה פְרוּשׁ וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מִתְּנָה הַלּוּיִם בְּתוֹף הַמִּתְּנוֹת (לעיל ב יז), שְׁנִסְעַת אֶהָל מוֹעֵד

שיעור יומי ליום חמישי י"ז סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – י – פרשת בהעלותך

וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנִי בְנִימָן אֲבִידָן בֶּן־גְּדֵעוֹנִי: (כד)

כד וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי בְנִימָן אֲבִידָן בֶּר גְּדֵעוֹנִי:

וְנִסְעֵה דָגַל מַחֲנֵה בְנֵי־דָן מֵאַסָּף לְכָל־הַמַּחֲנֵת לְצִבְאָתָם (כה) וְעַל־צֶבֶא'וּ אַחֲיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישָׁדַי:

כה וְנִסְטַל טַקֶּס מִשְׁרֵית בְּנֵי דָן מִכְנִישׁ לְכָל מִשְׁרֵתָא לְחִילֵיהוֹן וְעַל חִילָא אַחֲיעֶזֶר בֶּר עַמִּישָׁדַי:

כז"י מֵאַסָּף לְכָל־הַמַּחֲנֵת • תְּלִמּוּד יְרוּשְׁלָמִי: לְפִי שְׁהִיָּה שְׁבִטּוֹ שֶׁל דָּן מְרַבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין, הִיָּה נּוֹסֵעַ בְּאַחֲרֹנָה, וְכָל מִי שְׁהִיָּה מֵאַבְד דָּבָר הִיָּה מַחֲזִירוֹ לוֹ. אֲתִיָּא בְּמָאן דְּאָמַר: כְּתִיבָה הִיָּה מְהֻלְכִין, וּמִפִּיק לָהּ מִן (בְּמִדְבָר ב): "כְּאֲשֶׁר יִחַנּוּ בֶן יִסְעוֹ". וְאִית דְּאָמְרִי: כְּקוֹרָה הִיָּה מְהֻלְכִין, וּמִפִּיק לָהּ מִן "מֵאַסָּף לְכָל־הַמַּחֲנֵת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

וְכָל מִי שְׁמֵאבְד שְׁהִיָּה דְבָר הִיָּה מַחֲזִירוֹ לוֹ (רש"י י, כה) אָמְרוּ רַבּוּ"ל "אִיזְהוּ שׁוֹטָה, זֶה הַמֵּאבְד כָּל מָה שְׁנוֹתְנִים לוֹ". כְּלוּמַר: לְכָל יְהוּדִי נִתֵּן מִלְמַעְלָה "מָה", בְּטוֹל לְאַלְקוּת, אִף בְּגִלְל הַיֵּצֵר הָרַע, ה"מֶלֶךְ זָקֵן וְכִסִּיל" (שׁוֹטָה), עֲלוּל הוּא לְאַבְד אוֹתוֹ. בְּמַחֲנוֹת שְׁצַעְדוֹ בְּרֹאשׁ, קְרוּבִים לְמִשְׁכָּן, עֲלוּל לְהִיט אֲבוּד ה"מָה"; אִף בְּמַחֲנֵה דָן, שְׁצַעַד בְּסוּף, בְּחִינַת רֶגֶל – ה"מָה" שָׁלֵם. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא שְׁמִשִּׁיבִים אוֹתוֹ לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנִי אֲשֶׁר פִּגְעִיָּאל בֶּן־עֶכְרֹן: (כו)

כו וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיָּאל בֶּר עֶכְרֹן:

וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנִי נַפְתָּלִי אַחֲרֵעַ בֶּן־עֵינָן: (כז)

כז וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי נַפְתָּלִי אַחֲרֵעַ בֶּר עֵינָן:

כח אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ: (כח) כז"י אֵלֶּה מִסְעֵי • זֶה סֵדֵר מִסְעֵיהֶם. וַיִּסְעוּ • בַּיּוֹם הַהוּא נִסְעוּ.

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֶב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חוֹתֵן מִשָּׁה נְסָעִים • אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתָּה לָכֶם לָכֶה אֵתָּנוּ וְהַטְבְּנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבְרָטוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: (כט)

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֶב בֶּר רְעוּאֵל מִדְיָנָא חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה נְטָלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אָמַר יי יְתֵה אֲתָן לְכוֹן אִיתָא עֲמָנָא וְנוֹטִיב לָךְ אַרְי יי מְלִיל לְאַיְתָאָה טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל:

כז"י חֹבֶב • (ספרי) הוּא יִתְרוֹ, שְׁנַאָמַר (שׁוֹפְטִים ד): "מִבְּנֵי חֹבֶב חוֹתֵן מִשָּׁה". וְמָה תְּלִמּוּד לּוֹמַר (שְׁמוֹת ב): "וַתְּבַאֲנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְמַד, שְׁהִתְיַנּוּקוֹת קוֹרִין לְאַבִּי אֲבִיהֶן "אָבָא", וְשְׁמוֹת הִרְבָּה הִיָּה לוֹ: יִתֵּר – עַל שֵׁם שִׁיתָר פְּרִשָּׁה אַחַת בְּתוֹרָה, חוֹבֶב – עַל שְׁחִבֵּב אֶת הַתּוֹרָה וְכו'. נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם • (ספרי) מִיד – עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנָסִין לְאַרְץ; שְׁבִמְסַע זֶה הָרָאשׁוֹן נִסְעוּ עַל מִנַּת לְהַכְנִס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא שְׁחִטָּאוּ בַּמִּתְאוּנְנִים. וּמִבְּנֵי מָה שִׁתָּף מֹשֶׁה עֲצָמוֹ עִמָּהֶם? שְׁעִדִּין לֹא נִגְזְרָה גְזָרָה עָלָיו, וְכִסְבוּר שֶׁהוּא נִכְנָס. רַמְבַּ"ם

ל וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי אֵלֶיךָ: (ל)

ל וַיֹּאמֶר לָהּ לֹא אֵלֶיךָ לְאַרְעִי וּלְיִלְדוּתִי אֵלֶיךָ:

כז"י אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי • (ספרי) אִם בְּשָׁבִיל נְכָסִי, אִם בְּשָׁבִיל מִשְׁפַּחְתִּי.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֶב, כְּכֹר פְּרִשְׁתִּי (שְׁמוֹת ב טז) כִּי חוֹבֶב שֵׁם חֵדֶשׁ שְׁקָרָאוּ לִיתְרוֹ כְּאֲשֶׁר שָׁב לְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל, כִּי זֶה דֶּרֶךְ כָּל הַמִּתְגַּבֵּר כִּי לְעִבְדֵי יִקְרָא שֵׁם אַחֵר: וְהִנֵּה מֹשֶׁה חִלָּה פָּנָיו לְלָכֶת עִמָּהֶם וְאָמַר לוֹ סִתְּם וְהַטְבְּנוּ לָךְ, וְהוּא חָשַׁב שִׁיתָנוּ לוֹ מִן הַשָּׁלָל כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וְצֹאן וּבָקָר וְלֹא תְהִיָּה לוֹ נַחֲלָה בְּתוֹכָם, וְעַל כֵּן לֹא הִיָּה חֲפִץ, וְעַנָּה כִּי אִם אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי אֵלַי, כִּי שֵׁם לִי נַחֲלָה וְנִכְסִים וְכְבוֹד. אֲזַ אָמַר לוֹ מֹשֶׁה אֵל נָא תַעֲזוֹב אֶתְנוּ, כִּי מִדַּעְתְּךָ הִמְדַּבֵּר, תְּהִיָּה לָנוּ לְעֵינִים בְּכַבוֹשׁ הָאֲרָצוֹת וְתוֹרְנוּ הִדְרָף אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ, וּמִכָּל הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' לָנוּ נִטִּיב לָךְ, רַמְזוֹ לְתַת לוֹ אַחֲזָה בְּאֶרֶץ טוֹבָה

בְּשָׁכְרוֹ עַל טְרַחוֹ וְעֲזָרְתוֹ אֲשֶׁר יַעֲזֹרֵם בְּכַבוֹשׁ הָאֶרֶץ. וְעַל דַּעְתִּי כִּי נִתְרַצָּה אֵלָיו בְּזֶה וְעֵשָׂה כֵּן כְּאֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי שֵׁם (שְׁמוֹת יח א), וְכָף אָמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם (בְּכוֹרִים פ"א ה"ד) בְּנֵי קִינֵי חוֹתֵן מֹשֶׁה מְבִיאִין וְקוֹרִין, דְּכֵתִיב לָכֶה אֵתָנוּ וְהַטְבְּנוּ לָךְ:

(לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֶתְּנוּ כִּי עַל־כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֻתָּנוּ
בַּמִּדְבָּר וְהִיִּיתָ לָנוּ לְעֵינַיִם:
לא ואמר לא כען תשובו כי על-כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים:

כ"י אֶל־נָא תַעֲזֹב • אין "נא" אלא לשון בקשה, שלא יאמרו: לא נתגזר יתרו מחבה; סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשו שראה שאין להם חלק, הניחם והלך לו. כי על-כן ידעת חנותנו במדבר. כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר, וראית נסים וגבורות שנעשו לנו. כי על-כן ידעת. כמו: על אשר ידעת, כמו (בראשית לח): "כי-על-כן לא-נתתיה לשלה בני" (שם יח): "כי-על-כן עברתם" (שם ט): "כי-על-כן באו" (שם לג): "כי על-כן ראיתי פניך". והיית לנו לעינים. לשון עבר, כתרגומו. דבר אחר, לשון עתיד: כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר: שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים י): "ואהבתם את-הגֵּר".

(לב) וְהָיָה כִּי־תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב
יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְבֵּנוּ לָךְ:
לב והיה כי-תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב יהוה עמנו והטבנו לך:

כ"י וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וְגו' • מה טובה היטיבו לו? אמרו: כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דשנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחוהו מלחלק; אמרו: מי שיכנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך ובין כך נתנהו לבני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר: "ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים וגו'" (שופטים א).

(לג) וַיַּעֲשׂוּ מִהָרַ יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאֶרֶז בְּרִית־יְהוָה
נִסֵּעַ לַפְּנִיָּהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:
לג ויעשו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארז ברית-יהוה נסע לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה:

כ"י דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים • מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקדוש ברוך הוא חפץ להכניסם לארץ מיד. וארון ברית-ה' נסע לפנייהם דרך שלשת ימים. (ספרי ב"ב יד) זה הארון היוצא עמם למלחמה ובו שבגי לוחות מנחים, ומקדים לפנייהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חניה. רמב"ן

(לד) וַעֲנֵן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעֵם מִן־הַמַּחֲנֶה: ׀
לד וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן-המחנה: ׀

כ"י וַעֲנֵן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם • שבעה עננים כתובים במסעיהם: ארבע מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפנייהם, מנמיד את הגבה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים. מן המחנה • מקום חניתו.

♦ יום שישי י"ח סיון ♦

א ג חפזת (לח) וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ׀ יְהוָה
וַיִּפְּצוּ אֵיבֵיךָ וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאֶיךָ מִפְּנִיָּךְ:
לה ויהי בנסע הארץ ואמר משה קומה יהוה ויפצו איביך ויגסו משנאיך מפניך:

כ"י וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ • עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו; ולמה נכתב כאן? כדי להפסיק בין פרענות לפרענות וכו', כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז). קומה ה' • לפי שהיה מקדים לפנייהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר: עמד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא בוקהל). ויפצו איביך • המכנסין. ויגסו משנאיך • אלו הרודפים. משנאיך, אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהילים פג): "ומשנאיך נשאו ראש", ומי הם? "על-עמך יערימו סוד".

(לג) וַיַּעֲשׂוּ מִהָרַ מִהָרַ דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. על דרך הפשט, נסע הענן והלך לפנייהם שלשת ימים, והארון הולך אחרי הענן לפני העם, ולא שכן במקום עד יום השלישי בערב ששכן הענן במדבר פארן, ושם מקום טוב לחנותם, וזה טעם לתור להם מנוחה, ובשכן הענן הקימו המשכן והביאו שם הארון. ולא נתפרש אם הלכו גם בלילה:

שונא את מי שאמר והיה העולם (רש"י, י, לה)

נאמר בתהלים "קום אלקים ויפוצו אויביו". הרי שבחמש נאמר שם הוי'; בפתובים נאמר שם אלקים; וברש"י – מי שאמר והיה העולם. ויש לבאר: בחמש מאיר השרש של "יפוצו אויבך" – שם הוי'; בפתובים נמשך הדבר למטה יותר, שם אלקים, שהוא שרש ומקור להעלם של העולם; ובתורה שבעל פה נמשך הדבר לתוף העלם העולם עצמו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 73 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

שונאי ישראל – שונאי הקב"ה

וינסו משנאיר מפניך:

אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם (י, לה. ובפרש"י)

יש לעיין, מדוע הוציא רש"י את הפתוב מפשוטו, ופירש "משנאירך" על שונאי ישראל, הרי יש לומר בפשטות דקאי על שונאי הקב"ה?

ויש לבאר בזה, דהנה פשוט שלא מדבר כאן על מי שאינו מאמין בהקב"ה, דבאם אינו מאמין כלל בהקב"ה, איך אפשר שישנא אותו? ועל כרחק דמאמין הוא בהקב"ה.

אך אם כן, איך יתכן כלל מציאות של "שונאי ה'" ח"ו, הרי אם מאמין הוא בהקב"ה, וב"מי שאמר והיה העולם", יודע ממילא שכל חיותו וקיומו מגיעים מהקב"ה, ואיך שיהי שתהיה לו שנאה ח"ו להשם יתברך?

ולכן מפרש רש"י שאכן לא מדבר כאן על שונאי הקב"ה בעצמו, דזהו דבר שאי אפשר להיות כלל, כי אם על שונאי ישראל, ו"כל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם". וק"ל.

(ועיין במקור הדברים בלקוטי שיחות, שבאר מדוע לא פי' בן רש"י גם על "ויפוצו אויבך" שלפנ"ז). רמב"ן

(לו) ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: לו ובמשרוהי אמר תוב יי שרי ביקרך בגו רבות אלפיא דישראל:

פ 2 הנפוחה

כס"י שובה ה' • מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן (ישעיה ל): "בשובה ננחת תושעון". **רבבות אלפי ישראל • מגיד,** שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות.

יא (א) ויהי העם במתאננים רע באוני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער-בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: א ויהי עמא בד מסתקפין ביש גדם יי ושמיע גדם יי ותקף רגוה ודלקת בהון אשתא מן גדם יי ושציאת בספי משריתא:

כס"י ויהי העם במתאננים • (ספרי) אין העם אלא רשעים, וכן הוא

אומר (שמות יז): "מה אעשה לעם הזה". ואומר (ירמיה יג): "העם הרע הזה". וכשהם פשרים, קרואים: "עמי", שנאמר (שמות ה): "שלח את עמי" (מכה ו): "עמי מה-עשיתי לך". **במתאננים •** אין מתאננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיד לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד): "כי תאנה הוא-מבקש". **רע באוני ה' •** תואנה שהיא רעה באוני ה', שמתפונים שתבוא באוניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדרך". **ויחר אפו •** אני הייתי מתפני לטובתכם, שתכנסו לארץ מיד. **בקצה המחנה •** במקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מצוות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו פרענות ראשונה. והפסיק, שלא יהיו שלש פרעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מחזקים בפרענות. וקרא חטא "פרענות" אף על פי שלא ארע להם ממנו פרענות. ושם אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד:

(א) ויהי העם במתאננים. אמר ר"א מגזרת און, וכן מחשבות אונף (ירמיה ד יד), שדבריו דברי און. ואינו נכון, כי למה יכסה הכתוב על חטאם ולא יגידנו בפאשר עשה בכל המקומות:

למסעם התאווי תאנה האספסוף להתרעם על הבשר כדי למרד בה':

ואלו דברי תמה, שהרי פרענות ויהי העם במתאננים כתובה ראשונה ושל תאנה שניה, ושמיהן סמוכות. אולי סבר הרב שנקתבו שלא בסדר, רמז על הראשונה באמרו "מהר ה'", כי שםא מעת נסעם חשבו לעשות כן, והפסיק וכתב את השניה ואחר כך חזר לראשונה. ואין בזה טעם או ריח: **אכל ענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה,** שנסעו מהר סיני בשמחה פתיגו הבורח מבית הספר, אמרו שםא ירבה ויתן לנו

(לה) ויהי בנסע הארץ. עשה לו סימן מלפניו ומלאכתו לומר שאין זה מקומו. ולמה כתב כאן, כדי להפסיק בין פרענות לפרענות, כדאייתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז), לשון רש"י. ולא פרש לנו הרב מה הפרענות הזו שהצריך להפסיק בה, כי לא נזכר כאן בכתוב פרענות קדם ויהי בנסע הארץ:

ולשון הגמרא שם, פרענות שניה ויהי העם במתאננים (להלן יא א), פרענות ראשונה דכתיב ויסעו מהר ה' (פסוק לג), ואמר רבי חנינא מלמד שסרו מאחרי ה'. וכתב הרב בפרושויו שם, בתוף שלשת ימים

(ב) וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע
הָאֵשׁ:

כ"ז"י וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה • (ספרי) מֶשֶׁל לְמִלֵּךְ בְּשֵׁר־וְדָם שָׁכַעַם עַל בְּנוֹ, וְהִלֵּךְ הֵבִין אֶצֶל אוֹהֲבוֹ שֶׁל אָבִיו וְאָמַר לוֹ: צֵא וּבִקֵּשׁ עָלַי מֵאֲבָא. וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ • (שם) שָׁקַעַה בְּמִקוּמָהּ בְּאֶרֶץ, שָׁאֲלוּ חֲזָרָה לְאַחַת הַרוֹחוֹת – הִתְהַה מִקְפָּלֹת וְהוֹלֶכֶת כָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ.

(ג) וַיִּקְרָא שְׁמֵי־הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעָרָה בִּי־בְעָרָה בָּם אֵשׁ
יְהוָה: רמב"ן

(ד) וְהָאִסְפָּסְפָּה אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּוּ תֵּאוֹה וַיִּשְׁכּוּ וַיִּכְבּוּ
גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשֵׁר:

כ"ח"י וְהָאִסְפָּסְפָּה • אֵלּוּ עָרַב רַב שְׁנָאִסְפוּ עֲלֵיהֶם בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם. וַיִּשְׁכּוּ • (שם) גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּכְבּוּ עִמָּהֶם. מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשֵׁר • וְכִי לֹא הָיָה לָהֶם בְּשֵׁר? וְהִלֵּא כָּבֵד נֹאמַר (שְׁמוֹת יב): "וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וַצֵּאן וַיִּבְקֶר וְגו'". וְאִם תֹּאמַר: אָכְלוּם, וְהִלֵּא בְּכִנְסָתָם לְאֶרֶץ נֹאמַר (במדבר לב): "וּמִקְנֶה רַב הָיָה לְבָנֵי רְאוּבֵן וְגו'", אֲלֹא שֶׁמִּבְקָשִׁים עֲלֵיהֶם. רמב"ן

(ה) וְזָכְרֵנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת
הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבָּצְלִים
וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

כ"ט"י אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם • אִם תֹּאמַר שֶׁמִּצְרַיִם נוֹתְנִים לָהֶם דָּגִים חֲנָם, וְהִלֵּא כָּבֵד נֹאמַר (שְׁמוֹת ה): "וְתִבְּרַן לֹא־יִתֵּן לָכֶם". אִם תִּבְּרַן לֹא הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם חֲנָם, דָּגִים הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם חֲנָם? וְמֵהוּ אוֹמַר "חֲנָם"? חֲנָם מִן הַמִּצּוֹת (ספרי). אֶת הַקִּשְׁאִים • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי מַה הָמָן מִשְׁתַּנֵּה לְכָל דָּבָר, חוּץ מֵאֵלּוּ? מִפְּנֵי שֶׁהֵם קִשִּׁים לְמִנִּיקוֹת. אוֹמְרִים לְאִשָּׁה: אֵל תֹּאכְלִי שׁוֹם וּבָצֵל מִפְּנֵי הַתִּינוּק. מֶשֶׁל לְמִלֵּךְ כּוֹ כְּדֹאִיתָא בְּסַפְרֵי. הַקִּשְׁאִים • הֵם קוּמוּמְבְּרוֹ"שׁ (גורקען) בְּלַעַז. אֲבִטָּחִים • בּוּרְקִ"שׁ. הַחֲצִיר • פְּרִישִׁין פּוּרִיל"שׁ (לוֹיךְ), וְתַרְגוּמוֹ יֵת בּוֹצִינְיָא וְכֹו'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פִּי שֶׁאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ פְעָמִים רַבּוֹת. וְהָיָה לְמִקְצֵתָם מִקְנֶה וְאָכְלוּ מִמֶּנּוּ הַגְּדוֹלִים, כְּמִקְנֶה הַמִּתְּנֹת וּמִקוּמוֹת הַיּוֹקֵר. אָכַל בְּדָגִים אָמְרוּ (פסוק ה) וְזָכְרֵנוּ אֶת הַדָּגָה, כְּזוֹכֵר הַנִּשְׁכַּחֹת, כִּי לֹא אָכְלוּ דָגִים מִיּוֹם צֵאתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד הַנֶּה: (ה) וְטַעַם אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם. לְפִי פְשׁוּטוֹ, כִּי הָיוּ הַדָּגִים הַמִּצְרַיִם מְעִידיִין אוֹתָן לְמִשֶּׁךְ הַדָּגִים שְׁנֶאֱחָזִים בְּמִצְרָה וּבְמִקְמוֹתָם, וְהָיוּ נוֹתְנִין לָהֶם מִן הַדָּגִים כְּמִנְהַג כָּל פּוֹרְשֵׁי מִקְמוֹתָם. וְהַקִּשְׁאִים וְהָאֲבִטָּחִים וְהַחֲצִיר וְהַבָּצְלִים וְהַשּׁוּמִים בְּמִצְרַיִם הִרְבֵּה מֵאֵד, כִּי הָיָה בָּנָן הַיֵּקֶר, וְכֹאשֶׁר הָיוּ חוֹפְרִין לָהֶן בְּגִנוֹת וּבְכָל עֲבוֹדָה בְּשָׂדֵה הָיוּ אוֹכְלִין מִן הַיֵּרֻקוֹת:

אוּ שֶׁהָיוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ עוֹשִׂים מְלָאכָתוֹ, וְהָיָה מִפְּנֵי אֹתָם בְּלָחֶם צָר וּבְמִים לַחֵץ, וְהָיוּ נִפְצִים בְּעֵיר וּנְכַסִּין בְּגִנוֹת וּבְשָׂדוֹת וְהָיוּ אוֹכְלִין מִן הַיֵּרֻקוֹת וְאֵין מִקְלִים

וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הָיָה חֶטְאָם הָרֹאשׁוֹן לְהִתְרַעַם עַל חֶסְרוֹן הַנְּאוּתִיהֶם בְּמִדְבָּר, וַיִּשְׁכּוּ עוֹד לַעֲשׂוֹת כְּעִנְיָן הַהוּא, וְלֹא לְקַחוּ מוֹסֵר עַל אֵשׁ הַשֵּׁם שֶׁבְּעָרָה בָּם:

(ג) וְטַעַם וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעָרָה. לְמָקוֹם אֲשֶׁר יָרְדָה בּוֹ הָאֵשׁ בְּקִצָּה הַמִּתְּנֶה קִרְאוֹ בֵּן. וְלֹא נִסְעוּ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא, וְכִּי בְּחִנֵּה הָיָה הַתְּאוּוֹ תִּתְּנָה וְקִרְאוֹ שֵׁם הָעִיר אוֹ הַמָּקוֹם קִבְרוֹת הַתְּאוּוֹ:

(ד) וְטַעַם וְהָאִסְפָּסְפָּה אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּוּ תֵּאוֹה. שְׁלֹא הָיָה לָהֶם חֶסְרוֹן בְּמִדְבָּר, כִּי הָיָה לָהֶם הַמֶּן לְשׁוֹבְעֵי וְהָיוּ עוֹשִׂים בּוֹ מְטַעֲמִים שׁוֹנִים בְּטַעַם חֲשׁוֹב מֵאֵד כֹּאשֶׁר יִסְפֵּר, אָכַל הַמִּשְׁלִיחַ בְּנִפְשׁוֹתָם תֵּאוֹה וְכִּי כְּמִתְאוּסִים לֵאכֹל הַפְּחָמִים וְהָעֶפֶר וְהַמֶּאֱכָלִים הַנִּבְאָשִׁים:

וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשֵׁר. כִּי לֹא הָיָה לָכֵל הָעָם בְּשֵׁר לֵאכֹל בְּכָל יוֹם, אֶף עַל

וְהַנֶּכֶן בְּעֵינֵי, כִּי כֹאשֶׁר נִתְרַחֵק מִמֶּה סִינֵי שֶׁהָיָה קְרוֹב לְיִשׁוּב, וְכֹאֵן בְּתוֹךְ הַמִּדְבָּר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּמִסְעֵ הָרֹאשׁוֹן הָיוּ מִצְטָעִים בְּעֵצָמָם לֹאמַר מַה נַּעֲשֶׂה, וְאִיךְ נִתְּנָה בְּמִדְבָּר הַזֶּה, וְמֵה נֹאכַל וְמֵה נִשְׁתֵּה, וְאִיךְ נִסְבֵּל הַעֲמֹל וְהַעֲנוּי וּמִתִּי נִצָּא מִמֶּנּוּ, מִלְשׁוֹן מַה יִּתְּאוּנָּה אֵדָם חִי גָבֵר עַל חֶטְאֵי (אִיכָה ג לט), שֶׁהוּא לְשׁוֹן כּוֹאֵב וּמִצְטָעֵר עַל עֲצוֹ, וְכֵן בֵּן אוֹנִי (בראשית לה יח) בֵּן צַעֲרִי, וְאֵנִי הַדָּגִים וְאָכְלוּ (ישעיה יט ח):

וְכֹאשֶׁר אָמַר הַתּוֹב כִּי הָיוּ כּוֹאֲבִים וּמִצְטָעִים כְּכִי הַיֵּדִיר וְסִפְרֵ הַחֶטָּא. וְאָמַר "כְּמִתְאַנְיִים", כִּי הָיוּ מִדְבָּרִים בְּמֵר נִפְשָׁם כֹּאשֶׁר יַעֲשׂוּ הַכּוֹאֲבִים. וְהָיָה רַע בְּעֵינֵי ה', שֶׁהָיָה לָהֶם לִלְכַּת אַחֲרָיו בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב מֵרַב כָּל טוֹבָה אֲשֶׁר יִתֵּן לָהֶם, וְהֵם הָיוּ כְּאִנּוּסִים וּמִכְרָחִין מִתְאַנְיִים וּמִתְרַעְמִים עַל עֵינֵם. וְלִכְךָ אָמַר בְּשִׁנְיָה (פסוק ד) וַיִּשְׁכּוּ

שיעור יומי ליום שישי י"ח סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת בהעלותך מג

(ו) ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אלהי עינינו: ויכען נפשנא תאיבא לית כל מדעם אלהי למנא עינינא: רש"י אלהי עינינו • מן בשחר מן בערב. רמב"ן

(ז) והמן פזרע-גד הוא ועינו בעין הפלח: וזמנא כבר זרע גדא הוא וחסונה כחזו בדלחא:

רש"י והמן פזרע-גד • מי שאמר זה לא אמר זה, ישראל אומרים: "בלתי אלהי עינינו", והקדוש ברוך הוא הכתיב בתורה: "והמן פזרע-גד וגו'". כלומר: ראו באי עולם על מה מתלוננים בני, והמן כף וקף הוא חשוב. פזרע-גד • עגל כגדא זרע קוליינדר"י. בדלח • שם אבן טובה קריסטל.

(ח) שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במדכה ובשלו בפזרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן: ח שטיטין עמא ולקטין דצבי טחין בריחא או דצבי דאיה במדכתא ומבשלין לה בקדרא ועבדין יתה גריצן והיה טעמה כטעם דליש במשחא:

רש"י שטו • אין "שטיט" אלא לשון טיול אישכני"ר, בלא עמל. וטחנו בריחים וגו' • לא ירד בריחים ולא בקדרה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו לנטחנין ולנדוכין ולמבשלין. בפזרור • קדרה. לשד השמן • לחלוח של שמן, כף פרו דונש. ודומה לו: (תהלים לב): "נהפך לשדי בחרבני קיץ", והלכ"ר יסוד – נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ. ורבותינו פרשוהו (ספרי) לשון שדים, אך אין ענין שדים אצל שמן. ואי אפשר לומר לשד השמן, לשון (דברים לב) וישמן ישורון, שאם כן היה המ"ם נקוד קמץ קטן (צירה) וטעמו למטה תחת המ"ם. עכשו שהמ"ם נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת הש"י, לשון שמן הוא, והש"י הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר: "לשד" לשון נטריקון: ליש שמן דבש – כעסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש. ותרגום של אונקלוס דמתרגם: "דליש במשחא" נוטה לפתורנו של דונש; שהעסה הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה.

(ט) וברדת הפל על-המחנה לילה ירד המן עליו: ט וכד נחת טלא על משריא ליליא נחת מנא עלוהי:

(י) וישמע משה את-העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהליו ויחר-אף יהוה מאד ובעיני משה רע: י ושמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהליו ויחר-אף יהוה מאד ובעיני משה רע:

רש"י בכה למשפחתיו • משפחות משפחות נאספים ובוכים, לפרסם תרעמתן בגלוי. ורבותינו אמרו "למשפחתיו" – על עסקי משפחות של עריות הנאסרות להם (ספרי).

(יא) ויאמר משה אליהוה למה הרעת לעבדך ולמה לא-מציתי חן בעיניך לשום את-משא בליהעם הוה עלי: יא ויאמר משה אליהוה למה הרעת לעבדך ולמה לא-מציתי חן בעיניך לשום את-משא בליהעם הוה עלי:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

תולדת המן. אמרו המשל הידוע (ימא עד:), אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. וספר הכתוב כמה מעלות כמן, ואמר שטעמו כטעם לשד השמן, להגיד כי נפש אוכליו לא תיבש, כי הוא ילחלח וירוח ותהיה נפש אוכליו כגון רוח וכמוצא מים:

מרב התאוות ויבשה לה, בדברי אונקלוס. או נפשנו יבשה כי אין לה כל ללחלח אותה, כי המאכל מוליד הלחות בגוף וישיב הנפש רוח. ואמרו בלתי אל המן עינינו, שאפלו המזון אשר אנו חיים בו איננו בדינו שתהיה נפשנו דשנה ושבבה בו, אכל נתאנה לו ונשא עינינו אליו בכל עת כי באולי יבא לנו, והנה אין כל בלתי

דבר כמנהג עבדי המלך, ונותנים להם על שפת היאור ממנת המלך דגים קטנים אשר אין להם דמים במצרים, כאשר פרשתי בסדר ואלה שמות (א יא). וזאת תלונת בני ישראל, לא תלונת האספסוף. והנה היו מתאוננים על משה, וצועקים עליו "תנה לנו בשר ונאכלה", כאשר יזכיר (בפסוק יג): (ו) וטעם נפשנו יבשה. שנתחמם בטעם

יב האב אָנא לְכָל עָמָא הָדִין אַם בְּנֵי אַנּוּן
דְּאַמְרַת לִי סוּבְרֵהִי בְּתַקְפָּךְ כְּמָא דְּמִסּוּבְרָא
תְּרַבְּנָא יָת יִנְקָא עַל אַרְעָא דִּי קִימְתָּא
לְאַבְהָתֵהּ:

(יב) הָאֲנֹכִי הָיִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אֶם־אֲנֹכִי יִלְדֹתִיהוּ
כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר יֵשָׁא הָאָמֶן אֶת־הַיֵּנֶק
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו:

רש"י: «כִּי־תֹאמַר אֵלַי. שְׂאֵהוּ אֲמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ. וְהֵיכֵן אָמַר לוֹ בֶּן? (שמות לז): "לֵךְ נָחָה אֶת־הָעָם", וְאָמַר
(שמות ו): "וַיִּצְוֶם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" עַל מִנְתַּ שִׁיחֵיו סוּקְלִים אֶתְכֶם וּמִחֲרָפִים אֶתְכֶם. עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבְתָּיו. אֶתָּה אֲמַר לִי לְשִׂאתָם בְּחִיקִי. רמב"ן

יג מִנּוּן לִי בִּשְׂרָא לְתַת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
בְּכֵן עָלִי לְמִימַר הֵב לָנָא בְּסָרָא וְיִיכּוּל:

(יג) מִנּוּן לִי בִּשְׂרָא לְתַת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכּוּ עָלַי
לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בִּשְׂרָא וְנֹאכְלָה:

יד לִית אָנָּא זְכִיל בְּלַחֲדֵי לְסוּבְרָא יָת כָּל
עָמָא הָדִין אַרְי זְקִיר מְנִי:

(יד) לֵא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבִדִּי לְשִׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי
כָבֵד מִמֶּנִּי: רמב"ן

טו וְאִם בְּדִין אֶת עֶבֶד לִי קִטְלָנִי כְעַן קִטּוּל
אַם אֲשַׁכְחִית וְחִמִּין קְדָמְךָ וְלֹא אֶחָזִי
בְּכִישְׁתִּי:

(טו) וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי הִרְגֵנִי נָא הֲרֹג אֶם־מִצָּאתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ

רש"י: «וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי. תִשָּׁש כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כְּנֻקָּה. כְּשֶׁהֲרָאָהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַפְּרָעָנוּת שֶׁהוּא עֲתִיד
לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לְפָנָיו: אִם כֵּן, הִרְגֵנִי תַחֲלָה. וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי. "בְּרַעְתָּם" הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב, אֶלָּא
שֶׁכֵּנָה הַכְּתוּב. וְזֶה אֶחָד מִתְקוּנֵי סוּפְרִים בַּתּוֹרָה לְכַנּוּי וּלְתַקּוּן לְשׁוֹן. רמב"ן

טז וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה כְּנֹשׁ קְדָמִי שְׁבַעֲנִי גְבֵרָא
מִסְכְּבִי יִשְׂרָאֵל דִּי יִדְעַת אַרְי אַנּוּן סְבִי עָמָא
וְסוּכְוֵהִי וְתִדְבֵּר יִתְהוּן לְמִשְׁכָּן זְמָנָא
וְיִתְעַתְדוּן תַּמָּן עִמָּךְ:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּהֶ"ל שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעֹת בֵּיהֶם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁמְרָיו וְלִקְחָת
אִתָּם אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

רש"י: «אֲסַפְּהֶ"ל. הָרִי תִשׁוּבָה לְתַלְוִנְתְּךָ שְׂאֵמְרַת: "לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבִדִּי". וְהַזְקִינִים הָרִאשׁוֹנִים הֵיכֵן הָיוּ? וְהָלֹא
אִף בְּמִצְרַיִם יֵשְׁבוּ עִמָּהֶם, שְׁנֹאמַר (שמות ג): "לֵךְ וְאֲסַפְּתָ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"? אֶלָּא בְּאֵשׁ תִּבְעָרָה מֵתוֹ וִירָאוּיִם הָיוּ
מִסִּינֵי לָכֵן, דְּכָתִיב (שמות כד): "וַיִּחַזְּזוּ אֶת־הָאֱלֹהִים", שֶׁנֶּהְגוּ קְלוֹת רֹאשׁ, כְּנוֹשֵׁף פֶּתוֹ וּמְדַבֵּר בְּפִנֵּי הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ (שם):
"וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". וְלֹא רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתֵן אֲבִלוֹת בְּמִתָּן תּוֹרָה וּפְרַע לָהֶם כָּאֵן. אֲשֶׁר יִדְעַת בֵּיהֶם וְגו'.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מֹשֶׁה כְּנֻקָּה, שֶׁהֲרָאָהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
פְּרָעָנוּת שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבִּיא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת,
אָמַר לְפָנָיו אִם כֵּן הִרְגֵנִי נָא הֲרֹג, לְשׁוֹן רִשְׁי.
וְלֹא הִבִּינֹתִי זֶה, שְׁכַנּוּי "אֶת" כְּלָפִי מַעֲלָה
הוּא. וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, מִנְהַג הַלְשׁוֹן הוּא גַם
בְּזָכֵר, אֶת כְּרוֹב מִמֶּשֶׁח הַסּוּכָף (יחזקאל כח
(יד):

וְעַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת אִם כָּכָה אֶת עוֹשֶׂה לִי, בְּמִתָּה
הָדִין יִדְבֵּר, כְּמוֹ שְׂאֵמַר וַיַּחֲר אִף ה' מֵאֵד
(בפסוק ו'), וְכֵן וְאֶת תְּדַבֵּר אֲלֵינוּ (דברים ה
כד), כְּנוּי לֹאשׁ הַגְדּוּלָה שֶׁתְּדַבֵּר דְּבָרֵי הַשֵּׁם
אֲלֵינוּ, וְשִׁמְעָנוּ מִפִּיךָ וְעִשִּׂינוּ. וְכֵן אֶת כְּרוֹב
מִמֶּשֶׁח, בְּכְרוֹב הַשֵּׁנִי יִרְמֹה. וְהַמִּשְׁכָּל לְבִין:
וְטַעַם הִרְגֵנִי נָא הֲרֹג. שֶׁתִּשְׁלַח עָלֵי הוֹרְגִים
בְּחֻרָב, כִּי טוֹב מוֹתִי אֶפְלוּ בְּחֻרָב אֶדָם
מִחַיִּי בַצַּעַר הַזֶּה. וַיִּתְּנִן שֶׁהוּא כְּמוֹ הַמִּיתָנִי,

וּמִבְטָן וּמִהֲרִיזוֹן. וְאָמַר "אוֹמֵן", כִּי הוּא אוֹמֵן
לֹא אוֹמְנָת:

(יד) וְטַעַם לֹא אוּכַל אֲנֹכִי לְבִדִּי. לֹא שִׁיעֲזָרוּהוּ
הַזְקִינִים לְתַת לָהֶם בִּשְׂרָא, כִּי מִנּוּן לָהֶם.
וְעוֹד, אֶפְלוּ בְּהִיּוֹת לָהֶם פְּרָנִסִים רַבִּים לֹא
יִתְלוּנָהוּ רַק עַל מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם,
כְּמִנְהַגָם לֵאמֹר לוֹ "לָמָּה הִעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם",
וְהוּא שִׁיתָן לָהֶם בְּתַפְלָתוֹ כָּל מִשְׁאֲלוֹתָם
וְתֹאמַתָּם יָבִיא לָהֶם. אֲבָל חֲשַׁב מֹשֶׁה, כִּי
בְּהִיּוֹת לָהֶם מִנְהִיגִים רַבִּים יִשְׁכְּנוּ חֲמַתָּם
וַיִּדְבְּרוּ עַל לָבָם בַּעַת תְּלוּנָתָם. וְאֶפְשָׁר כִּי
כַּאֲשֶׁר הִתְקַבְּאוּ הַזְקִינִים שֶׁנֶּאֱצַל עֲלֵיהֶם מִן
הָרוּחַ וַיִּדְעוּ הָעָם כִּי נֶאֱמָרִים הֵם לְנִבְיָאִים,
לֹא יִתְאֲסְפוּ כָּלָם עַל מֹשֶׁה, וְיִשְׁאֲלוּ תֹאמַתָּם
גַּם מִהֶם:

(טו) וְאִם כָּכָה אֶת עוֹשֶׂה לִי. תִשָּׁש כַּחוֹ שֶׁל

(יב) הָאֲנֹכִי הָיִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה. עַל דַּעַת
אוֹנְקְלוֹס כְּמוֹ עַל בִּרְכַת הוֹרִי (בראשית
מט כו), כִּי הָאֵב יִקְרָא הוֹרָה, מִפְּנֵי שְׁנוּתָן
וּמִזְמִין הַהֲרִיזוֹן, יֹאמַר אִם אֲנִי אֲבִיָּהֶם אוֹ אִם
שְׁלֹדְתִי אוֹתָם:

וּבַעֲלֵי הַפֶּשֶׁט אָמְרוּ בְּהַפֶּךְ, הָאֲנֹכִי אִם
שְׁהִייתִי הָרָה בָּהֶם וַיִּלְדָּת. וְכֵן וַתַּהֲרֵ
אֶת מֶרְסֵי וְאֶת שְׁמִי (דה"י א ד יז) שֶׁהֲרָתָה
וַיִּלְדָּה אוֹתָם, אוֹ אֲנֹכִי אֲבִיָּהֶם שֶׁיִּלְדֹתִיהוּ, כְּמוֹ
וַיִּלְדָּ נָח (בראשית ו י'), לְאַבְדִּי זֶה יִלְדֵךְ
(משלי כג כב), וְזוּלָתָם. וְאָמַר כַּאֲשֶׁר יֵשָׁא
הָאָמֶן אֶת הַיֵּנֶק, הָאֵב אוֹ הָאֵם:

וְעַל דַּעַתִּי הַכֹּל מְלִיצָה בָּאֵם, וְטַעַמּוֹ כְּמוֹ
הָאֲנֹכִי הָיִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה וְאֲנֹכִי
יִלְדֹתִיהוּ, וְהַזְכִּיר כֵּן כִּי הָאִשָּׁה תִּסְבֵּל צַעַר
גְּדוֹל הַבָּנִים בְּזָכָרָה מֵה שֶׁסְּבָלָה בָּהֶם מְלִיצָה

אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומכים על ידם, שנאמר (שמות ה'): "ויכו שטרי בני ישראל" – עתה יתמנו בגלות, בדרך שנצטערו בצרתן. ולקחת אתם קחם בדרך: "אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום!". והתנצבו שם עמך. כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדלה וכבוד, ויאמרו: חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמע דבור מפי הקדוש ברוך הוא (ספר). רמב"ן

י ואתגלי ואמלל עמך תמן וארבי מן רוחא דעלך ואשוי עליהון ויסוכרון עמך במטול עמא ולא תסוכר את בלחודך:

(י) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתני מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך:

ה"י וירדתי • זו אחת מעשר ירידות הפתובות בתורה. ודברתי עמך • ולא עמהם. ואצלתני • כתרגומו "וארבי", כמו (שמות כד'): "ואל-אצילי בני ישראל". ושמתי עליהם • למה משה דומה באותה שעה? לנר שמנח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום. ונשאו אתך • התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טרח בני, שהם טרחנים וסרכנים. ולא תשא אתה לבדך • (ספר) הרי תשובה למה שאמרת: "לא אוכל אנכי לבדי". רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברוביץ

(בראשית כז לו). וכן על כן נאצל מהפתחות ומתכונות מהארץ (יחזקאל מב ו), שנשאר אצלם מהלשכות הפתחות והתכונות מהארץ שלא יאכלו האתקים מהנה בעליונות. וכן ואל אצילי בני ישראל (שמות כד יא), הנשואים והפרושים מהם שנאצלים אל עצמן מכלל המון העם, או שנקראים כן הגדולים שהכל באים אצלם:

והמעתיקים מן הלשונות אמרו "אצילות" על יציאת כח מן הכחות מאת הבורא ומתפשט על הנבוא, ואומרים בנפש "אצולה מרוח הקדוש", כי הוא אצלם לשון המשכה. ואינו נכון אצילי, כי האצילות יהיה המשכה או הנחה והפרשה, אצל הנותן הוא: אבל אונקלוס יעשה בו שני פנים, תרגם כאן וארבי, וכן "ואל אצילי" ולברכבי, ותרגם הלא אצלת לי ברכה, שבקת. נראה שדעתו באצילות שהוא ענין המשכה, או מאציל הנותן על המקבל, ויאמר בקאן אמשיך מאשר אצלך מן רוח הנבואה ושמתי עליהם, ונאמר עוד על ההמשכה שימשיך הנותן אצלו מן הדבר הנתון וישאר עמו, וזה טעם הלא אצלת לי ברכה, שמשכת לי אצלך אחת מן הברכה לברכני בה:

ועל הכלל בזננים, כי אין נבואתם רק מן הרוח אשר ידבר במשה וממנו הוא להם. ולפיכך אמרו במדרש במדבר סיני רבה (סוף בהעלותך), מושל לאדון שמסר פירס לשומר ונתן לו שכר השמירה, אחר זמן אמר לו השומר אני יכול לשמרו כלו לבדי הבא עוד אחרים שישמרו עמי, אמר לו האדון נתתי לך הפירס שלי לשמרו וכל פרות שמירתו נתתי לך ועכשיו אתה אומר הבא עוד אחרים שישמרו עמך, הריני מביא אחרים שישמרו עמך והיו יודע שאני אני נותן להם שכר שמירה משלי אלא מתוך שכר שנתתי

ולזה ירמו הכתוב באמרו (תהלים פב א) אלהים נצב בצד אל בקרב אלהים ישפט, כי השכינה עמהם להסכים על ידם. ואמר הכתוב (שם פסוק ב) עד מתי תשפטו עול, יזהיר בהם אחרי שהשם הנקבד עמהם בדבר המשפט איך לא תראו ממנו להטות המשפט, כטעם העם המקיעים אותי על פני (ישעיה סג ג). ואומר עוד (תהלים פב ו), אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון בלכם, כי מספרכם כמספר שרי מעלה ואדון היחיד, ואמרתי שתשבו מושב אלהים בארץ, אכן כאדם תמותון, כאדם הראשון שגרש ממקומו הנקבד וזאת, כן תתגרשו מבית השם ותמותו, וכאחד השרים של מעלה הייתם, ותפלו מן המעלה ההיא. וכבר הנפרתי מן הענין הזה בסדר ואלה המשפטים (שמות כא ו):

(יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתני. ענין הכתוב להגיד כי בעת הדבור עם משה יהיה האצילות וממנו הוא. וכן אמר במעשה (פסוק כה) וירד ה' בענן וידבר אליו: ולא פרש הכתוב הדבור הזה מה היה כאשר הוא כתוב בכל התורה שיבאר אחרי כן מה אמר ומה דבר ה'. כי הענין בקאן, כי הזננים אשר אמר בהם שהתנבאו, לא שמעו דבור מפי השם ולא נראה להם במראה או בחלום, אבל השם מדבר עם משה ומאצילות רוח משה הם יודעים הנבואה ההיא. וזה טעם ויתנבאו ולא יספו (שם), שלא יספו להתנבאות מעצמם, אבל הנבואה שאמר השם למשה בה לבדה התנבאו. וזה טעם "ואצלתני", שאני אצילי מן הרוח אשר אני שם עליך ושמתי עליהם:

ואין זה כענין ונתת מהודך עליו (להלן כז כ), כי אצילות בכל מקום לשון עכוב אצלו, כלשון וכל אשר שאלו עיני לא אצלתני מהם (קהלת ב י), הלא אצלת לי ברכה

וכן ואנשיהם יהיו תרגי מות בחוריהם מפי חרב במלחמה (ירמיה יח כא), וכן ופחי בהרוגים האלה (יחזקאל לו ט):

(טז) אספה לי שבעים איש מזוגי ישראל. כבר הזכירנו רבותינו, כי שבעים אמות הן בשבעים לשון, ויש לכל אחת ואחת מזל ברקיע ושר למעלה כענין שנאמר בדניאל (י יג) ושר מלכות פרס, וכתוב (שם) אצל מלכי (יז) ופרס, וכן והנה שר יון בא (שם פסוק כ), והוא שנאמר (ישעיה כד כא) יפקד ה' על צבא המרום במרום (מכילתא שירה ב). ואמרו (סוכה נה): כי פרי תהג ירמוז בהם: ובפרקי רבי אליעזר (פרק כד) אמר הקדוש ברוך הוא לשבעים מלאכים הסובבים פסא כבודו, בואו ונבלבל לשונם. ולכן היה המספר ביוצרי מצרים שבעים. וזה המספר הזה בשופטי ישראל, כי המספר הזה יכלל כל הדעות בהיותו כולל כל הכחות, ולא יפלא מהם כל דבר:

וכן במתן תורה ושבעים מזוגי ישראל (שמות כד א), כי ראוי במספר השלם הזה שישנה עליהם כבוד השכינה כאשר היא המנהג העליון, כי ישראל צבאות השם בארץ, כמו שנעשה ארון וכפרת ומשכן בדמות המשמשין במרום, ונעשו הדגלים בדמיון המרכבה אשר ראה יחזקאל להשרות שכינה עליהם בארץ כאשר היא שכינה בשמים: והנה משה על גבי שבעים זננים, רמז לישראל שהוא גוי אחד בארץ: וקבלו רבותינו (סנהדרין ב.) כי כל סנהדרין גדולה היושבת בבית השם במקום אשר יבחר לשכנו שם, כן יהיה מנגנון שבעים, והנשיא על גביהם כמשה רבינו, והנה הם שבעים ואחד. וכן האותיות בשם הגדול המפורש שבעים ושנים, כנגד השירים והשם המיוחד שהוא אדון יחיד על כלם:

יח) וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחֲרָיָה וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם בְּאֶזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בַּמִּצְרִים וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֶתֶם:
לכונן בסרא ותיכלון:

יח) וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחֲרָיָה וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם בְּאֶזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בַּמִּצְרִים וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֶתֶם:
לכונן בסרא ותיכלון:

יט) «הַתְּקַדְּשׁוּ. הַזְמִינוּ עֲצֻמְכֶם לַפְּרָעוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה יב): "וְהִקְדַּשְׁתָּ לַיּוֹם הַרְגָה».

יט) לא יומא חד תיכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים ימים: רמב"ן

יט) לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים ימים: רמב"ן

כ) עד ירח יומין עד די תקוצון בה ויהי לכון לתקלא חלף דקצתון ית מימרא דדי דשכנתה שרית ביניכון ובכיתון קדמוהי למימר למא דנן נפקנא ממצרים:

כ) עד ירח ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים:

כא) «עַד חֹדֶשׁ יָמִים. זוּ בַּשָּׁרִים, שְׁמַתְמָצִין עַל מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחַר כֵּן נִשְׁמָתֵן וְיוֹצֵאָה. וּבְרָשָׁעִים הוּא אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה בַּסָּפְרִי, אֲבָל בַּמְּכִילָתָא שְׁנוּיָה חֲלוּף: הַרְשָׁעִים אוֹכְלִין וּמִצְטַעְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם». עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאֲפֶכֶם. כְּתִרְגוּמוֹ: "דִּי תִקְצוֹן בִּיה". יְהֵא דוּמָה לָכֶם כְּאֵלוּ אֶכְלֶתֶם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִדְּאִי, עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ דְּרִף הָאָף. וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא. (פסוק) שְׁתַּהֲיוּ מְרַחֲקִין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקִּרְבָתֶם. וּבְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן רֵאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם שֶׁקוֹרִין לְחֶרֶב "זָרָא". אֶת־הָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם. אִם לֹא שְׁנִטְעֵתִי שְׁכִינָתִי בֵּינֵיכֶם, לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לִפְנֵי הַדְּבָרִים הַלּוֹ.

כא) ויאמר משה שש-מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבך ואתה אמרת בשל אמתן להם ואכלו חודש ימים:

כא) ויאמר משה שש-מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבך ואתה אמרת בשל אמתן להם ואכלו חודש ימים:

כב) «שֵׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי. לֹא חֹשׁ לְמִנּוֹת אֶת הַפֶּרֶט, שְׁלִשֶׁת אֲלָפִים הִתְרִים. וְרַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן פִּירֵשׁ: שְׁלֹא בְּכּוֹ אֵלָא אוֹתָן שִׁיּוּצָאוּ מִמִּצְרַיִם.

כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל-דגן הים יאסף להם ומצא להם:

כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל-דגן הים יאסף להם ומצא להם:

כג) «הַצֹּאן וּבִקְרָא יִשְׁחָט. זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דוֹרֵשׁ, וְאִין רַבִּי שְׁמַעוֹן דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בו ויהיה להם כדבר נחשב וזר שאיננו נאכל: ועל דרך הפשט בן היה, כי ביום הראשון הכו מכה רבה ומתו העם המתאזים תחלה, הם האספסוף אשר בקרבך. גם בני ישראל הנזכרים תחלה שאמרו (פסוק ד) מי יאכלנו בשר, ושאר כל העם אשר בכו אחרי בן למשפחתם איש פתח אהלו (פסוק י) אכלו ממנו חודש ימים, והיה להם לזרא וזרקו החמרים אשר נשאו להם ממנו. וכן אמר המזמור (תהלים עח כד-לא) וימטר עליהם כפר שער וגו' ויאכלו וישבעו מאד ומתאזים יביא להם, לא זרו מתאזים עוד אכלם בפייהם ואף אלהים עלה וגו', כי קצתם אכלו וישבעו מאד, ובצלי התאזה לא נפרדו מתאזתם כלל כי בעוד אכלם בפייהם עלה בהם אף ה':

יט) לא יום אחד תאכלון. שעורו לא יום אחד בלבד תאכלו ולא יומים בלבד, וכמוהו לא אחת ולא שתים (מ"ב ו י), שאינם אחת ושנים בלבד. ועל דעתו, האוכל והעושה דבר ימים רבים רצופים איננו נקרא אוכל ועושה יום אחד, וכן האוכל שלשים יום רצופים איננו נקרא אוכל עשרים יום. או שיהיה ה"אחד" נמשך, לא יום אחד תאכלו ולא יומים ועשרה ועשרים יום אחדים, רק תחדש שלם: והנה נתן להם תאזתם בבשר, ולא בדגה ולא בירקות, כי עקר שאלתם אשר יבכו עליו "תנה לנו בשר" (פסוק יג). וטעם עד חודש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא. (פסוק כ) שיתן להם בשר הרבה ויאכלו ממנו כל החודש לרב מאד, עד שיקוצו

לך משם הם נוטלין שכרן. כן אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, אני נמתי לך רוח ודעת לפרנס את בני ולא הייתי מבקש אחר, כדי שתתמיד אתה באותה השמירה, ועכשיו אתה מבקש אחר, תדע שמשלי איננו נוטלין כלום אלא ואצילתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, ואף על פי כן לא חסר משה כלום, עד כאן במדרש: והקדוש אלי, כי כל ימי הזקנים נעשה להם כן, שיזעו בכל מה שיצוה השם לישראל ביד משה בצרכי שעתם והמקרים אשר יבואו להם במדבר. וזה טעם ונשאו אתה במשא העם, כי כל מה שיאמר משה לעם ידעו הם ויתקבאו בהם לעם כל אחד בשבטו, ומפני זה לא ישא משה לבדו תלונותם:

רבי עקיבא אומר: "שש-מאות אֵלֶּף רגלי... ואתה אִמְרַת: בְּשֵׁר אֶתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים הֵצֵאָן וּבָקֶר וְגו' – הַכֹּל כְּמִשְׁמָעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה): "וּמִצָּא כְּדִי גִאֲלָתוֹ". וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זו, או (במדבר כ): "שְׁמַעוּ-נָא הַמִּרְיָם"? אֵלֶּא לִפִּי שְׁלֹא אָמַר בְּרַבִּים, חֶסֶד לֹו הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מִרְיָבָה הִיְתָה בְּגִלּוּי, לִפְיָךְ לֹא חֶסֶד לֹו הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: חֶסֶד וְשָׁלוֹם, לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כֶּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שם יב): "בְּכָל-בֵּיתִי נִגְמָן הוּא", יֹאמַר: אֵינִי הַמָּקוֹם מִסְפִּיק לָנוּ? אֵלֶּא כֶּף אָמַר: "שֶׁשֶׁ-מֵּאוֹת אֵלֶּף רַגְלֵי וְגו'", וְאִתָּה אִמְרַת בְּשֵׁר אֶתָּן" לְחֹדֶשׁ יָמִים, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה אִמָּה גְדוֹלָה כְּזוֹ! "הֵצֵאָן וּבָקֶר יִשְׁחַט לָהֶם" כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה רַגְלוֹ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זֶה מִסְפָּקָתָן עַד עוֹלָם? וְכִי שֶׁבָחָךְ הוּא זֶה? אֹמְרִים לֹו לְחִמּוֹר: "טַל כּוֹר שְׁעוּרִים וְנִחְתָּךְ רֹאשְׁךָ"? הַשִּׁיבֹו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא: "וְאִם לֹא אֶתָּן, יֹאמְרוּ שֶׁקְצָרָה יְדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֶׁיֵּד ה' תִּקְצַר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאכְדוּ הֵם וּמֵאָה כִּיּוֹצֵא בָהֶם, וְאֵל תִּהְיֶה יְדִי קְצָרָה לִפְנֵיהֶם אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת".! רַמְבַּ"ן

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִיד תִּקְצַר עֲתָה תִרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם-לֹא:

כג וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה הַמִּימְרָא דִּי יִתְעַכֵּב דַּעַן תַּחֲזִי הִיעָרְעָנָךְ פְּתַגְמִי אִם לֹא:

כ"ד עֲתָה תִרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי. רַבִּי גַמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הִנְשִׂיא אֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַטָּפֶל, מֵאַחֵר שֶׁאֵינִי מְבַקְשִׁים אֵלֶּא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם, סוּפָן לְדוֹן אַחֲרֶיךָ; אִם אֶתָּה נֹותֵן לָהֶם בְּשֵׁר בְּהֵמָה גִּסָּה, יֹאמְרוּ: דָּקָה בְּקִשְׁנוּ, וְאִם אֶתָּה נֹותֵן לָהֶם דָּקָה, יֹאמְרוּ: גִּסָּה בְּקִשְׁנוּ, חִיָּה וְעוֹף בְּקִשְׁנוּ, דְּגִים וְחִגְבִּים בְּקִשְׁנוּ! אָמַר לֹו: אִם-כֵּן יֹאמְרוּ שֶׁקְצָרָה יְדִי. אָמַר לִפְנֵינוּ: הִרְיֵנוּ הוֹלֵךְ וּמִפְּסָן. אָמַר לֹו: "עֲתָה תִרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי" – שְׁלֹא יִשְׁמָעוּ לָךְ. הֵלֶךְ מֹשֶׁה לִפְסָן (זֶה קָאֵי גַם לְרִשְׁ"י לְעִיל). אָמַר לָהֶם: הִיד ה' תִּקְצַר? (תהילים עח) "הֵן הִכָּה-צוּר וַיְזוּבוּ מִים וְגו' הִגַּם-לָהֶם יוֹכַל-תֵּת". אָמְרוּ: פֶּשֶׁרָה הִיא זֶה, אֵינִי בּוֹ כַחַ לְמִלְאוֹת שֶׁאֵלֶּתָנוּ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצָּא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם", כִּינֵן שְׁלֹא שְׁמָעוּ לֹו: וַיִּאָּסֵף שְׁבָעִים אִישׁ וְגו'.

(כד) וַיִּצָּא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאמְרוּ שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל:

כד וַנִּפְק מֹשֶׁה וּמְלִיל לַעֲמָא יֵת פְּתַגְמִיא דִּי וַיִּכְנַשׁ שְׁבָעִין גְּבֵרָא מִסְבִּי עֲמָא וַאֲקָם יְתוּהוֹן סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁכָּנָא:

(כה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל-שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְנֹוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ:

כה וְאִתְגַּלִּי יי בַּעֲנָנָא וּמְלִיל עֲמָה וְרַבִּי מִן רוּחָא דִּי עֲלוּהִי וַיְהִיב עַל שְׁבָעִין גְּבֵרָא סְבִיבָא וַיְהִי כְּנֹוֹחַ עֲלֵיהוֹן רוּחָא דְנִבּוּאָה וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא פִסְקִין:

כ"ו וְלֹא יָסֻפוּ. לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלֶּא אוֹתוֹ הַיּוֹם לְבִדּוֹ, כֶּךָ מִפְּרָשׁ בַּסִּפְרִי. וְאוֹנְקֶלוֹס תַּרְגָּם: "וְלֹא פִסְקִין", שְׁלֹא פִסְקָה נְבּוּאָה מֵהֶם.

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהֲדוּרַת בְּלוֹס, אֲבֵרֶמְבֵּר

לְמַחֵר (פסוק יח), וְלֹא הוֹדִיעֵנוּ, הַבֵּין מֹשֶׁה שְׁלֹא יְהִיָּה זֶה בְּנֵס מֵאֲתוֹ יִתְבַּרְךָ. וְעַל כֵּן שָׁאֵל בְּתַמִּיָּה מֵה יַעֲשֶׂה לָהֶם כְּדִרְךָ כָּל הָאָרֶץ, אִם יִשְׁחַט לָהֶם צֹאן וּבָקֶר מִכָּל סְבִיבֹותֵיהֶם לֹא יִסְפִּיק לָהֶם, וְאִם יִצָּסֵף לָהֶם כָּל דְּגִי הַיָּם אֲשֶׁר בְּמָקוֹם הַהוּא הַקְּרוֹב לָהֶם לֹא יִסְפִּיק לָהֶם. וְהַשֵּׁם הַשִּׁיבֹו, כִּי אֵינִי יָד הַשֵּׁם קְצָרָה לִתֵּת לָהֶם שֶׁאֵלֶּתָם גַּם בְּדִרְךָ הַמִּקְרִים. וְזֶה טַעַם הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם לֹא:

וַאֲמַר "הִיד ה' תִּקְצַר", כְּלָשׁוֹן וַיִּין מִלְכוּת רַב כִּיד הַמֶּלֶךְ (אסתר א ז). וְלֹא אָמַר ה' "הַמִּמְנִי יִפְלֵא כָל דְּבָרִי", כִּי לֹא יַעֲשֶׂה זֶה בְּמוֹפֶת. וְכֵן הִיָּה, שֶׁנֶּסֶע רֹוֹחַ מֵאֵת הַשֵּׁם (פסוק לא) כְּמִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא "רוּחַ יָם חֹזֵק מֵאֵד" וְלֹא "רוּחַ קָדִים עֲזָה" כַּאֲשֶׁר נִזְכָּר בְּמוֹפְתִים (שְׁמוֹת י ט, שְׁם יד כא), אֲבָל רֹוֹחַ

יַעֲשֶׂה הַשֵּׁם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים לִישְׂרָאֵל חֶסֶד הֵם מֵאֲתוֹ, וְכֵלֶן לְטוֹב לָהֶם, כִּי טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, זוֹלָתִי כַּאֲשֶׁר יִצָּא הַקָּצֵף עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ יַעֲשֶׂה עִמָּהֶם כַּאֲךָ וּבְמִדַּת הַדִּין לְרַעַה גְמוּלָה. וְהִנֵּה אֵינִי בְּנִסִּים רַק טוֹבָה גְמוּלָה שֶׁלְמָה בְּרַחֲמִים אוֹ נִקְמָה בְּמִדַּת הַדִּין. אֲבָל עֲתָה כַּאֲשֶׁר לֹו שִׁיתֵּן לָהֶם שֶׁאֵלֶּתָם וַיִּאָּכְלוּ בְשֵׁר עַד אֲשֶׁר יִצָּא מֵאִפְכָם וְהִיָּה לָהֶם לְנֹוֹר, יִדַּע מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁלֹא יְהִיָּה אוֹת מֵאֵת הַשֵּׁם לְכָרוֹת לָהֶם בְּשֵׁר כַּאֲשֶׁר נִתֵּן לָהֶם דָּגָן שָׁמַיִם, כְּעִנְיָן שִׁיאִמְרוּ חֲכָמִים (סנהדרין נט:): אֵינִי דְבָר טָמֵא יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם.

וְעוֹד כִּי כָל הַנִּסִּים יוֹדִיעִים לְמֹשֶׁה הַנְּגִי מִמְטִיר לָהֶם לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (שְׁמוֹת טז ד), הַנְּגִי עֹמֵד לִפְנֵיךְ שֵׁם עַל הַצּוּר (שְׁם יז ו), אֲבָל כַּאֲךָ שֶׁאֲמַר לֹו וְאֵל הָעָם תֹּאמַר הַתִּקְדָּשׁוּ

(כב) וְאֵינִי מוֹדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וְשֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הִנְשִׂיא נְאוּתִין לְלִשׁוֹן הַכְּתוּב, בַּעֲבוּר שֶׁאֲמַר (פסוק כג) עֲתָה תִרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם לֹא, וּמוֹדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי עַקִּיבָא שֶׁאֲמַר דְּבָרִים כְּמִשְׁמָעוֹ מִי מִסְפִּיק לָהֶם הוּא מִשְׁמָעוֹת הַכְּתוּב בַּאֲמָתוֹ, הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹנְקֶלוֹס. אֲבָל הָעִנְיָן בַּעֲמָנוּ תָמָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (להלן יב ז) בְּכָל בֵּיתִי נִגְמָן הוּא יֹאמַר אֵינִי הַמָּקוֹם מִסְפִּיק לָהֶם. וְעוֹד כִּי כָלֵם רָאוּ כְּבֹר נִפְלְאוֹת גְדוֹלוֹת מִזֹּו. וְרִ"א תַרְיָן כִּי מֹשֶׁה הִיָּה חוֹשֵׁב שֶׁלֹא יִחַדֵּשׁ הַשֵּׁם מוֹפֶת כִּי אִם לְהַצִּידִיק נְבִיאָיו:

וְגַם זֶה אֵינִינוּ נִכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי כְּבֹר עֲשֶׂה עִמָּהֶם כְּזֶה בְּשִׁלְיוֹ רֹאשׁוֹן (שְׁמוֹת טז יג) וְכֵן בְּמִים (שְׁם יז ו) וּבְמִן (שְׁם טז), כִּי כָלֵם עַל תְּלוּנוֹתָם נִתְּנוּ לָהֶם. וְהִנְכוּן אֲצִילִי, כִּי כַּאֲשֶׁר

(כו) וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בַּכְּתָבִים וְלֹא יֵצְאוּ הָאֱהָלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה:

כו וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בַּכְּתָבִים וְלֹא יֵצְאוּ הָאֱהָלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה:

כז"י וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים • (ספרי) מאותן שְׁנֵי־חָדָרִים. אָמְרוּ: אֵין אָנוּ כְּדָאִין לְגַדְלָה זֹו. וְהִמָּה בַּכְּתָבִים • בַּמְבָרְרִים שְׂבָהֶם לִסְנֵה־דָרִין. וְנִכְתְּבוּ כָלֶם נְקוּבִים בְּשִׁמּוֹת וְעַל יְדֵי גוֹרֵל; לְפִי שֶׁהַחֲשׁוֹן עוֹלָה לִי"ב שְׁבָטִים שֶׁשָּׁה שֶׁשָּׁה לְכָל שְׁבָט וְשְׁבָט, חוּץ מִשְׁנֵי שְׁבָטִים שָׁאִין מִגִּיעַ אֲלֵיהֶם אֶלֶּא חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה. אָמַר מֹשֶׁה: אֵין שְׁבָט שׁוֹמֵעַ לִי לַפְחוֹת מִשְׁבָּטוֹ זָקֵן אֶחָד. מָה עָשָׂה? נָטַל שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם פֶּתְקִין וְכָתַב עַל שְׁבָעִים "זָקֵן", וְעַל שְׁנַיִם חֶלֶק. וַיְבַרֵר מִכָּל שְׁבָט וְשְׁבָט שֶׁשָּׁה, וְהָיוּ שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם. אָמַר לָהֶם: טְלוּ פֶתְקִיכֶם מִתּוֹךְ קִלְפִי. מִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ "זָקֵן" נִתְקַדֵּשׁ, וּמִי שֶׁעָלָה בְּיָדוֹ חֶלֶק, אָמַר לוֹ: הַמָּקוֹם לֹא חָפֵץ בְּךָ.

(כו) וַיִּרְץ הַנָּעַר וַיַּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה:

כו וַיִּרְץ הַנָּעַר וַיַּגֵּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה:

כז"י וַיִּרְץ הַנָּעַר • יֵשׁ אוֹמְרִים: גִּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה הִיָּה.

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשֵּׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלָאם:

כח וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשֵּׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלָאם:

כז"י כָּלָאם • (סנהדרין ו) הָטַל עֲלֵיהֶם צִרְכֵי צְבוּר וְהֵם כָּלִים מֵאֲלֵיהֶם. דָּבָר אַחֵר: תָּנִים אֶל בֵּית הַכֹּלֵא, לְפִי שֶׁהָיוּ מִתְנַבְּאִים: מֹשֶׁה מֵת וַיְהוֹשֻׁעַ מִכְּנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ. רמב"ן

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כט וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כז"י הַמִּקְנָא אַתָּה לִי • הַקְנָאֲתִי אַתָּה מִקְנָא? • לִי • כִּמוֹ "בְּשִׁבְלִי". כָּל לִשׁוֹן "קְנָאָה" – אָדָם הַנּוֹתֵן לֵב עַל הַדָּבָר, אוֹ לְנֶקֶם אוֹ לְעֹזֵר אֲנַפְרַמְנָט בְּלַעַז, אוֹחֵז בַּעֲבֵי הַמִּשְׁאָ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְטַעַם הַעֲנִין, כִּי חָשַׁב יְהוֹשֻׁעַ מִפְּנֵי שֶׁהֵם בַּכְּתוּבִים הֵם מִתְנַבְּאִים, כִּי נֶאֱצַל רוּחַ מֹשֶׁה עַל כָּל הַכְּתוּבִים, שֶׁעַל כָּלֶם נִתְפַּנּוּ, וְלָכֵן אָמַר לוֹ אֵין נִכּוֹן שִׁיתְנַבְּאוּ הֵם בַּמַּחֲנֶה, שְׁלֹא הִקְיִמוּ דָּבָר ה' שֶׁצִּוָּה לְקַחֲתָם אוֹתָם אֶל אֱהָל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמּוֹ (פסוק טז). וְהִנֵּה יִרְאֶה שָׁאִין נְבוּאָת כָּלֶם מֵאֲצִילוֹת הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלִיךְ, וְרֹאיוֹ לֹאֲדוּנִי לְהַתְפַּנֵּן בְּרוּחַ הָאֱלֹהִים לְהַשִּׁיבוֹ אֲלֵיךְ לְכָל יָאֲצַל מִמֶּךָ רַק לְעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ דָּבָר ה', כִּי בַעֲבוּר שְׁתַּחֲבֹנֶת מִתְחַלֶּה עַל כָּל הַכְּתוּבִים הִנֵּה מֵהוֹדֵף עֲלֵיהֶם, וְאִם תִּתְפַּנֵּן עִתָּה לְהַשִּׁיבָה מֵהֶם תִּנּוּחַ אֶל הָעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ בְּלֶכֶד דָּבָר ה'. וּמֹשֶׁה אָמַר שְׁלֹא יִקְנָא לוֹ, כִּי הוּא חָפֵץ שִׁיתְנַבְּאוּ לְפָנָיו אוֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו, כִּיֵּן שֶׁנֶּחֱמַן ה' רוּחוֹ עֲלֵיהֶם בְּאֲצִילוֹת מִמֶּנּוּ:

אָבֵל מִדְּבָרֵי רְבוּתֵינוּ נִרְאֶה, כִּי הִנֵּה הַמִּתְנַבֵּא בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִתְנַבֵּא אָדָם בְּעִתִּידוֹת בְּמָקוֹם נְבִיא גָדוֹל מִמֶּנּוּ, אָבֵל הוֹלְכִים אַחֲרָיו כְּתַלְמִידָיו וְהֵם בְּנֵי הַנְּבִיאִים. כִּךְ אָמְרוּ בְּסִנְהֶדְרִין (יז), בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר "מֹשֶׁה מֵת", הֵינּוּ דְקָאֲמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלָאם, אֶלֶּא לְמֵאן דְּאָמַר עַל עֶסְקֵי שְׁלוֹ, אֲמַאי כָּלָאם, דִּתְהוּה לִיה כְּמוֹרָה הִלְכָה לְפָנֵי רַבּוּ. וְכֵן לְמֵאן דְּאָמַר עַל גּוֹג וּמָגוֹג נִתְנַבְּאוּ, וְכִךְ הִזְכִּירוּ עוֹד בְּעֵינֵי דְבוּרָה בְּמִסְכַּת מְגִלָּה (יד). וּמֹשֶׁה אָמַר כִּי הוּא הָרֵב וּמִחַל עַל כְּבוֹדוֹ וּמִתְאַוָּה וְשִׁמְחָה בְּכֶךְ:

וּבִתְרַגּוּם יְרוּשְׁלָמִי רֵאִיתִי שְׁאֲמַר כָּלָאם, מִנֵּעַ מִנְהוֹן רוּחַ קוֹדֶשָׁא. עֲשָׂאוּ מִלְשׁוֹן הִנֵּה שְׁפָתֵי לֹא אֶקְלָא (תהלים מ י), לֹא תְכַלָּא בְּחִמְיָךְ מִמֶּנִּי (שם פסוק יב):

סֶתֶם כְּפוֹהִיגִים, וְיָגִזוּ שְׁלוֹמִים מִן הַיָּם, לֹא שֶׁנִּבְרָאוּ עִתָּה בַעֲבוּרָם, וְאֵין בְּדָבָר חֲדוּשׁ מִטְּבַעוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְעוֹד שֶׁכָּכֵךְ הִנֵּה לָהֶם כֵּן, וְלֹא חֲדָשׁ עִתָּה רַק שִׁיחִיו שְׁלוֹמִים רַבִּים מְאֹד:

(כח) אֲדֹנִי מֹשֶׁה כָּלָאם. הַטַּעַם בְּזֶה, כִּי מֹשֶׁה דָּבָר אֶל הָעָם אֶת דְּבָרֵי ה', כִּי הוּא יֶאֱצַל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וְיִתֵּן עַל הַמִּתְנַבְּאִים עֲמוּ בְּאֱהָל מוֹעֵד, וְהִנֵּה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר לֹא יֵצְאוּ אֶל הָאֱהָל וְעוֹשִׁים עִצְמוֹן מִכָּלֶם הַנֶּאֱצָלִים בְּמִקְרָיִם בְּדָבָרָיו. וְלָכֵךְ אָמַר לוֹ "כָּלָאם", כִּי אוֹלֵי רוּחַ הוּא שֶׁקֶר בְּפִיהֶם אוֹ רוּחַ רָעָה מִכַּעֲתָם, וְהִנֵּה צִרְיָכִין לְשׁוּמֵם בְּבֵית הַכֹּלֵא כִּאִישׁ מְשׁוּגָע וּמִתְנַבֵּא. וּמֹשֶׁה בְּעֲנוּתוֹתָיו הִשִּׁיב, וּמִי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם, כִּי הַשֵּׁם נָתַן עֲלֵיהֶם רוּחוֹ מִבְּלִתִּי אֲצִילוֹת הָרוּחַ שְׁעָלֵי, וּמִי יִתֵּן וְיִהְיֶה זֶה בְּכָל הָעָם:

♦ שבת קודש י"ט סיון ♦

ל וַיִּאֲסֹף מֹשֶׁה אֶל-הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַיִּאֲסֹף מֹשֶׁה לְמִשְׁרֵיתָא הוּא וְסָבִי
יִשְׂרָאֵל:

כ"י וַיִּאֲסֹף מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • אֶל-הַמַּחֲנֶה • נִכְנסוּ אִישׁ לְאֹהֱלוֹ • וַיִּאֲסֹף • לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבֵּית, כְּמוֹ
(דברים כב): "וַאֲסַפְתּוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ" • וְאָב לְכֻלָּם (תהילים לט): "יִצְבֹּר וְלֹא-יָדַע מִי אֶסְפָּם" • מְלֻמֵּד, שֶׁלֹּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם
פְּרָעָנוֹת עַד שֶׁנִּכְנסוּ הַצִּדִּיקִים אִישׁ לְאֹהֱלוֹ (ספרי).

לא וְרוּחַ נָסַח מֵאֵת יְהוָה וַיִּגְזַר שְׁלֹוִים מִן-הַיָּם וַיִּטֹּשׁ
עַל-הַמַּחֲנֶה כְּדָרְךָ יוֹם כֶּה וְכָדָרְךָ יוֹם כֶּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה
וְכֹאמְתִּים עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ:

כ"י וַיִּגְזַר • וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תהילים צ): "כִּי גִז חִישׁ" • וְכֵן (נחום א): "נִגְזְרוּ וְעָבְרוּ" • וַיִּטֹּשׁ • וַיִּפְשֹׁט, כְּמוֹ (שמואל א ל): "וְהִנֵּה
נֹטְשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ", (יחזקאל כט): "וְנִטְשִׁיתִךְ תִּמְדְּבָרָה" • וְכֹאמְתִּים • פּוֹרְחוֹת בְּגִבָּה עַד שֶׁהֵן כְּנָגֵד לְבוֹ שָׁל
אָדָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טוֹרֵחַ בְּאִסְפָתָן, לֹא לְהַגְבִּיחַ וְלֹא לְשַׁחֲוֹת (ספרי).

לב וַיִּקֶּם הָעָם כְּלֵהִיּוֹם הַהוּא וְכָל-הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם
הַמַּחֲרֹת וַיִּאֲסְפוּ אֶת-כְּתִיב הַשְּׁלֹוִי הַמִּמְעִיט אֶסְף
עֲשָׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

כ"י הַמִּמְעִיט • מִי שֶׁאֶסְף פָּחוֹת מִכָּלם, הֶעֱצִלִים וְהַחֲגִרִים, אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים • וַיִּשְׁטְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׁטִיחִין
מִשְׁטִיחִין.

לג בַּבֶּקֶר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִפְרָת וְאַף יְהוָה חָרָה
בָּעָם וַיִּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מָאֹד:

כ"י טָרֵם יִפְרָת • כְּתִרְגוּמוֹ: "עַד לֹא פָסַק" • דָּבָר אַחֵר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפָסְקוֹ בְּשִׁנּוּי, עַד שֶׁנִּשְׁטְמוֹת יוֹצָאָה.

לד וַיִּקְרָא אֶת-שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרֹת הַתָּאוֹה כִּי-שָׁם
קָבְרוּ אֶת-הָעָם הַמִּתְאֵוִים:

לה מִקִּבְרֹת הַתָּאוֹה נָסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיְהִי בַּחֲצֵרוֹת: פ
יב וַתִּדְבֹר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁה עַל-אֲדוֹת הָאִשָּׁה
הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי-אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח:

כ"י וַתִּדְבֹר • (ספרי) אֵין "דְּבוּר" בְּכָל מָקוֹם אֲלֹא לְשׁוֹן קִשָּׁה • וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית כב): "דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ
אֲתָנוּ קִשּׁוֹת" • וְאֵין "אֲמִירָה" בְּכָל מָקוֹם אֲלֹא לְשׁוֹן תַּחְנוּנִים • וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בראשית יט): "וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אַחִי תִרְעוּ",
(במדבר יב): "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרִי" • כָּל "נָא" לְשׁוֹן בִּקְשָׁה • וַתִּדְבֹר מִרְיָם וְאַהֲרֹן • (ספרי) הִיא פְּתָחָה בְּדִבּוּר תַּחֲלָה,
לְפִיכָף הִקְדִּימָה הַתּוֹב תַּחֲלָה • וּמִנֵּין הִתְהַ יוֹדַעַת מִרְיָם שֶׁפִּירַשׁ מֹשֶׁה מִן הָאִשָּׁה? רַבִּי נֵתָן אוֹמֵר: מִרְיָם הִתְהַ
בְּצַד צְפוּרָה בְּשַׁעַת שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה: "אֲלֹדֵד וּמִיָּד מִתְנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה", בֵּינוֹן שֶׁשְׁמַעְיָה צְפוּרָה, אֲמָרָה: "אִי לְנִשְׁוֹתֵיהֶן
שֶׁל אֱלוֹ אִם הֵם נִזְקָקִים לְנִבּוּאָה, שִׁיְהִיו פּוֹרְשִׁין מִנִּשְׁוֹתֵיהֶן כְּדָרְךָ שֶׁפִּירַשׁ בְּעִלֵּי מִמֶּנִּי!". וּמִשָּׁם יוֹדַעַת מִרְיָם וְהִגִּידָה
לְאַהֲרֹן • וּמָה מִרְיָם שֶׁלֹּא נִתְכַּנְּנָה לְגִנּוּתוֹ, כִּף נִעְנְשָׁה, קַל וְחֹמֶר לְמַסְפַּר בְּגִנּוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ • הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית • (ספרי)
מִגִּיד, שֶׁהַכָּל מוֹדִים בִּיפְיָה, כִּשֶּׁם שֶׁהַכָּל מוֹדִים בְּשַׁחֲרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשִׁי • כֹּשִׁית • בְּגִימָטְרִיא: יִפְתַּ מִּרְאָה • עַל-אֲדוֹת
הָאִשָּׁה • עַל אֲדוֹת גְּרוּשִׁיָּה • כִּי-אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח • מָה תִּלְמּוֹד לֹאמַר? אֲלֹא יֵשׁ לָךְ אִשָּׁה נָאָה בִּיפְיָה וְאִינָה נָאָה
בְּמַעֲשִׂיָּה, בְּמַעֲשִׂיָּה וְלֹא בִּיפְיָה, אֲבָל זֹאת נָאָה בְּכָל • הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית • עַל שֵׁם נִזְיָה נִקְרָאת "כּוֹשִׁית", כְּאֵדָם
הַקּוֹרָא אֶת בְּנוֹ נָאָה: "כּוֹשִׁי", כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט בּוֹ עֵין רָעָה • כִּי-אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח • וְעַתָּה גְּרוּשָׁה.

(ב) וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֶדְ-בְּמִשָּׁה דְּבַר יְהוָה הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר
וַיִּשְׁמַע יְהוָה:

כ"י"א הֲרֶק אַף • עֲמוּ לְבָדוּ דְּבַר ה' • הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר • וְלֹא פִירְשָׁנוּ מִדְּרָךְ אַרְזִי •

(ג) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
הָאָדָמָה: ׀

כ"י"ב עָנוּ • שָׁפֵל וְסִבְלָן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 30-38 – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת הענוה דמשה רבנו

וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (במדבר יב, ג)

ולכאורה אינו מובן כלל: הרי משה הוא שקבל תורה מסיני והקב"ה למדו תורה מ' יום ונתנה לו התורה במתנה ולפני זה הוציא את בני ישראל ממצרים, ובכל עת שרצה דבר עם השכינה, ועוד מעלות רבות, ואף שיף שיהיה עניו מכל האדם? ומבאר בזה דעם היות שמשה הפיר במעלתו וידע שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל מקום היה עניו, מפני שיזע שפל מעלותיו נתנו לו מלמעלה, וחשב שאם הכחות האלו היו אצל יהודי אחר היה גם כן במעלה ומדרגה זו, ויכול להיות שהיה מגלה את הכחות יותר, ומפני זה היה עניו בפני כל אחד ואחד.

אף עדין צריך באור: הניחא לגבי כחות הנפש, אף לגבי מעלתו העקרית של משה לגבי כל האדם אשר על פני האדמה שהיא הנבואה ש"לא קם נביא עוד בישראל כמשה", לא שיף לומר שאדם אחר היה מגלה כחות אלו יותר מבמשה, כי נבואה לא שיקט לעבודת האדם, כי אם מעלה ומדרגה נגלית הנתנת מלמעלה, ומפני מה היה משה עניו מאד (שפי"ה הכנעה) לגבי כל האדם?

ויש לומר שיש ב' סוגי ענוה, יש ענוה על פי חשבון וטו"ד (וכמו שנת"ל במשה) ויש ענוה עצמית שלמעלה מחשבונות שכליים, ע"ד מה שנאמר על הקב"ה "במקום גדלתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותותו" – והרי על הקב"ה לא שיף לומר שזוהי ענוה על פי חשבון (ח"ו), אלא היא ענוה עצמית, וענוה זו היתה למשה רבנו, דנוסף על זה שהיה לו את מעלת הענוה על פי חשבון, היה לו אף את מעלת הענוה בעצם, דגם כאשר מצד השכל אין נתינת מקום כלל לענוה – וכמו בענין הנבואה שבו – מכל מקום היה בטל לגבי כל אדם, "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". רמב"ן

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה פֶּתָאִם אֶל-מִשָּׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-מֵרִים
צֵאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֶל-אַהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם:

כ"י"ג פֶּתָאִם • נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים: מים, מים, להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור. צאו שלשתכם • מגיד, ששלשתן נקראו בדבור אחד, מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמע. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ט), כפולי הטעם להפלגה, כמו כמעט קט (יחזקאל טז מז), הרבה מאד (בראשית טו א), וכן במאד מאד (שם יז ב), וכיצא בהם. ו"פתאים" הם הנמקרים ביותר שאין להם עיון בדבר ולא עצצה כלל, כמו ועצת נפתלים נמקרה (איוב ה יג), וכן פתע ישבר (משלי ו טו), ואם בפתע בלא איבה (להלן לה כב), בתכיר, והוא כמו פתי מלשון פתאים: וטעם צאו שלשתכם, ויקרא אהרן ומרים. כי רצה שיהיה משה שם ויראה בקנאת השם לכבודו, ויהיה מצוי להם, שלא יחול השם להם רק על דיו כאשר יתחננו אליו ויתרצה להם. ויקרא אהרן ומרים, שיאמר שבחו שלא בפניו:

ההיא נותנים להם ומתפננים לנבואה, ולכבוד משה באה להם מבלי הזמנה לדבר, כי "פתאים" על דעת המפרשים דבר שלא עלה על לב מגזרת פתי. ואמר הכתוב זה בעבור אהרן ומרים, כי משה רבינו ראוי לנבואה בכל עת ודעתו נכונה לדבקה בשם הנקבד בכל שעה, כמו שפירשו רבותינו (שבת פז). בטעם פרישתו מן האשה:

אבל אונקלוס אמר "בתכיר", והטעם, כי כאשר היו נדברים במשה עוד הדבר בפיהם נאמר להם צאו שלשתכם לא אחר להם כלל, ו"פתאים" ענין מהירות הוא, וכן ואקוב גוהו פתאים (איוב ה ג), אשר פתאים לפתע (ישעיה ל יג), בפתע פתאים (לעיל ו

ג) וטעם והאיש משה עניו מאד. להגיד כי השם קנא לו בעבור ענותותו, כי הוא לא יענה על ריב לעולם אף אם ידע. ור"א מפרש ואמר כי הוא לא היה מבקש גדלה על שום אדם, ולא יתגאה במעלתו כלל אף כי על אחיו, והם חוטאים שמדברים עליו חנם: אבל בספרי (בהעלתך ק) רבי נתן אומר אף בפניו של משה דברו בו, שנאמר וישמע ה' והאיש משה עניו מאד, אלא שקבש משה על הדבר. ויכיר ענותותו שסבל ולא ענם, והשם קנא לו:

(ד) אל משה ואל אהרן ואל מרים. הנה משה לא היה עמם אבל הנבואה באה לשלשתן כאחד. וטעם פתאים, שלא היו בעת

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָמֹד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהָרָן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם:

כ"י בְּעָמֹד עָנָן (ש) יצא יחיד, שלא כמדת בשר-ודם: מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם כְּשִׁיּוּצָא לְמַלְחָמָה, יוצא באוכלוסין. וכשיוצא לשלום יוצא במעטים. ומדת הקדוש-ברוך-הוא יוצא לְמַלְחָמָה יחיד, שְׁנַאֲמַר (שמות טו): "ה' איש מלחמה". ויוצא לשלום באוכלוסין, שְׁנַאֲמַר (תהלים סח): "רֶכֶב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנֵאָן". וַיִּקְרָא אֶהָרָן וּמִרְיָם • שִׁיְהִיו נִמְשָׁכִין וְיוֹצְאִין מִן הַחֹצֵר לְקִרְיַת הַדְּבֹר. וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • ומפני מה מִשְׁכֵּן וְהַפְּרִידֵן מִמֶּשֶׁה? לִפִּי שְׁאוּמֵרִים מִקְצֵת שִׁבְחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכֵלֹ שֶׁלָּא בְּפָנָיו. וְכֵן מְצִינוּ בְּנֹחַ: שֶׁלָּא בְּפָנָיו, נֶאֱמַר (בראשית ו): "אִישׁ צָדִיק תָּמִים". ובפָּנָיו נֶאֱמַר (ש): "כִּי אֶתְךָ רֵאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי". דָּבָר אַחֵר: שֶׁלָּא יִשְׁמַע בְּנִזְיָתוֹ שֶׁל אֶהָרָן.

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוֹנָא דְּבָרִי אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר־בּוֹ:

כ"י שְׁמַעוֹנָא דְּבָרִי • אין "נא" אלא לשון בקשה. אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם • אם יהיו לכם נביאים. ה' בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתוֹדַע • שְׁכִינַת שְׁמִי אֵין נִגְלִית עָלָיו בְּאַסְפִּקְלָרְיָא הַמְּאִירָה אֵלָּא בְּחִלּוֹם וְחִזְיוֹן. רמב"ן

(ז) לֹא־כֵן עֲבָדִי מִשֶּׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

(ח) פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֵּר־בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִנָּה יְהוָה יִבְיט וּמִדּוּעַ לֹא יֵרָאֶתָם לְדַבֵּר בְּעֲבָדֵי כְּמִשֶּׁה:

כ"י פֶּה אֶל־פֶּה • (ספרי) אֲמַרְתִּי לוֹ (הִכְרַח לִפְרֹשׁ כֶּךָ, דָּאֵלֹו כְּפִשּׁוּטֹו שֶׁפֶה אֵל פֶּה הִזְכַּר לְשִׁבְחָה, אִם־כֵּן הִיָּה אַז פֶּה אֶל־פֶּה מִמֶּשׁ כְּפִשּׁוּטֹו. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר, דִּהָא כְּתִיב בְּסוֹף נִשְׂא: "מְדַבֵּר אֱלֹוֹ", וְעֵינֵן שֶׁם בְּרִשׁ"י, אֵלָּא פֶּה אֶל־פֶּה פְּרוּשׁוֹ: אֲמַרְתִּי לוֹ לִפְרֹשׁ כֹּו. וְפֶה אֶל־פֶּה לֹאֹו דְּוָקָא אֵלָּא רְצָה לֹוּמַר בְּהִדְיָא, (וְדוֹק) לִפְרֹשׁ מִן הָאִשָּׁה. וְהִכֵּן אֲמַרְתִּי לוֹ? בְּסִינִי (דברים ה): "לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתָּה פֶּה עֲמַד עֲמַדִּי". וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת •

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בשמו המתפללים על ישראל, וכן הטעם במה שְׁנַאֲמַר (תהלים צט ו) מִשֶּׁה וְאֶהָרָן בְּכִהְנִי וְשִׁמּוֹאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ וְגו': וטעם וְאַחֵר נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן. לומר כי כאשר נסעו מחצרות לא נסעו ממדבר זה אל מדבר אחר כאשר במסע הראשון שנסעו ממדבר סיני וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן (לעיל י ב), אֲכָל נִסְעוּ מִחֲצֹרֹת אֲשֶׁר הוּא בְּמִדְבַּר פָּאָרָן וַיַּחֲנוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר מִן הַמִּדְבָּר הַהוּא עֲצֻמוֹ. והוא קדש ברנע, כי משם נשתלחו מרגלים כאשר אמר בְּמִקּוֹם אַחֵר (להלן יג כו) אֵל מִדְבַּר פָּאָרָן קִדְשָׁה, וְכֵן כְּתוּב (דברים יט כב) וַיָּבֹא עַד קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ וְגו' וַתִּקְרְבוּן אֵלָי וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַחְהָ אַנְשִׁים:

ולא אמר הכתוב "וַיִּסְעוּ מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּקִדְשׁ בְּרִנֵּעַ", כי אולי מסעות הרבה ביניהם ואין עתה מקום להזכירם. אֲכָל הַזִּכִּיר מִדְבַּר פָּאָרָן, לְהוֹדִיעַ כִּי קִדְשׁ זֶה הוּא קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר פָּאָרָן, לֹא קִדְשׁ אֲשֶׁר בְּמִדְבַר צִין שֶׁהִיָּה שֶׁם עָנָן מִי מְרִיכָה בְּשֶׁנֶת הָאֲרָבִעִים:

וְלִשׁוֹן סְפָרִי (בהעלתך קג) וְתִמְנָת ה' נִבִּיט, זֶה מִרְאָה אֲחֻרִּים. וְהִנֵּה בְּכָאן לְמַד הַכְּתוּב מִה בֵּין נְבוֹאָת מִשֶּׁה לְנְבוֹאָת הָאֲחֻרִּים אֲשֶׁר בְּדוּרֹו, וְכִבְר הַזִּכִּיר כֵּן בְּקוֹדְמִים לוֹ, וְאַךְ אֵל אֲבִרְהָם וְגו' כְּאֲשֶׁר פִּרְשִׁי, וְזִכִּיר כֵּן בְּסוֹף הַתּוֹרָה בְּכִאִים אֲחֻרִּיו, וְלֹא קִם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשֶּׁה אֲשֶׁר יָדַע ה' פָּנִים אֵל פָּנִים (דברים לו י). וְהַעֲנֵן בְּכָלֵן שְׁנוֹה: וְאַל תַּחֲוֹשׁ לְמָה שֶׁאֲמַרְו בְּשִׁמּוֹאֵל שֶׁשִּׁקּוּל כְּמִשֶּׁה, דְּכְתִיב (ירמיה טו א) אִם יַעֲמֹד מִשֶּׁה וְשִׁמּוֹאֵל לִפְנֵי אֵין נִפְשִׁי אֵל הָעָם הַזֶּה, כִּי בַעֲבוּר שֶׁהַזִּכִּירוּ עֲמֹו חֲשִׁבְהוּ רְבוּתֵינוּ לְגִדְלָה, לֹא שִׁישּׁוּ הַנְּבוּאָוֹת, חֲלִילָה לָהֶם. וְעֵנָן הַכְּתוּב, כִּי הַזִּכִּיר מִשֶּׁה מִפְּנֵי עֲמַדוֹ לִפְנֵי בְּפָרָן לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית גַּם בְּעַגְלָו וְגַם בְּמִרְגְּלִים שֶׁהָיוּ חֲזִיכִים כְּלִיָּה, וְהַזִּכִּיר שְׁמוֹאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב הִזָּה עַל דְּבָרֵי הַבְּצֻרֹת שֶׁהָיוּ צָרִיכִים גָּשֶׁם, אֲמַר הָיָה בְּהַבְלֵי הַגּוֹיִם מְגֻשְׁמִים וְגו' (שם יד כב), וְאָמַר הַשֵּׁם שֶׁאִם יַעֲמֹד שְׁמוֹאֵל לִפְנֵי הַמּוֹרִיד גָּשֶׁם שֶׁלָּא בַּעֲתוֹ בִּימֵי קִצִּיר חֲסִים (ש"א יב יז) לֹא יִשְׁמַע אֱלֹוֹ לְהוֹרִידוֹ לְאַלֶּה בַּעַת צָרָתָם. וְהִנֵּה הַזִּכִּיר גְּדוּלֵי הַשִּׁבְט אֲשֶׁר בַּחֹר הַשֵּׁם לְשִׁרְתוֹ וְלִכְרָךְ

(ו) אִם יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם. אִם יְהִיָּה לָכֶם נְבִיא, דְּבָרֵי אֲוִנְקְלוֹס. וְרַבִּי אֲבִרְהָם פִּרֵּשׁ כִּי טַעְמֹו אִם יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם נְבִיא ה', כְּמֹו וְהַנְּבוּאָה עוֹדֵד הַנְּבִיא (ד"ה י"ב טו ח), וְזִפֶּה אָמַר: וטעם הַכְּתוּב, שֶׁאֲפֹלוֹ אִם יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם נְבִיא ה', אֵינוֹ מִתְנַבֵּא בְּשִׁמִּי הַגְּדוֹל וְכַ בְּמִרְאָה אוֹ בְּחִידוֹת. וְהַזִּכִּיר כֵּן, כִּי רַבִּים מִן הַנְּבִיאִים לֹא יִשְׁיִגּוּ לָזֶה אֲכָל יְהִיוּ נְבִיאִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּעֵנָן שְׁנַאֲמַר רִיחַ ה' דְּבַר בִּי (ש"ב כג ב), וְהִיא יָד ה' הָאֲמוּנָה בִּיחֻקָּאֵל, וַיִּתְבָּאֵר בְּדָבָרֵי זִכְרִיָּה: בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתוֹדַע. לֹא אָמַר הַכְּתוּב "בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶרְאָה" אֲכָל אָמַר "אֶתוֹדַע", וְהִנֵּה הַפְּסוּק הִנֵּה פְּסוּק וְאַךְ אֵל אֲבִרְהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדֵי (שמות ו ג), יֹאמַר כִּי הַשֵּׁם הַגְּדוֹל יְהִיָּה בְּמִרְאָה וְכֵה יִתְדַע אֵל הַנְּבִיא, לֹא בְּשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל, כְּמֹו שְׁאֲמַר (שם) וְשְׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי: וְאָמַר כִּי הַדְּבֹר יְהִיָּה בְּחִלּוֹם, וְלֹא כֵן עֲבָדֵי מִשֶּׁה, כִּי בְּכָל בֵּיתִי אֲשֶׁר בּוֹ יִרְאוּ הַנְּבִיאִים חֲלוּמוֹת נֶאֱמָן הוּא וְיוֹדַע מַעֲצָמוֹ כֹּל הַמִּדּוֹת, וּמִפֶּה אֵל פֶּה יְהִיָּה לוֹ הַדְּבֹר מֵאִתִּי, וְהַתְּמוּנָה לְבִיט בַּה לֹא יִרְאֶנָּה בְּחִלּוֹם:

ומראה זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחדות, כענין שנאמר ליחזקאל (יחזקאל י'): "חוד חדה וגו'". יכול מראה שכניה? תלמוד לומר (שמות לג): "לא תוכל לראת את-פני". ותמנת ה' יביט. זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שם) "וראית את-אחרי". בעבדי במשה. אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה". בעבדי, אף-על-פי שאינו משה. במשה, אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך – מלך, היה לכם לומר: אין המלך אוהבו חנם (ספרי. תנחומא). ואם תאמרו: איני מכיר במעשיו – זו קשה מן הראשונה.

(ט) ויחר-אף יהוה בם וילך: ט ותקיף רגזא דיי בהון ואסתלק:

כ"י ויחר-אף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחמר לבשר-ודם, שלא יקעס על חברו עד שיודיענו סרחונו.

(י) והענין סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל-מרים והנה מצרעת: י וענא אסתלק מעלי משכנא והא מרים חזא כמלגא ואתפני אהרן לנת מרים והא סגירת:

כ"י והענין סר. ואחר כך: והנה מרים מצרעת בשלג. משל למלך שאמר לפדגוג: רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך, שרחמי עליו.

(יא) ואמר אהרן אל-משה בי אדני אל-נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: יא ואמר אהרן למשה בבכו רבוני לא קען תשוי עלנא חובא דאטפשנא ודי סרחנא: כ"י נואלנו. פתרגומו, לשון אויל.

(יב) אל-נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: יב לא קען תתרחק דא מבינא ארי אהתנא היא עלי קען על כסרא מיתא הדין די בה ויתסי:

כ"י אל-נא תהי. אחותנו זו. כמת. שהמצרע חשוב כמת: מה מת מטמא בביאה, אף מצרע מטמא בביאה. אשר בצאתו מרחם אמו. אמנו היה לו לומר, אלא שכנה הכתוב. מאחר שיעצה מרחם אמנו, היא לנו כאלו נאכל חצי בשרנו, כענין שנאמר (בראשית לו): "כי אחינו בשרנו הוא". ולפי משמעו אף הוא נראה כן; אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת. אשר בצאתו. מאחר שיעצה מרחם אמו של זה, שיש כח בידו לעזר ואינו עוזר, הרי נאכל חצי בשרו – שאחיו בשרו הוא. דבר אחר: "אל-נא תהי כמת" – (ספרי) אם אינך רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה? אני אי אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים, וכהן אחר אין בעולם. וזהו: "אשר בצאתו מרחם אמו".

(יג) ויצעק משה אל-יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: יג וצלי משה קדם יי למימר אלהא בבכו אסי קען יתה:

כ"י אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחברו צריך לומר שנים או שלשה דברים תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו. לאמר. מה תלמוד לומר? אמר לו: השיבני אם אתה מרפא אותה אם לא? עד שהשיבו: "ואביה ירק ירק וגו'". רבי אלעזר בן עזריה אומר: בארבעה מקומות בקש משה מלפני הקדוש-ברוך-הוא להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. פיוצא בו (שמות ו): "וינדבר משה לפני ה' לאמר וגו'" (ספרי), מה תלמוד לומר לאמר? השיבני אם גואלם אתה אם לאו. עד שהשיבו: עתה תראה וגו'. פיוצא בו (במדבר כז): "וינדבר משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחת לכל-בשר". השיבו: "קח לך". פיוצא בו (דברים א): "ונאתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר". השיבו: "רב-לך". רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה בתפלה? שלא יהיו ישראל אומרים: אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה! (דבר אחר: שלא יאמרו ישראל: בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה).

יד ואמר יי למשה ואלו אביהא מנף נזיף
בה הלא תתכלם שבועא יומין תסתגר
שבועא יומין מברא למשריתא ובתר פן
תתקנש :

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵךְ בְּפָנֶיהָ הֲלֹא
תִּכְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֹּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְאַחַר תֵּאָסֵף:

כז"י וַאֲבִיָּה יָרֵךְ בְּפָנֶיהָ • ואם אביה הראה לה פנים זועפות, הלא תכלם שבועת ימים, (כ"ק כ"ה) קל וחמר
לשכינה י"ד יום; אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבועת ימים. ואחר תאסף •
אומר אני: כל "האסיפות" האמורות במצרים על שם שהוא משלח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא – נאסף אל
המחנה, כתוב בו אסיפה לשון הכנסה.

(טו) וַתִּסְגֹּר מֵרִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא
נָסַע עַד־הָאָסֵף מֵרִים:

כז"י וְהָעַם לֹא נָסַע • (סוטה ט) זֶה הַכְּבוֹד חֵלֶק לָהּ הַמָּקוֹם בְּשָׁבִיל שְׁעָה אַחַת שְׁנַתְעַכְכָּה לַמֶּשֶׁה כְּשֶׁהִשְׁלַף לִיאֹר,
שְׁנָאֲמַר (שמות ב): "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחָק וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 139)

זֶה הַכְּבוֹד חֵלֶק לָהּ הַמָּקוֹם (רש"י יב, טו)
בכתוב נאמר "וְהָעַם לֹא נָסַע", אף רש"י מדגיק "המקום". רמז יש כאן, שרצונם של ישראל לכבד את מרים בא מהתעוררות
מלמעלה. ואף שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי כתב המהרש"א: מכל מקום פשיטא דבדי הקב"ה להטות לב בני אדם
לטובה. והבחי' כתב, שהתעוררות זו באה מדרך שגלית יותר מ"ידי שמים" (ראה לקוטי תורה במדבר טו, א).

(טז) וְאַחַר נָסַעו הָעָם מַחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר פָּאֲרֹן:

חסלת פרשת בהעלותך קל"ו פסוקים, מוהללא"ל סימן.

הפטרה לפרשת בהעלותך נדפסה לקמן עמ' קסד

המשך ביאור למסכת נדה ליום ראשון עמ' ב

ואומר, רואין אותן נבעולין של אוזב באילו הן של נחשת שאין
בולע, כלומר, די בכך שיהא במים שיעור הזאה בדיוק, ואין צריך
להוסיף כדי שיעור שהגבועלים בולעים. ודרך אגב למדנו מדברי רבי
יהודה שהנחשת אינו בולע.
אמר רב פפא, שמע מינה – מוכח מדברי חכמים שאסרו להלביש
על אברו של כהן שוטה, כיס מעור מחשש חימום, שמכנסים צרים
הנוגעים באמתו אסורים בלבישה, שעלולים להביא לחימום
והשחתת זרע.
מקשה הגמרא: והכתיב בענין בגדי הכהונה (שמות כח מב) 'ועשה
להם מכנסים כדי לכסות בשר ערוה', הרי שמכנסים מותרים
בלבישה.
מתרצת הגמרא: הווא בדתניא – מכנסי הכהנים היו כפי ששינו
בברייתא, מכנסי כהנים למה הן דומין, במין פמלינא – סיגר צריך
פרשים – רוכבי סוסים, שהם רחבים ואינם צמודים לירכים, למעלה
מגיעים המכנסים עד מתנים, למטה הם מגיעים עד סוף הירכים (עד
הברכיים). ויש להם (למכנסים) שניצצים – שרוכים לקשור על ידיהם
את המכנסים לגופו. ואין להם לא בית הנקב, כלומר, רחבים הם,
ואינם עשויים בדיוק כמדת הלוכס (שאו הם צמודים לגופו עד
שנכנסים בין עגבותיו). ולא היה להם בית הערוה – כיס בין הירכיים
להכניס בו האבר, וכיון שהיו רחבים ולא היה להם כיס לאבר, לא
היה בהם חשש חימום.
הגמרא מביאה הלכה בענין חימום העלול להיגרם מחמת רכיבה:
אמר אבין,

1 הגמרא מביאה ברייתא המבארת תיקונו של כהן שוטה לאכילת
2 תרומה: תנו רבנן, כהן שוטה, ממבילין אותו, שמא ראה קרי,
3 ומאכילין אותו תרומה לערב, ומשפירין אותו שלא יישן, שמא
4 יתחמם בשנתו ויראה קרי. ישן הרי הוא אסור, שמא ראה קרי
5 בשנתו, אך כל זמן שלא ישן הרי הוא טהור. רבי אליעזר דברי צדוק
6 אומר, אם רוצה לישן עושין לו כיס של עור ומלבישים על אברו,
7 וקודם שמאכילים אותו בתרומה בודקים את הכיס אם יש בו קרי.
8 אמרו לו חכמים, כל שכן שמביא אותו הכיס לידי חימום וראיית
9 קרי. אמר להן רבי אליעזר, לדבריכם שאסור להלבישו כיס, שוטה
10 שישן אחר טבילה אין לו תקנה לאכול בתרומה. אמרו לו חכמים,
11 לדברינן, ישן אסור, לא ישן טהור, לדבריהם, שמא יראה טפה קטנה
12 בחרדל ותבלע בכיס, ויבואו להאכילו תרומה בטומאה שעונשה
13 במיתה.
14 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין כהן שוטה: תנא, משום רבי
15 אליעזר אמרו, עושין לו לשוטה כיס של מתכת על אברו, וכך
16 אפשר לבדוק אם ראה קרי אף שישן, שבכיס של מתכת אין חשש
17 שמא יראה טיפת קרי ותבלע, שאין המתכת בולעת.
18 אבין מוסיף על דברי רבי אליעזר: אמר אבין, ושל נחשת עושים את
19 הכיס, שדווקא הוא אינו בולע כלל, אבל שאר מיני מתכת בולעים
20 קצת. ומניין שאין נחשת בולע, (ברתניא) [ברתנן] (פרה פ"ב מ"ה)
21 ששיעור מי חטאת המטמאים את הנושא אותם הוא כדי הזאה, ותנא
22 קמא פירש שהוא כדי שיוכל לטבול בהם את ראשי הגבועלים
23 ולחזות, והיינו שצריך שיהא בהם קצת יותר מהכמות שצריך להזאה
24 עצמה, כיון שהגבועלים בולעים קצת מהמים, רבי יהודה חולק

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא	יום רביעי - ט"ז סיון מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שני - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו	יום חמישי - י"ז סיון מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שלישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שישי - י"ח סיון מפרק פח עד סוף פרק פט
שבת קודש - י"ט סיון פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו	

יום ראשון י"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

45 שיוסבר להלן: וּכְמוֹ שֶׁאֵין בִּיכּוּלֵת שׁוּם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג מִדַּת
46 מְדַלְתּוֹ, - שֶׁל הַקֶּבֶה, שֶׁהִיא הִיכּוּלֵת לִבְרָא יֵשׁ מֵאֵין וּלְהַחֲיוֹתוֹ,
47 - הַבָּאָה מִמֵּדַת הַגְּדוּלָּה, מִדַּת הַחֶסֶד, בְּדִכְתִּיב: - כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:
48 "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" - כִּךְ מִפְּשָׁט אֵין בִּיכּוּלֵת - שֶׁל הַנִּבְרָא, לְהַשִּׁיג
49 מִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
50 בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא מִדַּת -
51 וְכוּת, הַצְמִצּוּם וּמְנִיעַת
52 הַתַּפְשׁוּטוֹת הַחַיּוֹת
53 מְדַלְתּוֹ, - יִתְבָּרַךְ, מְלִירָד
54 וּלְהַתְגַּלּוּת עַל הַנִּבְרָאִים
55 לְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיֵּמָם בְּגִלּוֹי -
56 מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמִצּוּם שֶׁל
57 הַקֶּבֶה פּוֹעֵלֶת שֶׁהַחַיּוֹת
58 הָאֱלֻקִּית (הַמְּחִיָּה וּמְקִימַת
59 אֶת הַנִּבְרָא) לֹא תִהְיֶה גְלוּיָה
60 לַנִּבְרָא, כִּי אִם - שֶׁהַחַיּוֹת
61 תִּהְיֶה בְּחֶסֶתֶר פָּנִים,
62 שֶׁהַחַיּוֹת מְסֻתָּר בְּגוֹף
63 הַנִּבְרָא, וּכְאִילוּ גּוֹף הַנִּבְרָא
64 הוּא - נִרְאֶה כְּדֶבֶר בְּפָנֵי
65 עֲצָמוֹ, - וְכֵאִילוּ וְאֵינוֹ
66 הַתַּפְשׁוּטוֹת הַחַיּוֹת
67 וְהַרוּחָנִיּוֹת - שֶׁל הַכּוּחַ
68 הָאֱלֻקִּי הַמְּהוּוֶה אוֹתוֹ,
69 כִּתְּפֻשׁוֹת הַחַיּוֹת וְהָאֱדוֹר
70 מִהַשְׁמַשׁ, אֱלֹא הוּא -
71 נִרְאֶה כְּדֶבֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.
72 וְאֵף שֶׁבְּאֵמַת אֵינוֹ -
73 הַנִּבְרָא, דֶּבֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ,
74 אֱלֹא - הוּא, כְּמוֹ
75 הַתַּפְשׁוּטוֹת הָאֲדוֹר

76 מִהַשְׁמַשׁ, - כִּךְ הַנִּבְרָא הוּא הַתַּפְשׁוּטוֹת מִמְּקוּרָו, דְּ"אֵין" הָאֱלֻקִּי;
77 וְכִיוּן שֶׁהַנִּבְרָא כָּלֹל בְּמִקְוֵוֹ, בְּכוּחַ הָאֱלֻקִּי, כְּמוֹ הָאֲדוֹר בִּשְׁעָה שֶׁהוּא
78 נִמְצָא בְּתוֹךְ מִקְוֵוֹ, הִיא דְּבַר זֶה צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ שֶׁהַנִּבְרָא יִהְיֶה בְּטֹל
79 בְּמִצִּיאוֹת, בְּאוֹתָהּ מִדַּת שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּטֹל בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקְוֵוֹ, אֵךְ
80 הַסִּיבָה לֹא־יִטְוֹל בְּמִצִּיאוֹת הִיא מִפְּנֵי - מִכָּל מְקוֹם - לְמִרְתּוֹ
81 שֶׁהַנִּבְרָא הוּא הַתַּפְשׁוּטוֹת אֲדוֹר מִמְּקוּרָו בְּלִבּוֹ, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל
82 הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, - כְּבִיכּוּל, אֲשֶׁר כָּל יָכוּל, - שֶׁהוּא לֹא רָק בַּעַל
83 הִיכּוּלֵת שֶׁתַּפְשׁוּט וְיוֹמֶשֶׁךְ מִמֶּנּוּ אֲדוֹר וְחַיּוֹת, אֲלֹא הוּא גַם בַּעַל
84 הִיכּוּלֵת לְצַמֵּם וּלְהַעֲלִים אֶת הָאֲדוֹר וְהַחַיּוֹת - לְצַמֵּם הַחַיּוֹת
85 וְהַרוּחָנִיּוֹת הַנִּשְׁפָּע מִרוּחַ פִּי וּלְהַסְתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִבְטַל גּוֹף
86 הַנִּבְרָא בְּמִצִּיאוֹת - כִּךְ שֶׁלְּמִרְתּוֹ שֶׁהַנִּבְרָא הוּא לֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
87 הַתַּפְשׁוּטוֹת הָאֲדוֹר מִמְּקוּרָו, לֹא יִתְבַטֵּל בְּכָל זֹאת בְּמִצִּיאוֹת, אֲלֹא
88 יִירָאֶה כִּ"מִצִּיאוֹת", כִּ"ש". וְזֶה אֵין בְּשֶׁכָּל שׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג

1 וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁמִּדַּת זוֹ - מִדַּת הַגְּדוּלָּה, שֶׁל חֶסֶד, הֵינּוּ הַתַּפְשׁוּטוֹת
2 חַיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, לְהוֹתָם מִ"אֵין" לִ"יֵשׁ", הִיא שְׂכָחוֹ
3 - וּמַעֲלָתוֹ, שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לְבָדּוֹ, - שֶׁרָק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ
4 קִימַת מַעֲלָה זוֹ וְכוּת זֶה, שֶׁאֵין בִּיכּוּלֵת שׁוּם נִבְרָא לִבְרָא יֵשׁ מֵאֵין
5 וּלְהַחֲיוֹתוֹ, - כְּפִי הַמּוֹבָא
6 בְּמִדְרָשׁ, שֶׁאִילוּ הִיוּ
7 מִתְקַבְּצִים כָּל בְּרוּאֵי עוֹלָם, 1
8 לֹא הִיָּה בִּאֲפֻשְׁרוֹתָם לְבִרְוֹא 2
9 גַם לֹא כִנֵּף שֶׁל "יְתוּשׁ" 3
10 וְלִהְיוֹת בּוֹ נִשְׁמָה; שֶׁכֵּן, 4
11 דְּבַר זֶה הוּא רָק בְּחִיק הַבִּרְוֹא 5
12 לְבִרְוֹא "יֵשׁ" מִ"אֵין". מִדַּת זוֹ 6
13 הִיא לְמַעֲלָה לֹא רָק מִכּוּחַ 7
14 הַנִּבְרָאִים, אֲלֹא גַם לְמַעֲלָה 8
15 מִשְׁכָּל הַנִּבְרָאִים, לְהַבִּין 9
16 וּלְהַשִּׁיג מִדַּת זוֹ - כְּפִי 10
17 שֶׁמוֹסְבֵּר לַהֲלָן: וְגַם מִדַּת זוֹ 11
18 - שֶׁל חֶסֶד, לְבִרְוֹא "יֵשׁ" 12
19 מִ"אֵין", הִיא לְמַעֲלָה 13
20 מִהַשְׁכָּלָתָהּ כָּל הַבְּרוּאִים 14
21 וְהַשְׁתַּנְתָּם, שֶׁאֵין בָּהֶם בְּשֶׁכָּל 15
22 שׁוּם נִבְרָא לְהַשְׁכִּיל - 16
23 בְּכוּחַ הַחֲכִמָּה, וּלְהַשִּׁיג - 17
24 בְּכוּחַ הַבִּינָה, מִדַּת זוֹ 18
25 וּבִיכּוּלֵת לִבְרָא יֵשׁ מֵאֵין 19
26 וּלְהַחֲיוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ 20
27 מֵאֵין הוּא דֶּבֶר שֶׁלְּמַעֲלָה 21
28 מִשְׁכָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי הִיא 22
29 - הַתְּהַחֲוֹת "יֵשׁ" מִ"אֵין", 23
30 מִמִּדַּת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
31 - בְּרוּךְ - הוּא, וְהַקְּדוּשָׁה -

32 בְּרוּךְ - הוּא וּמִדּוּתָיו, - אֲחָדוֹת פְּשׁוּט, בְּרִאֲיָא - כְּפִי שֶׁכְּתוּב
33 בְּזֶהֱרָה הַקְּדוּשָׁה דְּ"אֵיהוּ וְנִרְמָזוּי חֵד", - שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ וְכֵלּוֹ
34 וְכוּחֹתָיו (כְּלוּמֵר, מִדּוּתָיו) הֵם דְּבַר אֶחָד; וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין בִּיכּוּלֵת שׁוּם
35 נִבְרָא לְהַשִּׁיג בְּרִאֲוֹ - כְּלוּמֵר, אֶת הַקֶּבֶה, כִּךְ אֵינוֹ יָכוּל - שְׁכָלוֹ
36 שֶׁל הַנִּבְרָא אֵינוֹ מְסוּגֵל, לְהַשִּׁיג מִדּוּתָיו. - שֶׁל הַקֶּבֶה, שֶׁכֵּן, כְּאִמּוֹר,
37 מִדּוּתָיו הֵן דְּבַר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַשֵּׁם שֶׁאֵי אֲפֻשֶׁר לְהַשִּׁיג אוֹתוֹ
38 יִתְבָּרַךְ, כִּךְ אֵי אֲפֻשֶׁר לְהַשִּׁיג אֶת מִדּוּתָיו וְכוּחֹתָיו. - כָּל זֶה בִּאֲשֶׁר
39 לְמִדַּת הַחֶסֶד - הַתְּגַלּוּת וְהַתַּפְשׁוּטוֹת הַכּוּחַ הָאֱלֻקִּי לְבִרְוֹא "יֵשׁ" מִ"אֵין"
40 - וְכִךְ הַדְּבַר גַּם בִּאֲשֶׁר לְמִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמִצּוּם, הַמְּשַׁפְּיעָה לְהַסְתִּיר
41 עַל הַכּוּחַ הָאֱלֻקִּי שֶׁלֹּא יִתְגַּלֵּה בְּנִבְרָא, שֶׁהִרְיָ לֹלֵא זֹאת הִיָּה הַנִּבְרָא,
42 כְּלוּמֵר יִשׁוּתוֹ וּמִמְשׁוּתוֹ, מִתְבַטֵּל בְּמִצִּיאוֹת; וּמִן הַהִכָּרַח שִׁיחִיד
43 הַצְמִצּוּם וְהַכִּסּוּי, שֶׁהַכּוּחַ הָאֱלֻקִּי יִהְיֶה מוּחָבָא מִהַנִּבְרָא, שֶׁגַם כּוּחַ
44 אֱלֻקִּי זֶה שֶׁל צְמִצּוּם וְהַעֲלָם הוּא לְמַעֲלָה מִשְׁכָּל הַנִּבְרָאִים - וְכִפִּי

1 מהות הצמצום והסתרה, ושיהיה אף על פיריבן – למרות
2 הצמצום וההסתרה, גוף הנברא נברא מאין לישי, – שלכאורה, כדי
3 להוות מ"אין" ל"יש" צריך הרי להיות להיפך: ההתגלות של הכוח
4 האלקי, שהרי התהוות היא התגלות ולא הסתרה – כיצד, איפוא, הם
5 שני הדברים יחד: מצד אחד
6 – התגלות הכוח האלקי
7 להוות את הנברא, ומצד שני
8 – צמצומו והסתרו של הכוח
9 האלקי? – מפני שאילו לא
10 יסתתר היה הרי הנברא בטל
11 במציאות, ואם כן הרי זה

12 ענין ששום שכל של נברא אינו יכול להשיג, כמ"ל שאין יכולת
13 בשכל שום נברא להשיג מהות הנברא מאין לישי. – כך אין
14 הוא יכול להשיג את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יכול
15 להיראות כ"מציאות". לפי מה שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה
16 כ"יש" ו"מציאות", בא מסיבת כח הגבורה והצמצום שלמעלה –
17 משום שכשם שיש לו היכולת להאיר ולגלות אור וחיות, כך יש לו
18 גם היכולת לצמצם ולהסתיר את האור והחיות – אפשר לכאורה

שער היחוד והאמונה

מהות הצמצום והסתרה ושיהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
מאין לישי כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
מהות הבריאה מאין לישי.

19 לחשוב שהצמצום וההעלם הוא אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא
20 רק הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי
21 הקב"ה, הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא על ידי כוח
22 הצמצום המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו –
23 מציין מיד רבנו הזקן להלן
24 ומסביר, ששניהם, כוח
25 הגילוי לגלות את האור
26 והחיות, וכוח הצמצום
27 להסתיר את האור והחיות,
28 הם שניהם באמת דבר אחד
29 – שכן, זהו הענין של אור
30 וכלי, המאחדים בתכלית ובשרשם הם ענין אחד לגמרי – וקיים הרי
31 כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם", וכפי שמובאת בשולחן ערוך
32 אורח חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה נקרא כיסוי כשאדם
33 מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו "עצם", כך גם
34 בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם שניהם דבר אחד, אין
35 זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתרה הוא רק לגבי הנבראים, להסתיר
36 כדי שהנבראים יראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

יום שני י"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, [והנה בחי' הצמצום... עד עמ' 158, ל"ח:

61 ברוחניות למעלה, שישנן ה' גבורות למעלה, היוצרות ענין כ"ב
62 אותיות עליונות, ושרש' ה' גבורות הוא – הבחינה הנקראת
63 ב"קבלה" "בוצינא דקרדוניתא", – פירוש המלה "קרדוניתא"
64 בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו שזו בחינה של העלם וחושך
65 שלמעלה מאור, ש"היא –

66 בחינת גבורה עלאה
67 ד"עתיק יומין", – בפנימיות
68 הכתר, ושרש' תהקדים הוא
69 גם כן – בחינת חסד
70 ד"עתיק יומין", פירוש
71 ל"דועי תן: – כפי שהדבר
72 ידוע ללומדי החכמה
73 הנסתרה, תורת הקבלה.
74 וכיון שגם הצמצום של
75 אותיות וגם הגילוי של אור
76 וחיות אלקי, שרשם אחד
77 ב"עתיק יומין", מובן הדבר
78 שהצמצום וההסתרה אינם

79 הסתרה אמיתית, שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם הם
80 "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום וההסתרה,
81 המסתירים כדי שהכוח האלקי המהווה את הנברא לא יראה, אין
82 בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח", אלא רק לגבי הנבראים
83 בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואילו לאמיתו של
84 דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

37 [והנה, בחינת הצמצום והסתרה החיות נקרא – בלשון תורת
38 הקבלה, בשם "כלים", ו"חיות עצמו" – התגלות החיות, נקרא
39 בשם "אור", – שהיא ענין של אור וגילוי; ש"כמו ש"הכלי מכסה
40 על מה שבתוכו – כך בחינת הצמצום מכסה ומסתיר האור
41 ו"חיות השופע"; – הצמצום
42 מכסה ומסתיר על האור
43 והחיות האלקית השופעת
44 לנבראים, שהאלקות לא
45 תיראה, ו"כלים תן הן
46 האותיות, – של "עשרה
47 מאמרות", או חילופיהן (כפי
48 שאותיות מתחלפות
49 באותיות אחרות) ו"עשרה
50 מאמרות" הם החיות
51 המהווה ומחיה את
52 הנבראים, ש"שרשן" – של
53 האותיות, הן ה' אותיות
54 מנצפ"ך, – שהן "כפולות",

55 ישנו כ' וישנו כ' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר
56 ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי – ש"הן ה'
57 גבורות – אלו הן חמש בחינות הגבורה, תהקלקות ומפרידות
58 תהכל והקול פה' מוצאות תפה להתהוות כ"ב אותיות, – כפי
59 שהדבר לדוגמה בגשמיות, שעל ידי ה' מוצאות הפה" מתחלק
60 ונבדל הכל הקול להברות נפרדות של אותיות ומילים – כך גם

יום שלישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, פרק ה והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת הנבראים. כאן הוא
מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק משכל הנבראים, אלא גם
למעלה משכל והשגת הנשמות שמעולם האצילות; שגם נשמת
משה רבנו, שהיתה נשמה מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול
להשיג מדות עליונות אלו
שהן דבר אחד עם הקב"ה
עצמו. והנה על זה – על
המדובר כאן, שמדות חסד
וגבורה הן למעלה מהשכל,
אמרו בזהר, דלעילא,
בסטררא דקדושה עילאה, –
שלמעלה, בצד ה"קדושה
עליונה", כלומר, בעולם
האצילות שהוא למעלה
מעולמות בריאה – יצירה –
עשיה, אית ימינא ואית
שמאלא, יש "ימין" ויש
"שמאל", דהיינו חסד
וגבורה, פרוש, – שכן, מה
היא הרבותא שלמעלה
ישנם חסד וגבורה? אלא

1 פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים נראים
2 ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של הקב"ה,
3 הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן, למרות שהנברא
4 נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו תמיד ובלי הפסק
5 מ"אין" ל"יש", הרי כיוון שהחיות
6 והכוח האלקי אינם בהתגלות
7 לנבראים, חש הנברא את עצמו
8 כאילו הוא דבר לעצמו, ואין
9 נראית בנברא האמת שהוא רק
10 התפשטות מהזיו של מקורו
11 בלבד, כמו ההתפשטות של
12 האור והזיו מהשמש.
13 והנה, על זה – על מה
14 שדובר, שכל התהוותם של
15 הנבראים, שייראו ויחשו
16 עצמם ל"מציאות יש", באה
17 על ידי מדת הצמצום, אמרו
18 רבותינו וזכרונם לברכה:
19 "בתחלה עלה במחשבה –
20 העליונה, לברא את
21 העולם במדת הדין, –

שער היחוד והאמונה

פרק ה והנה על זה אמרו רז"ל בתחלה עלה
במחשבה לברוא את העולם
במד"ה ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת
רחמים דהיינו התגלות אלהות על ידי צדיקים
ואותות ומופתים שבתורה. והנה על זה אמרו
בוהר דלעילא בסטרא דקדושה עילאה אית ימינא
ואית שמאלא דהיינו חסד וגבורה פי' דשתיהן הן
מדות אלהות למעלה משכל הנבראים והשגתם
דאיהו וגרמוהי חד בעולם האצילות ואף השגת
משה רבינו עליו השלום בנבואתו לא היתה בעולם
האצילות אלא על ידי התלבשותו בעולם הבריאה
ואף גם זאת לא בשתי מדות אלו חו"ג אלא על ידי
התלבשותו במדות שלמטה מהן במדרגה שהן מדות
נצח הוד יסוד [כמ"ש בשער הנבואה] רק שמתן

22 שהיא מדת הגבורה והצמצום, ראה שאין העולם מתקיים – במדת
23 הדין והצמצום בלבד, שתף בו – בעולם, מדת הרחמים, לכאורה
24 אין הדברים מובנים, שהרי הקב"ה הוא "חפץ חסד" ורוצה לעשות
25 חסד עם הנבראים, מודע, איפוא, המחשבה הראשונה היתה לברוא
26 את העולם במדת הדין? – אלא, לפי מה שהוסבר, מובן הדבר: היות
27 וכל מציאותם של הנבראים שייראו ויחשו עצמם ל"מציאות" באה
28 דוקא על ידי מדת הדין והגבורה, המכסה על החיות האלקית,
29 ולולא הסתרה זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה
30 היא הרי שתהיה "מציאות" של נבראים, שכן, רק אז שייך בהם ענין
31 העבודה שעל-ידיה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור העבודה
32 – הרי, שדוקא על ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים הם במצב של
33 ביצוע תכלית הבריאה. לכן, עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא
34 את העולם במדת הדין, אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה
35 קיום לעולם – שכן, אז היתה חיות הקדושה מכוסה לגמרי בעולם.
36 והעבודה לגלות את החיות האלקית בעולם היתה קשה ביותר – לכן
37 "שתף" בעולם מדת הרחמים, שתהיה התגלות קדושה ואלקות
38 בעולם. דהיינו – "שיתוף מדת הרחמים" משמעה: התגלות אלהות
39 בעולם, על ידי צדיקים – ועל ידי ואותות ומופתים שבתורה
40 – על ידי זה נראה ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה מן הטבע. בפרק
41 הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת החסד וההתפשטות
42 של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", והן מדת הגבורה,
43 לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה בהתגלות

הכוונה היא, שגם גבורה (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה
מהשגת הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה
ב"סטרא דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חס ושלום,
אלא הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד)
וה"שמאל" (גבורה) הרי, למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי,
הם – באופן של "שני הפכים בנושא אחד", מפני שניהם מאוחדים
בתכלית עם אין סוף ברוך הוא, דשתיהן – גם חסד וגם גבורה, הן
מדות אלהות למעלה משכל הנבראים והשגתם, דאיהו
וגרמוהי חד בעולם האצילות – הוא יתברך והכלים שלו (ומדותיו)
הם דבר אחד בעולם האצילות, גם מדת החסד וגם מדת הגבורה
מיוחדות שתיהן בתכלית אתו יתברך. ואף השגת משה רבינו עליו
השלום בנבואתו, – שהשיג במראה הנבואה שלו, לא היתה
בעולם האצילות, – עצמו, שכן עולם האצילות הוא למעלה גם
משכלו והשגתו של משה רבנו, אלא על ידי התלבשותו בעולם
הבריאה – על ידי התלבשות מדרגת ה"אצילות" בעולם הבריאה;
ואף גם זאת, – גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת בעולם הבריאה,
איזו מדרגה של "אצילות" השיג – לא בשתי מדות אלו – חסד
וגבורה? – היתה השגת משה רבנו, אלא על ידי התלבשותו
המוקדמת, במדות שלמטה מהן במדרגה, שהן מדות נצח-הוד-
יסוד – מדת הנצח היא "ענף" בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא
"ענף" ממדת הגבורה – כפי שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה
למדרגות שלמטה ממנה, [כמו שכתוב בשער הנבואה]. –

1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פי"ב, טו. 2. חלק א נג, א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפ"שנ"ת באגה"ק (סי"ט) מובן שאין הכוונה – שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) – אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) דבזה עסקין – היתה ע"י התלבשותם

1 שבמדריגה זו היתה השגתו של משה רבנו עליו השלום. רק שְׁמַתָּן
2 שְׂכָרָם שֶׁל צְדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן, הוּא הַשְׁגַּת הַתַּפְשׁוּת הַחַיִּית
3 וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ – חֶסֶד וְגִבּוּרָה – שְׁבִתוֹר שֶׁכֵּר
4 יְכוּלִים הֵם לִקְבֹּל הַהִתְפַּשּׁוּת מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ, וְהוּא – הַתַּפְשׁוּת
5 הַחַיִּית מִשְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד
6 וְגִבּוּרָה, הִיא מִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת
7 הַצְּדִיקִים שֶׁעֲסָקוּ בַּתּוֹרָה
8 לְשִׁמָּה בְּעוֹלָם הַהֵן. כִּי
9 מִהַתַּפְשׁוּת שְׁתֵּי מַדּוֹת
10 אֱלֹ נִמְתָּח רִקְעָה – אוֹר
11 מִקֵּץ, עַל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבָּנִן
12 עֵדֶן, – אוֹר מִקֵּץ זֶה מַעֲנִיק
13 כּוֹחַ לֵאוֹתָן נִשְׁמוֹת שְׁתּוּכָנָה
14 "לִקְבֹּל" הַהִתְפַּשּׁוּת מִשְׁתֵּי
15 מַדּוֹת אֱלֹ, וְרִקְעָה זֶה נִקְרָא
16 "וְהוּא דְאוֹרֵיָא", – סוֹד
17 הַתּוֹרָה, הַעֲנִין בַּתּוֹרָה
18 שֶׁבְּחִינַת רִז וְסוֹד, וְכֵן –
19 בְּרִיקָה, סוֹד כ"ב אוֹתִיּוֹת
20 הַתּוֹרָה, – וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
21 הֵן הָרִי גַם כֵּן לַמַּעֲלָה מִשְׁכָּל וְהַבְנַת הַתּוֹרָה, הַתְּתוּנָה – הַתּוֹרָה נִיתְנָה
22 מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ, בְּרִבְרִיב: – כִּמוּ שְׁכַתּוֹב: "מִיִּמִּינוּ אֵשׁ דָּת

שער היחוד והאמונה

שְׂכָרָם שֶׁל צְדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן הוּא הַשְׁגַּת הַתַּפְשׁוּת
הַחַיִּית וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ חו"ג וְהוּא
מִזּוֹן נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁעֲסָקוּ בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה בְּעו"ה
כִּי מִהַתַּפְשׁוּת שְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ נִמְתָּח רִקְעָה עַל
הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבָּנִן עֵדֶן וְרִקְעָה זֶה נִקְרָא וְהוּא דְאוֹרֵיָא
וְכֵן סוֹד כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הַנִּתְּנָה מִשְׁתֵּי מַדּוֹת
אֱלֹ כְּדִכְתִּיב מִיִּמִּינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ וּמִרְקִיעַ זֶה נִטָּף
טַל לְמִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת דִּהִינּוּ יָדִיעַת סוֹד כ"ב אוֹתִיּוֹת
הַתּוֹרָה כִּי הָרִקְעָה הַזֶּה הוּא סוֹד הַדַּעַת וְהַתּוֹרָה הִיא
מִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת בְּג"ע וְהַמַּצּוֹת הֵן לְכוּשִׁים כִּמְבוֹאֵר
כֹּל זֶה [בְּוֹהַר וִיקְהַל דָּף ר"ט וְר"י וְבַע"ח שְׁעַר מ"ד
פֶּרֶק ג']:

יום רביעי ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פ, פרק ו והנה שם... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

45 פֶּרֶק ו. בַּפֶּרֶק ד' הַסְבִּיר רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן, שְׁתֵּי הַמַּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת – מַדַּת הַחֶסֶד
46 וְהַהִתְפַּשּׁוּת שֶׁל הַחַיִּית הָאֱלֵקִית לִבְרוֹא וְלַהֲחִיּוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים, וּמַדַּת
47 הַגִּבּוּרָה וְהַצְמָצוֹם הַמַּסְתִּירָה עַל הַחַיִּית הָאֱלֵקִית הַמְּהוּוּה וּמַחִיָּה אֶת הַנִּבְרָא
48 (כְּדִי שֶׁהַנִּבְרָא יוֹכֵל לַחוֹשׁ אֶת עֲצָמוֹ לִ"מַצִּיאוֹת יֵשׁ") – יֵשׁ לִשְׁתִּיָּהוּן שׁוֹרֵשׁ אַחֵד;
49 וְאִשֶּׁר מִכִּיּוֹן שֶׁהֵן "עֶצֶם" אַחֵד,
50 לֹא יְכוּלִים הַצְמָצוֹם וְהַגִּבּוּרָה
51 לַהֲיִית הַסְתָּרָה אֲמִיתִית, שֶׁכֵּן
52 "אֵין עֶצֶם מַסְתִּיר עַל עֶצֶם".
53 בְּרַם, כֹּל זֶה אִמּוֹר לִגְבִּיהֵן כִּפִּי
54 שֶׁהֵן בְּשִׁרְשָׁן, וְאִילוּ כִּפִּי שֶׁהֵן
55 בְּהַתְּגַלּוּת בְּסִפִּירָה וּמַדָּה, אִפְשָׁר
56 לְכַאוֹרָה לַחֲשׂוֹב, שֶׁהֵן אֲבָן שְׁתֵּי מַדּוֹת נִפְרָדוֹת וְהַפְּכִיּוֹת אַחַת מִהַשְׁנִיָּה – מַדָּה
57 אַחַת הִיא חֶסֶד וְגִילּוּי, וְהַשְׁנִיָּה – גִּבּוּרָה, צְמָצוֹם וְהַעֲלָם,
58 וּבַפֶּרֶקנוּ יִסְבִּיר, שֶׁגַּם כִּפִּי שְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹ הֵן בְּהַתְּגַלּוּת, הֵן בְּהַתְּכַלּוּת אַחַת
59 עִם הַשְׁנִיָּה. שֶׁהִרֵּי, תְּכִלִּית וְכוּנָה הַהֶעֱלָם הִיא כְּדִי שִׁיּוּכָל לַהֲיִית עוֹלָם
60 וְנִבְרָאִים גְּשָׁמִיִּים – שֶׁכֵּן, אִם הַחַיִּית הָאֱלֵקִית הִיתָה בְּהַתְּגַלּוּת, הִיוּ הַנִּבְרָאִים
61 בְּטִלִּים בְּמַצִּיאוֹת וְלֹא הִיתָה שׁוֹם מַצִּיאוֹת כֹּלֵל שֶׁל נִבְרָאִים – הָרִי שְׁתִּכְלִית
62 הַצְמָצוֹם וְהַהֶעֱלָם שֶׁל גִּבּוּרָה הִיא בְּאִמַּת עֲנִין שֶׁל חֶסֶד, כִּךְ שֶׁשְׁתִּיָּהוּן חֶסֶד
63 וְגִבּוּרָה, הֵן בְּהַתְּכַלּוּת. וְלִמָּה הַדָּבָר כִּךְ? – מִפְּנֵי שֶׁשְׁתִּיָּהוּן מֵאוֹחֲדוֹת עִם
64 הָאֵין-סוֹף, הָרִי הֵן מִמִּילָא "עֶצֶם" אַחֵד גַּם כִּשֶּׁהֵן שְׁתֵּי מַדּוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה.

שער היחוד והאמונה

13 פֶּרֶק ו והנה שם אלהים הוא שם מדת הגבורה
14 והעצמות ולכן הוא גם כן
15 בְּגִימַטְרִיא הַטֵּבַע לִפִּי שְׁמַסְתִּיר הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה
16 הַמְּהוּוּה וּמַחִיָּה הָעוֹלָם וְנִרְאָה כְּאִילוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד
17 "הַטֵּבַע", – בְּמִלָּה "הַטֵּבַע"

23 לְמוֹ, – דַּת, תּוֹרָה, בָּאָה מִ"יִּמִּין", מִ"חֶסֶד", וְהִיא גַּם עֲנִין שֶׁל "אֵשׁ",
24 "גִּבּוּרָה", וּמִרְקִיעַ זֶה – וּמֵאוֹר מִקֵּץ זֶה, נִטָּף טַל לְמִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת,
25 – כְּלוּמֹר, מִדֵּה-רִקְעָה נִמְשָׁךְ אוֹר פְּנִימִי לְנִשְׁמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין הַ"מִּזּוֹן"
26 – אוֹר פְּנִימִי שֶׁמִּשְׁיָגִים אוֹתוֹ, דִּהִינּוּ – כְּלוּמֹר: יָדִיעַת סוֹד כ"ב
27 אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי
28 הָרִקְעָה הַזֶּה הוּא סוֹד
29 הַדַּעַת, – וְהַטַּל שְׁנוּטָף
30 מִמֶּנּוּ, הוּא יָדִיעַת סוֹד כ"ב
31 אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה
32 הִיא מִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת בְּגֵן
33 עֵדֶן, וְהַמַּצּוֹת הֵן לְכוּשִׁים,
34 כִּמְבוֹאֵר כֹּל זֶה [בְּוֹהַר –
35 פֶּרֶשׁת וִיקְהַל דָּף ר"ט וְר"י,
36 וְכַעֲזֵן חִיִּים שְׁעַר מִד פֶּרֶק
37 ג]: – הָרִי מוֹסְבֵּר כֵּן,
38 שְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה
39 שְׁמַצִּילוֹת, הֵן לַמַּעֲלָה
40 מִשְׁכָּל וְהַשְׁגָּה לֹא רַק שֶׁל
41 הַנִּבְרָאִים, אֲלֹא גַם שֶׁל
42 נִשְׁמוֹת שֶׁמַּעֲלִים הָאֲצִילוֹת,
43 וְרַק בְּדֶרֶךְ שֶׁל קְבִלַת שֶׁכֵּר יְכוּלִים הַנִּשְׁמוֹת בְּגֵן עֵדֶן לִקְבֹּל
44 הַהִתְפַּשּׁוּת מִשְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה.

וְהַחַיִּית הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַיּוֹ"ה וּמִתְּהוּ מֵאֵין לֵישׁ, – שענינו של
 "הוי" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל אור זה
 מסתיר שם אלקים, וזאת כדי שלא יתגלה לנבראים ויבטלו
 בַּמִּצִּיאוֹת. – אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין" ל"יש", היה
 מתגלה לנבראים, היו הם
 בטלים במציאות – הרי,
 שדווקא על ידי ההסתרה
 שמשם אלקים, קיימת
 מציאות הנבראים, וממילא
 – וְהָרִי בְּחִינַת גְּבוּרָה זֶה
 וְצִמְצוּם הָאֵלֹהִים – ההסתרה
 המסתירה על החיות
 האלקית, הוא – לא רק
 צמצום והעלם, אלא גם כֵּן
 בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁהָעוֹלָם יִפְנֶה בּוֹ, – זהו "כי אמרתי עולם חסד
 יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא על ידי בחינה של חסד; וכיוון
 שבלעדי הצמצום וההעלם של שם אלקים לא היתה יכולה להיות
 שום מציאות של עולם, הרי שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה
 הוא – חסד, כדי שתוכל להיות המציאות של עולם, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת
 גְּבוּרָה חֲפִלּוּלָה בְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל-ידו מתבצעת
 התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק מחסד⁶.

כָּאֵלֹהִים הָעוֹלָם עוֹמֵד – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמיד,
 וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטִּבֵּעַ. – גם אותם דברים, בהם נראית איזו
 התחדשות, הרי גם התחדשות זו קבועה בסדר הנקרא דרך הטבע. –
 המלה "טבע", כפי שהיא מוסברת בחסידות, יש בה כמה פירושים,
 ומהם: "טבע" במשמעות של
 קביעה, כלשון חכמינו ז"ל;
 "כל המשנה ממטבע שטבעו
 חכמים". כמו כן "טבע"¹
 מלשון "טבעו בים סוף", כמו
 דבר שטבעו במים, מכסים
 עליו המים והוא אינו נראה
 כלל – כך "טבעוה" כביכול
 החיות האלקית בנבראים,⁶
 שאין היא נראית כלל. וְשֵׁם
 "אֱלֹהִים" זֶה, – לא כפי ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי
 ששם אלקים משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה
 כאילו הוא מתנהג בדרך הטבע, הוא מִגֵּן וְנִרְתָּק לְשֵׁם הַיּוֹ"ה, –
 כאמור לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי'
 הוא כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של
 שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי
 שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, לְהַעֲלִים הָאֵוֶר

שער היחוד והאמונה

יום חמישי י"ז סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 160, והנה מהתכללות המדות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

וְהִנֵּה, מִתְּחִלָּתָה הַמִּדּוֹת זֶה בָּזוּ – מן העובדה שלמרות שהן
 מדות הפכיות – חסד היא
 מדה הפכית מגבורה – אף
 על פי כן הן כלולות אחת
 מהשניה, נִרְאָה לְעֵינֵינוּ –
 רואים במוחש, דְּאֵיֵהוּ
 וְנִרְמְזוּיָהּ חֵד, – שהוא
 והנה מהתכללות המדות
 7 לְכֵן הֵן מְתִיחָדוֹת זֶה בָּזוּ
 8 וּבְלִלּוֹת זֶה בָּזוּ, כְּמֵאֲמַר
 9 אֱלֹהֵינוּ: – ב"פתח אליהו"
 10 שבהקדמת תיקוני זהר:

שער היחוד והאמונה

2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון
 רבנו הזקן לומר, שדוקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו'
 – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא אחרא להחיותן – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין
 של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל !), והיא: הרי המדובר
 במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבורה צמצום לאין קץ, העלם בתכלית.
 ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי' לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין
 הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ז החומרי (שאין תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל
 ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק
 וכו') ועפ"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממציאותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה –
 מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממציאותו. וזהו ג"כ ב' הענינים 1) דגבו' זו היא ג"כ חסד נלא העלם
 לבד, כ"א שתהי' מציאותו. 2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טפת הגשם –
 ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוית וביחד עם זה היא ג"כ
 לאזט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות;
 המסתכל בשמש שלא ע"י זכוית שחורה עיניו כהות".

1 "וְאֵתָהּ הוּא דִקְשִׁיר לֹון וּמִיחֵד לֹון וכו', – אתה הקב"ה מקשר
2 את הספירות והמדות ומאחד אותן, וְכִּי מִינֵךְ לִית יְחִוּדָא בְּעִלְיָא
3 כו". – ומבלעדך אין שום יחוד בעליונים (במדות שלמעלה). להלן
4 יסביר רבנו הזקן, שכיוון ששם אלקים, מדת הגבורה והצמצום, הוא

5 דבר אחד עם שם הוי', עם
6 מדת החסד והגילוי, הרי
7 מובן ממילא שההעלם
8 וההסתר שמשם אלקים,
9 באמת אין הוא הסתר כלל,
10 שהרי אין עצם מסתיר על
11 עצם – ודבר זה מחייב,
12 שהנבראים הם באמת
13 בטלים לגמרי לגבי מקורם.
14 וְזֶהוּ שִׁבְתֻּבִּי? "וְהַשְׁבֵּת"
15 אֶל לִבְכָּךְ, בִּי ה' הוּא
16 הָאֱלֹהִים", – על פסוק זה
17 הקשה בפרק הראשון: וכי
18 תעלה על דעתך שיש
19 אלקים נשרה – שריו –
20 מתחת לארץ, שצריך
21 להזויר כל כך "והשבות אל
22 לִבְכָּךְ", ש"ה' הוא האלקים"
23 גם "בארץ מתחת" ובאופן
24 של "אין עוד" – אך כפי
25 שמוסבר כאן, אין הפירוש
26 שהוי' הוא האל-האדיר
27 "בשמים ממעל" ויעל הארץ
28 מתחת" ובלעדו אין אל-
29 אחר, אלא הפירוש הוא
30 שבלעדו אין שום דבר, כי

31 הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך להיות "והשבות אל לִבְכָּךְ" –
32 להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי' הוא האלקים", פִּירוּשׁ שְׁשֵׁנִי שְׁמוֹת
33 אֱלֹו – הוי' ואלקים, הֵם אֶחָד מִמֶּשׁ, – למרות שהוי' הוא חסד
34 והתגלות, ואלקים – צמצום והעלם, ובכל זאת הם דבר אחד ממש,
35 שְׁנֵם שֵׁם "אֱלֹהִים" הַמְצַמֵּם וּמַעֲלִים הָאוֹר, – של החיות
36 האלקית המהווה את העולם והנבראים, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד בְּמֹו שֵׁם
37 הַיְוִ"ה, מִשּׁוּם שְׁמִדוּתָיו שֶׁל תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְתִיחֶדוֹת עֲמֹו
38 בְּיַחְוֵד גְּמוּר, וְהוּא וְשִׁמּוֹ אַחֶר, שְׁמִדוּתָיו הֵן שְׁמוֹתָיו. – ועל כך
39 אומרים "הוא ושמו אחד", וְאֵם בֶּן – כשתדע ותבין ששם אלקים
40 הוא דבר אחד עם שם הוי', מְמִילָא תִדַּע שֶׁ"בְּשֵׁמִים מִמַּעַל וְעַל
41 הָאָרֶץ מִתַּחַת – אֵין עוֹד", – מבלעדו יתברך. פִּירוּשׁ – של "אין
42 עוד": שְׁנֵם הָאָרֶץ תְּחִמְרִית שְׁנִירָאִית יֵשׁ גְּמוּר לְעֵין כֹּל, הוּא אֵין
43 וְאֵפֶס מִמֶּשׁ לְגַבִּי תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בִּי שֵׁם "אֱלֹהִים" אֵינוֹ

שער היחוד והאמונה

דקשיר לֹון ומיחד לֹון וכו' ובר מינך לית יחודא
בעילאי כו' זו"ש והשבות אל לבבך כי ה' הוא
האלהים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש
שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור הוא בחי'
חסד כמו שם הוי"ה משום שמדותיו של הקדוש
ברוך הוא מתיחדות עמו ביחוד גמור והוא
ושמו אחד שמדותיו הן שמותיו ואם כן ממילא
תדע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד
פי' שגם הארץ החומרית שנראית יש גמור לעין
כל היא אין ואפס ממש לגבי הקדוש ברוך הוא
כי שם אלהים אינו מעלים ומצמצם אלא לתחתונים
ולא לגבי הקב"ה מאחר שהוא ושמו אלהים אחד
ולכן גם הארץ ומתחת לארץ הן אין ואפס ממש
לגבי הקב"ה ואינן נקראות בשם כלל אפילו בשם
עוד שהוא לשון טפל כמאמר רז"ל יהודה ועוד
לקרא וכגוף שהוא טפל לנשמה וחיות שבתוכו
[זו"ש אהללה ה' בחיי אומרה לאלהי בעודי
שהחיים נמשכים משם הוי"ה והעוד שהוא הגוף
הטפל משם אלהים] לפי שהנשמה אינה מהוה
הגוף מאין ליש אבל הקב"ה המהוה את הכל
מאין ליש הכל בטל במציאות אצלו כמו אור
השמש בשמש.

מַעֲלִים וּמְצַמֵּם אֱלֹו לְתַתְּחוּנִים, – שהעובדה שבגלל ההעלם
של שם אלקים נראים הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי הנבראים
ה"תחתונים" בלבד, כאמור לעיל, וְלֹא לְגַבִּי תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
מֵאַחֶר שֶׁהוּא וְשִׁמּוֹ "אֱלֹהִים" – אַחֶר, – הרי שאין שם אלקים
יכול להסתיר לגבי הקדוש
ברוך הוא. וְלִבְנֵי נֶם הָאָרֶץ
וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן אֵין
וְאֵפֶס מִמֶּשׁ לְגַבִּי תְּקוּדָשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵינוֹ נִקְרָאֹת
בְּשֵׁם כָּלֵל, אֲפִלּוּ – לא,
בְּשֵׁם "עוֹד" שֶׁהוּא לְשׁוֹן
טָפֵל, – "עוֹד" – דבר נוסף,
שהוא טפל לדבר העיקרי
הראשון, כְּמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ
וְכִרְוֵם לְכַרְכְּהָ: "הַיְוִדָה
וְעוֹד לְקֵרָא", – בתמיהה.
בשעה שישנה ראייה
מפורשת מפסוק שבתורה,
לא מתאים להביא ראייה
מהנהגתו של יהודה, גם לא
ראייה באופן טפל – הרי
ש"עוֹד" הוא מלשון טפל,
וְכִגּוּף שֶׁהוּא טָפֵל לְנִשְׁמָה
וְחַיּוֹת שִׁבְתֻּבִּי – אף לא
כמו שהגוף, המקבל את
חיותו מן הנשמה שבקרבו,
טפל לנשמה שבו. [וְזֶהוּ
שִׁבְתֻּבִּי: "אֶהְלֵלָה ה'
בְּחַיִּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי
בְּעוֹדִי", – בגופי, הרי
שהגוף נקרא "עוֹד", וביחס לגוף נאמר "אזמרה לאלקי", שכן –
שִׁתְּחִיִּים – הנשמה, נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הַיְוִ"ה, וְהָ"עוֹד" שֶׁהוּא הַגּוּף
הַטָּפֵל – מִשֵּׁם "אֱלֹהִים"], – לכן כתוב לגבי "חיי" שם הוי' –
"אהללה הוי' בחיי", ולגבי "עודי" – השם אלקים – "אזמרה לאלקי
בעודי". – כלומר, ביטול הגוף לגבי הנשמה הוא באופן של "עוֹד",
טפל לנשמה, אך אין הוא בטל במציאות לגבי הנשמה – מדוע? לְפִי
– מפני, שְׁתִּנְשָׁמָה אֵינָה מְתִיחָה הַגּוּף מֵאֵין לִישׁ, – היא רק מוסיפה
לגוף את ענין החיים בלבד, לכן נקרא הגוף על כל פנים טפל לגבי
הנשמה, שהיא החיות שלו, העיקר שלו. אֲכָל תְּקוּדָשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
הַמְתִּיחָה אֶת הַכֹּל מֵאֵין לִישׁ – הַכֹּל בְּטֵל בְּמַצִּיאוֹת אֲצִלוֹ,
– כיוון שהקב"ה יוצר את המציאות כולה מ"אין" ל"יש"
שהמציאות אינה אף בבחינת "טפל", כְּמֹו אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּשִׁמְשׁ.
– כך כל נברא בטל במציאות אליו יתברך.

יום שישי י"ח סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

- 1 ולכן הצרך הכתוב להזהיר "וידעת היום והשבת אל לבבך
2 וגו'", — ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" — דבר זה מן
3 ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך ולחשוב
4 אחרת, שלא תעלה על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ
5 ומלאה הם דבר נפרד
6 בפני עצמו, — נפרד
7 מהקב"ה שברא אותם
8 ומחיה אותם, והקדוש
9 ברוך הוא ממלא כל
10 העולם בהתלכשות
11 הנשמה בגוף, — להחיות
12 את הגוף — כך ממלא
13 הקב"ה את העולם כדי
14 להחיותו, ומשפיע —
15 הקב"ה, ב"ח הצומח בארץ,
16 — זהו החיות שבגלוי בארץ,
17 וב"ח התנועה בגלגלים,
18 ומניעים ומנהיגים ברצונו,
19 כמו שהנשמה מניעה את
20 הגוף ומנהיגתו ברצונה. —
21 למרות שהגוף הוא דבר
22 נפרד מהנשמה, אך כיוון
23 שהנשמה מחיה את הגוף,
24 לכן היא מנהיגה את הגוף
25 בהתאם לרצונה; ובכן
26 עלולים, איפוא, לטעות
27 ולחשוב, שגם הקב"ה רק
28 מחיה ומנהיג את העולם,
29 ואילו העולם כשלעצמו
30 הוא דבר נפרד, כמו שהגוף
31 הוא דבר נפרד מהנשמה.
32 לכן בא הפסוק ומזהיר שלא
33 יטעו טעות זו, שכן אין זה דומה כלל לנשמה וגוף. אך באמת אין
34 המשל — מנשמה וגוף, דומה לנמשל — של אלקות ועולם, כלל,
35 כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדים זה מזה בשרשם, —
36 לנשמה ולגוף שרשים נפרדים, כי אין התהוות שרש הגוף
37 ועצמותו מנשמתו¹⁰, אלא מטפות אביו ואמו, — מכך נוצר
38 הגוף; וגם אחר כך — אחרי התהוות הגוף, אין גדולו — של הגוף,
39 מנשמתו לבדה, אלא על ידי אכילת ושתית אמו כל תשעה
- 40 חדשים, — חדשי העיבור, ואחר כך — אחרי הלידה, תלוי גדול
41 הגוף על ידי אכילתו ושתיתו בעצמו, — הרי שהגוף הוא באמת
42 דבר נפרד מהנשמה, והנשמה רק מחיה את הגוף. מה שאין כן
43 השמים והארץ, שכל עצמותם ומחיותם נתהוה מאין ואפס
44 המוחלט — מבחינת ה"אין" האלקי אין בעצם שום מקום
45 ל"יש" ולנבראים, רק בדרך
46 ה' ורוח פיו יתברך, — הם
47 נבראו מ"אין" ל"יש"; וגם
48 צדו — אחרי התהוותם נצב
49 — בהם, דבר ה' לעולם,
50 ושופע בהם תמיד בכל
51 רגע, ומחיה אותם תמיד
52 — מחדש, מאין ליש,
53 בהתהוות האור מהשמש
54 בתוך גוף כדור השמש
55 עצמו בדרך משל, —
56 כמוסבר לעיל, שאור
57 השמש כפי שהוא בשמש
58 עצמה, אינו מציאות כלל.
59 רק כשהאור מתפשט בחלל
60 העולם, שם הוא "מציאות".
61 ואילו בשמש עצמה הוא
62 בטל לגמרי לשמש, למקורו
63 — כך גם לגבי הנבראים,
64 שלאמיתו של דבר הם
65 נמצאים תמיד במקורם,
66 בכוח האלקי, המהווה
67 אותם. ואם כן הם —
68 הנבראים, בטלים באמת
69 במציאות לגמרי לגבי
70 דבר ה' ורוח פיו יתברך,
71 המיחדים מהותו ועצמותו יתברך כמו שיתבאר לקמן, —
72 אין "דבר ה'" ו"רוח פיו" מאוחדים עם הקב"ה — והנבראים בטלים
73 כליל במציאות ל"דבר ה'" ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו, בביטול אור
74 השמש בשמש. — אך, למדא כן אין זה נגזר בנבראים, והם
75 מרגישים עצמם ל"יש" ול"מציאות"? — רק שהן הן גבורותיו,
76 במדת הגבורה והעצום, להסתיר ולהעלים חיות השופע
77 בהם, שיהיו נראים השמים והארץ וכל צבאם כאלו הם דבר

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג — הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שבנברא, כי רוח כו' מהו", והסתר הנברא — מאלקים, והם אחד ממש ואין אלק' מסתיר כו'. והנה לפי זה אומר שחיות הגוף ממש הוי' והגוף ממש אלק' — ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התירוצ — דנפרדים (לא רק במציאותם, אלא גם) בשרשם כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאות) — היינו דרגת שם אלק' שבגוף — אינה מנשמתו (והדרגת שם הוי' שבנשמה שלו) אלא כו' ואין דרגות פרטיות אלו דהוי' ואלק' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלק' — אחד ממש). כ"א באופן דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונרתק — דכל חלק שבנרתק טפל לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם קרני ואור השמש המאירים ע"י חלק זה".

- 1 **בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.** – דבר הבא מהצמצום המסתי, שהנברא לא ירגיש
2 אף לא את המקור הנמצא בו תמיד ומהווה אותו תמיד מ"אין"
3 ל"יש"; וכיוון שאין הוא
4 מרגיש את המקור, לכן הוא
5 יכול להרגיש עצמו ל"יש"
6 ו"מציאות", כאילו הוא דבר
7 לעצמו. **אך אין הצמצום**
8 **וההסתר אלא לתחתונים,**
9 **אבל – ואילו, לגבי**
10 **תְּקוּדַת-בְּרִית-הָהוּא בְּלֹא**
11 **קִמְיָה בְּלֹא מִשָּׁשׁ חֲשִׁיבִי,**
- הכל לגבי הקב"ה לא נחשב לכלום ממש, **פְּאֹרֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ,**
וְאֵין מִדַּת הַגְּבוּרָה מְסַתֶּרֶת חֵם וְשָׁלוֹם לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי אֵינְנָה
דָּבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֵלָּא "ה"
הוּא הָאֱלֹהִים: – ההסתר
שמצד שם אלקים ומדת
הגבורה, הוא דבר אחד עם
שם הוי', מדת החסד
וההתגלות, וממילא אין
בכך משום הסתר לגבי
הקב"ה, שכן, אין עצם
מסתיר על עצם.
- שַׁעַר הַיַּחְוּד וְהָאֱמוּנָה**
וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין
הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש
ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיבי כאור
השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חם ושלום
לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה'
הוא האלהים:

יום שבת קודש י"ט סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 162, פרק ז ובוה יובן... עד עמ' פב, עליו כלל.

- 23 **פָּרָק ז.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה את
24 ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל ועל הארץ
25 מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א-ל נוסף, אלא שמבלעדי
26 הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים במציאות ומאחדים בו
27 יתברך; אלא שהצמצום
28 וההסתר מסתירים על החיות
29 האלקית, המהווה את הנברא
30 תמיד מ"אין" ל"יש", שלא
31 תיראה ולא תהיה גלויה בנברא
32 – ולכן מרגיש הנברא את עצמו
33 ל"מציאות"; ברם, ההסתר הוא
34 רק לגבי הנברא בלבד, ואילו
35 לגבי הקב"ה, אין בהסתר משום הסתר, שכן הוי' ואלקים הם "כולא חד", הם
36 שניהם דבר אחד, וההסתר שמצד שם אלקים אינו מכסה על שם הוי'. בפרק
37 זה, פרק ז, יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר
38 הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה יותר של יחוד,
39 ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן הנמוך יותר של יחוד.
40 שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד" הוא רק יחודו של הקב"ה
41 שהוא א-ל אחד, – איך מתאים לומר שיש אופן נעלה יותר של יחוד ואופן
42 נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של
43 הקב"ה במובן זה, שכל הנבראים בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר
44 לומר אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי
45 המהווה את הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת
46 המלכות, בשעה שכוון זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות
47 דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמוח ובמדות שבלב, המביאות לאחר מכן
48 לדבר את הדיבור (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"ב – כ"א") כך
49 למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין בהתכללות
50 במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה מלהיות מקור לעולמות
51 ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות שלמעלה הן "אין סוף" (בלתי
- מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם,
מורגש בהם אופן היחוד עם הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות
במקורם, כשם שאור השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו,
בשעה שהכוח האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת
המלכות) בא אחרי צמצומים
במדריגה של להיות מקור
לנבראים, לגבי מדריגה זו של
הכוח האלקי, אי אפשר כבר
לומר שהנבראים בטלים
במציאות והם אין ואפס, שכן,
כיוון שהוא נעשה מקור בפועל
לנבראים, הרי שהנבראים
תופסים מקום במדריגה זו. במדריגה זו, למרות שגם שם נמשך "אין סוף" והיא
מתאחדת עם הכוח האלקי (מדריגת הדיבור שלמעלה), בכל זאת, היחוד
המורגש במדריגה זו, הוא רק "יחודא תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד,
שהנבראים הם מציאות מה, ואמנם מציאות זו בטלה לאלקות, אבל לא במדה
כזו שמציאותה תתבטל לגמרי.
וְכֵן – במה שדובר לעיל, יובן מה שכתוב בזהר הקדוש, דְּפָסוּק
שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל – עד ה' אחד, הוא "יחודא עילאה", – האופן
הנעלה יותר באחדות ה', ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"
– הוא "יחודא תתאה", – האופן הנמוך יותר באחדות ה'. איזו
שייכות יש ל"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? –
כִּי "וְעַד" הוּא "אַחַד" בְּחִלּוּפֵי אֲתֵנָּי. – כי המלה "ועד" היא
"אחד" בחילופי אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "י" של
"ועד" – בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך –
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת
באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אההע",
שה' מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד",
מ"ועד". כִּי הִנֵּה, סִפְתָּ וְטַעַם הַצְמָצוּם וְהַהֲסָתָה תִּהְיֶה,

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" – ב"קובץ ליובאוויטש" (תשובות וביאורים) (ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בזה"ב קלה, א".

- 1 שְׁהִתְיַדְּוּ וְהָעֵלִים תְּקַדְּשׁוּ בְּרֹדֶף־הוּא אֶת הַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם
2 בְּרִי שִׁיחָה הָעוֹלָם נִרְאָה דְּבַר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - כלומר,
3 מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"יש" וכדבר בפני עצמו? מה
4 היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת, שהוא בטל
5 במציאות למקורו? - הסיבה
6 לכך וטעמו של דבר הוא,
7 הִנֵּה הוּא יָדוּעַ לְכָל, בִּי 1
8 תְּכַלִּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם 2
9 הוּא בְּשִׁבְלֵי הַתְּגִלּוֹת 3
10 מְלֻכּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, - שִׁיחָה 4
11 גְּלוֹי שֶׁהִקְבִּי"ה הוּא הַמֶּלֶךְ, 5
12 דִּ"אִין מְלֶךְ - לא שייך ענין 6
13 הַמְּלֻכּוּהַ, בְּלֹא עֵם, - 7
14 שְׁעֵלֵיהֶם יִמְלֹךְ הַמֶּלֶךְ, 8
15 פְּרוּשׁ "עֵם" מְלִשׁוֹן 9
16 "עוֹמְמוֹת", - כמו "גחלים 10
17 עוֹמְמוֹת", גחלים כבויים 11
18 בהם לא נראית האש; כך 12
19 גם ביחס למלך, שהכוונה 13
20 ב"עם" היא, אלה שלא 14
21 נראה בהם הקשר עם 15
22 המלך, שֶׁהֵם דְּבָרִים 16
23 נִפְרָדִים וְזָרִים וְרִחוּקִים
24 מִמַּעֲלַת הַמְּלֶךְ, - ודוקא עליהם בא ענין המלוכה, מצד
25 התבטלותם אל המלך. בִּי אֵלֹי אֶפְלוּ הָיוּ לוֹ - למלך, בָּנִים
26 רַבִּים מְאֹד - לֹא שִׁיחָה שֶׁם "מְלֻכּוּהַ" עֲלֵיהֶם, - שכן, בנים הם
27 חלק מהמלך עצמו - "ברא כרעא דאבוה" - ולכן לא שייך עליהם
28 ענין המלוכה, אלא דוקא על רחוקים וזרים; וְכֵן - לא שייך ענין
29 המלוכה, אֶפְלוּ עַל שְׁרִים לְבָדֶם, - למרות שאין השרים חלק
- ממהלך עצמו, הם זרים, אך כיוון שיש להם יחס, כשרים, למעלתו
של המלך, גם עליהם לא שייך ענין המלוכה. רַק "בְּרַב עֵם" -
דְּוָקָא - "הַתְּרַת מְלֶךְ". - שכן, על רוב עם דוקא שייך ענין
המלוכה; בדוגמה זו הדבר למעלה, שתכלית התגלות המלוכה
שלמעלה היא על הנבראים
התחתונים דוקא, אלה
הנראים כדבר נפרד בפני
עצמו מאלקות, ולא נראה
איך הם בטלים לאלקות -
עליהם בא ענין המלוכה,
שהם יהיו נכנעים ובטלים
להקב"ה. וְשֵׁם הַמּוֹדָה עַל
מַדַּת מְלֻכּוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
הוּא שֵׁם אֲדִנּוּת, בִּי -
ענין המלוכה הוא מה
שהוא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.
וְנִמְצָא, בִּי מַדָּה זו - מדת
המלכות, וְשֵׁם זֶה - השם
של אדנות המורה על
מלוכה, הֵן הַמְּהוּיָן
וּמִקְדָּמֵי הָעוֹלָם, לְהִיּוֹת
עוֹלָם בְּמוֹת שְׁהוּא עֲבָשׁוּ,
יֵשׁ גְּמוּר וְדָבָר נִפְרָד
בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְאִינוּ בְּטָל בְּמַצִּיאוֹת מַמְשׁ, בִּי בְּהַסְתַּלְקוֹת מַדָּה
זו וְשֵׁם זֶה חֵם וְשִׁלּוֹם - מהעולם, הִיָּה הָעוֹלָם חוֹזֵר לְמִקְדָּרוֹ
בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְטָל שֵׁם בְּמַצִּיאוֹת מַמְשׁ, וְלֹא
הִיָּה שֵׁם - ההגדרה של "עוֹלָם" - חל, עָלָיו כָּלֵל. - שכן,
"עולם" הוא ענין של מציאות והגבלה, ושם, במקורו, לא היה
"מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

היום יום . . .

יום ראשון	יום רביעי	יג סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט"א. תניא: פרק ד. כי . . . עט" להטיב.			
ה"צמח צדק" חָבַר כְּמָה נְגוּנִים. לְמוֹדוֹ הִיָּה בְּקוֹל וְנִגּוֹן, וְלִפְעָמִים הִיָּה מִפְסִיק בְּאִמְצַע לְמוֹדוֹ, אוּ כְּתִיבְתוּ דִּ"ח [=חֲסִידוֹת, דְּבָרֵי אֱלֹקִים חֲסִידִים] אוּ שו"ת [=שְׁאֵלוֹת וְתַשׁוּבוֹת], וּמִנִּגָּן אֵינָה נִגּוֹן. אֲדִנִּי אֲבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מִהַר"ש] סִפֵּר, אֲשֶׁר מְקוֹל נְגוּנוֹ שֶׁל ה"צמח צדק" הִיָּה יוֹדֵעַ כְּמָה הוּא עֲסוּק בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.			

יום שני	יום חמישי	יד סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והנה כמו . . . 158- ליש. בלבישת טלית קטן בבקר בידים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" – בין שאין בטלית קטן שלנו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה – אם אינו לובש טלית גדול – "משמש בד' ציציותיו ויברך אז".			

יום שלישי	יום ששי	טו סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: והנה בחי' . . . ל"ח. בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר כך נקראו "אגרות", והם ארכים יותר. אחר כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר כך ארכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בבאור בהשגה רחבה לפי ערך.			

יום רביעי	שבת	טז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג] כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף. לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גם ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוף או רע הסביבה בא לרגילות רעות. עד אשר לא יתבררו פירטי מקום החלי וסבת אחיות המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" – בקיום המצות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות – וב"סור מרע". אמנם מה שנחוץ ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: (א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, (ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקווה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.			

יום חמישי	יום ראשון	יז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: פג"פז. תניא: פרק ו. והנה . . . 160- בחסד. ניט הנאה האבען פון עולם הזה אין פולען זין, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.			

שלא להנות מעולם הזה במלא המובן, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

יום שישי **יום שני** **יח סיון** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י.

תהלים: פח"פ.

תניא: והנה מהתכללות . . . פא" בשמש.

בזמן הזה, בעקבתא דמשיחא ממש, החובה על כל אחד מישראל לדרש בטובת זולתו, בין זמן בין צעיר, לעוררו לתשובה, למען שלא יצא חס ושלום מפלל ישראל שיזכו בעזרת ה' יתברך לגאלה שלמה.

שבת קודש **יום שלישי** **יט סיון** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: צ"צ.

תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.

בחדש מרחשון תרי"ג קבע ה"צמח צדק", מלבד השעורים האחרים, שעור למוד עם אדוני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בכל יום שתי שעות ומחצה – בחרף מתחיל משעה העשירית לילה, ובקיץ משעה הרביעית לפנות בקר. – שתי שנים היה הלמוד: קבלה עם באורי חסידות. אחר זמן זה – עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השעור, למדו ספרי מחקר: הרס"ג [=רבי סעדיה גאון], מורה נבוכים, עקרים, כוונות ועוד, על פי תורת החסידות.

המשך מעמוד יח

12 "לצחצח את הכפתורים", ואחר-כך ההודעה שכבר
13 סיימו גם את זה, וצריך רק להיות "עמדו הכן
14 כולכם" 129 ללכת לקבל את פני משיח צדקנו בגאולה
15 האמיתית והשלימה.

16 ולכן – הרי זה צריך להוסיף עוד יותר חיות ושמחה
17 בסיום העבודה דההכנה באופן ד"עמדו הכן כולכם"
18 להגאולה, ובפרט – על-ידי הוספה ב"נר מצוה ותורה
19 אור" ובאופן שזה יגיע ויאיר בכל הסביבה. עד – בכל
20 העולם כולו.

21 ותיכף ומיד ממש – הולכים כולם לארץ הקודש,
22 בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש
23 (השלישי) ולקדש הקדשים, "בנערינו ובזקנינו גו'
24 בבנינו ובבנותינו" 130.

1 ובפרט שהרועה 124 אהרן הכהן שבדורנו – כ"ק
2 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – הראה בגלוי את אהבתו
3 לכל בני ישראל, כולל – "אוהב את הבריות ומקרבן
4 לתורה", על-ידי פעולותיו הרבות בהפצת התורה
5 והיהדות והפצת המעיינות חוצה [ובפרט על-פי
6 הידוע 125 שבדורנו זה כבר אין עמי-הארץ כבדורות
7 הראשונים, כיון שכיום יש לכל יהודי שייכות ודיעה
8 בתורה (על-כל-פנים בתורה שבכתב, שבה יוצאים
9 ידי-חובה אפילו כאשר לא ידע מאי קאמר 126)],
10 ובמיוחד – על-ידי ה"קול קורא" שלו ד"לאלתר
11 לתשובה לאלתר לגאולה" 127, וההכרזה 128 שצריכים רק

(124) שכן נקרא אהרן במקרא מפורש "שלשת הרועים" (זכרי' יא, ח. וראה תענית ט, סע"א).

(125) ראה תו"א מקץ מא, א. סה"מ תקס"ח ח"ב ס"ע תרמט ואילך.

(126) שו"ע אדה"ז חאו"ח ס"ג. ה' ת"ל שלו פ"ב סי"ב-יג.

(127) נדפסו באג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך.

(128) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(129) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רעט. "היום יום" טו טבת. ובכ"מ.

(130) בא יו"ד, ט.

מיהו כהן?

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ב

להקל בכך הוא דווקא בחו"ל בה אין נוהגת תרומה ולכן אין חשש. ומכל מקום כתב שאין ראוי לנהוג כן.
וב'שלחן ערוך' (אהע"ז סי' ג) פסק כדעת הרמב"ם, והרמ"א הביא את דעת החולקים שנאמן 'לענין לקרוא ראשון ולישא כפיו'. ותמה ה'מגן אברהם' (אור"ח סי' קכח סק"א): הלוא הרמ"ך אינו חולק על הרמב"ם אלא לגבי קריאת התורה, כי אין איסור לעלות ראשון אף אם אינו כהן, אך לא לגבי נשיאת כפיים שהרי מי שאינו כהן אסור לשאת את כפיו!
ומישיב ה'בית שמואל' (אהע"ז שם סק"ב): מדברי הרמ"ך מוכח שנאמן גם לגבי נשיאת כפיים, כי אם לא כן היה אסור לו גם לעלות לתורה ראשון, מחשש שמא על ידי זה יבוא לשאת כפיו ובהכרח שלדעתו אין לחשוש לכך, ורק לתרומה אינו נאמן כי שיש לו מכך רווח ממון. ואין לחשוש שמא על ידי עליה לתורה ראשון ונשיאת כפים יבוא לאכול בתרומה, כי בתרומה בזמן הזה שהיא רק מדרבנן אין להחמיר מחשש זה.

הלכות איסורי ביאה פרק כ, הלכה יג: מי ששפא פזמן חתה, ואמר: 'בהן אני' - אינו נאמן, ואין מעלין אותו לכהן על פי עצמו; ולא יקרא בתורה ראשון, ולא ישא את כפיו.
כלל הוא שעד אחד נאמן באיסורין ואף אין בכך פסול של 'נוגע בדבר', ולכן הטבח נאמן על כשרות הבשר שהוא מוכר והאשה נאמנת על טהרתה, ומכל מקום אין אדם נאמן לומר על עצמו שהוא כהן, כי כאן קיים חשד גדול יותר מכל שאר נגיעות ממון, כיון שיש בכך רווח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורות (ראה תפארת ישראל כתובות פ"ב מ"ז. רא"ש גטין פ"ה סי' ה, ח, י).

וה'מגיד משנה' מביא את דברי הרמ"ך (מובא בר"ן כתובות שם) שהמנהג להאמינו לגבי קריאה בתורה ראשון, כי אף אם אינו כהן אין בכך איסור, אך לנהוג בדינים האסורים למי שאינו כהן אינו נאמן. אבל ה'מגיד משנה' מצדיק את דעת הרמב"ם שאין להאמינו גם לעלות לתורה ראשון שמא על ידי זה יבוא להחזיקו ככהן גם לאכילת תרומה. והוסיף, שיתכן והמנהג

מי צריכה כיסוי ראש?

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ב

לגמרי (אור"ח שם).
ותמה על כך ה'מחצית השקל': איך יתכן לומר שבתולה אסורה ללכת בשער פתוח, והרי הנוהג הנ"ל – שבתולה יוצאת וראשה פרוץ – מסבירו רש"י: "שערה על כתפה", דהיינו שער לא קלוע?
יש, אמנם, כאלה הנוהגים כדברי ה'מגן אברהם' "שמהותו היו מקלעין קליעת השער לבנותיהן שלא תלכנה סתורות ראש" (שבט הלוי ה, רטו).
אך אדמו"ר הזקן (שו"ע אדה"ז סי' עה, ד) פסק ש"בתולות שדרכן לילך פרוצות ראש מותר לקרות כנגדן" – ולא חילק בין שער פתוח לקלוע.

הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה יז: לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש.
האם נערה צריכה ללכת בכיסוי ראש לפני הנישואין?
ה'בית שמואל' (אהע"ז סי' כא, ב) ופוסקים נוספים סוברים שבתולות מותרות ללכת גלויות ראש, וזה דרכן. מה שהרמב"ם מזכיר 'פנויה', כוונתו לאלמנה וגרושה בלבד.
דבריהם נסמכים על משנה מפורשת (כתובות טו א), שיציאת אשה מביתה כאשר שערה גלוי מהווה סימן להיותה בתולה. גם ב'שלחן ערוך' נפסק שמותר לקרוא קריאת שמע כנגד שער הבתולות, כי "דרכן לילך פרוצות הראש" (אור"ח סי' עה, ו).
אך ה'מגן אברהם' מצדד לומר, כי זה שדרך הבתולות ללכת בשער גלוי, מדובר בתנאי שהשערות קלועות ואינן פתוחות

אין איסור חל על איסור

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ב

כולל גם דברים אחרים ('איסור כולל'), הרי מתוך שחל האיסור על הדברים האחרים חל הוא גם על הדבר שהיה עליו האיסור הראשון. ואף כאן: לפני צירוף הנמלה השלימה לא היה בנמלות המרוסקות כזית ועל ידי הצירוף נוצרה כזית נבילה, ומתוך שחל איסור הנבילה על המרוסקות, חל גם על הנמלה השלימה הכלולה באותו כזית.
וה'אבני נזר' (יור"ד פכ, ד) ביאר: לדעת הרמב"ם (שם), כאשר שני האיסורים באים כאחד שניהם חלים. ובענייננו: אכילת שרצים אינה נחשבת אכילה שהרי מאוסים הם, אלא שהאדם האוכל מחשיבם ('אחשביה').
ומכיוון שרצון האדם ומחשבתו הם הקובעים את האיסור – חלים איסורי שרץ ונבילה רק כאשר האדם אוכל את הנמלות או מרסקן לצורך אכילה, ובשעה זו האיסורים חלים זה על זה כיון שהם באים בבת אחת.

הלכות מאכלות אסורות פרק ד, הלכה ב: אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד... אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן... אינו לוקה משום נבלה וטריפה, אלא משום אוכל בשר טמאה.
ולמה אין איסור נבלה נוסף על איסור בהמה טמאה או עוף טמא? כי כלל הוא ש"אין איסור חל על איסור" (חולין ק, ב).
אמנם לעיל (כפ"ב הכ"ד) פסק הרמב"ם: "ריסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו, לוקה שש מלקויות, חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום כזית מנבלת הטמאים". ומקשה ה'מגיד משנה': כיון שאין איסור חל על איסור הרי אין איסור נבילה יכול לחול על איסור שרץ, ואיך ילקה על השלימה משום נבילה?
ותירץ ה'מרכבת משנה':
כבר ביאר הרמב"ם (הל' איסור"ב פי"ז הל' ח) שאם האיסור האחרון

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ב

טעמה של ההדחה

ולכן הוא מחליק על גבי הבשר ונופל למטה ואינו חוזר ונבלע בו, אך הדם שיצא מהבשר על ידי חיתוכו הוא סמך ואינו מחליק וקיים חשש שהמלח יגרום לו לחזור ולהבליעו בבשר (ראה תוס' חולין ק"ג, א. יד יהודה י"ד סי' סט סק"א).

ו'נפקא מינה' בין הטעמים, כאשר לאחר ההדחה חתך את הבשר לשתיים: אם תכלית ההדחה היא לרכך את הבשר – אין חסרון בחיתוכו לאחר מכן. אך אם מטרתה להסיר את הדם מעל הבשר, הרי כאשר חתכוהו הוא התמלא שוב בדם ויש להדיח שנית כדי להעביר דם זה. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (י"ד סי' סט ס"א).

ואם מלח ללא הדחה – האם ניתן להדיח ולמלוח שוב? לפי שני הטעמים הראשונים אפשר, כי אמנם המליחה ללא הדחה איננה מועילה (כי הבשר עדיין קשה, או משום שהמלח סופג את הדם שעל גביו ואינו שואב את הדם מהחתיכה), אך גם איננה גורעת ואילו לפי הטעם השלישי הבשר נאסר ללא תקנה, כי המלח הבליע את הדם שעל גביו לתוכו ושוב לא ניתן להוציאו (ראה ש"ע שם ס"ב, ש"ך וט"ז שם).

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה י: פיצד עושה?
מדינת תפ"ש תת"ל, ואחר כך מולחו יפה יפה.
בטעם ההדחה לפני המליחה נחלקו ראשונים:

יש אומרים שההדחה נועדה לרכך את פני הבשר שהתקשה לאחר שחישתו ובעודו קשה אין המלח יכול לחדור בו ולהוציא את הדם (ר"ן חולין מב, א מדפי הרי"ף).

ויש אומרים שמטרת ההדחה היא להסיר את לכלוכי הדם שעל גבי הבשר, כי ללא הסרתם כאשר יפזר את המלח, הבשר יספוג לתוכו מיד דם זה ויתמלא ממנו ושוב לא יהא בכוחו לשאוב את הדם (מרדכי חולין סי' תשכא).

ויש אומרים שהצורך להעביר את לכלוכי הדם מעל החתיכה הוא משום שלולא כן המלח יבליע דם זה לתוך הבשר שייאסר מחמתו (סמ"ק סי' רה והגהות מיימוניות כאן). ואף שטבע המלח למשוך את הדם אליו ולא להבליעו בחזרה (שהרי מטרת המליחה היא לשאוב את הדם מתוך הבשר ולהוציאו החוצה), הרי זה דווקא בדם הנשאב מהבשר באמצעות המלח, כי יחד עמו נשאבים הנוזלים הטבעיים שבבשר ומתערבים בדם והוא נעשה דליל,

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ב

בין האילן לפירות

מבואר בתורת החסידות (מאמרי חגה"ש תרס"ה והש"ת) שחיותם של הנבראים מתחדשת תמיד ובכל רגע הם מקבלים חיות חדשה ממש, כנאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". וכמובן, חידוש זה מתייחס לחיות הרוחנית של כל נברא, ואילו הגוף הגשמי נברא פעם אחת בלבד וממשיך להתפתח ולהתקיים.

והוא הדין בענייננו: האילן עצמו הוא אכן דבר טהור, ונשאר טהור, אבל החיות של האילן והכוח שלו להצמיח פירות, הנה במשך שלש שנים הראשונות היא מג' קליפות הטמאות, ולכן הפירות הצומחים ממנו בשנים אלו הם איסור 'חפצא' אבל אח"כ נמשכת באילן חיות חדשה לגמרי והפירות הצומחים ממנו טהורים ומותרים.

(לקוטי שיחות כ"ב עמ' 107)

הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ט: הערלה פיצד?
כל הנוטע אילן מאכל - כל פירות שעושה אותו אילן שלש שנים משנזרע, הרי הן אסורין באכילה ובהנאה.

איסור ערלה הוא לא רק איסור 'גברא' על האדם, שלא יאכל ויהנה מפירות אלו אלא הוא גם איסור 'חפצא' שהפירות בעצמם נחשבים לדבר טמא ואסור, כמבואר ב'תניא' (סוף פ"ו) שפירות ערלה יונקים את חיותם מג' קליפות הטמאות כשאר מאכלות אסורות.

ולכאורה, יש לתמוה:

האילן שבו הפירות גדלים פירות הינו דבר של היתר (היונק את חיותו מקליפת נוגה) ובעתיד יצמיח פירות מותרים. ואם כן כיצד יתכן שפירות הערלה – היונקים חיותם מן האילן שהוא דבר היתר – יהיו חפצא של איסור?

ויש לבאר:

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ב

'סתם יינם'

ש"אין הגויים אדוקים לנסך", ניתן להקל בסייגים מעין אלה. וכך כתב רש"י בתשובה לחתנו רבי מאיר (תשובות רש"י, סי' נח), שאמנם "אין חילוק בין יין נסך לסתם יינם לכל דבר", אלא שהתחילו להקל בו לעניין היתר, "לפי שאין הגויים שבמקומנו מנסכים יין לעבודה זרה". במקום אחר התיר רש"י חביות פתוחות בקרבת גוי, אף שישראל העלים עינו מהן (ספר ראבי"ה על ע"ז וחולין, סי' אלף וז') ואף התיר יין במקרה של גוי הנמצא בקרבת היין מאחורי דלת סגורה, בטענה שההלכות האוסרות אותם אינן חלות היום, כיוון "שלא נחשדו הנוצרים לנסך" (אור זרוע, ח"ד, ע"ז, סי' רמב). ומאותו טעם התיר יין שנשאב בקנקן שנוצרי מזג

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ג: יין הנוטע שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך, והוא הנקרא 'סתם יינם' - אסור בהנאה כיוון שנתנסך; ודבר זה, מנורת סופרים הוא. והשוותה מפתם יינם רביעית, מכין אותו מפת מדינות.

הגמרא הטילה חומרות רבות על יין שהיה בקרבת גוי בלי פיקוח יהודי, מחשש שנגע בו הגוי ונסכו. ובזמן הגמרא היה בפרס גוי שניסך כמה טיפות לאלוהיו או לשדים בכל פעם שנגע ביין (ראה ע"ז נט, ב).

במרוצת הזמן, ביטל רש"י סייגים אלה, המיוסדים על ההנחה שגויים להוטים אחרי הניסוך. מעתה, אומר רש"י,

ממנו יין לכוסו, כי בזמן הזה אין חוששים שהנצור נגע בקילוח וניסכו, שהרי בימינו "אין הגויים אדוקים לנסך".

לעומתו הרמב"ם כאן מחמיר באיסור זה וכותב שיין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה מהתורה, ומוסיף שסתם יינם אסור גם בהנאה "וכל יין שיש בו הגוי הרי זה אסור, שמא ניסך אותו, שמחשבת הגוי לע"ד" (ה"ד).

להלכה נפסק בש"לחן ערוך: "סתם יינם של עממים עוברי כוכבים אסור בהנאה והוא הדין למגעם ביין שלנו" (יורה דעה סי

קכג).

אולם הרמ"א, בעקבות רבני צרפת ואשכנז, חולק וסובר כי בזמן הזה כאשר לא שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים שמגע עובר כוכבים ביין שלנו אינו אסור בהנאה, אלא רק בשתייה. וכן סתם יינם אינו אסור בהנאה ומותר לגבות בחובו מעובר כוכבים סתם יינם ונחשב כמציל מידם, אך לכתחילה אסור לקנותו ולמכרו. ויש מקילין גם בזה, וטוב להחמיר.

חמץ בפסח - הוא דבר שיש לו מתירין?

שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ב

לתערובת מין בשאינו מינו.

אך ה'מרדכי' (פסחים פ"ג סי' תקע"ג) סובר שחמץ בפסח אינו בכלל 'דבר שיש לו מתירין', כי אף שמותר לאחר הפסח, יחזור לאיסורו בפסח בשנה הבאה.

וכתבו האחרונים (תורת חסד א"ח סי' יט. ערוך השלחן יו"ד סי' ק"ב סכ"ו) שענין זה - שהיתר החזור לאיסור נקרא דבר שיש לו מתירין - תלוי בשני הטעמים מדוע 'דבר שיש לו מתירין' אסור במשהו: לדעת רש"י, שהטעם הוא משום ש"עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר" חמץ בפסח נחשב כ'דבר שיש לו מתירין', כי מה בכך שיחזור לאיסור בשנה הבאה, הרי יכול לאכלו במשך כל השנה קודם שיחזור לאיסורו. ואילו לדעת הר"ן ש'דבר שיש לו מתירין' שנתערב דומה לתערובת מין במינו" - כיון שחזור לאיסורו ולא יישאר תמיד בהיתר, אינו נחשב כ'דבר שיש לו מתירין', כי אינו דומה להיתר ונחשב כמין בשאינו מינו ובטלים. לפי זה, הרמב"ם הסובר שחמץ בפסח נחשב 'דבר שיש לו מתירין' יסבור כרש"י, וגם אם החמץ חוזר לאיסור חל עליו דין 'דבר שיש לו מתירין'.

הלכות מאכלות אסורות פרק טו, הלכה ט: חמץ בפסח... לפי שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מתירה... לפיכך אסור בכל שהוא.

גם הרמב"ן סובר כי מאחר שחמץ אחר הפסח מותר מן התורה, הרי הוא 'דבר שיש לו מתירין' שאם נתערב אסור במשהו. ואף שחכמים קנסו ואסרו חמץ שעבר עליו הפסח, כי עברו עליו ב'בל יראה' מכל מקום נחשב 'דבר שיש לו מתירין', כי חכמים שאסרו דבר שיש לו מתירין במשהו, לא באו להקל על העברין, אלא להחמיר עליו (מלחמות ה' פסחים ז, ב בדפי הרי"ף).

ושני טעמים נאמרו מדוע החמירו חכמים ש'דבר שיש לו מתירין' אסור במשהו:

רש"י (ביצה ג, ד ד"ה אפילו) כתב: "אף על גב דמדאורייתא חד בתרי בטיל... אחמור רבנן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול". כלומר, עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

והר"ן (נדרים נב, א, ד"ה וקשיא) מבאר: כיון שהאיסור עתיד להיות מותר וגם התערובת בה הוא מעורב מותרת הרי זה דומה למין במינו' שאינו בטל ורק תערובת של איסור בהיתר נחשבת

המשך ביאור למסכת נדה ליום שני עמ' ב

לברייתא, שהזמן המבואר בברייתא הוא השיעור של 'אחר זמן', והזמן המבואר במשנה הוא השיעור של 'אחר אחר זמן'.
מקשה הגמרא: והא קתני עלה - והרי שיעור הזמן במשנה נאמר על מה ששינוי נמצא על שלה לאחר זמן, טמאין מספק ופטורין מן הקרבן, שעל כך פירשה המשנה 'איזהו אחר זמן, כדי שתתיר מן המטה ותדית פניה'. וכיצד פירש רב חסדא שכוונת המשנה לבאר שיעור 'אחר אחר זמן' הנאמר בהמשך המשנה לאחר ששינוי את שיעור הזמן האמור.
מתרצת הגמרא: ה' קאמר - יש ללמוד המשנה כאילו היא חסרה, וכך יש לשנות בה, 'איזהו אחר זמן' שאם בדקה או ומצאה דם טמאים שניהם מספק, היינו לאחר שעבר זמן אותיות עד שיעור זמן כדי שתשיט ידה לתחת הכר, או לתחת הפס, ותפול עד ותבדוק בו. ובבדקה עצמה בתוך שיעור זמן כדי שתתיר מן המטה ותדית את פניה, מחלוקת רבי עקיבא וחכמים בדין הבועל, שלדעת חכמים טמא רק טמאת ערב, ולדעת רבי עקיבא טמא מספק שבעת ימים.

שוב מקשה הגמרא: והא 'אחר כך' קתני - והלא אחר שנכתב במשנה שיעור זמן של 'כדי שתתיר' וכו' נכתב 'אחר כך מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה, רבי עקיבא אומר אף מטמאה את

בועלה, ומכך ששינוי 'אחר כך' מוכח שלא נחלקו בזמן האמור במשנה קודם לכן וכדי שתתיר מן המטה ותדית פניה, אלא נחלקו רק באופן שכבר עבר זמן זה.
מתרצת הגמרא: ה' קאמר התנא, וזהו - שיעור כדי שתתיר מן המטה וכו' הוא זמן 'אחר כך' שנתלקו רבי עקיבא וחכמים בדין בדיקה שנעשתה בזמן זה.
תירץ אחר לסתירת דברי המשנה והברייתא בשיעור 'אחר זמן': רב אשי אמר, אין סתירה בין המשנה לברייתא, אלא אידי ואידי חד שיעורא הוא - זה זה שיעור אחד הוא, שאם יש עד מוכן בידה, השיעור הוא כדי שתתיר מן המטה ותדית את פניה - ותבדוק עצמה בעד שבידה, וכפי ששינוי במשנתו. אין עד מוכן בידה, ותפול עד ותבדוק בו, וכפי ששינוי בברייתא. שהזמן של ירידה מן המטה, שזה הזמן של הושטת היד תחת הכר והכסת ליטול העד, והמשנה פירשה השיעור לזו שעד בידה, והברייתא פירשה השיעור לזו שאין עד בידה.
מקשה הגמרא על רב אשי: מיתבי, שינוי בברייתא, איזהו אחר זמן' שאם בדקה בתוך זמן זה טמאים שניהם מספק, דבר זה שאל רבי אלעזר ברבי צדוק לפני חכמים באושא, ואמר להם,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ג-י"ט סיון ה'תשע"ב

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ב

הלכות אסורי ביאה

פרק יח

א. מפי השמועה למדו, שהזנה האמורה בתורה - היא כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו אסור השנה בכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מתרת להנשא לו. לפיכך, הנרבעת לכהמה - אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה - אף על פי שהיא בכרת, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.

ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל - אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השוין בכל, ואינן מיחדין בכהנים, או מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו - הרי זו זונה.

ג. וכן הגיורת והמשחררת - אפלו נתגיירה ונשתחררה פחותה מפת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן. מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני, או פצוע דבא וברות שפכה, או חלל, שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה; ואם היתה כהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה. והאילונית [אינה כשירה ללדת] מתרת לכהן, ואינה זונה.

ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה; שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו בהלכות יבום.

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של אסור; שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לכהמה - נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של התר כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגומה; ומפי השמועה למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין ברצון, בין בודון בין בשגגה, בין בדרבה בין שלא בדרבה - משוערה בה, נפסלה משום זונה; ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהנה.

ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל בכלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא נתפשה"; אבל אשת כהן באסורה עומדת, שהרי היא זונה. ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת לבעלה, הרי זו אסורה לכהנה. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי וכא עלי אחד', או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזנת, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו, שמא נתנה עיניה באחר; ואם היא נאמנת לו, או העד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי ספק. ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו, הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימית בעלה; שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה ונעשת כחתיכה האסורה.

י. כהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק, שמא קדם קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספקות: שמא קדם קדושין, שמא אחר קדושין, ואפלו נאמר אחר קדושין - שמא באנס שמא ברצון, שהאנוסה מתרת לישראל כמו שבארנו.

יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מפת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק; שאין כאן אלא ספק אחד - שמא באנס שמא ברצון - וספק אסור של תורה, להחמיר.

יב. כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה [הסתתרה עם זר] ולא שמת מי סוטה - הרי זו אסורה לכהן, מפני שהיא ספק זונה; בין שלא רצת היא לשמות, בין שלא רצה הוא להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשמות, בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן ראויות לשמות - הואיל ולא שמת מכל מקום, הרי זו אסורה לכהנה מספק.

יג. פנויה שראוה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמרו לה: 'מי הוא זה שבא עליך?' ואמרה: 'אדם פשר' - הרי זו נאמנת; ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה: 'ממי נתעברת?' ואמרה: 'מאדם פשר' - הרי זו נאמנת, ונתהיה מתרת לכהן.

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהכל עוברין שם, והיו רב העוברין שם פשרים, ורב העיר שממנה פרוש אלו העוברין פשרים - שחכמים עשו מעלה ביחוסין, והעריכו שני רבות. אבל אם היו רב העוברין פסילין, כגון גוים

1 ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו
2 כלום. אמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני, ויש לי עדים שאני
3 טהורה' - אין אומרים: 'נמתין עד שיבואו עדים', אלא
4 מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול שיש
5 עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו; ששבויה
6 הקלו.

7 **כד.** האב שאמר: 'קדשתי את בתי וגרשתי', והרי היא
8 קטנה - נאמן. 'קדשתי וגרשתי' כשהיתה קטנה, והרי
9 היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה. 'נשפית ופדיתיה',
10 בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן; שלא
11 האמינה אותו וטורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר:
12 "את בתי נתתי לאיש הזה", אבל לא לפסלה משום זנות.
13 **כח.** אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה - הואיל והדבר
14 ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד שהיה
15 עמו בנו ובני ביתו תמיד לשמרו.

16 **כו.** עיר שפאה במצור ונכבשה - אם היו הגויים מקיפין
17 את העיר מכל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד
18 שינאו אותה ותעשה ברשותן - הרי כל הנשים שבתוכה
19 פסולות לכהנה כשבויות, שמא נבעלו לגויים; אלא מי
20 שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

21 **כז.** ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או
22 שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה
23 אחת - הרי זו מצלת על הכל.

24 **כח.** כיצד מצלת? כל אשה שאמרה: 'טהורה אני' -
25 נאמנת, ואף על פי שאין לה עד; מתוך שיכולה לומר:
26 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבוא הייתי ונצלת' -
27 נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי, ולא נטמאתי'.

28 **כט.** במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהן
29 מתושבין בעיר ואין יראין; לפיכך חוששין להן שמא
30 בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר -
31 לא נאסרו הנשים, מפני שאין להן פנאי לבעל; שהן
32 עוסקים בשלל ובזיון להן. ואם שבו נשים ונעשו ברשותן
33 - אף על פי שרדפו אחריהן ישראל והצילו אותן מידן -
34 הרי הן אסורות.

35 **ל.** האשה שנחבשה ביד גויים על ידי קמון - מתרת; ועל
36 ידי נפשות - אסורה לכהנה. לפיכך, אם היה בעלה כהן -
37 נאסרה עליו. במה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל
38 תקיפה על הגויים, והן יראין מהן; אבל בזמן שיד הגויים
39 תקיפה - אפלו על ידי קמון - כיון שנעשת ברשות גויים,
40 נאסרה; אלא אם כן העיד לה אחד כשבויה, כמו שבארנו.

פרק יט

41 **א.** איזו היא חללה? זו שגולדה מאסורי כהנה; וכן אחת
42 מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן, נתחללה. אבל
43 הבהן עצמו שעבר העברה, לא נתחלל.

44 **ב.** ובין שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין כדרכה

1 וממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו
2 כשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרוב
3 העוברין שם כשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה
4 נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא.
5 **טו.** ראוה שנבעלה בעיר, או נתעברה בעיר - אפלו לא היה
6 שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם,
7 הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן; שכל הקבוע, כמחצה על
8 מחצה הוא. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת:
9 'לקשר נבעלתי'.

10 **טז.** היתה אלמנה, או חרשת, או שאמרה: 'איני יודעת למי
11 נבעלתי', או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין כשר לפסול -
12 הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכהן - תצא, אלא אם כן היו
13 שני הרבין המצויין אצלה כשרים.

14 **יז.** השבויה שנפדית, והיא בת שלש שנים ויום אחד או
15 יתר - אסורה לכהנה, מפני שהיא ספק זונה; שמא נבעלה
16 לגוי. ואם יש לה עד שלא נתיחד הגוי עמה, הרי זו כשרה
17 לכהנה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו.
18 ושתי שבויות שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו
19 נאמנות; הואיל ואסור כל הספקות כלן מדברי סופרים,
20 לפיכך הקלו בשבויה.

21 **יח.** וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו, נאמן. מעשה באחד
22 שנשפה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר: 'נשבינו
23 לבין הגויים; יצאתי לשאב מים - ודעתי על אמי; ללקט
24 עצים - ודעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על
25 פיו.

26 **יט.** אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נטמאת,
27 שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה; אבל
28 שפחת בעלה מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי
29 תמה, נאמנת.

30 **כ.** כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא ישאנה,
31 שמא עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה - הרי זה ישאנה,
32 שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן מעותיו בה.

33 **כא.** האשה שאמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני' - נאמנת,
34 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואפלו היה שם עד אחד
35 שמעיד שהיא שבויה. אבל אם יש שם שני עדים שנשפית
36 - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. היו שם
37 שני עדים שנשפית, ועד אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש
38 אותו ומעיד לה שהיא טהורה, לא נתיחד עמה גוי עד
39 שנפדית - אפלו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או שפחה,
40 הרי זו מתרת.

41 **כב.** מי שאמרה: 'נשפיתי, וטהורה אני', והתירוה בית דין
42 להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשפית - הרי זו תנשא
43 לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה השבאי,
44 והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה - הרי זו לא תצא
45 מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.

46 **כג.** באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת - אפלו נשאת,

יב. גרים ומשחררים שנשא אלו מאלו והולידו בת - אפלו 48
אחר כמה דורות - הואיל ולא נתערב בהן זרע ישראל, הרי 49
אותה הבת אסורה לכהן; ואם נשאת - לא תצא, הואיל 50
והזרתה ולדתה בקדשה. אבל גר או משחרר שנשא בת 51
ישראל, או ישראל שנשא גיורת ומשחררת - בתו פשרה 52
לכהנה לכתחלה. 53
יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני שנשא בת 54
ישראל - אף על פי שביאתם בעברה, והרי נשתייך זונות 55
כמו שבארנו - בנותיהם פשרות לכהנה לכתחלה. 56
יד. חלל שנשא פשרה, זרעו ממנה חללים; וכן בן בן בנו, 57
אפלו אחר אלף דור - שכן החלל הזכר, חלל הוא לעולם. 58
ואם הייתה בת - אסורה לכהנה, שהרי היא חללה. אבל 59
ישראל שנשא חללה, הולד פשר; לפיכך אם הייתה בת, הרי 60
זו תנשא לכהנה. 61
טו. כהנים לויים וישראלים - מתרין לבוא זה בזה, והולד 62
הולך אחר הזכר; לויים וישראלים וחללים - מתרים לבוא 63
זה בזה, והולד הולך אחר הזכר, שנאמר: "וינתיילדו על 64
משפחתם לבית אבתם" - בית אביה היא משפחתו, ואין 65
בית אמו משפחתו. 66
טז. לויים וישראלים וחללים וגרים ומשחררים - מתרים 67
לבוא זה בזה. והגר והמשחרר שנשא לוייה, או ישראלית, 68
או חללה - הרי הן כגון ישראל; וישראל או לוי או חלל 69
שנשא גיורת, או משחררת - הולד הולך אחר הזכר. 70
יז. כל המשפחות בחזקת פשרות, ומתיר לשא מהן 71
לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראיית שתי משפחות שמתגרות 72
זו בזו תמיד, או ראיית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה 73
תמיד, או ראיית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועו פנים 74
ביותר - חוששין להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו מיני 75
פסולות הן. וכן כל הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן 76
שמן במשפחות או ביחידים, ואומר עליהן שהן מזוהים - 77
חוששין לו שמא ממזר הוא; ואם אמר עליהן שהן עבדים, 78
חוששין לו שמא עבד הוא; שכל הפוסל, במומו הוא פוסל. 79
וכן כל מי שיש בו צוות פנים, ואכזריות, ושונא את 80
הבריות, ואינו גומל להן חסד - חוששין לו ביותר, שמא 81
גבעוני הוא; שסימני ישראל האמה הקדושה - בישנים, 82
רחמנים, וגומלי חסדים; ובגבעונים הוא אומר: "הגבעונים 83
לא מבני ישראל המה" - לפי שהעו פניהם, ולא נתפסו, 84
ולא רחמו על בני שאול, ולא זכרו לישראל חסד למחל 85
לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיים בתחלה. 86
יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים 87
שנתערב בהן חלל או ממזר, או שיש בהן עבדות - הרי 88
זו ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא ממנה אשה, 89
עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן שמונה: אמה, ואם 90
אמה, ואם אבי אמה, ואם אם אבי אמה; וכן הוא בודק 91
על אם אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה, ואם אם אבי 92
אביה. 93
יט. ואם הייתה משפחה זו שקרא עליה ערער וישראלים או 94

1 בין שלא כדרכה - משהערה בה, נתחללה; והוא שיהיה
2 הכהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ויהיה זו האסורה
3 לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.
4 ג. כיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה
5 או על הזונה, וכהן גדול שבא עליה או על האלמנה, או
6 שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם; ואם
7 הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל.
8 אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או
9 נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת - אף על
10 פי שלא נבעלה, נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה, אף
11 על פי שנמצאת בתולה.
12 ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מבת עץ, לא חללה; וכן אם
13 בעל בעילה בלא נשואין, לא חללה.
14 ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או על אחת
15 מחיבי לאוין השוין בכל - עשה אותה זונה, כמו שבארנו;
16 חזר ובא עליה ביאה שניה, בין הוא בין כהן אחר - נעשת
17 חללה, וזרעו ממנה חללים. לפיכך, כהן שבא על זקוקה
18 לזכר, ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשר, לפי שאינה
19 מאסורי כהנה; ונעשת זונה. חזר ובא עליה ביאה שניה,
20 ונתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי שהוא
21 מאסורי כהנה.
22 ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה, וזרעו
23 ממנה חללים. כהן שבא על הנדה, הולד פשר ואינו חלל -
24 שאין אסור הנדה מיחד בכהנים, אלא שוה בכל.
25 ז. כהן שנשא גרושה מעברה, בין ממנו בין מאחר, וילדה
26 כשהיא חללה - הולד פשר, שהרי לא בא מטפת עברה.
27 ח. כבר בארנו, שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך,
28 כהן שבעל חלוצה - הרי זו חללה, וזרעה מכהן חללים;
29 והכל מדבריהם. אבל כהן שבא על אחת מן השניות - היא
30 פשרה, וזרעו ממנה פשרים; שאסור השניות אסור השוה
31 בכל, ואינו מיחד בכהנים.
32 ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או משחררת,
33 או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שבא על ספק
34 אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה ספק חלל.
35 י. נמצאו החללים שלשה - חלל מן התורה, וחלל מדבריהם,
36 וספק חלל. וכל ספק חלל, נותנין עליו חמרי כהנים וחמרי
37 ישראל: אינו אוכל בתרומה כישראל, ולא מטמא למתים
38 פכהן, ונושא אשה הראויה לכהן; ואם אכל, או נטמא, או
39 נשא גרושה - מכין אותו מכת מרדות. והוא הדין לחלל של
40 דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי - הרי הוא כזר, ונושא
41 גרושה, ומטמא למתים, שנאמר: "אמר אל הכהנים בני
42 אהרן" - אף על פי שהן בני אהרן, עד שיהיו בכהונם.
43 יא. כהן זכר, הוא שאסור לשא חללה וזונה; ולפיכך אסור
44 בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל הכהנת
45 - מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר, שלא הזכירו פשרות
46 להנשא לפסולין, שנאמר: "בני אהרן", ולא בנות אהרן.
47 נמצא הגר מתיר לשא ממזרת, ומתיר לשא כהנת.

1 לויים, מוסיף לבדק זוג אחד; ונמצא בודק עשר אמהות,
2 שהערוכב בלויים וישראלים יתר מן הפהנים.
3 כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים - בכל עת
4 שיריבו זה את זה, יחרף את חברו בפסול שיש בו ביחוסו,
5 ואלו היה שם פסול, היה נשמע; אבל הנשים, אין מחרפות
6 ביחוסין.
7 כא. ולמה יבדק האיש כשירצה לשא ממשפחה זו שהורעה
8 חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא לה? מפני שלא הזהירו
9 פשרות להנשא לפסולין.
10 כב. כל שקורין לו 'ממזר' ושותק, או 'נתין' ושותק, או
11 'חלל' ושותק, או 'עבד' ושותק - חוששין לו ולמשפחתו,
12 ואין נושאים מהן אלא אם כן בודקין אחריהן כמו שבארנו.
13 כג. משפחה שנתערב בה ספק חלל - כל אלמנה מאותה
14 משפחה, אסורה לכהן לכתחלה; ואם נשאת - לא תצא,
15 מפני שהן שתי ספקות: שמא זו אלמנת אותו חלל, שמא
16 אינה אלמנתו; ואם נאמר שהיא אלמנתו - שמא חלל הוא,
17 שמא אינו חלל. אבל אם נתערב בה חלל ודאי - כל אשה
18 מהן אסורה לכהן עד שיבדק, ואם נשאת תצא. והוא הדין
19 אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי - שאשת ממזר
20 ואשת חלל לכהנה, אסור אחד הוא כמו שבארנו.

פרק כ

21
22 א. כל הפהנים שבזמן הזה - בחזקה הם כהנים, ואין
23 אוכלין [תרומה] אלא בקדשי הגבול [בגבולי א"י ולא
24 בירושלים]; והוא שתהיה תרומה של דבריהם; אבל תרומה
25 של תורה, וחלה של תורה - אין אוכל אותה אלא כהן
26 מיחס.
27 ב. אינה הוא כהן מיחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא
28 כהן בן פלוני הכהן, ופלוני בן פלוני עד איש פלוני שאינו
29 צריך בדיקה, והוא הכהן ששמש על גבי המזבח; שאלו
30 לא בדקו בית דין הגדול אחרי, לא היו מניחין אותו לעבד.
31 לפיכך אין בודקין מן המזבח ולמעלה, ולא מן הסנהדרין
32 ולמעלה - שאין ממנין בפסנהדרין אלא כהנים לויים
33 וישראלים מיחסין.
34 ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של תורה,
35 שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת בלכם, ולא ביאת
36 מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא, לא עלו בלם. וכן תרומה
37 בזמן הזה, של דברי סופרים; ולפיכך אוכלין אותה הפהנים
38 שבזמננו, שהן בחזקה.
39 ד. מי שהעידו לו עדים, שראוהו שהיה אוכל תרומה של
40 תורה - הרי זה מיחס; ואין מעלין ליחוסין לא מנשיאות
41 כפיים, ולא מקריאה בתורה ראשון, ולא מחלוק תרומה
42 בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.
43 ה. כהן מיחס שאמר: 'בני הוא זה, וכהן הוא' - אין מעלין
44 אותו ליחוסין על פיו, עד שביא עדים שהוא בנו.
45 ו. כהן מיחס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה,
46 למדינה אחרת, ובא הוא והיא, ובנים פרוכין אחריה, ואמר:

47 'אשה שיצאת עמי היא זו, ואלו בניה' - אינו צריך להביא
48 עדים לא על האשה, ולא על הבנים. 'מתה, ואלו בניה' -
49 צריך להביא עדים שאלו בניה; ואינו צריך להביא עדים
50 על אמן שהיתה כשרה, מפני שכבר החזק שיצא מעמנו
51 באשה כשרה.
52 ז. יצא כהן מיחס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו ובניו,
53 ואמר: 'אשה זו נשאתי, ואלו בניה' - צריך להביא עדים
54 שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה; והוא
55 שיהיו כרוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים, והביא ראיה
56 על האחת - אף על פי שהבנים קטנים ופרוכין אחריה,
57 צריך להביא ראיה עליהן; שמא בנו מן האחרת הם,
58 ונכרכו אחר זו המיחסת.
59 ח. בא הוא ובניו, ואמר: 'אשה נשאתי ומתה, ואלו בניה'
60 - מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה, ואלו בניה.
61 ובדין הזה דנין בישראל מיחס ובלוי מיחס; ואחר כך נעיד
62 על בנו זה שהוא מיחס, כדי שיהיה ראוי לפסנהדרין.
63 ט. אין מעלין משטרות לכהנה. כיצד? הרי שהיה כתוב
64 בשטר: 'פלוני כהן לזה מפלוני או הללויה כהן וכך', והעדים
65 מלמטה - אין מחזיקין כהן זה שהוא מיחס, שמא לא
66 העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים? לענין יחוס.
67 אבל לחזקה שהיה כהן ככהני זמן זה, ויאלל בתרומה
68 וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול - מעלין מן
69 השטרות, ועל פי עד אחד, ומנשיאות כפיים, ומקריאה
70 בתורה ראשון.
71 י. וכן כהן שאמר: 'בני זה כהן' - נאמן להאכילו בתרומה
72 ולהיותו בחזקת כהן; ואינו צריך להביא ראיה, לא על
73 הבנים ולא על האשה.
74 יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: 'אני ודברי כהן', וזה
75 השני אומר: 'אני ודברי כהן' - אף על פי שגראין בגומלין
76 זה את זה, הרי אלו נאמנין; ושניהן בחזקת כהנים. וכן עד
77 אחד שאמר: 'ראיתי זה שנשא כפיו', או 'שאכל בתרומה',
78 או 'שחלק על הגרן', או 'שקרא בתורה ראשון וקרא אחרי'
79 לוי' - מחזיקין אותו לכהנה על פיו. וכן אם העיד שזה קרא
80 שני בתורה אחר כהן, מחזיקין אותו בלוי.
81 יב. העיד שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין, תרומה
82 שהניח להן אביהן כהן - אין מעלין אותו לכהנה בעדות
83 זו; שמא חלל הוא, ולקח חלק ירשתו מתרומה למכרו.
84 יג. מי שבא בזמן הזה, ואמר: 'כהן אני' - אינו נאמן, ואין
85 מעלין אותו לכהנה על פי עצמו; ולא יקרא בתורה ראשון,
86 ולא ישא את כפיו, ולא יאלל בקדשי הגבול - עד שיהיה
87 לו עד אחד. אבל אסור עצמו בגרושה וזונה וחללה, ואינו
88 מטמא למתים. ואם נשא, או נטמא - לזקה; והנבעלת לו
89 ספק חללה.
90 יד. ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן. כיצד? מעשה באחד
91 שהיה מסיח לפי תמו, ואמר: 'זכור אני כשאני תינוק,
92 והייתי מרכב על כתפו של אבי שהוציאני מבית הספר,
93 והפשיטני פתנתי והטבילוני לאכל תרומה לערב, ודברי

1 בודלין ממני, והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות; והעלהו
2 רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.
3 טו. נאמן גדול לומר: 'זכור אני כשהייתי קטן, וראיתי
4 פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב'; ומחזיקין אותו בכהנה,
5 בעדותו. מי שבא בזמן הזה, ואמר: 'כהן אני', ועד אחד
6 מעיד לו: 'שאני יודע באביו של זה שהוא כהן' - אין
7 מעלין אותו לכהנה בעדות זו, שמא חלל הוא; עד שיעיד
8 שזה כהן הוא. אבל אם החזק אביו כהן, או שבאו שנים
9 והעידו שאביו של זה כהן - הרי הוא בחזקת אביו.
10 טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה
11 או בן חלוצה - חוששין לו, ומורידין אותו; בא עד אחד
12 אחר כך והעיד שהוא כשר, מעלין אותו לכהנה על פיו.
13 באו שנים אחר כך והעידו שהוא חלל, מורידין אותו מן
14 הכהנה; בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא כשר, מעלין
15 אותו לכהנה - שזה האחרון מצטרף לעד ראשון, והרי
16 שניהן מעידין שהוא כשר ושנים מעידין שהוא פסול, ידחו
17 אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים כמאה - וישאר כהן
18 בחזקת אביו.
19 יז. אשה שלא שהת שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה,
20 ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון,
21 והיה אחד מהן כהן והשני ישראל - הרי זה ספק כהן; וכן
22 אם נתערב ולד כהן בולד ישראל, והגדילו התערבת - כל
23 אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל וחמרי
24 כהנים: נושאים נשים הראויות לכהנה, ואין מטמאין
25 למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה, מוציאין
26 ואינן לוקין.
27 יח. שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן שלא
28 שהת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת לכהן אחר, ואין
29 ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון - נותנין
30 על הולד חמרי שניהן: הוא אוגן עליהם, והן אוגנין עליו;
31 הוא אין מטמא להן, והן אינן מטמאין לו; ועולה במשמרו
32 של זה ושל זה, ואינו חולק - ואם היו שניהן במשמר אחד
33 ובית אב אחד, נוטל חלק אחד.
34 יט. כמה דברים אמורים? בזמן שהן באין מלכ נשואין.
35 אבל בזנות, גזרו חכמים שמשתקין אותו מדין כהנה כלל
36 - הואיל ואינו יודע אביו הודאי, ונאמר: 'והיתה לו ולזרעו
37 אחריו', עד שיהיה זרעו מיחס אחריו.
38 כ. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי
39 הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו
40 שיתיחס לו - משתקין אותו מדין כהנה; ואינו עובר, ולא
41 אוכל תרומה, ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה
42 - לוקה, שאין כאן ספק הותר.

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ב

פרק כא

44 א. כל הבא על ערוה [= האסורה מהתורה] מן העריות דרף

46 אכרים [שהם לא אברי ביאה], או שחבק ונשק דרף תאנה
47 ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה מן התורה, שנאמר:
48 "לכלתי עשות מחקות התועבת"; ונאמר: "לא תקרבו
49 לגלות ערוה", כלומר: לא תקרבו לדברים המביאין לידי
50 גלוי ערוה.
51 ב. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות.
52 ואסור לאדם לקרן בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו, לאחת
53 מן העריות, וכן לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להריח
54 בשמים שעליה או להביט בציפה - אסור; ומכין המתכבד
55 לדבר זה מפת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של
56 אשה, ונתפנו להנות - כמי שנסתכל במקום התרף; ואפלו
57 לשמע קול הערוה או לראות שער - אסור.
58 ג. והדברים האלו אסורין בחיבי לאוין. ומתר להסתכל
59 בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה - כדי שיראה
60 אם היא נאה בעיניו, ישאנה; ואין בזה צד אסור. ולא עוד,
61 אלא ראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרף ונות; הרי הוא
62 אומר: "ברית כרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה".
63 ד. ומתר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי
64 שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה; הואיל
65 והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר מכשול. אבל
66 לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל לעברה.
67 ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
68 שפחה בין משחררת - שמא יבוא לידי הרהור. באיזה
69 שמוש אמרו? כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה
70 בפניו, ומזיגת הכוס - שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא
71 אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
72 ידי שליח.
73 ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו
74 [חושש] עליהן, או שנשק אחת מהן - כגון אחותו הגדולה,
75 ואחות אמו, וכיוצא בהן - אף על פי שאין שם תאנה ולא
76 הנאה כלל, הרי זה מגנה ביותר. ודבר אסור הוא, ומעשה
77 טפשים הוא - שאין קרבינ לערוה כלל, בין גדולה בין
78 קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.
79 ז. כיצד? מתר האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו
80 בקרוב בשר, וכן האם עם בנה - כל זמן שהן קטנים.
81 הגדילו ונעשה בהן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים
82 נכנו וישערך צמח" - זה ישן בכסותו, וזה ישן בכסותו. ואם
83 היתה הבת בשה לעמד בפני אביה ערמה, או שנשאת, וכן
84 אם האם בשה לעמד בפני בנה ערמה, אף על פי שהן
85 קטנים - משהגיעו להכלם מהן, אין ישנין עמהן אלא
86 בכסותן.
87 ח. נשים המסוללות זו בזו - אסור, וממעשה מצרים הוא
88 שהזהרנו עליו, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא
89 תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושין? איש נושא איש,
90 ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי
91 שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו - שאין לו לאו מיוחד,
92 והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין נאסרות לכהנה משום

יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה
 ואחת אשת איש. ולא תלף אשה בשוק, וכנה אחריה -
 גזרה שמא יתפסו בנה ותלף אחריה להחזירו, ויתעללו בה
 הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
 יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך, לא יהיה
 אדם דש מבפנים וזרה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
 ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין בידי ומוציאין שכבת זרע
 - לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא
 יושב; ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו
 נפש.
 יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו
 לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי
 הבאי והשחתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים
 ויעלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על צרפו ופניו
 למעלה, עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.
 כ. ולא יסתפל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמוקדקין זכר
 לנקבה; ומתר למרביעי בהמה להכניס במכחול בשפופרת,
 מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי הרהור.
 כא. וכן אסור לאדם להסתפל בנשים בשעה שהן עומדות
 על הכביסה; ואפלו להסתפל בבגדי צבע של אשה שהוא
 מבינה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
 כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלף אחריה, אלא
 רץ ומסלקה לצדין או לאחוריו; וכל המהלף בשוק אחורי
 אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח אשה
 זונה, עד שירחק ארבע אמות, שנאמר: "אל תקרב אל
 פתח ביתה".
 כג. ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו [ביציו],
 שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס
 אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
 יאחו באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי,
 מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושיט ידו לאמה
 כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.
 כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד
 מהן שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומהן מי שהתפאר
 שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה
 מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוזנות לבב הקדושים.
 כה. מצות חכמים להשיא אדם בן ובנותיו סמוך לפרקן
 - שאם יניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר:
 "ויפקדתן נוך ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שהיה
 כמזו זנות היא.
 כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה
 ונקבה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא
 לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא
 זקן ילדה - שדבר זה גורם לזנות.
 כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
 בקצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור עמו
 במבוי [אליו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, גדון כמבוי. היה

זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה - שאין כאן זנות.
 וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש
 להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנע הנשים הידועות בכך
 מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.
 ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם
 רוצה לעשות באשתו, עושה - בועל בכל עת שירצה,
 ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין בדרך, בין שלא
 בדרך, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא
 יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש,
 כמו שבארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם
 ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
 י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר; הרי שהיתה ליל
 שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דולק - הרי זה לא
 ישמש כלל. וכן אסור לישאלי לשמש מטתו ביום, שעזות
 פנים היא. ואם היה תלמיד חכמים, שאינו בא להמשך בכך
 - הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין נזקקין לדבר זה
 אלא מפני צרך גדול. ודרך קדשה, לשמש באמצע הלילה.
 יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש
 המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד בתרגול; ופגום הוא
 עד מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש,
 משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא
 תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד
 שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
 יב. וכן אסור חכמים שישמש אדם מטתו, ולבו מחשב
 באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
 ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל כרחיה והיא יראה
 ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מנדה, ולא יבוא עליה אחר
 שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הבנים אינן הגונים,
 אלא מהן עזי פנים, ומהן מורדין ופושעים.
 יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
 תשמיש בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתכנן
 לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שהת
 אחר בעלה שלשה חדשים והרי הן ספק - כל אלו, הבנים
 הילודים מהן הן המורדים והפושעים שישוגרי הגלות בורדין
 אותן.
 יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות, או
 בגנות ופרדסין, אלא בבית דינה - שלא יראה בנות,
 ויגרילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו,
 מפין אותו מפת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש
 בשוק, והמקדש בלא שדוף - מפין אותו מפת מרדות.
 טו. ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיחזר
 לביתו. וכן אסור חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שהיו
 עזות פנים היא; ולא יפנס עמו למרחץ.
 טז. וכן לא יפנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל
 אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מתר
 להכנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים
 באחד למרחץ.

47 שְׁאִסּוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ, בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה - מִכֵּין אֶת
48 שְׁנֵיהֶן מִכַּת מִרְדּוּת, הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, וּמִכְרִיזִין עֲלֵיהֶן; חוּץ
49 מֵאִשֶּׁת אִישׁ - שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִסּוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ, אִם נִתְיַחַד
50 אֵין לוֹקִין, שְׁלֹא לְהוֹצִיא לְעוֹ עֲלֶיהָ שְׁזוּת, וְנִמְצָאוּ מוֹצִיאִין
51 לְעוֹ עַל הַבָּנִים שֶׁהֵם מִמֶּנּוּ.
52 ד. כָּל אִשָּׁה שְׁאִסּוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ - אִם הִיתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ,
53 הָרִי זֶה מֵתָר לְהִתְיַחַד, מִפְּנֵי שְׁאִשְׁתּוֹ מְשַׁמְרָתוֹ; אָבָל לֹא
54 תִּתְיַחַד יִשְׂרָאֵלִית עִם הַגּוֹי, אֵף עַל פִּי שְׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ - שְׁאֵין
55 אִשְׁתּוֹ שֶׁל גּוֹי מְשַׁמְרָתוֹ, וְאֵין לָהֶן בּוֹשָׁה.
56 ה. וְכֵן אֵין מוֹסְרִין תִּינוּק יִשְׂרָאֵלִי לְגוֹי לְלַמְדּוֹ סֵפֶר וּלְלַמְדּוֹ
57 אֲמֻנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכֵּלן חֲשׂוּדִין עַל מִשְׁכָּב זָכוּר. וְאֵין מְעַמִּידִין
58 בְּהֶמָּה בְּפוֹנְדְקָאוֹת [מִלּוֹן דְּרָכִים] שֶׁל גּוֹיִים, וְאֶפְלוּ זָכָרִים
59 אֲצֵל זָכָרִים וְנִקְבוֹת אֲצֵל נִקְבוֹת.
60 ו. וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֶמָּה חֲזֵה וְעוֹף לְרוֹעֶה גּוֹי, אֶפְלוּ זָכָרִים
61 לְזָכָר וְנִקְבוֹת לְנִקְבָּה - מִפְּנֵי שֶׁכֵּלן חֲשׂוּדִין עַל הַרְבֵּעַת
62 בְּהֶמָּה. וְכָכָר בְּאֶרְנוֹ שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּזָכוּר וּבְהֶמָּה, וְנֶאֱמָר:
63 "וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל".
64 ז. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹסְרִין בְּהֶמָּה נִקְבָּה לְגוֹיָה? מִפְּנֵי שֶׁכֵּלן
65 בְּחֻקֹּת נֹאֲפִין, וְכִשְׁבּוֹא הַנּוֹאֵף לְשֹׁכֵב עִם גּוֹיָה זֶה, אֶפְשָׁר
66 שְׁלֹא יִמָּצְאָהּ, וְיִשְׁכַּב עִם הַבְּהֶמָּה; אוֹ אֶפְלוּ יִמָּצְאָהּ, יִשְׁכַּב
67 עִם הַבְּהֶמָּה.
68 ח. לֹא תִתְיַחַד אִשָּׁה אַחַת אֶפְלוּ עִם אֲנָשִׁים הֶרְבֵּה - עַד
69 שֶׁתִּהְיֶה שֵׁם אִשְׁתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן; וְכֵן לֹא יִתְיַחַד אִישׁ אֶחָד
70 אֶפְלוּ עִם נָשִׁים הֶרְבֵּה. נָשִׁים הֶרְבֵּה עִם אֲנָשִׁים הֶרְבֵּה - אֵין
71 חוֹשְׁשִׁין לִיחּוּד. הֵיוּ הָאֲנָשִׁים מִבְּחוּץ וְהַנָּשִׁים מִבְּפָנִים, אוֹ
72 הָאֲנָשִׁים מִבְּפָנִים וְהַנָּשִׁים מִבְּחוּץ, וּפְרָשָׁה אִשָּׁה לְבֵין
73 הָאֲנָשִׁים אוֹ אִישׁ לְבֵין הַנָּשִׁים - אֲסוּרִין מִשּׁוּם יַחֲדוּ. אֶפְלוּ
74 אִישׁ שֶׁעֲסָקוֹ וּמִלֵּאכְתּוֹ עִם הַנָּשִׁים, אֲסוּר לוֹ לְהִתְיַחַד עִם
75 הַנָּשִׁים. כִּיצַד יַעֲשֶׂה? יִתְעַסֵּק עִמָּהֶן וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, אוֹ יִפְנֶה
76 לְמִלֵּאכָה אַחֲרֵת.
77 ט. מֵתָר לְהִתְיַחַד עִם שְׁתֵּי יָבָמוֹת, אוֹ עִם שְׁתֵּי צָרוֹת
78 [נִשְׁוֹאוֹת לֹאחַד], אוֹ עִם אִשָּׁה וְחִמּוֹתָהּ, אוֹ עִם אִשָּׁה וּבַת
79 בְּעֻלָּה, אוֹ עִם אִשָּׁה וּבַת חִמּוֹתָהּ; מִפְּנֵי שֶׁשְׁזוּנָאוֹת זֹאת זֹאת
80 אֵין מִחֲפּוֹת זֶה עַל זֶה. וְכֵן מֵתָר לְהִתְיַחַד עִם אִשָּׁה שֵׁשׁ עֲמָה
81 תִּינָקֶת קִטְנָה שִׂידוּעַת טַעַם בִּיאָה, וְאֵינָה מוֹסְרַת עֲצָמָה
82 לְבִיאָה - שְׂאֵינָה מְזוּנָה בְּפָנֶיהָ, שֶׁהִרִי זֶה מְגֻלָּה אֶת סוּדָה.
83 י. תִּינָקֶת מִכַּת שְׁלֹשׁ וְלִמְשָׁה, וְתִינוּק מִבֶּן תֶּשַׁע וְלִמְשָׁה -
84 מֵתָר לְהִתְיַחַד עִמָּהֶן; שְׁלֹא גָזְרוּ אֲלָא עַל יַחֲדוּ אִשָּׁה הָרְאוּיָה
85 לְבִיאָה, וְאִישׁ הָרְאוּיָה לְבִיאָה.
86 יא. אֲנִדְרוּגִינוֹס אֵינוֹ מִתְיַחַד עִם הַנָּשִׁים; וְאִם נִתְיַחַד - אֵין
87 מִכֵּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק. אָבָל הָאִישׁ מִתְיַחַד עִם
88 הָאֲנִדְרוּגִינוֹס וְעִם הַטְּמֵטוֹס.
89 יב. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּעֻלָּה בְּעִיר - אֵינָה חוֹשְׁשֶׁת לִיחּוּד,
90 מִפְּנֵי שְׂאֵימַת בְּעֻלָּה עֲלֶיהָ; וְאִם הִיא זֶה גַּם בַּהּ [רִגְלִי אֲלֶיהָ],
91 כְּגוֹן שֶׁנִּדְלָה עִמּוֹ, אוֹ שֶׁהִיא קְרוֹבָתוֹ - לֹא יִתְיַחַד עִמָּהּ,
92 וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּעֻלָּה בְּעִיר. וְכֵן כָּל הַמִּתְיַחַד עִם אִשָּׁה, וְהִיא
93 הַפְּתַח פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הֶרְבִּים - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם יַחֲדוּ.

1 לָה מְלוּה אֲצֵלוֹ, עוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְתַכְבּוֹ; וּגְרוּשָׁה שֶׁבָּאָה עִם
2 הַמְּגֻרָשׁ לְדִין - מְנַדִּין אוֹתוֹ, אוֹ מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת. וְאִם
3 נִתְגַּרְשָׁה מִן הָאֲרוּסִין, מִתְרַת לְתַכְבּוֹ בְּדִין וְלְדוֹר עִמּוֹ; וְאִם
4 הִיא לְבוֹ גַּם בַּהּ, אֵף מִן הָאֲרוּסִין אֲסוּר. וְכִי נִדְחָה מִפְּנֵי
5 מִי? הִיא נִדְחִית מִפְּנֵינוּ; וְאִם הִיתָה הַחֲצֵר שְׁלֵה, הוּא יִדְחָה
6 מִפְּנֵיהָ.
7 כח. אֲסוּר לְאָדָם לִשָּׂא אִשָּׁה וְדַעְתּוֹ לְגִרְשָׁה, שְׁנֶאֱמָר: "אֵל
8 תִּחְרַשׁ עַל רֵעֵךְ רָעָה, וְהוּא יוֹשֵׁב לְכִטַּח אֶתְּךָ". וְאִם הוֹדִיעָה
9 בַּתְּחִלָּה שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ לִיָּמִים, מֵתָר.
10 כט. וְלֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בְּמִדְיָנָה זֶה, וְאִשָּׁה בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵת
11 - שְׁמָא יֵאָרִיכוּ הַיָּמִים, וְנִמְצָא בֶּן נוֹשֵׂא אַחֲתוֹ, וְאַחֲתוֹ אִמּוֹ,
12 וְאַחֲתוֹ אָבִיו, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ; וְאִם הִיא אָדָם גְּדוֹל
13 שֶׁשְׁמוֹ יָדוּעַ, וְהִרִי זֶרְעוֹ מִפְּרִסְמִין וִידוּעִין - הָרִי זֶה מֵתָר.
14 ל. לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה לֹא מִמְשַׁפְּחַת מְצֻרְעִין, וְלֹא
15 מִמְשַׁפְּחַת נִכְפִּין - וְהוּא, שֶׁהַחֲזִיקוּ שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים שֶׁיָּבֹאוּ
16 בְּיָהֶם כָּף.
17 לא. אִשָּׁה שֶׁנִּשְׁאָת לְשָׁנֵי אֲנָשִׁים, וְנִתְּנוּ - לְשְׁלִישֵׁי לֹא
18 תִּנָּשָׂא; וְאִם נִשְׁאָת, לֹא תִצָּא; וְאֶפְלוּ נִתְקַדְּשָׁה, יִכָּנס. לֹא
19 יִשָּׂא יִשְׂרָאֵל עִם הָאֶרֶץ כֹּהֲנֶת, שֶׁזֶה כְּמוֹ חִלּוֹל לְזֶרְעוֹ שֶׁל
20 אֱהֲרֹן; וְאִם נָשָׂא - אֲמָרוּ חֻקִּים, שְׁאֵין זִוּוּגֵן עוֹלָה יָפָה,
21 אֲלָא מֵת בְּלֹא בָנִים, אוֹ מֵת הוּא אוֹ הִיא בְּמִהְרָה, אוֹ קִטְטָה
22 תִּהְיֶה בִּינִיחָן. אָבָל תִּלְמִיד חֻקִּים שֶׁנִּשְׁאָ כֹּהֲנֶת, הָרִי זֶה נֶאֱמָר
23 וּמִשְׁכָּח - הָרִי תוֹרָה וְכִהְנֶה כְּאַחֵד.
24 לב. לֹא יִשָּׂא אָדָם בַּת עִם הָאֶרֶץ - שְׂאָם מֵת אוֹ גוֹלָה, בְּנִי
25 עַמִּי הָאֶרֶץ יִהְיֶה; שְׁאֵין אֲמֵן יוֹדַעַת כְּתָר הַתּוֹרָה. וְלֹא יִשָּׂא
26 בַּתוֹ לְעַם הָאֶרֶץ - שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן בַּתוֹ לְעַם הָאֶרֶץ, כְּמִי שֶׁפָּתְתָהּ
27 וְנִתְּנָה לְפָנֵי הָאֶרֶץ: מָה הָאֶרֶץ דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, אֵף עִם הָאֶרֶץ
28 מְכָה וּבּוֹעֵל, וְאֵין לוֹ בִּשְׁת פָּנִים. וְלַעֲלוֹם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מָה
29 שֵׁשׁ לוֹ, וְיִשָּׂא בַת תִּלְמִיד חֻקִּים - שְׂאָם מֵת אוֹ גוֹלָה, בְּנִי
30 תִּלְמִידֵי חֻקִּים; וְכֵן יִשָּׂא בַתוֹ לְתִלְמִיד חֻקִּים - שְׁאֵין דְּבָר
31 מְגַנֵּה וְלֹא מְרִיבָה בְּבִיתוֹ שֶׁל תִּלְמִיד חֻקִּים.

פָּרָק כב

33 א. אֲסוּר לְהִתְיַחַד עִם עֶרְוָה מִן הָעֲרִיּוֹת, בֵּין זָקֵנָה בֵּין יְלָדָה
34 - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְגִלּוֹת עֶרְוָה; חוּץ מִהֵאָם עִם בְּנָהּ, וְהָאָב
35 עִם בַּתוֹ, וְהַבֶּעַל עִם אִשְׁתּוֹ נִדָּה. וְחֵתָן שֶׁפָּרָשָׁה אִשְׁתּוֹ נִדָּה
36 קִדָּם שֶׁיִּכְבֵּעַל - אֲסוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ, אֲלָא הוּא יִשֵּׁן בֵּין
37 הָאֲנָשִׁים, וְהִיא יִשְׁנֶה בֵּין הַנָּשִׁים; וְאִם בָּא עֲלֶיהָ בִּיאָה
38 רְאוּשׁוֹנָה וְאַחַר כָּף נִטְמָאת - מֵתָר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ.
39 ב. לֹא נִחְשָׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל מִשְׁכָּב זָכוּר וְעַל הַבְּהֶמָּה; לְפִיכָף
40 אֵין אֲסוּר לְהִתְיַחַד עִמָּהֶן. וְאִם נִתְרַחֵק אֶפְלוּ מִיַּחֲדוּ זָכוּר
41 וּבְהֶמָּה, הָרִי זֶה מִשְׁכָּח. וְגְדוּלֵי הַחֻקִּים הֵיוּ מִרְחִיקִין
42 הַבְּהֶמָּה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְיַחְדוּ עִמָּהּ. וְאֲסוּר יַחֲדוּ עֲרִיּוֹת - מִפְּנֵי
43 הַקְּבֻלָּה [עַד מוֹשֶׁה רַבִּינוֹ].
44 ג. כְּשֶׁאֲרַע מַעֲשֶׂה אֲמָנוֹן וְחָמָר, גִּזְרֵי דָּוִד וּבֵית דִּינֹה עַל יַחֲדוּ
45 פְּנוּיָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינָה עֶרְוָה, בְּכָלֵל יַחֲדוּ עֲרִיּוֹת. וְשִׁמְאִי
46 וְהֵלֵל גָּזְרוּ עַל יַחֲדוּ גּוֹיִים. נִמְצָא, כָּל הַמִּתְיַחַד עִם אִשָּׁה

ברוך רחמנא דסייען

הלכות מאכלות אסורות

48

49

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה, 50
וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: 51
(א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמאה 52
לטהור; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא 53
לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור; 54
(ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא 55
לאכל בהמה וחייה טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא; 56
(ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; 57
(ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; 58
(יא) שלא לאכל תולעת הפרות כשחצא לארץ; (יב) שלא 59
לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות 60
בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל 61
אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב 62
בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל 63
בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם 64
תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא 65
לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא 66
לאכל פלאי החרס; (כז) שלא לאכל טביל; (כח) שלא 67
לשתות יין נסוף. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו. 68

פרק א

69

א. מצוות עשה הן הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחייה 70
ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר לאכלן - 71
שנאמר: "והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, ובין 72
העוף הטמא לטהור", "ובין החיה הנאכלת, ובין החיה אשר 73
לא תאכל". 74
ב. סימני בהמה וחייה נתפרשו בתורה, והן שני סימנין: 75
"מפרסת פרסה", ו"מעלת גרה" - עד שיהיו שניהן. וכל 76
בהמה וחייה שהיא מעלת גרה, אין לה שנים בלחי העליון. 77
וכל בהמה שהיא מעלת גרה, הרי היא מפרסת פרסה - חוץ 78
מן הגמל; וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה, הרי היא מעלת 79
גרה - חוץ מן החזיר. 80
ג. לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מכירה, ומצאה 81
חתוכת הפרסות - בודק בפיה: אם אין לה שנים למעלה, 82
בירוע שהיא טהורה - והוא שפיר גמל. מצא בהמה שפיה 83
חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא שסועה, טהורה - והוא 84
שפיר חזיר. מצא פיה חתוף ורגליה חתוכות - בודק בה 85
אחר שישחטנה בכנפי העקץ [בקצה חזנב]: אם מצא בשרה 86
שם מהלף שתי וערב [נקרע לאורך ולרוחב], טהורה - והוא 87
שפיר ערוד [חמור בר]; שכן הוא בשרו, מהלף שתי וערב. 88
ד. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה - אף על פי 89
שאינו מפריס פרסה ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס או 90
חמור לכל דבר - הרי זה מותר באכילה. במה דברים 91
אמורים? בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעוברת 92

יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמות 1
הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים; 2
וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין בגלל 3
בניהם, ונמצאו מתיחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה 4
אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא 5
מלמד במקומו. 6
יד. תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות [משוחחות] זו עם 7
זו בבית הכסא, כדי שלא יבגס שם איש - משום יחוד. 8
טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש 9
שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ - שאין אפטרופוס 10
[אחריות] לעריות; ואסור לאדם למנות אפטרופוס על 11
ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה. 12
טז. אסור לתלמיד חכמים לשכן בחצר שיש בה אלמנה, 13
אף על פי שאינו מתיחד עמה - מפני החשד; אלא אם כן 14
היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני 15
החשד. ולא תקנה אשה עבדים וזכרים, אפלו קטנים - מפני 16
החשד. 17
יז. אין דורשין בסתרי עריות [האיסורים שאינם מפורשים] 18
בשלשה - מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים 19
נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתן פנויה לשמע, ולפי 20
שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר 21
ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי 22
שיהיה האחד השומע מפניה לבו ויודע מה שישמע מן 23
הרב. 24
יח. אין לך דבר בכל התורה בלה שהוא קשה לרב העם, 25
אלא לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים: 26
בשעה שנצטוו ישראל על העריות, בכו וקבלו מצוה זו 27
בתרעמת ובבכיה - שנאמר: "בכה למשפחתיו", על עסקי 28
משפחות. 29
יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות, נפשו של אדם מתאנה להן 30
ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן, שאין בהן 31
פרוצין בעריות ובביאות אסורות. ואמרו חכמים: ר' בגזל, 32
ומעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע. 33
כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה, ולהרגיל 34
עצמו בקדושה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי 35
להנצל מהן; ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי 36
החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'הזהרו בי מפני בתי, 37
הזהרו בי מפני כלתי' - כדי ללמד לתלמידיהם שלא 38
יתבשרו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד. 39
כא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי 40
עגבים [תאוה] - שאלו גורמין גדולים הן, והן מעלות של 41
עריות; ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה 42
גדולה. יתרה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו לדברי 43
תורה, וירחיב דעתו בחכמה - שאין מחשבת עריות 44
מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה; ובחכמה הוא אומר: 45
"אילת אהבים ונעלת חן, דדיה ירוף בכל עת, באהבתה 46
תשגה תמיד". 47

מניין טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מתרין. והמינין
האסורין - ארבעה ועשרים מין, ואלו הן: (א) נשר;
(ב) פרס; (ג) עונניה; (ד) דאה, והיא "הראה" האמורה
במשנה תורה; (ה) איה, והיא "הדיה" האמורה במשנה
תורה; (ו) מין האיה, שפן פתוב בה "למינה", מפלל שהן
שני מינין; (ז) עורב; (ח) ורזיר, שפן נאמר בעורב
"למינו", להביא את הורזיר; (ט) ונענה; (י) ותחמס;
(יא) ושחף; (יב) ונץ; (יג) ושורניקא, והוא מין הנץ, שפן
פתוב בו "למינהו"; (יד) וכוס; (טו) ושלף; (טז) ונשוף;
(יז) ותנשמת; (יח) וקאת; (יט) ורחם; (כ) וחסידה;
(כא) והאנפה; (כב) ומין האנפה, שפן נאמר בה "למינה";
(כג) והדוכיפת; (כד) והעטלף.
טו. כל מי שהוא בקי במנין אלו ובשמותיהן - הרי זה
אוכל כל עוף שאינו מהן, ואין צריך בדיקה; ועוף טהור
נאכל במסרת - והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה
עוף טהור. ונאמן ציד לומר: 'עוף זה התיר לי רבי הצידי'
- והוא שהחזק אותו ציד שהוא בקי במנין אלו
ובשמותיהן.
טז. מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן - בודק בסימנין
אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל, בידוע
שהוא מאלו המינין וטמא. ושאינו דורס ואוכל - אם יש
בו אחד משלשה סימנין אלו, הרי זה עוף טהור; ואלו הן:
אצבע יתרה, או זפק [שקיק אגירה] - והיא המראה - או
שהיה קרקבנו [קייבת העוף] נקלף ביד.
יז. לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס
ויש בו אחד משלשה סימנין אלו, חוץ מפרס ועונניה; ופרס
ועונניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות איי הים
הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב.
יח. היה הקרקבן נקלף בספין, ואינו נקלף ביד, ואין בו
סימן אחר - אף על פי שאינו דורס, הרי זה ספק; היה חזק
ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד - הרי זה מתר.
יט. אמרו הגאונים, שמסרת בדיהן שאין מורין להתיר
עוף הבא בסומן אחד, אלא אם היה אותו סימן שיקלף
קרקבנו ביד; אבל אם אינו נקלף ביד - אף על פי שיש לו
זפק או אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.
כ. כל עוף שחולק את רגליו בשמותיהן לו חוט, שתיים
לכאן ושתיים לכאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר -
הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להן -
הרי זה טמא.
כא. מיני הנבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן:
(א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדובנית; (ג) חרגל; (ד) ומין
חרגל, והוא עצרונגא; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה, והיא
צפרת כרמים; (ז) סלעם; (ח) ומין סלעם, והיא יוחנה
ירושלמית.
כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והצייד נאמן
עליהן, בעוף. ומי שאינו בקי בהן - בודק בסימנין; ושלשה
סימנין יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים

1 בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר כרוף אחריה - אף על פי
2 שהוא יונק ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שמא מן
3 הטמאה נולד, ונכרך אחר הטהורה.
4 ה. בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה - אף על פי
5 שהוא מפריס פרסה ומעלה גרה, והרי הוא כמין שור לכל
6 דבר, או כמין שה - הרי זה אסור באכילה; שהגדל מן
7 הטמא - טמא, והגדל מן הטהור - טהור. לפיכך דג טמא
8 שנמצא במעי דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במעי דג
9 טמא, מתר - לפי שאינו גדוליו, אלא בלעו.
10 ו. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה
11 שני גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה; וזו היא
12 ה"שסועה" שנאמרה בתורה, שנאמר: "את זה לא תאכלו
13 מפעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה", כלומר בריה
14 שנולדה שסועה לשתי בהמות.
15 ז. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף - אף על פי שהוא
16 עוף טהור, הרי זה אסור באכילה; לא התר מן הנמצא
17 בבהמה, אלא מה שיש לו פרסה.
18 ח. אין לך בכל בהמה ובהמה שבעולם שמתר באכילה, חוץ
19 מעשרת המינין המנויין בתורה: שלשה מיני בהמה - והן
20 שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה - איל, וצבי, ויתומר,
21 ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הן ומיניהן - כגון שור הכר
22 והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינין ומיניהן, מעלי
23 גרה ומפריסי פרסה; לפיכך, מי שהוא מכירן, אינו צריך
24 לבדק לא בפיה ולא ברגליו.
25 ט. אף על פי שפולן מתרין באכילה, צריכין אנו להבדיל
26 בין בהמה טהורה ובהמה טהורה; שהחיה - חלפה מתר,
27 ודמה טעון כסוי; ובהמה טהורה - חלפה בכרת, ואין
28 דמה טעון כסוי.
29 י. וסימני חיה, מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפריס
30 פרסה ומעלה גרה, ויש לו קרניים מפצלות [אין חלקות]
31 כגון האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו
32 מפצלות - אם היו קרניו כרוכות [עקומות] כקרני השור,
33 וחדוקות [מפותלות] כקרני העז, ויהיה החזק מכלע בהן,
34 והדורות [עגולות] כקרני הצבי - הרי זו חיה טהורה; עד
35 שיהיו כקרניים שלשה סימנין אלו - כרוכות, וחדוקות,
36 וחדורות.
37 יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכיר; אבל שבעת
38 מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן, אפלו לא
39 מצא לו קרניים - הרי זה אוכל חלבו, וחיב לכסות דמו.
40 יב. שור הכר - מין בהמה הוא; והקדוש [שם חיה] - אף
41 על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי {הוא חיה} (זה ספק).
42 וכל שישתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו
43 אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו.
44 יג. כלאים הבא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא
45 הנקרא 'כו' - חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את
46 דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.
47 יד. סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה, אלא מנה

1 שחופות רב ארץ גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני כרעים
2 לנתר בהן - הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו ארץ
3 ויש לו זנב - אם היה שמו חגב, טהור.
4 כג. מי שאין לו עכשו כנפים או כרעים, או שאין לו כנפים
5 החופות את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל -
6 הרי זה מתר מעתה.
7 כד. ובדגים שני סימנין - סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא
8 שפוח בו, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש לו
9 קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עכשו וקשיגדיל יהיו לו, או
10 שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיעלה יסיר קשקשיו -
11 הרי זה מתר. ומי שאין קשקשיו חופין את פלו, מתר; אפלו
12 אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת - הרי זה מתר.

13 יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ב

פרק ב

14 א. מקלל שנאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה, ושסעת שסע
15 שתי פרסות, מעלת גרה, בבהמה - אתה תאכלו" - שומע
16 אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, אסורה; ולאו
17 הבא מכלל עשה, עשה הוא. ובגמל ובחזיר ובארנבת
18 ובשפן נאמר: "את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריטי
19 הפרסה" וגו' - הרי למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי
20 שיש בהן סימן אחד. וכל שכן שאר בהמה טמאה וחייה
21 טמאה שאין בה סימן כלל - שאסור אכילתה בלא תעשה,
22 יתר על עשה הבא מכלל "אתה תאכלו".
23 ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וחייה טמאה, פזית -
24 לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב;
25 לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרו לחלב.
26 ג. האדם - אף על פי שנאמר בו: "ויהי האדם לנפש חיה",
27 אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה; לפיכך אינו בלא תעשה.
28 והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין מן המת
29 - אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה הכתוב
30 שבעת מיני חיה ואמר בהן: "זאת החיה אשר תאכלו" -
31 הא כל שהוא חיוץ מהן, לא תאכלו; ולאו הבא מכלל עשה,
32 עשה הוא.
33 ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
34 שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו"; והרי
35 עבר על עשה, שנאמר: "כל צפור טהרה תאכלו" - הא
36 טמאה, לא תאכלו. וכן האוכל פזית מדג טמא - לוקה,
37 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו"; ועבר על
38 עשה, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" -
39 מכלל שאין לו סנפיר וקשקשת, לא יאכל. הא למדת, שכל
40 האוכל דג טמא, או בהמה וחייה טמאה, או עוף טמא -
41 בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה.
42 ה. חגב טמא, הרי הוא בכלל שרץ העוף; והאוכל פזית
43 משרץ העוף - לוקה, שנאמר: "וכל שרץ העוף, טמא הוא

45 לכם, לא יאכלו". ואיזה הוא שרץ העוף? כגון זבוב ויתוש
46 ודבורה וצרעה וכיוצא בהן.
47 ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: "וכל השרץ
48 השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". ואיזה הוא שרץ
49 הארץ? כגון חלד וצב ונחשים ועקרבים וחפושית ונדל
50 [מרבח וגלים] וכיוצא בהן.
51 ז. ושמונה שרצים האמורים בתורה, שהן: "החלד והעכבר
52 והצב . . . והאנקה והפח והלטאה, והחמט והתנשמת" -
53 האוכל מבשרם בעדשה, לוקה; שעור אכילתו, כשעור
54 טמאתו. וכלן מצטרפין זה עם זה לכעדשה.
55 ח. במה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתתו. אבל
56 החיות אבר מן החי מן אחד מהן, ואכלו - אינו לוקה עליו,
57 עד שיהיה בו פזית; וכלן מצטרפין לפזית. אבל אבר שלם
58 מן השרץ אחר שמת - אינו לוקה עליו, עד שיהיה בו
59 בעדשה.
60 ט. דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לכעדשה, והוא
61 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו
62 לפזית, ולוקה עליו - לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף על
63 פי שאינו מטמא; וכן כל פיוצא בו משאר שרצים שאינן
64 מטמאין.
65 י. דם שרצים שפרש, וכןסו ואכלו - לוקה עליו בפזית;
66 והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו משום
67 אוכל דם - פטור, שאין חביבין אלא על דם בהמה וחייה
68 ועוף.
69 יא. וכל השעורין ומחלוקתם [חילוקי רמות] - הלכה למשה
70 מסיני.
71 יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה, שנאמר:
72 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו
73 בהם"; הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ
74 המים. איזה הוא שרץ המים? אלו הבריות הקטנות כמו
75 התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן
76 חיות הים. כללן של דבר - כל שאינו בצורת הדגים לא דג
77 טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון [צורתו חצי
78 דג וחצי אדם] והצפרדע וכיוצא בהן.
79 יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
80 רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא
81 מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנבראין 'רומש על
82 הארץ'; והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: "ולא תטמאו
83 את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ", ואף על פי
84 שאינן פזין ורביין. אבל "השרץ השרץ על הארץ", הוא
85 שפרה ורבה מזכר ונקבה.
86 יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פרשו
87 ויצאו לארץ - אף על פי שחזרו לתוף האכל - מי שאכל
88 מהן פזית, לוקה, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ -
89 לא תאכלום, כי שקץ הם", לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל
90 אם לא פרשו, מתר לאכל הפזי והתולעת שבתוכו.

48 שרצים והיתה רבה במים, ואכלה - לוקה שלש מלקיות;
49 ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפרות, לוקה
50 עליה ארבע מלקיות; ואם היתה מן המינין שפרין ורבין,
51 לוקה חמש. ואם היתה מקלל עוף טמא יתר על הויתרה
52 משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא,
53 ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים,
54 ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות; בין
55 שאכלה בלה, בין שאכל ממנה בנית. לפיכך, האוכל נמלה
56 הפורחת הגדלה במים, לוקה חמש מלקיות.
57 **כד.** רסק נמלות, והביא אחת שלמה וצרפה לאלו
58 שנתרסקו, ונעשה הכל בנית, ואכלן - לוקה שש מלקיות:
59 חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום בנית מנבלת
60 הטמאים.

פרק ג

61 **א.** כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על
62 אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, כגון
63 חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים,
64 שגאמר: "ואת בת היענה" - זו ביצתה; והוא הדין לכל
65 האסור ביצנה, ולכל הדברים הדומין לביצה.
66 **ב.** חלב האדם מתר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור
67 באכילה; ככר בארנו שהוא בעשה.
68 **ג.** דבש דבורים ודבש צרעים - מתר, מפני שאינו מתמצית
69 גופן, אלא כונסין אותו מעל העשבים בתוך פיהן ומקיאות
70 אותו בבורת כדי שיקצאו אותו לאכל ממנו בימות הגשמים.
71 **ד.** אף על פי שהחלב האדם מתר, אסור חכמים לגדול לינק
72 אותו מן השדים; אלא חולכת אשה לתוך הפלי, ושותה.
73 וגדול שינק מן השד - פיוגן שרץ, ומפין אותו מכת מרדות.
74 **ה.** יונק תינוק והולך, אפלו ארבע או חמש שנים. ואם
75 גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר מחמת בריו [כשהוא
76 בריא] ולא מחמת חלי - אינו חוזר ויונק; והוא שגמלוהו
77 אחר ארבעה ועשרים חדש; אבל בתוך זמן זה - אפלו
78 גמלוהו חדש או שנים - מתר לחזר וליונק, עד סוף ארבעה
79 ועשרים חדש.
80 **ו.** אף על פי שהחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין
81 מן התורה, אין לוקין עליהן, שגאמר: "מבשרם לא תאכלו"
82 - על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה על הביצה ועל החלב;
83 והרי האוכל אותן באוכל חצי שעור - שהוא אסור מן
84 התורה, ואינו לוקה. אבל מפין אותו מכת מרדות.
85 **ז.** יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאין במעיהן
86 - באוכל קרבי דגים, ולוקה מן התורה; וכן ביצי העוף
87 התלויות באשכול שעדין לא פרשו ונגמרו - האוכל אותן
88 לוקה, באוכל בני מעים שלהן.
89 **ח.** ביצת עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה, ואכלה
90 - לוקה משום אוכל שרץ העוף; אבל ביצת עוף טהור
91 שהתחיל האפרוח להתרקם בה, ואכלה - מפין אותו מכת
92 מרדות.
93

1 **טו.** במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר שנעקר מן
2 הארץ. אבל אם התליע והוא מחבר - אותה התולעת
3 אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין
4 עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך, כל מיני פרות שדורבן
5 להתליע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו,
6 שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים
7 עשר חדש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקיימת
8 שנים עשר חדש.
9 **טז.** פרשו לאויר ולא נגעו לארץ, או שפרשו מקצתן לארץ,
10 או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על הגרעינה
11 מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל אחר - כל אלו
12 אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.
13 **יז.** תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה,
14 והנמצאת בבשר - אסורה; אבל דג מליח שהתליע, הרי
15 התולעת שבו מתרת, שהן כפרות שהתליעו אחר שנעקרו
16 מן הארץ, שמתר לאכלן בלן כאחת בתולעת שבתוכן. וכן
17 המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתרין לשמות
18 עם המים, שגאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים,
19 בימים ובנחלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים בימים
20 ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו, ואין אתה אוכל
21 את שאין לו; אבל בפלים - בין שיש לו בין שאין לו, מתר.
22 **יח.** שרץ המים הנברא בבורות בשיחין ובמערות - הואיל
23 ואינו מים נובעין, והרי הן עצורין - הרי הן במים שבפלים,
24 ומתן; ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף על פי שבולע
25 בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.
26 **יט.** במה דברים אמורים? שלא פרשו ממקום ברייתן. אבל
27 אם פרש השרץ - אף על פי שחזר לתוך הפלי או לתוך
28 הבור, אסור. פרש לדפני החבית, וחזר ונפל לתוך המים או
29 לתוך השקר - מתר; וכן אם פרש לדפני הבור או המערה,
30 וחזר למים - מתר.
31 **כ.** המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל מן
32 היבחושיין או היתושיין והתולעת שסגן - לוקה משום שרץ
33 המים, או שרץ העוף ושרץ המים, ואפלו חזרו לכלי אחר
34 שסגנו; שהרי פרשו ממקום ברייתן. אבל אם לא סגן, שותה
35 ואינו נמנע, כמו שפרשנו.
36 **כא.** זה שאמרנו בפרק זה, 'האוכל בנית' - בשאכל בנית
37 מבריה גדולה, או שצורף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו
38 שבמינה עד שאכל בנית. אבל האוכל בריה טמאה בפני
39 עצמה בלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה
40 מכחודל [כמות זעירה], בין שאכלה מתה, בין שאכלה חיה;
41 ואפלו סרחה הבריה ונשתנית צורתה - הואיל ואכלה בלה,
42 לוקה.
43 **כב.** נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה, אינו לוקה עליה
44 אלא בכזית. לפיכך, האוכל ובוב שלם או יתוש שלם, בין
45 חי בין מת - לוקה משום שרץ העוף.
46 **כג.** הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ
47 הארץ, כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר

יח. ביצה ששני ראשיה פדין, או ששני ראשיה חדין, או
שהיה חלמון מחוץ וחלבון מבפנים - בידוע שהיא ביצת
עוף טמא; ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ
וחלמון מבפנים - אפסר שהיא ביצת עוף טמא, ואפסר
שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך, שואל לציד הישראלי
שמוכרה, אם אמר לו: 'של עוף פלוני הוא, ועוף טהור
הוא' - סומך עליו; ואם אמר לו: 'של עוף טהור הוא', ולא
אמר לו שמו - אינו סומך עליו.

יט. לפיכך, אין לוקחין ביצים מן הגויים, אלא אם היה
מכיר אותן, וגש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני
הטהור; ואין חוששין להן שמה הן ביצי טרפה. ואין
לוקחין מן הגויים ביצה טרופה כלל.

כ. ביצי דגים, סימניהן כסימני ביצי העוף: אם היו שני
ראשיה חדין, או פדין [עגולים] - טמאין. אחד פד ואחד חד,
שואל לישראל המוכר: אם אמר לו: 'אני מלחתיים
והוצאתים מדג טהור' - אוכל על פיו; ואם אמר לו:
'טהורין הן' - אינו נאמן, אלא אם כן היה אדם שהחזיק
בכשרות.

כא. וכן אין לוקחין גבינה וחיבת דג שאין בהן סימן,
אלא מישראל שחזק בשכרות; אבל בארץ ישראל
בשהיתה רבה לישראל, לוקחין מכל ישראל שבה, והחלב
לוקחין אותו מכל ישראל בכל מקום.

כב. הכובש דגים טמאים, צינן אסור; אבל ציר חגבים
טמאים, מתר, מפני שאין בהן לחלוחית. לפיכך, אין לוקחין
ציר מן הגויים, אלא אם כן היה דג טהור משוטט בו, אפלו
דג אחד.

כג. גוי שהביא ערכה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג
אחד טהור באחת מהן - כלן מותרות; היו סתומות - פתח
אחת מהן ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור -
כלן מותרות; והוא שהיה ראשו של דג ושרדו קיים, כדי
שהיה נפר שהוא דג טהור. לפיכך, אין לוקחין דגים
מרצצין מלוחין מן הגויים, והן הנקראין 'טריט טרופה';
ואם היה ראש הדג ושרדו נפר - אף על פי שהוא מרצץ,
מתר לקח אותו מן הגויים.

כד. גוי שהביא גרב [כד גדול] של חתיכות דג שחתוכן
שנה, והן נפרין שכלן מין אחד, ומצא בחתיכה אחת מהן
קשקשין - הרי כלן מתרות.

פרק ד

א. האוכל פזית מבשר בהמה שמתה, או חיה שמתה, או
עוף שמת - לוקה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". וכל
שלא נשחטה כראוי, הרי זו מתה. ובהלכות שחיטה יתבאר
השחיטה שהיא כראוי ושאניה כראוי.

ב. אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד, מפני
שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה, יהיו
מתרין באכילה. אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת

ט. נמצא עליה קרט דם - אם על החלבון, זורק את הדם
ואוכל את השאר; ואם על החלמון, אסורה כלה. ביצה
המוזרת [לא מזכר], הנפש היפה [אינה בוחלת בה] תאכל.
י. אפרוח שגולד - אף על פי שלא נתפתחו עיניו, מתר
לאכלו. בהמה טהורה שנטרפה, חלבה אסור כחלב בהמה
טמאה; וכן ביצת עוף טהור שנטרף, כביצת עוף טמא.
נתבל העוף - אם נמצאת בו ביצה גמורה כנמפרת בשוק,
הרי זו מתרת.

יא. אפרוח של ביצת טרפה - מתר, שאין מינו טמא. היה
העוף ספק טרפה - כל הביצים שתלד בערמה [בקבוצה]
ראשונה, משהין אותן; אם טענה ערמה שניה והתחילה
לילד, הותרו הראשונות; ואם לא ילדה, הרי הן אסורות.
יב. חלב בהמה טמאה, אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה;
ואם נתערב חלב טהורה בחלב בהמה טמאה - כשתעמיד
אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקוס
[שיירי חלב] של גבינה.

יג. ומפני זה יתן הדין, שכל חלב הנמצא ביד גוי אסור,
שמה ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת הגויים מתרת,
שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה
גזרו על גבינת הגויים, ואסרוה מפני שמעמידין אותה בעור
הקבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: 'יהלא עור
הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שיעמד בו, ולמה לא
יבטל במעוטו'? מפני שהוא המעמיד את הגבינה; והואיל
ודבר האסור הוא שהעמיד, הרי הכל אסור, כמו שיתבאר.
יד. גבינה שמעמידין אותה הגויים בעשבים, או במי פרות
כגון שרף תאנים, והרי הן נפרין בגבינה - הורי מקצת
גאונים שהיא אסורה; שפכר גזרו על כל גבינת הגויים, בין
שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר מותר - גזרה,
משום שהעמידה בדבר אסור.

טו. האוכל גבינת הגויים, או חלב שחלבוהו ואין ישראל
רואהו - מכין אותו מפת מרדות. החמאה של גויים - מקצת
גאונים התירוה, שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה
אינו עומד; ומקצת גאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב
שישאר בה, שהרי הקוס שבחמאה אינו מערב עם החמאה
כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו שמה ערב
בו חלב טמאה.

טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן הגויים, ובשלה עד
שהלכו להן צחצוחי חלב - הרי זו מתרת. שאם תאמר:
'נתערבו עמה ונתבטל הכל', בטלו במעוטן. אבל החמאה
שבשלו אותה גויים - אסורה משום געולי גויים, כמו
שיתבאר.

יז. ישראל שישב בצד העדר של גוי, והלף הגוי והביא לו
חלב מן העדר - אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה - הרי
זו מתר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב; והוא, שכיכול
לראותו כשהוא חולב כשיעמד, שהגוי מתירא לחלב מן
הטמאה, שמה יעמד ויראה אותו.

בשדה; אבל אם נטרפה בחצר, לא תאסר. הא למדת, שאין
הכתוב מדבר אלא בהוה;
ט. וענין הכתוב, שהנוטה למות מחמת מכותיה, ואי אפשר
לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו חכמים:
זה הכלל - כל שאין כמות חיה, טרפה. ובהלכות שחיטה
יתבאר איזה חלי עושה אותה טרפה, ואיזה חלי אין עושה
אותה טרפה.
י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו הבשר
טרפה; והאוכל ממנו פזית, לוקה משום אוכל טרפה, שהרי
בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה; ומה לי טרפה
אותה חיה, מה לי חתכה בסכין, מה לי בכלה, מה לי
במקצתה? הרי הוא אומר: "ובשר בשדה טרפה לא
תאכלו" - כיון שנעשת בהמה בשר בשדה, הרי היא
טרפה.
יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה, ונטת למות -
הואיל ולא ארעה מכה באבר מאבריה הממיתין אותה, הרי
זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא כעין טרופת חית היצר,
שהרי נעשת בה מכה הממיתה אותה.
יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו אוכלין
מבהמה שממנהרין ושוחטין אותה כדי שלא תמות, ואף על
פי שפרקסה בסוף שחיטה; ודבר זה אין בו אסור, אלא כל
הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה משבח.
יג. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם - הרי אלו
מתרין; ואין אומרים: 'שמא מתין היו'. וכן השוחט את
הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסכנת, והיא
כל שמעמידין אותה ואינה עומדת - אף על פי שהיא
אוכלת מאכל הבריות - אם שחטה ולא פרקסה כלל, הרי
זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרקסה, הרי זו מתרת; וצריך
שהיה הפרקס בסוף השחיטה, אבל בתחלה אינו מועיל.
יד. כיצד הוא הפרקס? בבהמה דקה, ובחיה בין גסה בין
דקה - בין שפשטה ידה והחזירנה, או שפשטה רגלה אף
על פי שלא החזירנה, או שפספה רגלה בלכד - הרי זה
פרקס, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירנה - הרי
זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש. ובבהמה גסה - אחד
היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, או כפפה ולא
פשטה - הרי זה פרקס, ומתרת; ואם לא פשטה לא יד
ולא רגל, ולא כפפה כלל - הרי זו נבלה. ובעוף - אפלו
לא רפרף אלא בעינו, ולא כפשש אלא בזנבו - הרי זה
פרקס.
טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרקסה או
לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה, ואסורה.
טז. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה - חוץ
מאסורין נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך, הלוקח מעט חלב,
ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר נבלה,
ומעט בשר דג טמא, ומעט בשר עוף טמא, וכיוצא באלו
משאר האסורין, וצריך מן הכל פזית, ואכלו - אינו לוקה,
ודינו כדיון אוכל חצי שעור.

1 בזה - בין שנשחטה, בין שמתה בדרפה, בין שחתך בשר
2 מן החי ממנה, ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה,
3 אלא משום אוכל בשר טמאה.
4 ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום אבר מן
5 החי ומשום אוכל נבלה; ואף על פי שאין בו פזית, הואיל
6 ואכלו כלו, לוקה. ואם אכלו אחר שמת, עד שהיה בו
7 פזית; ואף על פי שאין בכלו בשר פזית, הואיל וגש בכלו
8 פזית, חייב עליו משום נבלה.
9 ד. האוכל פזית מבשר נפל בהמה טהורה, לוקה משום
10 אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנולדה עד ליל
11 שמיני, שכל שלא שהה שמונה ימים בבהמה, הרי זה
12 כגפול, ואין לוקין עליו. ואם נודע לו שכלו לו חדשיו בבטן
13 ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה
14 לדקה - הרי זה מתר ביום שנולד.
15 ה. השליה שיצאת עם הנולד, אסורה באכילה; והאוכלה
16 פטור, שאינה בשר.
17 ו. האוכל פזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים
18 שנטרפו - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו,
19 לכלב תשליכו אותו". "טרפה" האמורה בתורה - זו
20 שטרפה אותה חית היצר, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן; וכן
21 עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון גז וכיוצא בו. ואין אתה
22 יכול לומר, שטרפה אותה והמיתה אותה - שאם מתה, הרי
23 היא נבלה; ומה לי מתה מחמת עצמה, או הפה בסוף
24 והמיתה, או שברה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא
25 בשטרפה ולא מתה.
26 ז. אם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר
27 הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ודרף והצילו מפיו, יהיה
28 אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: "ובשר בשדה טרפה
29 וגו' לכלב תשליכו אותו", עד שעשה אותה בשר הראוי
30 לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה - היא שטרפה
31 אותה חית היצר ושברה אותה, ונטת למות, ועדין לא
32 מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי זו
33 אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו
34 הבאה עליה.
35 ח. נמצאת למד, שהתורה אסרה המתה - והיא הנבלה;
36 ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדין לא
37 מתה - והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במתה - בין מתה
38 מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקת עד שמתה,
39 בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלק בנוטה למות -
40 בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו
41 רב צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו אבריה, בין שזרק בה
42 חץ ונגב לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן;
43 ונגב לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן;
44 הואיל והיא נוטה למות מכל מקום, הרי זו טרפה - בין
45 שהיה הגורם בידי בשר ודם, בין שהיה בידי שמים. אם
46 כן, למה נאמר בתורה "טרפה"? דבר הכתוב בהוה
47 [במצוי]: שאם לא תאמר כן, לא תאסר אלא שטרפה

47 שהיוצמו עדי - יצא וירעה בעדר; ואם נודע אחר שנסקל,
48 הרי זה מתר בהניה.

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ב

פרק ה

50 א. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "לא תאכל
51 הנפש עם הבשר", לאסור אבר שנחתך מן החי; ועל אבר
52 מן החי הוא אומר לנת: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו".
53 ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף - בטהורים,
54 אכל לא בטמאים.

55 ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד
56 והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והפיצים
57 והטחול והכליות והחלב וכיוצא בהן; אלא שהאבר שאין
58 בו עצם - בין שחתך בלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור
59 משום אבר מן החי. והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו
60 משום אבר מן החי, עד שיפרש בבריתו, בשר וגידים
61 ועצמות; אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חייב עליו
62 משום טרפה כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.

63 ג. האוכל מאבר מן החי פזית, לוקה. ואפלו אכל אבר שלם
64 - אם יש בו פזית, חייב; פחות מפזית, פטור. חתך מן האבר
65 בבריתו בשר וגידים ועצמות פזית, ואכלו - לוקה, ואף על
66 פי שאין בו בשר אלא כל שהוא; אבל אם הפריד האבר
67 אחר שתלשו מן החי, והפריש הבשר מן הגידים ומן
68 העצמות - אינו לוקה עד שיאכל פזית מן הבשר לבדו, ואין
69 העצמות והגידים מצטרפין בו לפזית מאחר ששנה ברייתו.
70 ד. חלקו לאבר זה, ואכלו מעט מעט - אם יש במה שאכל
71 פזית בשר, חייב; ואם לאו, פטור. לקח פזית מן האבר
72 בבריתו, בשר וגידים ועצמות, ואכלו - אף על פי שחלק
73 בפיו בפנים קדם שיכלענו, חייב.

74 ה. תלש אבר מן החי, וטרפה בנטילתו, ואכלו - חייב
75 שפתים, משום אבר מן החי ומשום טרפה; שהרי שני
76 האסורין באין כאחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו -
77 לוקה שפתים, משום אבר מן החי ומשום חלב; תלש חלב
78 מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש.

79 ו. בשר המדלדל בבהמה, ואבר המדלדל בה - אם אינו
80 יכול לחזור ולחיות, אף על פי שלא פרש אלא אחר
81 שנשחטה, אסור; ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה, רואין
82 אותו כאלו נפל מחיים; לפיכך לוקין עליו משום אבר מן
83 החי. אבל אם יכול לחזור ולחיות - אם נשחטה הבהמה,
84 הרי זה מתר.

85 ז. שמט אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים שמעף אותן
86 או נתקן - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת
87 חיים ולפיכך אין מסריח; ואף על פי כן אסור לאכלו
88 ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר
89 מן החי.

1 יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו, ונבלה מצטרפת עם
2 טרפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים, מצטרפין זה עם זה;
3 אכל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה, אין מצטרפין.
4 פיצד? הלוקח מנבלת השור, ונבלת הצבי, ונבלת התרנגול,
5 וקבץ מן הכל פזית בשר, ואכלו - לוקה; וכן אם קבץ חצי
6 זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית
7 מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה, ואכלו
8 - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת, שקבץ מפלן
9 פזית, ואכלו - לוקה. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור
10 וחצי זית מבשר הגמל - אין מצטרפין; וכן כל כיוצא בזה.
11 וכן כל בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר
12 שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות, שהרי כל אחד מהן
13 בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו. אבל כל העופות הטמאין
14 מצטרפין, כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה
15 הכלל: כל שאסורין בלאו אחד, מצטרפין; בשני לאוין, אין
16 מצטרפין - חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת
17 נבלה היא.

18 יח. האוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחיה הטמאין - מן
19 העור, ומן העצמות, ומן הגידים, ומן הקרנים והשלפים,
20 ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם
21 כשיחכו, מן השליה שלהן - אף על פי שהוא אסור, הרי
22 זה פטור, מפני שאין אלו ראויין לאכילה; ואין מצטרפין
23 עם הבשר לכזית.

24 יט. קבת הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא כשאר
25 טנופת שבגוף; ולפיכך מתר להעמיד בקבת שחיטת הנכרי
26 ובקבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא
27 כשאר המעים, ואסור.

28 כ. עור הבא כנגד פניו של חמור, מתר באכילה - מפני
29 שהוא כמו הפרש ומי רגלים, שהן מתרין. יש עורות שהן
30 כבשר, והאוכל מהן פזית כאוכל מן הבשר - והוא, שיאכל
31 אותן כשהן רפין.

32 כא. ואלו שעורותיהן כבשרן: עור האדם, ועור החזיר של
33 לשוב, ועור חטורת [דבשת] הגמל שלא טענו עליו משא
34 מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רכה, ועור בית
35 הפשת, ועור שפתת האליה [נוב], ועור השליל, ועור
36 האגקה והכח והלטאה והחמט; כל אלו העורות - כשהן
37 רפין - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין
38 לטמאה.

39 כב. נאמר בשור הנסקל: "ולא יאכל את בשרו"; והיאך
40 היה אפשר לאכלו אחר שנסקל, והרי הוא נבלה? אלא לא
41 בא הכתוב אלא להודיע, שפיין שנגמר דינו לסקילה -
42 נאסר, ונעשה בבהמה טמאה; ואם קדם ושחטו שחיטה
43 כשרה, הרי זה אסור בהניה, ואם אכל מבשרו פזית, לוקה.
44 וכן כשיסקל, לא ימכר ולא יתנונו לכלבים או לגויים; לכה
45 נאמר: "ולא יאכל את בשרו". ופרש של שור הנסקל, מתר
46 בהניה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו, כגון

48 זו שיצאת מקצתה הלך ולד שהיה בה, וילד זה שנמצא
49 בפטן הלכה שלייה שלו; ואין צריך לומר שלא נמצא בפטן
50 ולד כלל, שהשליה כלה אסורה.
51 יד. מצא בה עבר חי - אף על פי שהוא בן תשעה חדשים
52 גמורים, ואפשר שיהיה - אינו צריך שחיטה, אלא שחיטת
53 אמו מטהרתו; ואם הפריס [נעמד] על גבי קרקע, צריך
54 שחיטה.
55 טו. קרע את הבהמה, או שחט בהמה טרפה, ומצא בה בן
56 תשעה חי - צריך שחיטה להתיירו, ואין שחיטת אמו
57 מועלת לו; ואם לא גמרו לו חדשיו - אף על פי שהוא חי
58 במעי הטרפה - הרי זה אסור, מפני שהוא כאבר מאמו. כל
59 עבר שהוציא ראשו והחזירו, ואחר כך שחט את אמו - אין
60 שחיטת אמו מועלת לו; והרי הוא כילוד, וצריך שחיטה.

פרק ו

61 א. האוכל פזית מן הדם - במזיד, חיב כרת; בשוגג, מביא
62 חטאת קבועה [שווה בעני ובעשיר]. ודבר מפרש בתורה,
63 שאינו חיב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, בין טמאין
64 בין טהורין - שנאמר: "וכל דם לא תאכלו בכל
65 מושבותיכם, לעוף ולבהמה"; וזה בכלל בהמה, שנאמר:
66 "זאת הבהמה אשר תאכלו". איל וצבי ויחמור. אבל דם
67 דגים וחרגבים ושקצים ורמשים, ודם האדם - אין חיבין
68 עליו משום דם; לפיכך, דם דגים וחרגבים טהורים, מתר
69 לאכלו; ואפלו כנסו בכלי ושתהו, מתר. ודם חגבים ודגים
70 טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב בהמה
71 טמאה; ודם שרצים כבשרן, כמו שבארנו.
72 ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרש; ומכין עליו
73 מפת מרדות. אבל דם השנים, בולעו ואינו נמנע. הרי שנשף
74 בפת ויצא עליה דם - גורד את הדם ואחר כך אוכל, שהרי
75 פרש.
76 ג. אין חיבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה
77 ונחירה או תפוח הראש, כל זמן שיש בו אדמדומית, ועל
78 הדם הפגוס בתוך הלב, ועל דם הקנה כל זמן שהוא מקלח
79 ויוצא. אבל הדם השותת [מטפטף] בתחלת הקנה, קדם
80 שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנה, כשיתחיל הדם
81 לפסק - אין חיבין עליו, והרי הוא כדם האברים; שדם
82 הקלות, הוא הדם שהנפש יוצאה בו.
83 ד. דם התמצית [אין החיים תלויים בו] ודם האברין - כגון
84 דם הטחול, ודם הפליות, ודם ביצים, ודם המתפנס ללב
85 בשעת שחיטה, ודם הנמצא בכבד - אין חיבין עליו כרת.
86 אבל האוכל ממנו פזית - לוקה, שנאמר: "וכל דם לא
87 תאכלו"; ובחיוב כרת הוא אומר: "כי נפש הבשר, בדם
88 היא" - אינו חיב כרת אלא על דם שהנפש יוצאה בו.
89 ח. השליל הנמצא במעי הבהמה, הרי דמו כדם הילוד.
90 לפיכך, הדם הנמצא פגוס בתוך לבו, חיבין עליו כרת; אבל
91 שאר דמו, הרי הוא כדם האברין.
92 ו. הלב, בין לצלי בין לקדרה - קורעו ומוציא את דמו,

1 ח. עצם שנשבר - אם היה הבשר או העור חופה רב עביו
2 של עצם הנשבר ורב הקף השבר, הרי זה מתר. ואם יצא
3 העצם לחוץ, הרי האבר אסור; וכשישחט הבהמה או
4 העוף, יחתך ממקום השבר וישליכו, והשאר מתר. נשבר
5 העצם והיה הבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר
6 מרסס או נתאכל בבשר שהרופא גורדו, או שהיה מתלקט
7 הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים
8 נקבים, או שנסדק הבשר, או שנגדר כמין טבעת, או שנגדר
9 הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקלפה, או
10 שנתאכל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא
11 הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו מורין לאסור,
12 עד שיתרפא הבשר; ואם אבל מפל אלו, מכין אותו מפת
13 מרדות.
14 ט. המושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מן הטחול ומן
15 הפליות וכיוצא בהן, והניח תחתיות אסורות משום אבר מן
16 כף שחטה - הרי אותן תחתיות אסורות משום אבר מן
17 החי, ואף על פי שהוא בתוך מעיה; אבל אם חתך מן
18 העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי
19 תחתיות העבר או אברו מתר, הואיל ולא יצא. עבר
20 שהוציא ידו או רגלו, נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו
21 קדם ששחט אמו, בין שחתכו אחר שנשחטה אמו; ואפלו
22 החזיר אותו אבר למעי אמו, ואחר כך נשחטה או נולד
23 הילד, וזהו פמה שנים - הרי אותו האבר אסור משום
24 טרפה; שכל בשר שיצא חוץ למחצתו - נאסר בבשר
25 שפרש מן החי, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה", פיון שיצא
26 למקום שהוא לו כשדה, נעשה טרפה כמו שבארנו.
27 י. הוציא מקצת האבר, ונשאר מקצתו בפנים - אפלו לא
28 נשאר אלא מעוטו - היוצא אסור, ושפנים מתר; ואם חתך
29 היוצא מן האבר אחר שהחזירו, ונשחטה - אותו שיצא
30 בלבד אסור, ושאר האבר מתר. ואם לא החזירו, וחתכו
31 והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחיטה או אחר שחיטה -
32 מקום החתך אסור, והוא המקום שנגד האויר: אחר שיתחתך
33 היוצא, חוזר וחותך מקום החתך.
34 יא. אבל אבר עבר שיצא, וחתכו קדם שחיטה והוא בחוץ
35 - הרי זה אבר מן החי, ולוקין עליו; ואם נחתך אחר
36 שחיטה - האוכלו אינו לוקה, ואפלו מת העבר קדם
37 שחיטה. ואם מתה הבהמה, ואחר כך חתכו - האוכלו לוקה
38 משום אבר מן החי.
39 יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד, והרי
40 היא נקבה - החלב שלה אסור לשותתו מספק: הואיל והוא
41 בא מפלל האברים, ויש בה אבר אחד אסור; והרי זה כחלב
42 טרפה שנתערב בחלב טהור.
43 יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל [עובר], בין חי
44 בין מת - הרי זה מתר באכילה; ואפלו שלייה מתרת
45 באכילה. ושלייה שיצאת מקצתה, ושחט את הבהמה - אם
46 היתה שלייה זו קשורה בולד, מה שיצא ממנה אסור והשאר
47 מתר. ואם לא היתה קשורה בו, כלה אסורה, שמא שלייה

1 ואחר כך מולחו. ואם בשל חלב ולא קרעו - קורעו אחר
2 שבשלו, ומתר; ואם לא קרעו - אם היה בו פזית דם חביב
3 עליו פרת.
4 ז. הפכד - אם חתכה והשליכה לתוך החמץ, או לתוך מים
5 רותחין עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל אותה אחר כך;
6 וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור, ואחר כך מבשלין
7 אותה, בין שבשלה לבדה, בין שבשלה עם בשר אחר. וכן
8 מנהג פשוט שאין מבשלין המזח של ראש, ולא קולין אותו
9 - עד שמהבהבין אותו באור.
10 ח. הפכד שבשלה, ולא הבהבה על האור ולא חלטה בחמץ
11 או ברותחין - הרי הקדירה פלה אסורה, הפכד וכל שנתבשל
12 עמה. ומתר לצלות פכד עם הבשר בשפוד אחד - והוא,
13 שתהיה הפכד למטה; ואם עבר וצליה למעלה מבשר, הרי
14 זה אוכל.
15 ט. הטחול - מתר לבשלו אפלו עם הבשר, שאינו דם אלא
16 בשר הדומה לדם. השוכר מפרקת בהמה קדם שתצא
17 נפשה, הרי הדם נבלע באברים; ואסור לאכל ממנה בשר
18 חי, ואפלו חלטו. אלא כיצד יעשה? יחתך החתיכה, וימלח
19 יפה יפה, ואחר כך יבשל או יצלה. וכבר בארנו, שהשוטט
20 בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, שהן מתרין.
21 י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה,
22 ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח הבשר תחלה, ואחר
23 כך מולחו יפה יפה, ומניחו במלחו כדי הלוחץ מיל; ואחר
24 כך מדיחו יפה יפה, עד שיצאו המים ויכים; ומשליכו מיד
25 לתוך מים רותחין, אבל לא לפושרין - כדי שיתלבן מיד,
26 ולא יצא דם.
27 יא. כשמולחין הבשר, אין מולחין אותו אלא בכלי מגנב;
28 ואין מולחין אותו אלא במלח עבה כחול הגס, שהמלח
29 הדק כקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך לנפץ הבשר
30 מן המלח, ואחר כך ידיחניו.
31 יב. כל הדברים האלו, לבשר שצריך לבשלו. אבל לצלי,
32 מולח וצולה מיד. והורצה לאכל בשר חי - מולחו יפה יפה
33 ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל; ואם חלטו בחמץ, מתר
34 לאכלו כשהוא חי, ומתר לשתות החמץ שחלטו בו, שאין
35 החמץ מוציא הדם.
36 יג. חמץ שחלט בו בשר, לא יחלט בו פעם שנייה; ויחתיכה
37 שהאדימה בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין, עד שימלח
38 אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים, וכן ביצי בהמה וחייה
39 בקלף שעליהן, וכן הערף שבו המזרקים שהם מלאים דם
40 - אם חתכן ומלחן בדת, מתר לבשלו; ואם לא חתכן ויצלאו
41 בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה, או שצלאו בלון על
42 הגחלים - הרי אלו מתרין.
43 יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן - אם תלהו
44 ובית שחיטתו למטה, מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה
45 בית השחיטה מן הצד, מחו אסור - שהדם מתקבץ לתוכו;
46 ושאר הבשר שעל העצמות מבחוצ, מתר. הניח חטמו

למטה - אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא
דמו דרך חטמו, מתר; ואם לאו, מחו אסור.
טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו, עד שתכלה
כל מראה אדמדומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוך
הכלי מעט מלח, ומניח הכלי עד שיצא; ולוקח השמנונית
של מעלה, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה.
טז. פת שחתך עליה בשר צלי, מתר לאכלה. דגים ועופות
שמלחן זה עם זה - אפלו בכלי מגנב, הדגים אסורין;
שהדג רפה, ויבלע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר,
אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה.
יז. עופות שהניחן שלמים, ומלא חללן בשר וביצים,
ובשלו - אסורות; שהדם יוצא לתוכן; ואף על פי שמלחן
יפה יפה, ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלי. ואם
צלקו, הרי אלו מתרות, אף על פי שהבשר שבתוכן חי,
ואפלו פיהן למעלה.
יח. בני מעים שמלאו על דרך זו בבשר צלי או שלוק, או
שמלאו בביצים, ושלקו או קלקו - הרי אלו מתרין, שאין
מחזיקין דם בבני מעים; וכן הורו הגאונים.
יט. עופות שטפלו בקצק וצלקו, בין שלמים בין מחתכין
- אם טפלו בסלת גסה - אפלו הסמיקה הטפלה, אוכל את
הטפלה; מפני שהיא סלת גסה, מתפררת ויוצא הדם. ואם
טפלו בקמח חטין שלחמן - אם היתה הטפלה לבנה כמו
הפספס, מתר לאכל ממנה; ואם לאו, אסורה. טפלו בשאר
קמחין - אם האדימו, אסורין; ואם לא האדימו, מתרין.
כ. סכין ששחט בה, אסור לאכל בה רותח, עד שילבן
הסכין, או ישחיונה פלה במשחות, או ינעצנה בקרקע קשה
עשרה פעמים; ואם חתך בה רותח, מתר. וכן אינו חתוך
בו צנון וכיוצא בו מדברים התריפים, לכתחלה; ואם הדיח
הסכין, או קנתה בכלי - מתר לחתך בה צנון וכיוצא בו,
אבל לא רותח.
כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באבר
[מצופה מתכת] - אסור לאכל בה רותח לעולם, שבכר נבלע
הדם בחרשיה.

פרק ז

א. האוכל פזית חלב - במזיד, חביב פרת; בשוגג, מביא
חטאת קבועה [שווה בעני ועשיר]. ובפרוש בתורה, שאינו
חביב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שגאמר:
"כל חלב שור וכשב ועז - לא תאכלו" - בין שאכל מחלב
שחוטתו, בין שאכל מחלב נבלה וטרפה שלהן. אבל שאר
בהמה וחייה, בין טמאה בין טהורה - חלבה בבשרה. וכן
נפל של שלשה מיני בהמה טהורה, חלבו בבשרו; והאוכל
מחלבו פזית, לוקה משום אוכל נבלה.
ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חביב משום אוכל חלב,
ומשום אוכל נבלה וטרפה; מתוך שנוסף האסור בבשרה
שהיה מתר, נוסף על החלב; ולפיכך לוקה שתיים.

יא. חמשה חוטין יש בפסלים, שלשה מן הימין ושנים מן השמאל: השלשה שמן הימין, מתפצל כל אחד מהן לשנים שנים; והשנים שמן השמאל, מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב; וחוטין הטחול וחוטין הפליות, משום חלב. וכן קרום שעל הטחול, וקרום שעל הפסלים, וקרום שעל הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד הטחול, חביבין עליו כרת; ושאר הקרום אסור, ואין חביבין עליו. יב. ושני קרומות יש לפלגיה - העליון, חביבין עליו כרת כחלב שעל הפלגיה; והתחתון, הרי הוא כשאר קרומות וחוטין שהן אסורין ואין בהן כרת. יג. חוטי הלב, וחוטין היד, וחוטין העקץ, וחוטין הלחי התחתון שפצד הלשון מכאן ומכאן, וכן החוטין הדקין שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה, וקרום שעל המוח שבבדקדק, וקרום שעל הביצים - הכל אסורין משום דם. יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום, מתר לבשלן בלא קלפה. לאחר שלשים יום - אם נראו בהן חוטין דקין אדמין - בידוע שהיה בהן הדם, ולא יבשל עד שיגלף, או עד שיחתך וימלח, כמו שבארנו; ואם עדין לא נראו בהן החוטין האדמים, מתיר. טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בתללן, אין מחזיקין בהן דם. טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות, אסורין מדברי סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה, בכלל "כל חלב" . . . "וכל דם" - אין לזקין עליהן אלא מכת מרדות; ויהיו פחצי שעור, שהוא אסור מן התורה ואין לזקין עליו. יז. אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין חלבים עם הבשר. וסבין שחתך בה חלבים, לא יחתך בה בשר; וכלי שהדיח בו חלבים, לא ידח בו בשר. לפיכך צריך הטבח להתקין שלש סבינין - אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך בה בשר, ואחת שמחתך בה חלבים. יח. ואם דרך אותו מקום שדיח הטבח הבשר בתנות - צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד שמדיח בו בשר, ואחד שמדיח בו חלבים. יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר כדי לנאותו - שהקרום שעל החלב דק, ויתמצץ ביד הטבח ויזוב החלב ויבלע בבשר. וכל הדברים האלו, אסור לעשותן; ואם נעשו, לא נאסר הבשר, ואין מפין את העושה, אלא מלמדין אותו שלא יעשה. כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שייסיר ממנו את הקרומות והחוטין האסורין; ואם מלח, מסירן אחר שנמלחו. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסירו אחר שנמלח, ומבשל. כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט או קרום - מלמדין אותו, ומזהירין אותו שלא יזלזל באסורין. ואכל אם נמצא אחריו חלב - אם היה כשעורה, מעבירין

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלבו מתר, ואפלו מצאו חי; מפני שהוא באכר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי - אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה - חלבו אסור, וחביבין עליו כרת; ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין, כשאר הבהמות. ד. הושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מחלב העבר שכלו לו חדשיו [= מלאו ימי העיבור], והוציאו - הרי זה חביב עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמה, שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב. ה. שלשה חלבים הן, שחביבין עליהם כרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה, מתרת באכילה; לא נקראת 'חלב' אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו 'חלבים' פליות ויתרת הכבד לענין קרבן; כמו שאתה אומר "חלב הארץ" ו'חלב פליות חטה' - שהוא טובם; ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשרפה לה, נקראו 'חלב' - שאין שם דבר טוב, אלא המורם לה. ולכך נאמר בתרומת מעשר: "בהרימכם את חלבו ממנו". ו. חלב שעל המסוס ושעל בית הכסוס - הוא החלב שעל הקרב; וחלב שבבעקרי הירכים מבפנים - חביבין עליו כרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה - עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט משופך כמו יתר, והוא מתר. חוטין שבחלב אסורין, ואין חביבין עליהן כרת. ז. חלב שהבשר חופה אותו, מתר - שעל הפסלים אסור הכתוב, לא שבתוך הפסלים; וכן חלב שעל הפליות נאסר, לא שבתוך הפליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לכן שבתוך הפלגיה, ואחר כך אוכל אותה; ואינו צריך לחטט אחריו. ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים, סמוך לראש הדרך. כשהבהמה חיה, חלב זה נראה במעים; וכשתמות, ידבק הבשר בבשר ויתפסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר; ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר. ט. חלב הלב, וחלב המעים, והם הדקין המלפפין - בלן מתירין, והרי הן כשמן שהוא מתר; חוץ מראש המעי הסמוך לקבה, שהיא תחלת בני מעים - שצריך לגרד החלב שעליו, וזה הוא החלב שעל הדקין שאסור. ויש מן הגאונים שיאמרו, שראש המעי הזה שצריך לגרדו, הוא המעי שיצא בו הראי שהוא סוף המעים. י. יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין - מהן משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור משום "כל דם לא תאכלו" - צריך לנטלו, ואחר כך ימלח ויבשל הבשר כמו שאמרנו: ואם חתכו ומלחו, אינו צריך לנטלו; ואם לצלי, אינו צריך לנטלו. וכל חוט או קרום שהוא אסור משום "כל חלב" - בין לצלי בין לבשול, צריך לנטלו מן הבהמה.

45 שילף למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בדבר
46 חשוב, או ישחט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון
47 חשוב; שודאי עשה תשובה בלא הערמה.
48 י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ, הרי זה נאמן
49 עליו; ואף על פי שאינו מחזק בבשרות, אין חוששין לו
50 שמה יחליף. ואפלו עבדי ישראל ואמהותיהן [שפחותיהן]
51 נאמנין בדבר זה; אבל לא גויים, שמה יחליף.
52 יא. עשר חניות, תשע מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת
53 בשר נבלה, ולקח בשר מאחת מהן, ואין ידוע ממי לקח -
54 הרי זה אסור. אבל בשר הנמצא משלף בשוק, הלף אחר
55 הרב: אם היו רב המוכרין גויים, אסור; ואם היו רב
56 המוכרים ישראל, מתר.
57 יב. וכן בשר הנמצא ביד גוי - אם היו מוכרי הבשר
58 ישראל, מתר. זה הוא דין תורה; ובכר אסור חכמים כל
59 הבשר הנמצא, בין בשוק בין ביד גוי - אף על פי שכל
60 השוחטין וכל המוכרין ישראל. ולא עוד, אלא הלוקח בשר
61 והניחו בביתו, ונעלם מן העין - אסור, אלא אם כן היה לו
62 בו סימן, או שהיה לו בו טביעות עין והוא מכירו ודאי
63 שהוא זה, או שהיה צרור וחתום.
64 יג. תלה כלי מלא חתיכות בשר, נשבר הפלי ונפלו
65 החתיכות לארץ, ובא ומצא חתיכות, ואין לו בהן סימן ולא
66 טביעות עין - הרי זה אסור; שאנו אומרים: 'אותו בשר
67 גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא'.
68 יד. גיד הנשה מתר בהנאה. לפיכך, מתר לאדם לשלח
69 לנכרי ירף שגיד הנשה בתוכה, ונותן לו הירף שלמה בפני
70 ישראל; ואין חוששין שמה יאכל ממנה ישראל יזה קדם
71 שינטל הגיד, שהרי מקומו נפר. לפיכך, אם היתה הירף
72 חתוכה - לא יתנגה לגוי בפני ישראל, עד שיטל הגיד;
73 שמה יאכל ממנה ישראל.
74 טו. כל מקום שנאמר בתורה "לא תאכל", "לא תאכלו",
75 "לא יאכלו", "לא יאכל" - אחד אסור אכילה ואחד אסור
76 הנגה במשמע, עד שיפטר לו הכתוב, כדרך שפטר בנבלה:
77 "לגר אשר בשערך תתנה ואכלה", ובחלב, שנאמר בו:
78 "יעשה לכל מלאכה". או עד שיתפרש בתורה שבעל פה
79 שהוא מתר בהנאה, כגון: שקצים, ורמשים, ודם, ואבר מן
80 החי, וגיד הנשה - שכל אלו מתרין בהנאה מפי הקבלה,
81 אף על פי שהן אסורין באכילה.
82 טז. כל מאכל שהוא אסור בהנאה - אם נהנה ולא אכל,
83 כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבים, אינו לוקה; ומפני
84 אותו מפת מרדות, והדמים מתרין. וכל דבר שאסור
85 באכילה ומתיר בהנאה - אף על פי שהוא מתר בהנאה, אסור
86 לעשות בו סחורה, ולכונן מלאכתו [להתעסק במכור]
87 בדברים אסורין; חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: "יעשה
88 לכל מלאכה". לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות, ולא
89 בטרפות, ולא בשקצים, ולא ברמשים.
90 יז. הציד שנודמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או

1 אותו; ואם נמצא אחריו בזה חלב, אפלו במקומות הרבה
2 - מפני אותו מפת מרדות, ומעבירין אותו; מפני שהטבח
3 נאמן על החלב.

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ב

פרק ח

6 א. גיד הנשה - נוהג בבהמה ובה חיה, ואפלו בנבלות
7 וטרפות שלהן; ונוהג בשליל ובמקדשין, בין קדשים
8 הנאכלין בין קדשים שאינן נאכלין. ונוהג בירף של זמין,
9 ובירף של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל כף הירף
10 בלבד, שנאמר: "אשר על כף הירף"; אבל שאר הגיד
11 שלמעלה מן הכף, ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד
12 - אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן - הפנימי
13 הסמוך לעצם, אסור מן התורה; והעליון בלו, אסור
14 מדבריהם.
15 ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי, במקום שעל הכף - לוקה;
16 ואם אכל מחלבו, או משאר הגיד הפנימי, או מכל החיצון
17 - מפני אותו מפת מרדות. וכמה שעור אכילה? בזה; ואם
18 אכל הגיד שעל הכף בלו - אף על פי שאין בו בזה -
19 לוקה, מפני שהוא ככריה בפני עצמה.
20 ג. אבל בזה מגיד הנשה של זמין ובזה מגיד של שמאל,
21 או שאכל שני גידין בלן, אף על פי שאין בהן בזה - לוקה
22 שמונים; וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד.
23 ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה, מפני שאין לו כף ירף
24 אלא ירכו עגל. ואם נמצא עוף שירכו כירף בהמה שיש
25 לו כף - גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין עליו. וכן בהמה
26 שפך ירכה ארץ כשל עוף - גיד הנשה שלה אסור, ואין
27 לוקין עליו.
28 ה. האוכל גיד הנשה מבהמה ובה חיה הטמאין - פטור, לפי
29 שאינו נוהג בטמא אלא בבהמה שפלה מתרת; ואינו
30 כאוכל משאר גופה, שאין הגידין מכלל הבשר, כמו
31 שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד, הרי זה כאוכל
32 מבשרה.
33 ו. האוכל גיד הנשה של נבלה, או של טרפה, או של עולה
34 - חייב שתיים; מתוך שנכלל באסור שאר גופה שהיה מתר,
35 נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר.
36 ז. הנוטל גיד הנשה - צריך לחטט אחריו, עד שלא ישאיר
37 ממנו כלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, כשם שנאמן על
38 החלב; ואין לוקחין בשר מכל טבח, אלא אם היה אדם
39 בשר ומחזק בבשרות - הוא ששוחט לעצמו, ומוכר, ונאמן.
40 ח. כמה דברים אמורים? בחוצה לארץ; אבל בארץ ישראל
41 בזמן שפלה לישראל, לוקחין מכל אדם.
42 ט. טבח הנאמן למכר בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר
43 טרפה - מחזיר את הדמים לבעלים; ומשמתין אותו,
44 ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד

ואותה חתיכה, אסורה. במה דברים אמורים? שקדם
והוציא את החתיכה קדם שתפלט חלב שבפלה; אבל אם
לא סלק - משערין אותה בששים; מפני שהחלב שנבלע
בה ונאסר, יצא ונתערב עם שאר החלב.
ט. נפל חלב לתוך קדרה של בשר - טועמין את החתיכה
שנפל עליה חלב: אם אין בה טעם חלב, הכל מתר; ואם
יש בחתיכה טעם חלב - אף על פי שאם תסחט החתיכה
לא ישאר בה טעם - הואיל ויש בה עתה טעם חלב, נאסרה
אותה חתיכה. ומשערין בכלה: אם היה בכל שיש בקדרה,
מן החתיכות והערק והמרק והתבלין, כדי שתהיה חתיכה
זו אחד מששים מן הכל - החתיכה אסורה, והשאר מתר.
י. במה דברים אמורים? בשלא נער את הקדרה בתחלה
כשנפל החלב אלא לבסוף, ולא פסה. אבל אם נער מתחלה
ועד סוף, או שפסה משעת נפילה עד סוף - הרי זה בנותן
טעם. וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לתוך החתיכות ולא
נודע לאיזו חתיכה נפל - נוער את הקדרה כלה עד שיתערב
הכל; אם יש בקדרה כלה טעם חלב, אסורה; ואם לאו,
מתרת. אם לא נמצא גוי שיטעם ונסמך עליו - משערין
בששים, בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר; אחד
מששים, מתר; פחות מששים, אסור.
יא. קדרה שבשל בה בשר, לא יבשל בה חלב; ואם בשל,
בנותן טעם.
יב. הפחל [שד הבהמה], אסור מדברי סופרים; שאין בשר
שנתבשל בפחל שחוטה אסור מן התורה, כמו שבארנו.
הפחל שקרעו ומרק החלב שבו, מתר לצלותו ולאכלו; ואם
קרעו שתי וערב, וטחו [סחט] בכתל עד שלא נשאר בו
לחלוחית חלב - מתר לבשלו עם הבשר. ובחל שלא קרעו,
בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה - אסור לבשלו;
ואם עבר ובשלו בפני עצמו, מתר לאכלו; ואם בשלו עם
בשר אחר - משערין אותו בששים, ובחל מן המנין.
יג. כיצד? אם היה הכל עם הפחל כמו ששים בפחל -
הפחל אסור, והשאר מתר; ואם היה בפחות מששים, הכל
אסור. ובין כף ובין כף, אם נפל לקדרה אחרת - אסור
אותה, ומשערין בו בששים פראשונה; שהפחל עצמו
שנתבשל, נעשה פחתיכה האסורה; ואין משערין בו אלא
כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל.
יד. אין צולין את הפחל שחתכו, למעלה מן הבשר
בשפוד; ואם צלהו, הכל מתר.
טו. קבה שבשלה בפחל שבה, מתרת; שאינו חלב, אלא
הרי הוא כטנפות, שהרי ישתנה במעים.
טז. אסור להעמיד [לייצב] הגבינה [באמצעות השחייה]
בעור הקבה של שחוטה. ואם העמיד - טועם את הגבינה;
אם יש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת. מפני
שהמעמיד - דבר המתר הוא, שקבת שחוטה היא; ואין
כאן אלא אסור בשר בפחל, ששעורו בנותן טעם. אבל
המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה - הואיל
והמעמיד דבר האסור בפני עצמו, נאסרה הגבינה משום

שנצודו לו טמאים וטהורים - מתר למכרן; אבל לא יכנו
מלאכתו לטמאים. ומתר לעשות סחורה בחלב שחלבו גוי
ואין ישראל רואהו, ובגבינת הגויים, וכיוצא בהן.
יח. זה הכלל: כל שאסורו מן התורה, אסור לעשות בו
סחורה; וכל שאסורו מדבריהם - מתר לעשות בו סחורה,
בין בספקו בין בודאו.

פרק ט

א. בשר בפחל - אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה,
ואסור בהנייה; וקוברין אותו, ואפרו אסור כאפר כל
הנקברין. ומשיבשל משניהן בנית - לוקה, שנאמר: "לא
תבשל גדי בפחל אמו". וכן האוכל בנית משניהן, מן הבשר
והחלב שנתבשלו כאחד - לוקה, ואף על פי שלא בשל.
ב. לא שתק הפתוב מלאסר האכילה, אלא מפני שאסור
הבשול - כלומר: יאכלו בשולו אסור, ואין צריך לומר
אכילתו; כמו ששתק מלאסר הפת, מאחר שאסור פת הפת.
ג. אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בפחל
בהמה טהורה, שנאמר: "לא תבשל גדי בפחל אמו" - וגדי
הוא כולל ולד השור וולד השה וולד העז, עד שיפרט
ויאמר 'גדי עזים'; ולא נאמר 'גדי בפחל אמו', אלא שדבר
הפתוב בהנה. אבל בשר בהמה טהורה שבשלו בפחל
בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה שבשלו בפחל בהמה
טהורה - מתר לבשל ומתר בהנייה; ואין חבין על אכילתו
משום בשר בפחל.
ד. וכן בשר חיה ועוף, בין בפחל בהמה בין בפחל חיה -
אינו אסור באכילה מן התורה; לפיכך מתר לבשלו ומתר
בהנייה. ואסור באכילה מדברי סופרים, כדי שלא יפשוטו
העם ויבואו לידי אסור בשר בפחל של תורה, ויאכלו בשר
טהורה בפחל טהורה, שהרי אין משמע הפתוב אלא גדי
פחל אמו ממש, לפיכך אסורו כל בשר בפחל.
ה. דגים וחגבים, מתר לאכלן בפחל; והשוהט עוף, ונמצא
בו ביצים גמורות - מתר לאכלן בפחל.
ו. בשר המעשן והמבשל בחמי טבריה וכיוצא בהן - אין
לוקין עליו; וכן המבשל בשר במי חלב, או בפחל מתה,
או בפחל זכר, או שבשל דם בפחל - פטור, ואינו לוקה
על אכילתו משום בשר בפחל. אבל המבשל בשר מתה או
חלב וכיוצא בהן, בפחל - לוקה על בשולו; ואינו לוקה
על אכילתו משום בשר בפחל, שאין אסור בשר בפחל חל
על אסור נבלה או אסור חלב - שאין כאן לא אסור כולל,
ולא אסור מוסיף, ולא אסור בת אחת.
ז. המבשל שליל [עובר] בפחל, חייב; וכן האוכלו. אבל
המבשל שליה, או עור וגידין ועצמות, ועקרי קרנים
וטלפים הרפים, בפחל - פטור; וכן האוכלן, פטור.
ח. בשר שנפל לתוך החלב, או חלב שנפל לתוך הבשר,
ונתבשל עמו - שעורו בנותן טעם. כיצד? חתיכה של בשר
שנפלה לקדרה רותחת של חלב - טועם הגוי את הקדרה;
אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה; ואם לאו, מתרת.

כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה; אבל אם
אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך
לא קנות הפה ולא נטילת ידים.
כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף
- לא יאכל אחריו חלב עד שישקה ביניהן כדי שיעור
סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות; מפני הבשר של בין
השנים, שאינו סר בקנות.

פרק י

א. כל אסורין שאמרנו, הם במיני נפש חיה; ויש אסורין
אחרים של תורה, בנרע הארץ - והן החדש, וכלאי הכרם,
והערלה, והשבל.

ב. החדש כיצד? כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד -
אסור לאכל מן החדש שלו קדם שיקרב העמר בששה עשר
בניסן, שנאמר: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו"; וכל
האוכל פזית חדש קדם הקרבת העמר, לוקה מן התורה -
בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין בפני
הבית בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש -
משיקרב העמר, התר החדש בירושלים; והמקומות
הרחוקין, מתרין אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו עד
אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש - כל היום פלו אסור
מן התורה; ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים -
החדש אסור כל יום שבועה עשר בניסן עד לערב, מדברי
סופרים.

ג. האוכל לחם וקלי [גרעינים קלויים] וכרמל [שבליים
קלויים], פזית מפל אחד ואחד - לוקה שלש מלקיות,
שנאמר: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" - מפי השמועה
למדי, ששלישתן בלאוין חלוקין זה מזה.

ד. כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר - אף על פי
שלא נגמרה אלא אחר שקרב העמר, מתרת באכילה
משקרב העמר; ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר -
אף על פי שהיתה ורועה קדם שקרב העמר, הרי זו אסורה
עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום ובכל
זמן, מן התורה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, וזרע מן החטים
בקרנע, ואחר כך קרב העמר הבא וצדין החטים בקרנע -
הרי אלו ספק אם התירן העמר, כאלו היו מנחין בכד, או
לא יתיר אותן, מפני שבטלו בקרנע. לפיכך, אם לקט מהם
ואכל, אינו לוקה; אבל מפין אותו מפת מרדות. וכן שבלת
שהביאה שליש מלפני העמר, וצקרה, ושתלה אחר שקרב
העמר, והוסיפה - הרי זה ספק אם תהיה אסורה מפני
התוספת עד שיכבא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי
השרישה קדם העמר.

ו. כלאי הכרם כיצד? מין ממיני תבואה או מיני ירקות
שנזרעו עם הגפן - בין שזרע ישראל, בין שזרע גוי, בין
שעלו מאליהן, בין שנזרעו עם הגפן בתוף הירק - שניהם

נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני חשש זה, אסרו גבינת
הגויים כמו שבארנו.

ז. הבשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן
על ידי בשול יאסרו שניהן. במה דברים אמורים?
שנתבשלו שניהן ביחד, או שנפל חם לתוף חם, או צונן
לתוף חם; אבל אם נפל אחד משניהן והוא חם לתוף השני
והוא צונן - קולף הבשר פלו שנגע בו החלב, ואוכל
השאר. ואם נפל צונן לתוף צונן - מדיח התיקה, ואוכל.
לפיכך, מתר לצדד בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא
יגעו זה בזה; ואם נגעו - מדיח הבשר ומדיח הגבינה,
ואוכל.

ח. מליח (= בשר בשימור במלח) שאינו נאכל מחמת מלחו,
הרי הוא כרותח; ואם נאכל כמות שהוא כמו הכותח, אינו
כרותח.

ט. עוף שחוט שנפל לחלב, או לכותח שיש בו חלב -
אם חי הוא, מדיחו ומתו; ואם צלי, קולפו; ואם היה בו
פלחים פלחים או שהיה מתפל בתבלין, ונפל לחלב או
לכותח - הרי זה אסור.

כ. אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל
עליו - גזרה משום הרגל עברה, שמא יאכל זה עם זה; אף
על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים.

כא. שני אכסנאין [אורחים] שאינן מפירין זה את זה -
אוכלין על שלחן אחד, זה בשר בהמה וזה גבינה, מפני
שאין זה גס לבו בזה כדי שאוכל עמו.

כב. אין לשין את העסה בחלב; ואם לש - כל הפת
אסורה, מפני הרגל עברה; שמא יאכל בה בשר. ואין שטין
את התנור בפאליה; ואם שט - כל הפת אסורה, עד שייסיק
את התנור; שמא יאכל בה חלב. ואם שנה בצורת הפת עד
שתהיה נכרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא חלב - הרי
זה מתר.

כג. פת שאפיה עם הצלי, ודגים שצלין עם הבשר - אסור
לאכלן בחלב. קצרה שאכלו בה בשר, ובשלו בה דגים -
אותן הדגים, מתר לאכלן בכותח.

כד. ספין שחתף בה בשר צלי, וחזר וחתף בה צנזן וכיוצא
בו מדברים חריפין - אסור לאכלן בכותח; אבל אם חתף
בה קשות או אבטית - גורד מקום החתף, ואוכל השאר
בחלב.

כה. אין מניחין בד של מלח בצד בד של כמף [כותח] -
מפני שהוא שואב ממנו, ונמצא מבשל הבשר במלח זה
שיש בו טעם החלב; אבל מניח בד החמץ בצד בד הכמף,
שאין החמץ שואב ממנו.

כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל אחריו
בשר מיד, וצריך שידים ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין
הבשר. ובמה יקנח פיו? בפת או בפרות, שלועסן וכולען
או פולטן; ובכל מקנחין את הפה - חוץ מתמרים או קמח
או ירקות, שאין אלו מקנחין יפה.

מקצת גאונים, שפרס רבעי לבדו פודין אותו בחוצה לארץ, 47
ואחר כך יהיה מתר באכילה; ואין לדבר זה עקר. 48
טז. פרות שנה רביעית בלה, אסור לאכל מהם בארץ 49
ישראל עד שיפדו; ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי 50
פדיון, ודין אכילתו, ומאימתי מוזין לערלה ולרבעי. 51
יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר שאוסף 52
אותו, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר 53
קדשנו במצוותיו, וצונו על פדיון נטע רבעי'. ואחר כך 54
פודה את בלו, ואפלו בפרוטה אחת, ואומר: 'הרי אלו 55
פדיוני בפרוטה זו'; ומשליך אותה פרוטה לים המלח. או 56
מחלל על שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: 'הרי כל 57
הפרות האלו מחללין על חטים אלו' או 'על שעורים אלו' 58
וכיוצא בהן, ושורף אותן, כדי שלא יהיו תכלה לאחרים. 59
ואוכל כל הפרות. 60
יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות שנה 61
רביעית או חללן, אסור לאכלן עד שתכנס שנה חמישית; 62
ודבר זה אין לו עקר. ויראה לי, שזו שגגת הוראה; ופסוק 63
הטעם, לפי שכתוב: 'ובשנה החמישית תאכלו את פרי'. 64
ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פרי בלא 65
פדיון, ככל חלין שבעולם. ואין ראוי לחש להוראה זו. 66
יט. הטבל כיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש ממנו 67
תרומה ומעשרות - קדם שיפריש ממנו, נקרא 'טבל'; 68
ואסור לאכל ממנו, שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני 69
ישראל את אשר ירימו לה", כלומר לא ינהגו בהן מנהג 70
חלין, ועדין קדשים שצתידין להתרם לא הורמו. האוכל 71
בזית מן הטבל קדם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת 72
מעשר - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו את 73
קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה". 74
כ. אכל האוכל מדבר שנטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת 75
מעשר, ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, ואפלו לא נשאר 76
בו אלא מעשר עני - הרי זה לוקה משום אוכל טבל, ואין 77
בו מיתה; שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת 78
מעשר. 79
כא. אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות, בכלל 80
שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגו'". 81
ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר איזה דבר חייב בתרומה 82
ובמעשרות, ואיזה דבר פטור, ואיזה דבר הוא חייב מן 83
התורה, ואיזה הוא החייב מדברי סופרים. והאוכל בזית 84
מטבל של דבריהם, או מפלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ 85
- מכין אותו מכת מרדות. 86
כב. הטבל, והחדש, וההקדש, וספיחי שביעית, והפלאים, 87
והערלה - משקין היצאין מפרותיהן אסורין פמותן, ואין 88
לוקין עליהן; חוץ ממיזן ושמן של ערלה ויין של פלאי הכרם 89
- שלוקין עליהן בדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים 90
שלהן. 91
כג. יש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה 92

אסורין באכילה ובהנאה, שנאמר: "פן תקדש המלאה הזרע 1
אשר תזרע, ותבואת הכרם" - כלומר פן תתרחק, ותאסר 2
שניהן. 3
ז. והאוכל בזית מפלאי הכרם - בין מן הירק, בין מן 4
הענבים - לוקה מן התורה; ושניהם מצטרפין זה עם זה. 5
ח. במה דברים אמורים? שנוצרו בארץ ישראל; אבל 6
בחוצה לארץ, פלאי הכרם מדברי סופרים. ובהלכות פלאים 7
יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכרם, ואיזה מין אינו אסור, 8
והיאף יאסר, ומתי יאסר, ואיזה דבר מקדש גורם חיוב 9
שריפה, ואיזה דבר אינו מקדש. 10
ט. הערלה כיצד? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות 11
שעושה אותו אילן שלש שנים משנוצרו, הרי הן אסורין 12
באכילה ובהנאה, שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים, 13
לא יאכלו"; וכל האוכל מהן בזית, לוקה מן התורה. 14
י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, שנאמר: "כי 15
תבאו אל הארץ וגו'"; אבל אסור ערלה בחוצה לארץ - 16
הלכה למשה מסיני, שודאי הערלה בחוצה לארץ אסורה, 17
וספקה מתר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים האסורין 18
משום ערלה ודברים המתירין. 19
יא. ספק ערלה וכלאי הכרם - בארץ ישראל, אסור; 20
ובסוריה, והיא ארצות שכבש דוד, מתר. כיצד? היה כרם 21
ערלה וענבים נמכרות חוצה לו, היה ירק זרע בתוכו וירק 22
נמכר חוצה לו - שמא ממנו הוא זה, שמא מאחר - 23
בסוריה, מתר. ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות 24
מכרם ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן; והוא 25
שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק בידו. 26
יב. כרם שהוא ספק ערלה או ספק פלאים - בארץ ישראל, 27
אסור; ובסוריה, מתר. ואין צריך לומר בחוצה לארץ. 28
יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה - מתרת 29
בהנאה, שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו; אבל ענבים 30
הנמצאין טמונים שם - אסורין, שמא משם נלקטו והצניען 31
שם. 32
יד. גוי וישראל שהיו שתפין בנטיעה - אם התנו מתחלת 33
השתפות שיהיה הגוי אוכל שני ערלה, וישראל אוכל שלש 34
שנים משני החר כנגד שני הערלה - הרי זה מתר; ואם לא 35
התנו מתחלה, אסור; ובלבד שלא יבואו לידי חשבון. 36
כיצד? בגזן שישחש במה פרות אכל הגוי בשני ערלה, עד 37
שיאכל ישראל כנגד אותם הפרות - אם התנו כזה, אסור; 38
שהרי זה כמחליף פרות ערלה. 39
טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ, אלא 40
אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון בלו; שלא אמרו אלא 41
הערלה וקל וחמר הדברים; ומה סוריה שהיא חקבת 42
במעשרות ובשביעית מדבריהם, אינה חקבת בנטע רבעי, 43
כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני - חוצה לארץ לא כל 44
שבין, שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? ! אבל בארץ ישראל 45
- נוהג בה בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. והורו 46

1 הן - כגון אסורין שיש באכילת תרומות, ובכורים, וחלה,
2 ומעשר שני; ואסורין שיש בקדשי המזבח, כגון פגול ונוטר
3 וטמא. וכל אחד מהן יתבאר במקומו.
4 כד. וישעור כל אכילה מהן - בנית, בין למלקות בין לברת.
5 וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה.
6 אבל אסור אכילה ביום הכפורים, אינו אסור מין בפני
7 עצמו; וכן אסור יוצא מגופן על הנזיר, אינו שונה בכל.
8 ולפיכך יתבאר אסור כל אחד מהן וישעורו ודיניו, במקומו
9 הראוי לו.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ב

פרק יא

12 א. לין שנתנסף לעבודה זרה, אסור בהנזה; והשוותה ממנו
13 כל שהוא, לוקה מן התורה. וכן האוכל כל שהוא מתקרבת
14 [שמוקרב לו] עבודה זרה, מבשר או פרות, אפלו מים ומלח
15 - האוכל מהן כל שהוא לוקה, שנאמר: "אשר חלב זבחימו
16 יאכלו, וישתו לין נסיכם".
17 ב. לין שנתנסף לה, כזבח שקרב לה; וכיון שאסור זה משום
18 עבודה זרה הוא, אין לו שעור, שנאמר בעבודה זרה: "ולא
19 ידבק בנדך מאומה מן החרם".
20 ג. לין הגויים שאין אנו יודעין אם נתנסף או לא נתנסף,
21 והוא הנקרא 'סתם גוי' - אסור בהנזה כיון שנתנסף; ודבר
22 זה, מגזרת סופרים הוא. והשוותה מסתם גויים רביעית, מכיון
23 אותו מכת מרדות.
24 ד. וכל לין שיגע בו הגוי - הרי זה אסור, שמא נסף אותו,
25 שמחשבת הגוי לעבודה זרה. הא למדת, שיון ישראל שיגע
26 בו הגוי - דינו כסתם גויים, שהוא אסור בהנזה.
27 ה. גוי שיגע ביון שלא ככוונה, וכן תינוק גוי שיגע ביון -
28 אסור בשתייה, ומתיר בהנזה. הלוקח עבדים מן הגויים, ומלך
29 וטבול - מיד אינו מנסכין, ויון שיגעו בו מתיר בשתייה, ואף
30 על פי שעדין לא נהגו בדת ישראל, ולא פסקה עבודה זרה
31 מפיהן.
32 ו. בני השפחות הגויות שגולדו ברשות ישראל ומלו, ועדין
33 לא טבלו - הגדולים אוסרין היין ששיגעו בו, והקטנים אינן
34 אוסרין.
35 ז. גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו -
36 יינו אסור בשתייה, ומתיר בהנזה; ומקדידן אצלו לין [לזמן
37 קצר], ואין מקדידן אצלו לין [לזמן ארוך]. וכן כל גוי שאינו
38 עובד עבודה זרה, כגון אלו הישמעאלים - יינם אסור
39 בשתייה, ומתיר בהנזה; וכן הורו כל הגאונים. אבל הנוצרים
40 - עובדי עבודה זרה הן, וסתם גויים אסור בהנזה.
41 ח. כל מקום שנאמר בענין זה שהיו אסור - אם היה הגוי
42 שנאסר היין בגללו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור
43 בהנזה; ואם אינו עובד עבודה זרה, הרי הוא אסור בשתייה
44 בלבד. וכל מקום שנאמר 'גוי' סתם, הרי זה עובד עבודה
45 זרה.

ט. אין מתנסף לעבודה זרה, אלא לין שראוי להקרב על
גבי המזבח; ומפני זה, כשגזרו על סתם גויים וגזרו על כל
לין שיגע בו הגוי שיהיה אסור בהנזה, לא גזרו אלא על
היון הראוי להתנסף. לפיכך, לין מבשל של ישראל שיגע
בו הגוי - אינו אסור, ומתיר לשותותו עם הגוי בכוס אחד;
אבל לין מזוג, ויון שהתחיל להתחמץ ואפשר שישתה - אם
נגע בו, נאסר.
י. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביון ישראל מעט דבש
או מעט שאור - הואיל ואינו ראוי למזבח, הרי הוא
כמבשל או כשכר ואינו מתנסף; ומתיר לשותותו עם הגוי.
יא. מאימתי נאסר לין הגויים? משדרוך וימשך [ניגור] היין;
אף על פי שלא נרד לבד, אלא עדין הוא בגת - הרי זה
אסור; לפיכך, אין דורכין עם הנכרי בגת, שמא יגע בידו
וינסף, ואפלו היה כפות. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה, ואף
על פי שעדין היין מערב עם החרצנין והזנין ולא נרד
לבד.
יב. נכרי שדרוך היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על
גביו, וישראל הוא שכנסו בחבית - הרי זה אסור בשתייה.
יג. החמץ של גויים אסור בהנזה, מפני שגשש לין נסף
קדם שיחמץ. גוי שהיה דורס ענבים בחבית - אף על פי
שהיון צף על גבי ידיו, אין חוששין משום לין נסף; היה
אוכל מן הפלים [שבהם ענבים], והותר כסא וזכאיתם,
וורקן לגת - אף על פי שהיון נגשו על הענבים, אינו עושה
לין נסף.
יד. החרצנים והזנין של גויים - אסורין בהנזה כל שנים
עשר חדש; ולאחר שנים עשר חדש - כבר יבשו ולא
נשארה בהן לחלוחית, ומתירין באכילה. וכן שמרים של לין
שיבשו - לאחר שנים עשר חדש מתירין, שהרי לא נשאר
בהן ריח לין, והרי הן כעפר וכאדמה.
טו. נודות הגויים וקנקניהן שהכניסו בהן הגויים יינם -
אסור לתן לתוכן לין, עד שיששן שנים עשר חדש, או עד
שיחזירין לאור [לכבשן] עד שיתרפה הזפת ששליהן
[מהחום], או שיחמו, או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים
מצת למצת, ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מצת למצת
שלשה פעמים בשלשת הימים; בין שהיו הפלים שלחן, בין
שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן לין. ואם נתן
לתוכן לין קדם שיתרה אותן, הרי זה אסור בשתייה.
טז. ומתיר לתן לתוכן שכר או ציר [של דגים] או מוריס
[שומן דגים] מיד, ואינו צריך לכלים; ומתיר לתן לין לתוכן
אחר שיתן הציר או המוריס, שהמלח שורפן.
יז. הלוקח פלים חדשים שאינן מזפתין מן הגויים - נותן
לתוכן לין מיד, ואינו חושש שמא נתנו בהן לין נסף; ואם
היו מזפתין - מדיחן, ואף על פי שהן חדשים. וכן כלי
שנתנו בו לין נסף ואין מכנסו לקיים, כגון כלי שחושף בו
או המשפך וכיוצא בהן - משכשכו במים, ודין.
יח. וכן כוס של חרש ששתה בו הגוי, אסור לשותות בו
פעם ראשונה ושניה; ושלשית מתיר, שכבר הלכו צחצוחי

אלו, אסור להתארח אצלו; ואם עבר ונתארח אצלו - אינו
אוכל בשר ולא שותה יין על פיו, עד שיעיד לו אדם בשר
עליהן.

פרק יב

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה הגוי היין? הוא שיגע
ביין עצמו, בין בידו בין בשאר אבריו שדרכו לנסף בהן,
וישכשף. אבל אם פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם
שיוציאה, ולא ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין
וירד למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז כלי פתוח
של יין, ושכשכו - אף על פי שלא הגביה הכלי, ולא נגע

ביין - נאסר היין.
ב. נטל כלי של יין, והגביהו ויצק היין - אף על פי שלא
שכשף, נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה, ולא שכשף
ולא נגע - מתר.

ג. נכרי שהיה אחוז בכלי פקקע, וישראל צק לתוכו יין -
היין מתר; ואם נדגדג הגוי הכלי, נאסר היין.

ד. כלי סתום - מתר לטלטלו הגוי ממקום למקום, ואף על
פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין
ממקום למקום, והוא אחוז פי הנוד בידו - בין שהיה הנוד
מלא או חסר - מתר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר
כלי חרש פתוח מלא יין, אסור שמא יגע בו; ואם הנה
חסר, מתר אלא אם פן שכשכו.

ה. גוי שנגע ביין, ולא נתפנו לזה - הרי היין מתר בהנה
בלבד. כיצד? כגון שנפל על נוד של יין, או שהושיט ידו
לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת יין.

ו. בא היין מכחו של גוי בלא כונה - הואיל ולא נגע ביין,
הרי זה מתר בשתייה. כיצד? כגון שהגביה כלי של יין ויצק
לכלי אחר, והוא מדמה שהוא שכר או שמן - הרי זה מתר.
ז. נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש יין, ופשט ידו כשהוא
מחפש, ונגע ביין - אסור; שהרי ליין נתפנו, ואין זה נוגע
בלא כונה.

ח. חבית שנסדקה לארבה, וקדם הגוי וחבקה [הידק]
באצבעותיו כדי שלא יתפרדו החרשים - הרי זה מתר
בהנה; אבל אם נסדקה לרחבה, ותפס בסדק העליון כדי
שלא יפל - הרי זה מתר בשתייה, שהרי אין היין על פחו
של גוי.

ט. גוי שנפל לבור של יין והעלוהו משם מת, או שמדד
הבור שיש בו היין בקנה, או שהתיו את הזבוב והצרעה
מעליו בקנה, או שהיה מטפס על פי החבית הרוחת כדי
שתנוח הרתיחה, או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור - הרי
זה מתר בהנה בלבד; ואם עלה הגוי חי, היין אסור בהנה.
י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב, והניח
הגוי אצבעו במקום הנקב, כדי שלא יצא היין - כל היין
שמראש החבית עד הנקב, אסור; ושתחת הנקב, מתר
בשתייה.

יא. מינקת כפופה [צינורית] שעושים אותה ממפתכת או

היין שבו; והוא שהיה מצפה באבר כדרך שהיוצרים עושין,
או שהיה מזפת; אבל של חרש, צריך הדחה.

יט. כלי חרש השועים באבר [מצופים במתכת] שנשתמשו
בהן ביין נסף - אם היו לבנים, או אדמים, או שחורים -
מתרין; ואם היו ירקין - אסורין, מפני שהן בולעין. ואם
יש בהן מקום מגלה של חרש - בין לבנים, בין ירקין -
אסורין, מפני שהן בולעין. ויראה לי, שאין הדבר אלא
בשפנסו בהן לקיים; אבל אם לא פנסו בהן לקיים - מדיחין
ומתריין, ואפלו הן של חרש.

כ. גת של אבן ושל עץ שדרכו בהן הגוי, או גת של אבן
שזפתה הגוי אף על פי שלא דרך בהן - מדיחין במים
ובאפר ארבעה פעמים, ודורוך בהן. ואם היתה בהן
לחלוחית, מקדים האפר למים; ואם לאו, מקדים המים.

כא. גת של אבן מזפתת שדרכו בה הגוי, או גת של עץ
זפוחה אף על פי שלא דרך בה - צריך לקלף את הזפת.
ואם ישנה שנים עשר חדש, או נתן בה מים שלשה ימים
מצת לעת - אינו צריך לקלף; לא תהיה הגת חמומה יתר
מן הקנקנים; לא נאמר לקלף, אלא להתירה מיד.

כב. גת של חרש - אף על פי שקלף את הזפת, אסור לדרך
בה מיד, עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת. ואם ישנה
או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת כמו שבארנו.

כג. משמרת [חסנות] של יין של גויים - אם היתה של
שער, מדיחה ומשמר בה; ואם היתה של שש, מישנה שנים
עשר חדש; ואם יש בה קשרים, מתרין. וכן כלי חלף
והוצין וכיוצא בהן, מקפירות שדורכין בהן יין - אם היו
תפורין בכתלים, מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבוף
קשה, מדיחין באפר ובמים ארבעה פעמים ומנגבין,
ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן, מישנן שנים עשר
חדש; ואם יש בהן קשרים, מתרין.

כד. כלי הגת שדרכו בהן הנכרי יין נסף, כיצד מטהרין אותו
כדי שידרך בהן הישראל? הדפין [שמיניחים על הענבים]
והעצשים [גושי בטון לדריכה] והלולבין [מטאטאים], מדיחין.
העקלין [כלי עור] של נסרין ושל בצבון [קנבוס], מנגבין.
של שיפה [עשב גדל במים] ושל גמי, מישנן שנים עשר
חדש; ואם רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן
במי זיתים, או מניחן תחת צנור שממיו מקלחין או במעין
שממיו רודפין שמים עשרה שעות, ואחר כך יתרו.

כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל בלא לישראל, היו לוקחין
היין מכל אדם מישראל, ואין חוששין לו; ובחוצה לארץ,
לא היו לוקחין מכל אדם מישראל, אלא מאדם שהתחזק
בכשרות. ובזמן הזה, אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם
שהתחזק בכשרות; וכן הבשר והגבינה וחתוכת דג שאין בה
סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא
לו יין או בשר או גבינה וחתוכת דג - הרי זה מתר ואינו
צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מכירו אלא יודע שהוא
יהודי בלבד. ואם התחזק שאינו בשר ולא מדקדק בדברים

כף בא ישראל - הרי היין הפתוח שבבית הישראלי בזה; 48
שלא סגר הגוי אלא על דעת שפכר נכנס הישראלי לביתו 49
ולא נשאר אדם בחוץ, וכמדה לו שהוא קדמו. 50

כא. יין של ישראל ושל גוי בבית אחד, והיו חביות 51
פתוחות, ונכנס הגוי לבית, ונעל הדלת בפניו - נאסר כל 52
היין. ואם יש חלון בדלת, שמסתכל ממנו העומד אחורי 53
הפתח ורואה כנגדו - כל החביות שנגד החלון מתרות, 54
ושמן הצדדין אסורין; שהרי מפתח מן הרואה אותו. 55
כב. וכן אם שאג ארי וכיוצא בו, וברח הגוי ונחבא בין 56
החביות הפתוחות - היין מתר; שהוא אומר: 'שמא ישראל 57
אחר נחבא כאן, והוא רואה אותי כשאגע'. 58

כג. אוצר של יין שהיו חביותיו פתוחות, ויש לגוי חביות 59
אחרות באותו הפונדק [מחסן משותף], ונמצא הגוי עומד בין 60
חביות ישראל הפתוחות - אם נכחל כשנמצא ונתפס עליו 61
כנגב, הרי היין מתר בשתייה; שמפחדו ויראתו, אין לו פנאי 62
לנסף. ואם לא נתפס כנגב אלא הרי הוא בוטח שם, היין 63
אסור. ותינוק הנמצא בין החביות - בין כף ובין כף, כל 64
היין מתר. 65

כד. גידוד שנקנס למדינה דרך שלום - כל החביות 66
הפתוחות שבחניות, אסורות; וסתומות, מתרות. ובשעת 67
מלחמה - אם פשט הגידוד במדינה ועבר, אלו ואלו מתרות, 68
מפני שאין להן פנאי לנסף. 69

כה. גוי שנמצא עומד בצד הכור של יין - אם יש לו מלוח 70
על אותו היין, הרי זה אסור; מפני שלבו גס בו, שולח ידו 71
ומנסף. ואם אין לו עליו מלוח, היין מתר בשתייה. 72

כו. זונה גויה במסבה של ישראל - היין מתר, שאימתן 73
עליה ולא תגע; אבל זונה ישראלית במסבת גוים - יינה 74
שלפניה בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה. 75
כז. גוי הנמצא בבית הגת - אם יש שם לחלוחית יין כדי 76
לבכל הפך, עד שתכלל הפך לכף שניה - צריך להדיח כל 77
בית הגת, ויגב; ואם לאו - מדיח הגת בלבד, וזו הרכקה 78
יתרה. 79

כח. חבית שצפה בנהר - אם נמצאת כנגד עיר שרבה 80
ישראל, מתרת בהניה; כנגד עיר שרבה גוים, אסורה. 81
כט. מקום שהיו רב מוכרי היין בו ישראל, ונמצאו בו 82
פלים גדולים מלאים יין, והן פלים שדרך המוכרין לבדם 83
לכנס בהן היין - הרי אלו מתרין בהניה. חבית שפתחה 84
גנבים - אם רב גנבי העיר ישראל, היין מתר בשתייה. 85

פרק יג

א. הלוקח בית או ששכר בית בחצרו של גוי, ומלאהו יין 87
- אם היה הישראלי דר באותה חצר, אף על פי שהפתח 88
פתוח, היין מתר; מפני שהגוי מפתח תמיד ואומר: 'עתה 89
יכנס לביתו פתאום וימצא אותי בתוך ביתו'. ואם היה דר 90
בחצר אחרת - לא יצא עד שישגר הבית, ויהיה המפתח 91
והחומת פתוח; ואינו חושש שמא יגנף הגוי ויפתח הבית. 92
ב. יצא ולא סגר הפתח, או שסגר והניח המפתח ביד הגוי 93

1 זכוכית וכיוצא בהן, שהניח ראשה לתוך היין שבבית
2 והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד
3 כדרך שעושין תמיד, ובא הגוי והניח אצבעו על פי המינקת
4 ומנע היין מלירד - נאסר כל היין שבבית: שהכל היה
5 יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו.

יב. המערה יין לתוך כלי שיש בו יין גוים - נאסר כל היין 6
שבבית העליון, שהרי העמוד הנצוק [הקילוח] מחבר בין 7
היין שבבית העליון ובין היין שבבית התחתון; לפיכך 8
המודד לגוי לתוך כלי שבידו - ינפץ נפיצה [שפירות
9 קטועות] או יזרק וירקה [התורה], כדי שלא יהיה נצוק חבור
10 וינאסר עליו מה שישאר בכלי העליון.

יג. משפך שמדד בו לנכרי - אם יש בקצה המשפך עקבת 12
יין [מקום שחלק מהיין מתעכב] - לא ימדד בו לישראל, עד 13
שידיחנו ויגב; ואם לא הדית, הרי זה אסור. 14

יד. כלי שיש לו כמין שני חטמין יוצאין ממנו, כמו הכלים 15
שנוטלין בהן לדים, שהיה מלא יין ביד ישראל, והיה 16
ישראל מוצץ ושותה מחטם זה והגוי מוצץ ושותה מחטם 17
השני - הרי זה מתר. והוא שיקדים הישראלי ויפסק, ויזדן 18
הגוי שותה; שמשיפסק הגוי - יחזר היין שישאר וינאסר כל 19
מה שישאר בו, שהרי בא היין מכחו. 20

טו. גוי שמצץ היין מן החבית במניקית - אסר כל היין 21
שבה; שששיפסק, יחזר היין שעלה במניקית במציצתו, 22
ויפל לחבית, וינאסר הכל. **טז.** נכרי שהיה מעביר עם 23
ישראל כדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמן 24
- אפלו הפליגו ממנו כדי מיל, הרי אלו מתרות; שאימתו 25
עליהן, ואומרין: 'עתה יצא לפגינו ויראה אותנו'. ואם אמר 26
להם: 'לכו ואני אבוא אחריכם' - אם נתעלמו מעניו כדי 27
שיפתחו פי הכד ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי היין בלוי 28
אסור בשתייה; ואם פחות מכן, מתר. 29

יז. וכן המניח נכרי בחנותו - אף על פי שהוא יוצא ונכנס 30
כל היום בלוי, היין מתר; ואם מודיעו שהוא מפליג, ושהה 31
כדי שיפתח ויגף ותגב - היין אסור בשתייה. וכן המניח יינו 32
בקרן או בספינה עם הגוים, ונכנס לעיר לעשות צרכו 33
ויצא - היין מתר; ואם הודיעו שהוא מפליג, ושהה כדי 34
שיפתח ויגף ותגב - היין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו, 35
בחביות סתומות; אבל בפתוחות - אפלו לא שהה, מאחר 36
שהודיעו שהוא מפליג, היין אסור. 37

יח. ישראל שהיה אוכל עם הגוי, והניח יין פתוח על 38
השלחן ויין פתוח על הדולפקי [מעמד להנחת יין], ויצא - 39
שעל השלחן אסור, ושעל הדולפקי מתר; ואם אמר לו: 40
'מזג ושתה' - כל היין הפתוח שבבית אסור. 41

יט. היה שותה עם הנכרי, ושמע קול תפלה בבית הכנסת 42
ויצא - אף היין הפתוח, מתר; שהנכרי אומר: 'עתה יזכר 43
היין ויבוא במהרה וימצא אותי נוגע ביינו'; ולפי זה אינו 44
זו ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד. 45

כ. נכרי וישראל שהיו דרין בחצר אחת, ויצאו שניהן 46
בבהלה לראות חתן או הספד, וחזר הגוי וסגר הפתח, ואחר 47

אסור בשתיה ומתיר בהניה, מפני צד נגיעה שנגע בו הגוי 48
- בשתיה הגוי עובד עבודה זרה; אבל אם היה אסור בגלל 49
גוי שאינו עובד עבודה זרה, כגון ישמעאלי שנגע ביין 50
שלונו שלא בכונה, או ששפח על פי החכית - הרי זה מתיר 51
בשתיה. וכן כל פיוצא בזה. 52
יב. אבל המפקיד יין ביד גר תושב, או ששלחו עמו 53
והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחדר גר תושב - הרי זה 54
אסור בשתיה; שכל חשש של חלוף וזיוף, יראה לי שכל 55
הגויים שוין בו - הואיל ונעשה היין ברשותו, נאסר בשתיה 56
על כל פנים. 57
יג. יש דברים שאין בהן אסור נסוף כלל, ואסרו אותן 58
חכמים כדי להרחיק מן הנסוף; ואלו הן: לא ימזג הגוי 59
המים לתוך היין שביד הישראלי, שמא יבוא לצק היין 60
לתוך המים; ולא יוליך הגוי ענבים לגת, שמא יבוא לדרוך 61
או לגע; ולא יסיע לישראל בשעה שממיר היין מכלי 62
לכלי, שמא יניח הכלי ביד הגוי ונמצא היין בא מכחו. ואם 63
סיע עמו, או מזג היין, או הביא ענבים - מתיר. 64
יד. וכן מתיר שיריח הגוי בחכית של יין שלנו; ומתיר 65
לישראל להריח בחכית של יין נסוף, ואין בזה שם אסור - 66
שאין הריח בלום, לפי שאין בו ממש. 67
טו. כבר בארנו, שכל דבר שהוא אסור בהניה, אם עבר 68
ומכרו דמיו מתירין - חוץ מעבודה זרה, ומשמשיה, ותקרבת 69
שלה, ויין שנתנסף לה; והחמירו חכמים בסתם יינם, להיות 70
דמיו אסורין כדמי יין שנתנסף לעבודה זרה. לפיכך, גוי 71
ששכר את ישראל לעשות עמו ביין, שכרו אסור. 72
טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו יין, או ששכר 73
ספינה להביא בה יין - שוכרן אסור; אם מעות נתנו לו, 74
יוליכין להם המלח; ואם נתנו לו בשכר כסות או בלים או 75
פרות, הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא להנות בו. 76
יז. שוכר לגוי חמור לרכב עליו, והניח עליו לגין של יין - 77
שכרו מתיר; שוכר לשכר בדי יין נסוף - שוכרו מתיר ותבוא 78
עליו ברכה, מפני שממעט בתפלה. 79
יח. השוכר את הפועל ואמר לו: 'העבר לי מאה חביות 80
של שכר במאה פרוטות', ונמצאת אחת מהן יין - שוכרו 81
כלו אסור. יט. אמר לו: 'העבר לי חבית בפרוטה חבית 82
בפרוטה', והעביר, ונמצא ביניהן חביות של יין - שוכר 83
חביות של יין אסור, ושאר שוכרו מתיר. 84
כ. אמני ישראל ששלח להן גוי חבית של יין בשכרן, מתיר 85
שיאמרו לו: 'תן לנו את דמיה'; ואם משוכננסה לרשותו, 86
אסור. 87
כא. ישראל שהיה נושה בגוי מנה - הלך הגוי ומכר עבודה 88
זרה שלו ויין נסוף, והביא לו דמיהן - הרי זה מתיר. ואם 89
אמר לו קדם שימכר: 'המתן לי עד שאמכר עבודה זרה או 90
יין שלי ואביא לך' - אף על פי שהוא סתם יינו ומכר 91
והביא לו, הרי זה אסור; מפני שהישראל רוצה בקיומו, 92
כדי שיפדע ממנו חובו. 93
כב. וכן גר וגוי שהיו שתפין, וכאו לחלק - אין הגר יכול 94

1 - הרי היין אסור בשתיה, שמא נכנס הגוי ונסף; שהרי אין
2 הישראלי שם. ואם אמר לו: 'אחז לי מפתח זה עד שאבוא'
3 - היין מתיר, שלא מסר לו שמירת הבית אלא שמירת
4 המפתח.
5 ג. נכרי ששכר לישראל לדרוך לו יינו בטרהרה, כדי שיהיה
6 מתיר לישראל ויקחוהו ממנו, והיה היין בביתו של גוי -
7 אם היה ישראל זה ששומר היין דר באותה חצר - היין
8 מתיר, ואף על פי שהפתח פתוח והשומר נכנס ויוצא. ואם
9 היה השומר דר בחצר אחרת - היין אסור, ואף על פי
10 שהפתח והחומתם ביד ישראל; שפיון שהיין של גוי
11 ובכרשותו, אינו מפקח לזיוף ולהכנס לבית, ויאמר: 'יהי מה,
12 אם ידעו בי לא יקחו ממני'.
13 ד. אפלו כתב הגוי לישראל שנתקבל ממנו המעות למכר
14 לו בהן יין - הואיל ואין הישראלי יכול להוציאו מרשות
15 הגוי עד שיתן לו המעות, הרי הוא של גוי ואסור, אלא אם
16 היה השומר דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב
17 ומשמר תמיד, אלא נכנס ויוצא כמו שבארנו, בין ברשות
18 בעל היין, בין ברשות גוי אחר.
19 ה. היה יין זה שהור של גוי מנח ברשות הרבים, או בבית
20 הפתוח לרשות הרבים, וישראל הולכים ושבים - מתיר,
21 שעדין לא נכנס ברשות הגוי.
22 ו. ואשפה, וחלון, ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי
23 אלו כרשות הרבים; וחכית יין שם וגוי הנמצא שם, אינו
24 אוסרה. ובית הפתוח לשם, הרי הוא כפתוח לרשות הרבים.
25 ז. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה חלקית] וגוי בצד זה
26 וישראל בצד אחר, וכן שני גגין שהיה גג ישראל למעלה
27 וגג הגוי למטה, או שהיו זה בצד זה ויש ביניהן פסיפס -
28 אף על פי שיד הגוי מגעת לחלק ישראל - אינו חושש
29 משום יין נסוף, ולא משום טהרות.
30 ח. מתיר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד גויים - והוא
31 שיהיה לו בו שני סימנים; וזה הוא הנקרא 'חותם בתוך
32 חותם'. כיצד? סתם החכית בכלי שאינו מהדק בדרך
33 שפותחין כל אדם, וטח בטיט - הרי זה חותם אחד; היה
34 כלי מהדק, וטח עליו מלמעלה - הרי זה חותם בתוך חותם.
35 וכן אם צר פי הנוד, הרי זה חותם אחד; הפך קצה פי הנוד
36 לתוכו וצר עליו, הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שנוי
37 שמשנה מדברים שהיו דרך כל אדם, הרי הן כחותם אחד;
38 והטיתה או הקשירה, הרי זה חותם שני.
39 ט. ואם הפקיד ביד גוי כחותם אחד - הרי זה אסור
40 בשתיה, ומתיר בהניה; והוא שיחד לו גרן וזית.
41 י. יין מבשל, והשכר, או יין שערבו עם דברים אחרים כגון
42 דבש ושמן, וכן החמץ, והגבינה, והחלב, וכל שאסורו
43 מדברי סופרים, שהפקידו ביד גוי - אינו צריך שני
44 חותמות, אלא חותם אחד בלבד די; אבל היין והבשר
45 וחתכת דג שאין בהן סימן, שהפקידן ביד גויים - צריכין
46 שני חותמות.
47 יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין יין שלנו שהוא

1 לומר לגוי: 'טל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה זין ואני
2 פרות'; שהרי רוצה בקיומן, כדי שיטל כנגדן. אבל גר וגוי
3 שיירשו את אביהן גוי - יכול הגר לומר לו: 'טל אתה
4 עבודה זרה ואני מעות, אתה זין ואני פרות'; קל הוא
5 שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזור לסורו. ואם משבאו
6 לרשות הגר, אסור.

7 **כג.** ישראל שמכר יינו לגוי - פסק [קבע מחיר] עד שלא
8 מדד לו, דמיו מתירין; שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשך
9 קנה, וזין נסך אינו נעשה עד שיגיע בו - נמצא בשעת
10 מכירה היה מתר. מדד לו עד שלא פסק הדמים, דמיו
11 אסורין; שהרי לא סמכה דעתו אף על פי שמשך, ונמצא
12 כשנגע עדן לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו,
13 והרי זה כמוכר סתם יינם.

14 **כד.** במה דברים אמורים? בשמדר הישראלי לכליו; אבל
15 אם מדד לכלי הגוי, או לכלי ישראל שביד הגוי - צריך
16 לקח את הדמים ואחר כך ימדד. ואם מדד ולא לקח דמים
17 - אף על פי שפסק, דמיו אסורין; שמשגיג עליו, נאסר
18 בסתם יינם.

19 **כה.** הנותן דינר לחנוני גוי, ואמר לפועלו הגוי: 'לך ושטה
20 ואכל מן החנוני, ואני מחשב לו' - הרי זה חושש שמה
21 ישטה זין; שזה כמי שקנה לו זין נסך, והשקהו. וכנגד זה
22 בשביעית אסור, בגון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ,
23 ואמר לפועלו הישראלי: 'לך ואכל ואני מחשב לו'; ואם
24 אכל הפועל דבר שאינו מעשר, אסור.

25 **כו.** אבל אם אמר להם: 'אכלו ושטו בדינר זה', או שאמר
26 להם: 'אכלו ושטו עלי מן החנוני ואני פורע' - אף על פי
27 שנסתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו, הרי זה מתר; ואינו
28 חושש לא משום זין נסך, ולא משום שביעית, ולא משום
29 מעשר.

30 **כז.** מלך שהיה מחלק יינו לעם, ולוקח מהן דמיו כפי מה
31 שירצה - אל יאמר אדם לגוי: 'הא לך מאתים זוז, והכנס
32 תחתיו באוצר המלך', כדי שישקח הגוי היין שכתבו בשם
33 ישראל, ויתן הגוי הדמים למלך; אבל אומר לו: 'הא לך
34 מאתים זוז, ומלטני מן האוצר'.

35 **כח.** גוי שנגע ביינו של ישראל לאנסו, מתר למכר אותו
36 זין לאותו הגוי שאסרו לבדו; שבינו שנתפנו זה הגוי
37 להזיקו ולאסור יינו - הרי זה כמו ששברו או שרפו, שחייב
38 לשלם; ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההזק, לא דמי
39 המכירה.

40 יום שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ב

פרק יד

41 **א.** כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן בכזית בינוני, בין
42 למלקות בין לברת בין למיתה בידי שמים; וכבר בארנו,
43 שכל המחייב ברת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקח.
44 **ב.** ושעור זה עם כל השעורין, הלכה למשה מסיני הן.

46 ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו
47 לוקח אלא על פזית; ואם אכל כל שהוא פחות מכשעור,
48 מכין אותו מכת מרדות.

49 **ג.** פזית שאמרנו, חוץ משל בין השנים; אבל מה שלבין
50 החניכים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גרונו בכזית.
51 אפלו אכל כחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית
52 עצמו שהקיא - חייב; שאין החיוב אלא על הנאת הגרון
53 בפזית מדבר האסור.

54 **ד.** פזית חלב או נבלה או פגול ונותר וכיוצא בהן, שהניחו
55 בחמה ונתמעט - האוכלו פטור; חזר והניחו בגשמים
56 ונתפח, חייבין עליו ברת או מלקות. היה פחות מכזית
57 בתחלה, ונתפח ועמד על פזית - אסור, ואין לזקין עליו.
58 **ה.** כבר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה עם
59 זה לכזית - חוץ מבשר נבלה עם בשר טרפה, ואסורי נזיר
60 שיתבארו במקומן. חמשה מיני תבואה, וקמחין שלהן,
61 והבצקות שלהן - הכל מצטרפין לכזית, בין לאסור חמץ
62 בפסח, בין לאסור חדש מלפני העמר, בין לאסור מעשר
63 שני ותרומות.

64 **ו.** יראה לי, שכל החיב בתרומה ומעשרות - מצטרף לכזית
65 בטבל, מפני שהוא שם אחד; הא למה זה דומה? לנבלת
66 השור ונבלת הששה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין לכזית כמו
67 שבארנו.

68 **ז.** האוכל אכילה גדולה מדבר אסור - אין מחייבין אותו
69 מלקות או ברת על כל פזית וכזית, אלא חייב אחד לכל
70 האכילה; ואם היו העדים מתירין בו בשעת אכילה על כל
71 פזית וכזית, חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי שהיא
72 אכילה אחת ולא הפסיק.

73 **ח.** האוכל כשעורה או כחרדל מאחד ממאכלות האסורין,
74 ושקה מעט וחזר ואכל כחרדל, וכן עד שהשלים פזית, בין
75 בשוגג בין במזיד - אם שקה מתחלה ועד סוף כדי אכילת
76 שלש ביצים - יצטרף הכל, והרי הוא חייב ברת או מלקות
77 או קרפן, כמו שאכל פזית בבת אחת. ואם שקה יתר מזה
78 מתחלה ועד סוף - אף על פי שלא שקה ביניהן, אלא אכל
79 כחרדל אחר כחרדל - הואיל ולא השלים פזית אלא בבתר
80 מכדי אכילת פרס, אינן מצטרפין ופטור.

81 **ט.** וכן השוטה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או
82 שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאו מעט מעט,
83 או ששטה מן הדם מעט מעט - אם שקה מתחלה ועד סוף
84 כדי שתית רביעית, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.

85 **י.** כל האכלין האסורין, אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן
86 דרך הנאה; חוץ מבשר בחלב וכלאי הפרס, לפי שלא נאמר
87 בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתן בלשון אחרת -
88 בלשון בשול ובלשון הקדש, לאסר אותן ואפלו שלא דרך
89 הנאה.

90 **יא.** ביצד? הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד
91 שנבנה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי, או שערב דברים
92 מרים בגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדירה של

פרק טו

47

א. דבר אסור שנתערב בדבר מתר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; ומין במינו שאי אפשר לעמד על טעמו, יבטל ברכ.

ב. כיצד? חלב הפליות שנפל לתוך הגריסין, ונמוח הכל - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב, הרי אלו מתרין; ואם נמצא בהן טעם חלב והיה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו, הרי אלו אסורין מדברי סופרים.

ג. כיצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב פזית בכל שלש ביצים מן התערבת. אם אכל מן הגריסין האלו בשלש ביצים - הואיל ויש בהן פזית מן החלב, לוקה; שהרי טעם האסור וממשו. אכל פחות משלש ביצים - מכין אותו מכת מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה בתערבת פזית בכל שלש ביצים - אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדרה, אינו לוקה אלא מכת מרדות.

ד. נפל חלב פליות לחלב האלה ונמוח הכל - אם היה חלב האלה פשוט בחלב הפליות, הרי הכל מתר מן התורה; אפילו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה, הכל מתר מן התורה. אבל מדברי סופרים - הכל אסור, עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שעינו עומדת, כמו שיתבאר.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור, ויאבד בעצם מעוטו? בשעור שנתנו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.

ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה - בין אסורי מלקות, בין אסורי כרת, בין אסורי הנהגה, שנתערבו במאכל המתר - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; מין במינו שאי אפשר לעמד על הטעם, שעורו בששים או במאה או במאתים; חוץ מין נסך, מפני חמרת עבודה זרה, וחוץ מטבל, שהרי אפשר לחקנו; ומפני זה, אסורין במינן בכל שהן, ושללא במינן, בנותן טעם כשאר האסורין.

ז. כיצד? טפת יין נסך שנפל עליה כמה חביות של יין - הכל אסור, כמו שיתבאר; וכן כוס של יין טבל שנתערב בחביות - הכל טבל, עד שיפריש תרומה ומעשרות הראוין לתערכת כמו שיתבאר במקומו.

ח. פרות שביעית - אף על פי שאם נתערבו במינן בכל שהוא, ושללא במינן בנותן טעם - אינן בכלל אסורי תורה; שאין אותה התערכת אסורה, אלא חייב לאכל כל התערכת בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.

ט. חמץ בפסח - אף על פי שהוא מאסורי תורה, אינו בכללות אלו; לפי שאין התערכת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערכת מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא, בין במינו בין שלא במינו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני העמר - אסרת בכל שהוא, שהרי יש לה מתירין, שלאחר

נבלה ואכלן פשהו מרין, או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור; ואם ערב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביון בלאי הקרם ואכלו - חייב.

יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק - אף על פי שלא נתפנו לגוף האכילה - הואיל ונהנה, חייב כמי שמתפנו לעצמה של אכילה; ונהנה הפאה לו לאדם בעל פרוה באסור מכל האסורין - אם נתפנו, אסור; ואם לא נתפנו, מתר.

יג. האוכל מאכל אסור לתאבון, או מפני הרעב - חייב; ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור - הרי זה מתר, מפני סכנת נפשות.

יד. עברה שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות פחות מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה, מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.

טו. וכן הריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכו' או מדברים שמערערין את הנפש, דינו כעברה.

טז. מי שאחזו בלמוס [רעב חזק] - מאכילין אותו דברים האסורין מיד, עד שיאורו עיניו; ואין מחזירין על דבר המתר, אלא ממחרין בנמצא. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה; אם האירו עיניו, דיו; ואם לאו, מאכילין אותו הקמור.

יז. כיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו נבלה תחלה, שהטבל במיתה; ונבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית, שאסורין מדברי סופרים, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה ויובל; טבל ושביעית - מאכילין אותו שביעית; טבל ותרומה - אם אי אפשר לתקן הטבל, מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה. וכן כל פיוצא בה.

יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היו שני האסורין באין כאחת, או שהיה אסור מוסיף, או אסור כולל; לפיכך יש אוכל פזית אחד ולוקה עליו חמש מלקות - והוא, שהתירו בו בחמשה אסורין שנתקבצו בו. כיצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשין, ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה חלפה אסור באכילה ומתר בהנהגה. הקדישה - נאסר חלפה בהנהגה, ומתוך שנוסף בו אסור הנהגה, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב זה מתר לגבוה ואסור להדיוט; נעשה נותר - מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט. והאוכל הזה היה מתר בבשר בהמה ואסור בחלפה; נטמא - נאסר אף בבשרה, נוסף לו אסור על החלב. בא יום הכפורים - כלל כל האכלין, ומתוך שנאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה. וכן כל פיוצא בה.

48 ויכחל מן המנין; הואיל והפחל מדבריהם, כמו שבארנו, 49 הקלו בשעורו.

50 **יט.** ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים המתרות 51 - אם היתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן מתרות; היתה 52 עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא בריה בפני 53 עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

54 **כ.** אכל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא 55 אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת 56 עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן 57 בששים.

58 **כא.** ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורם 59 מאיל נזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא 60 מתפשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הכהן 61 את הזרוע בשלה מן האיל".

62 **כב.** מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה בה 63 חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה הכל 64 ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האלה ואת הגריסין 65 כאלו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות בגריסין 66 ובאלה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי אפשר כאן 67 לעמד על הטעם.

68 **כג.** והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי 69 הכרם או ערלה לשער אותן במאתים.

70 **כד.** כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה, 71 בין במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה 72 ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור, לפי אומדן הדעת; 73 שהרי אי אפשר לעמד על מה שבלעה בצמצום.

74 **כה.** אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל, 75 הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו הכל. 76 ויראה לי, שבין שהוא קנס, אין אוסרין תערובת זו אלא על 77 זה העובר שבטל האסור, אבל לאחרים - הכל מתר.

78 **כו.** ביצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה, 79 שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחת ויצרף, כדי 80 שתעלה באחד ומאתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר. 81 אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.

82 **כז.** ביצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן 83 טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר, עד שיבטל 84 הטעם. וכן כל כיוצא בזה.

85 **כח.** כבד בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר המתר, 86 נאסר הכל. במה דברים אמורים? בשהשביחו. אבל אם 87 פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו, הרי זה מתר; והוא 88 שהיה פגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה, וסופו 89 להשביח, או השביח בתחלה, אף על פי שסופו לפגם - 90 הרי זה אסור.

91 **כט.** ומי יטעם את התערובת? אם היה המערב תרומות עם 92 החלין, טועם אותן הכהן. אם היה טעם התרומה נכר - הכל 93 מדמץ [תערובת תרומה וחולין]. ובהלכות תרומות יתבאר דין 94 המדמץ.

1 העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפלו היה 2 אסורו מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא 3 נתנו בו חכמים שעור, אלא אפלו אחד בכמה אלפים אינו 4 בטל; שהרי יש דרך שימתר בה, כגון הקדש ומעשר שני 5 וכיוצא בהן.

6 **יא.** אכל הערלה, וכלאי הכרם, וחלב, ודם, וכיוצא בהן, 7 וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור, שאין בהן דרך התר 8 לכל אדם.

9 **יב.** יראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב 10 בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר; לא יהיה זה שיש לו 11 מתירין חמור מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ואף על פי כן 12 שלא במינו בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ 13 בפסח, שהתורה אסרה "כל מחמצת", לפיכך החמירו בו, 14 כמו שבארנו.

15 **יג.** ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה, ותרומת 16 מעשר, והחלה, והבכורים - עולין [בטלים] באחד ומאה; 17 וצריך להרים, ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם 18 הפנים לתוך פרוסת של חלין, עולין באחד ומאה. ביצד? 19 סאה קמח מאחד מאלו, או סאה מכלן, שנפלה למאה סאה 20 קמח של חלין, ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה אחת 21 כנגד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות 22 ממאה, נעשה הכל מדמץ.

23 **יד.** הערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים, ומצטרפין 24 זה עם זה; ואינו צריך להרים. ביצד? רביעית של יין ערלה 25 או כלאי הכרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהן, 26 שנפלה לתוך מאתים רביעיות של יין - הכל מתר, ואינו צריך 27 להרים כלום; ונפלה לפחות ממאתים, הכל אסור בהניה.

28 **טו.** ולמה צריך להרים התרומה, ולא גרים ערלה וכלאי 29 הכרם? שהתרומה, מומן כהנים; לפיכך, כל תרומה שאין 30 הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין [תאנים 31 גרועות] והתרובין ושעורין שבאדם - אינו צריך להרים.

32 **טז.** ולמה בפלו שעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן 33 אסורין בהניה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות? שהרי 34 תרומת מעשר אחד ממאה ומקדשת הכל, שנאמר: "את 35 מקדשו ממנו"; אמרו חכמים: 'דבר שאתה מרים ממנו - 36 אם חזר לתוכו, מקדשו'.

37 **יז.** שאר אסורין שבתורה כלן, כגון בשר שקצים ורמשים 38 וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים. ביצד? ביצת חלב 39 פליות שנפל לתוך ששים ביצת מחלב האליה, הכל מתר; 40 נפל לפחות מששים, הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה חלב, 41 צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר אסורין. וכן 42 שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר - משערין אותו 43 בששים, ואין שמן הגיד מן המנין; ואף על פי ששמן גיד 44 הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד הנשה בריה 45 בפני עצמה, החמירו בו באסורי תורה. והגיד עצמו - אין 46 משערין בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

47 **יח.** אכל כחל [עד הבהמה] שנתבשל עם הבשר - בששים,

הפָּרֶם לַתּוֹף הַעֶסָה, או תבלין של עֶרְלָה לַתּוֹף הַקְדָּרָה - 46
הכל אסור בהנִיגָה. 47
ג. דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּמִינוֹ כָּל שֶׁהוּא - שְׂבָעָה 48
דְּבָרִים; וְאֵלּוּ הֵן: אֲגוּזֵי פָּרָה, וְרִמּוּנֵי בָדָן [שמות מקומות], 49
וְחִבִּיּוֹת סְתוּמוֹת, וְחִלְפוֹת תְּרָדִין [סלק], וְקִלְסֵי אֶכְרוּב, 50
וְדִלְעַת יוֹנִית, וְכַפְרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית. 51
ד. בִּיצַד? רִמּוֹן אֶחָד מִרִּמּוּנֵי בָדָן שֶׁהִיא עֶרְלָה, וְנִתְעַרֵּב 52
בְּכֶמֶה אֲלָפִים רִמּוּנִים - הַכֹּל אִסּוּר בַּהֲנִיגָה; וְכֵן חִבִּית 53
סְתוּמָה שֶׁל יֵין עֶרְלָה או כִּלְאֵי הַפָּרֶם, שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכֶמֶה 54
אֲלָפִים חִבִּיּוֹת סְתוּמוֹת - הַכֹּל אִסּוּרִין בַּהֲנִיגָה. וְכֵן שָׂאֵר 55
הַשְּׂבָעָה דְּבָרִים. 56
ה. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל נָבֵלָה, או שֶׁל בָּשָׂר בְּהֶמָּה או חִיָּה או 57
עוֹף או דָּג הַטְּמֵאִין, שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכֶמֶה אֲלָפִים חֲתִיכוֹת - 58
הַכֹּל אִסּוּר עַד שֶׁיִּגְבִּיֶּה אוֹתָהּ חֲתִיכָה, וְאַחֲרַיָּה כִּף יִשְׁעָה הַשָּׂאֵר 59
בְּשִׁשִּׁים; שֶׁאִם לֹא הִגְבִּיֶּהָ, הֵרִי הַדָּבָר הָאִסּוּר עוֹמֵד וְלֹא 60
נִשְׁתַּפָּה; וְהַחֲתִיכָה חֲשׂוּבָה אֲצִלּוֹ, שֶׁהִיא מִתְּכַפֵּד בָּהּ לִפְנֵי 61
הָאוֹרְחִין. 62
ו. וְהוּא הַדִּין בַּחֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר בַּחֲלָב, או שֶׁל חֲלִין 63
שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַּעֲזוּרָה, שֶׁהִיא הֵן אִסּוּרִין מִדְּבָרֵיהֶם בַּהֲנִיגָה, כְּמוֹ 64
שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלֻכוֹת שְׁחִיטָה - אוֹסְרִין בְּכֹל שֶׁהֵן, עַד שֶׁיִּגְבִּיֶּה 65
אוֹתָהּ. וְכֵן גִּיד הַנָּשָׂה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַגִּידִין או עִם הַבָּשָׂר - 66
בְּזִמְן שֶׁמִּפְּיָהּ, מִגְּבִיהָ וְהַשָּׂאֵר מִתָּר, שֶׁאִין בַּגִּידִין בְּנוֹתָן 67
טַעַם. וְאִם אֵינוֹ מִפִּיָּהּ, הַכֹּל אִסּוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּרִיָּה בְּפָנֶי 68
עֲצָמוֹ, הֵרִי הוּא חָשׁוּב וְאוֹסֵר בְּכֹל שֶׁהוּא. 69
ז. וְכֵן כֹּל בְּעָלֵי חַיִּים, חֲשׂוּבִין הֵן וְאֵין בְּטָלִין; לִפְיָהּ, שׁוֹר 70
הַנִּסְקָל שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּאֵלֶּף שְׁוֹרִים, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה בְּאֵלֶּף עֵגְלוֹת, 71
או צִפּוֹר מְצָרַע הַשְּׁחוּטָה בְּאֵלֶּף צִפּוֹרִים, או פֶּטֶר חֲמֹר 72
בְּאֵלֶּף חֲמֹרִים - כֵּלֶן אִסּוּרִין בַּהֲנִיגָה. אֲבָל שָׂאֵר הַדְּבָרִים - 73
אֵף עַל פִּי שֶׁדִּרְכָּן לְמָנוּת, הֵרִי אֵלּוּ עוֹלִין בַּשְּׁעוֹרִין. 74
ח. בִּיצַד? אֲגָדָה שֶׁל יָרֵק מִכִּלְאֵי הַפָּרֶם שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאֲתָיִם 75
אֲגָדוֹת, או אֲתֵרוֹג שֶׁל עֶרְלָה שֶׁנִּתְעַרֵּב בְּמֵאֲתָיִם אֲתֵרוּגִין - 76
הַכֹּל מִתָּר. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בְּזָה. 77
ט. יִרְאָה לִי, שֶׁכֹּל דָּבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב אֲצִל בְּנֵי מְקוֹם מִן 78
הַמְּקוּמוֹת, כְּגוֹן אֲגוּזֵי פָּרָה וְרִמּוּנֵי בָדָן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָן 79
הַזְּמַנִּין - שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּכֹל שֶׁהוּא, לְפִי חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ 80
מְקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן; וְלֹא הַזְּכָרוֹ אֵלּוּ, אֲלֹא שֶׁהֵן אוֹסְרִין בְּכֹל 81
שֶׁהֵן בְּכֹל מְקוֹם, וְהוּא הַדִּין לְכֹל כִּיּוּצָא בְּהֵן בַּשָּׂאֵר 82
מְקוּמוֹת. וְדָבָר בְּרוּר הוּא שֶׁכֹּל אִסּוּרִין הָאֵלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם. 83
י. נָפֵל רִמּוֹן אֶחָד מִן הַתְּעַרְכָּת הַזֹּאת, לְשֵׁנֵי רִמּוּנִים אֲחֵרִים 84
מִרִּמּוּנֵי בָדָן, וְנָפֵל מִן הַשְּׁלִשָּׁה רִמּוֹן אֶחָד לְרִמּוּנִים אֲחֵרִים 85
- הֵרִי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מִתְּרִין, שֶׁהִיא הַרְמוּן שֶׁל תְּעַרְכָּת 86
הָרִאשׁוֹנָה בְּטַל בָּרֵב; וְאִם נָפֵל מִן הַתְּעַרְכָּת הָרִאשׁוֹנָה רִמּוֹן 87
לְאֵלֶּף, כֵּלֶן אִסּוּרִין; לֹא נִגְמָר בְּטַל בָּרֵב, אֲלֹא לְהַתִּיר סֶפֶק 88
סֶפֶקוֹ - שֶׁאִם יָפֵל מִן הַתְּעַרְכָּת הַשְּׁנִיָּה לְמְקוֹם אֲחֵר, אֵינוֹ 89
אוֹסֵר. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בְּזָה. 90
יא. נִתְפָּצְעוּ אֲגוּזִים אֵלּוּ שֶׁנִּתְפָּצְעוּ כֵּלֶן מִפְּנֵי אֲגוּזֵי עֶרְלָה 91

ל. וְאִם הִיא בָּשָׂר בַּחֲלָב, או יֵין נֶסֶף, וְיֵין עֶרְלָה וְכִלְאֵי 1
הַפָּרֶם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל לְדָבָשׁ, או בָּשָׂר שֶׁקָּצְצִים וְרִמְשִׁים שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם 2
הַיָּרֵק, וְכִיּוּצָא בְּהֵן - טוֹעֵם אוֹתָן הַגּוֹי, וְסוּמְכִין עַל פִּיו. אִם 3
אָמַר: 'אֵין בּוֹ טַעַם', או שָׂאֵמַר: 'יֵשׁ בּוֹ טַעַם, וּמִטַּעַם רַע 4
הוּא וְהִרִי פְגָמוֹ' - הַכֹּל מִתָּר; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוּפוֹ 5
לְהַשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם אֵין שָׁם גּוֹי לְטַעַם - מִשְׁעָרִין 6
אוֹתוֹ בַּשְּׁעוֹרוֹ, בְּשִׁשִּׁים או בְּמֵאָה או בְּמֵאֲתָיִם. 7
לא. עֲכָבֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל לְשֶׁכָּר או לְחֶמֶץ - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים; 8
שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמֶה טַעַמוֹ בַּשְּׁכָר וּבְחֶמֶץ מִשְׁבִּיחַ. אֲבָל אִם 9
נָפֵל לֵינִין או לְשֶׁמֶן או לְדָבָשׁ - מִתָּר, וְאִפְלוֹ נִתֵּן טַעַם; מִפְּנֵי 10
שֶׁטַעַמוֹ פּוֹגֵם - שֶׁכֹּל אֵלּוּ צָרִיכִין לְהִיחֹת מִבְּשָׂמִין, וְזֶה 11
מִסְּרִיחִין וּמִפְּסִיד טַעַמָּן. 12
לב. גְּדִי שֶׁצִּלָּה אוֹתוֹ בַּחֲלָב, אִסּוּר לְאַכֵּל אֲפִלּוּ מִקְצָה אֲזוּנוֹ 13
- שֶׁהַחֲלָב נִבְלַע בְּאֶכְרִיו, וְהוּא מִשְׁבִּיחוֹ וְנוֹתֵן בּוֹ טַעַם. 14
לְפִיכָּךְ, אִם הִיא כְּחוֹשׁ וְלֹא הִיא בּוֹ חֲלָב כְּלִיּוֹת, וְלֹא חֲלָב 15
קָרֵב אֲלֹא מְעַט כְּאֶחָד מִשְׁשִׁים - קוֹלָף וְאוֹכֵל, עַד שֶׁמִּגִּיעַ 16
לְחֲלָב. וְכֵן יֵרֶךְ שֶׁצִּלָּה בְּגִיד הַנָּשָׂה שָׂבָה - קוֹלָף וְאוֹכֵל 17
עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְגִיד, וּמִשְׁלִיכוֹ. וְכֵן בְּהֶמָּה שֶׁצִּלָּה שְׁלֵמָה 18
וְלֹא הִסִּיר מִמֶּנָּה לֹא חוֹטִין וְלֹא קְרוּמוֹת הָאִסּוּרוֹת - קוֹלָף 19
וְאוֹכֵל, וְכִיּוֹן שֶׁיִּגִּיעַ לְדָבָר אִסּוּר, חוֹתְכוֹ וּמִשְׁלִיכוֹ; שֶׁאִין 20
בַּגִּידִין בְּנוֹתָן טַעַם, כְּדִי לְשַׁעֵר בְּהֵן. 21
לג. אֵין צוֹלִין בָּשָׂר שְׁחוּטָה עִם בָּשָׂר נָבֵלָה או בְּהֶמָּה 22
טְמֵאָה בְּתַנּוּר אֶחָד, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִין נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה; וְאִם 23
צִלָּן - הֵרִי זֶה מִתָּר, וְאִפְלוֹ הִתִּיָּה הָאִסּוּרָה שְׁמִנָּה הִרְבֵּה 24
וְהַמְּתָרֵת זֶה, שֶׁהִרִית אֵינוֹ אוֹסֵר, וְאֵין אוֹסֵר אֲלֹא עֲצָמוֹ שֶׁל 25
אִסּוּר. 26
לד. בָּשָׂר נָבֵלָה מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ בָּשָׂר שְׁחוּטָה - הֵרִי זֶה 27
נֶאֱסָר, מִפְּנֵי שֶׁתְּמַצִּית הַנָּבֵלָה נִבְלַעַת בְּגוֹף בָּשָׂר הַשְּׁחוּטָה, 28
וְאֵי אִפְשָׁר לַעֲמֹד כֵּאֵן לֹא עַל הַטַּעַם וְלֹא עַל הַשְּׁעוֹר. וְכֵן 29
בָּשָׂר דָּג טְמֵא מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ דָּג תָּפֵל טָהוֹר, נֶאֱסָר מִפְּנֵי 30
צִירוֹ; אֲבָל אִם הִיא הַמְּלִיחַ טָהוֹר וְהַתָּפֵל דָּג טְמֵא - לֹא 31
נֶאֱסָר הַמְּלִיחַ, שֶׁהַתָּפֵל בּוֹלַע מִן הַמְּלִיחַ. דָּג טְמֵא שֶׁכָּבָשׁוֹ 32
עִם דָּג טָהוֹר - צִיר הַכֹּל אִסּוּר, אֲלֹא אִם כֵּן הִיא הַטְּמֵאָה אֶחָד 33
מִמֵּאֲתָיִם מִן הַטָּהוֹר. 34
פֶּרֶק טז 35
א. כֹּל הַשְּׁעוֹרִין הָאֵלּוּ שֶׁנִּתְנוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר הָאִסּוּר שֶׁנִּתְעַרֵּב 36
בְּמִינוֹ הַמִּתָּר - בְּשִׁלָּה הִיא הַדָּבָר הָאִסּוּר מִחֶמֶץ או מִתְבַּל, 37
או דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּמוֹת שֶׁהוּא וְלֹא נִתְעַרֵּב וְנִדְמַע 38
בַּדָּבָר הַמִּתָּר; אֲבָל אִם הִיא מִחֶמֶץ או מִתְבַּל או דָּבָר חָשׁוּב 39
- אוֹסֵר בְּכֹל שֶׁהוּא. 40
ב. בִּיצַד? שָׂאוֹר שֶׁל חֲטִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְבַּל לַתּוֹף עֶסֶת 41
חֲטִין שֶׁל חֲלִין, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְחֶמֶץ - הֵרִי זֶה הַעֶסֶת כִּלְאֵה 42
מִדְּמַע; וְכֵן תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְבַּל לְקִדְרַת חֲלִין, וְיֵשׁ בְּהֵן 43
כְּדִי לְתַבֵּל, וְהֵן מִמִּין הַחֲלִין - הַכֹּל מִדְּמַע, וְאֵף עַל פִּי 44
שֶׁהַשָּׂאוֹר או הַתְּבַלִּין אֶחָד מֵאֵלֶּף. וְכֵן שָׂאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי 45

לארבעים אֶלֶף חֲלִין, ואחר כך נפל לכל, מאתים סָאָה וסָאָה
שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - הִפֵּל מֵתָר; שְׂכִין שְׂבִטֵל
הָאִסוּר שֶׁנִּפְל תַּחֲלָה, נַעֲשֶׂה הֵפֵל כְּחִלִּין הַמִּתְרִין.
כ. בְּגֵד שֶׁצָּבְעוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה, יִשְׂרָף; נִתְעַרַּב בְּאַחֲרִים, יַעֲלֶה
בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם. תִּכְשִׁיל שֶׁבִּשְׁלוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה, וּפֶת שְׂאֲפִידָה
בְּקִלְפֵי עֶרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם - יִשְׂרָף הַתִּכְשִׁיל וְהַפֶּת,
שֶׁהֵרִי הִנִּיתוּ נִכְרֵת בָּהֶן; נִתְעַרְבוּ בְּאַחֲרִים, יַעֲלוּ בְּאַחַד
וּמֵאֲתַיִם.
כא. וְכֵן בְּגֵד שְׂאֲרָג בּוֹ מֵלֵא הִסִּיט [שישית זרת] שֶׁצָּבְעוּ
בְּעֶרְלָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה הוּא - יַעֲלֶה בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם.
נִתְעַרְבוּ סִמְנֵי עֶרְלָה בְּסִמְנֵי הַתֵּר - יַעֲלוּ בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם; מִי
צָבַע בְּמֵי צָבַע - יִבְטֵל בְּרַב.
כב. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, בֵּין חֲדָשׁ
בֵּין יָשָׁן - יִצָּן, וְאַחֲרֵי כֵן יִחַם אוֹתוֹ בַּעֲצֵי הַתֵּר; וְאִם בִּשְׁל
בּוֹ קֵדָם שְׂוִיצָן, בֵּין פֶּת בֵּין תִּכְשִׁיל - הֵרִי זֶה אִסוּר בִּהְיָה;
יֵשׁ שֶׁבַח עֲצֵי אִסוּר בִּפְתָּ אוֹ בַּתִּכְשִׁיל. גֵּרָף אֵת כָּל הָאֵשׁ,
וְאַחֲרֵי כֵן בִּשְׁל אוֹ אָפָה בְּחֻמוֹ שֶׁל תַּנּוּר - הֵרִי זֶה מֵתָר,
שֶׁהֵרִי עֲצֵי אִסוּר הִלְכוּ לָהֶם.
כג. קַעְרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִדְרוֹת וְצִלּוּחִיּוֹת שֶׁבִּשְׁלָן הַיּוֹצֵר בְּקִלְפֵי
עֶרְלָה - הֵרִי אֵלּוּ אִסוּרִין בִּהְיָה, שֶׁהֵרִי דָּבָר הָאִסוּר בִּהְיָה
עֲשֵׂה אוֹתָן חֲרָשׁ.
כד. פֶּת שֶׁבִּשְׁלָה עַל גִּבֵּי גִחְלִים שֶׁל עֲצֵי עֶרְלָה, מִתְרָת; בֵּינָן
שֶׁנַּעֲשׂוּ גִחְלִים - הִלָּךְ אִסוּרָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת. קִדְרָה
שֶׁבִּשְׁל אוֹתָהּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וּבַעֲצֵי הַתֵּר -
הֵרִי הַתִּכְשִׁיל אִסוּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁזֶה זֶה גּוֹרֵם; שֶׁבִּשְׁעֵה
שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה מִחֻמַּת עֲצֵי אִסוּר, עֲדִין לֹא בָּאוּ עֲצֵי הַתֵּר;
וְנִמְצָא מִקְצַת הַבִּשּׁוּל בַּעֲצֵי הַתֵּר וּמִקְצָתוֹ בְּאִסוּר.
כה. נְטִיעָה שֶׁל עֶרְלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּנִטְעִיּוֹת, וְכֵן עֲרוּגָה שֶׁל
כִּלְאֵי הַכֶּרֶם בְּעֲרוּגוֹת - הֵרִי זֶה לֹקֵט לְכַתְחֵלָה מִן הַכֹּל: אִם
הִיתָה נְטִיעָה בְּמֵאֲתַיִם נְטִיעִיּוֹת, וְעֲרוּגָה בְּמֵאֲתַיִם עֲרוּגוֹת -
הֵרִי כָּל הַנִּלְקָט מֵתָר; וְאִם הָיוּ בְּפָחוֹת מִזֶּה, הֵרִי כָּל הַנִּלְקָט
אִסוּר. וְלִמָּה הַתִּירוֹ לוֹ לִלְקֹט לְכַתְחֵלָה, וְהָיָה מִן הַדִּין
שְׂאוּסְרִין לוֹ הַכֹּל עַד שְׂנִיטְרִים וְיוֹצֵא הַנְּטִיעָה וְהַעֲרוּגָה
הָאִסוּרָה? שֶׁהַדָּבָר חֲזָקָה, שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר כְּרָמוֹ בְּנִטְעֵה
אֶחָת, וְאֵלּוּ הָיָה יוֹדְעָה הָיָה מוֹצִיאָה.
כו. הַמַּעֲמִיד גִּבְיָה בְּשֶׁרֶף פָּגִי עֶרְלָה, אוֹ בַּקֶּבֶת תִּקְרָת
עֲבוּדָה זָרָה, אוֹ בַּחֲמֵץ יֵין שֶׁל גּוֹיִים - הֵרִי זֶה אִסוּרָה בִּהְיָה;
אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִין בִּשְׂאִינוֹ מִינוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּל
שֶׁהוּא - שֶׁהֵרִי הַדָּבָר הָאִסוּר הוּא הַנֶּכֶר, וְהוּא שֶׁעֲשֵׂה אוֹתָהּ
גִּבְיָה.
כז. הָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, דִּין הַפְּרוֹת שֶׁלָּהֶן שִׂישְׁרָפוֹ;
וְהַמְשָׁקִין שֶׁלָּהֶן יִקְרְבוּ, מִפְּנֵי שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לִשְׂרֹף הַמְשָׁקִין.
כח. יֵין שֶׁנִּתְנַסֵּף לְעֲבוּדָה זָרָה שֶׁנִּתְעַרַּב עִם הַיֵּין - הַכֹּל
אִסוּר בִּהְיָה בְּכָל שֶׁהוּא, כִּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוּרָק הַיֵּין מִתָּר עַל טֶפֶח שֶׁל יֵין נֶסֶף; וְאֵל
אִם עָרָה יֵין נֶסֶף מִצִּלּוֹ [כִּלְיָ] קֵטֵן לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יֵין -
אֲפִלּוּ עָרָה כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בְּטֵל. עָרָה מִן

שְׂבִיגִיָּה, אוֹ נִתְפָּרְדוּ הַרְמוּנִים, וְנִתְפָּתְחוּ הַחֲבִיּוֹת, וְנִתְחַתְּכוּ
הַדְּלוּעִין, וְנִתְפָּרְסוּ הַכִּפְרוֹת אַחֵר שֶׁנֶּאֱסָרוּ - הֵרִי אֵלּוּ יַעֲלוּ
בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם; וְהוּא הַדִּין לְחִתִּיכַת נִבְלָה שְׁנוּדָכָה בְּכִלְל
הַחֲתִיכוֹת וְנַעֲשֶׂה הֵפֵל כְּמוֹהָ, שֶׁהִיא עוֹלָה בְּשָׂשִׂים.
יב. וְאִסוּר לִפְעֹעַ [לרסק] הָאֲגוּזִים, וּלְפָרֵד הַרְמוּנִים, וּלְפַתַּח
הַחֲבִיּוֹת אַחֵר שֶׁנֶּאֱסָרוּ, כְּדֵי שִׂיעֲלוּ בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם - שְׂאִין
מִבְּטָלִין אִסוּר לְכַתְחֵלָה; וְאִם עֲשֵׂה כֵן, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין
עָלָיו כְּמוֹ שְׂבִיגִיָּה.
יג. שְׂאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹךְ הָעֶסֶה,
לֹא בָּזָה כְּדֵי לְחַמֵּץ וְלֹא בָּזָה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וּבִשְׂנִיָּהֶן
כְּשִׂינְטְרָפוּ כְּדֵי לְחַמֵּץ - אוֹתָהּ עֶסֶה אִסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל וּמִתְרָת
לְכֹהֲנִים. וְכֵן תִּבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ
לְתוֹךְ הַקְּדוּרָה, וְלֹא בְּאַחַד מֵהֶם כְּדֵי לְתַבֵּל, וּבִשְׂנִיָּהֶן כְּדֵי
לְתַבֵּל - אוֹתָהּ קְדוּרָה אִסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי דָּבָר הָאִסוּר
לָהֶם תִּבְלָה; וּמִתְרָת לְכֹהֲנִים.
יד. תִּבְלִין שֶׁהֵן שְׂנִים אוֹ שְׁלִשָּׁה שָׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד, אוֹ
שְׁלִשָּׁה מִינֵין מִשֵּׁם אֶחָד - מַצְטָרְפִין לְתַבֵּל וְלֶאֱסֹר, וְכֵן
לְחַמֵּץ. בִּיצֵד? שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִין וְשְׂאוֹר שֶׁל שְׁעוּרִין - הוּאֵיל
וְשֵׁם שְׂאוֹר אֶחָד הוּא, אֵינָן כְּמִין וְשְׂאִינוֹ מִינוֹ, אֶלָּא הֵרִי הֵן
כְּמִין אֶחָד; וּמַצְטָרְפִין לְשַׁעַר בָּהֶן כְּדֵי לְחַמֵּץ בְּעֶסֶה שֶׁל
חֲטִין, אִם הָיָה טַעַם שְׂנִיָּהֶם טַעַם חֲטִין, אוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ
בְּעֶסֶה שֶׁל שְׁעוּרִים, אִם הָיָה טַעַם שְׂנִיָּהֶם טַעַם שְׁעוּרִים.
טו. שְׁלִשָּׁה שָׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד בִּיצֵד? כְּגוֹן כֶּרֶס שֶׁל נְהִירוֹת
וְכֶרֶס שֶׁל אֶפֶר וְכֶרֶס שֶׁל גִּנָּה - אֵף עַל פִּי שֶׁלְכָל אֶחָד
מֵהֶן שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הוּאֵיל וְהֵן מִין אֶחָד, מַצְטָרְפִין
לְתַבֵּל.
טז. עֶסֶה מִחֻמַּצַּת שֶׁנִּפְל לְתוֹכָהּ שְׂאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שְׂאוֹר
שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְכֵן קְדוּרָה מִתְבַּלָּת שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹכָהּ תִּבְלִין
שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - אִם יֵשׁ
בְּשְׂאוֹר כְּדֵי לְחַמֵּץ אֵלּוּ הִיתָה הָעֶסֶה מִצָּה, וּבִתְבָלִין כְּדֵי
לְתַבֵּל הַקְּדוּרָה אֵלּוּ הִיתָה תִּפְלָה - הֵרִי הֵפֵל אִסוּר; וְאִם אֵין
בָּהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל וּלְחַמֵּץ - יַעֲלוּ בְּשַׁעוּרָן, תְּרוּמָה בְּאַחַד
וּמֵאָה, וְעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם.
יז. הַתְּרוּמָה מַעֲלָה אֵת הָעֶרְלָה וְאֵת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם. בִּיצֵד?
סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתִשְׁעָה וְתִשְׁעִים חֲלִין, וְאַחֲרֵי כֵן נִפֵּל
לְכָל [לכל התערובות], חֲצִי סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי
הַכֶּרֶם - אֵין בָּאֵן אִסוּר עֶרְלָה, וְלֹא אִסוּר כִּלְאֵי הַכֶּרֶם; שֶׁהֵרִי
עֶלָה בְּאַחַד וּמֵאֲתַיִם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְצַת הַמֵּאֲתַיִם תְּרוּמָה.
יח. וְכֵן הָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מַעֲלִין אֵת הַתְּרוּמָה. בִּיצֵד?
מֵאָה סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ לְעֶשְׂרִים
אֶלֶף שֶׁל חֲלִין, נַעֲשֵׂת כָּל הַתְּעַרְבָת עֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאָה;
וְאַחֲרֵי כֵן נִפֵּל לְכָל, מֵאֲתַיִם סָאָה וְסָאָה שֶׁל תְּרוּמָה - הֵרִי
הֵפֵל מֵתָר; וְתַעֲלָה הַתְּרוּמָה בְּאַחַד וּמֵאָה, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁמִּקְצַת הַמֵּאָה הַמַּעֲלִין אוֹתָהּ עֶרְלָה אוֹ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם.
יט. וְכֵן הָעֶרְלָה מַעֲלָה אֵת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אֵת
הָעֶרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אֵת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְהָעֶרְלָה אֵת הָעֶרְלָה.
כ. בִּיצֵד? מֵאֲתַיִם סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלוּ

20 **לב.** יין נסוף שנפל על הענבים - ידיחן, והן מתרות
21 באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה היין ישן, בין שהיה
22 חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות בהנחה; ואם
23 לאו, הרי אלו מתרות באכילה.
24 **לג.** נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין פוגם
25 בטעם התאנים.
26 **לד.** יין נסוף שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה,
27 ומתרות בהנחה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזרו וימכרם
28 לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת,
29 ומוכרה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא יקחו אותה
30 ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר.
31 ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן
32 שואבות, והיין נבלע בהן.
33 **לה.** יין נסוף שהחמיץ, ונפל לתוך חמץ שכר - אוסר בכל
34 שהוא, מפני שהוא במינו; ששניהן חמץ הן. ויין שנתערב
35 עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ -
36 משערין אותו בנותן טעם.

1 החבית - בין שצרה מן המתר לאסור, או מן האסור למתר
2 - הפל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.
3 **כט.** נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אוסר בכל שהוא,
4 בשתייה; וימכר בלו לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו
5 ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה
6 חבית של יין נסוף בין החביות - הפל אסורין בשתייה,
7 ומתירין בהנחה; ויוליך דמי אותה חבית לים המלח, כשימכר
8 הפל לגוי. וכן בחבית של סתם יינם.
9 **ל.** מים שנתערבו ביין, או יין במים - בנותן טעם, מפני שהן
10 מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפל המשקה
11 המתר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור
12 לתוך המשקה המתר - ראשון ראשון בטל; והוא שיוורק
13 מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו
14 המים אסורין? כגון שהיו נעבדין, או תערבת עבודה זרה.
15 **לא.** בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר
16 כף נפל לתוכו יין נסוף - רואין את יין ההתר כאלו אינו,
17 והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסוף: אם ראוין לבטל
18 טעם אותו יין נסוף - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו,
19 והרי הפל מותר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ג י"ט סיון ה'תשע"ב

60 וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו או פתשו ובשלו בקדרה -
61 כגון הריפות וגרש פרמל [חטים בצורות שונות] וכיוצא בהן,
62 וכל זה הוא הנקרא 'מעשה קדרה', וכן כל תבשיל שערב
63 בו אחד מחמשת המינין, בין קמח בין פת - בתחלה, מברך
64 עליו 'בורא מיני מזונות'.
65 **ה.** במה דברים אמורים? כשהיה אותו המין חשוב אצלו,
66 ולא היה טפלה; אבל אם היה אחד מחמשת המינין שערב
67 טפלה - אינו מברך אלא על העקר, ופוסט את הטפלה. וזה
68 כלל בברכות - כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר
69 ופוסט את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר,
70 בין שלא היתה מערבת.
71 **ו.** כיצד היא הטפלה המערבת? לפת [מין ירק] או כרוב
72 שבשלו וערב בו קמח של אחד מחמשת המינין כדי לדיבקו
73 [לעשותו סמיר] - אינו מברך עליו 'בורא מיני מזונות',
74 שהלפת הוא העקר וקמח זה טפלה; שכל דבר שמערבין
75 אותו כדי לדיבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבוע התבשיל -
76 הרי זה טפלה לו; אבל אם ערב כדי לתן טעם בתערבת,
77 הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין
78 בהן חלב חטה כדי לדיבק, ועושין מהן מיני מתיקה - אינו
79 מברך עליו 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר.
80 **ז.** כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך לאכל דג
81 מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו
82 - מברך על המליח ופוסט את הפת, מפני שהפת טפלה לו;
83 וכן כל פיוצא כזה.
84 **ח.** הפת שפתת אותה פתים [פירורם], ובשלה

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ב

הלכות ברכות

פרק ג

40 **א.** חמשה מינין הן - החטין, והשעורין, והכסמין [חטים
41 מדבריות], ושבלת שועל [שעורה מדברית], והשפון.
42 הכסמין, ממין החטין; ושבלת שועל והשפון, ממין
43 השעורין. וחמשת המינין האלו - כשהן שבלים, נקראים
44 'תבואה' בכל מקום; ואחר שדשין וזורין אותן [ברוח
45 לנקות], נקראין 'דגן'; וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את
46 קמחו ואופין אותו, נקרא 'פת'. והפת הנעשת מאחד מהן,
47 היא הנקראת 'פת' בכל מקום, בלא לוייה [ללא שם נוסף].
48 **ב.** האוכל פת - חייב לברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו
49 מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ'. אבל דגן שלוק
50 [מבושל] כמות שהוא - מברך לפניו 'בורא פרי האדמה',
51 ולאחריו 'בורא נפשות רבות'. אבל קמח - מברך לפניו
52 'שהכל', ולאחריו 'בורא נפשות'.
53 **ג.** קמח של אחד מחמשת המינין, שקלהו וערכו במים או
54 בשאר משקין - אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה,
55 ולעטו - מברך עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם היה
56 רך כדי שיהיה ראוי לשתייה - מברך עליו בתחלה 'שהכל',
57 ולבסוף 'בורא נפשות'.
58 **ד.** קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדרה, בין לבדו
59 בין שערבו עם דברים אחרים - כגון לביבות [עוגת סולת]

1 בקדרה או לשם במרק - אם יש בפתייתין פזית, או שגפר
2 שהן פת ולא נשתנת צורתה - מברך עליה בפתחלה
3 'המוציא'; ואם אין בהן פזית, או שעברה צורת הפת בפשול
4 - מברך עליה בפתחלה 'בורא מיני מזונות'.
5 ט. עסה שנאפת בקרקע כמו שהערכיים שוכני המדברות
6 אופין - הואיל ואין עליה צורת פת, מברך עליה בפתחלה
7 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מברך
8 'המוציא'. וכן עסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או
9 שערב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת 'פת הפאה
10 בכיסנין' [עשויה כיסים ונילושה בדבש וכיו"ב] - אף
11 על פי שהוא פת, מברך עליה 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע
12 סעודתו עליה, מברך 'המוציא'.
13 י. ארז שבשלו, או שעשה ממנו פת - בפתחלה מברך עליו
14 'בורא מיני מזונות', ולבסוף 'בורא נפשות'; ובלבד שלא
15 יהא מערב עם דבר אחר, אלא ארז לבדו. אבל פת דחן, או
16 פת של שאר מיני קטניות - בפתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף
17 'בורא נפשות רבות'.
18 יא. כל שמברכין עליו בפתחלה 'המוציא', מברכין לאחריו
19 ברפת המזון בסדרה ארבע ברכות; וכל שמברכין עליו
20 בפתחלה 'בורא מיני מזונות', מברכין לאחריו ברכה אחת
21 מעין שלש - חוץ מן הארז.
22 יב. במה דברים אמורים? שאכל מפזית ולמעלה; אבל
23 האוכל פחות מפזית, בין מן הפת בין משאר אכליו,
24 והשוותה פחות מרביעית, בין מן היין בין משאר משקין -
25 מברך בפתחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו
26 מברך כלל.
27 יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו
28 מלך העולם, על המחיה ועל הכללה ועל ארץ חמדה טובה
29 ורחבה שרצית והנחתה את אבותינו; רחם ה' אלהינו על
30 ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך,
31 והעלנו לתוכה ושמתנו בכנינה ונברך עליה בקדשה
32 ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המחיה'. ובשבתות
33 וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום,
34 בדרך שמזכיר בברכת המזון.
35 יום שני י"ד סיון ה'תשע"ב

פרק ד

36 א. כל המברך ברפת המזון או ברכה אחת מעין שלש, צריך
37 לברך אותה במקום שאכל. אבל כשהוא מהלך - ישוב
38 במקום שפסק, ויברך; אבל כשהוא עומד - ישוב במקומו,
39 ויברך. שכח ברפת המזון, ונזכר קדם שיתאכל המזון במעיו
40 - מברך במקום שנוצר; ואם היה מזיד, חוזר למקומו
41 ומברך, ואם ברך במקום שנוצר, יצא ידי חובתו. וכן אם
42 ברך כשהוא עומד, או כשהוא מהלך - יצא ידי חובתו;
43 ולכתחלה, לא יברך ברפת המזון, ולא ברכה שמעין שלש,
44 אלא כשהוא יושב, ובמקום שאכל.

46 ב. מי שנסתפק לו אם ברך 'המוציא' או לא ברך - אינו
47 חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. שכח לברך 'המוציא'
48 - אם נזכר עד שלא גמר סעודתו, חוזר ומברך; ואם לאחר
49 שגמר, אינו חוזר ומברך.
50 ג. היה אוכל בבית זה, ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או
51 שהיה אוכל וקרא לו חברו לדבר עמו, ויצא לו לפתח ביתו
52 וחזר - הואיל וישנה מקומו, צריך לברך למפרע על מה
53 שאכל, וחוזר ומברך בפתחלה 'המוציא', ואחר כך גומר
54 סעודתו.
55 ד. חברים שהיו יושבין לאכל, ויצאו לקראת חתן או
56 לקראת כלה - אם הניחו שם זקן או חולה - חוזרין למקומן
57 וגומרין סעודתן, ואינן צריכין לברך שניה. ואם לא הניחו
58 שם אדם - כשהן יוצאין, צריכין ברכה למפרע; וכשהן
59 חוזרין, צריכין ברכה לכתחלה.
60 ה. וכן אם היו מסבין לשתייה, או לאכילת פרות; שכל
61 המשנה מקומו, הרי פסק אכילתו, ולפיכך מברך למפרע על
62 מה שאכל, וחוזר ומברך שניה לכתחלה על מה שהוא צריך
63 לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך
64 לחזר ולברך. אבל במזדחקה של [ע"פ] תאנה ובא לאכל
65 במערכה, צריך לחזר ולברך.
66 ו. ברך על הפת, פטר את הפרפרת [מריחה ותוספת]
67 שאוכלין בהן הפת, ממניי התבשיל ופרות, וכיוצא בהן; אבל
68 אכל אם ברך על הפרפרת, לא פטר את הפת. ברך על
69 מעשה קדרה [מיני דגן שנתבשלו בקדירה], פטר את התבשיל
70 [שלא ממניי דגן]; ברך על התבשיל, לא פטר את מעשה
71 קדרה.
72 ז. גמר בלבו מלאכל או מלשתות, ואחר כך נמלך לאכל או
73 לשתות - אף על פי שלא שנה מקומו, חוזר ומברך; ואם
74 לא גמר בלבו, אלא דעתו לחזר לשתות או לאכל - אפלו
75 פסק כל היום בלוי, אינו צריך לברך שנית.
76 ח. היו שותין, ואמרו: 'בואו ונברך ברפת המזון', או 'בואו
77 ונקדש קדוש היום' - נאסר להם לשתות, עד שיברכו או
78 יקדשו; ואם רצו לחזר ולשתות קדם שיברכו או יקדשו, אף
79 על פי שאינם רשאים - צריכים לחזר ולברך 'בורא פרי
80 הגפן', ואחר כך לשתות. אבל אם אמרו: 'בואו ונבדיל', אינן
81 צריכין לחזר ולברך.
82 ט. היו מסבין לשתות יין, ובא להן מין זין אחר, כגון שהיו
83 שותין אדם והביאו שחר, או ישן והביאו חדש - אינן
84 צריכין לברך ברפת היין פעם שניה; אבל מברכין: 'ברוך
85 אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב'.
86 י. אין מברכין על אכל מכל האכלין, ולא על משקה מכל
87 המשקין, עד שיבאו לפניו; ואם ברך ואחר כך הביאו לפניו,
88 צריך לחזר ולברך. נטל אכל וברך עליו, ונפל מזיד ונשרף
89 או שטפו נהר - נוטל אחר וחוזר ומברך עליו, אף על פי
90 שהוא מאותו המין; וצריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו
91 לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים
92 לבטלה. עומד אדם על אמת [תעלת] המים, ומברך ושותה,

1 ש'השמיטה במעונו ש'אכלנו משלו', והם עונין: 'ברוך
2 אלהינו ש'השמיטה במעונו ש'אכלנו משלו' ובטובו חיינו',
3 והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו ש'השמיטה במעונו
4 ש'אכלנו משלו' ובטובו חיינו'. וכן סעודה שעושין אותה
5 אחר הנשואין מחמת הנשואין עד שנים עשר חדש, מברך
6 'שהשמיטה במעונו'.

7 ו. הכל חייבין בברכת הזמון, כדרך שחייבין בברכת המזון
8 - אפלו כהנים ש'אכלו קדשי קדשים בעזרה. וכן כהנים
9 וישראלים ש'אכלו כ'אחד, ואכלו כהנים תרומה וישראל
10 חלין - חייבין בזמון. נשים ועבדים וקטנים, חייבין בזמון
11 כחייבין בברכת המזון.

12 ז. נשים ועבדים וקטנים - אין מזמנין עליהן [אין מצרפים
13 לזמון], אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים
14 ועבדים וקטנים, מפני הפריצות - אלא נשים לעצמן, או
15 עבדים לעצמן, או קטנים לעצמן; ובכלל ש'לא זמנו בשם.
16 אנדרוגינוס' [שיש בו סימני נקבות וזכרות] זמנו למינו, ואינו
17 מזמן לא לנשים ולא לאנשים, מפני שהוא ספק. והטמטום
18 [שאינו בו לא סימני נקבות ולא זכרות] אינו מזמן כלל. קטן
19 היודע [מבין] למי מברכין - מזמנין עליו, ואף על פי שהוא
20 כבן שבע או כבן שמונה; ומצטרף בין למזן שלשה בין
21 למזן עשרה לזמן עליו. והנכרי, אין מזמנין עליו.

22 ח. אין מזמנין אלא על מי ש'אכל מבוית פת ומעלה. שבעה
23 ש'אכלו פת, ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר [מיץ מאכלים
24 מבושלים] וכיוצא בזה - מצטרפין לזמן בשם; והוא, שיהא
25 המברך מאוכלי הפת. אבל ש'שה ש'אכלו פת, וארבעה ירק
26 - אין מצטרפין, עד שיהא אוכלי הפת רב הנפר. במה
27 דברים אמורים? בעשרה; אבל בשלשה - צריך ש'יאכל כל
28 אחד מהן ב'ית פת, ואחר כך מזמנין.

29 ט. שנים ש'אכלו וגמרו מלאכל, ובא שלישי ואכל - אם
30 יכולין לאכל עמו כל שהוא אפלו משאר אכלין, מצטרף
31 עמהן. וחכם גדול שבמסבין - הוא שמברך לבדו, אף על
32 פי שלא בא אלא באחרונה.

33 י. שלשה ש'אכלו כ'אחד, אינן רשאין לחלק [לברך כל אחד
34 בנפרד]; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה, יש [מותר] להן
35 לחלק [לשתי קבוצות], עד עשרה; עשרה אינן רשאין לחלק,
36 עד שיהיו עשרים; שכל זמן ש'יחלקו ותהיה ברכת הזמון
37 לכל חלק וחלק בזמון הכל, יש להם לחלק.

38 יא. שלשה בני אדם ש'פאו משלש חבורות של שלשה
39 שלשה, אינן רשאין לחלק [ומזמנים אף שלא אכלו יחד];
40 ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו, רשאין
41 לחלק, ואינן חייבין בזמון, ש'כבר זמנו עליהן. שלשה
42 ש'ישבו לאכל - אף על פי שכל אחד ואחד אוכל משלו,
43 אינן רשאין לחלק.

44 יב. שתי חבורות ש'היו אוכלות בבית אחד - בזמן שמקצתן
45 רואין אלו את אלו, מצטרפין לזמון אחד; ואם לאו, אלו
46 מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד
47 ביניהם, שהוא הולך ומשמש מחבורה זו לחבורה זו -

1 אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה, אינן המים
2 ששתה - מפני שלקף נתפון מתחלה.

3 יא. דברים הבאים בתוך הסעודה, והן מחמת הסעודה [כגון
4 בשר ודגים] - אינן צריכין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן;
5 אלא ברכת 'המוציא' שבתחלה, וברכת המזון שבסוף,
6 פוטרין הכל, שהכל טפלה לסעודה. ודברים שאינן מחמת
7 הסעודה [כגון פירות], ש'באו בתוך הסעודה - טעונין ברכה
8 לפניהן, ואין טעונין ברכה לאחריהן. ודברים הבאים לאחר
9 הסעודה, בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה -
10 טעונין ברכה לפניהן ולאחריהן.

11 יב. בשבתות וימים טובים, ובסעודת הקזת הדם, ובצעת
12 ש'יצא מן המרחץ, וכיוצא בהן, ש'אדם קובע סעודתו על
13 היין - אם ברוך על היין שלפני המזון, פטר את היין ששותה
14 לאחר המזון קדם ש'יברך בברכת המזון; אבל בשאר הימים,
15 צריך לחזור ולברך בתחלה על היין שלאחר המזון. בא להן
16 יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאין בית
17 הפליעה פנוי, ש'יענו הכל אחד אחד 'אמן'; ואינו פוטר את
18 היין שלאחר המזון.

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ב

פרק ה

21 א. נשים ועבדים, חייבין בברכת המזון; וספק יש בדבר אם
22 הן חייבין מן התורה, לפי שאין קבוע לה זמן, או אינן חייבין
23 מן התורה. לפיכך, אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן.
24 אבל הקטנים, חייבין בברכת המזון מדברי סופרים, כדי
25 לחנכן במצוות.

26 ב. שלשה ש'אכלו פת כ'אחד, חייבין לברך ברכת הזמון קדם
27 ברכת המזון. ואי זו היא ברכת הזמון? אם היו האוכלין
28 משלשה עד עשרה, מברך האחד מהן, ואומר: 'נברך
29 ש'אכלנו משלו'; והפל עונין: 'ברוך ש'אכלנו משלו' ובטובו
30 חיינו', והוא חוזר ומברך: 'ברוך ש'אכלנו משלו' ובטובו
31 חיינו'.

32 ג. ואחר כך מתחיל ואומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
33 העולם, ה'ן, עד שגומר ארבע הברכות; והן עונין 'אמן'
34 אחר כל ברכה וברכה.

35 ד. היו האוכלין מעשרה ולמעלה, מזמנין בשם. כיצד?
36 המברך אומר: 'נברך לאלהינו ש'אכלנו משלו', והן עונין:
37 'ברוך אלהינו ש'אכלנו משלו' ובטובו חיינו', והוא חוזר
38 ואומר: 'ברוך אלהינו ש'אכלנו משלו' ובטובו חיינו',
39 ומתחיל ברכת המזון.

40 ה. הסועד בבית חתנים - משייתחילו להתעסק בצרכי
41 סעודת נשואין ולהכנייה, ועד שלשים יום אחר הנשואין -
42 מברך: 'נברך שהשמיטה במעונו ש'אכלנו משלו', והן עונין:
43 'ברוך שהשמיטה במעונו ש'אכלנו משלו' ובטובו חיינו',
44 והוא חוזר ואומר: 'ברוך שהשמיטה במעונו ש'אכלנו משלו'
45 ובטובו חיינו'. ואם היו עשרה - מברך: 'נברך לאלהינו

1 מצטרפין לזמון אחד, אף על פי שאין מקצת אלו רואין
2 מקצת אלו; והוא, שישמעו שתייהן כל דברי המברך בבאור
3 [בבהירות].

4 יג. שלשה שאכלו, ויצא אחד מהן לשוק - קוראין לו, כדי
5 שיכון לשמע מה שהן אומרים, ומזמנים עליו והוא בשוק,
6 ויצא ידי חובתו; ולכשיחזור למקומו, יברך ברכת המזון
7 לעצמו. אבל עשרה שאכלו, ויצא אחד מהן - אין מזמנים
8 עליו, עד שיחזר וישב במקומו עמהן.

9 יד. שלשה שאכלו כאחד, וקדם אחד מהן וברך לעצמו -
10 מזמנים עליו, ויצאו השנים ידי חובת זמון; והוא לא יצא
11 בזמון זה, שאין זמון למפרע [אחר ברהמ"ז].

12 טו. שנים שאכלו, כל אחד ואחד מברך לעצמו; ואם היה
13 אחד יודע ואחד אינו יודע, זה שיודע מברך בקול רם,
14 והשני עונה 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, ויוצא ידי חובתו.
15 וכן מברך לאביו, ועבד מברך לרבו, ואשה מברכת לבעלה,
16 ויוצאין ידי חובתן; אבל אמרו חכמים: 'תבוא מארה למי
17 שאשתו ובניו מברכין לו'.

18 טז. במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן? בזמן שאכלו
19 ולא שבעו, שהן חייבין לברך מדברי סופרים, ולפיכך
20 מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן. אבל אם
21 אכל ושבע, שנתחייב בברכת המזון מן התורה - אין אשה
22 או קטן או עבד מוציאין אותו מידי חובתו; שכל החיב
23 בדרך מן התורה - אין מוציאין אותו מידי חובתו, אלא
24 החיב באותו הדבר מן התורה כמותו.

25 יז. הנכנס אצל אחרים, ומצאן מברכין ברכת הזמון - אם
26 מצא המברך אומר 'נברך', הוא עונה 'ברוך ומברך'; ואם
27 מצא האוכלים עונים 'ברוך שאכלנו', הוא עונה אחריהן
28 'אמן'.

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ב

פרק ו

31 א. כל האוכל הפת שמברכין עליה 'המוציא' - צריך נטילת
32 ידים תחלה וסוף, ואף על פי שהיא פת חלין; ואף על פי
33 שאין ידיו מלכלכות, ואינו יודע להן טמאה - לא יאכל, עד
34 שיטל שתי ידיו. וכן כל דבר שטבול במשקין - צריך נטילת
35 ידים תחלה.

36 ב. כל הנוטל ידיו - בין לאכילה, בין לקרית שמע, בין
37 לתפלה - מברך בתחלה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על
38 נטילת ידים'; שזו מצות חכמים היא, שנצטוונו בתורה
39 לשמע מהן, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוד". ומים
40 אחרונים - אין מברכין עליהן, שאינן אלא מפני הספקה;
41 ולפיכך חייב אדם להזהר בהן ביותר.

42 ג. נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל, רשות - רצה נוטל,
43 רצה אינו נוטל. ופרות של חלין - אינן צריכין נטילת ידים,
44 לא בתחלה ולא בסוף; וכל הנוטל ידיו לפרות, הרי זה
45 מגסי הרוח [גאוותנים]. כל [מדת] את המלח, (כל שהמלח

46 בו) צריך נטילת ידים באחרונה - שמא יש בו מלח סדומית
47 או מלח שטבעו כטבע מלח סדומית, ויעביר ידיו על עיניו
48 ויסמא; מפני זה חייבין לטל ידים בסוף כל סעודה, מפני
49 המלח. ובמחנה, פטורין מנטילת ידים בתחלה, מפני שהן
50 טרודין במלחמה; וחיבין באחרונה, מפני הספקה.

51 ד. עד היכן היא נטילת ידים? עד הפרק [חיבור כף היד
52 והזרוע]; וכמה שעור המים? רביעית לכל שתי הידים. וכל
53 שחוצץ בטבילה, חוצץ בנטילת ידים; וכל [סוג מים] העולה
54 [המשלים] למידת המקנה [מ' טאה], עולה לשעור רביעית.

55 ה. כל הצריך נטילת ידים - אם הטביל ידיו במי מקנה,
56 אינו צריך דבר אחר; ואם הטביל במים שאין בהן שעור
57 מקנה, או במים שאובין שבקרקע, לא עשה כלום, שאין
58 המים השאובין מטהרין את הידים אלא בנטילה.

59 ו. כל הנוטל ידיו, צריך להזהר בארבעה דברים: במים
60 עצמן, שלא יהיו פסולין לנטילת ידים; ובשעור, שיהיה
61 בהן רביעית לכל שתי הידים; ובכלי, שיהיו המים שנוטלין
62 בהן בכלי; ובנוטל, שיהיו המים באין מכח נותן.

63 ז. ארבעה דברים פוסלין את המים - שנוי מראה, וגלוי,
64 ועשיית מלאכה בהן, והפסד שמונע את הבהמה מלשתות
65 מהן. ביצד? מים שנשתנו מראיהן - בין בכלים בין
66 בקרקעות, בין מחמת דבר שנפל לתוכם בין מחמת מקומן
67 - הרי אלו פסולין. וכן אם נתגלו גלוי האוסר אותן מן
68 השתיה, נפסלו לנטילת ידים [שמא נחש נתן בהם ארסון].

69 ח. כל מים שנעשה בהן מלאכה - נעשו שופכין, ופסולין
70 לנטילת ידים. ביצד? מים שאובין שהדיח בהן פלים, או
71 ששרה בהן פתו, וכיוצא בזה, בין בכלים בין בקרקעות -
72 פסולין לנטילת ידים. הדיח בהן פלים מודחין או חדשים,
73 לא פסולין. מים שהנחתום מטביל בהן את הכעכין [עוגות
74 יבשות], פסולין; ושהוא חופן [נוטל בכפו] מהן בשעת
75 לישה, כשרין - שהמים שבחפניו, הן שנעשו בהן מלאכה,
76 אבל המים שחופן מהם, הרי הן בכשרותן.

77 ט. וכל מים שנפסלו משתיית הכלב - כגון שהיו מרים או
78 מלוהטין או עכורין או ריחן רע, עד שלא ישתה אותן הכלב
79 - בכלים, פסולין לנטילת ידים; ובקרקעות, כשרין להטביל
80 בהן. חמי טבריה - במקומן, מטבילין בהן את הידים; אבל
81 אם נטל מהן בכלי, או שהפליג מהן אמה [משך מהן תעלה]
82 למקום אחר - אין נוטלין מהן לא ראשונים ולא אחרונים,
83 מפני שאינן ראוין לשתיית הבהמה.

84 י. יש לנוטל [לכתחילה] לתן על ידיו מעט מעט, עד שיתן
85 כשעור; ואם נתן הרביעית בלה בשטיפה אחת, כשר.
86 נוטלין ארבעה [או] חמשה [בני אדם] זה בצד זה, או יד זה
87 על גבי יד זה, בשטיפה אחת - ובלבד שירפפו ידיהן [לא
88 יחקרו ידיהם זו לזו], כדי שיכבדו ביניהן המים, ויהיה באותה
89 השטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד.

90 יא. אין נוטנין לידים לא בדרגות הכלים [שנשברו], ולא
91 בשולי [תחתית] המחץ [כלי חרס גדול], ולא בחרסים [שברי
92 חרס], ולא במגופת [מכסה] החבית. ואם תקן [הרחיב]

בְּלֹא נִגְוָב יָדַיִם, כְּאוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו
בְּאַחְרוֹנָה, מִגֵּב וְאַחַר כֶּף מִבְּרֶךְ. וְחֻכָּה לְנִטְלֵית יָדַיִם, בְּרֶכֶת
הַמְּזוֹן - לֹא יִפְסִיק בִּיגִיָּהֶם בְּדָבָר אֲחֵר; אֶפְלוּ לְשִׁתּוֹת מִיָּם
אֲחֵר שֶׁנֹּטֵל יָדָיו בְּאַחְרוֹנָה, אֲסוּר עַד שִׁיבְרֶךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן.

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ב

פרק ז

א. מִנְהֲגוֹת רַבּוֹת נִהְגוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּסִעּוּדָה, וְכָלֵן דְּרָךְ
אַרְצָה; וְאֵלּוּ הֵן: כְּשֶׁנִּכְנְסִין לְסִעּוּדָה, גְּדוֹל שֶׁבְּכֵלֵן נוֹטֵל יָדָיו
תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף וְנִכְסִין, וְיוֹשְׁבֵינָם מְסַבִּין. וְגְדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ,
וְשֵׁנִי לוֹ לְמִטָּה מִמֶּנּוּ; הֵיוּ שְׁלֹשׁ מִטּוֹת, גְּדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ,
וְשֵׁנִי לוֹ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְשְׁלִישִׁי לוֹ לְמִטָּה מִמֶּנּוּ.

ב. בַּעַל הַבֵּית מִבְּרֶךְ 'הַמוֹצֵא', וּמְשָׁלִים [מְסִיִּים] הַבְּרָכָה
וְאַחֵר כֶּף בּוֹצֵעַ; וְהָאוֹרֵחַ מִבְּרֶךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן, כְּדִי שִׁיבְרֶךְ
לְבַעַל הַבֵּית. וְאִם הָיוּ כָּלֵן בַּעֲלֵי הַבֵּית - גְּדוֹל שֶׁבְּכֵלֵן בּוֹצֵעַ,
וְהוּא מִבְּרֶךְ בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן.

ג. אִין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאֵי לְבַצֵּעַ, עַד שִׁכְבִּיאוּ מִלַּח וְלִפְתָּן [כָּל דָּבָר
הַנּוֹאכֵל עִם הַפֶּת] לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאַחֵר, אֲלֵא אִם כֵּן נִתְּכֹנוּ
לְאָכֵל פֶּת חֲרֵכָה [כְּמוֹת שְׁחִיא]. וְאִינוּ בּוֹצֵעַ לֹא פְרוּסָה קֶטְנָה,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּצֹר עֵץ, וְלֹא פְרוּסָה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה, מִפְּנֵי
שֶׁנִּרְאָה כְּרַעֲבָתָן; וּבִשְׁבֶּת יֵשׁ לוֹ לְבַצֵּעַ פְּרוּסָה גְּדוֹלָה. וְאִינוּ
בּוֹצֵעַ, אֲלֵא מִמָּקוֹם שֶׁבִּשְׁל [נִאֲפָה] יָפָה יָפָה.

ד. מִצְוָה מִן הַמִּבְּחָר, לְבַצֵּעַ מִכֶּכֶּר שְׁלֵמָה; אִם הָיְתָה שֵׁם
שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁעוּרִים וּפְרוּסָה שֶׁל חֲטִיִּם, מְנִיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ
שְׁלֵמָה, וּבּוֹצֵעַ מִשְׁתִּיחָהּ, כְּדִי שִׁיבְצֵעַ מִחֲטִיִּם וּמִשְׁלֵמָה.
בְּשִׁבֶּת וּבִיָּמִים טוֹבִים, חֵיב לְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כְּפֹרוֹת; נוֹטֵל
שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ, וּבּוֹצֵעַ אֶחָת מֵהֶן.

ה. הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאַחֵר, וְהָאֶחָד נוֹטֵל
בְּיָדוֹ; וְאִינוּ נוֹתֵן בְּיָד הָאוֹכֵל, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה אָבֵל.
וְהַבּוֹצֵעַ, הוּא פּוֹשֵׁט יָדָיו תְּחִלָּה וְאוֹכֵל; וְאִין הַמְּסַבִּין רִשְׁאֵין
לְטַעַם, עַד שִׁיטְעֵם הַמִּבְּרֶךְ; וְאִין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאֵי לְטַעַם, עַד
שִׁיכִלָּה 'אֲמֵן' מִפִּי רֹב הַמְּסַבִּין. וְאִם רָצָה הַבּוֹצֵעַ לְחַלֵּק כְּבוֹד
לְרֹב, אוֹ לְמִי שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻכְמָה, וְיִנְיָחוּנוּ לְפֶשֶׁט יָדוֹ
קֶדֶם לוֹ - הִרְשוּת בְּיָדוֹ.

ו. שְׁנַיִם, מִמֵּתִינִין זֶה לָזֶה בְּקַעֲרָה [אִם אֶחָד הַפְּסִיק לְצוּרֵךְ
שְׁתֵּיהֶם וְכִי"ב]; שְׁלִישִׁה, אִין מִמֵּתִינִין. גְּמָרוֹ [הַפְּסִיקוֹן] מִהֵן
שְׁנַיִם, הַשְּׁלִישִׁי מִפְּסִיק עֲמָהּ; גְּמָר אֶחָד מֵהֶן, הַשְּׁנַיִם אִין
מִפְּסִיקִין לוֹ, אֲלֵא אוֹכֵלִין וְהוֹלְכִין, עַד שְׁגוּמְרִין. אִין מְשִׁיחִין
בְּסִעּוּדָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי סִכְנָה. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם בָּא לָהֶן
יֵין בְּתוֹךְ הַמְּזוֹן - כָּל אֶחָד וְאַחֵר מִבְּרֶךְ לְעֻצְמוֹ, שְׁאֵם בְּרֶךְ
אֶחָד וְיִצְעָה הַעֲוָנָה 'אֲמֵן' בְּשִׁעֲת הַכִּלְיָעָה, יָבוֹא לִידֵי סִכְנָה.
וְאִין מְסַתְּפִלִין בְּפָנֵי הָאוֹכֵל, וְלֹא בְּמִנְתּוֹ, שְׁלֹא לְבִישׁוֹ.

ז. הַשְּׁמֵשׁ הַעוֹמֵד לִפְנֵי הַמְּסַבִּין, אִינוּ אוֹכֵל עֲמָהּ; וְדָרָךְ
רַחֲמָנוּת הִיא לִתֵּן לְתוֹךְ פִּי מִכָּל תְּבִשִּׁיל וְתִבְשִׁיל, כְּדִי לִישֹׁב
דַּעְתּוֹ. וְאִם נִתְּנוּ לוֹ יֵין, מִבְּרֶךְ עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ,
מִפְּנֵי שֶׁאִין שְׁתִּיתוֹ תְּלוּיָה בְּרִצּוֹנוֹ, אֲלֵא בְּרִצּוֹנוֹ.

הַמְּגוּפָה לְנִטְלָה, נוֹתְנִין מִמֶּנָּה לְיָדַיִם; וְכֵן הַחֻמָּת [נוֹד]
שֶׁתִּקְנָה, נוֹתְנִין בָּהּ לְיָדַיִם. אֲכָל שֶׁק וְקָפָה - אָף עַל פִּי
שֶׁתִּקְנָה, אִין נוֹתְנִין מֵהֵן לְיָדַיִם. וְלֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ בְּחֻפְזוֹ,
שֶׁאִין חֻפְזוֹ כָּלִי. וְכָלִים שֶׁנִּשְׁכְּרוּ שְׂבִירָה הַמְּסַתְּהֵת אוֹתָן
מִיָּד טָמְאָה - אִין נוֹתְנִין בָּהֶם לְיָדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂבִירֵי כָלִים.
יב. כָּל הַכָּלִים נוֹטְלִין לְיָדַיִם, אֶפְלוּ כָּלִי גְּלָלִים וְכָלִי אֲדָמָה
- וְהוּא, שִׁיחֵיו שְׁלֵמִים. כָּלִי שֶׁאִינוּ מִחוּזִיק רְבִיעִית, אוֹ שֶׁאִין
בוֹ רְבִיעִית - אִין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ לְיָדַיִם.

יג. הַכָּל כְּשֶׁרִין לִתֵּן לְיָדַיִם, אֶפְלוּ חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן. אִם
אִין שֵׁם אֲחֵר - מְנִיחַ הַכָּלִי בֵּין בְּרִכְיוֹ, וְצָק עַל יָדוֹ, אוֹ יִטָּה
הַחֲבִית עַל יָדוֹ, וְיִטָּל; אוֹ נוֹטֵל יָדוֹ אֶחָת וְצָק כּוֹז עַל זֹו,
וְחוֹזֵר וְצָק בְּרֹאשׁוֹנָה עַל הַשְּׁנִיָּה. וְהַקּוֹף, נוֹטֵל לְיָדַיִם.
יד. הַשְּׂקָה [אֲבָן חִלּוּלָה] שְׁדוּלָה הָאֲדָם [מִיָּם] בְּיָדוֹ אוֹ בְּגִלְגָּל
וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ, וְהַמֵּים נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּאֶמְהָ וְהוֹלְכִין וּמְשָׁקִין
הַיִּרְקוֹת אוֹ הַבְּהֵמָה, וְהַנִּיחַ יָדָיו בְּשִׂקָּהּ, וְעָבְרוּ הַמֵּים וְשִׁטְפוּ
עַל יָדָיו - לֹא עָלְתָה לוֹ נִטְלָה, שֶׁהָיָה אִין כָּאֵן נוֹתֵן עַל יָדָיו;
וְאִם הָיוּ יָדָיו קְרוֹבוֹת לְשִׁפְכַת הַדָּלִי, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמֵּים
שִׁטְפוּ עַל יָדָיו מִכַּח נְחִינַת הָאֲדָם - עָלְתָה לוֹ נִטְלָה.

טו. מִיָּם שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ לוֹ אִם נִעְשָׂה מִהֵן מְלָאכָה אוֹ לֹא נִעְשָׂה,
אִם יֵשׁ בָּהֶן כְּשֶׁעוֹר אוֹ שֶׁאִין בָּהֶן, אִם הֵן טְהוֹרִין אוֹ טָמְאִין,
סָפֵק נוֹטֵל יָדָיו סָפֵק לֹא נוֹטֵל יָדָיו - סָפֵק טְהוֹר; שֶׁכָּל סָפֵק
שֶׁבְּטִהְרַת יָדַיִם, טְהוֹר.

טז. מִיָּם רִאשׁוֹנִים - צָרִיךְ שִׁיגְבִיָּה יָדָיו לְמַעְלָה, שְׁלֹא יִצְאוּ
מִיָּם חוּץ לְפָרֶךְ וְיִחְזְרוּ וְיִטְמְאוּ אֶת הַיָּדַיִם; וְאַחְרוֹנִים - צָרִיךְ
שִׁינְשִׁפִּיל יָדָיו לְמִטָּה, כְּדִי שִׁיִּצֵּא כָּל כַּח הַמֶּלַח שֶׁעַל יָדָיו. מִיָּם
רִאשׁוֹנִים, נוֹטֵלִים בֵּין עַל גְּבִי כָּלִי בֵּין עַל גְּבִי קָרְקַע;
וְאַחְרוֹנִים, אִינֵן נוֹטְלִין עַל גְּבִי קָרְקַע. מִיָּם רִאשׁוֹנִים, בֵּין
בְּחֻמֵּי הָאוֹר [שֶׁהוּחֲמוּ בְּאוֹר] בֵּין בְּצוּגָן. אַחְרוֹנִים, אִין נוֹטְלִין
בְּחֻמֵּין - וְהוּא, שִׁיחֵיו חֲמִים שֶׁהֵיךְ סוֹלְדֵת בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁאִין
מְעַבְרִין אֶת הַזֵּהָמָה, שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְפַשְׁפֵּשׁ בָּהֶן; אֲכָל אִם
הָיוּ פּוֹשְׁרִין, נוֹטְלִין מִהֵן בְּאַחְרוֹנָה.

יז. נוֹטֵל אֲדָם יָדָיו שְׁחִירִית, וּמִתְּנָה [מְכוּוִין] עָלֶיהֶן כָּל הַיּוֹם,
וְאִינוּ צָרִיךְ לְטַל יָדָיו לְכָל אֲכִילָה וְאַכִּילָה; וְהוּא, שְׁלֹא
הַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהֵן; אֲכָל אִם הַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהֵן, צָרִיךְ לְטַל יָדָיו
בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיךְ נִטְלָה.

יח. לֵט אֲדָם אֶת יָדָיו בְּמִפָּה, וְאוֹכֵל בָּהֶן פֶּת אוֹ דָּבָר
שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נוֹטֵל יָדָיו. הַמְּאָכִיל
לְאַחֲרִים, אִינוּ צָרִיךְ נִטְלֵית יָדַיִם; וְהָאוֹכֵל, צָרִיךְ נִטְלֵית
יָדַיִם, אָף עַל פִּי שֶׁאִינוּ נוֹגֵעַ בְּמִאֲכָל, אֲלֵא אֲחֵר הוּא
הַמְּאָכִילוֹ. וְהוּא הָדִין לְאוֹכֵל בְּמִגְרָפָה [כַּעֲיִן מוֹלֵג], שֶׁצָּרִיךְ
נִטְלֵית יָדַיִם.

יט. אֲסוּר לְהֶאָכִיל מִי שְׁלֹא נוֹטֵל יָדָיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן
לְתוֹךְ פִּי. וְאֲסוּר לְזַלֵּז לְנִטְלֵית יָדַיִם; וְצוּוּיִים הִרְבֵּה צוּוּ
חֻכְמִים עַל נִטְלֵית יָדַיִם, וְהוֹהִירוֹ עַל הַדָּבָר. אֶפְלוּ אִין לוֹ
מִיָּם אֲלֵא כְּדִי לְשִׁתּוֹת, נוֹטֵל יָדָיו בְּמִקְצָתָן, וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל,
וְשׁוֹתָה מִקְצָתָן.

כ. צָרִיךְ אֲדָם לְנַגֵּב אֶת יָדָיו, וְאַחֵר כֶּף יָאכֵל; וְכָל הָאוֹכֵל

1 ח. יצא אחד מן המסבין להשתין מים, נוטל ידו אחת וזו
2 שנגעה ונקנס; דבר עם חברו והפליג [שהח], נוטל שתי ידיו
3 ונקנס. ואם היו מסבין לשתייה, נקנס ויושב במקומו ונוטל
4 ידיו, ואחר כך מחזיר פניו לאורחין; ולמה נוטל במקומו?
5 שמא ידמו שלא נוטל ידיו, מפני שאין שם אכילה.

6 ט. אין מניחין בשר חי [שאינו מבושל] על הפת, ואין
7 מעבירין כוס מלא [משקין] על הפת, ואין סומכין את
8 הקערה בפת. ואין זורקין את הפת, ולא את התחיתות; ולא
9 את האכלין שאין להן קלפין, כגון תותים ותאנים וענבים,
10 מפני שהן נמאסין. ומתיר להמשיך [להזרים] יין בצנורות
11 בכתי חתנים; וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה,
12 אבל לא בימות הגשמים, מפני שנמאסין. ואין נוטלין ידים
13 ביין, בין חי בין מזוג. וכן אין מפסידין שאר אכלין ומשקין,
14 דרך בויז ובעיסה [זלזול].

15 י. אסור לאורחין לטל כלום ממה שלפניהם, ולתן ביד בנו
16 או בתו של בעל הבית - שמא יתבייש בעל הסעודה, שהרי
17 אין לו אלא מה שהביא לפניהם, ונמצאו הקטנים נוטלין
18 אותו והולכין. לא ישלח אדם לחברו חבית יין, ושמן צף
19 על פניה - שמא ישלח לו אדם חבית שפלה שמן, וידמה
20 שהיא יין, ושמן הוא שער פניה בלבד, ויזמן אורחים,
21 ויתבייש. וכן כל פיוצא בדברים אלו, המביאין לידי בושח
22 לבעל הסעודה - אסורין.

23 יא. גמרו מלאכל - מסלקין את השלחן ומכבדין [מטאטאים]
24 את המקום שאכלו בו, ואחר כך נוטלין את ידיהן; שמא
25 ישאר שם פרווין שיש בהן פזית, שאסור להלך עליהן
26 ולרחץ עליהן; אבל פרווין שאין בהן פזית, מתיר לאבדן
27 ביד.

28 יב. הביאו להם מים לנטילה - כל שמברך ברכת המזון,
29 הוא נוטל ידיו תחלה, כדי שלא ישב הגדול וידיז מזהמות,
30 עד שישטל אחר. ושאר הסועדין, נוטלין ידן בסוף זה אחר
31 זה; ואין מכבדין בדבר זה [טול לפניך], שאין מכבדין
32 בידים מזהמות, ולא בדרכים, ולא בגשמים [לומר לגדול "לך
33 לפניך"] - אלא בפתח הראוי למזוזה, ובשעת פניסה.

34 יג. גמרו לטל את ידיהן, ונגב וידיהן, וברכו ברכת המזון,
35 והביאו את המגמר [בשמים] - הגדול שמברך ברכת המזון,
36 הוא מברך על המגמר, וכלן עונין אמן.

37 יד. אם היה שם יין (של כוס ברכה ובשמים) - מביאין כוס
38 מחזיק רביעית, או יתר על רביעית, {ומביאין מין בשמים};
39 אוחר את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברכת
40 המזון; ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על
41 הבשמים. אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו
42 בראש השמש [מנגב ריח הבשמים על ראש שמשו]; ואם היה
43 השמש תלמיד חכם, טחו [מנגבו] בכתל, כדי שלא יצא
44 מבשם לשוק.

45 טו. אף על פי שאין ברכת המזון טעונה יין, אם ברח על
46 היין בפניהם שאמרנו, צריך שידית כוס של ברכה מבפנים,

47 וישטף אותו מבחוץ; וימלאנו יין חי, וכיון שהגיע לברכת
48 'הארץ', נותן לתוכו מעט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין
49 משיחין על כוס של ברכת המזון, אלא הפל שותקין, עד
50 שתכלה ברכת המזון והיין, וישתו.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ב

פרק ח

53 א. כל פרות האילן - מברכין עליהן בתחלה 'בורא פרי
54 העץ', ובסוף 'בורא נפשות רבות'; חוץ מחמשת המינין
55 הפתובין בתורה, והן ענבים ורמונים ותאנים וזיתים
56 ותמרים - שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש.
57 וכל פרות הארץ והירקות - מברכין עליהן בתחלה 'בורא
58 פרי האדמה', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'. ודברים שאין
59 גדולין מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב
60 ודבש וכיוצא בהן - בתחלה מברך 'שהפל', ולבסוף 'בורא
61 נפשות רבות'. והשוטה מים שלא לרוות צמא - אינו טעון
62 ברכה, לא לפניו ולא לאחריו.

63 ב. הסוחט פרות והוציא מהן משקין - מברך עליהן
64 בתחלה 'שהפל', ולבסוף 'בורא נפשות'; חוץ מן הענבים
65 והזיתים - שעל היין הוא מברך בתחלה 'בורא פרי הגפן',
66 ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן הוא מברך
67 בתחלה 'בורא פרי העץ'. במה דברים אמורים? שהיה
68 חושש בגורנו ושתה מן השמן עם מי השלקות וירקות
69 מבושלים וכיוצא בהן, שהרי נהנה בשתייתו; אבל אם שתה
70 השמן לבדו, או שלא היה חושש בגורנו - מברך עליו
71 'שהפל', שהרי לא נהנה בטעם השמן.

72 ג. פרות או ירקות שדרפן להאכל חיים - אם בשלן או
73 שלקן [בישלם הרבה ונימוחו], מברך עליהן בתחלה 'שהפל',
74 ולבסוף 'בורא נפשות'. וירקות שדרפן להאכל שלוקין, כגון
75 כרוב ולפת [מיו ירק] - אם אכלן חיים, מברך עליהן בתחלה
76 'שהפל'. ודברים שדרפן להאכל חיים ומבשלין - אכלן בין
77 חיים בין מבשלין - מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה
78 להן; אם היו פרות עץ, מברך 'בורא פרי העץ'; ואם היו
79 פרות אדמה או ירקות, מברך 'בורא פרי האדמה'.

80 ד. ירקות שדרפן להשלק ששלקן - מברך על מי שלק
81 שלקן 'בורא פרי האדמה'; והוא, ששלקן לשותות מימיהן,
82 שמימי שלקות כשלקות, במקום שדרפן לשותותן. דבש
83 ותמרים, מברכין עליו תחלה 'שהפל'. אבל תמרים שמעכן
84 בידו, והוציא גרעינין שלקו, וצשן כמו עסה - מברך עליהן
85 בתחלה 'בורא פרי העץ', ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

86 ה. הקנים המתוקים שסוחטין אותן, ומבשלין מימיהן עד
87 שיקפא [ייעשה גוש] וידמה למלח - כל הגאונים אמרו,
88 שמברכין עליו 'בורא פרי האדמה', ומקצתם אמרו, 'בורא
89 פרי העץ'; וכן אמרו, שהמוצץ אותן קנים, מברך 'בורא
90 פרי האדמה'. ואני אומר שאין זה פרי, ואין מברכין עליו

יג. היו לפניו מינין הרבה - אם היו ברכותיהן שוות - 47
מברך על איזה מהן שירצה, ופטר את השאר; ואם אין 48
ברכותיהן שוות - מברך על כל אחד מהן ברכה הראויה 49
לו, ואי זה מין שירצה להקדים מקדים. ואם אינו רוצה בזה 50
יותר מזה - אם יש ביניהן אחד משבעת המינין, עליו הוא 51
מברך תחלה; וכל הקודם בפסוק, קודם לברכה. והשבעה, 52
הן האמורין בפסוק זה: "ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה 53
ורמון; ארץ זית שמן, ודבש". ודבש זה, הן התמרים; 54
והתמרים קודמין לענבים - שהתמרים שני ל'ארץ' (השני 55
שבפסוק), והענבים שלישי ל'ארץ' (הראשון). 56
יד. ברכה אחת שמעין שלש של חמשת מיני הפרות ושל 57
זין, היא של מיני הדגן; אלא שעל הפרות הוא אומר: 'על 58
העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה 59
וכו'; ועל הזין הוא אומר: 'על הגפן ועל פרי הגפן'. 60
וחותם בשתייהן: 'על הארץ ועל הפרות'; ואם היה בארץ 61
ישראל, חותם בהן: 'על הארץ ועל פרותיה'. ויש מי 62
שמוסיף בברכה שמעין שלש, קדם חתימה: 'כי אל טוב 63
ומטיב אתה', שהוא מעין ברכה רביעית; ויש מי שאומר 64
שלא תקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון בלבד. 65
טו. שתי זין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חמשת מיני 66
דגן, מברך באחרונה ככה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך 67
העולם, על המחיה ועל הפללה, ועל הגפן ועל פרי הגפן, 68
ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנובת השדה, ועל ארץ חמדה 69
וכו'; וחותם: 'ברוך אתה ה', על הארץ, ועל המחיה, ועל 70
הפרות'. 71
טז. אכל אם אכל בשר ושתי זין - מברך בסוף על זה 72
בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. אכל תאנים או ענבים, 73
ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן - מברך בסוף ברכה אחת 74
מעין שלש, והיא כוללת הכל, מפני שכל פרות העץ הן. 75
וכן כל פיוצא בזה. 76

יום שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ב

פרק ט

א. כשם שאסור לו לאדם להנות במאכל או במשקה קדם 79
ברכה - כך אסור לו להרים ריח טוב קדם ברכה. וכיצד 80
מברכין על ריח טוב? אם היה זה שיש לו הריח עץ או מין 81
עץ, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'; ואם היה עשב או מין 82
העשב, מברך 'בורא עשבי בשמים'; ואם היה לא מעץ ולא 83
מאדמה, כגון המור שהוא מן [הדם של] החיה - מברך 84
'בורא מיני בשמים'; ואם היה פרי הראוי לאכילה, כגון 85
אתרוג ותפוח - מברך 'שנתן ריח טוב בפרות'. ועל הכל - 86
אם אמר 'בורא מיני בשמים', יצא. 87
ב. אין מברכין על המגמר [בשמים המונחים על גחלים 88
בוערות להדיף ריח], עד שתעלה תימורתו [עשנו]. וכיצד 89
מברכין עליו? אם היה זה הנשרף שנתן ריח עץ, מברכין 90

אלא 'שהכל'; שלא יהיה דבש אלו הקנים שנסתנה על ידי 1
האור [נ"י בישול באש], גדול מדבש תמרים שלא נשתנה, 2
ומברכין עליו 'שהכל'. 3
ו. הקור, והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לכן - מברך עליו 4
בתחלה 'שהכל'. קפרס [עלים] של צלף [מין אילן] - מברך 5
עליו 'בורא פרי האדמה', מפני שאינו פרי; והאבינות 6
[גרגירים] של צלף, הן הפרי שהן בצורת תמרים דקים 7
קטנים - ומברך עליהן 'בורא פרי העץ'. 8
ז. הפלפלין והזנגביל [מין קינמון] - בזמן שהן רטבין, 9
מברך עליהן תחלה 'בורא פרי האדמה'; אבל יבשין, אינן 10
טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן - מפני שהן תכלין, 11
ואינן אכל. וכן אכלין שאינן ראויין לאכילה, ומשקין שאינן 12
ראויין לשתייה - אינן טעונין ברכה, לא לפניהן ולא 13
לאחריהן. 14
ח. הפת שעפשה, והיין שהקרים [החמיי], ותבשיל שעברה 15
צורתו, והנובלות [פירות שנשרו מהעץ] שהן פגין [קודם 16
שהתבשרו], והשכר, והחמץ, והגובאי [מין חגב], והמלח, 17
והכמהין [מין פטריות], והפטירות - על כלן הוא מברך 18
תחלה 'שהכל'. וכל שמברכין לפניו 'שהכל', מברכין 19
לאחרי 'בורא נפשות רבות על כל מה שפרא, חי 20
העולמים'. וכל הטעון ברכה לאחרי, טעון ברכה לפניו. 21
ט. שמרים [של יין] שנתן עליהם שלשה [מדות] מים, 22
והוציא ארבעה - מברך עליהן 'בורא פרי הגפן', שזה יין 23
מזוג הוא; והוציא פחות מארבעה - אף על פי שיש בהן 24
טעם זין, מברך עליהן תחלה 'שהכל'. 25
י. ברוך על פרות האילן 'בורא פרי האדמה' - יצא; ועל 26
פרות הארץ 'בורא פרי העץ' - לא יצא. ועל הכל, אם ברוך 27
'שהכל' - יצא, ואפלו על הפת ועל היין. 28
יא. לקח כוס של שכר בידו, והתחיל הברכה על מנת לומר 29
'שהכל', וטעה ואמר 'בורא פרי הגפן' - אין מחזירין אותו. 30
וכן אם היו לפניו פרות הארץ, והתחיל הברכה על מנת 31
לומר 'בורא פרי האדמה', וטעה ואמר 'בורא פרי העץ' - 32
אין מחזירין אותו. וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן, 33
ופתח וברך על מנת לומר 'בורא מיני מזונות', וטעה ואמר 34
'המוציא לחם' - יצא; מפני שבשעה שהזכיר השם 35
והמלכות, שהן עקר הברכה, לא נתפנו אלא לברכה הראויה 36
לאותו המין, והואיל ולא היה בעקר הברכה טעות, אף על 37
פי שטעה בסופה - יצא, ואין מחזירין אותו. 38
יב. כל הברכות האלו שנסתפק לו בהן אם ברוך אם לא 39
ברוך - אינו חוזר ומברך, לא בתחלה ולא בסוף; מפני שהן 40
מדברי סופרים. שבת והקנים אכלין לתוך פיו בלא ברכה 41
- אם היו משקין - בולעין, ומברך בסוף; ואם היו פרות 42
שאם ורקן ימאסו, כגון תותים וענבים - מסלקן לצד אחד 43
ומברך, ואחר כך בולעין; ואם אינן נמאסין, כגון פולים 44
ואפונים - פולטן מפיו עד שיברך בפניו, ואחר כך 45
אוכל. 46

ו. השושנה וחלפי הים [צמחים שבשפת הים], מברכין עליהן
 'בורא עצי בשמים'. נרגס [מין צמח] של גנה, 'בורא עצי
 בשמים'; ושל שדה, 'בורא עשבי בשמים'. הורד, ומי הורד,
 והלבונה, והמצטטי [נחל היוצא מעץ הנקרא שרף], וכיוצא
 בהן - 'בורא עצי בשמים'.
 ז. שלשה מיני ריח טוב, אין מברכין עליהן; ואלו הן: ריח
 טוב שאסור להריח בו, וריח טוב העשוי להעביר ריח רע,
 וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמו של ריח זה.
 ח. כיצד? בשמים של עבודה זרה, ובשמים שעל ערוה מן
 העריות - אין מברכין עליהן, לפי שאסור להריח בהן.
 בשמים של מתים, ובשמים של בית הפסא, ושמן העשוי
 להעביר את הזנהמה - אין מברכין עליהן, לפי שנעשו
 להעביר ריח רע. מגמר שמגמרין בו את הפלים ואת
 הפגדים - אין מברכין עליו, לפי שלא נעשה להריח בעצמו
 של מגמר. וכן המריח בגדים המגמרין, אינו מברך, לפי
 שאין שם עקר בשם, אלא ריח בלא עקר.
 ט. בשמים של מסבה [סעודה] של גוים - אין מברכין
 עליהן; שסתם מסבת גוים, לעבודה זרה. הנה מהלך חוץ
 לפרק והריח ריח טוב - אם רב העיר גוים, אינו מברך; ואם
 רב ישראל, מברך. נתערב ריח שמברכין עליו, בריח שאין
 מברכין עליו - הולכין אחר הרוב.

1 'עצי בשמים'; ואם הנה עשב, מברכין 'עשבי בשמים';
 2 ואם הנה ממין חיה וכיוצא בה, מברכין 'בורא מיני
 3 בשמים'.
 4 ג. שמן של אפרסמון וכיוצא בו, מברך עליו 'בורא שמן
 5 ערב'; אבל שמן זית שפכשו או שטחנו עד שחזר ריחו
 6 נודף, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'. שמן שפכמו [ערבו
 7 עם בשמים] קצין שמן המשהה, מברך עליו 'בורא מיני
 8 בשמים'. הביאו לפניו שמן והדס, מברך על ההדס ופטר
 9 את השמן, מפני שברכה אחת לשניהן, והיא 'עצי בשמים'.
 10 ד. היו לפניו בשם שהוא עץ ובשם שהוא עשב, אין ברכת
 11 אחד מהן פוטרת את חברו, אלא מברך על זה לעצמו, ועל
 12 זה לעצמו. הביאו לפניו זין ושמן - אוהו זין בימינו, ושמן
 13 בשמאלו; ומברך על הזין ושותהו, וחוזר ומברך על השמן
 14 ומריח בו, וטחו בראש השמש [שלא יצא לשוק בידים
 15 מבושמות]; ואם הנה השמש תלמיד חכמים, טחו בכתל.
 16 ה. דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה, מברך
 17 עליו 'בורא מיני בשמים'; בשם שערבו הרובל ממין
 18 הרבה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'. נכנס לחנותו של
 19 בשם שיש בה מיני הרבה, מברך 'בורא מיני בשמים'. אם
 20 ישב שם כל היום בלוי, אינו מברך אלא אחת; נכנס ויצא
 21 נכנס ויצא, מברך על כל פעם ופעם.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג י"ט סיון ה'תשע"ב

עז: אין אסור חל על אסור אלא-אם-כן הנה אסור מוסיף
 (שהאסור שבא אחרון מוסיף חומרה יתרה בפרטי האיסור): או
 אסור כולל (שאיסור האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים";
 איסור השולט על תחום רחב יותר) או אסור בת אחת
 (שהאיסורים חלים יחדיו באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין
 אחד מקדים), כמו שבארנו במקומו במסכת ברתות
 בפרושנו ("פירוש המשניות" פרק ג משנה ד); ואם יהיו על
 הסדר (בדוגמה שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף,
 כמו שנתבאר שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות),
 כגון שבעל אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת
 זונה ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה
 על כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל
 אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על
 כל-אחת ואחת, והרי כלן מזוהר עליהן בלאו אחד? דע
 שבגלל ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
 וזונה וחללה — להשמיענו שדינו כהן כמו דין כהן
 הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב כהן הדיוט
 מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתחדה אחת מהן בלאו
 אחד, נעשו כלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה
 מאישה לא יקחו" (שם כא, ז). והאיל ויחד הגרושה בלאו,

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ב

43
 44 מצות לא תעשה קסא. קסב.
 45 מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.
 46 קנח. קנט.
 47 המצוה הקס"א — האזהרה שהזהר כהן גדול בלבד
 48 מלשא אלמנה, והוא אמרו יתעלה: "אלמנה וגרושה
 49 וחללה זנה את-אלה לא יקח" (ויקרא כא, יד) וכפל (באיסור
 50 מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה וחללה
 51 וזונה (למרות שכבר הוא מזהר על כך ככל כהן הדיוט) לענין
 52 שבארוהו במקרא קדושין (עז). והוא: שאם ארע שתהיה
 53 אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחללה, ובעלה כהן גדול
 54 — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה כהן הדיוט — לוקה
 55 שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן
 56 שהן בפסד — חייב על כל-אחת ואחת", ובארו שזה
 57 באשה אחת. וענין אמרם "בפסד", שחלו אלו הענינים
 58 לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה אלמנה, ואחר-כך
 59 גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר-כך תהיה זונה.
 60 והצרכנו לזה, מפני שהיא אשה אחת ובכעילה אחת אנו
 61 רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו. וכלל הוא אצלנו (שם)

עליו בעשה. לפי שהפלה הוא אצלנו: לאו הבא מכלל
עשה — עשה. הנה נתבאר שהיא מצות עשה. ואמרו עוד
(הוריות יא): "ומצוה על התולדה". וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ו' מיבמות (בט), ובמקומות בכתבות (צז)
וקדושין (סח).

המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה שהזהר
הכהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה מאישה
לא יקחו" (שם, ז) וכשפא (ויש גורסין: בל'זמן שבא) עליה —
חייב מלקות.

המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הכהן מלשא זונה
(שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה), והוא
אמרו: "אשה זנה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז) וכשפא
(ויש גורסין: בל'זמן שבא) עליה — חייב מלקות.

המצוה הקנ"ט — האזהרה שהזהר הכהן מלשא חללה
(שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול מכהונה —
מתחללת), והוא אמרו: "אשה זנה וחללה" (שם); וכשפא
(ויש גורסין: בנ"ל) עליה — חייב מלקות.

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

המצוה השנג — האזהרה שהזהרנו מלהתענג באחת
מפל'העצירות ואפלו בלי ביאה, כגון החבוק והנשוק
וכיוצא בהן מפעלות הזנות, והוא אמרו יתעלה באזהרה
על זה: "איש איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות
ערוה" (ויקרא יח, ו) כאלו אמר: לא תתקרב אליהם קרבה
המביאה לגלות ערוה. ולשון ספרא (אחרי שם): "לא
תקרבו לגלות ערוה", אין לי אלא שלא יגלה, מגין שלא
יקרב? תלמוד לומר: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא
תקרב" (שם, יט), אין לי אלא נדה בל תקרב ובל תגלה,
ומגין בכל-העצירות שהן בכל תקרבו ובל תגלו? תלמוד
לומר: "לא תקרבו לגלות ערוה". ושם (בט) נאמר:
"ונקרתו הנפשות העשת", מה תלמוד לומר? לפי שנאמר:
"לא תקרבו": יכול יהיו חייבין ברת על הקריבה — תלמוד
לומר "העשת", לא הקרבות. וכבר נכפל הלאו באסור
הדברים המכלעים האלה ואמר: "לבלתי עשות מחקות
התועבת" (שם, ל) אכל אמרו: (בפסוק שנאמר כהקדמה
לאיסור כל העריות) "כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה
לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען וגו' לא תעשו" (שם, א), אינו
מזהיר בשני לאוין אלו מחקות התועבת בלבד, אלא
מזהיר בהם מהתועבת עצמן שפאר אחר כך, כלומר
שהביא שני לאוין כלליים על כל-העצירות. וכאשר הזהיר
על מעשה ארץ מצרים ומעשה ארץ כנען — וזה כולל
כל-מה-שהיו עושים, השחיתות ועבודת האדמה ומרעה
המקנה וישוב הארץ גם כן, לפיכך חזר ובאר שאותם

והרי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה על
זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין אמרם
בגמרא קדושין (עז): "כשם שחלוקה גרושה מחללה וזונה
בכהן הדיוט, כך חלוקה בכהן גדול". ושם נתבאר, שאם
הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת ואחת, בין שהיו
על הסדר או שלא על הסדר. הנה נתבאר לך שהלאו על
כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה, ולפיכך לוקה על
כל-אחת ואחת. ושם (עח) נתבאר, שאין כהן הדיוט חייב
מלקות משום אחת מהן עד שינק (יקדש) ויבעול, והוא
אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל — אינו לוקה;
(והכתובים): "אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח .. ולא
יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן הדיוט הוא: מה-טעם
קאמר: (כלומר: מה-טעם "לא יקח"? משום "לא יחלל"
ואין ב"לא יחלל" אזהרה על הקידושין). וכבר נתבאר דיני
ארבע מצות אלו (קנח-קסא) בשלמות ביבמות וקדושין.

המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר כהן גדול מלבוא על
האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו יתעלה: "ולא-
יחלל זרעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שכהן הדיוט נאסר
עליו הנשואין (ב"גרשה" ו"זונה" ו"חללה" — האסורים על כהן
הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם, ז), ולקחתין הם הקדושין,
אלא שאינו לוקה עד שיבעול, כמו שבארנו לעיל
(ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף קסא); אכל אם בעל בלי
קדושין, אף-על-פי שזה אסור ומזהר עליו (מצד "לא תהיה
קדשה" ופסלה (עשאה חללה לכהונה ולתרומה) — אינו
לוקה משום זה, כיון שלא נתפרשה אזהרה לכך. אכל כהן
גדול באו בו שני לאוין: אחד "לא יקח" והוא אסור
הנשואין, והשני "ולא יחלל זרעו" והוא אסור הביאה
אפלו בלי קדושין. ובגמרא קדושין (עח) אמרו: "ומודה
רביא בכהן גדול באלמנה, שאם בעל ולא קדש שלוקה,
"ולא יחלל זרעו" אמר רחמנא — והרי חלל". ושם
אמרו: "כהן גדול באלמנה — לוקה שתיים: לוקה משום
"לא יקח", ולוקה משום "לא יחלל". ולא נתיחד זה
באלמנה (על אף שבפשוט הכתובים מתייחס לכל הקבוצה
שבפסוק שלפניו) אלא לפי שהיא המיוחדת בלאו על כהן
גדול והיא פשרה לכהנה, ובבעילה זו חללה ופסלה
לכהנה. אכל גרושה וזונה וחללה הרי דינו בשלשון בדין
כהן הדיוט, כלומר: שכל-אחת מהן פסולה לכהנה
מתחלתה (ולא עשה כאן הכהן הגדול חילול מעיקרו), ולא כפל
אסורין על כהן גדול (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי
לאסור גם בביאה) אלא לענין שהזכרתי לך (אזהרה קסא —
כדי לייחד לאו לכל אחד).

המצוה הל"ח — הצווי שצטווה כהן גדול לשא בתולה
(שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו יתעלה: "והוא אשה
בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו (כתובות ל) "עושה
היה רבי עקיבא ממזר אפלו מחיבי עשה". ובארו את-זה,
כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה בתולה — שהיא אסורה

1 המעשים שהזהרתיך מהם הם אלו ואלו: ערות לא תגלה
2 וערות לא תגלה (כלומר, פרט כל תועבה בפני עצמה), וכמו
3 שבאר בסוף הענין ואמר: "כי את-כל-התועבת האל עשו
4 אנשי-הארץ" (שם, כז). ולשון ספרא (שם): "יכול לא יבנו
5 בנינות ולא יטעו כרמים כמותם (וגם זה, לכאורה, כלול
6 ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תלמוד לומר:
7 "ובחקותיהם לא תלכו" (שם, ג), לא אמרתי אלא בחקים
8 החקוקים להם ולאבותיהם". ושם אמרו: "ומה היו
9 עושים? האיש נושא איש והאשה נושאה אשה ואשה
10 נשאת לשני אנשים". הנה נתבאר שהלאוין האלה שהם
11 כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם
12 אזהרה על ביאת כל-הערים על דרך הכלל. וחזר וכפל
13 את-הלאו בהן, כלי-ערוה לבדה. וכבר בארנו אנו את
14 כלי-דיני המצוה הזאת בפסק ד' מסנהדרין (משנה ד) בפרוש
15 המשנה ובארנו שלוקין עליהם. וממה-שאתה צריך לדעת,
16 שכל-אשה שחייבים על ביאתה פרת — הרי הנוול
17 מאותה הביאה שיש בה חייב פרת נקרא: ממזר, והוא
18 שקראו ה' ממזר, בין שאותה הביאה בזדון בין בשגגה
19 — הולד ממזר, חוץ מן-הנדה בלבד שהולד ממנה אינו
20 ממזר אלא נקרא: בן-הנדה. וכבר נתבאר ענין זה בפסק
21 ד' מיבמות (טט).

22 המצוה הקמ"ט — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני
23 (הכשרות של) בהמה וחייה, הינו: שיהיו מעלי גרה ופרסתן
24 סדוקה, ואז מתר לאכלן. וזה שאנו מצוים לבדק אותן
25 בסמנים אלו — הוא מצות עשה, והוא אמרו: "וזאת
26 החיה אשר תאכלו וגו'" (שם יא, ב). ולשון ספרא (פרשת
27 שמייני): אותה תאכלו — אותה באכילה ואין בהמה טמאה
28 באכילה, כלומר: את שיש-בה סמנים אלו — היא שמתר
29 לאכלה, משמע מזה, שאם שאין בה סמנים אלו — אסור
30 לאכלה, וזה לאו הבא מכלל עשה, שהוא עשה לפי הכלל
31 שבדינינו לפיכך אמרו בסמוך ללשון זה: "אין לי אלא
32 בעשה, מנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: את-הגמל" —
33 כמו שנתבאר במצות לא-תעשה (קעב). הנה נתבאר, שאמרו
34 "אתה תאכלו" — מצות עשה. והכונה במצוה זו היא מה
35 שהזכרתי לך, והוא: שאנו נצטוינו לדרוש סמנים אלו
36 בכל-בהמה וחייה, ואז יהא מתר לאכלה, ודין זה — הוא
37 המצוה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (ו).
38 ובמסכת חלין (נט).

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ב

40 מצות עשה קנ. קנא. קנב.

41 מצות לא תעשה קעב. קעד.

42 המצוה הק"ן — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני העוף,
43 והוא שרק כמה מינים ממנו יהיו מתרים. וסמני העוף לא
44 נאמרו מן-התורה אלא השגו בחקירה, כי באשר אנו
45 מתבוננים בכל-המינים שנתבאר אסורם (בתורה, ובפרטות)

46 אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים הפוללים אותם ("צד
47 השווה" — פרטים משותפים), והם סמני עוף טמא וזה
48 שנוצטוינו לדון בעופות ולומר: זה טמא וזה טהור — הוא
49 מצות עשה. ולשון ספרי: "כל-צפור טהרה תאכלו (דברים
50 יד, יא) — זו מצות עשה". הנה נתבאר מה-שצטוינו עליו;
51 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת חלין (נט).

52 המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני חגבים,
53 והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה שלפניה,
54 והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל שרץ
55 העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ג' ממסכת חלין
56 (מז).

57 המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני דגים
58 והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל
59 אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין (סו:):
60 שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה שאמר
61 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולאו הבא מכלל
62 עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה תאכלו" —
63 מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות עשה הוא כמו
64 שהזכרתי לך, שאנו נצטוינו לדון בסמנים אלו ונאמר: זה
65 מתר לאכלו וזה אינו מתר, כמו שבאר הכתוב ואמר:
66 "והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה וגו'" (שם ב, כה)
67 לא תהא הבדלה אלא בסמנים — לפיכך יהיה כל-מין
68 ומין מארבעת מיני הסמנים האלה מצוה בפני עצמה,
69 כלומר: סמני בהמה וחייה, וסמני העוף, וסמני חגבים,
70 וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם, שקראו לכל-אחד עשה
71 לבדו. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו, כלומר: סמני דגים,
72 בפסק ג' ממסכת חלין (שם).

73 המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול בהמה
74 טמאה וחייה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, ה'): "אף
75 את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל ואת-
76 הארנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה טמאה
77 לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר: "וכל-בהמה
78 מפרסת פרסה וגו', מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו" (שם
79 יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסימנים יחד מזקרים
80 על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מכלל עשה שנתבאר
81 שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא מכלל עשה —
82 עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה עלינו שאר בהמה
83 וחייה טמאה וחיכנו על אכילתן מלקות בקל וחמר, שאנו
84 אומרים: ומה חזיר וגמל שיש בהן סימן טהרה אחד —
85 לוקין עליו, קל וחמר לשאר בהמה וחייה שאין בהן סימן
86 טהרה כלל — שלוקין עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת
87 שמייני) בכל-זה, אמרו: "אתה תאכלו" — אותה באכילה
88 ואין בהמה טמאה באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-
89 תעשה מנין? תלמוד לומר: "את-זה לא תאכלו ממעלי
90 הגרה", אין לי אלא אלו בלבד, שאר בהמה טמאה מנין?
91

ספרא (פרשת שמיי): "השרץ הרמש על-הארץ — אף-על-
פי שאינו פורה ורובה", וזהו החלוק שיש בין אמרו
"השרץ השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה קעו) ובין אמרו
"השרץ הרמש". לפי שהשרץ השורץ — הוא השרץ שיש
בו כח המוליד את המין והרי הוא משרץ (מוליד שרצים)
על הארץ; והשרץ הרומש — הוא השרץ המתהנה
מן-העופושים שאינו מוליד כמוהו, וגם האוכל ממנו —
לוקה.

המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בעלי
החיים המתהנים בתוף הנרעים והפרות משיצאו וירמשו
על פני אותו הנרע או אותו הפרי, אפלו מצאנום אחר-כך
בתוף האכל — אסור לאכלם, והאוכלם — לוקה, והוא
אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ
הם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת שמיי): "להביא את
שפשו לארץ וחרו".

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קעט.

קפ. קפח.

המצוה הקע"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול איזה שרץ
שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין שרץ העוף בין שרץ
המים בין שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "אל-תשקצו
את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם
ונטמתם בהם" (ויקרא יא, מג). זה לאו בפני עצמו ולוקין
עליו, והוא פצין אסור כולל. לפיכך האוכל דבר משרץ
הארץ — לוקה שתיים: אחת משום "וכל-השרץ השרץ
על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא), ואחת משום
"אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וכן האוכל דבר
משרץ העוף — לוקה שתיים: אחת משום "שרץ העוף
טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, טו) — (לא תעשה
קעו), ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
השרץ". ואם אכל בעל חי אחד בלבד והיה אותו החי
מעופף ושורץ על הארץ, כף שהוא שרץ העוף ושרץ
הארץ — יהיה חייב עליו ארבע מלקיות (רבנו חולק להלן
על שיטה זו במנין המלקות). ואם נוסף על כף שהוא גם
משרץ המים — יהיה חייב עליו שש מלקיות: המלקות
החמישית משום דג טמא שנאמר בו: "מבשרם לא
תאכלו" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה קעג), והמלקות
הששית משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ
השרץ", לפי שהוא כולל גם שרץ המים. ואין לנו פסוק
לאסור שרץ המים חוץ ממה שנאמר: "אל-תשקצו את-
נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ולפי הכללים האלה אמרו
בגמרא מכות (טז): "אכל פוטיתא (שרץ המים). ולהלן מתאר
בו רבינו תכונות של שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי
שיטתו) — לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה —
לוקה שש". וזהו הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו

ודין (קל וחומר) הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי
הן בלא-תעשה על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן
סימן טהרה, אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן!
נמצאו: הגמל והאנבת והשפן והחזיר — מן-הפתיב,
ושאר בהמה טמאה — מקל-וחמר: ונמצאת מצות עשה
שלהן — מן-הפתיב (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), ומצוה
בלא-תעשה — מקל-וחמר. אלא שקל-וחמר זה לגלוי
מלתא בעלמא הוא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם
לכאורה "בין השורות" והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה
במפורש), כדרך שאמרו בבתו", כמו שנבאר במקומו (לא
תעשה שלו — שיעור פח). ולפיכך כל-האוכל פזית מבשר
בהמה או חיה טמאה מאיזה מין מהן שיהיה — לוקה
מדאורייתא. ודע זאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו יודעים
גם מבלי ללמוד "קל וחומר" — אין זה בסתירה ל"אין מזהירין מן
הדין" — ולוקה).

המצוה הקע"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכל עוף טמא,
והוא אמרו באותם המינים: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף
לא יאכלו" (ויקרא יא, יג). וגם האוכל מהם פזית מבשרם
— לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם השתיים שלפניה
בפרק ג' מחלין (נט).

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעז. קעז. קעה.

המצוה הקע"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול דג טמא,
והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו לכם
מבשרם לא תאכלו ואת-נגלתם תשקצו" (ויקרא יא, יא).
והאוכל מבשרם פזית — לוקה.

המצוה הקע"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
העוף, כגון הדוכים והדבורים והצרעין וזולתם מן
המינים האלה, והוא אמרו במשנה תורה: "וכל שרץ
העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, יט). ולשון
ספרי: "וכל שרץ העוף וכו' — מצות לא-תעשה",
והאוכלם — לוקה.

המצוה הקע"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
הארץ, כגון התולעים והחפושיות והדומה להם, וזהו
הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-השרץ
השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא).
והאוכל מהם משהו (אם היתה זו בריה שלמה) — חייב
מלקות.

המצוה הקע"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול השרץ
המתהנה מן-העופושים, אף-על-פי שאינו מין מסים ואינו
נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו: "ולא תטמאו את-
נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (שם, מד). ולשון

1 או ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פטיתא וכו' (שיטה
2 זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכא לאו אחד
3 — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד היה
4 הלאו האמור קיים. וכמספר האיסורים שהצטרפו — לוקה). וזה
5 פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא בהפוך
6 הפללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד. והוא: שאם
7 תתבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחייבו שלש מלקיות
8 מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
9 השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה, ושאיין לוקין שתי
10 מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו שבארו בגמרא
11 חלין (קב): וכבר הקדמנו כלל זה ובאנוהו במה פעמים,
12 ויבואו לה ממנו דגמאות לקמן (לא תעשה קצה, שיח"ט).
13 והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא: שהאוכל
14 בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים ושרץ הארץ
15 — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ העוף שנותבאר
16 בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם בו נתבאר הלאו,
17 ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם", שגם שרץ
18 המים נאסר בכלל "כל-שרץ", והוא אמרו: "אל-תשקצו
19 את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ". ואם אכל שרץ הארץ
20 בלבד — לוקה אחת משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ
21 העוף — אחת משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים
22 לבדו — אחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-
23 השרץ השרץ". ומחמת שלאו זה כולל שרץ הארץ לא
24 ילקה על שרץ הארץ שמים, לפי שאפלו באו לנו אלה
25 לאוין מפרשים כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן
26 אלא מלקות אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו,
27 ואפלו אמר: "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא
28 תאכל", "שרץ הארץ לא יאכל", כך אלה פעמים — לא
29 יתחייב עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו
30 את-הכלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטנו לוקה
31 שמים כיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב, יא).
32 מפרשים? לא ראיתי שהם סוברים כן אלא זה היה מוור
33 בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוור
34 בעיניהם באמרם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו
35 שמים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום
36 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור
37 בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרישים והאלמים.
38 אחזור להשלים את-הענין שהתחלתי לבארו ואמר (לשיטת
39 רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכון ל"חלק" או
40 "תוספת" של תכונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין לוקין (לשיטת
41 רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של איסור. והדברים
42 הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו במאמר הגמרא): שאם
43 ארע שנתהוה חי באיזה זרע מן הזרעים או בפרי מן
44 הפרות ויצא לאויר העולם, אף-על-פי שלא נגע בפני
45 האדמה — הרי האוכלו חייב מלקות אחת, לפי שנתאמר
46 בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו במצנה שקדמה לזו (לא
47 תעשה קעח), ואם רחש על פני הארץ ורמש בה (רמש"ה הוא

איסור מיוחד בשרץ שאינו מוליד) — חייב על אכילתו שמים: 48
אחת משום: "לכל-השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום 49
כי-שקץ הם" (שם, מב) — (לא תעשה קעח), ואחת משום: 50
"ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" 51
(ויקרא שם, מד) — (לא תעשה קעח), "וכל-השרץ השרץ 52
על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא) ואם ארע נוסף 53
לאלו [שלא יחא] שיהא פורה ורובה — חייב עליו שלש 54
מלקיות: השמים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום: "וכל- 55
השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם) — (לא 56
תעשה קעח) "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש 57
על הארץ" (שם, מב), ואם נוסף לך שיהא מעופף יתחייב 58
עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ העוף טמא הוא 59
לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) — (לא תעשה קעה) ואם נוסף 60
לך שיהא שוחה במים עם שהוא מעופף, כמו שאנו 61
רואים תמיד במינים רבים — יתחייב עליו חמש מלקיות, 62
מלקות חמישית זו משום: שרץ המים, שבא לאו הכולל 63
והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ 64
השרץ ולא תטמאו בהם" (שם, מג) — (לא תעשה הנוכח). 65
ואם נוסף לך שיהא חי זה בעצמו המתהוה מן האוכל 66
גם עוף — יתחייב במלקות ששית משום: "ואת-אלה 67
תשקצו מן-העוף לא יאכלו" (שם, יג) — (לא תעשה קעד). 68
ואל תתמה על כך שיתנהו עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו 69
רואים לעתים קרובות עופות מתהוים מן-העפוששים והם 70
יותר גדולים מן האגוז הקטן ואל תתפלא על שמין אחד 71
בעצמו הוא עוף טמא והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר 72
רחוק, שיהיו לו תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ 73
העוף. הלא תראה פרושי כל-הראשונים שמנו בכלל אלו 74
השש מלקיות דג טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא 75
אכחישנו, לפי שאפשר שיהא דג ויהיה שרץ המים, כך 76
גם-כן יהיה עוף ויהיה שרץ העוף, וזהו הפוטיתא, שהיה 77
עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים — ולפיכך 78
חייבין עליה ארבע, והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו 79
האמורה, היא הנמלה המעופפת המתהוה מעפוש הפרות 80
שאינה פורה ורובה — חייב עליה אחת משום: שרץ 81
שפירש מן-האכל (לא תעשה קעח), ואחת משום: שורץ על 82
הארץ (לא תעשה קעח), ואחת משום: רמש על הארץ (לא 83
תעשה קעח), ואחת משום: שרץ העוף (לא תעשה קעה), 84
ואחת משום: שרץ המים (לא תעשה קעט) והצרעה שגם 85
היא מתהוה מן-העפוש, נוסף בה על אלו שהיא עוף 86
ושרץ העוף. ואין מן הנמנע שתתהוה הצרעה או הנמלה 87
וזהו לתן ממני המעופפים והשורצים מן-העפוששים ובתוך 88
הפרות אלא אצל ההמון, שאין להם ידיעה במדעי הטבע, 89
אלא מדמים שכל-מין אי אפשר שיתנהו דבר ממנו אלא 90
מזכר ונקבה כיון שהם רואים שהדבר כך על הרוב. וזכור 91
כללים אלו והבן ענין זה, לפי שהוא דבר דבר על אפניו 92
(משלי כה, יא). וכבר בארתי לה את הענינים שבהם תבחון 93
ותאמר: בעל חי זה חייבים על אכילתו כך וכך מלקיות, 94

אָמְרוּ: "וּבִשְׂרָ בִשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה בִּשְׂרָ
מִן־הַחֵי וּבִשְׂרָ מִן־הַטְּרֵפָה". וַיִּכְבֶּר נִכְפַּל הִלְאוּ בְּמִצְוֹה זֹאת
עִם שְׁלֹפְנִיָּה (לֹא תַעֲשֶׂה קֶפֶס) גַּם בִּכְהֻנִּים, וְהוּא אָמַר
בִּכְהֻנִּים: "נִבְלָה וְטְרֵפָה לֹא יֵאָכֵל לְטִמְאָה־כֹּה" (ויקרא כב,
ח), וְנִכְפַּל בָּהֶם לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לִאֲכֹל
חֲטָאֵת הָעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה (שְׁנִמְלֹךְ רֹאשָׁה בַצְּפוּרָה),
וְהַמְּלִיקָה בְּלִי סֶפֶק בַּחֲלִין אֵינָה שְׁחִיטָה אֲלֵא נִבְלָה; וְהִיא
עוֹלָה בְּדַעְתָּנוּ שֶׁמִּתְּרַת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפִלּוּ בַּחֲלִין
וְהוּא הַדִּין לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכָךְ בָּאָר שֶׁהֵם נִשְׁאַרִים
בְּכָל־יִשְׂרָאֵל בְּאַזְהָרָה מִלֵּאכֹל נִבְלָה וְטְרֵפָה, וְכֵן פָּרְשׁוּ
חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהָעִירּוֹ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין
מִעֲנֵן מֵאַמְרָנוּ זֶה לְהַזְכִּירוֹ (דִּינִים נוֹסְפִים לִגְבִי טוֹמָאָה בַּחוּלִין
ק: וּבִגְדָה מִבֵּי). אֲכָל הַכְּהֻמָּה אוֹ הַחֵי שֶׁנִּלְוָה בָּהֶן אַחַת
הַטְּרֵפּוֹת שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שֶׁהַתּוֹרָה נִרְשֶׁת בָּהֶן, וְטְרֵפָה
דְּרַבְנָן) הָרִי אֲכִילָתָהּ אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה כְּרָאוּי,
וְהַשּׁוֹחֲטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאֲכָל מִכְּשֶׁרָה — לֹא־הָיָה מִדְּרַבְּנָן
(וַחֲזוֹר בּוֹ הֶרְמִיָּה בַּסֵּפֶר הַיָּד). וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ לָךְ הַטְּרֵפּוֹת בְּפֶרֶק
ג' מִחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א'
מִכּוֹרוֹת נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי תִשְׁעַ מִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁקָּדְמוּ לְמִצְוֹה זֹאת
(לֹא תַעֲשֶׂה קֶעֶא־קֶפֶא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל אֶבֶר מִן
הַחֵי, וְהוּא שֶׁנִּחְתָּוֶה מִמֶּנּוּ אֶבֶר (שֶׁלֹּם) כְּשֶׁהוּא חֵי וְנֹאכָל
מֵאוֹתוֹ הָאֶבֶר כְּכִרְיָתוֹ (כְּשֶׁהוּא מְכִיל גַּם גִּידִים וְעִצְמוֹת —
לְמִירוֹת שֶׁבִּשְׂאֵר אִיטוּרִים לֹא מִצְטָרְפִים לְבִשְׂרָ, כְּפִיזִית, וְאֲפִלּוּ הִיא
בּוֹ בִּשְׂרָ כֹל־שֶׁהוּא — הַאֲזַכְלוֹ לֹא־הָיָה. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֵּן
הִיא אָמַר: "וְלֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבִּשְׂרָ" (דְּבָרִים יב, כג),
וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת רֹאה שֶׁם): "לֹא־תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבִּשְׂרָ
— זֶה אֶבֶר מִן־הַחֵי". וְכֵן נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא חֲלִין (קב:), וְשֶׁם
אָמַר: "אֲכָל אֶבֶר מִן־הַחֵי וּבִשְׂרָ מִן־הַחֵי — חֵיב שְׁתִּימָה".
פְּרוּשׁוֹ: לְפִי שֶׁהֵם שְׁנֵי לֹאֲיוֹן. הִלְאוּ הָאֶחָד: "לֹא־תֹאכֵל
הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבִּשְׂרָ" שֶׁהוּא אֲסוּר הָאֶבֶר, וְהִלְאוּ הַשֵּׁנִי:
"וּבִשְׂרָ בִשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" שֶׁהוּא אֲסוּר בִּשְׂרָ
מִן־הַחֵי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (לֹא תַעֲשֶׂה קֶפֶא). וַיִּכְבֶּר נִכְפַּל הִלְאוּ
בְּעֵנֵן זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה לְנֶחַס בְּאֲסוּרָ עָלָיו
אֶבֶר מִן־הַחֵי: "אֶף־בִּשְׂרָ בְּנֶפֶשׁ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" (בְּרַשִׁית
ט, ד).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל אֶת־הַדָּם,
וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כו).
וַיִּכְבֶּר נִכְפַּל בּוֹ הִלְאוּ כְּמָה פְּעֻמִּים. וּפְרָשׁ שֶׁהוּא בְּכִרַת
וְאָמַר: "כָּל־אֲכָלְיוֹ יִכְרַת" (שֶׁם יז, יד). אִם הוּא מִזִּיד: וְאִם
הוּא שׁוֹגֵג — מִכִּיָּא חֲטָאָת קְבוּעָה. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
מִצְוֹה זֹאת בְּפֶרֶק ה' מִכְּרִיתוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל חֲלָבִי
בְּהֻמָּה טְהוֹרָה אָמַר יִתְעַלָּה: "כָּל־חֲלָב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא
תֹאכְלוּ" (שֶׁם ז, כג), וְגַם בָּזָה נִכְפַּל הִלְאוּ וְעִנְשׁ בּוֹ כְּפְרוּשׁ
פֶּרֶת בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? אִם הוּא מִזִּיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג

וְזֶה אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלֵא כֵּן וְכֵן. וּמִן הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה
יִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהָאוֹכֵל בַּעַל חֵי שְׁלֵם אֵין חוֹשְׁשִׁין לְשַׁעֲרוֹ
וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּפִיזִית", אֲלֵא אֲפִלּוּ אוֹכֵל יִתּוֹשׁ — לֹא־הָיָה
שְׁלֵם: מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ, וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁרֶץ
הָעוֹף. וְאָמַר עוֹד (מִכּוֹת טז): הַמִּשְׁקָה נִקְבִּי — עוֹבֵר
מִשּׁוּם: אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם. וְכֵן מֵאֵן דְּשִׁתִּי מִיָּא
(הַשּׁוֹתָה מִיָּם) בְּקִרְנָא דְּאִמְנָא, וְהוּא כָּלִי שֶׁל מִקְיָדָם —
עוֹבֵר מִשּׁוּם: אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם. וְהוּא הַדִּין
בְּאֲכִילַת הַלְּלוּכִים וּדְבָרִים הַמְּאֻסִּים וּשְׁתִּית דְּבָרִים
הַמְּגַעֲלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רַב בְּנִי אָדָם קָהָה מֵהֶם — כָּל־זֶה
מְזַהְרִים עָלָיו, אֲבָל אֵין חֵיבִים עָלָיו, מִלְּקוּת, לְפִי
שֶׁשְׁחִיטָה דְּקִרְאָה אֵינָה אֲלֵא בִּשְׂרָ בְּלָבָד: אֲבָל מִפְּנֵי אוֹתוֹ
עַל אֵלּוּ מִכַּת מִדְּרוֹת. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ מִכָּל־מַה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ
שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנוּ
מִמֶּנּוּ אֲסוּר שֶׁרֶץ הַמֵּים בְּלָבָד, שֶׁלֹּא כָּא עָלָיו לֹא מִיָּחִיד
חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וּשְׁמִנִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
מִלֵּאכֹל אֶת הַמֵּתָה, וְהוּא אָמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כָל־נִבְלָה"
(דְּבָרִים יד, כא) וְהָאוֹכֵל מִבִּשְׂרָ נִבְלָה כְּפִיזִית — לֹא־הָיָה.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל בִּשְׂרָ שׁוֹר
הַנֶּסְקָל (בַּעַל חֵי שְׁחִיב סְקִילָה, כְּגוֹן שֶׁהִרְגַּ אָדָם) וְאֲפִלּוּ נִשְׁחַט
קֶדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנִיגְמֵר דִּינוֹ נֶאֱסָר בְּאֲכִילָה אֶף־עַל־
פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "וְלֹא
יֵאָכֵל אֶת־בִּשְׂרוֹ" (שְׁמוֹת כא, כח). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת
מִשְׁפָּטִים): "שׁוֹר שֶׁיֵּצֵא לְסָקֵל וְקָדְמוֹ הַבְּעֵלִים וּשְׁחִטּוּהוּ —
בִּשְׂרוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה", לְכֵן נֶאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בִּשְׂרוֹ".
וְהָאוֹכֵל מִבִּשְׂרוֹ כְּפִיזִית — לֹא־הָיָה.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל אֶת־
הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמַר: "וּבִשְׂרָ בִשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ"
(שְׁמוֹת כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא כְּמָה־שֶׁהִזְכִּירוּ בְּמִכְלָתָא
(פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים שֶׁם), וְהוּא אָמַר: "דְּבַר הַכְּתוּב בִּהְיָה (כְּתַב
שְׁדָה" מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמִּצְוָה בִּיּוֹתָר), מְקוֹם שֶׁרַב הַכְּהֻמּוֹת
(דְּרַבְנָם) לְהַטְרֵף: "אֲבָל כָּא בְּכַפְלָה (בַּחוּלִין סח). שִׁישׁ לְפִסּוּק
זֶה גַּם בָּאוּר (בַּעַל מִשְׁמַעוֹת הַלְכִיתִּית) וְכֵן הוּא: "וּבִשְׂרָ
בִשְׂדֵה טְרֵפָה" הוּא — וְלִפְיָכָךְ לֹא תֹאכְלוּ. כְּפִיזִית בָּזָה,
שֶׁכָּל־בִּשְׂרָ כְּפִיזִית שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמִחְיָצָתוֹ נֶעֱשֶׂה כְּטְרֵפָה, כְּגוֹן
בִּשְׂרָ קֶדְשִׁי קֶדְשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזְרָה, אוֹ בִּשְׂרָ קֶדְשִׁים
קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לְחוּמָה, אוֹ בִּשְׂרָ הַפֶּסֶח אִם יֵצֵא חוּץ
לְחִבּוּרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶק
ד' מִחֲלִין (סח). — שֶׁכָּל־סוּגֵי בִּשְׂרָ אֵלּוּ נִקְרָאִים: טְרֵפָה,
וְהָאוֹכֵל מֵהֶם כְּפִיזִית לֹא־הָיָה מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בִּשְׂרָ מִן־הַחֵי
נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכֵל — לֹא־הָיָה. וּבְגִמְרָא חֲלִין (קב:)

1 — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק
2 ו' מִחֻלִּין (צג).
3 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה,
4 וְהוּא אָמְרוּ: "עַל-כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׁה"
5 (בראשית לב, א): וְהָאֲכֹלֹ בָּלוּ, וְאֶפְלוּ הוּא כָּל-שְׁהוּא, או
6 שְׂאֵכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית — לֹקָה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ
7 בְּפֶרֶק ו' מִחֻלִּין.

יום שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ב

9 מצות לא תעשה קפז. קפו.

10 קפט. קצ. קצא. קצב.

11 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל בֶּשֶׂר
12 בְּחֵלֶב, וְהוּא אָמְרוּ עוֹד (בנוסף לשמות כג): "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי
13 בְּחֵלֶב אֱמֹו" (שמות לד, כז) בְּפַעַם שְׁנִיָּה — שֶׁהִפְנִיָּה בּוֹ
14 אִסּוּר הָאֲכִילָה. וּבִגְמָרָא חֻלִּין (קיד). אָמְרוּ: בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב
15 לֹקָה עַל בְּשׁוּלוֹ וְלֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (כא):
16 אָמְרוּ: "הַמִּבְשֵׁל גִּיד הַנֶּשֶׁה בְּחֵלֶב בְּיוֹם טוֹב וְאָכְלוּ —
17 לֹקָה חֲמִשׁ מִלְּקִיּוֹת: לֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל גִּיד, וְלֹקָה מִשּׁוּם
18 מִבְשֵׁל גִּיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא לצורך
19 ביום-טוב), וְלֹקָה מִשּׁוּם מִבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, וְלֹקָה מִשּׁוּם
20 אוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, וְלֹקָה מִשּׁוּם הִבְעֵרָה". וְשֵׁם אָמְרוּ:
21 "אִפִּיק (השמט, מן המניין) הִבְעֵרָה וְעִיל (והכנס, צרף למנין) עֲצִי
22 הַקֹּדֶשׁ", וְאֲזַהְרִיתִּיהּ מִהֶבֶא: "וְאֲשִׁרִיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ
23 לֹא-תִעָשׂוּן כֵּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב, ג-ד). וּבִגְמָרָא חֻלִּין
24 (שם) אָמְרוּ: "לֵהֲכִי אֶפְקָה רַחֲמָנָא לֵאכִילָה בְּלִשׁוֹן בְּשׁוּל
25 (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כִּי
26 הֵיכִי דְאִבְשׁוּל לָקִי אֲאָכִילָה גְּמִי לָקִי" (ללמד שכשם שלוקה
27 עַל הַבִּישׁוּל כִּי לֹקָה עַל הָאֲכִילָה). וּבְפֶרֶק ב' מִפְּסָחִים (כה).
28 אָמְרוּ עַל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב: "לֵהֲכִי לֹא כְּתִב בִּיה רַחֲמָנָא אֲכִילָה
29 בְּגוּפוֹ (ולומדים זאת ממקום אחר). לְמִמְרָא (ללמדנו) שְׁלוּקִין
30 עָלֵינוּ אֶפְלוּ שְׁלֹא דִרְךְ הִנָּתָו". וְזִכּוֹר זֹאת. וְכֵן רָאוּ לִי
31 לְהַעִיר עַל כָּלִל גְּדוֹל שֶׁעֲדִין לֹא הִזְכַּרְתִּיו וְהוּא, שְׂאֵמְרוּ
32 יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמֹו" נִכְפַּל בַּתּוֹרָה שְׁלֹשׁ
33 פְּעָמִים (שמות כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). וְאָמְרוּ מַעֲתִיקִי
34 הַשְׁמוּעָה שְׁכַל-לֹא מִהֶם יֵשׁ בּוֹ (משמע) לְעִנְיָן נִפְרָד. אָמְרוּ
35 (מכילתא פרשת משפטים): "וְחָד לֵאסּוּר אֲכִילָה וְחָד לֵאסּוּר
36 הִנָּאָה וְחָד לֵאסּוּר בְּשׁוּל". וְאֶפְשָׁר לְמַקְשָׁה לְהַקְשׁוֹת עָלֵי
37 וְלֹמַר: לָמָּה מְנִית אִסּוּר אֲכִילָתוֹ וְאִסּוּר בְּשׁוּלוֹ שְׁתֵּי מִצְוֹת
38 וְלֹא מְנִית אִסּוּר הִנָּאָה מִצְוָה שְׁלִישִׁית? יַדַּע הַמַּקְשָׁה
39 שְׂאִסּוּר הִנָּאָה אֵין רָאוּי לְמִנְתּוֹ מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, לְפִי
40 שֶׁהוּא וְאִסּוּר אֲכִילָה עִנְיָן אֶחָד בִּין שֶׁהָאֲכִילָה מִין מִמִּינֵי
41 (אחד מדרבי) הִנָּנָה. לְפִי שְׂאֵמְרוּ יִתְעַלָּה בְּאִיזָה דְּכָר שְׁלֹא
42 יֵאָכֵל אֵינוּ אֵלָּא דְּגָמָא מִדְּגָמוֹת הִנָּנָה, וְהִפְנִיָּה שְׂאֵין
43 נִהְיִין בּוֹ לֹא בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּזוּלָתָהּ, וְהוּא אָמְרָם (פסחים כא):
44 "כִּלְמָקוֹם שְׂנֵאֲמַר: לֹא תֹאכֵל, לֹא תֹאכְלוּ — אֶחָד אִסּוּר
45 אֲכִילָה וְאֶחָד אִסּוּר הִנָּאָה בְּמִשְׁמַע, עַד שִׁיפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב

(שמותר בהנאה) כְּדִרְךְ שְׁפִרְט בְּנִבְלָה" שְׁנִיתְבָּאֲרָה הֵתֵר הִהֲנָאָה
46 בָּהּ, וְהוּא אָמְרוּ: "לָגֵר אֲשֶׁר-בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְנַנֶּה וְאָכְלָה אוֹ
47 מִכֹּר לְנִכְרִי" (שם יד, כא). וְלִפִּי הַכָּלֵל הִנָּה אֵין רָאוּי לְמִנְתּוֹ
48 אִסּוּר אֲכִילָה וְאִסּוּר הִנָּאָה שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְאֵלוּ מִינֵינוּ אוֹתָם
49 שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב כִּי אִזְ הֵינּוּ חֲכִיכִים לְעִשׂוֹת כֵּן גַּם
50 בְּחִמְצָן וּבְעֵרָלָה וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, שְׂיִהָא בְּכָל-אֶחָד מֵאֵלוּ
51 אַרְבַּע הַמִּצְוֹת, אִסּוּר הִנָּאָה מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה. וְכִין שְׁנִפֵּל
52 בְּאֵלוּ וְלֹא נִמְנָה אֵלָּא הֵלֹא שְׂבָא בְּאִסּוּר אֲכִילָתָם בְּלִבָּד
53 וּבְכָלֵל זֶה אִסּוּר הִנָּאָה כְּפִי הַעֲקָר שְׂאֵמְרָנוּ — כֹּף נָפֵל גַּם
54 בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב. נִשְׁאַרָה כָּאֵן שְׂאֵלָה אַחַת בְּלִבָּד וְהִיא,
55 שְׂאֵפְשָׁר לְאוֹמַר לֹמַר: כִּין שְׂאִסּוּר הִנָּאָה מוֹכֵן מֵאִסּוּר
56 אֲכִילָה כְּמוֹ שְׂבָאֲרוּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, אִם כֵּן לָמָּה הִצְרִךְ
57 הַכְּתוּב לֵאמֹר שְׁלִישִׁי בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב כְּדִי לֵאסּוּר הִנָּנָתוֹ, כְּמוֹ
58 שְׂבָאֲרָנוּ? הַתְּשׁוּבָה לָזֶה: שֶׁהִצְרִיךְ לָכֵף כִּין שְׁלֹא נִאָּמַר
59 בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב לְשׁוֹן "לֹא תֹאכֵל" שְׂמִמְנוּ תִּאָּסֹר הָאֲכִילָה
60 וְהִנָּנָהּ, וְלִפְיִכֵּךְ הִצְרִיךְ לְכַפּוֹל לֹא אֶחָד לֵאסּוּר הִנָּנָה.
61 וּכְבֹר הַזְּפִרְנוּ הַשַּׁעַם שֶׁבְּגָלְלוּ לֹא כְּתִב רַחֲמָנָא אֲכִילָה
62 בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב, לְפִי שְׁכַל-מָה שְׁנִזְכָּר בּוֹ אֲכִילָה אֵינוּ חֵיב עַד
63 שְׂיִהָנָה בְּאֲכִילָתוֹ: אֲכָל אִם פָּתַח פִּיו וּבִלַּע אֶחָד הָאִסּוּרִין
64 אוֹ שְׂאָכְלוּ כִּשְׁהוּא חֵם וְשׁוֹרֵף עַד שְׂיִכְנֶה גְרוֹנוֹ וּמִכְאִיבוֹ
65 בְּשַׁעַת בְּלִיעָתוֹ וְכִיוֹצֵא בָּזֶה: — הָרִי זֶה פְּטוּר. זוּלָּתִי
66 בְּכֶשֶׁר בְּחֵלֶב, שֶׁהוּא חֵיב עַל אֲכִילָתוֹ וְאֶפְלוּ לֹא נִהְנֶה בּוֹ,
67 כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פסחים כה), וְכֵן כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, כְּמוֹ שְׁנִבְאֲרָה
68 לְקַמֵּן (לא תעשה קצג — שיעור ק), וְהֵכֵן כָּל-הַכָּלִלִים הָאֵלֶּה
69 וְזִכּוֹר אוֹתָם. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ח' מִחֻלִּין.
70

71 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּבִשֵׁל בֶּשֶׂר
72 בְּחֵלֶב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמֹו"
73 (שמות כג, יט), וְהַמִּבְשֵׁל — לֹקָה אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא אָכְלוּ,
74 כְּמוֹ שְׁנִיתְבָּאֲרָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתְּלִמּוּד.

75 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל לָחֶם הָעֲשׂוּי
76 מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שְׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן (שאומקריבים
77 אֵת הָעוֹמֵר מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלָחֶם וְקָלִי
78 וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא כג, יד) וְהָאֲכֹל מִמֶּנּוּ כְּזִית — לֹקָה.

79 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
80 מִלֵּאכֹל קָלִי (תבואה קלוייה לצורך אכילה) תְּבוּאָה חֲדָשָׁה
81 קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שְׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
82 "וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאֲכֹל מִמֶּנּוּ כְּזִית —
83 לֹקָה.

84 הַמִּצְוָה הַקִּצ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל כְּרָמֶל
85 (גרגי שיבולת, קלוייה כשהיא באבה; מלאה בגריריה) הַחֲדָשׁ
86 (מתבואה חדשה) קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שְׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, וְהוּא
87 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֶצֶם
88 הַיּוֹם הַזֶּה". וּכְבֹר קֹדֶם לָנוּ לְשׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם (כריתות ה):
89 "אֲכָל לָחֶם קָלִי וְכֶרֶם — חֵיב עַל כָּל-אֶחָד וְאֶחָד".
90 וּבִאֲרָנוּ אֶת-זֶה תְּכָלִית בְּאוּר בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי מִן-הַכָּלִלִים

6 "שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל" (שם יט, כג),
7 וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְּזִיתָ – לֹקֶה. וּכְכֹר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מַצָּוָה זוֹ
8 בְּמַסְקַת עֲרֵלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעֲרֵלָה בַּחוּצָה לָאֶרֶץ הַלְכָה
9 לְמֹשֶׁה מִסִּינִי: אָכַל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדּוֹ.

1 (השורשים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאמָר (לספר) זֶה עֵינֵי עָלָיו שָׁם.
2 וּכְכֹר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי הַחֹדֶשׁ בְּפֶרֶק ז' מִמִּנְחֹת (ע). וּבִכְמָה
3 מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעִיּוֹת וּמַעֲשָׂוֹת וְחֵלָה (פרק א משנה א).
4 הַמַּצָּוָה הַקָּצָב – הַאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מֵלֵאכֹל אֶת-
5 הָעֲרֵלָה (פירות האילן בשלש שנותיו הראשונות), וְהוּא אָמְרוּ:

המשך ביאור למסכת נדה ליום שבת קודש עמ' א

48 לפחות שני מיני דמים, וְהָרִי כָּאֵן, משני הפסוקים יחד, ריבוי לִאֲרָכָה
49 מיני דמים. אבל המינים שאדומותם פחותה מהם, אינם דם והם
50 טהורים.
51 מקשה הגמרא: וְהָאֵן חֲמִשָּׁה הָנֵן – והלא במשנתנו שנינו שיש
52 חמשה מיני דמים הטמאים, ומנין לנו לטמאות את מין הדם החמישי.
53 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי הֲנִינָא, הדם הַשְּׁחֹר שְׁנִינֵנוּ במשנתנו
54 אינו צריך ריבוי, לפי שאינו שחור בעצמותו, אלא אֲדוּם הוּא,
55 כלומר, מתחילתו אדום היה, אֲלָא שְׁאֲחֵרִי שִׁיצָא מִגּוֹף הָאִשָּׁה לָקֹה
56 והשחיר, ונמצא שלעולם מיני דמים הטמאים הם ארבעה בלבד.
57 הגמרא מביאה ראיה לביאור זה: הֲנִינָא נָמִי הָכִי – שנינו כן בברייתא
58 כמו שאמר רבי חנינא, דם שמראיתו שְׁחֹר בְּחֶרֶת – כשחורית
59 חצרת הניתן בדיו שחור, או עֲמוּק מִכֵּן – כהה יותר מזה, טָמֵא. אבל
60 אם דִּיהָ, כלומר, שמראית הדם פחות שחורה מחרת, אֲפִילוּ שִׁצְבָּעוּ
61 בְּכֹחֹל, טָהוֹר, משום שאינו שחור כחרת. מבאר הברייתא, וְדָם
62 שְׁחֹר זֶה שְׁנִינֵנוּ שְׁחֹר טָמֵא, לֹא מִתְחַלְתּוֹ הוּא מִשְׁחֵר – אינו שחור
63 מתחילת בריאתו, שכן אין טמא אלא הדם האדום, אֲלָא בִּזְמַן שֶׁהִיהָ
64 בגוף האשה היה אדום, וּבְשִׁנְעָקָר – (כשיצא) מן הגוף הוּא לֹקֶה
65 וּמִשְׁחֵר. מִשָּׁל – וזה דומה לַדָּם הַיּוֹצֵא מן הגוף על ידי מִכָּה, שאף
66 אם כעת נראה שחור, לא היה כך מתחילתו, אלא אדום היה,
67 ורק לְשִׁנְעָקָר מן הגוף הוּא מִשְׁחֵר.
68 שנינו במשנה: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אִם הָדָם הִנְרָא כְּמִימֵי תִלְתָּן
69 וכמימי בשר צלי, טמא. הגמרא מבאר את טעמם. מקשה הגמרא:
70 וְלִית לְהוּ לְבֵית שְׁמַאי – וכי בית שמאי אינם סוברים שממה שנאמר
71 בתורה 'דְּמִיָּה דְּמִיָּה', כלומר, פעמיים תיבת 'דמיה', יש ללמוד שְׁחֵרִי
72 כָּאֵן אֲרָכָה מיני דם המטמאים, כמו שנתבאר לעיל, ואם כן הרי
73 נתמעטו מכך כל מיני הדם שאדומותם פחותה מצבע ארבעת מיני
74 הדם שמנה תנא קמא, והיאך הם מטמאים גם הדם הנראה כמימי
75 תלתן וכמימי בשר צלי. מתרצת הגמרא: וְאִיפְעִית אִימָא – אם תרצה
76 תוכל ליישב זאת כך, שאכן לִית לְהוּ – בית שמאי אינם סוברים
77 שמידיה דמיה ניתן לרבות ארבעה מיני דמים בלבד, לפי שדמים
78 אלה נתרבו מפסוק אחר. וְאִיפְעִית אִימָא – ואם תרצה תוכל ליישב
79 זאת כך, אִית לְהוּ – שבית שמאי גם כן סוברים שמידיה דמיה אין
80 לרבות אלא ארבעה מיני דם, ומה שהם מטמאים את הדם הנראה
81 כמימי תלתן וכמימי בשר צלי, הוא מטעם אחר, שכן מִי – (וכי) לֹא
82 אָמַר רַבִּי הֲנִינָא, שהדם הַשְּׁחֹר אֲדוּם הוּא, כלומר, מתחילתו אדום
83 היה, אֲלָא שְׁלִקָה אחרי שיצא מגוף האשה, הָכָא נָמִי – וכמו כן
84 סוברים בית שמאי כאן, בדם הנראה כמימי תלתן וכמימי בשר צלי,
85 שאדום היה מתחילתו, וּמִלְקָא הוּא דְּלָקִי – אלא שלקתה מראיתו
86 אחרי שיצא מגוף האשה.
87 שנינו במשנה: וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין הָדָם הִנְרָא כְּמִימֵי תִלְתָּן וּכְמִימֵי
88 בשר צלי. הגמרא מבררת במה חולקים בית הלל על תנא קמא.
89 מקשה הגמרא: הרי שיטת בית הלל חֲיִינוּ – היא עצמה גם שיטת תַּנְא
90 קָמָא, כלומר, מה הוסיפו בית הלל לטהר יותר מן התנא קמא, שכן
91 גם לפי התנא קמא רק חמשת מיני הדמים שנמנו בתחילת המשנה
92 טמאים, ולא הדם הדומה לצבע תלתן ולמימי בשר צלי. מתרצת
93 הגמרא: אִיכָא בִּנְיָיָה – יש הבדל בין השיטות

1 מבררת הגמרא: מֵאִי מַעֲמִיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. משיבה
2 הגמרא: בְּתִיב בענין נגעי הבתים (ויקרא יד לו) 'וּמְרִאֲתָן שְׁפָל מִן
3 הַקִּיר', ומשמע שהנגע היה על קיר אחד, וּכְתִיב לפני כן באותו פסוק,
4 'וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבַּיִת' בלשון רבים, ומשמע שהנגע היה על שני
5 קירות, וכדי לקיים את שני המקראות, מוכרח לפרש שהנגע נמצא
6 על קיר אחד, הנחשב כשני קירות, וְאִיזֵהוּ קִיר שְׁהוּא נחשב כְּשֵׁנִי
7 קירות, הִנֵּי אוֹמַר הרי זה קִיר וְזֵית – פינת הבית, שבה מתחברים
8 שני הקירות ונעשים כמו קיר אחד. ובמחלוקת זו שבין רבי אלעזר בן
9 רבי שמעון וחכמים, אפשר לפרש שנחלקו הזקן ממרא עם הסנהדרין.
10 הגמרא מבאר במה אפשר לומר שנחלקו בנגעי בגדים: וכן בְּנִגְעֵי
11 בְּגָדִים, אפשר לומר שנחלקו הזקן ממרא עם הסנהדרין בְּפִלּוּגֵי
12 דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֲבִטּוּלָמוֹס וְרַבִּינָן – במחלוקת שנחלקו בה רבי יונתן
13 בן אבטולמוס וחכמים, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֲבִטּוּלָמוֹס
14 אוֹמַר, מִנֵּין לְפִרְיַת בְּגָדִים שְׁהִיא טָהוֹרָה – שאם נתפשט הנגע בכל
15 הבגד הרי הוא טהור, אף שבתורה לא נאמר דין פריחת בגדים אלא
16 בנגעי אדם, נֵאמַר (שם יג נה) 'קִרְחַת וְנִבְחַת' בְּפִרְשַׁת נגעי בְּגָדִים,
17 וְנֵאמַר (שם יג מב) 'קִרְחַת וְנִבְחַת' בְּפִרְשַׁת נגעי אֲדָם, ולמדנו מכאן
18 בגזירה שוה, שְׁמָה לְחֵלֶן – בנגעי אדם, הדין הוא ששם פָּרַח
19 – (התפשט) הנגע בְּכֹחֹל הרי הוא טָהוֹר, אִם כָּאֵן נָמִי – בנגעי בגדים,
20 אם פָּרַח – (התפשט) הנגע בְּכֹחֹל הרי הוא טָהוֹר, ורבנן חולקים על
21 רבי יונתן בן אבטולמוס וסוברים שלא נאמר דין טהרת הפריחה בנגעי
22 בגדים. ובמחלוקת זו אפשר לפרש שנחלקו הזקן ממרא והסנהדרין.
23 הגמרא מסיימת את התירוץ: הרי נתבאר שהפסוק 'בין נגע לנגע',
24 ניתן לפרשו שנחלקו הזקן ממרא והסנהדרין באחת מן המחלוקות
25 האלה, אֲלָא הָכָא – אבל כאן, כלומר, מה שנאמר 'בין דם לדם', אִי
26 דָם טָהוֹר לִיכָא – אם נאמר שאין כלל דם טהור, אלא כל הדמים
27 שהאשה רואה טמאים הם, כְּמֵאִי פְּלִגִי – במה אפשר לפרש שנחלקו
28 הזקן ממרא והסנהדרין. אלא מוכח שיש גם דם טהור, ופירוש הפסוק
29 הוא, שהזקן ממרא נחלק עם הסנהדרין באחד מן הדמים אם הוא
30 טמא או טהור.
31 הגמרא מבררת מנין שהדם האדום הוא הטמא: וּמֵאִי דְּהִנֵּי טָהוֹרִין
32 וְהִנֵּי טָמֵאִין, כלומר, מאחר שנתברר שיש דמים טהורים ודמים
33 טמאים, מנין שהדמים השנויים במשנתנו, הם הטמאים, ושאר הדמים
34 הם הטהורים. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ, דְּאָמַר קָרָא (מלכים
35 ב' ג כב), בִּנְס שְׁהִיהָ בִּימֵי יְהוֹשֻׁפָט שֶׁהִטְעָה ה' את מואב לחשוב
36 שהמלכים שבאו להלחם עמם הרגו איש את רעהו וְיִירָאוּ מוֹאָב אֶת
37 הַמִּים אֲדוּמִים בְּדָם, לְמִימָא – פסוק זה בא ללמד דָּם אֲדוּם הוּא
38 – שכל מקום שנאמר בתורה דם, הכוונה לדם אדום. וכל הדמים
39 השנויים במשנתנו אדומים הם.
40 הגמרא מבררת מנין שכל הדמים האדומים טמאים הם. מקשה
41 הגמרא: מאחר ונלמד מן הפסוק שדם אדום הוא, אִימָא – נאמר שרק
42 הדם הָאֲדוּם ביותר, שצבעו הוא כדם המכה המואב במשנתנו
43 מטמא, וְתוֹ לֹא – אבל שאר הדמים השנויים במשנתנו, שאינם
44 אדומים כל כך, לא יטמאו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ, אָמַר
45 קָרָא – נאמר בפסוק (ויקרא יב ז) בדיני יולדת, וְטָהַר מִמֶּקֶר דְּמִיָּה,
46 ונאמר (שם כ יח), בעונש הבא על אשה נדה וְהָיָה גִלְתָּה אֶת מְקוֹר
47 דְּמִיָּה, ומאחר ודמיה הוא לשון רבים, נמצא שמשמעותה היא

שמואל ב כד יד-כג

כד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־גִּדְרֹן צִרְיָה מֶאֱדָן נִפְלְהָנָא בְּיַד־יְהוָה בִּירְרִים רַחֲמֹו (רחמיו קרי) וּבִיד־אֲדָם אֶל־אֶפְלָה: טו וַיִּתֵּן יְהוָה דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל מִהֶבְקֵר וְעַד־עַתָּה מוֹעֵד וַיָּמָת מִן־הָעַם מִדָּן וְעַד־פָּאָר שִׁבְעַ שְׁבָעִים אֶלֶף אִישׁ: טז וַיִּשְׁלַח יְדֹו הַמֶּלֶךְ: יז וַיִּשְׁלַח לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנָּחֵם יְהוָה אֶל־הָרַעָה וַיֹּאמֶר לַמֶּלֶךְ: הַמִּשְׁחִית בָּעַם רַב עָתָה הִרְף יָדְךָ וּמִלֶּאךְ יְהוָה הָיָה עִם־גִּרְוֹן הָאֲרֻנָּה (הארונה קרי) הַיְבֹסִים: יח וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה בְּרָאֲתוֹ: יט אֶת־הַמֶּלֶךְ: כ המכה בעם ויאמר הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי: כא ויבא־גִדְרֹן אֶל־דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ עֲלֵה הָקֵם לַיהוָה מִזֶּבֶחַ בְּגִרְוֹן אֲרֻנָּה (ארונה קרי) הַיְבֹסִים: כב וַיַּעַל דָּוִד בְּדִבְרֵ־גִדְרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: כג וַיִּשְׁקֶף אֲרֻנָּה וַיִּרְא אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־עַבְדָּיו עֹבְרִים עָלָיו וַיֵּצֵא אֲרֻנָּה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ אַפְּיוֹ אֲרֻנָּה: כד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: כה וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל־עַבְדָּיו וַיֹּאמֶר דָּוִד לִקְנוֹת מַעֲמֻךְ אֶת־הַגִּרְוֹן לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה וְתַעֲצֹר הַמַּגִּפָּה מֵעַל הָעָם: כו וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל־דָּוִד יִקַּח וַיַּעַל אֶדְנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו (בְּעֵינָיו קרי) רֹאֵה הֶבְקֵר לַעֲלֵה וְהַמְרִגִּים וְכָלִי הֶבְקֵר לַעֲצִים: כז הַכֹּל נָתַן אֲרֻנָּה הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ: כח וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל־הַמֶּלֶךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָ:

רש"י

(יד) צר לי מאד. הקטנה שבהם קשה מאד: נפלה נא ביד ה'. הדבר, ולא החרב והרעב, שגם הוא מסור לעשירים ואצרי פירות. אמר רבי אלכסנדר: אמר דוד, אם אני בורר לי החרב עכשיו, ישראל אומרים הוא בוטח בגבוריו, שהוא לא ימות והאחרים ימותו, ואם אני בורר הרעב, יאמרו בוטח הוא בעושרו, אברר לי דבר שהכל שוין בו (ראה ילקוט שמעוני רמז קסה):

מצודת דוד

(יד) צר לי מאד. כלומר הלא כולם קשות הם למאוד, ועם כל זאת נפלה ביד ה', זו הדבר, כי רחמיו מרובים, ורחם ירחם: וכיד אדם. כי גם בעבור הרעב יצטרכו לבני אדם, והמה לא ירחמו: (טו) מהבקר. מעת הבקר שבאה הנבואה אל גד כמו שכתוב למעלה, ומיד אמרה לדוד, ובחר בדבר ואז התחיל הדבר, והתמיד עד עת אותו מועד למחרת: (טז) וישלח. המלאך המשחית בעם, שלח ידו להשחית גם אנשי ירושלים, ואז נחם ה' וגו': רב עתה. די עתה במה

שמתו, והרף ירך מלהשחית עוד כזאת, כי אם מעט מעט: היה עם גורן. היה עומד סמוך לגורן וגו': היבוסים. מבני יבוס, ואמרו רבותינו ז"ל (עבודה זרה כד ב) שהיה גר צדק: (יז) אנכי חטאתי. רצה לומר: אני הסיבה בהמגפה הזאת: ואלה הצאן. רצה לומר: בני העם: ירך. מכת ירך, זו הדבר: (יח) ויאמר לו. בדבר ה': (יט) ויעל דוד. אל הגורן אשר עמד בה: (כא) מדוע בא. כאומר היה לך לשלוח אחרי לבוא אליך: לבנות מזבח לה'. ובאתי הנה לכבוד המקום ברוך הוא: ותעצר. כדי שתעצר המגפה: (כב) יקח ויעל. יקח הגורן למזבח, ויעלה עליו משלי את הטוב בעיניו, ראה הבקר מוכן לעולה וגו': וכלי הבקר. וגם שאר כלי הבקר יהיו לעצים, להבעיר האש על המזבח: (כג) הכל נתן. הכל נדב לתת למלך: ארונה המלך. הוא היה למלך על היבוס עד שלא כבשה דוד, ומשכבשה נתגיייר, ונשאר עליו שם מלך: ירצך. יהיה מרוצה לך לקבל עולותיך ברצון, שתעצר המגפה:

מצודת ציון

(יד) צר. מלשון צרה ודחק: (טו) מועד. זמן: (טז) וינחם. ענין הפוך מחשבה: רב. ענינו כמו די, וכן (דברים ג כו): רב לך: הרף. מלשון רפיון: (יז) העויתי. מלשון עון: (כ) וישקף. ענין הבטה וראיה: עליו. סמוך לו: אפיו. על פניו: (כא) ותעצר. ענין מניעה, וכן (שם יא ז): ועצר את השמים: (כב) והמרגים. הוא לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים, ובו רשים התבואה, וכן (ישעיהו מא טו): למורג חרוץ:

תהלים נא ז"ז

נא. ז הַנְּבִעוֹן חוֹלְלָתִי וּבְחָטָא יַחְמַנִּי אֲמִי: ח הַנְּאֻמָּת חֲפֻצָּת בְּטוֹחוֹת וּבִסְתָם חֲכָמָה תּוֹדִיעֵנִי: ט תַּחְטָאֲנִי בְּאֻזֹּב וְאַטְהֵר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשְׁלַג אֲלֹכִין: י תִּשְׁמִיעֵנִי שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תְּגַלְגֵּלָה עֲצָמוֹת דְּכִית: יא הַסֵּתֶר פִּנִּיךְ מִחְטָאִי וְכַל־עֲוֹנֹתִי מַחֲחֵ: יב לֵב טָהוֹר בְּרָא־לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן תְּדַשׁ בְּקִרְבִּי: יג אֶל־תִּשְׁלִיכֵנִי מִלִּפְנֵיךְ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אֶל־תִּקַּח מִמֶּנִּי: יד הַשִּׁיבָה לִּי שִׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי: טו אֶלְמִדָּה פִּשְׁעִים דְּרִכֶּיךָ וְחַטָּאִים אֱלֹיךְ יִשׁוּבוּ: טז הַצִּילֵנִי מִדְּמִים | אֱלֹהִים אֱלֹהֵי תִשׁוּעָתִי תִרְנָן לִשׁוֹנִי צִדְקָתְךָ: ז אֲדֹנִי שְׁפָתִי תִּפְתַּח וְפִי יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

רש"י

(ט) תחטאני באזוב. כמו שמטהר המצורע וטמא מת: (י) תשמיעני ששון ושמחה. סליחת החטא: עצמות דכית. כשכעסת עלי: (יב) לב טהור ברא לי אלהים. שלא אכשל עוד: (יג) ורוח קדשך אל תקח ממני. שלא יהא רוח הקודש מרוחק ממני (סא"א): (יד) השיבה לי ששון ישער. רוח הקודש שנסתלק מעלי: נדיבה. לשון נדיבות קצינות: (טו) אלמדה פושעים דרכיך. וממני ילמדו וישוּבו אם יראו שתסלח לי: (טז) הצילני מדמים. שלא אמות בחרב על עונשו של אוריה שהרגתי: (ז) אדני שפתי תפתח. מחול לי ויהי לי פתחון פה להגיד תהלתך:

(ז) הן בעוון חוללתי. ואיך לא אחטא ועיקר יצירתי ע"י תשמיש הוא שכמה עוונות באים על ידו, ד"א עיקר יצירתי מזכר ונקבה שכולם מלאים עון, יש מדרשים למקרא זה ואינם מתיישבים לפי ענין המדבר במזמור: יחמנני. ל' חמימות כמו (בראש' ל') ויחמנה הצאן בכואן לשתות (סא"א): (ח) הן אמת חפצת בטוחות. והריני מודה על האמת כי חטאתי: בטוחות. אלו כליות שהן חלקות, ומנחם חברו עם כמטחוי קשת (בראשית כ"א), וכן מי שת בטוחות חכמה (איוב ל"ח) פתונו לשון משך כי כאשר יש לקשת משך כן יש משך לדעת (סא"א): ובסתום חכמה תודיעני. וכלב שהוא סתום הודעתני חכמה להתודו:

מצודת דוד

מצודת ציון
(ז) חוללתי. נבראתי כמו ואל שרה תחוללכם (ישעיה נ"א): יחמנני. מלשון חמימה: (ח) בטוחות. בכליות הטוחות ומכוסות בחלב וכן מי שח בטוחות חכמה (איוב לח): (ט) תחטאני. תסיר חטאי וכן ובכל תבואתי תשרש (שם לא) ור"ל תסיר השורש: באזוב. שם עשב מה: (י) דכית. ענין כתיחה: (יד) נדיבה. מלשון נדיב האוהב לתת מתן:

הסתומים הודעתני חכמה ר"ל כמוני כמות כל האדם תלויה החכמה בהכליות ולזה רע מאוד מחשבה רעה כי היא נעשה בכליות מקום נביעת החכמה ולפי גודל החטא הגדיל בי היצה"ר: (ט) תחטאני. ולזה תסיר חטאי כמו שמסירין הטומאה עם הזאת האזוב ואהיה טהור מטומאת החטא: תכבסני. ר"ל מחול לי לבל ישאר רושם עון ואהיה לבן יותר מן השלג מבלי רושם עון כלל: (י) תשמיעני ששון ושמחה. השמיעני סלחתי ויהיה לי שמחה וששון ואז תגלנה העצמות אשר דכית בדבר הנבואה הקשה הבאה אלי: (יא) הסתר פניך. לבל יעמדו מול פניך לקטר ב: (יב) לב טהור. לבל אחטא עוד: ורוח נכון. רוח ישר וכפל הדבר במ"ש: (יג) אל תשליכני. למאס בי ולעזבני אל המקריים: ורוח קדשך. רוח"ק אשר בי מאז: (יד) השיבה. שלח לי ששון ישועה כמאז: תסמכני. סמוך אותי ברצון אהבת המתן כמשפט לאוהבי ה': (טו) אלמדה. אז אוכל ללמד את דרכיך את הפושעים ולהזהירם על התשובה ולומר להם ראו מה עלתה בי ע"י התשובה: אליך ישובו. ע"י דברי אלה ידעתי כי ישובו: (טז) מדמים. שלא יושפך דמי בגמול עון הזה ואז תרנן לשוני הצדקה שעשית עמדי: (יז) תפתח. במה שתמחול לי תפתח פי להגיד תהלתך לרבים ולהעיר לבם על התשובה:

יהל אור

יז אד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. הרד"א בפירושו שמו"ע עפ"מ"ש בגמ' דפסחים בענין לא כשאני נכתב אני נקרא:

ד בת ישראל מארסת לפנה, מעברת מכה, שומרת יבם לפנה, וכן בת כהן לישראל – לא תאכל בתרומה. בת ישראל מארסת ללוי, מעברת מלוי, שומרת יבם ללוי, וכן בת לוי לישראל – לא תאכל במעשר. בת לוי מארסת לפנה, מעברת מכה, שומרת יבם לפנה, וכן בת כהן ללוי – לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר.

ה בת ישראל שנסת לפנה – תאכל בתרומה; מת, ולזה הימנו בן – תאכל בתרומה. נסת ללוי – תאכל במעשר; מת, ולזה הימנו בן – תאכל במעשר. נסת לישראל – לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת בנה מלוי – תאכל בתרומה. מת בנה מכה – לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר.

ו בת כהן שנשאת לישראל – לא תאכל בתרומה; מת, ולזה הימנו בן – לא תאכל בתרומה. נשאת ללוי – תאכל במעשר; מת, ולזה הימנו בן – תאכל במעשר. נשאת לפנה – תאכל בתרומה; מת, ולזה הימנו בן – תאכל בתרומה.

פירוש ברטנורא

ד לא תאכל בתרומה. כרתנן בפרק אלמנה לכהן גדול, העובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכילין: לא תאכל במעשר. כולה מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, ואינה הלכה: בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. הכי קאמר, אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר, ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה, לפיכך גזר ר"מ שלא תחלקו אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי. והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, הוא הדין אפילו נשואה, ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה תאכל, תנא נמי בסיפא גבי בת לוי מאורסת:

ה מת ולא ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, קרי ביה יאכילו. וכל זמן שבנה קיים מאכילה בתרומה: נשאת ללוי. אחר שילדה מכה: אוכלת במעשר. ולא בתרומה, ואף על גב דיש לה בן מכה, דהדרא הוויא לה זרה: מת ולא ממנו בן אוכלת במעשר. בשביל בנה מלוי, אבל לא בתרומה בשביל בנה מכה, שהרי יש לה זרע מן הזר:

משניות מבוארות – קהתי

יאכל בו. מת – בעלה הכהן, ולזה הימנו בן – כלומר זרע, ואפילו יש לה ממנו בת, תאכל בתרומה – שנאמר (שם): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו", ודרשו "יאכלו" – יאכילו, ומכאן שזרע כהן מאכיל את אמו בתרומה. נסת ללוי – נישאה אלמנה הכהן ללוי, תאכל במעשר – ראשון, משום אשת לוי, אבל לא בתרומה, אף על פי שבנה מן הכהן קיים, לפי שהיא עכשיו זרה, הואיל ונישאה ללוי. מת – בעלה הלוי, ולזה הימנו בן – ויש לה בן גם מבעלה הלוי, תאכל במעשר – משום בנה מן הלוי, אבל לא בתרומה, אף על פי שזרעה מן הכהן קיים, לפי שהזרע שיש לה מן הלוי פוסלה מן התרומה. נסת לישראל – נישאה אחר כך לישראל, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר – משנתנו היא כדעת רבי מאיר, שמעשר ראשון אסור באכילה לישראל, כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת. מת – גם בעלה הישראל, ולזה הימנו בן – ויש לה זרע ממנו, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר – שזרעה מישראל פוסל אותה מן התרומה וממעשר ראשון, אף על פי שזרעה מן הכהן וזרעה מן הלוי קיימים. מת בנה מישראל, תאכל במעשר – משום זרעה מן הלוי. מת בנה מלוי – ולא נשאר לה אלא בנה מן הכהן בלבד, תאכל בתרומה – חזורת היא לאכול בתרומה. מת בנה מכה, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר – שהרי זרה היא עכשיו. וכבר הזכרנו לעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר הסובר, שאף מעשר ראשון אסור באכילה לישראל.

באור משנה ו

בת כהן שנשאת לישראל, לא תאכל בתרומה – כמו שנאמר (ויקרא כב, יב): "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומה הקדשים לא תאכל". מת – בעלה, ולזה הימנו בן – היינו זרע, ואפילו בת, לא תאכל בתרומה – שנאמר (שם שם, יג): "ובת כהן כי תהיה אלמנה... וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מזלזל אביה תאכל", אבל אם יש לה זרע ממנו, אסורה לאכול בתרומה בית אביה כל זמן שהזרע קיים. נשאת ללוי – נישאה אחר כך ללוי, תאכל במעשר – ראשון, אבל לא בתרומה. מת – גם בעלה הלוי, ולזה הימנו בן, תאכל במעשר – משום בנה מן הלוי. נשאת לפנה, תאכל בתרומה – משום בעלה הכהן, אף על פי שיש לה זרע מן הישראל,

באור משנה ד

בת ישראל מארסת לפנה, או מעברת מכה, או שומרת יבם לפנה – שמת בעלה הכהן בלא בנים והיא ממתנת ליבמה הכהן שייבמה, וכן בת כהן לישראל – בת כהן מאורסת לישראל או מעוברת מישראל או שומרת יבם לישראל, לא תאכל בתרומה – כמו ששינו (לעיל ד, ד): "העובר והיבם והאירוסין... פוסלין ולא מאכילין". בת ישראל מארסת ללוי, או מעברת מלוי, או שומרת יבם ללוי, וכן בת לוי לישראל – בת לוי מאורסת לישראל, או מעוברת מישראל, או שומרת יבם לישראל, לא תאכל במעשר – ראשון. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לדעת רבי מאיר הסובר, שמעשר ראשון אסור לזרים, וטעמו משום שנאמר (במדבר יח, כד): "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" – הוקש מעשר לתרומה, מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון אסור לזרים. ברם, אין הלכה כרבי מאיר אלא כחכמים הסוברים שמעשר ראשון מותר לזרים, והם דורשים את ההיקש שבפסוק דלעיל לענין טבל, מה תרומה טובלת שכל זמן שלא הופרשה תרומה מן התבואה הרי היא אסורה משום טבל, וחייבים עליה מיתה בידי שמים, אף מעשר ראשון טובל, שאף לאחר שכבר הופרשה ממנה תרומה, כל זמן שלא הופרש ממנה מעשר, עדיין תורת טבל עליה. בת לוי מארסת לפנה, או מעברת מכה, או שומרת יבם לפנה, וכן בת כהן ללוי – בת כהן מאורסת ללוי, או מעוברת מלוי, או שומרת יבם ללוי, לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר – בגמרא מבואר, שכונת הסיפא של משנתנו, שאין מחלקים לא תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה שמא יבואו לחלק תרומה אף לבת ישראל שנתגרשה מכה או מעשר לבת ישראל שנתגרשה מלוי, שלא ידעו שבשביל בעלה היו מחלקים לה קודם. והוא הדין שאין מחלקים בבית הגרנות אפילו לנשואות מאותה גזירה, אלא שמשום הרישא, שמדובר בה דווקא במאורסת, נקטה המשנה מאורסת גם בסיפא.

באור משנה ה

בת ישראל שנשאת לפנה, תאכל בתרומה – שהרי היא קניינו של בעלה הכהן, וכתוב (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא

מת בנה מבנה – לא תאכל בתרומה. מת בנה מלוי – לא תאכל במעשר. מת בנה מישראל – חוזרת לבית אביה; ועל זו נאמר (ויקרא כב, יג): "ושבה אל־בית אביה פנעוניה מלחם אביה תאכל".

פרק עשירי

א האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, ונסת, ואחר כך בא בעלה – תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה; ואין לה כתובה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות, לא על זה ולא על זה; אם נטלה מזה ומזה – תחזיר. והולך ממזר מזה ומזה. ולא זה וזה מטמאין לה. ולא זה וזה זכאין לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה. היתה בת ישראל – נפסלה מן הכהנה, ובת לוי – מן המעשר, ובת כהן – מן התרומה. ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים את כתבתה. ואם מתו – אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מבימין. רבי

פירוש ברטנורא

י א האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד. ולפיכך תצא מזה ומזה כדין אשת איש שזונה שאסורה לבעל ואסורה לבעול, דלאו אנוסה היא, ואף על גב דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה, טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא, והך דלא דייקא קנסין לה. אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעליך, הא אמרינן בסיפא נשאת שלא על פי ב"ד כלומר שלא היתה צריכה להיות ב"ד כיון שהיו שני עדים מעדין בדבר, מותרת לחזור לבעלה הראשון, דאנוסה היא, דמאי הוה לה למעבר. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי, אלא לא שנת נשאת על פי ב"ד בעד אחד ולא שנת נשאת על פי שני עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני, שכשוראים את הראשון חי סבורים שגרשה וע"י כן נשאה שני ואשתו גמורה היא, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאת בלא גט: ולא בלאות. שנאמר, אבל בלאותיה הקיימים לא הפסידה: והולך ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני, ממזר גמור. ואם החזירה הראשון וילדה, הוי ממזר מדבריהם: לא זה וזה זכאין במציאתה. דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה, משום איבה, הכא תהיו לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. דטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני, והכא דמזוני לית לה, מעשה ידיה לאו דיליה: ולא בהפרת נדריה. דטעמא מאי בעל מפר נדרי אשתו, כי היכי דלא תתנה על בעלה, הכא תתנה ותתנה: נפסלה מן הכהונה. דיונה היא: מן המעשר. קנסא היא. דבת לוי שזונה לא נפסלה מן המעשר: מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן: יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין:

משניות מבוארות – קהתי

הנישואין לאשתו כשהיא בתולה, או מאה כשהיא אלמנה, שתגבם לכשתתאלמן או לכשתגרש ממנו; והוא הדין לתוספת הכתובה (רמב"ם; המאירי). ולא פרות – כגון מה שאכל השני מנכסיה קודם שבא הראשון ("נימוקי יוסף"). ולא מזונות – אפילו מה שלווה ואכלה קודם שנישאה לשני, ולא בלאות – מה שבלה מנכסיה על ידי השימוש בהם; שאינה מקבלת אלא מה שקיים בעין, אבל לא דמי הפחת, לא על זה ולא על זה – כלומר שאינה יכולה לבוא בתביעה לתשלום הכתובה ולהחזרת הפירות שאכלו מנכסיה ולמזונות ולבלאות (כמו שבארנו לעיל) לא על הראשון ולא על השני. אם נטלה מזה ומזה – הכתובה או פירות וכו', לאחר שבא הראשון (ירושלמי). תחזיר – מחייבים אותה להחזיר. ברם, מה שנטלה מן השני קודם שבא הראשון, אין מוציאם מידה (ירושלמי). והולך ממזר מזה ומזה – הולך מהשני הוא ממזר מן התורה; ואם החזירה הראשון וילדה ממנו, הולך הוא ממזר מדברי סופרים, ודינו שאסור הוא בממזרות של תורה. ודווקא אם החזירה קודם שגרשה השני, אבל אם גירשה השני תחילה ואחר כך החזירה הראשון וילדה ממנו, אף על פי שאסורה לו, אין הולך ממזר אפילו מדברי סופרים (רמב"ם; המאירי); ולא זה וזה מטמאין לה – אם הם כהנים אסורים הם להיטמא לה בקבורתה, שאין כהן מיטמא לאשתו הפסולה; ולא זה וזה זכאין לא במציאתה – שלא תיקנו חכמים שתהא מציאת האשה לבעלה אלא משום איבה, וכאן אין חוששים לאיבה, ולא במעשה ידיה – שהטעם שמעשה ידיה של האשה לבעלה הוא משום שנותן לה מזונות, וכאן שאין לה מזונות מהם, כמו ששנינו לעיל, מעשה ידיה שלה, ולא בהפרת נדריה – שלא זכתה התורה את הבעל להפר נדריה אלא כדי שלא תתנהג עליו, כגון אם נדרה שלא תרחץ או שלא תתקשט, וזו תתנהג ותתנהג. היתה בת ישראל נפסלה מן הכהנה – אם מתו בעליה, קודם שנתגרשה, אסורה היא להינשא לכהן, כדין זונה; ובת לוי – אם היתה בת לוי, נפסלה מן המעשר – ואף על פי שזונה מותרת במעשר, קנס הוא שקנסו חכמים; ובת כהן – ואם היתה בת כהן, נפסלה מן התרומה – בגמרא מבואר, אפילו מתרומה דרבנן. ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים את כתבתה – בגמרא מבואר, שמדובר כאן ב"כתובת בנין דכרין", שכן מתנאי הכתובה, שאם תמות האשה בחי בעלה, יירשו בניה הזכרים

שאינה גרועה מבית ישראל שנישאה לכהן, שהיא אוכלת בתרומה משום בעלה הכהן (המאירי). מת – גם בעלה הכהן, וזה הימנו בן, תאכל בתרומה – ואין זרעה מהישראל פוסל אותה, מאחר שבעלה האחרון היה כהן ויש לה זרע ממנו. מת בנה מבנה, לא תאכל בתרומה – שזרעה מן הישראל פוסל אותה. מת בנה מלוי, לא תאכל במעשר – מהטעם דלעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר, הסובר שהזרע מישראל פוסל אותה אף מאכילת מעשר ראשון. מת בנה מישראל – ואין לה כל זרע, חוזרת לבית אביה – ואוכלת בתרומה; ועל זו נאמר: "ושבה אל־בית אביה פנעוניה מלחם אביה תאכל" – ודווקא לתרומה היא חוזרת, אבל לא לחזה ושוק (גמרא). וכן בת ישראל שנישאה לישראל תחילה ומת, ויש לה ממנו בן, וחזרה ונישאה לכהן, הרי היא אוכלת בתרומה משום בעלה. מת גם בעלה הכהן, ויש לה ממנו בן, הרי היא אוכלת משום בנה האחרון שמן הכהן, שכן הבן מאכילה בתרומה כשם שאביו האכילה (רמב"ם הל' תרומות ו, יט).

באור משנה א

משנתנו דנה באשת איש שנישאה בטעות לאחר.

האשה שהלך בעלה למדינת הים – למדינה רחוקה, ובאו ואמרו לה: מת בעליך – בגמרא מדייקים מתוך הסיפא של משנתנו, שכאן מדובר בעד אחד שהעיד לה על מות בעלה, ונסת – על פי אותו עד, שהרי משיאין את האשה על פי עד אחד (עדות ו, א; ח, ה). ואחר כך בא בעלה – ונמצא שנישאה בטעות, תצא מזה ומזה – מבעלה הראשון ומבעלה השני, שאסורה היא לשניהם, כדין אשת איש שזינתה, שאסורה היא לבעל ואסורה לבעול (משנה סוטה ה, א). ואף על פי שהאמינו חכמים לעד אחד באשה (משום תקנת עגונות). הטעם הוא משום שסמכו חכמים על האשה, שלא תינשא עד שתחקור ותברר היטב את הדבר, וכיון שלא ביררה ונישאה, קנסו חכמים, שתצא מזה ומזה; וצריכה גט מזה ומזה – כלומר שאין מתירים לה להינשא לאחר עד שתקבל גט מכל אחד מהם: מן הראשון כדין התורה, ומן השני (אף על פי שקידושו לא היו קידושו) משום גזירה, שמא יטעו הבריות ויאמרו שנתגרשה מהראשון ונישאה מתוך כך לשני, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאת בלא גט (גמרא); ואין לה כתובה – כסף הכתובה, היינו מאתיים דינר שכותב הבעל בשעת

יוסי אומר: כתבתה על נכסי בעלה הראשון. רבי אלעזר אומר: הראשון זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובתפירת נדריה. רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה, ואין הולד ממנו מזוה. ואם נסת שלא ברשות – מתרת לחזור לו.

ב נסת על פי בית דין – תצא, ופטורה מן הקרבן. לא נסת על פי בית דין – תצא, וחיבת בקרבן. יפה פה בית דין, שפוטרה מן הקרבן. הורוה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה – חיבת בקרבן, שלא התירוה אלא לנשא.

ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנה, ונשאת; ואחר כך אמרו לה: חלופה היו הדברים – תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה: מת בנה ואחר כך מת בעליך, ונתקמה; ואחר כך אמרו לה: חלופה היו הדברים – תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונסת, ואחר כך אמרו לה: קים היה ומת – תצא, והולד הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה, ואחר

פירוש ברטנורא

חולצין ולא מיבמין. אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזר דלא ליבם, ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי חיבי דבעיא נט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. ארישא פליג דריתני ולא מיבמין: ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון. ולית הלכתא לא כר' יוסי ולא כר' אלעזר ולא כר"ש: נשאת שלא ברשות. ב"ד, כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להיות ב"ד:

ב ופטורה מן הקרבן. ידויד שעשה כהוראת בית דין פטור מן הקרבן: שלא על פי בית דין. אלא בשני עדים, חיבת בקרבן, דשוגגת היא. ולית הלכתא כי הא מתניתין, אלא בין נשאת ע"פ בית דין בעד אחד בין ע"פ שני עדים, חיבת בקרבן היא ובעלה השני:

ג ואחר כך מת בנה. ולא הווקעה לייבום: ונשאת. לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה, ואחרון שלאחר השמועה. וכר"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחיבי לאוין, ואינה הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

הלכה כמשנתנו. אלא אף כשנישאה על פי בית דין, חיבים בקרבן היא ובעלה השני; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאין זו הוראה אלא טעות (ועיי' תוספות רבי עקיבא אגד). הורוה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה – בנישואיה, כגון שהיא אלמנה ונישאה לכהן גדול, או שהיא גרושה ונישאה לכהן הדיוט, חיבת בקרבן – חטאת, שלא התירוה אלא לנשא – למי שמותר לה, וכיון שעשתה שלא כהוראת בית דין, אינה פטורה מן הקרבן.

באור משנה ג

האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנה – ונמצא שאין היא זקוקה לייבום, שהרי כשמת בעלה היה הבן קיים, ונשאת – והלכה ונישאה על פי עדות זו, ואחר כך אמרו לה: חלופה היו הדברים – "מת בנה ואחר כך מת בעליך", ונמצא שהיתה זקוקה לייבום, ואסור היה לה להינשא לאחר; וכגון שהוזמו העדים הראשונים ("נימוקי יוסף"). תצא – מבעלה השני, והולד ראשון ואחרון – כלומר הולד שנולד לה לפני מיתת בעלה הראשון, והולד שנולד לה לאחר שמת בעלה ונזדקקה לייבום, ממזר – משנתנו היא כדעת רבי עקיבא הסובר (לעיל ד, יג), שיש ממזר מחיבי לאוין, הלכך אפילו האחרון ממזר, אף על פי שאמו לא עברה אלא על הלאו האמור בפרשת ייבום (דברים כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר"; אבל ההלכה היא, שאין ממזר מחיבי לאוין. אמרו לה: מת בנה ואחר כך מת בעליך – ונמצא שהיא זקוקה לייבום, ונתקמה – לאחיו של בעלה, ואחר כך אמרו לה: חלופה היו הדברים – שבעלה מת תחילה ואחר כך בנה, ונמצא שהיתה אסורה ליבם, תצא – ממנו, והולד ראשון ואחרון ממזר – אף לדעת חכמים, שהרי מחיבי כריתות הוא, שהבא על אשת אחיו שלא במקום מצוה חייב כרת. אמרו לה: מת בעליך, ונסת – על פי עדות זו, ואחר כך אמרו לה: קים היה – בשעה שנישאת, וימת – לאחר מכן, תצא – מבעלה, שנקנסו חכמים, מפני שלא חקרה בדבר, וכשנישאה היה בעלה עוד בחיים, והולד הראשון – שנתעברה בו בחיי בעלה הראשון, ממזר – שהרי משאת איש הוא, והאחרון – שנתעברה בו לאחר שמת בעלה הראשון, אינו ממזר – שהרי לא היתה כבר אשת איש. ויש מפרשים, שאינו ממזר מן התורה, אבל מדברי סופרים הוא ממזר, מטעם קנס (תוספות ישנים).

שתלד לו את כסף כתובתה ואת הגדוניה שהכניסה לו, וזה נקרא "כתובת בנין דכרין" (כתובת בנין זכרים), ואילו כאן אם מתה בחיי שניהם, ואחר כך מתו הבעלים, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני, אף את בניה קנסו שלא יקבלו את "כתובת בנין דכרין", היינו שלא יירשו את כתובת אמהם. ואם מתו – שני הבעלים בלא בנים, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין – אחיו של הראשון חולץ לה מדין התורה, ואינו מייבמה משום שקנסוה חכמים, ואחיו של השני חולץ מדברי סופרים, כשם שהשני היה צריך ליתן לה גט מדברי סופרים. רבי יוסי אומר: כתבתה על נכסי בעלה הראשון – רבי יוסי סובר שהראשון חייב ליתן לה כסף כתובתה, מאחר שהיתה שוגגת (המאירי). רבי אלעזר אומר: הראשון זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובתפירת נדריה – שלא קנסו חכמים את הבעל הראשון בדברים שהם לתועלתו, רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה – רבי שמעון סובר, שאחיו של הראשון מותר לו אף לייבמה, וכשהוא מייבם או חולץ לה הרי הוא פוטר גם את צרתה. כן הוא סובר, שאין צריכה חליצה מאחיו של השני. ואין הולד ממנו ממזר – אם החזירה הראשון וילדה ממנו, אין הולד ממזר. ואם נסת שלא ברשות – בית דין, היינו שאמרו לה שני עדים שמת בעלה ונישאה על פיהם, שבכגון זה אינה צריכה להוראת בית דין, מתרת לחזור לו – לבעלה הראשון, שאנוסה גמורה היא, ואין הנישואין השניים נישואין. ואין הלכה לא כרבי יוסי ולא כרבי אלעזר ולא כרבי שמעון, אלא כתנא קמא, ובין שנישאה ברשות בית דין על פי עד אחד בין שנישאה על פי שני עדים, תצא מזה ומזה, ונוהגים בה כל הדינים שנפרטו לעיל.

באור משנה ב

נסת על פי בית דין – שלא היה אלא עד אחד שאמר שמת בעלה, ונישאה לשני על פי הוראת בית דין, ואחר כך בא בעלה, תצא – מן הראשון ומן השני, כמו ששנינו במשנה הקודמת, ופטורה מן הקרבן – שהחטא כהוראת בית דין פטור מקרבן חטאת. לא נסת על פי בית דין – כלומר שנישאה על פי שני עדים שהעידו שמת בעלה, מבלי שנוקקה להוראת בית דין, תצא, וחיבת בקרבן – חטאת, ששוגגת היא; יפה פה בית דין, שפוטרה מן הקרבן – גדול כוחם של בית דין, שכשנישאה על פיהם פטורה היא מן הקרבן. ואין

כך בא בעלה – מתרת לחזור לו. אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהנה. את זו דרש רבי אלעזר בן מתתיהו: "ואשה גרושה מאישה" (ויקרא כא, ז) – ולא מאיש שאינו אישה. ד מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו – מתרת לחזור לו. הוא מתר בקרובות שניה, ושניה מתרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה – מתר בשניה. אמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו: קימת היתה, ומתה – הולך הראשון ממנה, והאחרון אינו ממנה. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים – פוסל על ידי עצמו; וכל שאינו פוסל על ידי אחרים – אינו פוסל על ידי עצמו. ה אמרו לו: מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה; מתה, ונשא אחותה מאמה; מתה, ונשא אחותה מאביה; מתה,

פירוש ברטנורא

ד מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום ובנות בא עליה. ואמרינן בגמרא ושכב איש אותה (במדבר ח), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השניה. לישא בתה, דק"ל נושאים על האנוסה ועל המפותה: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר לא שנא דאולי אשתו וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ולא שנא לי ארוסתו וגיסו, ובאו ואמרו לו מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וגיסו, אשת גיסו אסורה על גיסו, ואשתו מותרת לו. וא"ל ר' יוסי ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוי בקדושין והאי דנסיב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא גמ מיניה דלא לימרו אשת איש יוצאת בלא גמ, דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו, דכיון דנפקא מיניה בנשא אפסלא לה מבעלה, פוסל גמי ע"י עצמו ואתסרא ליה אתתיה עליה דהויא אחות גרושתו, אבל היכא דאולי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדאיכא למימר באירוסין, ולא בעיא גמ מיניה ולא קפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו אנסו, אינו פוסל ע"י עצמו, ושריא ליה איתתיה שהרי אינה אחות גרושתו:

ה אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה, וחזרו ואמרו לו מתה השניה, ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה, ונמצאת זו השלישית

משניות מבוארות – קהתי

היו נשואים לשתי אחיות, לאה ורחל, ראובן היה בעלה של לאה, ומשה בעלה של רחל, והלכו לאה ומשה (אשת ראובן וגיסו) למדינת הים, ובאו ואמרו לראובן שמתו שניהם, ועמד ונשא את רחל (אחות אשתו), ואחר כך באו לאה ומשה, שבכגון זה שמע רבי יוסי מתנא קמא, שבין אם לאה היתה אשתו של ראובן ובין שהיתה ארוסתו ועדיין לא נישאה לו, רחל אסורה לחזור למשה בעלה, מאחר שנישאה לראובן, כדין "האשה שהלך בעלה למדינת הים שתצא מזה ומוזה" (במשנה א בפרקנו), ולאה מותרת לחזור לראובן בעלה, כמו ששינוי ברישא של משנתנו; ובא רבי יוסי לחלוק עליו, והוא סובר, שלא רחל דינן שווה לענין חזרתן לבעליהן, אלא שיש הבדל אם לאה היתה ארוסתו של ראובן או שהיתה אשתו, שאם היתה ארוסתו, שתייהן אסורות לחזור לבעליהן, לפי שאפשר לומר, תנאי היה לראובן בקידושין ולא נתקיים התנאי, ונשא ראובן את רחל אחותה כדין, היינו לאחר שגירשה משה, ולכן היא צריכה גט ממנו, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומתוך כך היא נאסרת על משה בעלה, שלא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו לאחר שנישאה ונתגרשה, וכמו שפוסל ראובן את רחל על משה מפני הגט שנתן לה, הרי הוא פוסל גם את לאה ארוסתו על עצמו, משום אחות גרושתו. אבל אם לאה היתה אשתו של ראובן, שאין לומר שמא תנאי היה בנישואין, אלא הכל יודעים שרחל אסורה היא לראובן משום אחות אשתו, כל זמן שאשתו חיה, ולא נשאה אלא בטעות, ואין קידושין תופסים בה; נמצא שאין רחל צריכה גט מראובן, ולכן מותרת היא לחזור למשה בעלה, וכמו שאין ראובן פוסל את רחל על משה בעלה, אין הוא פוסל את לאה אשתו על עצמו. וזהו שאומר רבי יוסי: כל שפוסל על ידי אחרים – שפוסל ראובן בשביל אחרים, היינו בכגון שלא לאה ארוסתו, שנמצא אוסר את רחל (אחות אשתו) על משה בעלה, כמו שבארנו לעיל, פוסל על ידי עצמו – בשביל עצמו, שאוסר ראובן גם את לאה ארוסתו על עצמו; וכל שאינו פוסל על ידי אחרים – היינו בכגון שלא לאה היתה אשתו של ראובן, שאין ראובן אוסר את רחל על בעלה, הואיל ואינה צריכה ממנו גט. אינו פוסל על ידי עצמו – אינו אוסר את לאה אשתו על עצמו.

באור משנה ה

אמרו לו: מתה אשתך – כגון שאמרו לראובן, שמתה לאה אשתו, ונשא אחותה – רחל, מאביה – שהיתה אחותה של לאה מאביה

אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה – ועדיין לא נישאה, ואחר כך בא בעלה, מתרת לחזור לו – בלא גט מהשני, שהואיל ועדיין לא עשתה איסור, לא קנסה חכמים. הלכך אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהנה – לפי שאינה צריכה גט, ולכן אין גיטו עושה כלום. את זו דרש רבי אלעזר בן מתתיהו: "ואשה גרושה מאישה" לא יקח, והרי תיבת "מאישה" מותרת, ובאה היא לדרשה: מאישה, ולא מאיש שאינו אישה – שאם קיבלה גט ממי שאינו אישה אינה נקראת גרושה; ואף כאן השני שנתקדשה לו אינו אישה, וגיטו אינו גט. הלכך לא נפסלה מן הכהונה, ואם בעלה הראשון הוא כהן, הרי היא כשרה לו.

באור משנה ד

משנתנו דנה במי שנשא אחות אשתו בטעות.

מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו: מתה אשתך – יש מפרשים, שכאן מדובר דווקא בכגון שבאו שני עדים ואמרו לו שמתה אשתו (עיי' "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"), ונשא את אחותה – של אשתו, שהרי אם אשתו מתה מותר הוא באחותה, ואחר כך באת אשתו – ונמצא שאחותה היתה אסורה עליו, מתרת אשתו, לחזור לו – שקידושי אחותה אינם קידושין, שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, הלכך אין נישואיה אלא כונות ואינם אוסרים עליו את אשתו, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יג): "ושכב איש אותה" – שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה (גמרא). הוא מתר בקרובות שניה – בקרובותיה של אחות אשתו, כגון לישא את בתה, כמו ששנו (להלן יא, א): "נושאים על האנוסה ועל המפותה", כלומר שאם אנס או פתה אשה מותר לישא את קרובותיה. ושניה מתרת בקרוביו – וכן מותרת אחות אשתו בקרוביו, כגון להינשא לבנו. ואם מתה ראשונה – ופקע איסור אחות אשה, מתר בשניה – מותר לישא את אחותה, אף על פי שכבר בא עליה באיסור. אמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו: קימת היתה – בשעה שנשאת את אחותה היתה עוד בחיים, ומתה – לאחר מכן, הולך הראשון – שהוליד ממנה בחיי אשתו, ממזר – שהרי מחייבי כריתות הוא, והאחרון אינו ממזר – והולד שהוליד ממנה לאחר שמתה אשתו, הרי הוא כשר. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו – בגמרא מבואר: כגון שראובן ומשה

ונשא אחותה מאמה; ונמצאו כלן קימות – מתר בראשונה, בשלישית, ובחמישית, ופוטרות צרותיהן; ואסור בשניה ובכרעית, ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה – מתר בשניה, ובכרעית, ופוטרות צרותיהן; ואסור בשלישית, ובחמישית, ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה.

ו בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל על ידי אחיו, והאחים פוסלין על ידו; אלא שהוא פוסל תחלה, והאחין פוסלין תחלה וסוף. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו – פסל על ידי אחיו. פאו עליה אחיו, ועשו בה מאמר, נתנו גט או חלצו – פסלו על ידו.

ז בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד – פסל על ידו. רבי שמעון אומר: לא פסל.

פירוש ברטנורא

נכריה אצל הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זו השלישית, ונשא אחותה של שלישיית זו מאביה ולא מאמה, נמצאת רביעית רחוקה מן השניה וכ"ש מן הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית: ונשא אחותה מאמה. והיא רחוקה מן השלישית וכן מן הראשונה ומן השניה, ואחר כך אמרו לו כולן קיימות: מותר בראשונה בשלישית ובחמישית. שאין קרובות זו לזו. ואף על פי שהשלישית אחות השניה, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא לראשונה שלקחה מקודם, והוא לא כאנוסה ומפוחה, ונתיא, אנס אשה מותר לישא בתה, דלא אסרה תורה אלא אחות אשה בלבד, והכיבא דלא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא. וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הרביעית, מותרת, דהואיל ותפסי קדושין בשלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישיית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: ופוטרות צרותיהן. אם מת ובה יבם ויבם אחת מהן פוטרת צרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה. ובכרעית מפני השלישית: ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הרבבים של ראשונה, ושאר הרבבים שקר היו, אסור בשלישית מפני השניה ובחמישית מפני הרביעית:

ו בן תשע שנים ויום אחד פוסל. את היבמה לאחין אם בא עליה, דביאתו ביאת. או אם נתן גט או עשה בה מאמר, שיש לו גט ויש לו מאמר, אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דבמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף, שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו, אבל בביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף. ומתניתין חסורי מחסרה והכי תנן, אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף. במה דברים אמורים, במאמר, אבל ביאה אפילו בסוף נמי פסיל, כיצד, בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו וכו':

ז פסל על ידו. דהוי ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"ש אומר לא פסל. דביאת בן תשע לר"ש ספק קניא ספק לא קניא, אי קניא קניא לגמרי ולא

משניות מבוארות – קהתי

אחת מהן פוטרת צרתה – אם מת ראובן בלא בנים ויבם אחיו את שרה או את חנה, אין השאר נפטרות מן הייבום, לפי שאלו אינן נשיו של ראובן, ואינן נופלות כלל לייבום.

באור משנה ו

משנתנו דנה ביבם שהוא בן תשע שנים ויום אחד. ואמנם מן התורה אין מעשה קטן כלום, אבל חכמים תיקנו, שתהא ביאתו של בן תשע שנים ויום אחד קונה ביבמה כמאמר של גדול, ואף מאמרו קונה בה קצת קניין.

בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל – את היבמה, על ידי אחיו – בשביל האחים, שאם בא עליה או עשה בה מאמר, היינו שקידשה בכסף או בשטר, הרי היא נאסרת על האחים, והאחים פוסלין על ידו – בשבילו; אלא שהוא – בן תשע שנים ויום אחד, פוסל תחלה – בגמרא מבואר, שאם עשה בה מאמר לפני אחיו, הוא פוסלה על האחים, אבל לא בסוף. שאם אחיו הגדול עשה בה מאמר, ואחר כך עשה בה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד, לא פסלה על אחיו, והאחין פוסלין תחלה וסוף – שאפילו קדם מאמרו של בן תשע למאמרם של אחים, מכל מקום מאמרם אוסר עליו את היבמה. במה דברים אמורים (שאין בן תשע פוסל אלא תחילה)? במאמר, אבל ביאה פוסלת אפילו בסוף (כך מתפרשת משנתנו בגמרא, בדרך של "חסורי מחסרה", כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו – אפילו לאחר שעשו בה האחים מאמר, פסל – את היבמה, על ידי אחיו – בשביל האחים, שאסרה עליהם. פאו עליה אחיו – כלומר שבא על היבמה אחד מן האחים, ועשו בה מאמר – או עשו בה מאמר, או נתנו גט או חלצו – לה, אפילו לאחר ביאתו או מאמרו של בן תשע, פסלו על ידו – אסרו את היבמה על אחיהם בן תשע שנים ויום אחד.

באור משנה ז

בן תשע שנים ויום אחד שפא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו – אסר השני את היבמה על הראשון, שביאת בן תשע עשוה חכמים

ולא מאמה; מתה – חזרו ואמרו לו: מתה רחל אשתך, ונשא אחותה – שרה, מאמה – שהיתה אחותה של רחל מאמה ולא מאביה, ונמצאת שרה נכרית אצל לאה; מתה – חזרו ואמרו לו: מתה שרה אשתך, ונשא אחותה – רבקה, מאביה – שהיתה אחותה של שרה מאביה ולא מאמה, ונמצאת רבקה נכרית אצל לאה ורחל, מתה – חזרו ואמרו לו: מתה רבקה אשתך, ונשא אחותה – חנה, מאמה – שהיתה אחותה של רבקה מאמה ולא מאביה, ונמצאת חנה נכרית אצל לאה ורחל ושרה, ונמצאו כלן קימות – שנודע לו אחר כך שכל הנשים נמצאות בחיים, היינו שכל העדויות היו עדויות שקר, מתר בראשונה, בשלישית, ובחמישית – בלאה ובשרה ובחנה, שאין קרובות זו לזו. ואף על פי ששרה היא אחות רחל, מכל מקום מותרת היא לו, שקידושי רחל לא תפסו מפני שהיא אחותה של לאה, אשתו הראשונה, ולכן דינה כמפוחה שמותר בקרובותיה; וכן חנה, אף על פי שהיא אחותה של רבקה, מכל מקום מותרת היא לו, שהואיל ותפסו קידושי בשרה, נמצאת ביאת רבקה, שהיא אחותה של שרה, בעילת זנות, ולא אסרה את חנה עליו, ופוטרות צרותיהן – שאם מת ראובן בלא בנים, ויבם אחיו אחת מאותן השלוש המותרות לו, נפטר צרותיה, היינו שאר השתיים, מן הייבום ומן החליצה; ואסור – ראובן, בשניה ובכרעית, מפני שהיא אחותה של לאה, ובכרעית – היינו ברחל, מפני שהיא אחותה של שרה. ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה – שאם מת ראובן, ויבם אחיו את רחל או את רבקה, אין האחרות נפטרות מייבום, לפי שהן אינן נשיו של ראובן, ואינן זקוקות כלל לייבום. ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה – כלומר אם העדות על מיתתה של לאה היתה אמת, ורק שאר העדויות היו עדויות שקר, ונמצא שנשא את רחל לאחר מיתת לאה, מתר בשניה – היינו ברחל, שלאחר מיתת אשתו מותר הוא באחותה, ובכרעית – היינו ברבקה, לפי שאחותה שרה דינה כמפוחה, כמו שבארנו לעיל, ופוטרות צרותיהן – אם מת ראובן בלא בנים, ויבם אחיו אחת מהן, את רחל או את רבקה, נפטרה השנייה מן הייבום; ואסור – ראובן, בשלישית – בשרה, מפני שהיא אחותה של רחל, ובחמישית – היינו בחנה, מפני שהיא אחותה של רבקה, ואין ביאת

ח בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ואחר כך בָּא על צרתה – פָּסַל על ידי עצמו. רבי שמעון אומר: לא פָּסַל. בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ומת – חולצת ולא מתבבמת. נשא אשה ומת – הרי זו פטורה. ט בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת; אם לא ידע את הראשונה משהגדיל – הראשונה חולצת ולא מתבבמת, והשנייה או חולצת או מתבבמת. רבי שמעון אומר: מִיָּבָם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה, וחולץ לשנייה. אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות.

פרק אחד עשר

א נושאין על האנוסה ועל המפתה. האונס והמפתה על הנשואה – חיב. נושא אדם אנוסת אביו, ומפתה אביו;

פירוש ברטנורא

מהניא ביאת אחיו, ואי לא קניא הוה ליה כמו שלא בעל לא הוא ולא אחיו, הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי שמעון:

ח בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו ומת חולצת ולא מתבבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין, שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול לא יצאת מידי זיקת נפילה ראשונה, וחלה עליה זיקת נפילה שניה, ותנן בפרק ד' אחים, מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: **נשא אשה**. שאינה יבמתו, ומת ולו אחים: הרי זו פטורה. דאע"ג דביאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיביא שתי שערות, אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר:

ט אם לא ידע הראשונה משהגדיל, ראשונה חולצת ולא מתבבמת. דיוקת שני יבמין עליה הואיל ולא ידעה משהגדיל לא יצאת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר מִיָּבָם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה. דלית ליה לרבי שמעון זיקת שני יבמין. והכי נמי אמרין בפרק ארבעה אחים: **וחולץ לשנייה**. דהא לאו צרות נינהו לאפטורי חדא ביבום חברתה, ויבומי תרווייהו לא, הואיל והוויא צרתה במקצת מאמר דרבנן, מחזו כשתי יבמות הבאות מבית אחד: **אחד בן תשע ואחד בן עשרים**. שניהן שוין לכל האומר למעלה, דכל כמה דלא אייתי שתי שערות קטן הוא, עד שיהיה בן ל"ה שנה, ואם הגיע לחמש ושלשים שנה ולא הביא שתי שערות אף על פי שלא נראו בו סימני סרים המפורשים למעלה, הרי זה סרים חמה:

י אא נושאין על האנוסה. לאחר שאנס או פתה אשה מותר לישא בתה או אמה או אחותה, דכתיב (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, ככולן נאמר

משניות מבוארות – קהתי

אשה אחרת, ומת – בלא בנים, אם לא ידע את הראשונה משהגדיל – שלא בא על היבמה לאחר שהגדיל, הראשונה – היבמה, חולצת ולא מתבבמת – לפי שזיקת שני ייבומים עליה, הואיל וביאת הקטן דינה כמאמר, ונמצא שעדיין לא יצאה מזיקת הייבום הראשונה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, **והשנייה או חולצת או מתבבמת** – ואף על פי ששנינו (לעיל ג, ט) בגדול שעשה מאמר ומת, שאף אשתו הגמורה חולצת ולא מתבבמת, מגזירת בעלת המאמר, מכל מקום לא גזרו בביאת קטן, שלא עשו חכמים ביאת בן תשע כמאמר בגדול לדחות את הצרה מייבום (המאירי לפי דעה אחת בגמרא). ויש מפרשים (לפי דעת אחרת בגמרא), שאמנם משנתנו חולקת על המשנה ההיא, שכן התנא של המשנה ההיא סובר, שגזרו חכמים שמא יאמרו: שתי יבמות הבאות מבית אחד מתבבמות, ולכן אף צרתה אינה מתבבמת; וכיון שעוסק התנא בגדול שנה הדין בגדול, והוא הדין לקטן; ואילו התנא של משנתנו אינו גזור משום שתי יבמות הבאות מבית אחד, ונקט התנא קטן, הואיל ועוסק בקטן, אבל הוא הדין בגדול (תוספות יום טוב). ועיין תוספות רבי עקיבא איגר). **רבי שמעון אומר: מִיָּבָם לְאִיזוֹ שִׁירְצָה** – שלדעת רבי שמעון ביאת בן תשע ספק קונה קניין גמור ספק אינה קונה כלל, ואם קונה קניין גמור, הרי הראשונה אשתו ומותרת להתייבם, ואם אינה קונה, לא היתה אשתו של הקטן מעולם, ואין עליה אלא זיקת הייבום של בעלה הראשון, **וחולץ לשנייה** – שמא ביאת בן תשע אינה קונה, ונמצא שלא קנה את הראשונה, ואין הן צרות, אלא כל אחת זקוקה לייבום מכוח אח אחר; אבל אינה מתבבמת, שמא קנאה, ואסור לייבם שתי יבמות הבאות מבית אחד. **אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות** – בין בן תשע שנים ויום אחד ובין בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות, דינם שווה לכל מה ששנינו לעיל, עד שיהא בן שלשים וחמש שנה ויום אחד, שכל זמן שלא הביא שתי שערות נידון הוא כקטן. ברם, משהגיע לשלושים וחמש שנה ויום אחד ולא הביא שתי שערות, הרי הוא גדול לכל דבריו, אלא שדינו כסרים חמה (עיין לעיל ח, ד).

באור משנה א

נושאין על האנוסה ועל המפתה – מי שאנס או פיתה את האשה, מותר לישא את קרובותיה, כגון בתה או אמה או אחותה, שלא נאסרו קרובות האשה אלא מחמת קידושין, ולא מחמת בעילת זנות. **האונס**

כמאמר של גדול, והרי זה כמאמר אחר מאמר, ששניהם תופסים בה (כמו ששנינו לעיל ה, א). **רבי שמעון אומר: לא פָּסַל** – בגמרא מבואר טעמו של רבי שמעון, שלדעתו ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, אם קונה, הרי קנאה הראשון בביאתו לגמרי, ואין ביאת אחיו כלום, ואם אינה קונה, אף השני לא קנאה, ונמצא שלא אסרה על הראשון.

באור משנה ח

בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ואחר כך בָּא על צרתה – שהניח אחיו המת שתי נשים, ובא על אחת מהן ואחר כך בא על האחרת, **פָּסַל על ידי עצמו** – אסר את שתיהן על עצמו, שכן ביאת בן תשע אינה קונה קניין גמור, אלא דינה כמאמר של גדול, והרי שנינו (לעיל ה, ד): "עשה מאמר בזו ומאמר בזו, צריכות שני גיטין וחליצה", שיש מאמר אחר מאמר; ואסור לקיים את שתיהן, שנאמר (דברים כה, ט): "אשר לא יבנה את בית אחיו" – בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים (לעיל ד, יא). **רבי שמעון אומר: לא פָּסַל** – לא אסר על עצמו את יבמתו שייבם תחילה, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת, שלדעת רבי שמעון ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, ואם קונה, הרי כבר קנה את הראשונה בביאתו, ואין ביאת השנייה כלום, שאין ביאה אחר ביאה, ואם אינה קונה, הריהו כאילו לא בעל לא זו ולא זו, הלכך מותר לקיים את הראשונה; אבל שנייה לא יקיים, שמא קנה ראשונה. ואין הלכה כרבי שמעון. **בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ומת** – ויש שם אח שלישי, חולצת ולא מתבבמת – שהואיל וביאת בן תשע דינה כמאמר, נמצא שלא יצאה עדיין מזיקת הייבום של בעלה, ובביאתו של אחיו בן תשע ניתוספה עליה גם זיקתו, והרי עכשיו עליה זיקת שני ייבומים, וכתוב (דברים כה, ה): "ומת אחד מהם... יבמה יבוא עליה" – מי שעליה זיקת ייבום אחד, ולא שעליה זיקת שני ייבומים (כמו שבארנו לעיל ג, ט), הלכך חולצת ולא מתבבמת. **נשא אשה ומת** – אם בן תשע שנים ויום אחד נשא אשה, ומת בלא בנים, **הרי זו פטורה** – מן החליצה ומן הייבום, שאין קידושי קטן קידושין. ברם, ביבמה תיקנו חכמים שתהא ביאתו קונה כמאמר, הואיל והיא זקוקה לו מכוח נישואי אחיו המת.

באור משנה ט

בן תשע שנים ויום אחד שָׁבָא על יבמתו, ומשהגדיל נשא

אָנוֹסֶת בְּנוֹ, וּמִפֶּתֶת בְּנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּאֲנוּסֶת אָבִיו וּמִפֶּתֶת אָבִיו.
בַּהֲגִיזָתָהּ שְׁנֵתִינָהּ בְּנִיָּה עִמָּה – לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מֵיבָמִין, אֶפְלוּ הוֹרְתוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן שְׁלֹא בִקְדָּשָׁה וְלִדְתוֹ בִּקְדָּשָׁה, וְהִשְׁנִי
הוֹרְתוֹ וְלִדְתוֹ בִּקְדָּשָׁה. וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ בְּנֵיהָ עִמָּה.

פירוש ברטנורא

שכיבה וכאן נאמרה לקיחה לומר לך דרך לקיחה אסרה תורה: **רבי יהודה אוסר**. דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו, כנף שראה אביו לא יגלה, ואין הלכה כרבי יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה לישא בתה או אחותה או אמה או אחת מקרובותיה, מפני שהיא מצויה אצלם תמיד ואתו לידי הרגל עבירה. ואם עבר ונשא אחת מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו. ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה, מיירי לאחר מיתת האנוסה והמפותה, דהשתא ליכא למיחש שמא לאחר שישא בתה יונה עם הראשונה:

ב לא חולצין. דאחיה מן האב בעינן, וגרים אין להם שאר מן האב:

ג שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערבו: **ארבעה חולצין לאחת**. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולץ לאחת מהן, דכל אחת

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

הַגִּיזָתָהּ שְׁנֵתִינָהּ בְּנִיָּה עִמָּה – ולאחר שנתגיירו נשאו נשים, ומת אחד מהם בלא בנים, **לא חולצין ולא מיבמין** – שאין ייבום אלא באחים מן האב, וגרים אין להם אחווה מן האב; ויש מעירים, שמדובר כאן בגרים שהורתם ולידתם שלא בקדושה, ונמצא שאין להם אחווה כלל, אף לא מן האם, וכזרים הם זה לזה ("מלאכת שלמה"): **אֶפְלוּ הוֹרְתוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן שְׁלֹא בִקְדָּשָׁה וְלִדְתוֹ בִּקְדָּשָׁה, וְהִשְׁנִי הוֹרְתוֹ וְלִדְתוֹ בִּקְדָּשָׁה** – כלומר אפילו נולדו לה שני בניה בקדושה, היינו לאחר שנתגיירה, והשני אף הורתו היתה בקדושה, שנתעברה בו לאחר שנתגיירה, מכל מקום הואיל והראשון הורתו היתה שלא בקדושה, לפני שנתגיירה, אין ביניהם אחווה מן האב, ואין בהם דין ייבום. **וְכֵן שִׁפְחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ בְּנֵיהָ עִמָּה** – אין להם אחווה מן האב, ואין חולצים ואין מייבמים.

והמפתה על הנשואה – מי שאנס או פיתה את קרובות אשתו הנשואה לו בקידושין, **חֵב** – בעונש האמור בהן, כגון אם אנס את בתה של אשתו חייב מיתת בית דין (שריפה), ואם אנס את אחות אשתו, חייב כרת. **נושא אדם אנוסת אביו, ומפתת אביו** – שלא אסרה תורה אלא אשת אביו, כמו שכתוב (ויקרא יח, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה", וזו אינה אשתו; וכן נושא אדם אנוסת בן, ומפתת בן – שלא אסרה תורה אלא אשת בנו הנשואה לו בקידושין, כמו שכתוב (שם שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא", וזו אינה אשתו. **רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפתת אביו** – שנאמר (דברים כג, א): "לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו", ודורש רבי יהודה: כנף שראה אביו לא יגלה, והיינו אנוסתו ומפותתו. ותנא קמא דורש פסוק זה בשומרת יבם של אביו. והלכה כתנא קמא.

בגמרא מבואר, שמה ששנינו ברישא: "נושאין על האנוסה ועל המפותה", שמשמע אפילו לכתחילה, היינו לאחר מיתת האנוסה והמפותה, אבל בחייה אסרו חכמים לישא את קרובותיה, מפני שהאנוסה או המפותה רגילה לבוא לקרובותיה לבקר אותן, ומתוך שלבו גס בה יש חשש שמא יבוא לידי עבירה.

המשך ביאור למסכת נדה ליום ראשון עמ' א

מקשה הגמרא: **הִיב עֵבֶד הָבִי** – כיצד עשה כן רב יהודה, והתניא, **רבי אליעזר אוסר, כל האוחז באמתו ומשתין כאלו מכיא מבויל לעולם**.

מתרצת הגמרא: **אמר אביי, עשאו** – דימה שמואל מעשה זה כדן **בולשת** האמור לענין יין נסך, דתנן (ע"ז ע), **בולשת** – גייס של חיילים נכרים שנקנס לעיר, אם נכנס בשעת שלום, כלומר, שאין זה גייס של מלכות אחרת, אלא של מלכות מדינה זו, ואין הם בפחד מלחמה, כל חביות יין שנמצאו פתוחות אסורות בהנאה, שחוששים שניסכום החיילים לעבודה זרה, אבל הנמצאות פתומות, מותרות, שאילו פתוחים וניסכום לא היו טורחים לשוב ולסתמם. אמנם אם נכנס הגייס לעיר בשעת מלחמה, והיינו חיל מלכות אחרת הבאים להלחם, אלו ואלו – בין חביות פתוחות ובין סתומות מותרות, לפי שאין להן פנאי לנסך היין, מחמת בהלת המלחמה. מסיימת הגמרא: **אלמא דבין דבעיתי לא אתי לנסוכי** – מוכח שם שמחמת בהלתם אין לבם פנוי לנסך היין. **הא נמי בין דבעיתי לא אתי להרהורי** – כמו כן כאן, כיון שבהול הוא אין לבו פנוי לבא להרהור מחמת אחיות אמתו.

שואלת הגמרא: **והא מאי ביעתותא איבא** – איזו בהלה היתה לו לרב יהודה.

הגמרא מבארת בכמה דרכים: **איבעית אימא שהיתה ביעתותא**

דליליא ודאיבא – בהלת חשש נפילה מהגג מחמת חשכת הלילה. **ואיבעית אימא ביעתותא דרביה** – בהלה ופחד מיראת רבו (שמואל) העומד על גביו. **ואיבעית אימא, ביעתותא דשכינה** – השורה בבית הכנסת. **ואיבעית אימא, אימתא דמריה עליה** – אימת אדונו (הקב"ה) עליו, דקרי שמואל עליה – שקרא שמואל על רב יהודה, אין זה יולד אשה, כלומר, כל כך יראת שמים עליו, שכמלאך הוא ולא כאדם הנולד מאשה. **תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, נשוי הנה** – היה רב יהודה, דאמר רב נחמן, אם היה נשוי מותר לאחוז באמתו כשמשותין, שכיון שפת בסלו (שיכול לבעול אשתו) אין בא לידי הרהור. **תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, שמואל לא הורה לרב יהודה לאחוז באמתו, אלא כי הא אורי ליה** – כהוראה זו הורה לו, דתני אבא בר ריה דרבי בנימין בר חייא, אף שאסור לאחוז באמה ולהשתין, אבל מסייע (להגביה האמה) בפניצים – על ידי הגבהת הביצים מלמטה. **תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, כי הא אורי ליה שמואל לרב יהודה, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, נביל יש לו לאיסור אחיזה באמה, מעטרה ו-שפה המקיפה את ראש הגיד וגבוהה ממנו במקצת ולמטה לצד הארץ, מותר לאחוז, שאין בא בכך לידי חימום,**

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף לז עמ' א: למדנו במשנה שהכהן גדול פותח וידויו ב'אנא השם'. ומבאר הברייתא: **ומנין** שאומר בלשון '**אנא**'. **נאמר כאן** בידיו הפר לשון **כפרה**, ו**נאמר להלן** בידיו משה **בחורב** על חטא העגל לשון **כפרה**, **מה להלן** התוודה משה בלשון '**אנא**', שנאמר (שמות לב לא) '**אנא חטא העם הזה**', **אף כאן** כהן גדול מתוודה ב**אנא**.

ומנין שמתוודה בשם, ואומר 'אנא השם'. **נאמר כאן** לשון **כפרה**, ו**נאמרה** ב**עגלה ערופה** לשון **כפרה**, **מה להלן** בעגלה ערופה הכהנים מתוודים בהזכרת השם, שנאמר (דברים כא ח) '**כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'**', **אף כאן** כהן גדול מתוודה בשם.

מקשה הגמרא: **אמר אביי**, בשלמא משה שהתוודה **בחורב**, **מעגלה ערופה לא יליף** - לא למד להתוודות בשם, ד**מאי דהוה הוה** - בשעה שנאמרה פרשת עגלה ערופה הוא כבר התוודה, ואי אפשר לחזור להתוודות אחר שנאמרה. **אלא** קשה, שידיו הכהנים **בעגלה ערופה תיליף** [-תלמד] **מחורב**, והכהנים יתוודו ב'אנא'. **וכי תימא ה'כי נמי** - שאכן לומדים עגלה ערופה מחורב שהכהנים מתוודים באנא, ו**התנן** במעשה עגלה ערופה, **הכהנים אומרים פפר לעמך ישראל**, ואילו **באנא לא קא אמר** - לא הזכירו שאומרים אנא. **קשיא**.

שנינו במשנה: ששמעו הזכרת השם, **והן עוזין אחריו** 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. **תניא, רבי אומר**, נאמר (דברים לב ג) '**כי שם ה' אקרא ה'בו גדל לאלהינו**', ופירושו, שאמר להם משה לישראל, **בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא, אתם** [-ישראל] '**ה'בו גדל** לאלהינו' ותברכוהו, ומכאן שעונים 'ברוך שם' אחר הזכרת השם. **חנניה בן אחי רבי יהושע אומר**, נלמד מ'זכר צדיק לברכה' (משלי י ז), שאמר להם נביא לישראל, **בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים** [-הקב"ה], **אתם** [-ישראל] **תנו ברכה**.

מונבז המלך היה עושה כל ידות הפלים של יום הכפורים של זהב. הילני אמו של מונבז **עשתה גברשת** [-מנורה] **של זהב** לתלותה מעל פתח ההיכל. **ואף היא** [-הילני] **עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה**, כדי שיכתבו ממנה את פרשת סוטה להטיל למים המרים לבדוק את הסוטה, ולא יצטרכו להוציא ספר תורה לכך. **נקנור, נעשו נסים לדלתותיו** שהביא למקדש. **והיו מזכירין אותן** [-את אלו שהוזכרו] **לשבח** על תרומתם למקדש.

מביאה הגמרא: **אמר רב יהודה, המהלך לימין רבו הרי זה בור** - אפילו בדרך ארץ אינו בקי. מקשה הגמרא: **תנן** במשנתנו, **הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו**. הרי שהיה הסגן בימין הכהן הגדול, שלא כרב יהודה. **ועוד** קשה, **דתניא** (דרך ארץ פ"ד), **שלושה שהיו מהלכין בדרך, ילכו בסדר הזה, הרב באמצע**,

התלמיד הגדול בימינו והקטן משמאלו. **וכן מצינו בשלושה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם** לבקרו בשלישי למילתו, שניצבו עליו בסדר הזה, **מיכאל באמצע, גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו**. מתרצת הגמרא: **תרגומא** [-פירש] **רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא** את המשנה והברייתא, שלא עמדו שוה לרבה אלא מאחוריו זה מימין וזה משמאל, **כדי שיתפסה בו רבו מאחוריו**. מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש שעמדו מאחוריו, ו**התניא, המהלך כנגד רבו הרי זה בור**, והמהלך אחורי **רבו הרי זה מגסי הרוח**. מתרצת הגמרא: הפירוש הוא, **דמצדד אצדודי**, כלומר שעומד באלכסון שיתכסה רבו במקצת, ולא עומד מאחוריו או מצדדיו ממש.

ומנין שבאנא. יהא וידיו זה: **נאמר כפרה בחורב**. במעשה עגל (שמות לב) אולי אכפרה בעד חטאתכם: **מה להלן באנא**. אנא חטא העם הזה וגו': **ומנין שכשם**. אנא ה': **בעגלה ערופה**. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא): הכי גרסינן בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה כו': **נברשתא**. מנורה ודומה לו בספר (דניאל ה) לקבל נברשתא דדהבא במעשה בלשאצר: **שפרשת סוטה כתובה עליה**. ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: **נקנור נעשו נסים לדלתותיו**. שם האיש נקנור ונס שלו מפורש בגמרא: **נמ' מרקאמר לצפון המזבח**. שהוצרך למושכו מכנגד המזבח ולצפון: **הרי זה בור**. אפי' בדרך ארץ אינו בקי: **ג' שהיו מהלכין בדרך**. לא ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה נצבים עליו מכלל שבשורה אחת הוו קיימי זה אצל זה דאי זה אחר זה קיימי אין זה נצבים עליו אלא ראשון: **כרי שיתכסה בו רבו**. הא דקתני מימינו לא שילך אצלו אלא מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לצד שמאל אצל גדול ושניהם אחורי הרב ממש: **ה"ג** והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגסי הרוח: **דמצדד אצדודי**. לא אצל ממש ולא אחורי ממש אלא שיכסה בו רבו מקצת צד רבו:

פרק שני – כל היר

משנה

לעיל (יא). שנינו שאף אשה שיש לה וסת קבוע חייבת לבדוק עצמה בזמנים מסוימים. משנתנו תבאר שהמוסיפה לבדוק עצמה תדיר, משובחת, מה שאין כן באיש. כל היר המרבה לבדוק, בנשים, יד אשה הבודקת עצמה תדיר שמא ראתה, משובחת, שכן נמנעת מספק טומאה, ומונעת בעלה מלהכשל בבעילת נדה. ובאנשים, כלומר, יד איש הבודקת תדיר באברו לברר אם ראה קרי, תקצין, שעל ידי משמושו באברו מתחמם ומוציא זרע לבטלה.

גמרא

שואלת הגמרא: מאי שנא יד נשים, שהמרבה לבדוק משובחת, ומאי שנא יד אנשים שתקצין. משיבה הגמרא: נשים, דלאו בנות הרגשה נינהו – שאינן בנות הרגשה, כלומר, על ידי משמוש באותו מקום אינן מתחממות, ואינן באות להשחתת זרע, משופחות, מה שאין כן אנשים, דבני הרגשה נינהו, יד הבודקת תקצין. מקשה הגמרא: אי הכי – אם הטעם שתקצין הוא מפני שנכשלים בהשחתת זרע, מאי איריא – מדוע נקט התנא דווקא יד המרבה לבדוק תקצין, והלא כי לא מרבה נמי – גם יש לה להקצין. מתרצת הגמרא: כי קתני 'יד המרבה' דווקא אנשים – על יד נשים נאמר, שכל שמרבה כך משובחת, אבל מה ששנינו ש'באנשים תקצין', היינו אף אם עושה כן פעם אחת.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת אופנים שגם בדיקה באנשים משובחת: תנא, במה דברים אמורים שיד הבודקת באנשים תקצין, כשבודק לענין אם יצאה ממנו שכבת זרע ונעשה בעל קרי, אבל אם בודק עצמו לענין זוב – שחושש שיצאה ממנו זיבה, ורוצה לבדוק האם באמת זיבה היא כדי למנות מספר ראיותיו, אף הוא משובח בנשים. היתר נוסף: ואפילו כשבודק לענין שכבת זרע, אם בא לבדוק בצירור – באבן קטנה, או בחרס, בודק, שמשמוש בדבר קשה אינו מחמם.

בברייתא שנינו שעל ידי צרור או חרס יכול האיש לבדוק. מקשה הגמרא: ובמטלית לא יבדוק, והתניא, בודק איש עצמו במטלית, ובכל דבר שרופה. מתרצת הגמרא: בראמר אביי במקום אחר ויובא בסמוך שמדובר במטלית עבה, הקא נמי בברייתא שהתירה לבדוק במטלית, היינו במטלית עבה שקשה ואינה מחממת, ודומה לחרס או צרור, אבל ברכה אסור.

מבררת הגמרא: והיקא איתמר דאביי – והיכן נאמרו דברי אביי האמורים. משיבה הגמרא: אהא דתנן (להלן מ). היה הטהור אוכל בתרומה, ובעודה בפיו הרגיש שגודעו איכריו – שנעקרה שכבת זרע מגופו, אוהו באמתו ומונע שלא יצא הזרע מגופו, ובולע את התרומה. ותמחו בני הישיבה, אוהו באמתו, בתמיה, והתניא, רבי אליעזר אומר, כל האוחז באמתו ומשתין, כאילו מביא מבול לעולם, שעלול לגרום להשחתת זרע. אמר אביי, כוונת המשנה שאוחז במטלית עבה שקשה ואינה מחממת.

תירוצי אחר: רבא אמר, אפילו תיקא שאוחז במטלית רכה לא קשה, שביין דעקר שכבת זרע מגופו, עקר, ואף שמתחמם על ידי אחיזתו באמה לא יוסיף להוציא זרע.

מבארת הגמרא: ואביי לא התיר אלא במטלית עבה דחייש דלקא אתי לאוסופי – חושש שמא על ידי החימום יבא להוצאת זרע נוסף. ורבא לא חייש דלקא אתי לאוסופי.

הגמרא מקשה על רבא: ולא – וכי אין החימום בעת יציאת הזרע גורם לזרע נוסף שיצא, והתניא, הא ו–משמוש האבר וחיימומו למה זה דומה, לנותן אצבע בעין, שכל זמן שאצבע בעין, עין פרמעת וחוזרת ופרמעת, וכמו כן כל זמן שמחמם את אברו חוזר ומוציא זרע.

מתרצת הגמרא: ורבא סבר, כל אחמומי וחדר אחמומי בשעתיה לא שכיח – כל שהתחמם כבר ויצא ממנו זרע בהרגשת זעזוע

אברים, לא מצוי שיתחמם מיד שוב ויצא ממנו זרע נוסף. ומה שדימיתה הברייתא להכנסת אצבע לעין, היינו רק באופן שלא נעקר ממנו בתחילה כל הזרע על ידי הרגשת זעזוע אברים, אלא יוצא ממנו מעט מעט על ידי משמוש האבר, ואז כל משמוש מוסיף יציאה נוספת של זרע.

גופא – נשוב לברייתא שהובאה לעיל, רבי אליעזר אומר, כל האוחז באמה ומשתין, כאילו מביא מבול לעולם. אמרו לו חכמים לרבי אליעזר, והלא אם אין מגביה אברו שישתין למרחוק, נצוצות –טיפות מי רגלים נתון על רגליו, ונראה לבני אדם כפרות שפכה – כמי שנכרת אברו ואינו מוליד, שאין מי רגליו יוצאים בקילוח אלא שותתים, וניתנים טיפות על רגליו, ונמצא זה שאין אוחז באברו מוציא לעו על בניו שהן ממורים, שחושבים אותו לכרות שפכה, ואומרים בודאי אשתו זינתה תחתיו וכך הולידה בניה. אמר להן רבי אליעזר, מוטב שיצא לעו על בניו שהן ממורים, ואל יעשה עצמו רשע שעשה אחת לפני המקום על ידי שישחית זרעו.

נוסח אחר בתשובת רבי אליעזר: תניא אידך, אמר להן רבי אליעזר לחכמים, אפשר שיעמוד אדם בשפת מקום גבוה וישתין למקום נמוך למטה מרגליו, ואז אין ניצוצות ניתנים עליו. או וישתין בעפר תיחוח שנבלעים בו המי רגלים ואין ניתנים, ואל יעשה עצמו רשע שעשה אחת לפני המקום על ידי אחיזתו באבר.

מבררת הגמרא: הו – איזו תשובה אמר להו רבי אליעזר ברישא – בתחילה, אילימא קמיינתא אמר להו ברישא – אם נאמר שאת התשובה האמורה בברייתא הראשונה 'מוטב שיצא' וכו' אמר תחילה, קשה, בדר דאמר להו איסורא – לאחר שאמר להם שאסור בשום אופן לאחוז באמתו, ואף אם אין לו תקנה שלא יפלו עליו ניצוצות, תדר אמר להו תקנתא – שוב אמר להם שיש תקנה להשתין במקום גבוה או על עפר תיחוח, ומשמע שכשאינו יכול לנהוג כן מותר לאחוז באמתו כדי שלא להוציא לעו על בניו. והלא נמצאו דבריו סותרים. מסיקה הגמרא: אלא הא אמר להו ברישא – בתחילה אמר להם שאסור לאחוז באמתו מחשש ניצוצות, כיון שיש תקנה על ידי שיעמוד במקום גבוה, או שישתין על עפר תיחוח. ואמר ליה חכמים, אין לו מקום גבוה ועפר תיחוח מאי – מה יעשה. אמר להן רבי אליעזר מוטב שיצא לעו על בניו, ואל יעשה עצמו רשע שעשה אחת לפני המקום.

שואלת הגמרא: וכל כך למה – מדוע החמיר רבי אליעזר כל כך שלא לאחוז באמה, אף שעלול לבא להוצאת לעו על בניו. משיבה הגמרא: מפני שמוציא – שעלול להוציא שכבת זרע לבטלה, ועון זה חמור, דאמר רבי יוחנן, כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה, שנאמר לגבי אונן בנו של יהודה שהשחית זרעו (בראשית לח י) 'וירע בעיני ה' (את) אשר עשה, וימת גם אותו', הרי שענשו במיתה.

מאמרים נוספים בחומרת האיסור: רבי יצחק ורבי אמי אמרי, המשחית זרעו כאילו שופך דמים, שנאמר בנבואה על הרשעים (ישעיה נז ה) 'הנהמים באלים תחת כל עין רענן ו–אלו המתחממים במדורות גדולות העשויות מעצי אילנות, כלומר אנשים המתענגים בהנאות העולם, שוחטי הילדים בנחלים תחת סעיפי הפלעים, אל תקרי 'שוחטי הילדים' אלא 'סוחטי הילדים', והיינו שסוחטים מגופם זרע שראוי להיות ממנו ילדים, ונכתב 'שוחטי הילדים' ב'ש' לדרוש שהרי זו כשחטת הילדים.

רב אסי אמר, המשחית זרעו כאילו עובר עבירה פזיזים, בתיב הקא לענין סוחטי הילדים (שם) 'תחת כל עין רענן' וכתוב התם בעבודה זרה (דברים יב ב) 'על ההרים הרמים ותחת כל עין רענן'. הגמרא מביאה מעשה בענין אחיזה באמה להשתין, ודנה באופני ההיתר: רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאינרא דבי כנישתא דשה ויתיב בנהרדעא – היו עומדים על גג בית הכנסת של מקום הנקרא 'ש' ויתיב' שהיה בתחום עיר נהרדעא, אמר ליה רב יהודה לשמואל, צריך אני להשתין. אמר ליה שמואל, שנינא – מחודה, אחוז באמתך וישתין שיפלו מי רגליך לחוץ, ולא על גג בית הכנסת.

משנה כל היר המרבה לבדוק - שבדוקת תמיד שמא ראתה. בנשים משוכחת - שמתוך כך לא אתי ליד ספק טומאה, ובעלה לא אתי לידי איסורא. ובאנשים - שבודק עצמו תדיר באמתו שמא יצא ממנו קרי. תקצין - שמתחכם ומרגיש כשמשמש באמה, ומוציא שכבת זרע לבטלה. גמרא - שמודעוץ אבריו כשמתחכם, ורואה קרי.

אנשים - "משוכחת" דקתני קאי "מרבה", אבל א"תקצין" רבאנשים - אפילו חרא זימנא. לענין זבה - שיצא זוב ממנו, וררצה לבדוק כדי למנות ראיותיה; שתי - לטומאה, ושלש - לקרבן. זוב דומה למי בצק של שעורים, ובא מבשר המת. ושכבת זרע בא מבשר החי, וקשורה כלובן ביצה שאינה מותרת. בצרור - דבר קשה, אינו מחמם. במסלית עבה - קשה היא, ואינה מחממת. שנודעוץ אבריו - שנעקר זרע מגופו. אוהו באמה - שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו. דתנן לקמן בפרק "רצא דופן" (מא): הוב ובעל קרי אין מטמאן עד שתצא טומאתן לחוץ. כאילו מביא מכול - שעבירה זו היתה בידם. דכתיב (בראשית ו'): "כי השחית כל בשר", ואמרו: ברותחין קלקלו. כיון דעקר עקר - ומשום חמם להשחית לא נפיק מיד. לא שכיב - וכי קתני "למה זה דומה" דתחילתו לא יצא אלא על ידי משמוש האבר, שאינו נעקר יחד, אלא כשהוא משמש וצא מעט מהולך. אבל הזכא דיצא מהרגשה ונעקר כולו כאחד, תו לא מוסיף. ניצוצות ניתוין - שאינו אוהו, ואינו מטיל למרחוק. ברות שכבה - סריס אין מימי רגליו עושים כיפה. איסורא - אסור לאחוז, ואפילו אי אפשר לו בענין אחר, אף על פי שמוציא לעו, כדקתני: מוטב שיציא לעו כו'. תקנתא - ישתן על גבי עפר תיחוח, דמשמע דאי ליכא הני יאחז באמה. הנתינים באלים - שמתחממים בעצי אילנות במדורות גדולים, כלומר, בעלי הנאות. באלים - כמו (שם לה): "תחת האלה". דשף ותיב - שם מקום המובלע במלכות נהרית. מפי מורי חזקו. אחוז באמה - שלא יפלו מים על הגג. עשאוהו - להא דרב יהודה. כבולשת - "בולשת" - חיל שמתפשט ובוזק. כדמיתרגמין (שם לא) "ויחפש": "ובלש". דליליא - ומתירא שמא יפול. דרביה - שמואל. דשכינה - שורה בבית הכנסת. אימתא דמריה - הקדוש ברוך הוא, ואפילו במקום אחר נמי שרי לדידיה. עטרה = שפה גבוהה המקפת את ראש הגיד מעטרה

בעיני ה' (את) אשר עשה וימת גם אתו. רבי יצחק ורבי אמי אמרי: כאילו שופך דמים, שנאמר: "הנחמים פאלים תחת כל עץ רענן שחטי הילדים בנחלים תחת סעפי הפלעים", אל תקרי "שוחטי" אלא "סוחטי". רב אסי אמר: כאילו עובד עבודה זרה, כתיב הקא "תחת כל עץ רענן" וכתבי הקם "על ההרים הרמים ותחת כל עץ רענן". רב יהודה ושמאלא הוו קיימי אאיגרא דבי בנישאתא דשף ותיב בנהרדעא. אמר ליה רב יהודה לשמואל: צריך אני להשתין. אמר ליה: שיננא, אחוז באמך ויהשתן לחוץ. היכי עביד הכי? והתניא, רבי אליעזר אומר: כל האוחז באמתו ומשתין - כאילו מביא מכול לעולם! - אמר אביי: עשאו כבולשת. דתנן: כבולשת שנכנס לעיר. בשעת שלום, חביות פתוחות - אסורות, סתומות - מותרות. בשעת מלחמה - אלו ואלו מותרות, לפי שאין להן פנאי לנפח. אלא: דכיון דבעיתי - לא אתי לנפוכי, הקא נמי - פיון דבעיתי לא אתי להרהורי. והקא מאי בעיתותא איכא? איבעית אימא: ביעיתותא דליליא ודאיגרא. ואיבעית אימא: ביעיתותא דרביה. ואיבעית אימא: ביעיתותא דשכינה. ואיבעית אימא: אימתא דמריה עליה, דקרי שמואל עליה: אין זה ילוד אשה. ואיבעית אימא: נשוי הוה, דאמר רב נחמן: אם היה נשוי - מותר. ואיבעית אימא: כי הא אורי ליה, דתני אבא בריה דרבי בנימין בר חייא: אבל מסייע בביצים מלמטה. ואיבעית אימא: כי הא אורי ליה, דאמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: גבול יש לו, מעטרה ולמטה - מותר,

כל היר. באנשים תקצין - ואם צריך לבדוק, יבדוק בצרור או בחסר, כדאמר בגמרא. ואם תאמר: הא לקמן אמר דלמטה מעטרה מותר, והיינו כפי האמה, ושם הוא בודק עצמו ויש לומר: דגם למעלה לצד הגוף צריך לבדוק, שמא הלך שם טפת קרי. אי נמי: אפילו מעטרה ולמטה לא שרי, אלא להשתין משום ניצוצות או משום בית הכנסת, אבל כדי לבדוק עצמו - לא.

[נשים] - דלאו בנות הרגשה ניהו. לרבינו תם דמפרש (יבמות יב). "שלש נשים משמשות במוך" - היינו: צריכות, ושאר נשים מותרות משום ודלאו מפקדא אפריה ורביה, יש לומר: כיון דלאו בנות איסור הרגשה ניהו, אפילו הוו מרגישות. לפירוש רבינו תם קשה לרבי יוחנן כן ברוקא, דתניא (שם סה): על שנייה נאמר "פרו ורבו" ועוד: נדו נמי דלא מפקדו אפריה ורביה, להשחית זרע וקשור לאיש לכל עונשין שבתורה ויש לומר: דהיינו טעמא, שהנשים לעולם מוריעות בפנים, ושם הוא דרך להזרע, אבל אנשים מוריעים בחוץ, ואין דרך להזרע שם. גליון. אוהו ודחתיא רבי אליעזר אומר כו' - ואם תאמר: לימא הא דקאמר "אחוז ובולע" היינו למטה מעטרה, דשרי ויש לומר: אם ניח הזרע לבא עד פי האמה, שוב לא יוכל לעכב. אי נמי: כיון שאוחז באמה בדוחק שלא יצא זרע, יש להזהר אפילו למטה מעטרה. ואם תאמר: ומא פריך מרבי אליעזר, והלא רבנן פליגי עליה ושרו וכן לקמן מאי פריך אדרב יהודה מרבי אליעזר? ויש לומר: דרבנן לא שרו אלא בבשתין משום לעו ממורת, אבל לצורך דבר אחר - אסרי. ורב יהודה נמי היה עומד במקום גבוה, דליכא ניצוצות, ולא היה אוהו מביא מכול לעולם. פיל מ רגלי מוטב הכותל, ובהא לא שרו רבנן. אי נמי: לסוף חדוד חכמים לדברי רבי אליעזר, מדאמר בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מא): אין מי רגלים כלין אלא בישיבה או בעפר תיחוח או במקום גבוה, והיינו כרבי אליעזר. אבל אחוז באמה לא קאמר, אף על גב דמסתמא כמו כן כלין. ולקמן בפירקין (טז): שלש שנאית, וחשיב "אחוז באמה ומשתין", ולא הזכיר שם רבי אליעזר. והלא ניצוצות ניתוין - ואם תאמר: וישפוש בידו, כדאמרין בפרק "אמר להם המונה" (יומא לא), דמצוה לשפשוף ויש לומר: דכשאין אחוז איכא רוב ניצוצות, ולא סגי בשפשוף. אבל באחוז ליכא אלא מעט, וסגי בשפשוף. דאי הוה סגי בשפשוף אף כשאינו אחוז, גם רבנן לא הוו שרי. ויעמוד במקום גבוה - ואפילו בקרקע קשה. והא דאמר בפרק "מומין אל" (בכורות מד): לא ישתן לא על גבי מקום קשה ולא על גבי כלי, דאמר רב. הני מודרי דבבל מזהירי מלא לעץ עיטס? ויש לומר: דהתם מיייר סמוך לפרת, שהיא גבוה מכל הנהרות, כדאמרין (בכורות נה): כל הנהרות למטה משלש נהרות, ושלש נהרות למטה מפרת, ומפרת שהוא גבוה מכולם יורד לעץ עיטס שהוא גבוה, כדאמרין (ובחים נד): סבור למבניה בעץ עיטס, דמדלי טפי. אבל רחוק מפרת, או אפילו לתוך שאר נהרות - שרי. אם היה נשוי מותר - ובפרק "כל כתבי" (שבת קיח), דקאמר דקרי ליה לרבי "רבינו הקדוש" - שלא תניח ידו למטה מאבנטו, היינו רבותא: שהיה נשוי, והיה מחמיר על עצמו.

המקשה עצמו לדעת יתא בנדי - אינו מנודה מעצמו, אלא כלומר: חייבים לנדותו. כדאמרין בפרק קמא דקדושין (כחב): עד היכן הוא גלגול שבעה? עד שיאמר "השבע לי שאק עברי אתה". והוא שמותי משמותי ליה: דתניא: הקורא לחברו "עבר" - יתא בנדי. משמע ד"הא בנדי" היינו: דמשמתין ליה.

בין ביד בין ברגל - היינו: דמשפשו מילתו ביד או ברגל. **קשים** גרים לישראל - כספחת - מה שמקשה רש"י דלא חשיב בסוטה ערבות דערב רב, יש לומר: לפי שלא ידע חשבונו. מידו במכילתא אמר דערב רב היו כפלים כיוצא מצרים. ורבינו יצחק מפרש: דלפיכך קשים, משמטעים בישראל. ואמר בפרק "עשרה יחסין" (קדושין עב): אין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל. וכן נראה, דהתם על ההיא מילתא מייתי דרבי חלב. וועיין עוד תוספות יבמות מזב. ותוספות קדושין עב. דיבור המתחיל "קשים".

עד שיכלו כל הנשמות שבגוף - ויתא דאמר (שבת קיחב): אילמלי שמרו ישראל שתי שבתות - מיד היו נגאלים! ויש לומר: דהרבה היו יולדות בכרס אחד.

דינא תנן - ובשבת (קחב) דאמרין: "יד לפה - תקצץ", אינו לא דינא ולא לטווא, אלא כלומר: טוב לו לקץ ידו קודם שיגיע למקומות הללו, משום בת מלך. **אלמא** דינא תנן - השתא סבור דתקצץ ממש, והיינו דקאמר "כריסו נבקעת", ומשני: יסיר הקוצץ - תבקע כריסו. וקשה: דמאי סלקא דעתך מעיקרא. דהא בהדיא קתני "והלא כריסו נבקעת" אחר "ישב לו קרץ"? ומיהו בתוספתא גריס "והלא כריסו נבקעת" ברישא, והשתא אתי שפיר. ומכל מקום משני: דהכי קאמר, אם אסור לעולם ליגע, פעמים שכריסו נבקעת, כגון אם ישב לו קרץ. הכי קאמר, תקצץ ידו על טבורו, פירושו: על שנגע על טבורו, ולעולם לטווא הוא. ודא קתני "כריסו נבקעת" לא קאי "אתקצץ" אלא על "ישב לו קרץ", דאם לא יסיר הקוצץ תבקע כריסו וקשה דמאי ס"ד מעיקרא דהא בהדיא קתני והלא כריסו נבקעת אחר ישב לו קרץ ומיהו בתוספתא גריס והלא כריסו נבקעת ברישא והשתא אתי שפיר ומ"מ משני דה"ק אם אסור לעולם ליגע פעמים שכריסו נבקעת כגון אם יש לו קרץ:

ורוכבי

מעטרה ולמעלה - אסור. **אמר רב: המקשה עצמו לדעת - יהא בנדי** - ולימא "אסור"! - דקמרי יצר הרע אנפשיה. **ורבי אמי אמר: נקרא "עבריין", שקד אופנתו של יצר הרע, היום אומר לו: "עשה כד", ולמחר אומר לו: "עשה כד", ולמחר אומר לו: "לך עבוד עבודה זרה", והולך ועובר. איכא דאמרי, אמר רבי אמי: כל המביא עצמו לידי הרהור - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. פתיב הכא: "וירע בעיני ה'", וכתבי התם: "כי לא אל הפץ רשע אתה לא יגרד רע". ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "וידכם דמים מלאו" - אלו המנאפים ביד. **תנא דבי רבי ישמעאל: "לא תנאף" - לא תהא כד ניאוף, בין ביד בין ברגל. תנו רבנן: הגרים והמשחקין בתניקות - מעכבין את המשיה. בשלמא גרים - בדרבי חלב, דאמר רבי חלב: קשין גרים לישראל כספחת. אלא משחקין בתניקות מאי היא? אילמא משכב זכור - בני סקילה ניהו! אלא דרך אכרים - בני מבול ניהו! אלא דנסיכי קטנות, דלאו בנות אולתי ניהו. דאמר רבי יוסי: אין בן דוד בא עד שייכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר: "כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי". "באנשים תקצץ". איבעיא להו: דינא תנן, או לטווא תנן? דינא תנן - כי הא דרב הונא קץ ידא, או לטווא תנן? תא שמע, דתניא, רבי טרפון אומר: יד לאמה - תקצץ ידו על טבורו. אמרו לו: ישב לו קוצץ בכריסו לא יפלונו? אמר להן: לא. והלא כריסו נבקעת! אמר להן: מוטב תבקע כריסו, ואל ירד לבאר שחת. אי אמרת בשלמא דינא תנן - היינו דאמרי "והלא כריסו נבקעת", אלא אי אמרת לטווא תנן - מאי "כריסו נבקעת"? אלא מאי - דינא תנן? לא סגי דלאו על טבורו? אלא, הכי קאמר רבי טרפון: כל המכניס ידו למטה מטבורו - תקצץ, אמרו לו לרבי טרפון: ישב לו קוצץ בכריסו, לא יפלונו? אמר להן: לא. והלא כריסו נבקעת! אמר להן: מוטב תבקע כריסו, ואל ירד לבאר שחת.****

משנה החרשת והשוטה והסומא ושנומרה דעתה, אם יש להם פקחות - מתקנות אותן, והן אוכלות בתרומה. גמרא "חרשת" אייה תבדוק לנפשה! דתניא, אמר רבי: חרשת היתה בשכונתני, לא היה שפודקת לעצמה - אלא שחברותיה רואות ומראות לה! - התם - במדברת ואינה שומעת, הכא - בשאינה מדברת ואינה שומעת. בדתנן: חרש שדברו חכמים בכל מקום - אינו שומע ואינו מדבר. "הסומא" אייה תבדוק לנפשה ויתחילו לחברותיה! אמר רבי יוסי ברבי חנינא: סומא אינה משנה. "ושנומרה דעתה" היינו שוטה! - שנומרה דעתה מחמת חולי. תנו רבנן: כהן שוטה - ממבילין אותו ומאכילין אותו תרומה לערב, ומשמרין אותו שלא יישן, ישן - טמא, לא יישן - טהור. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: עושין לו כים של עור. אמרו לו: כל שכן שמביא לידי חימום! אמר להן: לדבריהם שוטה אין לו תקנה! אמרו לו: לדברינו, ישן - טמא, לא יישן - טהור, לדבריהם - שמוא יראה מפה כהרדל ותבלע בכים! תנא, משום רבי אלעזר אמרו: עושין לו כים של מתכת. אמר אביי: ושל נחשת. בדתניא, רבי יהודה אומר: רואין אותו גבועלין של אוזב באילו הן של נחשת. אמר רב פפא: שמע מינה - מכנסים אסורים. - והכתיב "ועשה להם מכנסים בד לכסות בשר ערוה"! - ההוא - בדתניא: מכנסים כהנים למה הן דומין? כמין פמלגיא של פרישים. למעלה - עד מתנים, למטה - עד ירכים, ויש להם שניצנים, ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה. אמר אביי:

ורוכבי

מעטרה ולמעלה - לצד הגוף. וירע - אלמא מיקרי רע. וכתבי לא יגורר = לא יגור עמך רע. ביד - מוציא זרע לבטלה. **כספחת** - דכתיב בגרים (ישעיהו יד): "ונלזה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב", לשון ספחת. שקשים לישראל כספחת, שאין בקיאים במצות, ומביאין פורענות. ועוד, שמא למדים ישראל ממעשיהן. מפי מורי חזקו. ויש אומר: שכל ישראל ערבים זה בזה. ולא מילתא היא, שלא נתערבו בשביל הגרים, דאמרין במסכת סוטה (לזב): נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים בריות, שכולן נתערבו זה בזה. אלמא לא נתערבו על הגרים. בני סקילה ניהו - ואת אמרת "מעכבים את המשיה" ותו לא, הלא במיתא הן נידונים דרך אכרים - היינו שכבת זרע לבטלה, ואינו משכב זכור, דבמשכב זכור כתיב (ויקרא כ): "משכבי אשה". דנסיכי קטנות - והוא ראוי להוליך, נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה. שבגוף - חר כי גוף, שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים. כי רוח - הרוחות ש"לפני" - שגורתי להיות נולדים קודם, "יעטוף" - מעכב את הגאולה. דקרא בגאולה כתיב: "כי לא לעולם אירב ולא לנצח אקצוף" וגו' נשמות שאני עשיתי יעטוף. ומסיפיה לרשיה מדריש. "יעטוף", כמו (בראשית לא) "והעטופים ללבן". קץ ידא - דאמרין בטורה: כל המביא ידו על חברו - תקצץ, דכתיב: "חורמה תשבר". רב הונא קץ ידא. אלמא "תקצץ" - דינא הוא. תקצץ ידו על טבורו - קא סלקא דעתיה: טבורו ממש, והיינו דאמרי ליה: והלא כריסו נבקעת כשקוצצין שם את ידו. למטה מטבורו - דהכי קאמר: תקצץ על שחכסיה למטה מטבורו. והלא כריסו נבקעת - מפני חקוץ. **משנה** מתקנות אותן - בחדות אותן ומטבילין אותן. **גמרא** ומראות לה - שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור. מדברת ואינה שומעת - כבר שמעה ולמדה לדבר, ואחר כן נותרה. בכל מקום - להוציא מכלל כן דעת, שלא יישן - כדי שלא יתחמם ויראה. כים של עור - וכשירצו להאכילו, יבדקו בכים. ותבלע בכים - וקאכיל תרומה בטומאת הגוף, והוי במיתא, דכתיב (ויקרא כב): "ומתו בו כי יחללוהו". רואין אותו - לענין מי חטאת קאמר לטמא במשא דבעינן עד דירי כשיטור הזהא, כדאמר בפרק קמא (נדה טא): כמה יהו במים וידיה בהם כדי חזאה - כדי שיטבול ראשי גבעולין ויהו, כלומר, כדי שיהא בהם כדי לחות לבד מה שהאזוב בולע. רבי יהודה אומר בו' של נחשת - אלמא של נחשת לא בלע. שמע מינה - מדרתני: כל שכן שאהא מביא לידי חימום, אלמא מכנסים אסורין. **פמלגיא** - סינר, פורצינ"ט, חללו תלוי למטה ברוחב שלא יתעטף האבר ויתחמם. של פרישים - צנעות. לשון אחר: של פרישים. שניצנים - אשרלטיש, עקץ שלנו. ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה - כלומר, חללו רחב ותלוי למטה, ולא היה תיק בין הירכים להיות האבר מתעטף בו שלא יבא (האבר) לידי הרהור, והיינו "בית הערוה". ובית הנקב כשחן קצרות כנגד נקב הרעי כתבנית אדם נכנסות בין עגבותיו ומלוכלכות בויעה, וגנאי הוא לבגדי קדש בכך. לישנא אחרינא: בית

הונא קצץ יד איש שהיה רגיל להרים ידו להכות את חבירו, על פי מה שדרשו שם מהפסוק (איוב לח טו) 'וְיָרֹעַ קָמָה תִּשָּׁבֵר' שהמרים יד על חבירו 'תקצץ ידו', הרי שבמקום שנאמר לשון זו הכוונה להוראת דין, וכך יש לפרש גם כוונת משנתנו. או שמא למוֹתָא תִּנֵּן במשנתנו ולא הוראת דין.

הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שְׁמַע, דְּתִנָּא, רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר, יְדֵי הַנְּשִׁלְתָּ לְאִמָּה, תִּקְצֹץ יָדוֹ עַל טְבוּרוֹ. אִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, (יֵשֵׁב לוֹ קוּץ בְּכָרִיסוֹ לֹא יִמְלֶנּוּ, אִמֵּר לָהֶן, לֹא) וְהָלֹא בְּרִיסוֹ נִבְקַעַת וכפי שיבואר בסמוך. אִמֵּר לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן, מוֹטֵב תִּבְקַע בְּרִיסוֹ, וְאֵל יָרֵד לְבָאֵר שְׁחַת – לַגִּהְנוֹם. הַגְמָרָא מְבַאֵרַת רֵאִייתָה: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבַר אִם נִפְרַשׁ דִּינָא תִּנֵּן בַּמִּשְׁנָתָא, וְאִם כֵּן גַּם רַבִּי טְרַפּוֹן הִתְכוּיִן שְׁצִרְךָ לְקַצֹּץ אֶת יָדוֹ בְּעֵדָה עַל טְבוּרוֹ, הֵינֵנוּ דְאִמְרֵי – זֶהוּ מַה שֶּׁאִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, וְהָלֹא אִם נִקְצֹץ יָדוֹ כְּשֶׁהָיָה עַל כְּרִיסוֹ, בְּרִיסוֹ נִבְקַעַת. אֵלֹא אִי אִמְרַת לְמוֹתָא תִּנֵּן בַּמִּשְׁנָתָא, אִם כֵּן גַּם רַבִּי טְרַפּוֹן לֹא הִתְכוּיִן אֲלֵא לְקַלְלוֹ שְׁתִּקְצֹץ יָדוֹ עַל טְבוּרָא, וְאִם כֵּן מָא – מַה הָיָה הַתְּמִידָה וְהָלֹא בְּרִיסוֹ נִבְקַעַת.

הַגְמָרָא מוֹכִיחָה שְׁגָם אִם דִּינָא תִּנֵּן אִין דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא מוֹבִינִם, וּבִהְכָּרָה שְׁצִרְךָ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא בַּאֲפֻן אַחֵר: אֵלֹא מָא – מַה תֹּאמַר, דִּינָא תִּנֵּן, יֵשׁ לְתַמּוּדָא, מְדוּעַ הוֹרָה רַבִּי טְרַפּוֹן לְקוּץ יָדוֹ בְּעוּדָה עַל כְּרִיסוֹ, וְאֵף שֶׁנִּבְקַעַת, וְכִי לֹא מִנִּי דְלָאוּ עַל טְבוּרוֹ – אִין דִּי לְקַצֹּץ אֶת יָדוֹ סָתֵם שְׁלֹא עַל טְבוּרוֹ, אֵלֹא בִּהְכָּרָה דְּהָכִי קֹאֲמֵר רַבִּי טְרַפּוֹן, כָּל הַמְּכַנִּים יָדוֹ לְמִטָּה מִטְּבוּרוֹ, תִּקְצֹץ יָדוֹ. אִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי טְרַפּוֹן, לְדַבְּרִיךָ שֶׁמַּחֲמִיר אֶתְּהָ כָּךְ בְּאִיסוּר זֶה, אִם יֵשֵׁב לוֹ קוּץ בְּכָרִיסוֹ לְמִטָּה מִטְּבוּרוֹ, וְכִי לֹא יִמְלֶנּוּ מִשֶּׁם בִּידוֹ. אִמֵּר לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן, אֲכִן לֹא יוֹצִיאוּ מִבְּשֵׁרוֹ בִּידוֹ. חֲזוּר וְאִמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, וְהָלֹא אִם אִינוֹ נוֹטֵל הַקּוּץ בְּרִיסוֹ נִבְקַעַת מִמַּחְמַת הַקּוּץ, אִמֵּר לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן, מוֹטֵב תִּבְקַע בְּרִיסוֹ, וְאֵל יָרֵד לְבָאֵר שְׁחַת אִם יִכְשַׁל בְּהִשְׁחָתָה זֹרַע.

משנה

המשנה מבארת כיצד נטהרות נשים שאינן בנות דעת: הַחֲרָשָׁת – שאינה מדברת ואינה שומעת, וְהַשֹּׁמְיָה, וְהַסּוּמָא, וְשִׁנְמִרְפָּה – (נשתבשה) דַּעְתָּהּ, אִם יֵשׁ לָהֶן נָשִׁים פְּקֻחוֹת הַמְּסִיעוּת לָהֶן, מְתַקְּנֹת אוֹתָן – בּוֹדְקוֹת אוֹתָן בְּשַׁעַת וְסֻתָּן אִם לֹא רָאוּ דָם נִידוּת, וְאִם רָאוּ מִטְבִּילוֹת אוֹתָן בְּשַׁעַת שְׁצִירְכוֹת לְטְבוּלָא, וְכִךְ הֵן אוֹכְלוֹת בְּתֵרוּמָה.

גמרא

שנינו במשנה את ה'חרשת' בין הנשים שצריכות שנשים פקחות יתקנו אותן. מקשה הגמרא: חֲרָשָׁת, אִיהִי תִבְדּוֹק לְנִפְשָׁה – היא תבדוק עצמה, דְּתִנָּא, אִמֵּר רַבִּי, חֲרָשָׁת הִיא גֵּרָה בְּשִׁכּוּנֶיהָ, לֹא דִּיהָ שְׁבוּדָקָתָא לְעַצְמָהּ, אֵלֹא שְׁחִבְרוּתֶיהָ רֹאוּת מְרֹאוֹת דָּם, וּמְרֹאוֹת לָהּ שֶׁתִּבְדּוֹק אִם דָּם טֵמֵא הוּא או טָהוֹר. הִרִי שֶׁחֲרָשָׁת בַּת דַּעַת לָכֶךְ.

מתרצת הגמרא: הָתָם – בְּבִרְיִיתָא מְדוּבֵר בְּמִדְּבַרְתָּ וְאִינָה שׁוֹמְעָת, וְזוֹ בַּת דַּעַת גְּמוּרָה הִיא, הָכָא – בַּמִּשְׁנָתָא מְדוּבֵר בְּשִׁאֲנִיהָ מְדַבֶּרֶת וְאִינָה שׁוֹמְעָת, וְזוֹ אִינָה בַת דַּעַת, בְּדִתָּנָה (תְּרוּמוֹת פ"א מ"ב), חֲרָשׁ שְׁדִבְרֵיהָ חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם בְּכָל אֵלּוּ שְׁאִינֵם בַּת דַּעַת, הֵינֵנוּ שְׁאִינוֹ שׁוֹמְעִים וְאִינוֹ מְדַבְּרִים, אֲבָל אִם רַק אִינוֹ שׁוֹמְעִים הִרִי הוּא בַּת דַּעַת.

שנינו במשנה: הַסּוּמָא, נָשִׁים פְּקֻחוֹת מִתְקַנּוֹת אוֹתָהּ. מקשה הגמרא: אִיהִי תִבְדּוֹק לְנִפְשָׁה וְתִיחוּי לְחִבְרוּתָהּ – תבדוק הסומא עצמה, וְתִרְאָה אֶת עַד הַבְּדִיקָה לְחִבְרָתָהּ שֶׁתִּבְדְּקוּ.

משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי תַנְיָנָא, סוּמָא אִינָה מְשֻׁנָּה, כְּלוּמַר, יֵשׁ לְמַחֲוֹק אֶת 'הַסּוּמָא' מִמִּשְׁנָתָא, שְׁהִי בּוֹדֶקֶת עַצְמָהּ וּמִרְאָה לְחִבְרָתָהּ.

שנינו במשנה: וְשִׁנְמִרְפָּה דַּעְתָּהּ, נָשִׁים פְּקֻחוֹת מִתְקַנּוֹת אוֹתָהּ. מקשה הגמרא: הֵינֵנוּ שׁוֹמְעִים שֶׁכֶּבֶר שְׁנִינוּ לַעֲלִיל. מתרצת הגמרא: וְשִׁנְמִרְפָּה דַּעְתָּהּ מִמַּחְמַת חוּלִי – שֶׁהִשְׁתַּבְּשָׁה דַּעְתָּהּ מִכּוּבֵד הַחוּלִי, אֲךָ אִינָה שׁוֹטֵה מִמֶּנּוּ.

מַעֲמָרָה וְלִמְעָלָה לְצַד הַגּוֹף, אִיסוּר לֵאחֹחוּ.

אִמֵּר רַב, הַמְּקַשָּׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת – הַמְּבִיא עֲצָמוֹ בְּכוּנָה לְיָדֵי קִישוּי אֲבֵר שְׁלֵא לְצוּרָה, יִהְיֶה בְּגֵדוֹ – צִרְיִן לְנִדּוּתוֹ, שְׁגוּרָם לְהִשְׁחָתָה זֹרַע. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלִימָא רַב שְׁאִיסוּר לְאִדָּם לְהַקְשׁוֹת עֲצָמוֹ לְדַעַת, וּמִמִּילָא נָדַע שְׁצִרְךָ לְנִדּוּתוֹ כְּכֹל עוֹבֵר עַל אִיסוּר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: רַב אִמֵּר כֵּן כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהָאִיסוּר גְּדוֹל בִּיטוּר, מִפְּנֵי דְקָמְגִיר יִצֵּר הָרַע אֲנַפְשִׁיהּ – שֶׁמְגַרָה אֶת הַיֵּצֶר הָרַע עַל עֲצָמוֹ.

מֵאִמֵּר נוֹסֵף בְּגִיטוֹת הַמְּקַשָּׁה עֲצָמוֹ: וְרַבִּי אִמֵּי אִמֵּר, הַמְּקַשָּׁה עֲצָמוֹ נִקְרָא (עֲבָרִיין) [מְשׁוּמָר], שְׁכִינָה שֶׁמִּתְפַּתָּה לִיצְרוֹ עוֹלֹל לֹבֵא לְיָדֵי עֲבוּדָה זֹרָה, שְׁכָךְ אוֹמְנָתָא – מִלֵּאכְתּוֹ שֶׁל יִצֵּר הָרַע, הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ – (לֹאֲדָם) עֲשֵׂה כָךְ – עֲבִירָה קְלָה, וְלִמְחָר אוֹמֵר לוֹ, עֲשֵׂה כָךְ – עֲבִירָה חֲמֻרָה יוֹתֵר, וְלִמְחָר אוֹמֵר לוֹ, לֵךְ עֲבוֹד עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים, וְהוֹלֵךְ אֲדָם וְעוֹבֵד.

גִּירְסָא אַחֲרָת: אִיכָא דְאִמְרֵי, אִמֵּר רַבִּי אִמֵּי, כָּל הַמְּבִיא עֲצָמוֹ לְיָדֵי הָרַע הַזֶּה, אִין מְכַנִּים אוֹתוֹ בְּמַחְצִיתוֹ שֶׁל תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא. דְּכִתִּיב הָכָא – נֶאֱמַר לְגַבִּי אֲנִי שְׁחִית וְזֵרַע אֶרֶצָה (בְּרַאשִׁית לח ו') 'וְיָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה, הִרִי שֶׁנִּקְרָא 'רַע' בְּעֵינֵי ה', וְכִתִּיב הָתָם (תְּהִלִּים ה' ה') 'כִּי לֹא אֵל הַפִּין רִשָּׁע אֲתָהּ, לֹא יִגְדֹל רַע', הִרִי שֶׁאִין 'רַע' גַּר בְּמַחְצִית הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מֵאִמֵּר נוֹסֵף בְּגִיטוֹת הַמִּשְׁחִית זֹרַע: וְאִמֵּר רַבִּי אֲלֵעָזָר, מָא דְכִתִּיב – מַה הָיָה כּוּנֹת הַכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה א טו) שֶׁאִין הַקְּבִ"ה מֵאֲזִין לְתַפִּילַת יִשְׂרָאֵל מִחֲמַת שְׁיָדִיכֶם דְּמִים מְלָאוּ. אֵלּוּ הַמְּנַאֲפִים בִּיד – הַמוֹצִיאִים זֹרַע לְבִטּוּלָה עַל יְדֵי שְׁפִשּׁוּף בִּיד.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁדוֹרֶשֶׁת בְּעֵינֵי זֶה: תִּנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, נֶאֱמַר בְּעֶשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת (שְׁמוֹת כ ג') 'לֹא תִנָּאֲךָ', הֵינֵנוּ לֹא תִהְיֶה כָךְ נִיאוּף – הִשְׁחָתָה זֹרַע, בִּין עַל יְדֵי שְׁפִשּׁוּף בִּיד, וּבִין עַל יְדֵי שְׁפִשּׁוּף בְּרִגְלָא.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּפֹרֶשֶׁת שְׁנֵי דְבָרִים הַמְּעַכְבִּים אֶת בִּיאַת הַמִּשְׁחִית: תִּנֵּן רַבָּנָן, תְּהִירִים, וְהַשְׁחָקִין בְּתִינוּקוֹת, מַעֲכָבִין אֶת בִּיאַת הַמִּשְׁחִית.

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן מַה שְּׁשִׁנּוּ שֶׁהִנָּרִים מְעַכְבִּים אֶת הַמִּשְׁחִית, בְּדִרְבִּי חֵלְבֹן, דְּאִמֵּר רַבִּי חֵלְבֹן, קָשִׁין גִּירִים לִישְׁרָאֵל בְּסַפְחָת – כְּקוּשִׁי צִרְעַת לְגוֹף, שְׁאִינִם בְּקִיאִים בְּדִינֵי הַמְּצוּוֹת, וְאִינִם וְהִירִים לְקִיּוּמָם, וְעַל יְדֵי כֵן מְבִיאִים פּוֹרְעָנוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְגַם לְמַדִּים יִשְׂרָאֵל מִמַּעֲשֵׂיהֶם. אֵלֹא מַה שְּׁשִׁנּוּ מִשְׁחָקִין בְּתִינוּקוֹת, מָא הִיא – מַה הַכּוּנָה בּוֹזָה, אִילִימָא – אִם נֶאֱמַר שֶׁהַכּוּנָה לְשׁוֹכְבִים עִם תִּינוּקוֹת מְשַׁכְּבִים, וְכִי רַק מְעַכְבִּים אֶת הַמִּשְׁחִית, וְהָלֹא בִּין סְקִילָה נִינְהוּ – (וְהוּם). אֵלֹא תֹאמַר שֶׁהַכּוּנָה לְבָאִים עַל תִּינוּקוֹת דְּרִיךְ אֲבִירִים, כְּלוּמַר, שֶׁמַּחְכְּבִים גּוֹפֵם זֶה בּוֹזָה בְּלֹא בַעֲיָלָה, הֵלֹא בִּין מְבִיל נִינְהוּ – כְּבִין דוֹר הַמְּבִיל הֵם, כִּינן שֶׁמִּשְׁחִיתִים זֹרַע, וְלֹא רַק מְעַכְבִּים הַמִּשְׁחִית. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֵלֹא הַכּוּנָה לְאִנְשִׁים הָרְאוּיִם לְהוֹלִיד, דְּנִכְסִיכֵי – שְׁנוּשָׁאִים נָשִׁים מְשֻׁנָּתוֹת, דְּלָאוּ בְּנֹת אוֹלּוּדֵי נִינְהוּ – שְׁאִינן רְאוּיוֹת לְהוֹלִיד, וּמִשֶּׁם בְּטָטִלִים מְפָרִיָּה וְרַבִּיָּה עַד שִׁיגְדְלוּ נְשׁוּתִיהֶם, הִרִי הֵם מְעַכְבִּים אֶת הַמִּשְׁחִית, כְּדָאִמֵּר רַבִּי יוֹסִי, אִין בֵּן דְּיוֹד כָּא לְגֹאֹל אֶת יִשְׂרָאֵל, עַד שִׁיבְלוּ כָּל הַנְּשֻׁמוֹת שְׁבָנוּף – עַד שִׁיוּלְדוֹ כָּל הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּבִרְיַת הָעוֹלָם, שְׁנִיתָנוּ בַּחֲדָר שֶׁנִּקְרָא 'גּוֹף', שְׁנִימָמֵר (יִשְׁעִיָּה נט טו) 'כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוּף, כִּי רוּחַ מְלָפִין יַעֲמוּתָהּ, וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי', וּפְרִישׁוֹ הַפְּסוּקָה הוּא, שֶׁהַקְּבִ"ה אוֹמֵר, לֹא לְעוֹלָם אַחֲרָר אֶת זֶמֶן הַגְּאוּלָּה מִלְּבָבָא, וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוּף מִלְּגֹאֹל אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא 'כִּי רוּחַ מְלָפִין', כְּלוּמַר, הַרוּחוֹת הַנִּמְצָאוֹת לְפָנֵי, שְׁגוּרָתִי שִׁיוּלְדוֹ קוֹדֵם הַגְּאוּלָּה, 'יַעֲטוּף', מְעַכְבִּים אֶת הַגְּאוּלָּה מִלְּבָא, וְכֵן וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי', כְּלוּמַר, כִּינן שֶׁהַנְּשֻׁמוֹת שְׁאִנִּי עֲשִׂיתִי עֲדִינן לֹא כָּל כָּל מִתְאַחֲרָת הַגְּאוּלָּה.

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: יֵד הַמְּרַבֵּה לְבִדּוֹק בְּאִנְשִׁים תִּקְצֹץ.

מִסְתַּפֶּקֶת הַגְּמָרָא: אִיכָאֵי לָהּ, הָאִם דִּינָא תִּנֵּן – הוֹרָאֵת דִּין שְׁנִינוּ, שְׁצִירִכִים בֵּית דִּין לְקוּץ אֶת יָדוֹ. אוֹ שְׁמָא לְמוֹתָא תִּנֵּן – קִלְלָה שְׁנִינוּ, שֶׁמִּקְלָלוֹ הַתָּנָא שְׁתִּקְצֹץ יָדוֹ. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: דִּינָא תִּנֵּן, כִּי הָא דְרַב הוּנָא קִין יָדָא – כְּפִי הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוּבָא בְּמַסְכַּת סְנֵהֲדִרִין (נִזְח) שֶׁרַב

רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה עד שיטבלו ויעריב שמשם,
 שיש לחשוש שראו קרי מחמת שאבריהם מתחממים בבשר הגמל.
 הגמרא מביאה ברייתא לסייע לאביי: תנאי נמי חכי, רוכבי גמלים
 בולם רשעים, כדברי אביי, שמשחיתים זרעם, הפסנים – המנהיגים
 ספינות, בולם צדיקים, שמחמת שדירתם בים שהוא מקום סכנה,
 ליבם תמיד לשמים ונוהרים מלחטוא. התקמרי – הרוכבים על
 חמורים, יש מהן רשעים ויש מהן צדיקים. הגמרא מבארת מי הם
 החמורים הרשעים ומי הם הצדיקים: איבא דאמרי, הא – הצדיקים
 הם הרוכבים על חמור דמבא – שיש עליו אוכף מעץ, שקשה הוא
 ואין אבריהם מתחממים, הא – הרשעים הם הרוכבים על חמור דלא
 מבא, שמתחמם אבריהם בבשר החמור. ואיבא דאמרי, בשניהם
 מדובר בלא אוכף, אלא הא – הרשעים הם הרוכבים דמטרטין –
 בצורת מאזנים, רגל אחת מכאן ורגל אחת מכאן, ואבריהם
 מתחממים, הא – הצדיקים הם דלא מטרטין – שאינם רוכבים
 בצורת מאזנים, אלא כרכיבת הנשים ששתי רגליהם מצד אחד, וכך
 אין אבריהם מתחממים.

הגמרא מביאה הלכה בצורת השכיבה הראויה: רבי יהושע בן לוי
 לייט – קילל אפאן דגני אפרכיד – מי שישן בשכיבה על גבו, שגנאי
 הוא לשכב כך, שפעמים שמתקשה אברו בשנתו ומתגלה.
 תמזה הגמרא: איני – האם כך הוא שאסור לשכב על גבו, והאמר
 רב יוסף, פרקין – השוכב על גבו, לא יקרא קרית שמע. מדייקת
 הגמרא: קרית שמע הוא דלא יקרא, הא מנא – לשכב לישן שפיר
 דמי – מותר.

מתרצת הגמרא: לענין מנא, בי מצלי – אם מוטה מעט על צידו
 שפיר דמי, אבל לענין קרית שמע אפילו בי מצלי אסור, שמקבל
 עליו מלכות שמים דרך שררה וגאווה.

מקשה הגמרא: והא רבי יוחנן מצלי וקרי קרית שמע. מתרצת
 הגמרא: שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה, ולא יכל לשכב על צידו
 לגמרי, ולכן קרא כששוכב על גבו ומוטה במקצת.

משנה

לעיל (יא). שנינו שאחר מהזמנים שחייבת אשה לבדוק עצמה הוא
 קודם תשמיש, וכן לאחר תשמיש. משנתינו עוסקת בבדיקות אלו:
 דרך (מנהג) בנות ישראל שמשמשות בשני עדים, כלומר, דרכן
 להכין שתי מטליות לצורך תשמיש, עד אחר לו – לבעל, לקנח אחר
 תשמיש ולבדוק אם אין עליו דם, ועד אחר לה – לאשה, לבדוק
 עצמה אחר תשמיש. והצנעות – המחמירות על עצמן, מתקנות –
 מכינות עד שליש, לתקן את הכינת – להכין עצמה לבעלה, והיינו
 לבדוק בו קודם תשמיש.

המשנה מפרטת את הדינים במצאו דם: נמצא דם על עד שלו, אף
 שקינח עצמו אחר זמן רב מהבעילה, שניהם טמאין שבעת ימים כדון
 טומאת נדה, שהעד מוכיח שהיה דם בשעת תשמיש. ותייבין כל
 אחד קרבן חטאת, על איסור בעילת נדה בשוגג.

נמצא דם על עד שלו כשבדקה אותיות – מיד אחר הבעילה,
 שניהם טמאין טומאת נדה, ותייבין בקרבן חטאת.

נמצא דם על עד שלו שברקה לאחר זמן, טמאין שבעת ימים
 מוספין, שמה היה הדם בשעת תשמיש, אבל אינם טמאים בודאי,
 שמה ראתה רק לאחר תשמיש. ופסוקים מן הקרבן, שאין חטאת
 באה אלא על עבירה ודאית.

מבארת המשנה: איהו אחר זמן, שאם בדקה עצמה בתוך זמן זה
 ומצאה דם, טמאים שניהם מספק, שיעור זמן כדי שתתיר מן המפה
 ותרתי (ותנקה בעד) את פניה שלמטה, והיינו אותו מקום.

ואחר כך – ואם בדקה עצמה לאחר שיעור זמן זה וראתה דם, דין
 ראייה זו כסתם ראייה, כפי ששנינו בתחילת המסכת (ב). שטמא
 האשה טהרות ואדם שנגעה בהם תוך מעט לעת קודם הבדיקה,
 שחוששים שמה נעקר הדם ממקורה מאז, ואולם אינה מטמאה את
 בועלה כדון בועל נדה הטמא שבעת ימים, אף שבעלה תוך מעט
 לעת, אמנם טמא טומאת ערב כיון שנגעה בו תוך מעט לעת.

דעה חולקת: רבי עקיבא אומר אף מטמאה את בועלה שבעלה

תוך מעט לעת.

מודים תכמים לרבי עקיבא פרוצה בתם שטמא את בועלה
 שבעת ימים כדון בועל נדה.

נמרא

שנינו במשנה שאם נמצא דם על עד שלו או על שלה שברקה
 אותיות, טמאים שניהם בודאי. מקשה הגמרא: וניחוש דלמא דם
 מאכולת הוא – ונחשוש שמה הדם שנמצא על העד דם כינה הוא
 שנתמנכה באותו מקום של האשה ויצא ממנה דם, ובעת הבעילה
 נדבק הדם באברו, וזהו הדם שנמצא בעד שקינח בו, ואם כן אין לנו
 לטמאם אלא מספק ולא בודאי.

מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, אותו מקום באשה כדון הוא אצל
 מאכולת, כלומר, אין מאכולת נמצאת כלל באותו מקום, ובודאי
 שהדם מגופה הוא, וטמאים בודאי.

נוסח אחר: ואיבא דאמרי בשם רבי ירמיה, אותו מקום דחוק הוא
 אצל מאכולת, כלומר, אינה יכולה להכנס לאותו מקום מחמת
 דחקותו, ולכן טמאים בודאי.

שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל להלכה בין שני
 הלשונות. משיבה הגמרא: איבא בינייהו, דאשתכח מאכולת
 רצופה – באופן שנמצאת מאכולת מעוכה על העד רחוק קצת מן

הדם שעל העד, לתוך לישנא דאמר שאותו מקום כדון הוא
 ממאכולת, בהכרח הא מעלמא אתא – מאכולת זו ממקום אחר
 באה כשהיא כבר מעוכה, ואם כן הדם שנמצא על העד ושקודם

הבדיקה היה בדוק לה שנקי הוא, בודאי מגופה הוא ולא
 מהמאכולת, וטמאים בודאי. אבל לתוך לישנא דאמר שאותו מקום
 דחוק הוא, איבא נדחקה המאכולת באותו מקום ובעת הבעילה
 שמש (אבר הבעל) רצפה – דחקה ומעכה, והדם שעל העד דם
 המאכולת הוא, וטמאים רק מספק.

הגמרא דנה בדין עד בבדיקה שנמצא עליו דם לאחר שעבר זמן מעט
 הבדיקה בה: אתמר, בדיקה עצמה בעד הדיוק לה שנקי הוא, ולא
 בדקתו אחר הבדיקה, וסתתו בדיקה – ודחקה בידה את העד על

ירכה, ולמחר מצאה עליה – על ירכה דם. אמר רב, טמאה נדה –
 טומאה ודאית, שאנו אומרים שהדם היה על העד ומשם בא על
 ירכה, ואין אומרים שאינה טמאה אלא ספק טומאה, שמה העד נקי

היה והדם שעל ירכה בא ממקום אחר.
 אמר ליה רב שימי בר חייה לרב, והא חוששת אמרת לן – והלא
 בעבר אמרת לנו שבאופן זה טמאה רק מספק, שמה בא הדם על
 ירכה ממקום אחר. ולא השיבו רב מפני שחזר בו, וסבר שטמאה
 בודאי.

מביאה הגמרא: איתמר נמי, אמר שמואל, אשה זו טמאה נדה –
 בודאי, וכן מורין הלכה בפי מדרשא, שאשה זו טמאה נדה.
 מאמר נוסף בדין ספק בבדיקה: אתמר, בדיקה עצמה בעד שאינו
 כדון לה שנקי הוא, ולאחר הבדיקה הניחתו בקופסא בלא לבדוק,

ולמחר מצאה עליו דם, ומעתה יש להסתפק האם הדם בא על העד
 מגופה בעת הבדיקה, או שהיה עליו קודם לכן. אמר רב יוסף, כל
 ימיו של רבי חייה (עד זקנותו) טמא אשה זו, ולעת זקנתו של רבי

חייה, חזר בו וטיהר במעשה כזה.
 מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, היכי קאמר – מהי כוונת רב יוסף,
 האם כוונתו שכל ימיו טמא רבי חייה אשה כזו משום נדה – בודאי,
 שכיון שיש לאשה חוקת דמים, מחזיקים בודאי שיהיה מגופה הוא,
 ולא היה על העד מקודם. ולעת זקנתו טיהר רבי חייה משום נדה,

ומימא משום בתם – כדון אשה שמצאה כתם על בגדה, הטמאה
 מספק שמה הדם מגופה הוא. או דלמא כוונתו, כל ימיו טמא רבי
 חייה משום בתם – טומאת ספק, ולעת זקנתו טיהר מולא כלום –

טיהרה לגמרי.
 פורשת הגמרא: תא שמע, דתניא, בדיקה עצמה בעד שאינו כדון
 לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר, טמאה
 משום נדה, ורבי חייה אמר טמאה משום בתם.

מדייקת הגמרא: תא שמע, דתניא, בדיקה עצמה בעד שאינו כדון
 לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר, טמאה
 משום נדה, ורבי חייה אמר טמאה משום בתם.

מדייקת הגמרא: תא שמע, דתניא, בדיקה עצמה בעד שאינו כדון
 לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר, טמאה
 משום נדה, ורבי חייה אמר טמאה משום בתם.

מדייקת הגמרא: תא שמע, דתניא, בדיקה עצמה בעד שאינו כדון
 לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר, טמאה
 משום נדה, ורבי חייה אמר טמאה משום בתם.

1 רוכבי גמלים – אבריהם מתחממים בבשר הגמל, ומצויאם זרע. כולם רשעים –
2 כדאמר. כולם צדיקים – שדרים בסכנה, ולבם לאביהם שבשמים. דמכא – לשון
3 אוכף של חמור. אם יש לו אוכף – האבר אינו מתחמם. שהעץ קשה הוא. ואם
4 אין לו אוכף – מתחמם בבשר החמור. אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף, אלא
5 במרדעת, ומתחמם. דמטריטין – ירך מכאן

6 יורק מכאן, ואבר מתחמם. דלא מטריטין – דלא מטריטין – לשון
7 רוכב באשה. מטריטין – לשון מונוס, כדאמרין במנחות (פא,א) וכי טורטני יכניס.
8 אפרקיד – פניו למעלה. וגנות הוא, שפעמים שיתקשה אבר תוך שינתו, ויתגלה.
9 ועוד: שידיו מונחות לו על אברו, ומתחמם. מצלי = מוטא מעט על צדו. כי מצלי נמי
10 אומר – אלא אם כן יושב או שוכב כולו על צדו. משנה אחד לו ואחד לה –
11 לקנח לאחר תשמיש. לתקן את הבית – כלומר: לבדוק לפני תשמיש, ולהכין עצמה
12 לבעלה. והוא הדין לכל הנשים, כדתן בפרק קמא (נדה יא,א) ובשעה שהיא
13 עוברת לשמש את ביתה. והא דנקט "צנועות" – כדמפרש בפרק קמא: צנועות
14 עד שבודקת בו לפני תשמיש זה, אין בודקת בו לפני תשמיש אחר. נמצא דם על שלו –
15 ואפילו לאחר זמן, ששהה לאחר בעילה זמן ארוך קודם קינוח – בידוע שהיה דם בשעת
16 תשמיש. מטמאם – שניהם טומאת שבעה, כדן בועל נדה, כדכתיב (ויקרא טו: "ותודו
17 נדתה עליי", אותיות – מיד לאחר בעילה. לאחר זמן – לאחר אותיות – טמאים
18 מספק שניהם שבעה ימים. ומידו טומאת ספק הוא, תלות אבל לא לשרוף. את פניה
19 = פניה שלמטה. וזהו כך – כלומר: שהיה יותר מנשעניו הוא – "אחר אחר" הוא זה. מטמאות מעת לעת – טהרות
20 ואדם במגע טומאת ערב, ומדרבנן כדן מעת לעת, דאמר בפרק קמא: ומה היא מטמאה – משכבה ומושבה. וכיון דעושה משכב
21 ומושב לטמא אדם, כל שכן דהיא עצמה מטמאה אדם, ואינה מטמאה את בועלה – טומאת שבעה ימים. רבי עקיבא אומר אף
22 מטמאה את בועלה – רבי עקיבא לטעמיה, דאמר: כל מעת לעת מטמאה את בועלה
23 מספק טומאת שבעה בפרק קמא (נדה ו,א). גמרא מאכולת – כינה. ואמאי טמאן
24 דאי לשרוף תרומה ולהתחייב בקרבן ודאי? להוי ספק, תלות תרומה ולהביא אשם
25 תלוי ולא חטאת דלמא דם מאכולת הוא, שהיה באותו מקום באשה, וכשבעל – נדבק
26 בו בדוק – ודאי אין שם מאכולת, ודם דאי מגופה אתאי. דחוק הוא – שאין
27 מאכולת יכולה ליכנס שם. רצופה – במעלה על חורן מן הדם קצת. ללישנא
28 בדיק – כיון דקם להו לרבנן דאין שם מאכולת, ודאי דם מגופה הוא, שהיה העד
29 היה בדיק לה קודם הקינוח, ומאכולת (מעלמא) הואי התם בעד שהיה רצופה.
30 וללישנא דרדוק – איכא לספקי שמא דאי דם ממאכולת, ומתוך שדחוק הוא, מעבה השמש בשעת תשמיש. ולמחר מצאה עליה דם – על הירך. טמאה נדה
31 – טומאה דריתא, דכין דהעד בדיק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה, ודאי מגופה אתאי על העד, ומשם הוטח בירכה. ולא אמרינן: דלמא מעלמא אתאי על ירכה,
32 וספק טומאה היא. ולמחר מצאה עליו דם – על העד, ואיכא לספקי: דלמא מקמי הכי הוה ביה. להכי לא נקט הכא "טחוח בירכה", דאם כן הוה להו תרי ספיקי
33 לקולא: דהא, דלמא לאי מן העד הוטח על ירכה. ואפילו אם תימצא לומר מן העד אתא, דלמא כיון דאינו בדיק – מקמי הכי הוה. משום נדה – טומאה דריתא,
34 דכיון דחוקת דמים שם, לא מספקין במקמי הכי. משום בתם – כלומר: טומאת ספק, ותולין.

רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה. תניא נמי הכי:
רוכבי גמלים – כולם רשעים, הפספים – כולם צדיקים, החמרים – מהן רשעים מהן צדיקים. איכא דאמרי: הא –
דמכא, הא – דלא מכא, ואיכא דאמרי: הא – דמטריטין, הא – דלא מטריטין. רבי יהושע בן לוי לייט אמאי דגני אפרקיד. – איני, והאמר רב יוסף: פרקדן לא יקרא קרית שמע, קרית שמע הוא דלא יקרא, הא מגנא – שפיר דמי! – לענין מגנא – כי מצלי שפיר דמי, לענין קריאת שמע – כי מצלי אסור. – והא רבי יוחנן מצלי וקרי קריאת שמע! – שאני רבי יוחנן דבעל בשר היה. משנה דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים, אחד לו ואחד לה. והצנועות מתקנות שליש, לתקן את הבית. נמצא על שלו – ממאין, ותיבין קרבן. נמצא על שלה אותיות – ממאין, ותיבין קרבן. נמצא על שלה לאחר זמן – ממאין מספק, ופטורין מן הקרבן. ואיזה "אחר זמן"? כרי שתד מן המפה ותרדי פניה, ואחר כך מטמאה מעת לעת, ואינה מטמאה את בועלה. רבי עקיבא אומר: אף מטמאה את בועלה. מודים חכמים לרבי עקיבא ברואה בתם שמטמאה את בועלה. גמרא וניחויש דלמא דם מאכולת הוא! – אמר רבי ירמיה: אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ואיכא דאמרי: דחוק הוא אצל מאכולת. מאי בינייהו? איכא בינייהו – דאשתכח מאכולת רצופה, לתך לישנא דאמר בדוק הוא – הא מעלמא אתאי, לתך לישנא דאמר דחוק הוא – איכא שמש רצופה. אתמר, בדיקה בעד הדוק לה, וטחתו בירכה, ולמחר מצאה עליה דם, אמר רב: מטמאה נדה. אמר ליה רב שימי בר חייה: והא חוששת אמרת לן! איתמר נמי, אמר שמואל: מטמאה נדה. וכן מורין פי מרשאי: מטמאה נדה. אתמר, בדיקה בעד שאינו בדיק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, אמר רב יוסף: כל ימיו של רבי חייה טימא, ולעת זקנתו טיהר. איבעיא להו: היכי קאמר? כל ימיו טימא משום נדה, ולעת זקנתו – טיהר משום נדה וטימא משום בתם. או דלמא: כל ימיו טימא משום בתם, ולעת זקנתו טיהר מלא כלום? תא שמע, דתניא: בדיקה בעד שאינו בדיק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר: מטמאה משום נדה, ורבי חייה אומר: מטמאה משום בתם.

אמר

1 רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה – ואף על גב דאמר שמואל בפרק "יחצא דופן" (נדה מג,א): כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש – אינו מטמא! הכא דלמא
2 הרגיש כל גופו, ולאו אדעתיה. רוכבי גמלים כולם רשעים החמרים מהן רשעים מהן
3 צדיקים – ואם תאמר: דאמרין בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פב,א): גמלים – רובן כשרים, חמרים – רובן ליטטין? ויש לומר:
4 דהכא מיירי ברוכבים ומשום ההדור, והתם לא מיירי ברוכבים אלא בנותנין טורה על
5 הגמלים והם הולכים ברגל רחוק במקום סכנה. וחמרין ושהם ליטטין, משום דבשעה
6 שקונים עושין זמאת במשא ובמתן.

7 אפרקיד – פירש הקונטרס: פניו למעלה. וכן משמע ב"המכור את הספינה" (בבא בתרא עז,א) גבי מדרב דגנו אפרקיד, וחליף טיעא תותי ברכיהו ורומחא בידה. ולשון "אפרקיד": אפרייאה קרל (קדקרא). ולא כפירוש הערוך דפירש: פניו מטה, ולשון "אפרקיד": אפי קיד. ועוד קשה ר"ש ד"אפרקיד" למה לזי? ועיין עוד תוספות פסחים קחא דיבור המתחיל "פרקדן". לייט אמאי דגני אפרקיד – פירש בקונטרס: שידיו מונחות על מילתו, ומתחמם. ורשב"ם פירש: שבגדי נופלין על אמתו, ומתחמם. ומה שפירש עד: שפעמים מתקשה ומתגלה, לא נראה, דבבית סגור או אפל מאי איכא למימר? ועוד שמעתי: כשוכב אפרקיד מתחמם השדרה, ומחמת זה יתקשה האבר, ויבא לידי קרי גליון.

8 קריאת שמע כי מצלי אסור – היינו כשהוא קצת אפרקיד, אבל על צד לגמרי – שרי, כדאמר בפרק "מי שמת" (ברכות כד,א): שנים שחן ישינים במטה – זה הופך פניו לכאן והוה הופך פניו לכאן, וקריין קריאת שמע. ולחיוש דלמא דם מאכולת הוא – אבל על בדיקות דמטמאין לה אם מצא דם לא פריך, דלמא חומרא היא. אבל הכא פריך אמאי חייבין בקרבן, דלמא מייתי חולין בעורה. ועוד נראה, וכן פירש רבינו חננאל, דפרקא אינמצא על שלו, כי לא נמצא על שלה אמאי מטמאין, כיון דאיכא הוכחה דלא אתי מגופה. דחוק הוא אצל מאכולת – אין לפרש: שאינה יכולה ליכנס אלא בדחוק ולפעמים נכנסת, דאם כן הוה ליה למימר בסמוך ללישנא דדחוק הוא: אימר איתרומי איתרמי, ולמה צריך להחזיר דשמי רצפה. לכך יש לומר: בדיק הוא – שאינה באה כלל סמוך לרחם מפני הוהחמא שיוכל השמש להכניס, ודחוק הוא אצל מאכולת, היינו דאינה נכנסת בשום פנים מאליה, אלא שפעמים שמתקרבת לרחם כל כך עד שהשמש מכניסה ומרצפה.

9 וטחתו בירכה – פירושו: במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם. ולמחר מצאה עליה דם – הכי גרס רש"י – פירושו: על ירכה, וקאמר דטמאה נדה, דאיכא למימר דמן העד נתלכך ירכה ולא מעלמא. ואם תאמר: ותבדוק העד? ויש לומר: שנאמר העד. אי נמי: שמא דם העד עצמו בא מדם ירכה, כיון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירכה וכגון שיש בגריס ועוד, דליכא חששא דמאכולת. ואו שמא כיון שנמצא על ירכה במקום שנגע בעד, מוכח מילתא שנתחמת העד הוא. גליון. ודוקא בעד הברוק לה, אבל בשאינו בדיק לה – הוי ספק ספקא. כדפירש רש"י. ודוקא טחוח בירכה, אבל הניחתו בקופסא – פשיטא דטמאה. ורבינו חננאל גרס: "זמנא עליה" – פירושו: על העד, וטחתו בירכה – היינו בגלוי, שלא הניחתו בקופסא. דבהניחתו בקופסא פשיטא דטמאה. ופריך: והא "חוששין" אמרת לן, דאימר מעלמא אתי. אמר שמואל טמאה נדה – אפילו רבי חייה דמטהר בסמוך מודה הכא, דהא רבי חייה כרבי יוסי סבירא ליה, ושמואל גופיה פסק ב"האששו" (נדה נט,ב) כרבי יוסי, והכא קאמר דטמאה נדה.

בעד שאינו ברוך לה – נראה לפרש: ידיעה שהיה נקי לפני יום או יומיים, ועתה בשעת בדיקה נטלתו ממקום המרצנע, ולא בדקה העד. אבל אין נראה לפרש: שלא היה ברוך מעולם, דבהא לא היה רבי מחזיק טומאה ודאי. מאי לאו בזקנותו – פירש רש"י: מדפליג על רבי. ואין נראה, דמציעו הרבה תלמידים שחולקים על רבם בילדותם ורשב"ם פירש: דרבי חייא תחילה למד בבבל.

ולעת וקנתו עלה ודימא לפני רבי, כדאמרין (סוכה ב.א.) חזרה ונתשכחה – עלו רבי חייא ובניו, ויסדוה. ועוד יש לומר: מדקאמר רבי חייא "אף אתה עשיתו כהם", ולא קאמר "אף אתה רבי", שמע מינה דבזקנותו היה, דהוה תלמיד חבר, כדאמר בשילחי "מי שמת" (בבא בתרא קנ"ה.ב) בן עזאי – תלמיד חבר של רבי עקיבא, דאמר ליה (שם אתה), ולא קאמר "שב מר". האיד מניחין דברי הרב – משמע דרבי יוסי היה רבו של רבי. וקשה: דאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כ"ד.א) כמה מחכמים זה את זה, דאילו רבי יוסי קיים, הוה כפוף ורשע לפני רבי, ואמר "כבר הורה זקן". ורש"י פירש התיב: שהיה כפוף, מחמת כבוד נשיאותו של רבי. ואין נראה, דאם כן היכי מוכיח דמתבבן זה את זה, וכי בשביל נשיאות לא היה לו לפסוק כרבו? ואומר רבינו תם: דבבחרותו של רבי היה רבי יוסי גדול יותר, ובזקנותו ומחמת התלמידים נתחכם רבי יותר, כדאמר נמי הכא: הואיל ושכיח רבנן קמיה – מחדרין שמעתינהו. ורבי יוסי מטהר – נראה דלגמרי מטהר, מדקאמר "לעצמו טיהר", כמו גבי "אשה שעשתה צרכיה", דהתם נראה דלגמרי מטהר. דאין נראה לפרש "לעצמו טיהר", דמדמטהר גבי אשה שעשתה צרכיה לגמרי, הכא בעד שאינו ברוך – יטהר לכל הפחות מנהג ועשנה כמו חכם, דאם כן, מאי פריך בסמוך: האמר רבי יוסי ברבי חנינא לא טימא רבי מאיר כו', מאי קושיא? והלא יש להחמיר בעד שאינו ברוך לה טפי מבאשה שעשתה צרכיה! מיהו רבינו חננאל פירש: דרבי יוסי לא לגמרי מטהר באשה שעשתה צרכיה, וכמסקנא דרבי מאיר משום נדה איתמה. ולפירשו זה את דתנן בפרק "האשה" (נדה נ"ט.ב) איש ואשה שעשו צרכיהן בספל ונמצא דם, דרבי יוסי מטהר, ופריך בגמרא: למה לי ק"ך בבא? ומשני: אי מירשא, הוה אמינא דיעבד – קא משמע לן סיפא, דאף לכתחלה לפירוש רבינו חננאל לא קאי אף לכתחלה ארישא, אלא אסיפא דקא.

בעיני חתיכה משתי חתיכות – ואם תאמר: בריש פרק "ספק אכל" (כריתות י"ב), דפריך לרבי חייא בר רב דבעי חתיכה משתי חתיכות מברייאת דהכא, ומשני: רבי אליעזר היא, דאמר: כיון דחייב על חלבו אשם תלוי, אדמקשה לרבי חייא, לטעיה במתניתין דהכא דפטר מוקרבן? ויש לומר: דשטא מתניתין לא פטריה אלא מחטאת, ולא פליג אברייא. והא דקאמר "ותנא דידך", הכי קאמר: אם תמצו לומר דמתניתין פטר אף מאשם תלוי, היינו טעמא דסבר בעיני חתיכה משתי חתיכות. מאי אחר אחר – ותימה: כיון דתנא "כדי שתושט ידה ותטול עד תחת הכר", דהוי טמא בועלה שבעה, וחיוב אשם תלוי, ממילא ידעין דאם תשהה יותר עד שתדר מן המטה "אחר אחר", והא אינה מטמאה בועלה טומאת שבעה ועיין בריבוי שמשון בן אברהם.

לא

אמר לו רבי חייא: אי אתה מודה שצריכה כגרים ועוד? אמר ליה: אכל. אמר לו: אם כן, (אתה) אף אתה עשיתו כהם. ורבי סבר: בעיני כגרים ועוד – לאפוקי מדם מאכולת, וכיון דנפק לה מדם מאכולת – ודאי מגופה אתא. מאי לאו בזקנותו קאי? הא בילדותו? טימא משום נדה! שמוע מינה. משתבח ליה רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי ברבי חמא בר ביסא דאדם גדול הוא. אמר לו: לכשיבא לידיך, הביאנו לידך. כי אתה, אמר ליה: בעי מינאי מילתא. בעא מיניה: בדיקה בעד שאינו ברוך לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, מהו? אמר לו: כדברי אבא אימא לך, או כדברי רבי אימא לך? אמר ליה: כדברי רבי אימא לי. אמר רבי ישמעאל: זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא! היאך מניחין דברי הרב ושומעין דברי התלמיד? ורבי חמא בר ביסא סבר: רבי ריש מתיבתא הוא, ושכיחי רבנן קמיה, ומחדרי שמעתינהו. מאי רבי ומאי רבי יוסי? אמר רב אדא בר מתנא, תנא: רבי – מטמא, ורבי יוסי – מטהר. ואמר רבי יוסי: כשטימא רבי – כרבי מאיר, וכשטימא רבי יוסי – לעצמו טיהר. דתנא, האשה שהיתה עושה צרכיה וראתה דם, רבי מאיר אומר: אם עומדת – מטמא, אם וישבת – מטהר. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך מטהר. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: והא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כשטימא רבי מאיר – לא טימא אלא משום כהם, ואילו רבי משום נדה קאמר! אמר ליה, אגן הכי קאמרין: כי איתמר ההיא – משום נדה איתמר. ונמצא על שלה אותיות טמאין וכו'. תנו רבנן: איזהו שיעור וסתר? – משל לשמש ועד שעומדין בצד הפשקוף, ביציאת שמש נכנס עד, הוי וסתר שאמרו – לקינוח, אכל לא לבדיקה. ונמצא על שלה לאחר זמן וכו'. תנא: וחיבין אשם תלוי. ותנא דידן מאי טעמא? – בעיני חתיכה משתי חתיכות. איזהו אחר זמן? וכו'. ורמינהי, איזהו "אחר זמן"? פירש רבי אליעזר ברבי צדוק: כדי שתושט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו! אמר רב חסדא: מאי "אחר" – אחר אחר. והא קתני עלה ונמצא על שלה לאחר זמן – מטמאין מספק ופטורין מן הקרבן. איזהו "אחר זמן" – כדי שתדר מן המטה ותרד תחתיה! הכי קאמר: איזהו "אחר זמן"? – כדי שתושט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו, וכדי שתדר מן המטה ותרד תחתיה את פניה מן חלוקת רבי עקיבא וחכמים. והא "אחר כך" קתני! רב אשי אמר: אידי ואידי חד שיעורא הוא, עד בידה – כדי שתדר מן המטה ותרד תחתיה, אין עד בידה – כדי שתושט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו. מיתיבי: איזהו "אחר זמן"? דבר זה שאכל רבי אליעזר ברבי צדוק לפני חכמים באושא, ואמר להם:

שמוא

"אחר כך" שנחלקו בו רבי עקיבא וחכמים. עד בידה – שאינה צריכה להושיט ידה תחת הכר, הוי שיעורא בכדי שתדר ותרד באותו עד. אין עד בידה – דבעיא להושיט ידה תחת הכר. בכדי שתושט – ותבדוק ועודה במטה. ולרב חסדא אפילו עד בידה, נפיש "כדי שתדר" מ"כדי שתושט", הילכך "אחר אחר" הוא.

רש"י

שצריכה כגרים ועוד – כשיעור שאר כתמים שאין מטמאין אלא בכגרים ועוד, כדאמרין ב"הרואה כהם" (נדה נ"ח.ב) דעד כגרים יכולה לחלות ולומר "דם מאכולת הוא". אבל = וכן באמת. אמר לו – רבי חייא. אף אתה עשיתו כהם – נהוג אתה בו דין כהם דשיעורו כגרים ועוד, ובפחות מכאן – לאו כלום. הילכך, טומאתו נמי ספק, דאי ודאי ראינו דהוה מגופה כדקאמרת, האמר בפרק "ורצא דופן" (נדה נ"א.א) אפילו כעין החרדל ובפחות מכן. לאפוקי מדם מאכולת – רבין דאינו ברוך לה כל כמה דליכא כגרים ועוד, הוה לה לספוקי בדם מאכולת קודם בדיקה. מאי לאו בזקנותו קאי – מדפליג עליה דרבי רביה. אמר ליה – רבי ישמעאל לרבי חמא: בעי מינאי מילתא. לכברי אבא – רבי יוסי או כדברי רבי, ולקמן תני פלוגתייהו בשמעתין. לעצמו טיהר – לטעמיה אולי, דאמר נמי הכי בדוכתא אחריני (נדה נ"ט.ב). צריכה = מטילה מים. עומדת טמאה – רבין דדחוקה היא – הדור מי רגלים למקור, ואייתי דם. והכי מפרש בפרק "האשה" (שם נ"ט). יושבת מטהר – דמקום מי רגלים הוא בא ואין טמא אלא דם המקור. ומדקאמר רבי מאיר: עומדת – טמאה, ואף על גב דאיכא לספוקינהו במקום מי רגלים, כיון דרגלים דלבר דדחיק לה עלמא דחזקת דמים מן המקור מיטמא – הכי נמי מיטמא. משום כהם – טומאת ספק לחלות, ואילו רבי לעיל טימא משום נדה. דקתני: "רבי אומר: טמאה נדה." כי איתמר – ההיא דרבי יוסי בר חנינא. הוי וסתר שאמרו – לחיבה בחטאת לקינוח – מנחין ולא לבדיקה כמכפנים, דאם כן שהתה יותר מכשיעור, ואין כאן אלא טומאת ספק ואשם תלוי. תנא וחיבין באשם תלוי – א"נמצא לאחר אותיות קאי, דקתני במתניתין: "ופטורין מן הקרבן". בעיני חתיכה משתי חתיכות – דכתיב באשם תלוי (ויקרא ז'): "אחת מכל מצות ה'", וקסבר: שם אם למקרא – "מצות" קרינן. הילכך, בעיני שתיים: אחת של איסור, ואחת של היתר, ואכל אחת ואינו יודע איזהו אכל, אשור ואחורו עמו בבית, ובא על אחת מהם, כסבור: אשור הוא, ונודע ששתייהן היו במטה, ואינו יודע על איזהו מוקן בא. אבל הכא, חדא חתיכה היא: ספק שריא ספק אסורה. ותנא ברא סבר: שם אם למסורת. והכי פליגי במסכת כריתות (י"ז.ב). שתושט – ועודה במטה, הא "כדי שתדר" – שיעורא רבה, ואינה מטמאה את בועלה אלא כשאר מגע מעת לעת. מאי אחר – דקתני במתניתין: "איזהו אחר זמן כדי שתדר" – לאו א"אחר אותיות קאי, דטמאים מספק, אלא איזהו "אחר זמן" שהוא אחר אותו שלאחר אותיות, שאינה מטמאה את בועלה לרבנן אלא לרבי עקיבא – כדי שתדר בו. והא עלה קתני בו – אלא א"טמאין מספק קאי, משום שמטמאה את בועלה אפילו לרבנן. הכי קאמר – חסורי מחסרה והכי קתני: איזהו אחר זמן שוקן טמאין מספק – כדי שתושט. אבל שהתה כדי שתדר – מטמאה מעת לעת, ואינה מטמאה את בועלה. רבי עקיבא אומר: מטמאה את בועלה, ואפילו כה מעת לעת. והא "אחר כך" קתני – דקתני במתניתין: "אחר כך מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה" כו', אלמא כשהשתהה יותר מכדי שתדר הוא דפליגי, אבל בכדי שתדר – טומאה אפילו לרבה, וקשיא ברייתא ד"כדי שתושט". וזהו אחר כך – הא שיעורא ד"כדי שתדר" זהו

נדה – דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלא

שבא הדם ממקורה. הרי שרבי שטימא האשה שבדקה בעד שאינו
בדוק, בשיטת רבי מאיר טימאה, ורבי יוסי שטיהר בעד שאינו בדוק
לשיטתו טיהר, שהרי גם במצאה דם במי רגליה טיהר.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי, והא אמר
רבי יוסי ברבי חנינא, כשטימא רבי מאיר אשה שראתה דם
כשעשתה צרכיה, לא טימא אלא משום ברתם, כלומר, טומאת ספק
בלבד, שמא בא הדם ממקורה, אבל לא טימא אותה טומאת ודאי,
שמא בא הדם ממכה שיש לה במקום מי רגלים, ואילו רבי שטימא
אשה שבדקה בעד שאינו בדוק משום נדה קאמר שהיא טמאה,
וכיצד אמר רבי זירא שרבי טימאה בשיטת רבי מאיר.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, אנן הכי קאמרין, כי איתמר
ההיא – מה שנאמר בשם רבי יוסי ברבי חנינא בדעת רבי מאיר,
'משום נדה' איתמר – נאמר, כלומר, הנוסח שהובא בשם רבי יוסי
ברבי חנינא מוטעה הוא, שאנו אמרנו בשמו כששטימא רבי מאיר
אשה שעשתה צרכיה משום נדה (וטומאה ודאית) טימא אותה.
וכדברי רבי לענין בדקה בעד שאינו בדוק.
שנינו במשנה: נמצא על שלה אותיות טמאין וכו' וחיבין בקרבן.
תנו רבנן, איהו שיעור וסת – 'אותיות' האמור במשנה שאם בדקה
בתוך שיעור זה ומצאה דם טמאים בודאי, משל לשמש – אבר
הבעל ונעך – מטלית הבדיקה שעומדין בצד המשקוף, כלומר, אילו
היה העד בידה סמוך לאותו מקום, שתיכף ביציאת שמש נכנס עד
ובודק. הוי' – מכאן אתה אומר, וסת שאמרו לקנינה אכל לא
לבדיקה, כלומר, מה ששנינו שאם בדקה אותיות ומצאה דם טמאים
בודאי וחיבים בחטאת, מדובר שלא בדקה עצמה בעומק אותו מקום,
אלא קנינה מבחוץ, שאילו בדקה בעומק בודאי עבר הזמן האמור,
ואין לטמאות בודאי, שמא בא הדם לאחר תשמיש, ואין לחיובם
בחטאת.
שנינו במשנה: נמצא על שלה לאחר זמן וכו' טמאין מספק ופטורים
מן הקרבן (וחטאת).
הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה על דברי המשנה: תנא, וחיבין
הבעל והאשה להביא אשם תלוי, שהרי הם בספק שמא ראתה הדם
בשעת תשמיש, ועברו על איסור בעילת נדה.
שואלת הגמרא: ותנא דידן – והתנא של משנתנו, מאי טעמא אמר
בסתם 'פטורין מן הקרבן' ומשמע אף מאשם תלוי פטורים.
משיבה הגמרא: התנא סבר, שכדי שיהא החוטא חייב באשם תלוי
בענין – צריך שיהא ספק על חתיכה משתי חתיכות, כלומר, שיש
לפניו שני דברים אחד אסור ואחד מותר, ועבר על אחד מהם, כיון
שחשב ששניהם מותרים, ואחר כך נודע לו שאחד מהם היה דבר
איסור ואינו יודע איזה מהם. וכגון, חתיכה של חלב וחתיכה של שומן
לפניו וחשב ששתיהן של שומן ואכל אחת מהן, ונודע לו שאחת מהן
חלב, ואין ידוע איזו. אבל כאן ש'חתיכה אחת' לפניו, והיינו שהספק
הוא על אשה זו שנבעלה, האם היתה טמאה בשעת הבעילה או
היתה טהורה, אין זה ספק המחייב באשם תלוי. אמנם התנא
בברייתא סבר שכל ספק מחייב באשם תלוי.
שנינו במשנה: נמצא על שלה לאחר זמן, טמאין מספק ופטורין מן
הקרבן, איהו אחר זמן וכו' כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה.
ורמיה – ויש להקשות סתירה על שיעור הזמן ששנינו במשנה,
מברייתא ששנינו בה, איהו 'אחר זמן' שאם בדקה בו טמאים רק
מספק, פירש רבי אליעזר ברבי צדוק, שיעור זמן כדי שתושש נדה
תחת הכר – (שתחת ראשה) או תחת הקפת – (מצע ששוכבת עליו),
ותפול משם עד ותבדוק בו את עצמה בעודה שוכבת במטה. וזמן
זה קצר יותר מהאמור במשנה, 'כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה'.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, מאי 'אחר זמן' ששנינו במשנה
שזמנו כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה, 'אחר אחר זמן' הוא. כלומר,
אין המשנה מבארת את שיעור 'אחר זמן' (וזמן ב') שאז טמאים שניהם
מספק, אלא הכוונה לבאר את שיעור 'אחר אחר זמן' (וזמן ג'), המוזכר
בהמשך המשנה 'אחר כך' וכלומר, אחר שכבר עבר שיעור הזמן של
'אחר זמן' מטמאה מעת לעת' וכו'. ונמצא שאין סתירה בין המשנה

אמר לו רבי חייא לרבי, אי אתה מודה שצריכה – שצריך שיהא
המראה שעל העד שיעור בגדים ועוד כדי לטמא אותה, אבל
בפחות מכך טהורה, משום שתולים בדם מאכולת שהיה על העד
קודם הבדיקה. אמר לו רבי, אבל – אכן כן הוא. אמר לו רבי חייא,
אם כן, (אתה) אף אתה עשיתו – דנת מראה זה כדין ברתם, כלומר,
כטומאת ספק ולא כראייה ודאית, ואם כן אף כשיש בה שיעור כגריס
ועוד אין לטמא אותה אלא מספק.
הגמרא מבארת דעתו של רבי שטימאה בודאי: ורבי סבר, בענין –
צריך שיהא במראה בגדים ועוד כדי לאפוקי מדם – מספק שהוא
דם מאכולת, שבפחות מכך יש לתלות שדם מאכולת הוא שנמעה
על העד קודם שבדקה בו, וכיון הנפק לה מדם מאכולת, כלומר,
כל שיש בו שיעור כגריס ועוד שבודאי אינו דם מאכולת, ודאי
מנופה אתה – ודאי מגופה בא הדם, ויש לטמא אותה טומאת ודאי
כדין ראייה ולא כדין כתם.
הגמרא מסיימת את הראיה לבירור דעת רבי חייא: מאי לאו
בזקנותו קאי – האם לא נאמרו דברי רבי חייא בברייתא זו (שטמאה
רק מספק) כשעמד בזקנותו, שבצערותיו ודאי לא נחלק על רבי שהיה
רבו, הא בילדותו טימא משום נדה, וכזונת רב יוסף באומרו שלעת
זקנתו של רבי חייא 'טיהר' היינו שטיהר מטומאת נדה וטימא
בטומאת כתם. מסיקה הגמרא: שמע מינה.
הגמרא מביאה עוד תנאים שדנו בדקה בעד שאינו בדוק:
משתבח ליה רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי ברבי חמא בר ביסא
דאדם גדול הוא – רבי שיבח לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי את רבי
חמא בר ביסא שאדם גדול הוא, אמר לו רבי ישמעאל לרבי,
לבשיבא רבי חמא לידך הביאהו לידך. כי אתה – כשבא רבי חמא
לפני רבי ישמעאל, אמר ליה רבי ישמעאל, בעי מינא מילתא –
שאל ממני דבר. בעא מיניה, בדיקה בעד שאינו בדוק לה, ולא
בדקתה, והניחתה בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, מהו. אמר לו
רבי ישמעאל, כדעת מי אשיב לך, בדיקה אבא – אבי, רבי יוסי
אימא לה, או בדיקה רבי אימא לה, שנחלקו בדיון זה כפי שיובא
להלן. אמר ליה רבי חמא, בדיקה רבי אימא לי. אמר רבי ישמעאל
בתמיה, וזהו – רבי חמא! שאמרין עליו דאדם גדול הוא, היאך
מניחין בדיקה הרב ורבי יוסי, שהיה רבו של רבי, ושומעין בדיקה
התלמיד.
מבארת הגמרא: ורבי חמא בר ביסא סבר, רבי ריש מתיבתא –
רבי ראש ישיבה הוא, וישיבתי רבנן קמיה ומחידדי שמעיתיה –
ומצויים החכמים לפניו, ומחדדים את שמועתה, ולכן יש לפסוק
כמותו אף כנגד דעתו של רבי יוסי רבו.
שואלת הגמרא: מאי רבי ומאי רבי יוסי שהזכיר רבי ישמעאל.
משיבה הגמרא: אמר רב אדא בר מתנא, תנא, בדקה בעד שאינו
בדוק לה והניחתה בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, רבי מטמא
טומאת ודאי, ורבי יוסי מטהר.
רבי זירא מבאר שמחלוקת רבי ורבי יוסי תלויה במחלוקת אחרת:
ואמר רבי זירא, כשטימא רבי ברבי מאיר טימא, וכשטיהר רבי
יוסי לעצמו – לשיטתו מיהר. (דתנא) [דתנן] (להלן נט:), האשה
שהיתה עושה צרכיה – שהיתה מטילה מים, וראתה דם בתוך מי
רגליה, רבי מאיר אומר אם עשתה צרכיה כשהיא עומדת, הרי היא
טמאה, שתולים שכיון שלא יכלה לעצור את עצמה ונדחקה להטיל
מים מעומד, חזרו המים למקור ויצאו משם עם דם. אבל אם עשתה
כשהיא יושבת, הרי היא טהורה, שאז תולים שהדם בא ממכה שיש
לה במקום מי רגלים, ולכן טהורה היא שאין מטמא אלא דם המקור
בלבד. רבי יוסי אומר, בין כך ובין כך – בין עומדת ובין יושבת,
טהורה, שתולים שהדם בא ממכה שיש לה במקום מי רגלים.
ונמצאנו למדים שרבי מאיר סובר שאף שגם בעומדת יש להסתפק
שלא בא הדם ממקום מי רגלים, מכיון שמצוי שמחמת הדחק עולים
מי רגלים למקור, והמקור יש לו חזקה שמצוי בו דם, תולים שהדם
ממקורה בא ומטמאים אותה. וכמו כן במי שבדקה עצמה בעד שאינו
בדוק, אין מסתפקים שמא היה הדם על העד קודם לכן, אלא תולים

שָׁמַר כְּרֵבִי עֲקִיבָא אֲתָם אוֹמְרִים, שְׁמַטְמָא אֶת בּוּעֵלָה כַּל
שְׁבַעֲלָה תוֹךְ מַעַת לַעַת לֹאֲרֵיִתָּהּ, וְלֹכֵן אֵינְכֶם צְרִיכִים לְשִׁיעוֹר 'אֲחֵר
זִמְן' שְׁכַל מַעַת לַעַת דִּינוּ שׁוּה.
אֲמְרוּ לוֹ הַחֲכָמִים, לֹא שְׁמַעְנוּ הַשִּׁיעוֹר וְלֹכֵן לֹא פִירְשְׁנוּהּ, אִמְנֵם
סוֹבְרִים אֲנוּ כַחֲכָמִים הַמְחַלְקִים בֵּין בְּדִקָּה 'אֲחֵר זִמְן' לְבִדְקָה 'אֲחֵר
אֲחֵר זִמְן', וְצְרִיכִים אֲנוּ לְדַעַת הַשִּׁיעוֹר שֶׁל 'אֲחֵר זִמְן'.
אֲמַר לָהֶם רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוּקָה, כִּי פָּרְשׁוּ [אֶת הַשִּׁיעוֹר] הַחֲכָמִים
בְּכִנְיָהּ, לֹא שִׁהֲתָה קוֹדֵם בְּדִיקָתָהּ שֶׁמִּצָּאָה בָּהּ דָּם כֹּל כֵּךְ זִמְן כְּרִי
שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתֵרִיד אֶת פְּנֵיהָ, אֲלֵא בְּדִקָּה עֲצָמָה בַּעֲדָה
בְּמִטָּה, אִף שֶׁשְׁהִתָּה לִּטּוֹל הָעַד מִתַּחַת הַכֶּר אוֹ הַכֶּסֶת, תִּוֹךְ זִמְן
'אֲחֵר אוֹתִיּוֹם' הוּא זֶה, וְיִמָּאֵין שְׁנֵיהֶם שְׁבַעַת יָמִים מְסַפֵּק, וּפְטוּרִין
מִקְרָבֵן חֲטָאֵת, וְחִיבִין בְּאַשְׁמֵם תְּלִי.
שִׁהֲתָה קוֹדֵם בְּדִיקָתָהּ כְּרִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתֵרִיד אֶת פְּנֵיהָ, שִׁזְמֵן
גְּדוֹל הוּא יוֹתֵר מִהַשְׁוֶשֶׁת הַיָּד וּבְדִיקָה, אֲחֵר הַזִּמְן הוּא זֶה, כְּלוּמֹר,
'אֲחֵר אֲחֵר הַזִּמְן' הוּא. וְכֵן בְּשִׁשְׁהֲתָה קוֹדֵם בְּדִיקָתָהּ יוֹתֵר מִזְמֵן זֶה,
עַד מַעַת לַעַת לְבַעֲלָהּ, וּמְסַפֵּקָהּ לְפִקְדָּה – וְהִיתָה הַבְּעִילָה בֵּין
פְּקִידָה לְפִקְדָּה, כְּלוּמֹר בֵּין בְּדִיקָה זוֹ (שֶׁמִּצָּאָה דָּם) לְבִדְקָה הַקּוֹדֶמֶת,
וְלֹא בְּדִקָּה בֵּין הַבְּעִילָה לְבִדְקָה זוֹ וּמִצָּאָה טְהוֹר, בּוּעֵלָה מְסַמָּא רַק
מְשׁוּם מִנֵּעַ בְּנִדָּה, וְהִינוּ טוֹמְאָת יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד, כִּיּוֹן שֶׁנִּגַּע בָּהּ תוֹךְ
מַעַת לַעַת לֹאֲרֵיִתָּה דָּם, וְאֵינוּ מְשׁוּם בּוּעֵל נִדָּה טוֹמְאָת
שְׁבַעַת יָמִים. רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אִף מְסַמָּא הַבּוּעֵל אוֹתָהּ תוֹךְ
מַעַת לַעַת, טוֹמְאָת שְׁבַעַת יָמִים מְשׁוּם בּוּעֵל נִדָּה. שִׁטָּה שְׁלִישִׁית:
רַבִּי יְהוֹנָדָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זָבַדִּי אוֹמֵר, בְּעֵלָה נִכְנֵם לְהִיכָל
וּמְקַטֵּיר קְטוֹרֶת – בַּעֲלָה טְהוֹר לִגְמָרִי, וְאִף מוֹתֵר לוֹ לְהַכְנֵס לְמִקְדָּשׁ
וְלִהְיוֹת קְטוֹרֶת.
הַגְּמָרָא מְסַיֶּמֶת אֶת רֵאשִׁיתָהּ מִהַבְּרִייתָא לְשִׁיתָהּ רַב חֲסָדָא: בְּשִׁלְמָא
לְרַב חֲסָדָא הֵייוּ דְמִטְהַרִי רַבִּנָּן – מוֹבֵן הַדְּבָר לְשִׁיתָהּ רַב חֲסָדָא
הַסּוֹבֵר שֶׁאֵם בְּדִקָּה בְּתוֹךְ זִמְן 'כְּדִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתֵרִיד פְּנֵיהָ' הִרִי
זֶה 'אֲחֵר אֲחֵר זִמְן', שֶׁנַּחֲלָקוּ בּוֹ חֲכָמִים וְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁלֹּכֵן שְׁנֵינוּ
בְּבְרִייתָא שֶׁלְדַעַת חֲכָמִים אִם בְּדִקָּה בְּתוֹךְ זִמְן זֶה בּוּעֵלָה טְהוֹר
מְטוֹמְאָת בּוּעֵל נִדָּה. אֲמַר לְרַב אֲשִׁי הַסּוֹבֵר שֶׁאֵם מוֹכֵן עַד בִּידָה, אוֹי
אִף בְּתוֹךְ 'כְּדִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתֵרִיד פְּנֵיהָ' נַחֲשָׁב ל'אֲחֵר זִמְן', אֲמַרִי
מְטַהֲרִי רַבִּנָּן – מִדּוּעַ טִיהַרוּ חֲכָמִים אֶת הַבּוּעֵל אִם בְּדִקָּה עֲצָמָה בְּתוֹךְ
זִמְן זֶה. וְכִי תִימָא – וְאֵם תֹּאמַר לְפָרֶשׁ שֶׁהַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן
דְּאֵין עַד בְּיָדָהּ, אֲלֵא צְרִיכָה לִיטּוֹל עַד מִתַּחַת הַכֶּר אוֹ הַכֶּסֶת, וְאוֹ גַּם
לְדַעַת רַב אֲשִׁי אִם בְּדִקָּה עֲצָמָה תוֹךְ כְּדִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה הִרִי זֶה
'אֲחֵר אֲחֵר זִמְן', אִין לְפָרֶשׁ כֵּן, מְשׁוּם דְּהֵאֵר עַד בְּיָדָהּ וְאֵין עַד בְּיָדָהּ
מִיבְעִי לִיָּה – חֲכָמִים הִיוּ צְרִיכִים לְפָרֶשׁ שֶׁמְדוּבֵר שְׁאִין עַד בִּידָה, אֲבָל
אִם עַד בִּידָה וּבְדִקָּה עֲצָמָה תוֹךְ כְּדִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתִבְדּוֹק בּוֹ הִרִי
זֶה 'אֲחֵר זִמְן', וְגַם הַבְּעֵל טְמֵא מְסַפֵּק שְׁבַעַת יָמִים, וְאִיךְ סִתְמוּ חֲכָמִים
דְּבְרֵיהֶם, וְהֵלֵא עוֹלָלָה לְצֹאֵת מִכָּךְ תִּקְלָה, שִׁיטְעוּ לומר שְׁגַם אִם עַד
בִּידָה אִם שִׁהֲתָה כְּדִי לִירֵד מִן הַמִּטָּה קוֹדֵם שֶׁבְּדִקָּה עֲצָמָה, אִין בּוּעֵלָה
טְמֵא שְׁבַעַת יָמִים. מְסַיֶּמֶת הַגְּמָרָא: אִכֵּן קָשְׁיָא עַל רַב אֲשִׁי
מִהַבְּרִייתָא.
שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא: רַבִּי יְהוֹנָדָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זָבַדִּי אוֹמֵר בְּעֵלָה
נִכְנֵם לְהִיכָל וּמְקַטֵּיר קְטוֹרֶת.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתִפְסוֹךְ לִיָּה דְּהִוָּה נִוְגַע בְּמַעַת לַעַת שְׁבַעַתָּה – גַּם
אִם סוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל הַבּוּעֵל אוֹתָהּ תוֹךְ מַעַת לַעַת
לְבִדְקָתָהּ שִׁיחָא טְמֵא טוֹמְאָת בּוּעֵל נִדָּה, הֵלֵא יֵשׁ לְטַמְאוּתוֹ טוֹמְאָת
יוֹם אֶחָד שֶׁהִרִי נִגַּע בָּהּ תוֹךְ מַעַת לַעַת.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הוּא דְאֲמַר – רַבִּי יְהוֹדָה סִבֵּר בְּשִׁמְאִי, דְאֲמַר (לְעִיל
ב.), כֹּל הַנְּשִׁים דִּיין שְׁעָתָן – דִּי לֹנוּ אִם נֹאמַר שֶׁמְטַמְאוֹת תְּרוּמָה
וְטַהוֹרֹת שִׁינְגוּ בְּהֵן מִשְׁעַת רֵאשִׁיהּ וְאוֹיִלָּה, וְאִין חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֶן קוֹדֵם
לְכֵן כִּבֵּר הִיָּה הָדָם בְּבֵית הַחִיצוֹן וְאֵם הִיתָה בּוֹדֶקֶת הִיתָה רּוֹאָה אוֹתוֹ.
שׁוּב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתִפְסוֹךְ לִיָּה – הֵלֵא גַם בְּלֹא טוֹמְאָת נִוְגַע בְּנִדָּה
יֵשׁ לוֹ לִהְיוֹת טְמֵא מְשׁוּם דְּהִוָּה בְּעַל קָרִי, וְאִיךְ אִמַּר רַבִּי יְהוֹדָה
שֶׁמוֹתֵר לְהַכְנֵס לְמִקְדָּשׁ בְּלֹא טְבִילָה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּשִׁלְמָא גְמָר בִּיאָתוֹ – שֶׁלֹּא בֹא

עֲלֶיהָ בִּיאָה גְמוּרָה, אֲלֵא בַּהֲעֵרָא לְחוּד, וְלֹכֵן טְהוֹר לִגְמָרִי.
שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּרֹאָה כְּתָם שֶׁמְטַמָּא
אֶת בּוּעֵלָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוקֶת אֲמוּרָאִים בְּבִיאור הוֹדָאֵת חֲכָמִים: אֲמַר רַבִּי,
הַכוּנָה הִיא שֶׁחֲכָמִים מוֹדִים שֶׁהוֹרָאָה כְּתָם מְטַמָּא אֶת בּוּעֵלָה
לְמַפְרָע, כְּלוּמֹר, כֹּל שְׁבַעֲלָה תוֹךְ מַעַת לַעַת לְמִצִּיאַת הַכֶּתֶם, וְרַבִּי
מֵאִיר הִיא – וְחֲכָמִים הֵייוּ רַבִּי מֵאִיר, הַמַּחֲמִיר לַעֲנִין כְּתָמִים, וְלֹכֵן גַּם
לַעֲנִין טוֹמְאָת מַעַת לַעַת לְמַפְרָע סוֹבֵר שֶׁאִף שֶׁאֵם רֹאֵתָה אִין מְטַמָּאִים
אֶת בּוּעֵלָה לְמַפְרָע, בְּמִצָּאָה כְּתָם מְטַמָּאִים אוֹתוֹ.
וְשִׁמְוֵאל אֲמַר, הַכוּנָה הִיא, שֶׁחֲכָמִים מוֹדִים שֶׁהוֹרָאָה כְּתָם מְטַמָּא
אֶת הַבּוּעֵלָה מְכָאֵן [–מִזְמֵן מִצִּיאַת הַכֶּתֶם] וְלִהְבָּא, אֲבָל לֹא אֶת
הַבּוּעֵלָה תוֹךְ מַעַת לַעַת, וְרַבִּנָּן הִיא – וְחֲכָמִים הַמּוֹחֲזִרִים בְּמִשְׁנָה הֵם
חֲכָמִים הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי מֵאִיר, וְסוֹבְרִים שְׁאִין לְהַחֲמִיר בְּכִתְמִים יוֹתֵר
מִבְּרִיאָה מִמֶּשׁ.
תְּמַהָה הַגְּמָרָא עַל שְׁמוּאֵל: מְכָאֵן וְלִהְבָּא פְּשִׁטָּא שֶׁמְטַמָּא אֶת
בּוּעֵלָה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מַהוּ דְּתִימָא הוּאִיל וְטוֹמְאָת מַעַת לַעַת רַק מִדְּרַבִּנָּן
הִיא, שֶׁמִּדְּאוֹרִיתָא אֵינָה טְמָאָה אֲלֵא מִשְׁעַת רֵאשִׁיתָהּ וְאוֹיִלָּה,
וְטוֹמְאָת כְּתָמִים מִדְּרַבִּנָּן, שֶׁמִּדְּאוֹרִיתָא אִין הָאִשָּׁה נְטִמָּאָה אֲלֵא
בְּרֵאשִׁיתָהּ בַּהֲרִגְשָׁה, וְאִם כֵּן מַה מַּעַת לַעַת לֹא מְטַמָּא אֶת בּוּעֵלָה
לְדַעַת חֲכָמִים, אִף כְּתָמִים לֹא מְטַמָּא אֶת בּוּעֵלָה מְכָאֵן וְלִהְבָּא,
כִּיּוֹן שֶׁאֵינָה טְמָאָה אֲלֵא מִדְּרַבִּנָּן, קָא מְשַׁמְעֵן לָן הַתְנָא בְּמִשְׁנַתּוֹ שְׁאִין
הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא הוֹרָאָה כְּתָם מְטַמָּא אֶת בּוּעֵלָה מְכָאֵן וְלִהְבָּא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִימָא חֲכִי נָמִי – וְשִׁמָּא בֹאמֶת נֹאמַר כֵּן, שֶׁכֶּשֶׁם
שֶׁסּוֹבְרִים חֲכָמִים בְּטוֹמְאָת מַעַת לַעַת שֶׁלֹּא גִזְרוּ טוֹמְאָה עַל הַבּוּעֵלָה,
כִּמוֹ כֵּן לֹא גִזְרוּ בְּטוֹמְאָת כְּתָמִים.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָתָם בְּטוֹמְאָת מַעַת לַעַת, אִין שׁוֹר שְׁחֹט לְפָנֶיהָ,
כְּלוּמֹר, בְּמַעַת לַעַת קוֹדֵם הִרְאִיָּה אִין סִיבָה לְפָנֶיךָ לְטַמְאוּתָהּ, שֶׁהִרִי
לֹא רֹאֵתָה אוֹ דָּם, וְאִין זֶה אֲלֵא סִיג שֶׁעָשׂוּ חֲכָמִים לְחֹשׁוֹשׁ שִׁמָּא
רֹאֵתָה דָּם, וְלֹכֵן סוֹבְרִים חֲכָמִים שְׁאִין לְהַחֲמִיר בּוֹה לַעֲנִין הַבּוּעֵל,
אֲבָל הֵבָא בְּטוֹמְאָת כְּתָמִים, יֵשׁ שׁוֹר שְׁחֹט לְפָנֶיהָ, כְּלוּמֹר, יֵשׁ לְפָנֶיךָ
כְּתָם שׁוּדָאִי בֹא מְגוּפָה, וְלֹכֵן טוֹמְאָתָה חֲמוּרָה יוֹתֵר מְטוֹמְאָת מַעַת
לַעַת [אִף שְׁשֵׁתִי הַטּוֹמְאָת מִדְּרַבִּנָּן], וְלֹכֵן גַּם הַבּוּעֵלָה מְכָאֵן וְלִהְבָּא
טְמֵא טוֹמְאָת בּוּעֵל נִדָּה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה שֶׁאֲמוּרָאִים נוֹסְפִים נַחֲלָקוּ בְּפִירוֹשׁ כּוֹונַת הַתְנָא: וְכֵן
אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ כְּדִבְרֵי רַבִּי, שְׁכוּונַת הַתְנָא הִיא שֶׁמוֹדִים חֲכָמִים
שֶׁמְטַמָּא אֶת בּוּעֵלָה לְמַפְרָע כֹּל מַעַת לַעַת לְמִצִּיאַת הַכֶּתֶם, וְרַבִּי
מֵאִיר הִיא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, כּוֹונַתוֹ הִיא שֶׁחֲכָמִים מוֹדִים שֶׁמְטַמָּא
מְכָאֵן וְלִהְבָּא, וְרַבִּנָּן הִיא, וְכַפִּי שְׁפִירֵשׁ שְׁמוּאֵל.

משנה

הַמִּשְׁנָה תִּבְאָר שְׁכַל אִשָּׁה בְּחֻזְקָת טְהוֹרָה לְבַעֲלָהּ, וְאֵינָה צְרִיכָה
בְּדִיקָה קוֹדֵם תְּשִׁמִּישׁ: כֹּל הַנְּשִׁים בְּחֻזְקָת טְהוֹרָה לְבַעֲלָהּ, וְאֵינן
צְרִיכוֹת לְבִדּוֹק עֲצָמָן קוֹדֵם תְּשִׁמִּישׁ. וְכֵן אֲנָשִׁים מְכָאֵן מִן הַדְּרָה,
נְשִׁיהֶן לָהֶן בְּחֻזְקָת טְהוֹרָה, וִיכוּלִים לְשִׁמֵּשׁ עִמָּהֶן בְּלֹא בְּדִיקָה.

נמרא

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לָמָּה לִיָּה לְמַתְנִי – מִדּוּעַ הוֹצֵרֵךְ הַתְנָא לְחוּזוֹר
וְלִשְׁנוֹת שֶׁהִבְאִין מִן הַדְּרָה נְשִׁיָּה בְּחֻזְקָת טְהוֹרָה, וְהֵלֵא בְּכָלֵל כֹּל
הַנְּשִׁים הֵן.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵילוּ שְׁנֵינוּ רַק אֶת הִרְיָא, סָלְקָא דְעִתָּךְ אֲמִינָא,
הֵנִי מִלִּי – דְּבָרִים אֲלוֹ שְׁכַל אִשָּׁה בְּחֻזְקָת טְהוֹרָה דּוּקָא הִיבָא
דְּאִיתִיָּה בְּמַתָּא – בּוֹפֵן שֶׁנִּמְצָא בַּעֲלָהּ בְּעִיר, דְּרַמְיָא אֲנַפְשָׁה
וּבְרִיקָה – שִׁישׁ עֲלֶיהָ עוֹל לְבִדּוֹק עֲצָמָה, וְיודַעַת אִם טְמָאָה הִיא אוֹ טְהוֹרָה, וְלֹכֵן בְּחֻזְקָת
טְהוֹרָה הִיא וְאֵינָה צְרִיכָה לְבִדּוֹק עֲצָמָה קוֹדֵם תְּשִׁמִּישׁ, אֲבָל הִיבָא
דְּלִיתִיָּה בְּמַתָּא – אֲבָל בּוֹפֵן שְׁאִין בַּעֲלָה בְּעִיר, דְּלֵא רַמְיָא אֲנַפְשָׁה
– שְׁאִין מוֹטֵל עֲלֶיהָ עוֹל לְבִדּוֹק כְּשִׁמְרָגִישָׁה, לֹא – אֵינָה בְּחֻזְקָת

1 לא שהתה כדי שתרד מן המטה מטמאה את בועלה וחייבת באשם תלוי שהתה
2 כדי שתרד בו רבי עקיבא אומר מטמאה בועלה - תימא: אי רבי עקיבא מודה
3 ברישא, כדמשמע דלא פליג אלא אסיפא, אם כן סבר: יש אם למסורת. ובפרק קמא
4 דסנהדרין (ד,א) אית ליה לרבי עקיבא יש אם למקרא, גבי "רביעת דם הבא משני
5 מתים". דקאמר "נפשות" קרינן! וליכא
6 למימר: דבא פליג נמי ברישא, דהוה ר' יהונתן פירק
7 "דס חטיטה" (בריתא כב,ב) בחתיכה של
8 קודש וחתיכה של חולין, אבל אחד את
9 הראשונה ובא אחר ואכל את השניה - זה
10 מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי, דברי
11 רבי עקיבא. ואמאי חייב השני, הא בשעה
12 שאכל לא היו לפניו שתי חתיכות, ולמאן
13 דבעי שתי חתיכות שטור בחבאי גוונא,
14 כדאמר התם בסוף פרקין. ורבי נמי אית ליה
15 בפרק "ספק אבל" (שם יח,א) דכא דאכל את
16 הראשונה במזיד והשניה בשוגג, דחייב אשם
17 תלוי על השניה, ורבי סבר בפרק קמא
18 דסנהדרין (ד,א): יש אם למקרא! וצריך לומר:
19 דיש שום חילוק בין מקרא למסורת זה
20 למקרא ומסורת דעלמא. דחייא בר רב דבעי
21 שתי חתיכות, סבר: דכולי עלמא סברי הכא
22 דיש אם למקרא, ורב אסי דפליג עליה סבר:
23 דכולי עלמא סברי יש אם למסורת, כמו
24 שמצינו (בבא מציעא כב,ב) גבי "וחתן" דומיא
25 ד"יתן" ו"יעבד" דומיא ד"עבד" (פסחים כו,ב),
26 ו"עני" דומיא ד"עני" (שם לו,א), ו"רפפת"
27 דומיא ד"כפת" (סוכה לב,א), והתם יש טעמא
28 אחרינא. ותדע: דכי פריך התם טובא לחייא
29 בר רב, ומשני: רבי אלעזר היא דמחייב אשם
30 תלוי על חבל כוי, והא כמה תנאי פליגי
31 במקרא ובמסורת, ואמאי נקט טפי רבי
32 אלעזר דשמותו הוא? וגם המקשה, וכי לא
33 הוה ידע דטובא תנאי פליגי במקרא
34 ובמסורת? אלא כדפרישית. ועוד יש לומר:
35 דרבי עקיבא ורבי איירי דהראשון לא אבל
36 כל החתיכה, אלא חצייה, וכשאכל השניה -
37 היו עדיין שתי החתיכות לפניו. ובענין זה
38 מתרג' הירושלמי ב"חאשבה רבה".
39 **האי** עד בידה ואין עד בידה מביא ליה -
40 פירש רש"י: דהוה ליה לפלוגי הכל
41 בשעתה. וקשה: דלמא מפליג בדידה באין עד
42 בידה, בק שותתה ללא שותתה? ונראה לפרש:
43 דהוה ליה לפרושי בברייתא באין עד בידה,
44 כיון דמתניתין איירי ביש עד בידה.
45 **כשמיא** דאמר דיה שעתה - ומכל מקום
46 מודה שמאי בחד "אחר" דטמא שבעה, כיון
47 דחייב אשם תלוי.
48 **אמר** רב למפרע ורבי מאיר היא - ואם
49 תאמר: דבפרק קמא דיומא (ב,א) תנן:
50 מפרשין כהן גדול מביתו שבעה ימים דשמן
51 יבא על אשתו ספק נדה, וקאמר: כמאן -
52 כרבי עקיבא, דאמר: אף מטמאה את בעילה.
53 וקאמר רב חסדא: דאיתי אפילו כרבנן, ובחד
54 "אחר" מודי דבועלה טמא שבעה. אמאי לא
55 משני: שמא תמצא בתם? דהא מודים חכמים
56 לרבי עקיבא ברווא בתם! ויש לומר: משום
57 שמואל דאמר הכא: מכאן ולהבא. ועוד יש לומר: דהיא תבדוק חלוקה קודם בדיקה. ואם תאמר: דאמר
58 נדה, לימא "זאי נדה" אם תבדוק שיעור וסת סמוך לבעילה? ויש לומר: דהא לא שכיחא. **הכי** איתמר לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה - לא היה לה לחזור ממה
59 שאמר תחלה "לא שנו אלא שאין לה וסת", דאמת הוא דהיא בחזקת טהרה, כדאמרין בפרק קמא (נדה יב,א): כל לבעלה לא בעיא בדיקה, אפילו אין לה וסת. וזוהי יכול
60 להוסיף: ויש לה וסת נמי, כשלא הגיע שעת וסתה כו'. אלא מיישב הלשון שאמר תחלה בלא תוספת. **אפילו** הגיע זמן וסתה מותרת - תימא: דהאך מותרת, הא אמרין
61 בשבועות פרק שני (יח,ב) ולקמן פרק "דאשה" (ס,ג): אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן ויש לומר: כששתתה אחר וסתה שבעה ימים, שיכולה לטבול
62 איירי, דספק טבילה מוציאה מידי ספק ראתה, כההוא דרבי יוחנן דבסמוך. ולמאן דאמר וסתות דאורייתא, אפילו שהתה כשיעור זמן טבילה - אסורה, דחייא ראתה חשבינן
63 לה, ומתוך כך יש לדרק דסבירא ליה לרבי יוחנן דבסמוך וסתות דרבנן.

1 **שמו** כרבי עקיבא אתם אומרים שמטמאה את בועלה - כל מעת לעת, ואין לכם
2 שיעור בדבר אלא מעת לעת. **לא שמענו** - את שיעורו, (וכרבי אלעזר) לא סבירא
3 לן. **לא שהתה כדי שתרד** - אלא כדי שתשב ותבדוק ועודה במטה - טמאין מספק,
4 דהיינו אחר אותיות, כרב חסדא. **שהתה כדי שתרד** - דנפיש שיעוריה. **אחר הזמן**
5 **הוא זה** - כלומר: אחר אחר הוא זה. וכן
6 **מעת לעת** - כלומר: כשיעור הזה, ומכאן
7 ולהלן כל מעת לעת של בעילה אם בדיקה
8 ומצאתה טמאה - בועלה מטמא משום נוגע
9 במעת לעת בנדה טומאת ערב, וספק מדרבנן
10 לתלות. ואינו מטמא משום בועל נדה טומאת
11 שבעה, ואפילו לחלות. נכנס לחיבל - לקמן
12 מפרש לה. **בשלא לרב חסדא** - דאמר: כדי
13 שתרד "אחר אחר" הוא, היינו דמטהרי רבנן.
14 וכי תימא דאין עד בידה - דאחר שתרד
15 הוצרכה להושיט, דהוה להו תרי שיעורי, אם
16 כן איבעי ליה למיתני ולפלוגי בק עד בידה
17 לאין עד בידה, דלא תיפוק חורבה מיניה.
18 דהשתא משמע: דאפילו עד בידה, דלא
19 שהתה אלא כדי שתרד, מטהרי רבנן. ומדלא
20 מפליג, שמע מינה: דחייא מטהרי רבנן בכדי
21 שתרד לחוריה. **בשלא נמר ביאתו** - ואפילו
22 הכי לרבי עקיבא מטמאה את בועלה,
23 דהעראה בנדה - כגמר ביאה, דכתיב
24 (ויקרא כ): "את מקורה הערה", אבל לענין
25 קרי - עד שחוריה, ורבי **מאיר היא** -
26 דמחמיר בבחמתיה, כדאמר בפרק קמא (נדה
27 ה,א) ולקמן בפרק "בא סימן" (נב,ב). **פשיטא**
28 - מאי מודי, הא בלמפרע פליגי לגבי מעת
29 לעת, ולא מבכאן ולהבא? וכתבם דרבנן -
30 אפילו מכאן ולהבא. **אין שור שחוט** -
31 דאתמול לא חזא, אלא סייג בעלמא הוא.
32 **הכא הרי שור שחוט אפניך** - דבצפור לא
33 נתעסקה, ובשוק של טבחים לא עברה, ומיום
34 שלבשתו היא בספק זה. **משנה כל הנשים**
35 **בחזקת טהרה לבעליהן** - בלא בדיקה, שלא
36 החזירה בדיקה אלא לעסוקה בטהרות.
37 **גמרא בתוך ימי עונתה** - שלשים יום
38 לראיה, אבל לאחר שלשים בעיא בדיקה,
39 הואיל וסתם נשים חזין לטון עונתה. **לא שנו**
40 - דכי מצאה תוך ימי עונתה לא בעיא
41 בדיקה. **אלא שלא הגיע עת וסתה** - בתוך
42 אותן ימים שזדה בדרך, כגון אשה שיש לה
43 וסת, ולא הגיע בתוך אותן הימים. אבל הגיע
44 עת וסתה - קודם ביאתו מן הדרך. **אסורה**
45 - דאורח בזמנא בא. **דאורייתא** - הלכה
46 למשה מסיני דמחזיקין לה בטומאת ספק.
47 וסתות דרבנן - הצריכה חכמים לבדוק
48 ביום וסתה, שמא תראה. ומיהו היכא דלא
49 הוה בעיר, ולא ידעין אי בדיקה אי לא בדיקה
50 - לא מספקין לה בטומאה.

לא

37 **אי איתמר** - הכי איתמר, **אמר רב הונא**: לא שנו אלא שחוט שעת וסתה, **אבל**
38 **הגיע שעת וסתה** - אסורה. **קסבר**: וסתות דאורייתא. **רבה בר בר חנה אמר**: אפילו
39 **הגיע שעת וסתה** - נמי מותרת, **קסבר**: וסתות דרבנן. **רב אשי מתני הכי**, **אמר רב הונא**:

לא

אפילו ילדה דבויא למיטבל – פירש הקונטרס: אפילו נערה שבושה לטבול. ומשני: ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן דף נמי, כיון שלא ראתה בודאי שרי רבי יוחנן. ואינו מיושב. ורבינו חננאל מפרש, וכן רבינו תם: אפילו ילדה דבויא למיטבל – פירוש: שהולידה, ומפחת לטבול תוך שלשים. כדאמר בפרק "מפנין" (שבת קט"א), דבת רב חסדא טבלה תוך

שלשים ללדה חולתה, ואמשיח רבא לערסא, ואיתסיאת. והשתא אתי שפיר דאמר ליה: ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן, אם כן יולדת אפילו לא היתה דואגת לטבול לא תייר רבי יוחנן דספק טבילה אינו מוציאה מידי דאי ראתה. ר'בוי"ד – לשון פחד, כהדיא דפרק שני דביבמות (כ"א), לא מיבעיא אביו בריה מיניה. מיהו בפרק "אילו דברים" (פסחים ע"ב), משמע שהוא לשון ברשה, גבי "במתו בויזה מיניה", ובפרק "בית שמאי" (יבמות ק"ב, א): "מבזו בויז מיניה". מיהו גם יש לפרש לשון פחד. ובערך פירש: לשון ברשה. **חבר** שמת והניח מגורה מלאה פירות כו' – בפרק קמא דחולין (א' גבי "שחט ונמצא סכין פגומה" קאמר נמי: אין ספק מוציא מידי דאי, ולא מייית מהך דחבר ושפחה, משום דהבא הוי ספק טוב ורגיל, ואפילו לקולא מוציא מידי דאי. והכי נמי לא שייך לאתויי ההיא דהתם ד"טבל ועלה" דאית ספק מוציא מידי דאי, דהתם היינו משום דאי לזומרא.

בהמתו אוכלת – דוקא בהמתו, כדפירש הקונטרס: דכל מה שהיא אוכלת – מיקרי עראי, אבל אדם אסור מדרבנן לאכול אכילת קבע. וכן משמע בתוספתא, ומייית לה בפרק קמא דביצה (ג"א), הכניס לבית שבלים לעשות מהן עיסה – אוכל מהן עראי, ופסור. וכן משמע נמי מדרגט "בהמתו". והא דפריך במנחות בפרק "רבי ישמעאל" (א"ט), אמאי דקאמר "מירוח הגוי אינו פסור, משום בעלי כיסים", פירוש: שערים שמוכרח בתעלות לגויים קודם מירוח וחזרין וקוני אחר מירוח, אית שפיר. אך צריך עיון בשילוי פרק קמא דבכורות (יא, ב).

והשתא קשה: כיון דהוי דאי טבל לענין אכילת קבע, אפילו הכניסה במין כדפרישית, היכי אתי ספק מוציא מידי דאי דחשבינן להו בחזקת מתוקנים? וליכא למימר: דספק מוציא מידי דאי דרבנן, דהא בפרק קמא דפסחים (א' ט) פריך מיניה אהא דקאמר התם "כל מקום שחולדה וברדלס מצויין שם – אין צריך בדיקה", הא דאי חמץ – צריך בדיקה, דספק אבל אין מוציא מידי דאי, ופריך מהך דחבר, ומשני: ספק וספק הוא, כדריב אושעיא. והשתא מכל מקום חזינא הבא דמוציא מידי דאי דרבנן, ובדיקת חמץ נמי דאי דרבנן, ומדאורייתא בטבל בעלמא סגי? ואומר רבינו יצחק: דמוציא מידי דאי דרבנן, דהוי דאי דאורייתא. ועוד אומר רבינו יצחק: דהא דקאמר הבא דהוי בחזקת מתוקנים, היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה. **כדי** שתהא בהמתו אוכלת – משמע דבטבל שראה פני הבית, אפילו בהמתו נמי לא אכלה. לרבינו יצחק: מאי שנא משאר הנאות דשרו, דלא מצינו טבל שיהיה אסור בהנאה? ויש לומר: דדרשנין ב"במה מדליקין" (שבת כ"א), גבי "אין מדליקין בטבל טמא, משום דכתיב "את משמרת תרומות" – בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת טמאה, מה טהורה אין לך בה – פירוש: אכילתה, אלא משעת הרמה ואילך, אף טמאה כן, דהיינו הדלקה. והרי גמר טהורה מטמאה, דמיטסרה בהדלקה קודם הרמה, והוא הדין למאכיל לבהמתו וכל שאר הנאה של כליו. ומזכא נמי שבעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשני תרומה. ונענין עוד תוספות פסחים ל"א, דיבור המתחיל "מחמץ לו". **בשפחתו** של מסיק – משמע דשפחה מטמאה בלידה, וכן מוכח בפרק "רבי אליעזר דמילי" (שבת קל"ה), דקאמר: לקח שפחה ונתעברה אצלו – זהו "ליד בית" שנימול לשמותה. והתם קאמר: כל שאין אמו טמאה לידה – אינו נימול לשמותה. ובתורת כהנים נמי בהדיא: אין לי אלא בני ישראל, גירות ושפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת מניין תלמוד לומר: "אשה". ונראה דהא דליקא לאינה משוחררת "מאשה", אסמכתא בעלמא הוא, ואגב אחריני נקט לה. דבפרק קמא דכריתות (ז' ב), משמע מגורה שוה ד"לה" "לה" אתיא, ובפרק "הערל" (יבמות ע"ב), לא יליק "מאשה" אלא גירות ומשוחררת, ושאינה משוחררת אינו מוכיז שם. **ובא** כהן והצין – אומר רבינו תם: דכהן שוטה היה, דאפילו אם נאמר דשל גבירתה היה, וכהן זה קרוב היה, לא היה לו לטמאות. דאמר בתורת כהנים דאין כהנים מטמאין לנפלים, דבעינן דומיא ד"אביו ואמו". ועוד, דכאן לא היה לצורך המת. **ספק** גירורו ההוא שעתא כו' – ואם תאמרה: והאי בור היכא קאי, אי ברשות הרבים – אפילו בספקא אחת טהור, אי ברשות היחיד – מאי משני: שהטילה כמין נפל לבור, והתניא דברשות היחיד כל ספקות שאתה יכול להרבות טמא? ויש לומר: דגירורו חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל, וקרוב לזאי. ותעד דאפילו מידי דאי בעי למימר שמוציא זה הספק. ואומר רבינו יצחק: דצריך לומר דרגליהו בהקדוהי ברשות הרבים – אי רגיליה הוי ברשות היחיד – נחוש דלמא גירורו כנגד רגליו, וטמאה בוקעת ועולה. דעל כרחך ליכא בחוריקן פתחת טפה, דכי איכא – מאי מועיל גירור, והא בפתחת טפה מביא הטמאה. ועוד יש לומר: דרגליהו בהקדוהי ברשות היחיד, וגירורו ואלכוהו הוי ספק הרגיל. **מסיק** – בסמ"ך גרס, שהיה מוסק זיתים. וחוששת

לא שנו – הא דתנן "בחזקת טהרה", דמשמע אפילו הגיע עת וסתה. **אלא באין לה וסת לימים** – לחודיהו בלא קפיצה, אלא לקפיצה ולימים. **מחשב ימי וסתה** – אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה, דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר, אפילו הגיע וסתה אמרינן: טבלה ואין צריך לשואלה. **דבויא** – בושה היא לטבול, עד שפייסנה. **ודאי ראתה מי** – שאל את צריך

אמר רבי יוחנן – שאל את צריך לשואלה, ואפילו היא זקנה. **אימר טבלה** – וכיון דטעמא דרבי יוחנן משום ספקא הוא, לא שנא ילדה לא שנא זקנה. הוי **ספק** – להיתר. **ודאי** – לאיסור. **ואין ספק מוציא** – את הדבר מיד דאי שלו. **והא הבא דודאי טבל** – דאין חזינן שנגמרה מלאכתו וממורחין הן. **איבעיתא ספק וספק הוא** – דכי היכי דמספקא לן אי מעשרי אי לא, הכי נמי מספקא לן דלמא לא טביל ולא איחייב במעשר, דאימא כרבי אושעיא עיילה ומכניסה במוך שלה. דאין טבל מתחייב במעשר אלא בראית פני הבית, כשרואה את הפתח. וכיון דבשעת ראית פני הבית לא נגמרה מלאכתו למעשר, תו לא מחייבא, אף על פי שהוא דשה וממרחא לאחר שהכניסה. מידי יהודה אמכניס פירות דרך גג וקפסיו לבית, אפילו היא ממורחת, דקיימא לן דפטורה מן המעשר הואיל ולא ראתה את הפתח. **כדי שתהא בהמתו אוכלת** – אפילו לאחר מירוח. ולהכי נקט "בהמתו", דאילו אמאכל אדם לא מצי למימר הכי, דאי נמי לא מחייב מדאורייתא – רבנן גזור על אכילת קבע, אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו. אבל מאכל בהמה – קבע שלה, עראי חשיב לה, דתנן במסכת פאה (פרק א' משנה ו') מאכיל לבהמה לעופות ולחיות, עד שימרח. הילכך כל כמה דלא חל עליה שם טבל דאורייתא – מאכיל לבהמתו. והבא כיון דאיכא למימר דעביד להו כרבי אושעיא – מותרין לאדם, דלגבי איסורא דרבנן מהניא חזקת חבר. **אם זכר הוא כו'** – כהן חכם היה, ומורה הוראות, ומתוכין להורות לה ימי טומאה וטהרה. אי נמי: שגורה אצלו בבית, ונוגעת בתרומתו, ורוצה להזהר ממנה כל ימי טומאתה. ויש אומרים: לידע אימתי היה זמן הבאת קרבנה, אם יאירע במשמתו אם לאו. ולא סבירא לי, דבשביל תור עולה אחת לכולה משמרה – לא עילי האי כהן

נפשיה להכי. ועוד: דהא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה. וגם לשון ראשון אינו נראה. דאי חכם הוא – כלום הוא בא להאחיל ולעבור על לאו דטומאת מח? אלא כהן עם הארץ היה, או קטן, ושגרתו אשה לחצין ולראות. וטהרה – מאהל המת.

כמין

כמין – משני: ספק וספק הוא, כדריב אושעיא. והשתא מכל מקום חזינא הבא דמוציא מידי דאי דרבנן, ובדיקת חמץ נמי דאי דרבנן, ומדאורייתא בטבל בעלמא סגי? ואומר רבינו יצחק: דמוציא מידי דאי דרבנן, דהוי דאי דאורייתא. ועוד אומר רבינו יצחק: דהא דקאמר הבא דהוי בחזקת מתוקנים, היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה. **כדי** שתהא בהמתו אוכלת – משמע דבטבל שראה פני הבית, אפילו בהמתו נמי לא אכלה. לרבינו יצחק: מאי שנא משאר הנאות דשרו, דלא מצינו טבל שיהיה אסור בהנאה? ויש לומר: דדרשנין ב"במה מדליקין" (שבת כ"א), גבי "אין מדליקין בטבל טמא, משום דכתיב "את משמרת תרומות" – בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת טמאה, מה טהורה אין לך בה – פירוש: אכילתה, אלא משעת הרמה ואילך, אף טמאה כן, דהיינו הדלקה. והרי גמר טהורה מטמאה, דמיטסרה בהדלקה קודם הרמה, והוא הדין למאכיל לבהמתו וכל שאר הנאה של כליו. ומזכא נמי שבעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשני תרומה. ונענין עוד תוספות פסחים ל"א, דיבור המתחיל "מחמץ לו". **בשפחתו** של מסיק – משמע דשפחה מטמאה בלידה, וכן מוכח בפרק "רבי אליעזר דמילי" (שבת קל"ה), דקאמר: לקח שפחה ונתעברה אצלו – זהו "ליד בית" שנימול לשמותה. והתם קאמר: כל שאין אמו טמאה לידה – אינו נימול לשמותה. ובתורת כהנים נמי בהדיא: אין לי אלא בני ישראל, גירות ושפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת מניין תלמוד לומר: "אשה". ונראה דהא דליקא לאינה משוחררת "מאשה", אסמכתא בעלמא הוא, ואגב אחריני נקט לה. דבפרק קמא דכריתות (ז' ב), משמע מגורה שוה ד"לה" "לה" אתיא, ובפרק "הערל" (יבמות ע"ב), לא יליק "מאשה" אלא גירות ומשוחררת, ושאינה משוחררת אינו מוכיז שם. **ובא** כהן והצין – אומר רבינו תם: דכהן שוטה היה, דאפילו אם נאמר דשל גבירתה היה, וכהן זה קרוב היה, לא היה לו לטמאות. דאמר בתורת כהנים דאין כהנים מטמאין לנפלים, דבעינן דומיא ד"אביו ואמו". ועוד, דכאן לא היה לצורך המת. **ספק** גירורו ההוא שעתא כו' – ואם תאמרה: והאי בור היכא קאי, אי ברשות הרבים – אפילו בספקא אחת טהור, אי ברשות היחיד – מאי משני: שהטילה כמין נפל לבור, והתניא דברשות היחיד כל ספקות שאתה יכול להרבות טמא? ויש לומר: דגירורו חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל, וקרוב לזאי. ותעד דאפילו מידי דאי בעי למימר שמוציא זה הספק. ואומר רבינו יצחק: דצריך לומר דרגליהו בהקדוהי ברשות הרבים – אי רגיליה הוי ברשות היחיד – נחוש דלמא גירורו כנגד רגליו, וטמאה בוקעת ועולה. דעל כרחך ליכא בחוריקן פתחת טפה, דכי איכא – מאי מועיל גירור, והא בפתחת טפה מביא הטמאה. ועוד יש לומר: דרגליהו בהקדוהי ברשות היחיד, וגירורו ואלכוהו הוי ספק הרגיל. **מסיק** – בסמ"ך גרס, שהיה מוסק זיתים. וחוששת

נדה – דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלה

הגמרא: וְהָאֵלָּא הֵכָא בפירות החבר, דהפירות וְדָאֵי מְכָל הֵן מתחילתם, שהרי רואים אנו שממורחין הן ונגמרה מלאכתן, וְסָפֵק מְעוּשָׁר על ידי החבר, סָפֵק אִינוּ מְעוּשָׁר, וְקָאֵרִי – ובא סָפֵק שמא עישרם ומוציא מִיָּדִי וְדָאֵי טבל, ומותר הפירות באכילה. הרי שספק טוב להיתר מוציא מידי ודאי איסור.

מתרצת הגמרא: הֵתֵם וְדָאֵי וְנִדְאֵי הוּא – ודאי שמוציא מידי ודאי הוא, שכשם שודאי התחייבו במעשר, כך בודאי עישרם החבר קודם שמת, בְּדֶרֶב חֲנִינָא חוּזָא, דְּאָמַר רַב חֲנִינָא חוּזָא, חֲזָקָה עַל חֶבֶר שְׂאִינוּ מוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דְּכָר שְׂאִינוּ מִתּוֹקָן.

הגמרא דוחה באופן אחר: וְאִיבָעִית אִימָא, אף אם אין ודאות שהחבר עישר את הפירות, מכל מקום אין כאן ספק שמוציא מידי ודאי, אלא סָפֵק וְסָפֵק הוּא, שאף שאנו רואים שהתבואה נגמרה מלאכתה והרי היא בבית, יש צד לומר שלא באה מעולם לכלל חיוב טבל, ולכן די בספק אם עישרה החבר כדי להיתר הפירות. וְצַד הַסָּפֵק הוא שמא נהג החבר בְּדֶרֶב אִישׁוּעִיָּא, דְּאָמַר רַבִּי אִישׁוּעִיָּא, מְעָרִים אֲדָם עַל תְּבוּאָתוֹ – ומותר לאדם לנהוג בדרך הערמה כדי שתבואתו לא תתחייב במעשר מן התורה, וזאת על ידי שמְכַנִּסָּה בַּמִּזְוִן שָׁלָה – מכניס את התבואה לבית קודם שיפריד הגרעינים מהקש, וגומר את מלאכתה בבית, בְּדִי שִׁתְהָא בְּהִמְתּוֹ אוֹכְלָת מהתבואה ופְטוּרָה מִן הַמְּעִשֵׁר – ולא יצטרך לעשר את הפירות קודם אכילתה. והטעם, משום שאין חיוב מעשר חל אלא אם ראו הפירות פני הבית והיינו שנכנסו לבית דרך פתחו לאחר שנגמרה מלאכתם, ותבואה זו שנכנסה לבית קודם גמר מלאכה אינה חייבת במעשר, אלא שחכמים אסרו לאדם לאכול ממנה אכילת קבע והתירו לו לאכול ממנה אכילת עראי. ואולם את בהמתו מותר לו להאכילה אף בכמות גדולה, לפי שאכילת בהמה בכל כמות שהיא, נחשבת לאכילת עראי. מעתה, כיון שיש להסתפק שמא החבר שמת גם נהג כך, וגמר את מלאכת הפירות רק לאחר ראיית פני הבית, נמצא שפירותיו הם ספק טבל, ולכך הספק שמא עישר מוציא מידי ספק טבל. אבל באשה שודאי נטמאה, אין ספק (אפילו קרוב לודאי היתר) מוציא מידי ודאי איסור.

הגמרא דנה בראיה מברייתא אחרת. מקשה הגמרא: וְאִכְתִּי אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיָּדִי וְדָאֵי, וְהִתְנִיָּא, מְעַשֶׂה בְּשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִית שֶׁל מִסִּיק (שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ בַּלְקִיסַת זִיתִּים מִהַעֲרִין) אֶחָד שֶׁהִיא דִּר בְּרִימּוֹן (שֶׁמֶן מִקּוֹם) שֶׁהִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר, וְכָא בְּהֵן אֶחָד וְהִצִּיץ בּוֹ כִּדִּי לִידַע אִם זָכָר אִם נִקְבָּה הפילה, כדי לידע כמה ימי טומאה וטהרה יש לה, ולא ראה את הנפל, והסתפק האם נטמא כשהאזיל על הבור. וְכָא מְעַשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְטִהְרִיחוּ, מִפְּנֵי שֶׁחִלְּלָהּ וּבְדִלָּם מִצִּוּיִם שֶׁם בָּבוֹר, וְקִרְבּוֹ לודאי שאכלו את הנפל או גררוהו לחורן קודם שהציץ הכהן. מסיימת הגמרא: וְהָאֵלָּא דְּנִדְאֵי הִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר והיתה טומאה ודאית בבור, וְסָפֵק אִם גִּרְרוּהוּ הַחֹלְדָה וְהַבְּרִדְלָס, וְשׁוּב אֵין טומאה בבור, סָפֵק לֹא גִרְרוּהוּ, וְקָאֵרִי סָפֵק גְּרִירָה וּמוֹצִיא מִיָּדִי וְדָאֵי טומאה.

מתרצת הגמרא: לֹא תִימָא – אל תגרוס בברייתא הִטִּילָה נֶפֶל לְבוֹר, אֶלָּא אִימָא

לֹא שָׁנוּ שכל אשה בחזקת טהרה לבעלה (אף אם עבר זמן וסתה), אֶלָּא כְּשֵׁאִין לָהּ וְכֵת לְיָמִים בלבד, כלומר, שאין לה קביעות לראות ביום מסוים בלא מעשה, אֶלָּא יֵשׁ לָהּ וְכֵת לְיָמִים וְלִקְפִּיצוֹת יחדיו, שראתה שלש פעמים באותו יום לאחר שקפצה, וּכְיֵין דְּכַמְעִשָּׂה תִלְיָא מִלְתָּא – שוטהת תלוי גם במעשה ולא רק בימים, אִימָא לֹא קִפִּיין וְלֹא חֲזָא – יש לומר שלא קפצה ביום וסתה ולא ראתה, ויש להעמידה בחזקת טהרה אף אם עבר יום וסתה. אֶכָּל אִם יֵשׁ לָהּ וְכֵת לְיָמִים לחוד, כיון שהגיע יום וסתה קודם שבא בעלה מן הדרך, אִסּוּרָה לְשִׁמְשֵׁ, שבחזקת טמאה היא, כל שלא בדקה עצמה ביום וסתה ומצאה טהורה. מבארת הגמרא: קָסְבִּר רַב הוּנָא וְכֵתוֹת דְּאִוְרִייתָא.

דעה חולקת: רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר, אִפִּילוּ יֵשׁ לָהּ וְכֵת לְיָמִים לחוד, מוֹתֶרֶת לבעלה, אף אם עבר יום וסתה. מבארת הגמרא: קָסְבִּר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה וְכֵתוֹת דְּרַבְּנִין.

הגמרא מבארת דין אשה שיש לה וסת קבוע, מתי מותרת לבעלה הבא מן הדרך כשעבר יום וסתה בהיותו בדרך: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל מְשַׁמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְכֵת קבוע, בַּעֲלָהּ הבא מן הדרך מִחֻשָּׁב יָמִי וְכֵתָה – מחשב אם יכלה כבר להטהר מטומאתה אילו ראתה ביום וסתה, והיינו אם עברו שבעה ימים מיום וסתה) וְכָא עֲלִיָּה בלא לשאלה אם טהורה היא, שבחזקת טהורה היא, שאנו אומרים שאף אם ראתה ביום וסתה, כבר טבלה ונטהרה.

הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר דין זה: אָמַר לִיה רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִבְיָא לְרַבִּי אֲבָא, האם אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן את דינו אִפִּילוּ בבעלה של יָלְדָה – נערה, דְּבִוּיָא לְמַטְבֵּל – שבושה לטבול, ואינה טובלת עד שיפסיסה בעלה וידבר אל ליבה שתטבול.

אָמַר לִיה רַבִּי אבא, אֲמַן וְדָאֵי רָאֵתָה – וכי באופן שידוע לנו שראתה דם ונטמאה מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שאם עברו שבעה ימים יש לתלות שבודאי טבלה, והלא אִמַּר דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן באשה שכל ידיעתנו הוא רק שעבר יום וסתה, והרי זה סָפֵק שמא רָאֵתָה סָפֵק לֹא רָאֵתָה, וְאִם תִּמְצָא לומר רָאֵתָה, כלומר, ואף אם ראתה, אִימָא – יש לומר שכבר מְכָלָה, ולכן אמר רבי יוחנן שמעמידים אותה בחזקת טהרה. אֶכָּל באופן דְּנִדְאֵי רָאֵתָה, אפילו אם בוגרת היא שאינה בושה לטבול, מִי יִימַר – מי יאמר דְּמְכָלָה, וְהָיָה לִיה סָפֵק טבילה וְנִדְאֵי טומאה, שהרי ידוע לנו שנטמאה, וְהַכֵּלל הוא שֶׁאֵין סָפֵק מוֹצִיא דִּבְרֵי מִיָּדִי וְדָאֵי שלו. וכיון שדינו של רבי יוחנן אינו אלא באופן שספק אם נטמאה, אם כן אין לחלק בין בוגרת לנערה, וגם בנערה הבושה לטבול, כל שעברו ימים שאף אם ראתה יש לומר שטבלה, יש להעמידה בחזקת טהרה.

הגמרא מביאה ברייתא ודנה אם היא סותרת את ההכלל האמור שאין ספק היתר מוציא מידי ודאי איסור: וְלֹא – וכי אין ספק מוציא מידי ודאי, וְהִתְנִיָּא, חֶבֶר (מִי שֶׁקִּיבֵל עַל עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשִׂוֹת שֶׁמֶת, וְהִנֵּי בְּבִיתוֹ מְגוּרָה (אֲוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה) מְלֵאָה פִּירוֹת, אִפִּילוּ הֵן בְּנֵי יוֹמָן, כלומר אף אם ניכר שרק ביום זה נגמרה מלאכתן ונתחייבו במעשר, הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת מִתּוֹקָנִין – מעושרים ומותרים באכילה, שיש לתלות שהחבר תיקנם קודם שמת). מסיימת

המשך ביאור למסכת נדה ליום רביעי עמ' א

שמששת כמה פעמים בלילה אחד, צְרִיכָה שְׁנֵי עָדִים עַל כָּל תְּשַׁמִּישׁ וְתְשַׁמִּישׁ, ותבדוק באחד לפני התשמיש ובאחד לאחריו, ובבוקר תענין בכולם, או תְּשַׁמֵּשׁ לְאוֹר הַנֶּהַר, ולאחר כל תשמיש תענין בעד שקנחה בו, ויכולה לחזור ולבדוק בו. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, דִּיָּה בְּשֵׁנֵי עָדִים לְכָל הַלַּיְלָה, ותבדוק בעד אחד לפני התשמיש הראשון ובעד השני לאחר התשמיש האחרון.

נדה (שבעת ימים), וְאִי לֹא תִיַּשֶׁת לְכֹסֶת, שהרי לא טימאת את האשה טומאת נדה, אם כן יש לך לטהר אותה לגמרי, כיון שְׁמִקּוֹר מְקוֹמוֹ מְהֵרָא הוּא.

משנה

המשנה מבארת את דין האשה שמששת כמה פעמים בלילה אחד, האם היא צריכה לבדוק בכל תשמיש: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, האשה

הטילה כמין נפל לבור, כלומר ספק אם היה זה נפל, או שפיר מלא רוח, והרי זה ספק המוציא מידי ספק, שספק הגרירה מוציא מידי ספק טומאה.

מקשה הגמרא: והא לידע אם זכר אם נקבה קתני בברייתא, ומשמע שברור שהיה נפל, ורק מינו לא היה ידוע.

מיישבת הגמרא: הברייתא קיצרה בלשונה, והכי קאמר, וכא כהן והציץ בו לידע אם נפל הפילה ועליה למנות ימי טומאה וטהרה, אם רוח הפילה ואינה צריכה למנות. ואם תמצי לומר – ואם יראה שנפל הפילה, יתבונן לידע מינו, אם זכר אם נקבה.

תירוצו נוסף לקושיית הגמרא שיש להוכיח מכך שטיהרו הכהן שהציץ לבור שספק מוציא מידי ודאי: ואיבעית אימא, אמנם השפחה הטילה ודאי נפל לבור, אמנם בין דחולדה ובדלם מצויים שם בבור, ודאי גרורה, שחזקתם בכך, ונמצא שודאי הוציא מידי ודאי.

לעיל (טו.) נחלקו אמוראים האם דין 'וסתות' הוא מדאורייתא או מדרבנן. הגמרא מביאה ספק חכמי הישיבה בזה: בעו מיניה מרב נחמן, האם וסתות דאורייתא – חובת הבדיקה בעת הוסת היא מן התורה, ולכן דווקא אם בדקה בעת וסתה ולא מצאה דם, הרי היא טהורה, אבל אם לא בדקה, אף שבדקה לאחר זמן ומצאתה טהורה, הלכה למשה מסיני שטמאה מספק, שחזקה שראתה בזמן וסתה, אלא שנפל הדם ונאבד. או שמא חיוב הבדיקה הוא רק מדרבנן, ואם עברה ולא בדקה בעת וסתה, בחזקת טהורה היא.

רב נחמן פרשט את הספק: אמר להו, מדאמר הונא חבדין – מכך שאמר רב הונא חברנו משמיה דרב, שאשה שיש לה וסת קבוע, והניע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולכפוף – ובבדיקה ראשונה שבדקה עצמה לאחר שעברה עונת וסתה, ראתה דם, חוששת לוסתה – שמא ראתה כבר בזמן וסתה, ומטמאה כל טהרות שנגעה בהם מאז, וחוששת גם לראיתיה – שמא ראתה מעת לעת קודם לראיתיה, ומטמאה כל טהרות שנגעה בהם מאז. ולכן אם בדקה עצמה בתוך מעת לעת לוסתה, מטמאים גם הטהרות שנגעה בהם קודם וסתה, כל שנגעה בהם תוך מעת לעת לראיתיה (והבין רב נחמן שכן הדין גם אם לא ראתה דם בבדיקה שלאחר זמן וסתה שהרי היא מטמאה כל טהרות שנגעה בהם מזמן וסתה ואילך). אלמא – יש להוכיח שוסתות דאורייתא, שאילו רק מדרבנן, כל שעבר וסתה טהורה אף שלא בדקה עצמה בזמן הוסת.

נוסח אחר בתשובת רב נחמן: איכא דאמר, הכי קאמר להו, יש לדייק מדברי רב הונא בשם רב כך, טעמא דראתה – דווקא אם ראתה לאחר זמן, מטמאים כל טהרות למפרע מזמן וסתה, שתולים שאילו בדקה אז גם היתה מוצאת הדם, הא לא ראתה לאחר זמן, אין חוששין שמא ראתה בזמן וסתה ונאבד הדם, ואין מטמאים טהרות שנגעה בהם משעת וסתה ואילך. אלמא וסתות דרבנן, שאילו מדאורייתא הם, כל שלא בדקה עצמה בזמן וסתה ומצאה טהורה, יש לתלות שהדם בא בזמן, ולטמאותה מזמן וסתה, אף אם לא ראתה לאחר זמן.

הגמרא מביאה מחלוקת רב ושמואל בדיון אשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה, ובדקה לאחר זמן: איתמר, אשה שיש לה וסת קבוע, והניע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולכפוף – ולאחר זמן בדקה. אמר רב, אם בדקה ומצאת טמאה, הרי היא טמאה, ואם מצאת טהורה, הרי היא טהורה, ואין חוששים שראתה בזמן וסתה ונאבד הדם.

דעה חולקת: ושמואל אמר, אפילו בדקה ומצאת טהורה, נמי טמאה מזמן וסתה ואילך, מפני שחזקה שאורת (ראיתיה) בלמנו הקבוע בא.

הגמרא מנסה לתלות מחלוקת רב ושמואל ביסוד דין וסתות: לימא בוסתות קמיפלגי, דמר – ששמואל סבר וסתות דאורייתא, ולכן אף אם מצאת טהורה, הרי היא טמאה. ומר – ורב סבר וסתות דרבנן, ולכן כל שמצאת טהורה הרי היא טהורה, אף שלא בדקה עצמה בשעת וסתה.

דוחה הגמרא: אמר רבי וירא, דבולי עלמא וסתות דאורייתא, אלא, כאן – מה שטיהרה רב כשמצאה טהורה, היינו כשבדקה עצמה בשיעור וסת – מיד סמוך לזמן וסתה, ולכן טהורה כיון שאילו ראתה בשעת וסתה בודאי היתה מוצאת הדם בבדיקה כעת. אמנם שמואל סובר שכיון שלא בדקה עצמה בשעת וסתה ממש, חוששים שראתה אז ונאבד הדם. וכאן – ומה שאמרנו לעיל שכיון שוסתות דאורייתא כל שלא בדקה עצמה בשעת וסתה הרי היא טמאה, לדברי רב היינו כשלא בדקה עצמה בשיעור וסת לוסתה, אלא לאחר זמן.

שיטה אחרת: רב נחמן בר יצחק אמר, בוסתות גופיהו קמיפלגי רב ושמואל, דמר – ששמואל סבר וסתות דאורייתא, ולכן כל שלא בדקה עצמה בשעת וסתה ומצאת טהורה, הרי היא טמאה. ומר – ורב סבר וסתות דרבנן, ולכן אם בדקה עצמה אחר וסתה (אף לאחר זמן) ומצאת טהורה, הרי היא טהורה.

רב ששת מביא שכבר נחלקו תנאים ביסוד דין וסתות: אמר רב ששת, כתנאי, ששינוי בברייתא, רבי אליעזר אומר, אשה שעבר וסתה בלא בדיקה, טמאה נדה, שוסתות דאורייתא, וחזקה אורח בזמנו בא. ורבי יהושע אומר, תבדק לאחר וסתה, ואם מצאה עצמה טמאה, הרי היא טמאה למפרע משעת וסתה, אבל אם מצאה עצמה טהורה הרי היא טהורה, שוסתות דרבנן.

הגמרא מביאה שתנאים נוספים נחלקו בזה: והני תנאי כי הני תנאי, דתנאי, רבי מאיר אומר, עבר וסתה בלא בדיקה, טמאה נדה, וחכמים אומרים, תבדק בעת ואם מצאה טמאה, טמאה למפרע משעת וסתה, אבל אם מצאה טהורה הרי היא טהורה, שוסתות דרבנן.

הגמרא מביאה שיטת רבי מאיר הוזכרה גם במשנה: אמר אביי, אף אנן נמי תנינא שלדעת רבי מאיר וסתות דאורייתא, דתנן (להלן לט.), רבי מאיר אומר, אם היתה האשה במחמת מחמת פחד ליסטים או גייס של חיילים, והניע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ועברה שעת וסתה, הרי היא טהורה, ואין חוששים שראתה בשעת וסתה, כיון שחזרה מסלקת את הדמים. ויש לדייק, טעמא שטהורה הוא משום דאיכא חזרה המסלקת דמים, הא ליכא חזרה, כל שעבר זמן וסתה בלא בדיקה, טמאה, אף שלא מצאה דם, שחזקה אורח בזמנו בא, אלמא שלדעת רבי מאיר וסתות דאורייתא.

הגמרא מבררת האם יש לתלות מחלוקת תנאים נוספת במחלוקת אם וסתות דאורייתא או דרבנן: לימא הני תנאי כהא נמי פליגי – האם יש לומר שגם תנאים אלו נחלקו ביסוד דין וסתות, דתנאי, הרוצה דם מחמת מכה שיש לה באותו מקום, אפילו ראתה בתוך ימי נדתה – בימים שרגילה לראות דם וסתה, והיינו בזמן עונה בינונית, או בזמן וסתה הקבוע, טהורה, שתולים כל הדם במכתה, שאינו מטמא. דברי רבן שמעון בן גמליאל. רבי אומר, אכן אם אין לה וסת קבוע, אף אם עבר זמן עונה בינונית וראתה דם מחמת מכה, הרי היא טהורה, אמנם אם יש לה וסת קבוע, וראתה דם בזמן שנגע חוששת לוסתה – יש לה לחשוש שמעורב בדם המכה דם נידות, וטמאה. מסיימת הגמרא: מאי לאו, כהא קמיפלגי, דמר – שרבי סבר וסתות דאורייתא, ולכן כל שראתה בזמן וסתה יש לחשוש שדם נידות מעורב בדם המכה, ומר – ורבן שמעון בן גמליאל סבר, וסתות דרבנן, ולכן תולים כל הדם בדם מכה, וטהורה.

דוחה הגמרא: אמר רבינא, לא בכך נחלקו, אלא דבולי עלמא סוברים וסתות דרבנן, ויש לתלות שכל הדם דם מכה הוא, והכא – ולגבי אשה זו שיש לה מכה, במקור מקומו טמא קמיפלגי – בדיון החרם שהוא מקור הדמים באשה נחלקו, האם הוא נחשב למקום טמא, ולכן אף דם מכה היוצא דרך שם נחשב לדם טמא מפני שנגע בו. רבן שמעון בן גמליאל סבר, אמנם האשה טהורה מטומאת נדה, שתולים שהכל דם מכה הוא, ואולם דם המכה טמא הוא, משום דקאתי – שבא דרך מקור שמקומו טמא, וביציאתו מטמא את האשה טומאת ערב. ואמר ליה רבי, אי חיישת לוסת – אם חושש אתה לדם וסת המעורב בדם המכה, אם כן אשה נמי טמאה טומאת

והוששת לראייתה — פירש רש"י לענן מעת לעת. אף על גב דקיימא לן כרבי דוסא, דאשה שיש לה וסת דיה שעתה — שלא בשעת וסת מודה דמטמא למפרע. ועוד יש לומר: דהבא מיירי לענן שתהא מקולקלת למניניה. **אלמא** וסתות דאורייתא — השתא סבר. הא דנקט "ראתה" — לאשמועינן דחוששת לראייתה, ולא חשבינן לה כאילו ודאי ראתה ממנן הושת. והוא הדין דכי לא ראתה — חוששת. ואם תאמר: הדין ראה לזוהיכא דוסתות דאורייתא, והלא אפילו ארבע וסתות דרבנן, כיון דראתה עכשיו — טמאה גם ממנן הושת מספק; ויש לומר: דני מילי לטוהרות, אבל מקולקלת למניניה לא הויא.

אלמא וסתות דרבנן — ואם תאמר: דלעיל (טו,א) אמר רב הווא: לא שנו אלא שלא הגיע שעת וסתה כן, אלמא וסתות דאורייתא ויש לומר: דהבא קאמר משמיה דרב, וליה לא סבירא ליה, ואליבא דרב איכא לקמן שני לשונות. אי נמי: לעיל אתי בלשנא קמא דהבא. **ורב** נחמן בר יצחק אמר בוסתות גופיזו פליגי — נראה דהלכה דוסתות דרבנן, דהא רב נחמן בר יצחק הווא בתראה אית ליה דלרב וסתות דרבנן, ובפרק "יש בכור" (בכורות מט,ב) פסיק כרב באיסורי. ועוד: דקיימא לן כרבי יהושע דבסמוך לגבי רבי אליעזר, ובחכמים לגבי רבי מאיר. ואף על גב דתנן בפרק "בנות כותים" (נדה טז,א) ברישא דהיתה במחבא, הגיע שעת וסתה ולא בדקה — טמאה, מכל מקום נראה דהלכה הוי וסתות דרבנן, כדפרישית. ועוד: איכא דמוקי לה בפרק "בנות כותים" (שם) כרבי מאיר. וכן פסק בשאלות דרב אחאי ורבינו חננאל. הילכך אשה שיש לה וסת, ולא בדקה בשעת וסתה, ואחר כך בדקה ומצאתה טוהרה — טוהרה לבעלה. ומיהו נראה לכתחלה צריכה לבדוק בשעת וסתה.

ומר סבר וסתות דרבנן — נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה, ואפילו הכי אם זמן וסת הוא, אי וסתות דאורייתא — חיישנן שמו גם מן המקור בא הדם. אבל אם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה — טמאה לכילי עלמא, אם הוא זמן וסתה. דאי לא הוי, וכי לעולם לא תהא נדה, ודוק קודם מכה הוי לה וסת. **במקור** מקומו טמא קמפליגי — ורב שמעון בן גמליאל לטעמיה בריש "חיתוקת" (נדה טז,א). ואף על גב דטומאת בית הסתרים היא, ובפרק "דם הנדה" (נדה נה,ב) אמר נמי דדם בעי רביעית, והבא קאמר טמא אף על גב דלביא רביעית, כדאמרינן בפרק "ירצא דופן" (נדה מא,ב): מקור שהויער כשתי טיפי מרגליות — טמאה. שמוא הבא הלכה למשה מסיני הוא. תדע, שהמקור — טמא, והאשה — טוהרה. **בית** שמוא אומרים צריכה שני עדים על כל תשמיש — פירש רש"י: שני עדים חדשים, אחד — לפני תשמיש, ואחד — לאחר תשמיש, ומצנעת עד הבקר. ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה, אחד — לפני תשמיש ראשון, ואחד — לאחר תשמיש אחרון. וועוד: דמשמע או תשמיש לאור נר, אם רוצה להקל בבית הלל. ואפילו תשמש לאור הנר, צריכה לבית שמוא בדיקה

בכל תשמיש. אבל לפירוש רש"י ולפירושי רבינו יצחק אתי שפיר "תשמש לאור הנר" — פירוש: שבודקת מיד, מסתמא אם היתה שם סיפת חורל, היתה רואה אפילו על יד ישי. ולפירוש רבינו יצחק קיימא שפיר בית שמוא א"ד שם של העד, אבל לעולם קיימא א"ד שם בתוך הפה. דלישנא "בתוך הפה", הכי משמע. גיליון. וקשה: דלפני תשמיש לא בעי חדשים אלא צניעות; ועוד קשה מה שפירש לבית הלל, דלא מצריכי לבדוק בכל תשמיש, ועתה שמוא אומרים צריכה בית שמוא א"ד שם של העד, שבלילה שני. ועוד קשה: מה ידעת מתי שישם באחרונה, שתברק אחריו? ואם היתה בודקת בשחר, כשהיא עומדת, אם כן אינה בודקת סמוך לתשמיש לידע אם בעל בנדת לטמא בועלה שבעד; ועוד קשה: דקאמר בית שמוא "שמוא תחפה שכתב דיע בביאה שניה", היה לו לומר "בביאה אחרונה", כיון דלביה הלא אינה בודקת עד לאחר תשמיש אחרון. ובית הלל נקט "נימוק", ובית שמוא נקט לישנא אחרת: "שמוא תחפה", היה לו לבית שמוא נמי למינקט "נימוק", כיון דקאי על דם שברחם ולא על הדם שעל העד, דהא בית הלל לא מצריכי בדיקה אחר תשמיש ראשון ועוד:

במין נפל — הלכך ספק וספק הוא, דרלמא מעיקרא לאו נפל הוא. ודאי גררוהו — הלכך ודאי ודאי הוא. וסתות דאורייתא או דרבנן — הא דקיימא לן דרבי בדיקה בשעת וסתה — דאורייתא היא, דאם לא בדקה — טמאה, ואפילו בדקה אחר זמן ומצאתה טוהרה, דאורח בזמנו בא, ודם חזאי ונפל לקרקע. או דרבנן הוא דצרכוה, ואם לא בדקה — טוהרה. ולבסוף ראתה —

בבדיקה ראשונה שברקה עצמה לאור זמן. ומצאתה טמאה. חוששת לוסתה וחוששת לראייתה — אם זמן וסתה קודם מעת לעת של ראייתה — מטמאין טוהרות דוסתה ואילך, דלמא בזמנו בא. ואם מעת לעת של ראייתה קודם לוסתה, דלא שהתה משעת וסתה עד ראייתה מעת לעת — אזלינן בתר ראייה, וטמאה מעת לעת. וקא סלקא דעתך דהוא הדין נמי אם בדקה ומצאתה טוהרה דחוששת לוסתה, והא דנקט ראתה — משום דרבי לימיר "וחוששת לראייתה". **טעמא דראתה** — דכין דבבדיקה ראשונה מצאתה טמאה, אם בדקה נמי בשעת וסתה הוי משכחא. **דכילי עלמא** — אפילו רב מודה דוסתות דאורייתא, והא דקאמר דבמצאתה טוהרה — טוהרה, כשבדקה בשיעור וסת של וסתה, דודאי אי הוה דם הוה משכחא. ושמואל סבר: אפילו הכי טמאה. דאורח בזמנו בא, הואיל ולא בדקה בשעת וסת ממש. **וכאן** שלל בדקה עצמה כ' — הא דקאמר לעיל וסתות דאורייתא, וטמאה אפילו לרב — בשלא בדקה עצמה בשיעור וסת, ואחר כך בדקה ומצאתה טוהרה — טמאה, ואיכא דאמרי: דמר אמר חזא ומר אמר חזא, ולא פליגי. **טמאה נדה** — אם הגיע וסתה ולא בדקה, וסבר: וסתות דאורייתא. **תברך** — ודוק וסתה מצאתה טמאה — טמאה משעת וסתה, טוהרה — טוהרה. **אף אנן נמי תנינא** — דלרבי מאיר וסתות דאורייתא. **במחבא** — מחמת פחד ליסטין ובולשת. הריאה דם מחמת מכה — שיש לה במיעה. **אפילו** בתוך ימי נדתה — כלומר, בימים שהיא למודה לראות, דהיינו שעת עונתה או שעת וסתה. **טהורה** — דתלינן במכה שבאותו מקום. **אם יש לה וסת** חוששת לוסתה — כלומר, כשאין לה וסת קבוע מדינא לך שאף על פי שעברה עונתה — תולה במכה. אבל אם יש לה וסת קבוע, וראתה ביום וסתה, אפילו מחמת מכה — חיישנן שמוא טיפת נדה מעורבת בו. **מקומו טמא** — וכל דם הבא דרך שם, ואפילו אינו דם נדה — הוי אב הטומאה, לטמא אדם טומאת ערב, ואם נגעה בטוהרות — טמאים. וקאמר ליה רבי כו'. ולהלך על דבריו בא, והכי קאמר: אם יש לה וסת, כלומר אם אתה אומר לטמאה אפילו וסתה — חוששת לוסתה, כלומר, יש לך לטמאה טומאת שבעה. והואיל ואינך חושש לכך, שהרי אתה אומר טוהרה משום נדה, שוב אין לה טומאה. **משנה שני עדים** — חדשים על כל תשמיש, אחד לפניו ואחד לאחריו, ולמחר תענין בהם.

או תשמש לאור הנר — עד שבודקת לאחר תשמיש עד שקנחה בו. דיה בשני עדים כל הלילה — אחד לפני תשמיש ראשון, ואחד לאחר תשמיש אחרון. ואף על גב דמשמשת, ולא ידעה אי חזאי ביני וביני — בן לבית שמוא בן לבית הלל לא איכפת לן, דלא הוצרכו לבדוק אלא לחומר טוהרות.

גמרא

דלעיל אמר דאין צניעות — עד שבודקת בו לפני תשמיש זה, בודקת בו לפני תשמיש אחר, משמע דבכל תשמיש בודקות מיהו יא יש לומר: בודקת בתשמיש אחר, שבלילה שני. ועוד קשה: מה ידעת מתי שישם באחרונה, שתברק אחריו? ואם היתה בודקת בשחר, כשהיא עומדת, אם כן אינה בודקת סמוך לתשמיש לידע אם בעל בנדת לטמא בועלה שבעד; ועוד קשה: דקאמר בית שמוא "שמוא תחפה שכתב דיע בביאה שניה", היה לו לומר "בביאה אחרונה", כיון דלביה הלא אינה בודקת עד לאחר תשמיש אחרון. ובית הלל נקט "נימוק", ובית שמוא נקט לישנא אחרת: "שמוא תחפה", היה לו לבית שמוא נמי למינקט "נימוק", כיון דקאי על דם שברחם ולא על הדם שעל העד, דהא בית הלל לא מצריכי בדיקה אחר תשמיש ראשון ועוד:

ועוד: דקאמר "מדברי כולן נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה" – פירוש: בלא בדיקה בינתים, אפילו לבעלה גרידא, הא לבית הלל אף לטהרות לא צריכה בדיקה! ונראה לרבינו יצחק כפירוש רבינו שמואל בן מאיר: דלביית שמאי צריכה שני עדים חרשים אחר תשמיש: אחד – לו, ואחד – לה. והא דקתני "צריכה" – היינו, כלומר, שהיא

מכניה, כדתנן: בנות ישראל משמשות בשני

עדים, אחד – לו ואחד – לה. אף על גב

דלפני תשמיש אינה צריכה חרש, אלא

צנועות – היינו לפי שאין העד מלוכלך כל

כך. אבל לאחר תשמיש, שמלוכלך בשכבת

זרע – צריכות בכל פעם חרש. ובית הלל

אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה, מודים

שצריכה בדיקה אחר כל תשמיש, אך דלא

מצרכי חרש. וטעמא, משום דאחר תשמיש

איכא רוב לכלוך משכבת זרע, ואין ריח בעד

חרש. ואפשר דאפילו צנועות לא בעו חרש

לאחר תשמיש. והשתא אתי שפיר הכל.

לא יבעול וישנה – פירוש: אם לא יבדוק,

דשמא מחמת חימוד תשמיש ראשון

ראתה. ודוקא בעל נפש, דרבי יורא ידע נמי

דלבעלה לא בעיא בדיקה. ורובא אמר: אפילו

בעל נפש לא, דלמא לבו נוקפו ופורש. ואם

תאמר: ומאי מייית "תניא נמי הכי", דלמא

ברייאת לא מיירי בבעל נפש, אלא בסתם בני

אדם או בביאה ראשונה? ויש לומר: ד"אבל

לבעלה מותרת" משמע דיתר גמור לכל

העולם ואפילו בביאה שניה. **בדיקה ואבר**

העד – לפירוש רבינו שמואל בן מאיר הכי

פירוש: בדקה לפני תשמיש ואבר העד לפני

תשמיש – אסורה לשמש עד שתבדוק פעם

שניה, אבל לאחר תשמיש אפילו לא אבר

העד, צריכה לעולם בדיקה לפני תשמיש.

ורבי אלעזר פריך ממנהיגין פריך, אף על גב

דמתניתין לא איירי בעד שלפני תשמיש,

אלא בשל אחר תשמיש. אי נמי, מיירי הכא

בעד שאחר תשמיש, אם אבר אסורה לשמש

עד שתבדוק, אפילו אם רוצה לשמש מיד

אחר תשמיש ראשון. אבל אם לא אבר –

מותרת. כי למא תבדוק שתי פעמים מיד זה

אחר זה. **מלאך** הממנה על להריון – אבל

על הלידה אין שום מלאך ממנה, כדאמר

בריש תענית (ב,א): שלשה מפתחות בידו של

הקדוש ברוך הוא. של חיה ושל גשמים ושל

תחית המתים. והנהו שלש מפתחות נמי

פעמים מוסרין לשליח לפי שעה, שהרי

אלהו זה בידו מפתח של גשמים, והחיה

המת, וכן אלישע וכמה צדיקים, ואף ברי

(אותות) (איוב לו) שהוא שר מטר אין עושה

אלא ברשות הקדוש ברוך הוא. **הכל ביד**

שמים חוץ מיראת שמים – וב"אלו נערות"

(כתובות לא), דאמר: הכל ביד שמים חוץ

מצנינן ופוחס – והם איירי בתולדות האדם

ובמדותיו, אלא שמיירי במאורעות כגון

חלאים ופורעניות, דהכל גמור עליו ואינו

יכול לזוהר. כדאמר בחולין (ז,ב): אין אדם

נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין

עליו מלמעלה, חוץ מצנינן ופוחס – שיכול

לשמוע עצמו. ואם תאמר: והא חזקה הוא

דהוה בני דלא מעלו (בכרות יא), אלמא

דנגור קודם לידה שלא יהיו יראי שמים! ויש

לומר: דהראיהו מה שעתיד להיות. ועוד:

דהרבה דברים תלוי במול, כדאמר בשלישי שבת (קנ"א): מאן דאיתיליד בצדק – יתא צדקן במצות, דאיתיליד בשבת – מתקרי קרישא. וכן הא דאמר ר' אבהו

נחמן בר יצחק: בריך, גנבא ליהוי (שם, ב). ועוד: דאין זה ביד שמים, כי אין הקדוש ברוך הוא רוצה לשנות הילוך המזלות. **שך** דהרגל – פירש בערוך: שמתרעמים עליו

בבית המשתאות.

גמרא תנו רבנן, אף על פי שאמרו "המשמש מפתו

לאור הגר – הרי זה מנוגה", בית שמאי אומרים: צריכה

שני עדים על כל תשמיש, או תשמש לאור הגר.

ובית הלל אומרים: דיה בשני עדים כל הלילה. תניא,

אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריהם, ליחוש

שמא תראה טיפת דם פחדל בביאה ראשונה, ותחפפה

שכבת זרע בביאה שניה! אמרו להם בית הלל: אף

לדבריהם – ליחוש עד שהרוק בתוך הפה שמא נימוק

והולך לו! אמרו להם: לפי שאינו דומה נימוק פעם

אחת לנימוק שתי פעמים. תניא, אמר רבי יהושע: רואה

אני את דברי בית שמאי. אמרו לו תלמידיו: רבי, פמה

הארכת עלינו! אמר להם: מוטב שאארך עליכם פעולם

הזה, כדי שיאריכו ימכם לעולם הבא. אמר רבי יורא:

מדברי כולם נלמד – בעל נפש לא יבעול וישנה. רבא

אמר: בועל וישנה, כי תניא ההיא – לטהרות. תניא נמי

הכי: פמה דברים אומרים – לטהרות, אבל לבעלה –

מותרת. ובמה דברים אומרים – שהניחה בחזקת טהרה,

אבל הניחה בחזקת טמאה – לעולם היא בחזקתה עד

שתאמר לו "טהורה אני". אמר רבי אבא, אמר רבי חיאי

בר אשי, אמר רב: בדיקה בעד, ואבר – אסורה לשמש

עד שתבדוק. מתקיף לה רבי אילא: אילו איתא – מי לא

משמשה ואף על גב דלא ידעה? השתא נמי – תשמש!

אמר ליה רבא: זו – מוכיחה קיים, זו – אין מוכיחה

קיים. אמר רבי יוחנן: אסור לאדם שישמש מפתו ביום.

אמר רב המנונא מאי קרא? שנאמר: "יאבד יום אוֹלך

בו והלילה אמר הרה גבר" – לילה ניתן להריון, ויום לא

ניתן להריון. ריש לקיש אמר מהכא: "בזה דרכיו ימות".

ריש לקיש, האי קרא דרבי יוחנן מאי דריש ביה? מבעי

ליה לכדדריש רבי חנינא בר פפא. דדריש רבי חנינא

בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההריון, "לילה" שמו,

וגוטל טפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר

לפניו: רבונא של עולם, טפה זו מה תהא עליה? גבור

או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני? ואילו "רישע

או צדיק" – לא קאמר, כדריב חנינא. דאמר רבי חנינא:

הכל בידי שמים – חוץ מיראת שמים, שנאמר: "ועתה

ישראל מה ה' אליהיך שאל מעמד כי אם ליראה" וגו'. ורבי יוחנן – אם בן נכתוב קרא **גבר**

הורה, מאי "הורה גבר"? לילה ניתן להריון, ויום לא ניתן להריון. ורבי יוחנן, האי קרא דריש

לקיש מאי דריש ביה? מבעי ליה לכדכתוב בספר בן סירא: "שלשה שנאתי, וארבעה לא

אהבתי: שר הנרגל בבית המשפחות, ואמרי לה: שר הנרגל ואמרי לה: שר הנרגל, והמושיב

שבת במרומי קרת, והאוחז באמה ומשתיין מים. והנכנס לבית חבירו פתאום. אמר רבי יוחנן:

ואפילו לביתו. אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן ואני איני

אוהבן: הנכנס לביתו פתאום, ואין צריך לומר – לבית חבירו. והאוחז באמה ומשתיין מים,

ומשתיין

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

גמרא מנוגה – טעמא מפרש לקמן. שמא תראה – בביאה ראשונה, ויעמידוהו

כותלי בית החרם. וכיון דלא מצריכיתו בדיקה בין תשמיש לתשמיש, כי הדר משמש

– תחפפה שכבת זרע בביאה שניה, וכי בדקה לאחר תשמיש אחרון לא מינבר

למחר. ונהי נמי לדרידך משמשא לאחר קנינה, ואף על גב דלא ידעינן עד למחר, מידו

בעינן מוכיחה קיים. דאי לא הכי, מה הועילו

חכמים בתקנתם. עד שהרוק בתוך הפה כו' –

– "רוק" – דם, "פה" – אותו מקום. כלומר,

אפילו כשהיתה בודקת לאחר תשמיש, שמא

ראתה טפה כחרול וחפפה שכבת זרע

באותה ביאה עצמה. הארכת – החמרת.

בעל נפש = חסיד. לא יבעול וישנה – בלא

בדיקה בינתים, דאפילו בית הלל מצרכי

בדיקה לסוף תשמיש. אלמא חיישינן לשמא

ראתה דם מחמת תשמיש, אלמא מי שהוא

יורא ופורש מספק אסור – לא יבעול וישנה.

במה דברים אומרים – דבעיא בדיקה. בדקה

בעד – בכלילה לפני תשמיש. ואף על גב דלא

ידעה – דהא לבית הלל, עד למחר לא

בדיקה. ואפילו לבית שמאי נמי, אם יש לה

שני עדים לכל תשמיש, משמשת בלא נר, אף

על גבי דלא ידעה אי איכא דם בעדים של

תשמיש ראשון. זו מוכיחה קיים – הרי העד

לפנינו, ולמחר תראה בו, ומהני לה לטהרות.

דכי אצרכוה רבנן לשמש בעדים – משום

טהרות הוא, וגם אם ימצא דם באתו שלפני

תשמיש – תביא חטאת בפרתה. וזו – שאבר

עדה אין מוכיחה קיים, ואי אמרת תשמש –

מה תקנת חכמים יש כאן, דהרי היא כמו

שלא בדקה. נזהר לנפשי – תשמיש. כמו (משלי

ל): "דרך גבר בעלמה". והמשמש ביום – בא

לידי ביוון, שמא יראה בה דבר מגונה,

ותתנה עליה. הכל בידי שמים – דבר מוחזק

וקורוחיו של אדם באין לו בגזרת מלך, חוץ

מזו. כי אם ליראה – דבר זה לבדו הוא

שואל ממך, לפי שהכל בידו, וזה בידך. מאי

הורה גבר – מרסמך הריץ ללילה, שמע

מינה למדרש הכי: לילה ניתן להריון, ולא

יום. מדאסמכיה קרא – שמעינן דרבי יוחנן,

ונגופה דקרא – שמעינן להא דרבי חנינא

בר פפא. מיבעי ליה כו' – והיינו "בזה

דרכיו" – שמגנה עצמו, שמלעיז עליו בני

המדינה במנהגו. שר – תלמיד חכם. הנרגל

= רגיל. נרגן = מרבה דברים. ואמרי לה

רגו – בועס, דנראה כנבל ומשתכר.

והמושיב שבת – לתלמידים במרומי קרת

אחת, שנראה מגסי הרוח. ועוד: שמפסיקן

אותן עוברי דרכים. ואפילו לביתו – דלמא

עבדי מדיד דצניעותא.

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

מקראש

גמרא

המחלוקת ששנינו במשנה מובאת גם בברייתא: תנו רבנן, אף על פי שאמר שמשמש מפתו לאור הנר הרי זה מוגנה בית שמאי אומרים, צריכה האשה שני עדים על כל תשמיש שתשמש בלילה אחד, או תשמש לאור הנר, ותבדוק אחר כל תשמיש. ובית הלל אומרים, דיה בשני עדים לכל הלילה.

מביאה הגמרא ברייתא שמבארת את טעמי המחלוקת: תניא, אמרו להם בית שמאי לבית הלל, לדבריהם שאין האשה בודקת אלא לאחר תשמיש אחרון, ליחוש - יש לחשוש, שפא תראה טיפת דם בגריפה חרדל בפיהה הראשונה, ותשאר בכותלי בית הרחם, ותתפנה השכבת ורע בביתה שניה, ובבדיקה שלאחר ביאה האחרונה לא תמצא את הדם. משבים בית הלל: אמרו להם בית הלל, אף לדבריהם שהיא בודקת לאחר כל תשמיש ותשמיש, ליחוש - יש לחשוש שעד שהוקד - (השכבת ורע) בתוך הפה - (אורו מקום), שפא נימוק והולך לו - שמא באותה ביאה עצמה הוא מתכסה בשכבת ורע ונאבד ולא ימצא בבדיקה, אלא על כרחך שאין לחשוש לכך. אמרו להם בית שמאי, שיש לחלק בין החשש של אותה ביאה עצמה לחשש של ביאה שניה, לפי שאינו דומה החשש שהדם נימוק פעם אחת, לחשש שמא נימוק שתי פעמים, ולפיכך יש לה לבדוק אחר כל תשמיש.

רבי יהושע מכריע במחלוקת שלעיל: תניא, אמר רבי יהושע, רואה אני את דברי בית שמאי שצריכה שני עדים על כל תשמיש. אמרו לו תלמידיו, רבי כמה הארכת - (החמרת) את הדין עלינו. אמר להם רבי יהושע, מוטב שאאריך עליכם בעולם הזה, כדי שעל ידי כן יאריכו ימיכם לעולם הבא.

הגמרא מביאה מחלוקת אם חסדי יחמיר לבדוק יותר מדברי בית הלל: אמר רבי יורא, מדברי בולס - (בית שמאי ובית הלל) נלמד, שבעל נפש - (חסיד) לא יבעול וישנה - לא יבעול פעמים באותו לילה ללא בדיקה בין תשמיש לתשמיש, שאף לבית הלל יש חשש שתראה מחמת התשמיש, שהרי הצריכו לבדוק לאחר תשמיש אחרון. ורבי אמר, בעל ושוטה, בלא בדיקה. ופי' תניא ההיא שצריכה לבדוק אחר תשמיש, רק למהרות תיקנו זאת ולא לבעלה. מביאה הגמרא ראייה לדברי רבי: תניא נמי הכי, כמה דברים אומרים שתיקנו בדיקות לאשה, למהרות, אבל לבעלה מותרת בלא בדיקה. ובמה דברים אומרים שמוותרת לבעלה בלא בדיקה, באופן שהניחה בפעם האחרונה בחוקת טהרה, אבל אם הניחה בחוקת טמאה, לעולם היא בחוקתה ואסורה לשמש, עד שתאמר לו 'טהרה אני'.

הגמרא מבארת את הדין אם בדקה בעד ונאבד: אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, בדיקה בעד לפני תשמיש ולא הסתכלה האם יש בו דם, ואבד העד, אסורה לשמש עד שתבדוק שוב. מקשה הגמרא: מתקיף לה רבי אילא, אילו איתא - ואם היה העד קיים, מי לא משמשה ואף על גב דלא ידעה - האם אינה מותרת לשמש אף שעדיין אינה יודעת אם אין עליו דם, כמבואר במשנתנו שמוניחה את העדים לבדוקם ביום, ואם כן קשה, השתא נמי תשמש - אף עכשיו שנאבד העד תהא מותרת לשמש. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, יש לחלק, זו שהעד שלה נמצא, מוכיחה קיים, ומחר תבדוק את העד ויוכח האם נטמאה, ואילו זו שנאבד עדה, אין מוכיחה קיים, ואם תשמש בלא בדיקה תתבטל תקנת חכמים שיש לבדוק לפני התשמיש.

בברייתא לעיל הובא בגנות המשמש לאור הנר, אגב זה מביאה הגמרא את דין התשמיש ביום: אמר רבי יוחנן, אסור לאדם שישמש מפתו ביום. מבררת הגמרא: (אמר רב הוננא) מאי קרא - מהו הפסוק בו נרמז דין זה. משיבה הגמרא: שנאמר (איוב ג א), יאבד יום אוֹלֵךְ בו וְהִלִּילָה אִמֶּר הוֹרָה נָבֵר, פסוק זה אמר איוב מתוך יסוריו, וקילל את היום שנולד בו, ואת הלילה שבו אמר המלאך הממונה על ההריון שאביו יעבר את אמו. וממה שאמר

שבלילה נאמר שאביו הורה את אימו, למדנו שדווקא הלילה ניתן לשמש בו ולבוא להריון ואילו היום לא ניתן להריון, ואסור לשמש בו.

ריש לקיש מביא מקור אחר לכך שאסור לשמש ביום: ריש לקיש אמר, מהכא - המקור לכך שאסור לשמש ביום הוא ממה שנאמר (משלי יט טז), 'בוזה דרכיו ימות', כלומר, שהמשמש באופן שיכול להביא לידי בויק, ימות, והמשמש ביום מביא לידי בויק אם יראה בה דבר מוגנה ותתנגה עליו.

הגמרא שואלת מה דורש כל אחד מהאמוראים מהפסוק שהביא השני, שואלת הגמרא: וריש לקיש, האי קרא דרבי יוחנן - פסוק זה 'הלילה אמר הורה גבר' שממנו למד רבי יוחנן שאסור לשמש ביום, מאי דריש ביה - מה דורש בו ריש לקיש. משיבה הגמרא: מכעי ליה לכדרר רבי חנינא בר פפא - לדעתו צריך את הפסוק ללמוד ממנו את מה שדרש רבי חנינא בר פפא, דדריש רבי חנינא בר פפא, אותו מלאך הממונה על ההריון, 'לילה' שמו, כלשון הכתוב 'הלילה אמר הורה גבר', כלומר, שהמלאך ששמו 'לילה' אמר שיהיה ההריון. ונזמל המלאך את הטפה של הזרע, ובעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו, רבוננו של עולם, טפה זו מה תהא עליה, האם האיש שיהיה נוצר ממנה יהיה נבזר או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני. מודקדת הגמרא: ואילו האם יהיה רשע או צדיק, לא קאמר - לא שואל המלאך, והטעם לכך הוא, בדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא, הכל בידי שמים - כל המדות שיש לאדם וקורות חייו, נגזר מן השמים, חוץ מיראת שמים שתלויה בבחירת האדם. שנאמר (דברים י יב), 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה' וגו', שרק דבר זה מבקש הקב"ה מהאדם לפי שהוא בידו, אבל שאר הדברים הם בידו של הקב"ה. ולפיכך המלאך אינו שואל אם יהיה האדם רשע או צדיק.

שואלת הגמרא: ורבי יוחנן איך דרש מפסוק זה שאסור לשמש ביום. משיבה הגמרא: אם כן שלא בא הפסוק אלא ללמדנו ששם המלאך הממונה על ההריון הוא 'לילה', נכתוב קרא - היה צריך לכתוב בפסוק 'נבר הורה', מאי 'הורה נבר' - לשם מה נכתב בפסוק 'הורה גבר', אלא לכך נסמכה התיבה 'הורה' ל'לילה', כדי לדרוש מכאן, שלילה ניתן להריון ויום לא ניתן להריון.

שואלת הגמרא: ורבי יוחנן, האי קרא דריש לקיש - פסוק זה 'בוזה דרכיו ימות' שממנו למד ריש לקיש שאסור לשמש ביום, מאי דריש ביה. משיבה הגמרא: מכעי ליה לברכתני בספר בן סירא, שלשה מנהגים שנתתי, וארבעה לא אהבתי, כלומר, המנהג הרביעי אינו שנאוי כל כך אולם אינו אהוב עלי. ואילו הן: א. שר - (תלמיד חכם) הנקרא - (שרגיל להימצא) בבית המשתאות, שהוא מבזה את כבודו. ואמרי לה - ויש שאמרו בלשון זו, שר הנקרא - תלמיד חכם שמרבה בדברים. (ואמרי לה, שר הנקרא - תלמיד חכם שכועס ונראה כמו אדם נבל). ב. והמושיב שבת - המושיב ישיבה לתלמידים בפרוסי קרת - במקום גבוה שבעיר, שהוא נראה מגסי הרוח, וגם שמפריעים אותם העוברים ושבים מתלמודם. ג. והאוחז בראמה ומשתין מים, לפי שהוא מתחמם וזא לידי קרי. שלשה דברים אלו אני שונא. ד. וזר זה איני אוהב, והנכנס לבית חבירו פתאום, בלא להודיע. מוסיפה הגמרא: אמר רבי יוחנן, ואפילו לבינו של לא יכנס פתאום בלא להודיע, שמא עסוקים שם בדברים של צניעות. וסובר רבי יוחנן, שדברים אלו אנו לומדים מהפסוק 'בוזה דרכיו ימות', שהעושה מעשים אלו הוא בזה את דרכיו, שמגנה עצמו, ומלעזים עליו בני המדינה.

אגב שהובאו לעיל דברים ששנואים בעיני בן סירא, מביאה הגמרא גם ברייתא בענין זה. אמרת הברייתא: אמר רבי שמעון בן יוחאי, ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונא, ואף אני איני אוהב. ואילו הן: א. הנכנס לבית פתאום בלא להודיע, שמא עסוקים שם בדברים של צניעות, ואין צריך לומר שהנכנס לבית חבירו פתאום אינו ראוי. ב. והאוחז בראמה ומשתין מים.

ג. ומשתין מים ערום לפני מטתו, שמאוס לישון במקום מטונף. ד.
 והמשמש מטתו בפני כל חי.
 מבאר הגמרא בפני איזה חי אסור לשמש: אמר רב יהודה
 לשמואל, האם ואפילו לפני עכברים נאמר שאסור לשמש. אמר
 ליה שמואל, שיננא ו-תלמיד חכם מחודד בתלמודו, לא, אלא על
 כגון מנהגם של בית פלוני, שמשמשין מטותיהן בפני עבדיהם
 ופשותיהם. מבררת הגמרא: ואינהו מאי דרוש - והם מאיה
 מקרא דרשו שמותר לעשות כן. משיבה הגמרא: שאמר אברהם
 לאליעזר עבדו, שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב ה), ולמדנו
 מכאן שעבד הוא עם הדומה לחמור. וסברו שמותר לשמש בפני
 עבדים ושפחות כמו בפני חמור.
 הגמרא מביאה עובדות מהאמוראים בענין זה: רבא בר רב הונא
 היה מקרקש וגי דבילתא - מקשקש בפעמונים שתלויים בבילה
 (מייטה מכוסה בוילון) קודם התשמיש, שיצאו בני ביתו. אביי באלו
 דירבי - היה מגרש אף את הזובים, בשעת תשמיש. רבא באלו
 פרוחי - היה מגרש אף את היתושין בשעת תשמיש.
 הגמרא מביאה עוד כמה הנהגות שאמר רבי שמעון: אמר רבי
 שמעון בן יוחי, חמשה דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו
 גורם לעצמו מיתה, ודמו בראשו - וחובת דמו נדרשת ממנו. ואלו
 הן: א. האוכל שום קלון ובצל קלון וביצה קלופה שעבר עליהן
 הלילה. ב. והשוותה משקין מזונין ו-בגון שמג יין במים שעבר
 עליהן הלילה. ג. והלן בבית הקברות. ד. והנוטל צפרניו וזורקן
 לרשות הרבים. ה. והמקין דם ומשמש מטתו.
 למדנו בברייתא: האוכל שום קלון כו' ובצל קלון וביצה קלופה
 שעבר עליהן הלילה. מבאר הגמרא: ואף על גב דמנחי בסילתא
 - שהבצל והשום והביצה מונחים בסל, ומציירי וחתמי - והיו
 צוררים וחתומים בבילה, אין לאכול מהם, שרוח רעה שורה עליהן.
 ולא אמרן שרוח רעה שורה עליהן, אלא דלא שיר בהן עיקרן
 (השערות שבראשן) או קליפתן, אבל שיר בהן עיקרן או קליפתן
 לית לן בה - אין בזה חשש.
 למדנו בברייתא: והשוותה משקין מזונין שעבר עליהן הלילה.
 הגמרא מבאר באלו כלים לנה אמר רב יהודה אמר שמואל, והוא
 שלנו בכלי מתכות. מוסיפה הגמרא: אמר רב פפא, וכלי נתר -
 כלים העשויים מאדמה שחופרים ממנה 'צריך' (ע"ז לג). בכלי
 מתכות דמו, ומשקין שלנו בתוכם יש בהם סכנה. וכן אמר רבי
 יוחנן, והוא שלנו בכלי מתכות, וכלי נתר בכלי מתכות דמו.
 למדנו בברייתא: והלן בבית הקברות. אומרת הגמרא: הטעם
 שהולך ללון בבית הקברות, הוא כדי שתשרה עליו רוח טומאה,
 ועל ידה אוחו את העינים בדרך הליצינים. ומתחייב בנפשו, דיומנין
 דמסכנין ליה - שלפעמים השדים שבבית הקברות מסכנים אותו.
 למדנו בברייתא: והנוטל צפרניו וזורקן לרשות הרבים דמו בראשו.
 מבאר הגמרא את הטעם: מפני שאשה מעוברת עוברת עליהן
 (על הצפרנים), ומפלת את עברה.
 הגמרא מבאר באיזה אופן אסור להשליך את הצפרנים, אומרת
 הגמרא: ולא אמרן שיש סכנה להשליך צפרנים, אלא דשקיל
 בגנוסמרי - שנטל אותם במספרים. עוד תנא: ולא אמרן, אלא
 דשקיל הידיה ודבריה - שנטל את כל צפרני ידיו ורגליו. תנא
 נוסף: ולא אמרן, אלא דלא נו מדי בתרייהו - שלא חתך איזה דבר
 אחרי שנטל את צפרניו, אבל נו מדי בתרייהו לית לן בה - אבל
 אם חתך איזה דבר אחרים, אין בזה חשש. מסיקה הגמרא: ולא
 היא, אלא לבולה מילתא חיישין שלא להשליך את הצפרנים.
 הברייתא מבאר מה יש לעשות בצפרנים: תנו רבנן, שלשה דברים
 (דררות) נאמרו בצפרנים, השורפן הוא חסיד, שעל ידי כך לא
 יתגלו לעולם. הקוברן צדיק, שנהרש לא יחזקו בהם. והזורקן רשע.
 למדנו בברייתא: והמקין דם ומשמש מטתו דמו בראשו. הגמרא
 מבאר את הסכנה שבדבר: דאמר מר, המקין דם ומשמש מטתו,
 הויין (יהיו) לו בנים ויתקין - חלשים. ואם הקיזו שניהם ושמשו,
 הויין לו בנים בעלי ראתן, שהם חלשים ביותר, שיש להם שרץ

במוחם. מבאר הגמרא: אמר רב, ולא אמרן, אלא דלא טעים מדי
 - שלא טעם כלום בין ההקזה לתשמיש, אבל טעים מדי לית לן בה
 - אין בזה חשש.
 הגמרא חוזרת לעסוק בדין תשמיש המיטה ביום: אמר רב חסדא,
 אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום, שנאמר (ויקרא יט יח).
 ואהבת לרעך כמוך. מבררת הגמרא: מאי משמע - היכן משמע
 דין זה. משיבה הגמרא: אמר אביי, אם משמש ביום יש חשש שמא
 יראה בה דבר מגונה, ותתנגה עליו, ויבטל מצות ואהבת לרעך
 כמוך.
 אמר רב הונא, ישראל קדושים הם, ואין משמשין מטותיהן ביום.
 אמר רבא, ואם היה בית אפל (ו-חשוך) מותר לשמש ביום, שאין
 חשש שיראה בה דבר מגונה. מוסיף רבא: ותלמיד חכם מאפיל
 (מחשוך) בכסותו ומשמש ביום, לפי שידוע לנהוג בצניעותו.
 מקשה הגמרא: תנו, לבית שמאי צריכה שני עדים לכל תשמיש, או
 תשמש לאור הנר, הרי שמותר לשמש ביום. מתרצת הגמרא: אימא,
 תבדוק את העדים לאור הנר.
 מקשה הגמרא: תא שמע, שנינו בברייתא (לעיל טז), אף על פי
 שאמר המשמש מטתו לאור הנר הרי זה מגונה, צריכה האשה
 שני עדים על כל תשמיש או תשמש לאור הנר. הרי שמותר לשמש
 לאור הנר. מתרצת הגמרא: אימא, תבדוק מטתו וכלומר, את
 העדים לאור הנר הרי זה מגונה, שאי אפשר לבדוק היטב אלא
 לאור היום.
 מקשה הגמרא: תא שמע, והאנשים של בית מנבז המלך היו
 עושין שלשה דברים, ומזכירין אותן לשבח על כך. ואלו הן: א. היו
 משמשין מטותיהם ביום. ב. ובדקין מטותיהם - נשיהם בודקות
 דיוקא במילא פרהבא - בצמר גפן, שהוא לבן ונראית בו טיפת דם
 כחרדל. ג. ונוהגין טומאה וטהרה בשלגים אף שהשלג אינו מאכל
 או משקה. מסיימת הגמרא את הקושיא: קתני מיהא, משמשין
 מטותיהן ביום. מתרצת הגמרא: אימא, בודקין מטותיהם ביום,
 ולא לאור הנר. מביאה הגמרא ראיא לתירוץ: הכי נמי מסתברא,
 דאי סלקא דעתך משמשין ביום, מדוע מזכירין אותן לשבח, אף
 אם מותר לשמש ביום אין מעלה בכך. דוחה הגמרא את הראיה: אין
 הכי נמי, שיבחו אותם ששימשו ביום, שבבילה יש חסרון, דאנב
 דאימא אנם שניה מגנא באפיה - שמפני שאנוס להירדם, אינו
 מתאוה לה כל כך ומתנגה בפניו.
 הגמרא מבאר איזה עד כשר לבדיקה: שנינו בברייתא, ובדקין
 מטותיהן במילא פרהבא. מביאה הגמרא ראיא מכאן לדברי
 שמואל: מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל, אין בודקין את
 המטה אלא בפקולין - בצמר גפן, או בצמר של כבש, גין ורף.
 אמר רב, תיינו דבי הואי התם - זהו הדבר שכאשר הייתי בארץ
 ישראל, פערבי שפחות הוו אמרי מאן פער פקולי פנהא - היו
 מכריזים ואומרים מי רוצה צמר גפן בלחם, ולא ידענא מאי קאמרי
 - ולא הבנתי מה כוונתם. עכשיו אני מבין שהם מכרו צמר גפן
 לבדיקה.
 הגמרא דנה בכשרות הפשתן לבדיקה: אמר רבא, הני שחקי
 דכיתנא מעלי לבדיקה - בגדי פשתן שחוקים ובלויים טובים
 לבדיקה. מקשה הגמרא: איני, והא תנא דבי מנשה, אין בודקין את
 המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן, שהוא אינו לבן,
 ואין הדם ניכר יפה אלא על עד לבן. ואין לבדוק אלא בפקולין או
 בצמר גפן ורף. הרי שאין לבדוק בפשתן. מתרצת הגמרא: לא
 קשיא, הא בכיתנא - הברייתא מדברת בפשתן עצמו שאינו לבן,
 והא במאני דכיתנא - ורבה דיבר בגדי פשתן שהם לבנים. עוד
 תירוץ: ואיבעית אימא, הא והא במאני דכיתנא - כאן וכאן מדובר
 בגדי פשתן, אלא דהא ביהדי - דברי הברייתא בחדשים שאינם
 לבנים כל כך, והא בשחקי - ורבה דיבר בשחוקים ובלויים שלבנים
 יותר.
 שנינו בברייתא: נוהגין טומאה וטהרה בשלגין. הגמרא מבררת את
 דין הטומאה והטהרה בשלגים: תנו התם, שלג אינו לא אוכל ולא

ומשתי מים ערום לפני מטתו — דאמר בשבת (סב,ב) דקשה לעניותא. ויש ספרים
דגרסי הכא: "משמש מטתו ערום", וכן הוא בויקרא רבה. וטעמא, שיש לו
להיות צנוע בשעת תשמיש, כדאמרינן בנדרים (כא,ב). מקרקש זגי — פירש
הקונטרס: פעמונים התולים בכליה, להוציא ממנו בני ביתו. וקשה לרבינו תם: דאין
זה מדרת צניעותו! ונראה דאין לו כגיסרת רבינו
תנאל והערך וערך גזוח: "מקרקש גזי
זבובים", דאמר בבבורות (זב,ב) דבש הגזן
והצירעין. והוי דומיא דאביי דבלי ידידי
ורבא דבלי פרוחי.
משמששין מטותיהן בפני עבדיהן —
ומיירי בלילה או במקום אפל,
דבמקום אורה, אפילו בלא לפני עבדיהם
אטור.
שורפן חסיד — דליכא למיחש שמא יתגלה.
ובערורין [וערך "שלש"] פירש:
שורפת צפורן מוקת לאדם, וכן כל דבר הבא
מן האדם, כדאמר בסוף פרק "כלל גדול"
(שבת עה,ב) גבי דם הנדה: איירי דחלשא,
לא מצנעה לשונרא. ולכן הוא חסיד —
שמחמיר לשורפן, אף על גב שמזיק לו.
אימא בודקין מטותיהן ביום — ולכן מוזכרין
לשבת, דאף על גב דאמרו בית שמאי צריכה
שני עדים על כל תשמיש ותשמיש, ולבית
הלל דיה בשני עדים כל הלילה ומעיינא בהו
למחר, מכל מקום מודו דאם רוצה לעיין
בלילה לאור הנר — הרישות בידה. הא
בחדתי הא בשחקי — תימנא: דברפק קמא
דשבעות (ז,ב) גבי "שאת" — כצמר לבן,
שניה לה — כקרום ביצה, ומפרש: כמו
גלימא דכיתנא ושחקיה, משמע שהחדש לבן
מן הישן! ויש לומר: דהתם — בגלימא שאין
גילולת לבסס, והכא — בחלוק ויבוצא. כי
שמכבסין תדיר. ועוד יש לומר: דהתם לענין
חשיבות מיירי, כי הנר דלעיל, כגון שבור
מלכא ורשי גלותא.

אפילו

תנו וְלֹא הָיָא, לְכוּלָּהּ מִיִּלְתָּא חִיָּשִׁין. תנו
רַבֵּנּוּ: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּצַפְרֵינִים: שׁוֹרְפֵן - חֲסִיד, קוֹבְרֵן - צַדִּיק, זֹרְקֵן - רָשָׁע. "וְהַמִּקְוִין
דֵּם וּמִשְׁמֶשׁ מִטָּתוֹ". דְּאִמְרֵי מֶר: מִקְוִין דֵּם וּמִשְׁמֶשׁ מִטָּתוֹ - הָיִין לוֹ בָּנִים וְיִתְקִין. הַקְוִין שְׁנֵיהֶם
וּשְׁמֶשׁוֹ - הָיִין לוֹ בָּנִים בְּעַלֵּי רֵאָתוֹ. אִמְרֵי רַב: וְלֹא אֱמָרְן אֱלָא דְּלֹא מַעֲשִׂים מִיָּד, אֲכָל מַעֲשִׂים
מִיָּד - לִית לָן בְּה. אִמְרֵי רַב חֲסִידָא: אִסּוּר לוֹ לְאָדָם שְׁיִשְׁמֶשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם, שְׁנֵאמַר: "וְהִאֲכַתְּ
לְרַעְדָּ בְּמוֹד". מֵאֵי מִשְׁמַע? אִמְרֵי אַבְי: שְׁמָא יֵרָאָה בְּה דְּבַר מְגוּנָה, וְתִתְּנָהּ עָלָיו. אִמְרֵי רַב
הוּנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם, וְאֵין מִשְׁמֶשׁ שִׁין מִטָּתוֹ בַּיּוֹם. אִמְרֵי רַבָּא: וְאֵם הָיָה בֵּית אָפֶל -
מוֹתָר. וְתַלְמִיד חָכָם - מֵאֲפִיל בְּכִסּוּתוֹ וּמִשְׁמֶשׁ. תֵּנּוּ: אוֹ תִשְׁמֶשׁ לְאוֹר הַנֵּר! - אִימָא: תְּבַדֵּק
לְאוֹר הַנֵּר. תָּא שְׁמַע: אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ הַמִּשְׁמֶשׁ מִטָּתוֹ לְאוֹר הַנֵּר זֶה מְגוּנָה! - אִימָא:
"הַבּוֹדֵק מִטָּתוֹ לְאוֹר הַנֵּר הַזֶּה מְגוּנָה". תָּא שְׁמַע: וְשֵׁל בֵּית מוֹנָפוּ הַמֶּלֶךְ הוּי עוֹשִׂין שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים וּמִזְכִּירִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה. הוּי מִשְׁמֶשׁ שִׁין מִטָּתוֹ בַּיּוֹם, וּבּוֹדֵקִין מִטָּתוֹ בְּמִילָא פְּרָהָבָא,
וְנוֹהֲגִין טוּמְאָה וְטִהְרָה בְּשִׁלְגִים. קִתְּנֵי מִיָּהָ "מִשְׁמֶשׁ שִׁין מִטָּתוֹ בַּיּוֹם"! - אִימָא: "בּוֹדֵקִין
מִטָּתוֹ בַּיּוֹם". הֵכִי נִמֵּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאֵי סִלְקָא דַּעְתָּהּ מִשְׁמֶשׁ שִׁין - מִזְכִּירִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה? - אֵין
הֵכִי נִמֵּי - דְּאֵגֵב דְּאִיבָא אוֹנֵם שִׁינָה מְגוּנָא בְּאַפִּיה. "בּוֹדֵקִין מִטָּתוֹ בְּמִילָא פְּרָהָבָא". מִסִּיעַ
לִיה לְשִׁמּוּאֵל, דְּאִמְרֵי שְׁמוּאֵל: אֵין בּוֹדֵקִין אֶת הַמִּטָּה אֱלָא בְּפִקּוּלִין, אוֹ בְּצִמְצֹר נֶקִי וְרָךְ. אִמְרֵי
רַב: הֵינֵנו דְּכִי הוּא הֵתָם בְּעַרְבֵי שְׁבָתוֹת הוּי אֱמָרִי "מֵאֵן בְּעֵי פִקּוּלֵי בְּנִהָמָא", וְלֹא יִדְעָנָא מֵאֵי
קְאָמְרִי. אִמְרֵי רַבָּא: הֵנִי שְׁחָקִי דְּכִיתְנָא מַעֲלִי לְבִדְקָה. אֵינִי, וְהָא תֵּנָא דְּכִי מְנַשֶּׁה: אֵין בּוֹדֵקִין
אֶת הַמִּטָּה לֹא בְּעַד אָדָם, וְלֹא בְּעַד שְׁחוֹר, וְלֹא בְּפִשְׁתָּה, אֱלָא בְּפִקּוּלִין אוֹ בְּצִמְצֹר נֶקִי וְרָךְ! -
לֹא קִשְׂיָא, הָא - בְּכִיתְנָא, הָא - בְּמֵאנִי דְּכִיתְנָא. וְאִיבָעִית אִימָא: הָא וְהָא בְּמֵאנִי דְּכִיתְנָא, הָא
- בְּחִדְתִּי, הָא - בְּשִׁחְקִי. "נוֹהֲגִין טוּמְאָה וְטִהְרָה בְּשִׁלְגִין". תֵּנּוּ הֵתָם: שְׁלָג אֵינִי לֹא אוֹכֵל וְלֹא
מִשְׁקָה. חִיָּשִׁב עָלָיו לֹאֲכִילָה - אֵינוֹ מִטְמָא טוּמְאָת אֹכֵלִין, לְמִשְׁקָה - מִטְמָא טוּמְאָת מִשְׁקִין.

אפילו

מקרקש זגי — פעמונים התוליים בכליה שסביב מטתו מקשקשן בעת תשמיש, לסור
בני ביתו משם. כאלו ידידי — מגרש הזובבים, שלא לשמש מטתו בפני כל חי. פרוחי
= יתושים. דמו בראשו — נענש על עצמו, חובת דמו נדרשת ממנו לאחר מיתתו.
וראיה לרבה: "ודמו בראשו" דמרגלים (יהושע ב) — חובת דמו יזא מוטל בראשו.
ומתחייב בנפשו — כלומר, הוא גורם
לעצמו. שעבר עליהם לילה — אכולהו
קאי, אשום ובצל ומשקין. כסילתא = סל.
עיקרן — שערות שבראש השום והבצל. רוח
טומאה — כמדת הלצים, שקורין גרמנטייר,
האוחזים את העיניים. בנגוסטרי = מספרים.
חסיד — עדיף מצדיק, כשקוברין איכא למיחש
דהררי ומגלו. ויתקין = חלשים. בעלי ראתן
— חלשים יותר מדאי, שיש להם שרץ
במוחם, כדאמר בכתובות. תלמיד חכם —
ידידע לאצטנטיע נפשיה. אף על פי שאמרו
המשמש מטתו כו' — כדאיתא בבביתא
דלעיל בריש שמעתין, ומסקנא: "או תשמש
לאור הנר" — אלמא מגונה הוא דהוי, אבל
איסורא ליכא, מדקתני "או תשמש". והשתא
ליכא למימר: תבדוק, דאם כן מאי "אף על פי
שאמרו" כו'. אימא הבודק מטתו לאור הנר
כו' — משום דלא מידיק שפיר, אפילו הכי
או הביא שני עדים לכל תשמיש, או תבדוק
לאור הנר. מילא פרהבא = קוטין. מתוך
שדוא לבן, נראית בו טיפה כחרדל. לישנא
אחרת: צמר נקי ורך. ומזכירין כחמים אותן
לשבח — בתמידה. נהי איה הוה מותר בעלמא
הוה תמיד לו, וכל שכן שמזכירין לשבח, ומה
הוא שבת? אונם שינה — מתוך שדוא נאנס
בשינה אינו מתאווה לה כל כך, ומשמש
לקיום מצות עונה בעלמא או לרצותה, ולבו
קץ בה. והוא מבני תשע מדות דאמרו בנדרים
(כב,ב) פקולין = קוטין. דכי הואי התם —
בארץ ישראל. בערבי שבתות — זמן עונת
פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב
שבת. שחקי דכיתנא = בגדים בלויין של
פשתן. ולא כפשתן — שאינו לבן, ואין דם
ניכר יפה אלא בעד לבן. שחקים = לבנים
יותר מן החורשים. חישוב עליו וכו' — דקרובו
הוא להיות משקה יותר מאוכל. לא נטמא
כו' — דאינו חבור, אלא כל קורט בפני עצמו
חשוב, ואינו טמא אלא מקום מגע טומאה.
נפחר מקצתו — כגון חישוב עליו למשקה,
וטמא טומאת משקין — סלקא ליה השקה
במקדו כשאר מים. ולא משום טבילה, דאין
אוכל ומשקה נטהרין במקדו, דלא כתיב
טבילה אלא באדם וכל. אבל יין ולא שום
משקה — אין להם טהרה אלא מים, ומשום
זריעה — דכי משיק להו, הווי להו חבור מים
שבכלי עם מי המקדו, ובטילו להו גביהו.
דבונן (תרומות פרק ט משנה ז): שתיל
תרומה שנטמא ושתלן — טהרו מלטמא.
אלמא מטהרא להו זריעה, ומים במים זו
היא זריעתו. נפחר מקצתו — שלא נגעו
המים אלא בפי הכלי. נפחר כולו —
ומדקתני "נטהר כולו" מכלל טמא כולו,
והכי משכחת לה דנגעה טומאה בכלו.
שהעבירו — לשלג. על אור תנור — ושרץ
בתוכו דנטמא מאיר כלי חרס. דהתורה
העידה — "כל אשר בתוכו יטמא" (ויקרא
יא).

ואפילו

נְטָמָא מִקְצָתוֹ - לֹא נְטָמָא כּוּלּוֹ. נִטְהַר מִקְצָתוֹ - נִטְהַר כּוּלּוֹ. הָא גּוֹפָא קִשְׂיָא, אִמְרַת נְטָמָא מִקְצָתוֹ - לֹא נְטָמָא כּוּלּוֹ, וְהָרֵי תֵּנִי
נִטְהַר מִקְצָתוֹ - נִטְהַר כּוּלּוֹ, לְמִימָרָא דְּנְטָמָא כּוּלּוֹ! - אִמְרֵי אַבְי: כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִירוֹ עַל אֲוִיר תַּנּוּר, דִּהְתַּוֵּרָה הָעִידָה עַל כָּלִי חָרָם
אפילו

אפילו מלא חרדל – למאי דמפרש רבינו תם דאין פחות מכביצה מקבל טומאה, לא דוקא "מלא חרדל" אלא "מלא ביצים", אלא משום דמדברנן מקבל טומאה, נקט ליה. **פרוודור** – "פירח" בלשון יון; לפני, "דור" – לשון דירה. אית דגרס "פרוודור" בלדית. **ורם** העליה – משמע דרם העליה טהור, אפילו הוא ממראה דמים טמאים. דאי אין בעליה מארבעה מיני דמים טמאים – אם כן, דם שברוודור אמאי הו' ספק? נחזי אי הו' מארבעה מיני דמים אי לאו דחוק לומר: דאיירי בנאבר, והיינו טעמא דטהור: דכתבי "ממקור דמיה" – דוקא דמי מקור, דהיינו חדר. אי נמי: "דמיה" כתיב – מקום שמצוין שם הרבה דמים, ובעליה ליכא אלא מן אחר. **והתנן** שחוקתו מן המקור – ואף על גב דבמתניתין קתני נמי "ספקו טמא" – היינו ספקו ודאי טמא, כדקתני בהדיא "שחוקתו מן המקור". והוה מצי לשנוי: כגון שנמצא בקרקע פרוודור, כדמשני בסמוך ארבי חיאי. אי נמי: שמא קרקע פרוודור, לא הוה קרי ליה "ספק".

מן הלול ולפנים נמי כו' – פירוש: לדבריה, שאתה חושש לשינוי, אמאי ודאי טמא? נידוש נמי דלמא איזוקרה ומעליה אתא! ותימה: דאדרבה, כיון דמן הלול ולחוץ, אף על פי שמן העליה הוא בא שם כדרכו, חישינן לרם החרד שהוא רחוק, ואין יכול לבא אלא על ידי שחייה, משום דרוב דמים מן המקור אתו – משום הכי יש לטמא בודאי מן הלול ולפנים, ולתלות ברמי החרד המרובים והקרובים יותר מדמי העליה! ועוד קשה: בדפסק "לא יחפור" (בבא בתרא כדא) אמר רב חנינא: רוב וקורב – הלך אחר הרוב. ומוכח הוה דרבי תינא מיידי, אפילו בקורבא דמוכח. ואמר אביי: אף אגן נמי תינא כרבי חנינא, נמצא בפרוודור – ספקו טמא, שחוקתו מן המקור. ואף על גב דאיכא

עליה דמקורבא טפי. ומאי ראייה מייית? דהא ללישנא דבתר חששא וולישנא דבתר חששא אולין, שחוקתו מן המקור, היינו אפילו מן הלול ולחוץ – יש לחוש שמא מן המקור בא, משום דהשתא הו' רגילות. ולא בא אלא ליתן טעם אמאי ספיקו טמא מבחוץ, ולעולם אידי ואידי ספקא הו'. גליון אולת, לא אולין בתר רובא כלל טפי מקורבא. אלא אידי ואידי ספקא הו', ואפילו מן הלול ולפנים. שדמי החרד רוב, וגם באין משם בלא שינוי – חישינן לדמי העליה שהם מעטים ואינם יכולין לבא שם, אלא אם כן נזקקה. וללישנא דבתר חזקה אולת, מטער מן הלול ולחוץ, ולא היש לרובא דדמי החרד. והא דמטמא מן הלול ולפנים – לאו משום רובא גרידא, אלא משום דבא נמי מן החרד בלא שינוי. וקורבא דעליה לא מוכח כלל, דלא חישינן לאיזוקרה. ונראה לפרש: דכל אמוורא שדמעתיין איירי בגג פרוודור. וכן הענין, דגג פרוודור מן הלול ולפנים, גבוה ומשתעף ועולה. ואינו יכול לבא שם מן העליה, אלא אם כן נזקקה. ומן החרד אינו יכול לבא לגג פרוודור, אפילו מן הלול ולפנים, אלא אם כן שחתה ביותר. והוא שינוי גדול מדיקור של עליה. כי הלול שדמי החרד יוצאים לפרוודור. הוא לצד קרקע פרוודור. אבל מן הלול ולחוץ, משתעף ויורד ובא שם מן העליה כדרכו, ומן החרד בא שם בשינוי גדול יותר ממן החרד ולפנים. והשתא פריך שפיר: דמאי שנתא מן הלול ולחוץ דספק, אף על גב דמן החרד אינו בא שם אלא בשינוי גדול מאד, ומן העליה בא שם כדרכו, אלא משום דשחתה רגילות הוא. דאי לא רגילות הוא, הו' ודאי טהור. ואפילו הכי לא בעי למיזל בתר רובא שיהא ודאי טמא. מן הלול לפנים נמי אימור איזוקרה. דכיון דשחתה רגילות הוא, איזוקרה נמי רגילות. ואמאי ודאי טמא? ואף על גב דרוב דמים מן המקור, אין ללכת אחר הרוב, אלא אמר אביי: אי בתר חששא אולת, משום דשחתה רגילות הוא, כדפרישית – אידי ואידי ספקא. ואי בתר חזקה אולת, ולא בתר חששא דשחתה לאו רגילות הוא – מן הלול ולחוץ ודאי טהור. ומכל מקום מן הלול ולפנים, אף על גב דשחתה לאו רגילות הוא – הו' ודאי טמא. דממה נפשך: על ידי שינוי בא, או שחתה או איזוקרה. ואית לן למימר: דמן החרד אתא, משום דחוקת דמים מן המקור באין. ומוכח שפיר ב"לא יחפור" מהא לישנא, דבתר חזקה דהו' עיקר, כדמשמע לישנא "שחוקתו מן המקור". דרוב וקורב – הלך אחר הרוב, אפילו בקורבא דמוכחא. דמן הלול ולפנים – דאי טמא, דאולין אחר רוב דמים שמן המקור, אף על גב דהעליה מקורבא ומוכח. דהא מעליה בא בשינוי מועט יותר ממן החרד, כדפרישית. ואין שורפין עליו את התרומה – תימה: כיון דהו' ספק טומאה ברשות הרבים – טהור ודאי, וברשות היחיד – טמא ודאי, ושורפין ויש לומר: כדפרישית לעיל (ב.א.) דמטוטה לא ילפין טומאה דאתאי על ידי ראיית גופה. לכן בכל מקום ספק, וצריך עיון במכילתין (ש.א.) גבי דם תבוסה, דמשמע דספק יצא מחיים ספק לאחר מיתה, ברשות היחיד – ספקו טמא. ברשות הרבים – ספקו טהור. ואם תאמר: וכיון דלא ילפין מטוטה, נוקי אשה בחזקתה, ונטהר אפילו ברשות היחיד? ויש לומר: משום דדמי החרד מצוין ביותר, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כדא) : רוב ומצוי קאמרת? ולא חשיב חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלגא ופולגא.

אפילו מלא חרדל. משנה משל משלו חכמים באשה:
החרד והפרוודור והעליה. דם החרד – טמא, דם העליה – טהור, נמצא בפרוודור – ספקו טמא, לפי שחוקתו מן המקור. גמרא רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו נדה בי רב הונא. אשכחניהו רבה בר רב הונא דיתבי וקאמרי: החרד מבפנים, והפרוודור מבחוץ, ועליה בניה על שתיהן, ולול פתוח בין עליה לפרוודור. נמצא מן הלול ולפנים – ספקו טמא, מן הלול ולחוץ – ספקו טהור. אתא ואמר ליה לאבהו: ספקו טמא אמרת לן מר? והא אגן "שחוקתו מן המקור" תנן! – אמר ליה, אגא הכי קאמינא: מן הלול ולפנים – ודאי טמא, מן הלול ולחוץ – ספקו טמא. אמר אביי: מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא – דללמא שחתה, ומחרד אתא! מן הלול ולפנים נמי, אימא איזוקרה – ומעליה אתא! אלא אמר אביי: אי בתר חששא אולת – אידי ואידי ספק הוא, ואי בתר חזקה אולת – מן הלול ולפנים – ודאי טמא, מן הלול ולחוץ – ודאי טהור. תני רבי חיאי: דם הנמצא בפרוודור – חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו על את התרומה. ורב קטינא אמר: אין חייבין עליו על ביאת מקדש, ואין שורפין עליו את התרומה. לחד לישנא דאמר אביי אי בתר חששא אולת – מסייע ליה לרב קטינא ופליגא דרבי חיאי, לחד לישנא דאמרת אי בתר חזקה אולת – מסייע ליה לרבי חיאי, ופליגא

אזדקרה – נזקפה לצד אחוריה, כגון פרקנית שקורין שובינא, ואיכא למימר: מעליה נחית לפרוודור, והא דלא נפיק נחית מפרוודור דרך פתח בית הרחם חוזר על צד החרד – משום זקופה הוא. וכיון דאיכא לאחוריה חזי – הו' ספק ולא ודאי. **אי בתר חששא אולת** – דלא מחזקת ליה לרם כמנהגו הילוכו, אלא באת לחוש לקורות הנולדות כגון שחתה. **אידי ואידי ספקא הו'** – דכי היכי דמספקא מן הלול ולחוץ – דלמא שחתה, איכא לספוקי נמי מן הלול ולפנים – דלמא אזדקרה. **ואי בתר חזקה אולת** – דמחזקת ליה לרם כמנהגו הילוכו, ולא חישינן לאימור שחתה ולאימור אזדקרה. מן הלול ולפנים **ודאי טמא** – דודאי מחרד אתא, דאי מעליה אתא – מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכחא, ומתניתין דקתני "שחוקתו מן המקור" נמי מן הלול ולפנים. מן הלול ולחוץ **ודאי טהור** – ולא אמרינן: אימור שחתה, והוה ליה ספק לתלות, אלא כמנהג מחזקין ליה ודאי טהור. **חייבין עליו** – אם כנבסה למקדש, דודאי טמא. ולקמן מפרש אי מן הלול ולפנים אי לחוץ. **אין חייבין** – אבל איסורא – איכא, אלמא ספק הוא. **לחד לישנא** – דאי בתר חששא – אידי ואידי ספקא הוא. **מסייע ליה לרב קטינא** – דאמר: ספקא הוא, ומוקמינן בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ, ופליגא דרבי חיאי אדאביי, דהא על כרחיך לאביי להא לישנא ליכא טעמא דאי, אלא שנתא לרבי לא שנתא לרבא חגיג לא שנתא בקרקעיה, רכין דתלי טעמא בחששא – בכולהו איכא לספוקי דכי הו' לחד לישנא – דבתר חזקה, מסייע ליה לרבי חיאי, ומתוקמא במן הלול ולפנים. ופליגא

ואפילו מלא חרדל – שאין נוגע בתנור אלא גרגרין שאצל הדפנות, ואפילו הכי כולו טמא מן הארץ. **משנה החרד והפרוודור** – בגמרא מפרש היכי קיימי. **דם החרד טמא** – דהיינו מקור. **ספקו טמא** – מספק טמא טומאה דאית. **שחוקתו כו'** – במקור מחזקין ליה, ולא אמרינן: מעליה אתא, ודמים דעליה טהורין. דמפרוודור לא אתי דם, אלא דמי חדר ודמי עליה פועמי שחן כבסין לפרוודור. **גמרא חדר מבפנים ופרוודור מבחוץ** – שנידום זה אצל זה בעובי גופה: חדר – לצד אחוריה, ופרוודור – לפניה, וכותלי רחם – למטה באמצע פרוודור, ודרך שם דמים יוצאים. ולול פתוח כו' – דמי עליה באין לפרוודור דרך הלול. **נמצא בפרוודור – מן הלול ולפנים, לצד החרד. ספקו טמא** – דאי מעליה אתא – מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכחא. דהא כי נחית מן הלול לפרוודור – כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאה, ואינו חוזר לצד אחוריה. ולקמן פריך: ודאי טמא הו', ואמאי קתני "ספקו טמא"? **ספקו טמא** – ולא ודאי, מדקתני "מן הלול ולחוץ" – ספקו טהור. **והא אגן שחוקתו מן המקור תנן** – מדקתני "חזקתו", מכלל דטומאה דאית קאמר. ובמאי מוקמת לה? לא מן הלול ולפנים, ולא מן הלול ולחוץ, דלדידך ליכא טומאה דאית. מן הלול ולפנים – דאי טמא, ומתניתין – מן הלול ולפנים. **ספקו טמא** – לתלות, שהרי שני דמים יוצאין דרך שם: דמי החרד ודמי העליה, ולא ידעין מדי אתא. ואף על גב דאיכא לאחזקין ברם עליה, דאי מחרד אתא – לא הוה אויל בפרוודור עד מן הלול ולחוץ, דהוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח פרוודור, ואפילו הכי מטמאנין לא מוסקא: דילמא שחתה נפלה על פניה, ונשתרבב הדם בכל הפרוודור, ובא מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החרד. **דספקו טמא** – ולא אמרינן: ודאי טהור.

כגון פרקנית שקורין שובינא, ואיכא למימר: מעליה נחית לפרוודור, והא דלא נפיק נחית מפרוודור דרך פתח בית הרחם חוזר על צד החרד – משום זקופה הוא. וכיון דאיכא לאחוריה חזי – הו' ספק ולא ודאי. **אי בתר חששא אולת** – דלא מחזקת ליה לרם כמנהגו הילוכו, אלא באת לחוש לקורות הנולדות כגון שחתה. **אידי ואידי ספקא הו'** – דכי היכי דמספקא מן הלול ולחוץ – דלמא שחתה, איכא לספוקי נמי מן הלול ולפנים – דלמא אזדקרה. **ואי בתר חזקה אולת** – דמחזקת ליה לרם כמנהגו הילוכו, ולא חישינן לאימור שחתה ולאימור אזדקרה. מן הלול ולפנים **ודאי טמא** – דודאי מחרד אתא, דאי מעליה אתא – מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכחא, ומתניתין דקתני "שחוקתו מן המקור" נמי מן הלול ולפנים. מן הלול ולחוץ **ודאי טהור** – ולא אמרינן: אימור שחתה, והוה ליה ספק לתלות, אלא כמנהג מחזקין ליה ודאי טהור. **חייבין עליו** – אם כנבסה למקדש, דודאי טמא. ולקמן מפרש אי מן הלול ולפנים אי לחוץ. **אין חייבין** – אבל איסורא – איכא, אלמא ספק הוא. **לחד לישנא** – דאי בתר חששא – אידי ואידי ספקא הוא. **מסייע ליה לרב קטינא** – דאמר: ספקא הוא, ומוקמינן בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ, ופליגא דרבי חיאי אדאביי, דהא על כרחיך לאביי להא לישנא ליכא טעמא דאי, אלא שנתא לרבי לא שנתא לרבא חגיג לא שנתא בקרקעיה, רכין דתלי טעמא בחששא – בכולהו איכא לספוקי דכי הו' לחד לישנא – דבתר חזקה, מסייע ליה לרבי חיאי, ומתוקמא במן הלול ולפנים. ופליגא

כמו מן הלול ולחוץ דלא הו' טמא ודאי, אף על גבי דשחתה הו' רגילות. ולא בתר חששא אולת, ולא בתר חששא דשחתה לאו רגילות הוא – מן הלול ולחוץ ודאי טהור. ומכל מקום מן הלול ולפנים, אף על גב דשחתה לאו רגילות הוא – הו' ודאי טמא. דממה נפשך: על ידי שינוי בא, או שחתה או איזוקרה. ואית לן למימר: דמן החרד אתא, משום דחוקת דמים מן המקור באין. ומוכח שפיר ב"לא יחפור" מהא לישנא, דבתר חזקה דהו' עיקר, כדמשמע לישנא "שחוקתו מן המקור". דרוב וקורב – הלך אחר הרוב, אפילו בקורבא דמוכחא. דמן הלול ולפנים – דאי טמא, דאולין אחר רוב דמים שמן המקור, אף על גב דהעליה מקורבא ומוכח. דהא מעליה בא בשינוי מועט יותר ממן החרד, כדפרישית. ואין שורפין עליו את התרומה – תימה: כיון דהו' ספק טומאה ברשות הרבים – טהור ודאי, וברשות היחיד – טמא ודאי, ושורפין ויש לומר: כדפרישית לעיל (ב.א.) דמטוטה לא ילפין טומאה דאתאי על ידי ראיית גופה. לכן בכל מקום ספק, וצריך עיון במכילתין (ש.א.) גבי דם תבוסה, דמשמע דספק יצא מחיים ספק לאחר מיתה, ברשות היחיד – ספקו טמא. ברשות הרבים – ספקו טהור. ואם תאמר: וכיון דלא ילפין מטוטה, נוקי אשה בחזקתה, ונטהר אפילו ברשות היחיד? ויש לומר: משום דדמי החרד מצוין ביותר, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כדא) : רוב ומצוי קאמרת? ולא חשיב חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלגא ופולגא.

נדה – דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמג

הדמים, דמי החרד ודמי העלייה, יוצאים דרך הפרוזדור ואין יודעים
מנין הגיע דם זה. ואף שהיה לנו להחזיקו בחזקה שהגיע מן העלייה
ולטהרו, שהרי דם המגיע מן החרד ויוצא לפרוזדור יורד לבית הרחם
קודם שמגיע לצד פניה, מכל מקום, חוששים שמא התכופפה ונפלה
על פניה, ונמצאו אחוריה למעלה ופניה למטה, ויורד הדם לאורך
הפרוזדור מצד אחוריה לצד פניה ולא הספיק לרדת לבית הרחם,
ולכן טמא מספק.

מקשה הגמרא: **אמר אביי, מאי שנא מן הלול ולחוי, דספקו טמא**
– שטמא מספק שמא הגיע מן החרד, ואין אומרים שודאי טהור אף
שדם החרד אינו בא לשם, ומשום דחוששין דלמא שחתה ומחרד
אתא – שמא התכופפה ומן החרד הגיע דם זה, מן הלול ולפנים נמי,
אימא אנדקרה, ומעליה אתא – שמא הוזקפה ונשכבה לאחוריה,
ומן העלייה הגיע דם זה, שעל ידי שכבתה נמצאו אחוריה למטה
ופניה למעלה, והגיע דם העלייה אל צד אחוריה ולא יצא בדרכו אל
בית הרחם. וכיון שאפשר שהגיע מן החרד ואפשר שהגיע מן העלייה
אין לטמא בתורת ודאי אלא בתורת ספק בלבד.

לכן מפרש אביי באופן אחר: **אלא אמר אביי, אי בתר הששא אולת**
– אם הולך אתה אחר החששות, כלומר, אין אתה סומך על דרך
הילוכו הטבעי של הדם, אלא חושש למקרה הנולד לעיתים, כגון
שהתכופפה, **אידי ואידי ספק הוא** – גם בנמצא מן הלול ולפנים וגם
בנמצא מן הלול ולחוץ הרי הוא טמא מדין ספק, שכמו שאם נמצא
מן הלול ולחוץ חושש אתה שמא התכופפה והגיע הדם מן החרד
כלפי פניה, כך גם אם נמצא מן הלול ולפנים יש לחוש שמא הוזקפה
והגיע הדם מן העלייה כלפי אחוריה. **ואי בתר חזקה אולת** – ואם
הולך אתה אחר חזקת דרך הילוך הדם, ואין אתה חושש שהתכופפה
או הוזקפה, בנמצא הדם מן הלול ולפנים, **ודאי טמא**, שחזקתו
שבא מן החרד, שדם העלייה, מן הלול ולחוץ היה עליו להימצא.
ועל אופן זה שנינו במשנה 'שחזקתו מן המקור', שהוא טמא בודאי.
ואם נמצא הדם מן הלול ולחוץ, **ודאי טהור**, שאין חוששים שמא
התכופפה, ובודאי מן העלייה הגיע, ואין תולים מספק, אלא טהור
הוא מדין ודאי.

הגמרא מביאה מחלוקת בדין האמור: **תני רבי חייה, דם הנמצא**
בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש, כלומר, אם נכנסה האשה
למקדש חייבת חטאת, שטמא מדין ודאי ואין כאן חשש חולין
בעזרה, **ושורפין עליו את התרוקת**, כלומר, ואם נגעה בתרומה,
טמא התרומה מדין ודאי ונשרפת. **ורב קטינא אמר, אין חייבין**
עליו על ביאת מקדש, שאין טמא האשה אלא מספק וחוששים
לחולין בעזרה, **ואין שורפין עליו את התרוקת** אלא תולים, אין
שורפים ואין אוכלים.

מבאר הגמרא: **לחך לישנא, דאמר אביי, אי בתר הששא אולת**,
שהולכים אחר החששות, ובנמצא הדם בפרוזדור בין מן הלול ולפנים
ובין מן הלול ולחוץ טמא מספק ולא מדין ודאי, **מסייע ליה אביי**,
לשיטת רב קטינא, שאמר שדם הפרוזדור ספק הוא, ומעמידים דבריו
בנמצא בין מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ. **ופליגא שיטתו דרבי**
חייה על אביי, שהרי ללשון זו לעולם אין טומאה ודאית בנמצא הדם
בפרוזדור כיון שתמיד חוששים שמא הגיע מן העלייה, ורבי חייה
אמר שטמא בודאי. **ולחך לישנא דאמר, אי בתר חזקה אולת**,
שכפי דרך הילוך הדם כך מחזיקים אותו, ומן הלול ולפנים ודאי טמא
ומן הלול ולחוץ ודאי טהור, **מסייע ליה לרבי חייה** שאמר שטמא
בודאי, ומעמידים דבריו בנמצא הדם מן הלול ולפנים, ובנמצא מן
הלול ולחוץ נאמר שהוא טהור.

1 **ואפילו מלא** גרגרי חרדל, שרק מעט מהם נוגעים בדפנות הכלי,
2 ומכל מקום הכל טמא, שנאמר (ויקרא יא לג) 'כל אשר בתוכו יטמא',
3 ובאופן זה נטמא כל השלג.

משנה

4 משנתנו מבאר ענין יציאת דם מן ה'מקור' האמור בתורה שטמא
5 את האשה: **משל משל חכמים** בבית הרחם **שבאשה**, כדי לפרש
6 דיניו. שלשה מקומות יש בו שהם כעין החרד והפרוזדור והעלייה,
7 ובגמרא יתבאר מה הם והיכן מקומם. **דם הפרש מן החרד טמא**,
8 ומטמא את האשה בטומאת נדה או זבה, שהוא דם המקור שאמרה
9 התורה. **דם הפרש מן העלייה טהור**, שדם העלייה אינו דם נדות.
10 אם **נמצא דם בפרוזדור**, ופרוזדור עצמו אינו מוציא דם, אלא הדם
11 הגיע או מן החרד או מן העלייה, ואין ידוע מאיזה מהם, **ספקו טמא**
12 – מספק טמא הדם טומאה ודאית, **לפי שחזקתו מן המקור** – לפי
13 שחזקת דם זה שהגיע מן ה'מקור', הוא החרד, ולא מן העלייה.
14

גמרא

15 הגמרא מביאה מימרא בנדון משנתנו: **רמי בר שמואל ורב יצחק**
16 **בריה דרב יהודה תנו הלכות נדה בי** (אצל רב הונא. **אשכחניהו**
17 **רבה בר רב הונא, דיתבי וקאמרי, החרד מכפנים, והפרוזדור**
18 **מכחוץ**, כלומר, החרד והפרוזדור, שניהם נמצאים זה לצד זה בעובי
19 גופה, החרד שהוא חלל הרחם, לצד אחוריה, והוא המקור,
20 והפרוזדור לצד פניה והוא צוואר הרחם, וכתלי הרחם עומדים תחת
21 אמצע הפרוזדור, ודמים היוצאים מן החרד עוברים דרך הפרוזדור
22 ויורדים לבית הרחם ויוצאים אל מחוץ לגופה. **ועלייה כנייה על גבי**
23 **שתייה**, על גבי החרד והפרוזדור, ולול – פתח העשוי כמין ארובה
24 **פתוח, בין עלייה לפרוזדור**, ודרכו יורדים דמי העלייה לפרוזדור.
25 **נמצא דם בפרוזדור, מן הלול ולפנים** – בחלק שמן פתח הלול
26 שבפרוזדור כלפי פנים, לצד החרד, **ספקו טמא** – טמא הדם מספק,
27 לפי שדם זה מן החרד הגיע ולא מן העלייה, שאם מן העלייה היה בא
28 צריך היה להימצא בצד שמן הלול ולחוץ, שדרך ירידת הדם מן
29 העלייה היא כלפי חוץ, ולאחר שיוורד הדם מן הלול לקרקע
30 הפרוזדור אינו חוזר לאחוריה שהרי אמצעו פתוח לכתלי בית הרחם,
31 והיה יורד לשם קודם שישוב לאחוריה. נמצא הדם בפרוזדור, **מן**
32 **הלול ולחוץ** – בחלק שמן פתח הלול ולחוץ, כלפי פניה, **ספקו טהור**
33 – טהור הדם מספק, לפי שדם זה מן העלייה הגיע וטהור הוא, שאם
34 מן החרד היה בא מן הלול ולפנים היה עליו להימצא, והיה יורד אל
35 בית הרחם קודם שהיה עובר לצד פניה.
36 מקשה הגמרא: **אתא ואמר ליה לאבבה** – בא רבה ואמר לאביו רב
37 הונא, **ספקו טמא, אמרת לן מר** – האם כך אמרת להם, שדם
38 הנמצא בפרוזדור מן הלול ולפנים טמא מספק, ולא מדין ודאי, **והא**
39 **אנן, שחזקתו מן המקור תנן** – והרי שנינו במשנה שדם הנמצא
40 בפרוזדור טמא לפי שחזקתו שבא מן המקור, ומטעם זה יש לטמאו
41 בתורת ודאי ולא בתורת ספק, ולדברך, במה נעמיד דברי המשנה,
42 אם מן הלול ולפנים, הרי אתה אומר שטמא מספק, ומן הלול ולחוץ
43 בודאי לא שייך להעמיד שהרי אתה אומר שטהור מספק.
44 מיישבת הגמרא: **אמר ליה רב הונא לרבה, אנא הכי קאמינא** – אני
45 כך אמרתי להם, נמצא הדם בפרוזדור **מן הלול ולפנים, ודאי טמא**,
46 שודאי מן החרד הגיע, ועל כך שנינו במשנה 'שחזקתו מן המקור'. **מן**
47 **הלול ולחוץ, ספקו טמא** – טמא מספק, לתלות, ומטעם, ששני

1 ופליגא שיטתו דרב קמינא, על אביי, שהרי ללשון זו אין טומאת
2 ספק בפרחודור, שכיון שטעמו הוא משום שהולכים אחר החזקה
3 לעולם דינו ודאי, שאם נמצא מן הלול ולפנים, ודאי טמא, ואם נמצא
4 מן הלול ולחוץ, ודאי טהור, בין אם נמצא בקרקע הפרחודור ובין אם
5 נמצא בגג, ורב קטינא דרי אמר שדם הנמצא בפרחודור טמא מספק,
6 הגמרא ממשיכה ומבארת השיטות של רב חייא ושל רב קטינא לפי
7 שאר הדעות המובאות בגמרא לעיל (יז): לרב הונא, שאמר, נמצא
8 הדם מן הלול ולפנים, טמא ודאי, נמצא מן הלול ולחוץ, טמא מספק,
9 לא פליגי, לא דברי רבי חייא ולא דברי רב קטינא, על שיטת רב
10 הונא, וגם אין חולקים זה על זה, שיאמר רב הונא, כאן – מה שאמר
11 רבי חייא שטמא הדם מדין ודאי, בשנמצא הדם מן הלול ולפנים,
12 כאן – ומה שאמר רב קטינא שטמא מדין ספק, בשנמצא הדם מן
13 הלול ולחוץ, וכשיטת רב הונא.

14 מוסיפה הגמרא ומבארת: אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה
15 דרב יהודה, דאמרי, נמצא הדם מן הלול ולחוץ, ספקו טהור,
16 נמצא מן הלול ולפנים, ספקו טמא, הני – דבריהם של רבי חייא
17 ושל רב קטינא, הדינים בדם הנמצא בפרחודור, במאי מתוקמא –
18 במה נעמידם לשיטתם, מן ההכרח בשנמצא הדם מן הלול ולפנים,
19 שהרי בנמצא הדם מן הלול ולחוץ, לדבריהם, אין טמא הדם אפילו
20 מספק, ואם כן, מתיישבים דבריהם עם דברי רב קטינא, שאמר שדם
21 הנמצא בפרחודור טמא מספק, שנעמיד דבריו בנמצא מן הלול
22 ולפנים, אבל לימא פליגא דרבי חייא, שאומר שדם הנמצא
23 בפרחודור טמא מדין ודאי, על דבריהם, שלשיטתם, לעולם אין דם
24 הנמצא בפרחודור טמא מדין ודאי.

25 משיבה הגמרא: לא קשיא משיטת רבי חייא לדבריהם, כאן – מה
26 שאמר רבי חייא שטמא הדם מדין ודאי, מדובר, בפנמנצא הדם
27 בקרקע פרוחודור ומן הלול ולפנים, שהחזר נמצא בגובה הפרחודור
28 ודרך יציאת הדם מן החדר היא לקרקע הפרחודור, ומודים רמי בר
29 שמואל ורב יצחק שהולכים אחר חזקת הילוך הדם, וטמא הדם
30 בודאי, וכן – ומה שאמרו שטמא מדין ספק, מדובר בפנמנצא הדם
31 בגג פרוחודור, שכיון שבאופן זה כבר יצא הדם מדרך הילוכו, שדם
32 היוצא מן החדר לפרחודור, דרכו להימצא בקרקע ולא בגג, ודם
33 היוצא מן העליה, דרכו להימצא מן הלול ולחוץ, ובין כך אי אפשר
34 לילך אחר חזקת דרך הילוכו, לכך יש לנו לתלות בספקות, או
35 שהגיע הדם מן החדר ועל ידי שהתהפכה עבר מקרקע הפרחודור
36 לגג, או שהגיע מן העליה, ועל ידי שהזדקפה לאחוריה עבר בגג
37 הפרחודור מצד הלול שכלפי חוץ אל צד הלול שכלפי פנים, ועל כן
38 טמא הדם מספק.

39 הגמרא להלן עוסקת בענין 'הולכים בהם אחר הרוב': אמר רבי
40 יוחנן, בשלשה מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב – בשלשה
41 מקרים, שהתעורר בהם דבר ספק, אמרו חכמים שיש לילך אחר
42 הרוב, לתלות דבר הספק שהוא מן הרוב ולא מן המיעוט, ועשאו
43 לאותם הספקות פוראי, שמחמת הרוב דנו בהם דין ודאי גמור, ויצאו
44 מכלל ספק. ואלו הם: מקור, שליא, והתיבה. ומבארת הגמרא:
45 מקור מהו, הא דאמרן במשנה לעיל (יז): שאם נמצא דם בפרחודור,
46 ואין יודעים אם דם זה בא מן המקור (והחדר) וטמא, או מן העליה
47 וטהור, טמא הדם מדין ודאי לפי 'שחזקתו מן המקור', שמחזיקים הדם
48 בחזקה שמן המקור הגיע, ומשום שרוב דמים באים מן החדר ולא מן
49 העליה והולכים אחר הרוב לעשות הספק כודאי.

50 ממשיכה הגמרא לבאר: שליא מהו, דתנן (להלן כו.), הפילה האשה
51 שליא בבית, אף על פי שלא נראה בה ולד הבית טמא כדן אהל
52 המת, ומטמא אדם וכלים שיבואו תחתיה בטומאת מת, ולא מטעם
53 שהשליא עצמה טמאה כולל, אלא משום שאין שליא בלא ולד, ואנו
54 ואנו אמורים, ולד היה בשליא ומת, ומה שאינו נראה הוא משום
55 שנימוח ונתערב בשליא לאחר שיצא מגוף האשה וטמא את הבית.
56 רבי שמעון אומר, אף שאין שליא בלא ולד, יש לומר, נמוק

57 ו-נימוח) תולד ונעשה דם עד שליא יצא מן האשה, ונתערב בדם
58 הלידה ונתבטל ברוב, ולא הספיק לטמא את הבית. הרי, מבואר
59 בשיטת חכמים, שכיון שרוב שליות שבעולם יש בהם ולד, הולכים
60 אחר הרוב ואומרים שבודאי היה ולד בשליא זו, ומטמאים מחמתה
61 מדין ודאי, ששורפים עליה את התרומה שנמצאה בבית.
62 ממשיכה הגמרא לבאר: התיבה מהו, (דתנן) [דתניא], המפלת יד
63 התיבה בצורתה, שאצבעותיה חתוכות, ותולד התיבה, אמו, של ולד
64 זה שממנו יצאה החתיכה, טמא בטומאת לידה. וכיון שאין יודעים
65 אם היה זה זכר או נקבה מטילים עליה חומרות של שניהם, שטמאה
66 שבועיים ביולדת נקבה, וימי טהרתה, שלשים ושלשה ביולדת זכר.
67 ואין חוששין שפא מגוף אטום באת – ואין חוששים שמה איבר זה
68 שנפל, בא מגוף אטום, ולד שחסר ממנו חלק שאין החי יכול להתקיים
69 בלעדיו, והיולדת גוף אטום אינה בכלל יולדת, שאינה טמאה
70 בטומאת לידה ואין לה ימי טהרה, שאם היו חוששים כן לא היו
71 נותנים לה ימי טהרה כלל, והוא משום שהולכים אחר רוב נשים
72 שיוולדות ולד ראוי, לעשות הספק כודאי, לומר שאשה זו ודאי ולד
73 ראוי לידה, ועל כן יש לה ימי טהרה.

74 הגמרא מקשה לרבי יוחנן ממקרים אחרים שהולכים בהם אחר הרוב.
75 שואלת הגמרא: ותו ליכא – וכי אין עוד ספקות שבהם הולכים אחר
76 הרוב לעשותו כודאי. והאיכא תשע חנויות, דתניא, תשע חנויות
77 בפנינו, כולן מוכרות בשר שחוטא וחת מוכרת בשר נבלה,
78 ולקח – וקנה בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח, מן
79 המוכרות שחוטא או מן המוכרת נבלה, ספקו אסור – אסור הבשר
80 באכילה מספק, ואין הולכים בזה אחר רוב החנויות הכשרות לומר
81 שנקנה באחת מהן, כיון שלקח ממקום קביעות החנויות, והספק הוא
82 על החנויות הנמצאות במקומן, האם החנות שקנה בה היא כשרה או
83 לא, ולא על מה שיצא מהן, ובספק הנולד במקום הקביעות, להלכה
84 למשה מסיני, שכל קבוע כמחצה על מחצה, שדנים אותו כספק
85 השקול ואין הולכים אחר הרוב, ומספק מחמירים לאסור את הבשר.
86 ובנמצא – ואם לא לקח את הבשר מן החנות אלא מצאו בקרקע ליד
87 החנויות, תולד אחר הרוב, ותאמר שכל שפרש, מן הרוב פרש, ומן
88 הרוב הכשרות הגיע הבשר ומותר. ואם כן נמצאו גם כן שהולכים
89 אחר הרוב לעשות הספק כודאי, ומדוע לא הזכיר רבי יוחנן דין זה.
90 מתרצת הגמרא: יאמר רבי יוחנן, טומאה קאמרין – לגבי מקרים
91 הנוגעים לטומאה אמרתי שבשלשת מקומות אלו הולכים אחר הרוב,
92 ומכך משמע שבשאר מקומות אין הולכים אחר הרוב, אבל לגבי
93 מקרים הנוגעים לאיסור, לא קאמרין, והדין של תשע חנויות הוא
94 בעינינו איסור.

95 מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש מקרה נוסף בדיני טומאה
96 שהולכים בו אחר הרוב, והוא, כשהיו מונחים במקום אחד תשע
97 צפרדעין שאינם מטמאים בטומאת שרצים, ושרץ אחד ביניהם כגון
98 צב מת, ונשע אדם באחד מהן, ואינו יודע מאיזה מהן נשע, אם אירע
99 הדבר ברשות היחיד, ספקו טמא, שאין הולכים בזה אחר רוב
100 הצפרדעים שאינם מטמאים, כיון שהספק במקום הקביעות, שהשרץ
101 קבוע ביניהם, והרי זה כספק השקול, וספק טומאה שאירע ברשות
102 היחיד, טמא. ואם אירע הדבר ברשות הרבים, ספקו טהור, שספק
103 טומאה ברשות הרבים, טהור. ובנמצא – ואם נמצא אחד מהם
104 בקרקע לאחר שפירש, ואין ידוע מי מהם, ושם נגע בו, תולד אחר
105 הרוב, שכיון שפרש ממקום הקביעות, כל שפירש מן הרוב פירש,
106 וצפרדע הוא, וטהור הנוגע אף אם אירע הדבר ברשות יחיד.

107 מתרצת הגמרא: לגבי טומאה דאשה, כטומאת מקור ושליא,
108 קאמרין, לגבי טומאה בעלמא לא קאמרין, והדין של צפרדעים
109 הוא בדיני טומאת שרצים.

110 מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש מקרה בטומאת אשה שהולכים
111 בו אחר הרוב, והוא הא דאמר רבי יהושע בן לוי, עברה אשה בנהר

1 ופליגא דרב קטינא — אהך לישנא דאביי. דהא להאי לישנא ליכא טומאת ספק,
2 דכיון דתלי טעמא בחזקה לא שנא גג, לא שנא קרקע: מן הלול ולפנים — טמא ודאי,
3 מן הלול ולחוץ — טהור ודאי. לרב הונא — דאמר ליה לבריה: מן הלול ולפנים —
4 ודאי, מן הלול ולחוץ — ספקא. לא פליגי — לא דרבי חייה ולא דרב קטינא עליה,
5 ואהדי נמי לא פליגי. כאן מן הלול ולפנים

6 — דרבי חייה. כאן מן הלול ולחוץ — דרב —
7 קטינא. אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק —
8 דאמרי: מן הלול ולחוץ — ספק טהור, על
9 כרחק הני מתניתין דרבי חייה ודרב קטינא
10 במאי מיתוקמי — במן הלול ולפנים. דהא מן
11 הלול ולחוץ — אפילו ספקא ליכא, דהא
12 "טהור" קאמרין, ודרב קטינא קיימא
13 כוותיה. אלא רבי חייה דאמר טומאה
14 ודאית, לימא פליגא עליה, דלדידהו ליכא
15 טומאה ודאית. ומשנינן — לא פליגי, הא
16 דרבי חייה דאמר ודאי במן הלול ולפנים.
17 בקרקע פרוזדור — דהיינו כדרך יציאתו מן
18 החדר. ודרמי ורב יצחק דאמרי ספק טמא —
19 בגג פרוזדור, שקרוב לעליה. ולעולם בחר
20 חזקה אזלי, ומדור בקרקע פרוזדור במתניתין,
21 וכדברי חייה. אבל בגג, במן הלול ולפנים,
22 על כרחק יצא זה ממנה והלכו. דהבא מן
23 החדר — היה לו לימצא בקרקע פרוזדור,
24 שהחדר נמוך וטהור לפרוזדור, ואם מן
25 העליה בא — הוה לו לימצא מן הלול
26 ולחוץ. הלכך איכא למילתיה בברי ספקי:
27 דילמא מעליה אתא לפרוזדור, ואזקרה. או
28 מחדר אתא לפרוזדור, ועל ידי שנוקרה עלה
29 הדרם מלמטה למעלה. כיון דרמי ורב יצחק
30 לא יחיבי טעמא למילתיהו, איכא לאוקמי
31 בשניי. אבל לאביי, ללישנא דביתר חששא,
32 ליכא לשנוי הכי, ופליג דרבי חייה עליה.
33 דכיון דאביי תלי טעמא בחששא, וכל היכא
34 דאיכא למיחש להאי ולהאי משי ליה ספק,
35 אפילו בקרקע פרוזדור איכא לספקי בחדר
36 ולעליה, הילכך דרבי חייה פליג עליה.

37 ועשאוּם כודאי — משום דאוליין בחר רובא. הא דאמרין — במתניתין שחוקתו לא
38 בא אלא מן המקור, ובדתי רבי חייה, אלא כיון דרוב דמים הוה שכיד — מחזקין
39 ליה מן המקור, הבית טמא — אף אם אין ולד נראה — הבית טמא משום אהל המת.
40 שאין שליח בלא ולד — ושורפין עליה את התרומה אלמא כיון דרוב שליות אינן
41 בלא ולד מחזקין לה בטומאה ודאית. נימוק הולד — ונעשה דם ונתערב בדם הלידה
42 ובטל ברוב וזכי מפרש טעמא לקמן בפרק "המפלת" (כזב). יד חתוכה — מחמתה
43 בצורתה בחיתוך אצבעות. אמו טמאה לידה — ותשב חומר זכר לימי טהור וחומר
44 נקבה לענין טומאה דמחזקין לה בלידה ודאית ליתן לה ימי טומאה וימי טהרה,
45 דאמרין: הלך אתה הרוב, ורוב נשים ולד מעליא לידן, אלא שנימוק. ואין חוששין
46 — לומר: לא יהיו לה ימי טהרה, שמא אינו ולד, דילמא מגוף אטום הוא בא,
47 וקיימא לן ב"המפלת" (נדה כזא) דאינו ולד. והיינו כודאי, מדיהבין לה ימי
48 טהור, הואיל ורוב נשים לאו גוף אטום ילדן. ספקי אסור — דכל קבוע —
49 כמחצה על מחצה דימא. וכיון שלקחה ממקום הקביעות — מחזקין לה כמחצה
50 על מחצה. ובנמצא — בקרקע, דהוה ליה מורש מוח, ולא פלש ממקום
51 הקביעות. הלך אחר הרוב — ומותר. דכל דפריש — מרובא פריש. ברשות
52 היחיד כו' — דהוה ליה ספק, ואף על גב דרובא צפרדעים ואין להם טומאה,
53 כיון דשרץ קבוע ביניהם — הוה ליה מחצה על מחצה. ובנמצא — שפירש אחד
54 מן המקום אחר, ונגע בו אדם שם טהור, דהשתא לאו קבוע הוי, ואמרין: כל
55 דפריש — מרובא פריש, וצפרדע הוא.

והפילה

ואי אין שורפין עליו תרומה, לימא: למעוטי הא! ויש לומר: דשורפין, והוי טעמא משום דרוב דמים באין מן המקור, דחשיב בשלשה דברים. ספקי אסור — בשליה פרק
קמא דכתובות (טז). ונפקא לן קבוע מזיארב לר. ואם תאמר: לרבי שמעון דררש מ"זארב לר. — עד שיתכוין לו. קבוע מנא ליה ויש לומר: דמשנין בפרק "השורפין"
(סנהדרין עטא). דסבר רבי שמעון כרבי, ד"ותנת נפש תחת נפש" — ממון, אם כן מהם שמעינן עד שיתכוין לו, ואייתר "זארב לו" — לקבוע. אך לתנא דבי חזקה דררש
מ"מבא אדם" "ומכח בהמה" דשאנו מתכוין פטור ממיתה וממון, ולא דרש "ותנת נפש תחת נפש" לממון, ועל כרחק עד שיתכוין לו נפקא ליה מ"זארב לו, קשה: קבוע מנא
ליה: הלך אחר הרוב — משמע: אפילו נמצא קרוב לחנות המוכרת וכלה. ואם תאמר: אם כן, מאי קא שמע על רבי תנינא דרוב וקרוב — הלך אחר הרוב? ויש לומר: דקא
משמע לן, אפילו בקורבה דמוכחא. מיהו קשה מקושיא דרבי זירא, דהתם תקשי ליה מתניתין ד"תשע חנויות". אחר הרוב — הכא איכא חזקה כנגד הרוב, דבהמה בחזקת
איסור עומדת. וגבי תשעה צפרדעים נמי קאמר הלך אחר הרוב, ואם רוב שרצים טמאים אף על גב דאיכא חזקת טהרה, דאי לא הוי חזקה כנגד הרוב לא הוה פריך מידי,
דמצנין למימר דרבי יוחנן לא חשיב אלא היכא דאיכא חזקה כנגד הרוב.

1 כאן שנמצא בקרקע פרוזדור — פירש הקונטרס: דלעיל אלישנא דביתר חששא
2 אוליין, דקאמר דפליגא דרבי חייה, לא מצוי לשנוי הכי — דכיון דתלי אביי
3 טעמא בחששא, איכא למיחש אפילו בקרקע פרוזדור לדם עליה. וקשה לפירוש:
4 דנמצא על שלה או על שלו, אמאי חייבין בקרבן, מי עדיף נמצא מן הלול ולפנים
5 דלא הוה אלא ספק, אפילו בקרקע פרוזדור?
6 ונראה לפרש: דלאביי ליכא לאוקמי דרבי
7 חייה בקרקע פרוזדור, דכיון דאפילו מן הלול
8 ולחוץ, דבא מן העליה כדרכו וקרוב, חייש
9 לדם המקור, אם כן מן הלול ולפנים בקרקע
10 פרוזדור — מילתא דפשיטא היא, דמן החדר
11 אתא, ולא הוה צריך רבי חייה לאשמועין.
12 שליח בבית כו' — פירש הקונטרס: דרוב
13 שליות יש להם ולד. וקשה: דהתן
14 בפרק "בהמה המקשה" (חולין עזא), שליח
15 שיצתה מקצתה — אסורה באכילה. ואי יש
16 שליח בלא ולד, הוה לן למשרי, משום
17 דסמוך מיעוטא דאין בה ולד לפלגא שלא
18 יצא רוב הולד, והוה ליה מחצה שיש בה רוב
19 ולד — מיעוטא. דסתם שליח שיצתה מקצתה
20 ויש בה ולד — מחצה יש בהן רוב ולד,
21 ומחצה אין בהן רוב ולד, כדמוכח בפרק קמא
22 דבבא קמא (יאא). וכהאי גוונא אמר התם:
23 סמוך מיעוטא דנרמזה למחצה דנקבות, וכן
24 בפרק קמא דבכורות (כזב). סמוך מיעוטא
25 דמפלות למחצה דנקבות: ויש ליטב פירוש
26 הקונטרס: דהתם מיירי בשליח שיצתה
27 מקצתה, ונמצא ולד תוך השליח. ונראה
28 לפרש: דאין שליח כלל בלא ולד, אך
29 מיעוטא נימוק, ורובן אין נימוק עד שיצא
30 לבית החיצון, כדאמר בפרק "המפלת" (נדה
31 כזא). ואם תאמר: ואמאי לא מייתי הכא
32 מירישא דהתן ב"המפלת" (שם כזב). המפלת
33 סנדל או שליח — תשב לזכר ולנקבה, אלמא
34 דרובן אין נימוקין קודם יציאתו ויש לומר:
35 דאפילו נמוקין מצנין למימר דטמאה לידה,
36 דקאמר קרא: "אשה כי תוריע" — אפילו לא
37 ילדה, אלא כעין שהוריעה אמו, טמאה לידה. ואף על גב דהדיא דרשא — כרבי
38 שמעון, ברש "יזא דופן" (נדה מא), ורבנן דרשו לה: עד שתלד מנקום שמושיע
39 יש לומר: דתרתי שמע מינה. אי נמי יש לומר: מירשלא בן מייתי, דהוה אמנא
40 דטעמא דרבנן משום שאין שום שליח בלא ולד, ואין שום ולד נימוק אפילו מיעוט.
41 לכך מייתי סיפא דאמר רבי שמעון: נימוק הולד, אף על פי שלא יצא. וכיון דסבר
42 רבי שמעון דרובן נימוקין, ולרבנן אינם נימוקין אלא מיעוטן, דאין כסרא קושר דלרבי
43 שמעון רובן נימוקין, ולרבנן אפילו מיעוטן אין נימוקין. וקצת נראה, דאדרבה ארישא
44 סמוך וסיפא לא מייתי אלא משום דמינה מוכיח דטעמא דרבנן פשוט רובא,
45 דפרישת, דאי משליח בבית גופה מייתי, מאי אשמוע, מרובא פריש — אפילו מחצה
46 על מחצה שורפין, דהוה ליה ספק טומאה ברשות היחיד דטמא. המפלת יד חתוכה
47 — הא דלא מייתי מתניתין ד"המפלת" (נדה כזא), המפלת ואין ידוע מהו, ובהמפלת
48 חתיכה מיירי, כדמוכח התם בגמרא (דשליח בבית) — משום דהבא מפרש בהדיא:
49 אין חוששין שמא מגוף אטום באה, דמשמע דהוי מטעם הדולכים בחר רובא. ורתו
50 ליכא — ואם תאמר: והא איכא הא דתנן לקמן בפרק "האשה" (נטס). איש ואשה
51 שעשו צרכיהם בספל, ונמצא בו דם, רבי שמעון מטמא, שחוקת דמים מן האשה
52 ואי משום דרבי שמעון קטני לה, הא קאמר שליח, אף על גב דרבי מאיר קטני לה,
53 כדאמר ב"המפלת" (נדה כזא). וכי תימא: דאין שורפין על אותו רוב תרומה, אם כן
54 לקמן דדחיק לאשכחדי למעוטי מאי, לימא: למעוטי רובא דרבי שמעון ויש לומר:
55 דהתם מסייע חזקת האדם לרוב. ואם תאמר: וליחשוב נמי הא דתנן ב"הירואה" (נדה
56 כזב), נמצאת אתה אומר שלש ספקות באשה, ובמגעות ובהסיתות — הלך אחר רוב.

57 ויש לומר: דהוי טעמא משום דרוב דמים באין מן המקור, דחשיב בשלשה דברים. ספקי אסור — בשליה פרק
58 קמא דכתובות (טז). ונפקא לן קבוע מזיארב לר. ואם תאמר: לרבי שמעון דררש מ"זארב לר. — עד שיתכוין לו. קבוע מנא ליה ויש לומר: דמשנין בפרק "השורפין"
(סנהדרין עטא). דסבר רבי שמעון כרבי, ד"ותנת נפש תחת נפש" — ממון, אם כן מהם שמעינן עד שיתכוין לו, ואייתר "זארב לו" — לקבוע. אך לתנא דבי חזקה דררש
מ"מבא אדם" "ומכח בהמה" דשאנו מתכוין פטור ממיתה וממון, ולא דרש "ותנת נפש תחת נפש" לממון, ועל כרחק עד שיתכוין לו נפקא ליה מ"זארב לו, קשה: קבוע מנא
ליה: הלך אחר הרוב — משמע: אפילו נמצא קרוב לחנות המוכרת וכלה. ואם תאמר: אם כן, מאי קא שמע על רבי תנינא דרוב וקרוב — הלך אחר הרוב? ויש לומר: דקא
משמע לן, אפילו בקורבה דמוכחא. מיהו קשה מקושיא דרבי זירא, דהתם תקשי ליה מתניתין ד"תשע חנויות". אחר הרוב — הכא איכא חזקה כנגד הרוב, דבהמה בחזקת
איסור עומדת. וגבי תשעה צפרדעים נמי קאמר הלך אחר הרוב, ואם רוב שרצים טמאים אף על גב דאיכא חזקת טהרה, דאי לא הוי חזקה כנגד הרוב לא הוה פריך מידי,
דמצנין למימר דרבי יוחנן לא חשיב אלא היכא דאיכא חזקה כנגד הרוב.

אלא סיעתא – דקתני התם: כשהביאה שלשה שבועות טהורים ועשרה שבועות
אחד טמא ואחד טהור וקאמר דלא משמשת עד אור ל"ה ואי ליתא לדברי
יהושע אמאי דהא ספק ספיקא הוא אימר רוח הפילה ואם תימצא לומר נפל הפילה
אימא הרחיקה לידתה ואף על גב דבלאו הכי איכא כמה ספקות אימא זכר ואם
תימצא לומר נקבה אימא לא ילדה בזוב
ואפילו יולדת נקבה בזוב אימא הרחיקה
לידתה מכל מקום אי ליתא לדברי יהושע
איכא ספק אחר יותר דאימא לא ילדה כלל
והוה לן למישרי. ומשני: לא, דלמא לא
תיובתא ולא סיעתא, דבלאו הכי איכא
ספיקי טובא, ואסרינן. הוא דהך אי ליתא
דברי יהושע, נמי אסרינן.

למעוטי רובא דאיכא חזקה חזקה בהדיה –
פירושו: כנגד הרוב. ואם תאמר:
הלא גם בהני שלשה דברים איכא חזקה
דטהרה, ושוורפין משום רוב? ויש לומר: דרוב
תינוקות מטפחין אינו רוב גמור, כמו
שאפרש, ובהני שלשה דברים הוי רוב גמור.
אי נמי: בהני שלשה נמי לא הוי רוב גמור,
ואשמועינן רבי יוחנן דאפילו הכי שורפין.
כיון דהריעותא באה מגופה. ושליא נמי קרי
לה טומאת אשה, משום שעל ידי אשה
טומאה באה לבית. ולפי זה אפילו אשכחא
גבי אשה שום מתניתין דשוורפין על הרוב את
התרומה, הא דלא חשיב לה רבי יוחנן, משום
דהתם שמה הוא רוב חשוב, ולא הוי שום
חדש. ומיהו לפירוש זה לא מיייתי לעיל אלא
מסיפא משליא בבית, דאיכא למימר דרוב
דאינן נימוקין אינו רוב גמור. דברישא
דנפלת שליא תשב לזכר ולנקבה, על כרחך
הוי רוב חשוב, מדלא קתני נמי "ולנדה",
כדרייק ב"המפלת" (נדה כ"א). ואם רוב אינן
נימוקין אינו רוב גמור, הא דקתני לעיל
"מביאה קרבן ונאכל" אינו מטעם רוב, אלא
אפילו נימוק – היא טמאה לידה.

האמר רבי יוחנן דהא זימנא – תימנא:
אפילו לא אמר, היכי מצוין למעוטי? הא
טומאת אשה דוקא קאמרו ומיהו לרבינו תם דמפרש דהא דתינוק טמא משום דנשים
נדות מגופתן אותו, נידא קצת. דגם תינוק הוי טומאת אשה. **רוב** תינוקות מטפחין
– פירש הקונטרס: מטפחין באשפה שיש בה שרצים, אבל דאי נגע בעיסה, שהרי
בצק בידו. ורבינו תם מפרש: רוב תינוקות מטפחין בעיסה, דטיפחין שייך באוכל
ומשקה, כדאמר בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה ס"ב). או שזדה מטפח על פי
החבית מרותחת. ובירושלמי איכא: מפני שדרכו של תינוק לטפח בעיסה. ובתוספתא

(פרק שלישי דטהרות) נמי משמע שאין ידוע אם התינוק נגע בעיסה, דקתני אהדיא דתינוק, אמר רבי יוסי: אם יכול לפשוט ידו וליקח – טמא, ואם לאו – טהור. אבל התינוק,
אומר רבינו תם: דודאי טמא. כדקתני בתוספתא (שם): לפי שנשים נדות מגופתן ומנשקות אותו. והא דאמר בפרק שלישי דטהרות (משנה ז'): תינוק בצד הקברות ושששים
בידו, אף על פי שאין השושנים אלא ממקום טומאה – התינוק טהור. שאני אומר: אדם טהור כו' – היינו טהור מטומאת מת, שאינו צריך חזקה שלישית ושביעי, אבל טומאת
ערב טמא, כיון נוגע בנדה. אי נמי: בידוע שהוא בודאי טהור. אי נמי: כשהתינוק מלוכלך, כדקתני בתוספתא (שם): תינוק שהניחתו אמו, ומצאתו כמו שהוא – טהור. במה
דברים אמורים: שהניחתו מלוכלך, אבל הניחתו נקי – טמא, מפני שנשים נדות מגופתן אותו. **סמוך** מיעוטא לחזקה ואיתערע ליה רובא – קשה: דבפרק בתרא דייבמות
(ק"ט). אמר: סמוך מיעוטא לחזקה, והוה ליה פלגא ופלגא! ויש לומר: דלהכי איתערע הבא רובא, משום דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל, וכמו בפרק "עשרה יוחסין",
ולא גמרין מטוטה אלא ביש בו דעת לישאל. ולהכי, כי הוי פלגא ופלגא – טהור, מדבר גידל. ואתי שפיר מהאי טעמא דא: דאמר: ספק נגע ברשות היחיד – טמא, ולא
אמר: סמוך פלגא דלא נגע לחזקת טהרה, ואיתערע לה פלגא דנגע. דאפילו רבנן דלית להו סמוך מיעוטא לחזקה, מהדו דסמכין פלגא לחזקה, אלא כיון שיש בו דעת לישאל
– גזרת החבית הוא דגמרין מטוטה ברשות היחיד, אפילו איכא חזקת טהרה. אבל בשאין בו דעת לישאל, אולין ביה רובא, ובפלגא ופלגא – טהור, מדבר גידל.
מיעוטא כמאן דליתא דמי – אף על גב דאמרין בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פ"ב) דעשו התינוק כמי שיש בו דעת לישאל – איצטריך הבא למימר לרבנן: מיעוטא
כמאן דליתא דמי, לטמא אף ברשות הרבים. אך קשה: כיון דמיעוטא כמאן דליתא דמי, ורובא חזקה – רובא עדיף, אמאי עשאוהו כמי שיש בו דעת לישאל?
אפילו אין בו דעת לישאל – טמא אף ברשות הרבים? ועוד: דאמאי אין שורפין עליו את התרומה? ואומר רבינו תם: דרוב תינוקות אינו רוב גמור, ולא הוי כנגד חזקה אלא
כפלגא ופלגא. ומן התורה טהור אף ברשות היחיד, כיון דאין בו דעת לישאל. והא דקאמר התם: עשאוהו כאילו יש בו דעת לישאל, – היינו כלומר: עשאוהו כאילו הוא
רוב גמור, לפי שנראה לעולם שהוא רוב, ואף על פי שאינו רוב גמור, ולכן אין שורפין עליו את התרומה. אבל ליכא למימר: כיון שיש בו דעת לישאל ממש, עשאוהו
טפי הכא מבחולדה המהלכת על גבי כבודו, דטהור? ואפילו אם תמצא לומר: דגזרו אטו תינוק גדול שיש בו דעת לישאל, אבתי מכל מקום ברשות הרבים אמאי טמא? אלא
נראה, דעשאוהו כאילו הוא רוב גמור, כדפרישית. ולרבי מאיר טהור, ואף על פי שעשאוהו כרוב גמור – משום סמוך מיעוטא לחזקה, ואיתערע ליה רובא. ואם תאמר: לרבי
מאיר למה לי סמוך מיעוטא לחזקה? אפילו בלא חזקה יטהר, כיון דחייש למיעוטא – הוי ספק, ואין בו דעת לישאל – טהור מדבר גידל! ואומר רבינו יצחק: דנקט חזקה
בהדי מיעוטא, לאשמועינן דהחזקה אינה מסייעה לרוב. דאי הוה חזקה מסייעה לרוב, הוי כמו מיעוטא דמיעוטא, דלא חייש רבי מאיר. והא דרבי מאיר דחייש למיעוטא,
אי הוה דאורייתא או דרבנן, אין להאריך כאן. **למעוטי** רוב דרבי יהודה – הוי מצי למיפרך: הניחא ללישנא דמפרש רבי יוחנן טעמא דרבי יהודה משום דרוב חתיכות
של ארבעה מיני דמים הן, אלא ללישנא אחרינא דהמפלת (נדה כ"א). דאמר רבי יוחנן, טעמא דרבי יהודה: דאי אפשר לפתחת הקבר בלא דם ולא משום רוב, למעוטי
מאי? דכעין זה פרץ לקמן (כ"ב). בגמרא ד"המפלת" מן דמים, דליכא למימר דהכי קאמרו: רוב פתחת הקבר אינו בלא דם, ולא שורפין עשרה תרומה, דהא קאמר התם לרבי
יהושע דאמר: אי אפשר לפתחת קבר בלא דם, דמביאה קרבן ונאכל, אם כן טמא דהא הוא ושוורפין עליו את התרומה.

והפילה – ואין ידוע אם ולד הוא. ונאכל – חטאת העוף שלה נאכלת, ולא אמרינן:
על הספק באה, ואינה נאכלת דלמא לאו ולד הוא, וחולין מלוקין הן, ומליקת חולין
נבלה. **שענתא** – רבי יהושע בן לוי – אמורא הוא, ו"שלשה מקומות" דאמר רבי
יוחנן – משנה או ברייתא הן. והא כי **אתא רבין אמר** – בפרק "המפלת" (נדה
כ"ט). **מתיב רבי יוסי ברבי חנינא** – אדרבי

יהושע בן לוי מתניתין דהא דמיייר באשה
טועה שלא ידעה אימתי ילדה. והתם קתני
לה, וקאמר רבין: לא ידענא מאי תיובתא
דרבי יוסי, דלאו תיובתא היא. והתם מפרש
טעמא. **מאי לאו** – הכי קאמר רבין: דהא
מתניתין לאו תיובתא היא דרבי יהושע, אלא
סיעתא, אלמא מתניתין אמרה כרבי יהושע,
ואשכחן ארבעה מקומות בטומאת נשים
במתניתין שהלכו אחר הרוב, וקשיא לרבי
יוחנן דלא קחשיב אלא חלת. **למעוטי מאי** –
"שלשה מקומות" דקאמר רבי יוחנן דמשמע
הני ותו לא למעוטי מאי דמשום רובא לא
נשויה כדאי. **אלימא למעוטי רובא** –
בטומאת אשה. **דאיכא חזקה בהדיה** –
כלומר: כנגדה, דמרעא לה חזקה לרובא,
וקאמי מניינא למעוטי דלא אולין ביה ההוא
רובא לשויה מילתא כדאי, ולא שורפין
תורמה עלה דההיא טומאה. **הא אמרה רבי**
יוחנן דהא זימנא – בשאר טומאות, דהיכא
דסתרה חזקה לרובא דלא אולין ביה רובא
לשויה כדאי, וממילא משמעין לטומאת
אשה. **למפח** – בשרצים. **סמוך מיעוטא**
לחזקה – והוה להו לטהר תרי ורובא
לחזקה לטמא. ואין אחד עומד במקום שנים.
זו היא חזקה כו' – חזקה זו שאנו מחזיקין
סתם רוב תינוקות מטפחין – חזקה גמורה
לחזקה, ולשונה כדאי ולשרוף עליה
תרומה. **אלא למעוטי רובא דרבי יהודה** –
דאף על גב דאמר "זיל ביה רובא", הכי גמר
לה רבי יוחנן ד"טמא" דקאמר רבי יהודה –
לתלת קאמר, ולא לשרוף. חתיכה – בלא
צורה. אם יש עמה דם **טמאה** – האשה

טמאה כשאר נדה, ולא משום לידה, דלאו ולד היא. **של ארבע כו'** – שהחתיכה
מארבע מראות דם טמא השניין במתניתין. ואף על גב ד"חמשה" תנן – שחור –
אדום הוא, אלא שלקה. דכיון דמראה דם טמא יש בה – אמרינן: כולו דם הוא,
וטמאה נדה. ורבנן סברי: אין זה דם, אלא בשר. **של שאר מיני דמים** – כגון ירוק
ולבן, שטהורין הן.

ואינה

שבא לחדש זאת שוב כאן במניינו, דתנן (טהרות פ"ג מ"ח) תינוק
הנמצא בצד העיסה ובצק בידו, רבי מאיר מטהר את העיסה,
וחכמים מטמאין, וטעמם, משום שדרבנו של תינוק לטפח בידיו
באשפות ששרצים מצויים שם, ועל דרך הרוב טמא התינוק, ונגע
הוא בעיסה, שהרי יש בידיו בצק, וטימא אותה. ואמרין, מאי טעמא
דרבי מאיר, קסבר, רוב תינוקות מטפחין ומיעוט תינוקות אין
מטפחין, ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת שהרי טהורה היתה
מתחילה, כמון מיעוטא – צרף מיעוט התינוקות שאין מטפחים
לחזקה של העיסה, ואיתרע ליה רובא – והורע כח הרוב, ואין
לטמא את העיסה מחמתו. ורבנן סוברים, מיעוטא כמאן דליתיה
דמי – המיעוט כמי שאינו הוא, ואין להחשיבו כלל ולצרפו לחזקה,
ויש כנגד הרוב, חזקה בלבד, ורובא וחזקה – ורוב כנגד חזקה, רובא
עדיף. ואמר ריש לקיש משום רבי אושעיא, דבר זה שאמרו
חכמים, להחזיק סתם תינוקות בחזקת טמאים לפי שדרכם של
תינוקות לטפח בשרצים ולטמא עצמם, זו היא חזקה ששורפין עליה
את התרומה, כלומר, רוב גמור הוא, ולהחזיק התינוק בחזקת טמא
ודאי, ואם עיסה זו שנגע בה של תרומה היא, נשרפת, כדן תרומה
הטמאה ודאי. ורבי יוחנן אמר, אין זו חזקה ששורפין עליה את
התרומה, שאין התינוק בחזקת טמא ודאי מחמת רוב זה, אלא ספק
טמא. וטעמו של רבי יוחנן, שכנגד הרוב של תינוקות שמתפחים
בשרצים, יש חזקת טהרה של העיסה, ואין הולכים אחר הרוב כנגד
חזקה לעשות הספק כודאי. אם כן, מה שאמר רבי יוחנן על שלשה
מקומות דווקא, אי אפשר שבא למעט מקרה כזה.
מבאר הגמרא באופן אחר: אלא, בא רבי יוחנן למעוטי רובא דרבי
יהודה, דתנן (להלן כא). המפלת חתיכה בלא צורה, ואין זה ולא
אם יש עמה דם, ממהא האשה מצד הדם שיצא מגופה, ואם לאו,
טהורה, שאין החתיכה מצד עצמה מטמאה. רבי יהודה אומר, בין
כך ובין כך, אף אם אין עמה דם, ממהא. ואמר רב יהודה אמר
שמואל, לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה שיש בה מראה של
אחד מארבע מיני דמים הטמאים, שמום טמא היא עשויה, אבל
חתיכה שיש בה מראה של שאר מיני דמים, שאינם מטמאים, ואם
אין עמה דם טהורה. ורבי יוחנן אמר, של ארבע מיני דמים,
לדברי הכל ממהא, ואף לרבנן, ושל שאר מיני דמים, לדברי הכל
טהורה, ואף לרבי יהודה. לא נחקנו אלא כשהפילה חתיכה

והפילה, ואינה יודעת מזה הפילה, אם ولد או רוח. מביאה קרבן
לידה, עולה וחטאת, ונאכל עוף החטאת לכהנים. ואין חוששים שמא
אינו ولد ואך על הספק מביאה קרבנה, ואם כן אין לאכלו שמא של
חולין הוא, ואין מליקה מתירתו באכילה אלא שחיטה, והרי הוא
כנבלה, שכן הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים, ולד מעליא ילדן –
ולד גמור יולדות, ואשה זו מן הרוב היא, ודין ודאי יולדת יש לה.
מתרצת הגמרא: יאמר רבי יוחנן, מתניתין קאמרין – לגבי מקרים
שנאמרו במשנה [או ברייתא] אמרתי, שמעתתא לא קאמרין –
לגבי מקרים שנאמרו במימרא של אמוראים לא אמרתי, ורבי יהושע
בן לוי אמורא הוא.
מקשה הגמרא: והא כי אתא רבין – והרי כשהגיע רבין מארץ
ישראל לבבל אמר, מתיב רבי יוסי בר רבי חנינא על רבי יהושע
בן לוי מברייתא העוסקת באשה טועה, שאינה יודעת מתי ילדה,
ואין יודעים ממתי ועד מתי יש לה למנות ימי טומאתה, ואימתי
מתחילים ימי טהרה שלה, ולא ידענא מאי תיובתיה, שאין קושייתו
קשיא. ומבאר הגמרא בדבריו: מאי לאו, לא תיובתא – אין
פירכא מדברי הברייתא לרבי יהושע בן לוי, אלא סיעתא יש
לדבריו, שהולכים אחר רוב יולדות לומר שודאי ילדה ולד ראוי והרי
היא בחזקת יולדת. ואם כן, יש ברייתא הסוברת כדבריו, ודבריו הם
מדברי ברייתא, ויש ארבעה מקומות בטומאת אשה בדברי משנה או
ברייתא שהולכים בהם אחר הרוב, וקשה לרבי יוחנן מדוע לא הזכיר
אלא שלשה.
מתרצת הגמרא: לא – אין ראייה מדברי רבין שיש ברייתא כרבי
יהושע בן לוי, דלמא, לא תיובתא ולא סיעתא – אין פירכא מדברי
הברייתא לדבריו וגם אין ראייה לדבריו, וכיון שכך, אין דברי רבי
יהושע בן לוי אלא מימרא, ולכן לא הזכירם רבי יוחנן.
רבי יוחנן מנה שלשה מקומות שהולכים בהם אחר הרוב, ומשמע
ממנינו, שבא למעט מקרים שאין הולכים בהם אחר הרוב. מבררת
הגמרא: למעוטי מאי, אלימא למעוטי – אם נאמר שבא למעט
במנינו, מקרה [בטומאת אשה] של רובא דאיכא חזקה ביהדיה –
רוב שיש כנגדו חזקה, שמרעה החזקה כח הרוב, דלא שרפין עליה
את התרומה – שאין שורפים על פי רוב זה את התרומה שנטמאה,
שאין בכוחו לעשות הספק כודאי, והא אמרה רבי יוחנן תדא זימנא,
שאין הולכים בטומאה אחר רוב שיש כנגדו חזקה, ואי אפשר לומר

המשך ביאור למסכת נדה ליום שלישי עמ' א

ימי עונתה, אלא שלא הגיע שעת וסתה [הזמן שרגילה לראות בו]
בשעה שהיה בעלה בדרך, אבל אם הגיע שעת וסתה כשהיה בדרך,
אזי כשבא מן הדרך הרי היא אסורה לו, שחזקה שהוסת באה בזמנה
הקבוע.
מבאר הגמרא: קסבר – רב הונא סבר וסתות דאורייתא – אותה
בדיקה שהצריכה לאשה לבדוק עצמה בשעת וסתה היא
מדאורייתא, ואם לא בדקה עצמה הלכה למשה מסיני שהיא טמאה
מספק.
הגמרא מביאה דעה חולקת: רבה בר רב הונא אמר, אפילו הגיע
שעת וסתה בשעה שהיה בעלה בדרך, נמי מותרת – גם באופן זה
מותרת לבעלה בלא בדיקה, שבחזקת טהרה היא.
מבאר הגמרא: קסבר רבה בר רב הונא, וסתות דרבנן – חיוב
בדיקה בשעת וסתה אינה אלא תקנת חכמים, אבל מן התורה אינה
צריכה לחשוש שמא ראתה, וכיון שחיוב הבדיקה הוא רק מדרבנן,
כל שלא היה בעלה בעיר ביום וסתה ואין יודע אם בדקה עצמה ביום
וסתה או לא, אין מסתפקים על טהרתה, אלא מחזיקים אותה בחזקת
טהרה.
הגמרא מביאה גירסא אחרת במחלוקת האמוראים: רב אשי מתני
הכי – שנה כך את דברי האמוראים, אמר רב הונא,

טהרה, שמא הרגישה ולא בדקה עצמה, ולכן אינה יודעת שטמאה
היא, קא משמע לן – משמענו התנא במשנתנו שאין הדבר כן, אלא
אף הבא מן הדרך אשתו בחזקת טהרה, ואינה צריכה בדיקה קודם
תשמיש.
הגמרא מגבילה את החזקה האמורה במשנתנו: אמר ריש לקיש
משום רבי יהודה נשיאה, והוא שבא בעלה מן הדרך ומצאה בתוך
ימי עונתה – עונת רוב נשים, והיינו בתוך שלושים יום לראייתה
הקודמת, אבל אם כבר עברו שלושים יום, אינה בחזקת טהרה.
רב הונא מוסיף הגבלה נוספת: אמר רב הונא, לא שנו שכל אשה
בחזקת טהרה, כל שמצאה בעלה בתוך ימי עונתה, אלא באשה
שאין לה וסת קבוע לראיית דם, אבל יש לה וסת קבוע, אסור
בעלה לשמש עמה בלא בדיקה.
תמזה הגמרא: כלפי לוי – להדין פונה דבר זה, והלא אדרבה,
איכא מקתנא – ההיפך הוא המסתבר, שאם אין לה וסת אינה
בחזקת טהרה, משום דאימא הווא – שבכל זמן יש לומר שמא ראתה
דם ונטמאה, אבל יש לה וסת, וסת קבוע לה – קבוע הזמן שרואה,
וכל שלא הגיע זמן זה אין לחשוש שמא ראתה, ובחזקת טהרה היא.
הגמרא מתקנת את דברי רב הונא: אלא אי איתמר הכי איתמר –
אלא מה שנאמר בשם רב הונא, בעל כרחך שכך נאמר, אמר רב
הונא, לא שנו שכל אשה בחזקת טהרה לבעלה כל שמצאה בתוך

וְאִינָהּ יוֹדַעַת מַה הַפִּילָה, כלומר, אינה יודעת איזה מראה היה
לחתיכה, אם של מיני דמים טמאים או של טהורים, לפי שאבדה
קודם שבאה בפנינו, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, וְיֵל פֶּתֶר רוֹב חֲתִיכוֹת, וְרוֹב
חֲתִיכוֹת בְּמֵרָא שֶׁל אֲרַבְעָ מִינֵי דָמִים הָיוּ, וחתיכה זו מן הרוב
היא וטמאה. וְרַבִּנָּן סָבְרִי, וְיֵל פֶּתֶר רוֹב חֲתִיכוֹת, לֹא אֲמַרְיִן, שלא
הוחזק בעינינו שרוב החתיכות יש להן מראה של אחד מארבעה מיני
הדמים הטמאים. ורבי יוחנן, שאמר שיש שלשה מקומות שהולכים
בהם אחר הרוב ולא יותר, בא להשמיענו, שיש למעט בדעת רבי
יהודה, שהולך אחר רוב החתיכות לטמא את האשה מחמתו, שאין
מטמא מדין ודאי אלא מדין ספק, ואם נגעה האשה בתרומה אין
התרומה נשרפת.

משנה

המשנה מבארת מה הם מיני הדם שהאשה נטמאת מחמתם: הַמֵּשָׁה
מיני דָּמִים טְמֵאִים יֵשׁ בָּאִשָּׁה, כלומר, מטמאים את האשה אם יצאו
ממקורה. ואלה הם, הדם הַאֲדוֹם, והדם הַשָּׁחֹר, והדם שצבעו כַּקָּרֶן
כַּרְבּוֹם – כצמח הכרכום כשגדל בפנית הגן שאז צבעו נוטה
לאדמומית, וכן הדם שצבעו כַּמִּימִי אֲדָמָה – מים שנתנו לתוכה
אדמה שצבעה אדום, והמים מתאדמים מחמתה, וכן הדם שצבעו
כַּמְּזוּג – כצבע יין המזוג במים. פֶּתֶר שִׁמְעִי אֹמְרִים, אֵף הַדָּם שֶׁצִּבְעו
כַּמִּימִי תֵלָתֶן – כצבע הדמים ששרו בהם את צמח התלתן, וכן הדם
שצבעו כַּמִּימִי בִּשְׂרָ צֵלִי – כצבע המוחל היוצא מבשר צלוי, טמאים
הם, לפי שגם אלה נוטים לאדמומית. וְכֵּיתִי הֵלֵל מְטַהְרִים, מפני
שאדמומית צבעים אלה קלושה היא.

המשנה מביאה מחלוקת באשה שראתה דם ירוק: הַדָּם הַיָּרוֹק,
עֲקָבִיָּא בֶן מִחֶלְלָל מְטַמֵּא, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין.
המשנה מביאה שיטה נוספת בדם ירוק: אֲמַר רַבִּי מֵאִיר, אִם דָּם
בצבע ירוק אֵינוֹ מְטַמֵּא את האשה מִשּׁוּם כֶּתֶם, מכל מקום מְטַמֵּא
מִשּׁוּם מִשְׁקָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, דָּם ירוק אֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא כֶּף וְלֹא כֶּד
– לא משום דם נדה ולא משום משקה.

המשנה מבארת כיצד נראים הדמים שנשנו לעיל: אֵיזוֹ הַדָּם הַאֲדוֹם
ששנינו לעיל, זה שצבעו כַּדָּם הַמָּכֶה. ואֵיזוֹ הַשָּׁחֹר ששנינו, זה
שצבעו שחור כַּחֲתָּה – כשחוררית החרת הניתן בדיו. ואם הדם נראה
עֲמוּק – (יותר שחור) מִכֵּן – (מן החרת), אף הוא מְטַמֵּא, אבל אם הוא
יָהִק מִכֵּן – (שנדחית מראיתו), כלומר, שהוא פחות שחור ממנו,
מְטַהֵר].

ומה ששנינו 'וּכְקָרֶן כַּרְבּוֹם', היינו כַּבְּרוּר שָׁבוֹ – כצבע העלים
שהצבע האדום ברור בהם. ומה ששנינו 'כַּמִּימִי אֲדָמָה', היא אדמה
הבאה מִכְּקַעַת – מן הבקעה הנמצאת במקום הנקרא פֶּתֶר כַּרְבּוֹם,
שעפרו אדום, וּמִצִּיָּף מֵיָם, כלומר, שנותן מאותה אדמה לתוך כלי,
ונותן מים בכלי עד שהמים צפים למעלה מן האדמה. ומה ששנינו
'כַּמְּזוּג' היינו, שנותן בכוס שְׁנֵי חֲלָקִים מֵיָם וְאַחֵר יֵין, מִן הַיֵּין
הַשְּׂרוּנִי – שני שליש מים ושליש אחד יין, ודווקא ביין הבא מארץ
השרון, שהוא מקום ידוע בארץ ישראל.

גמרא

במשנתנו מבואר שיש דמים באשה שאינם טמאים. הגמרא מבררת
את המקור: מִלֵּן דְּאִיכָּא – מנין שיש דם מְטַהֵר בָּאִשָּׁה, הֲלָמָּה –
שנא נאמר שֶׁל דָּם דְּאִתִּי מִיָּה – היוצא ממנה, בכל צבע שהוא,
טָמֵא. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי הֵמָּה בְּרִי יוֹסֵף אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא,
אֲמַר קָרָא – נאמר בפסוק (דברים יז ח) בפרשת זקן ממרא החולק על
הסנהדרין שבדורו, כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם וגו'
ובין נָגַע לְנָגַע וגו'. ומה שנאמר 'בין דם לדם', היינו שנחלקו באשה
שיצא ממנה דם, בֵּין דָּם מְטַהֵר לְדָם טָמֵא – האם הדם שיצא ממנה
היה טהור או טמא. ומוכח מכך שיש דם שהוא טהור.
הגמרא מקשה על הראיה: אֵלָּא מַעֲתָה – אלא מעכשיו שפירוש 'בין
דם לדם' הוא בין דם טמא לדם טהור, האם מה שנאמר בהמשך
הפסוק 'בֵּין נָגַע לְנָגַע' הֵכִי נָמִי – גם כן פירושו שהזקן ממרא נחלק

עם הסנהדרין שבדורו באחד מן הנגעים, בֵּין נָגַע טָמֵא לְנָגַע מְטַהֵר –
אם הוא נגע טמא, או נגע טהור. וְכִי תִימָא הֵכִי נָמִי – ואם תאמר
שאכן כך הוא פירוש הפסוק, קשה שכן נָגַע מְטַהֵר מִי אִיכָּא – האם
יש נגע שנקרא 'נגע טהור', והלא 'נגע' משמעותו נגע טמא.
וְכִי תִימָא – ואם תאמר שאכן מצאנו בתורה נגע שנקרא נגע טהור,
שהרי נאמר בענין נגע שפרח בכל הגוף (ויקרא יג יג), 'וְטָהַר אֶת
הַנֶּגַע, כִּלּוֹ הַפֶּה לְכֵן מְטַהֵר הוּא', וזה בודאי קרוי 'נגע', שכן אפילו
אם היה ממנו רק כשיעור גריס על בשרו היה טמא, אלא שגזירת
הכתוב היא שאם פרח בכל הגוף הרי הוא טהור, ולפיכך יש לומר
שהפסוק 'בין נגע לנגע' גם כן פירושו שנחלקו בנגע אם הוא נגע
טהור או נגע טמא.

דוחה הגמרא: אין לומר כן, משום שֶׁהָהוּא – נגע שנחפר כולו ללבן,
מאחר שהתורה טיהרה אותו, אינו נקרא 'נגע טהור', אלא 'בִּזְהָק'
מְקַרֵּי – נקרא סתם מראה לבן, לפי ששם 'נגע' מתייחס רק לנגע טמא.
מסיימת הגמרא את הקושיא: אֵלָּא על כרחך לומר שאין פירוש 'בין
נגע לנגע', שנחלקו בין נגע טהור לנגע טמא. אלא הפירוש הוא
שנחלקו באחד מסוגי הנגעים, כלומר, בֵּין שנחלקו בַּנֶּגֶץ אֲדָם,
כלומר, שנולד בבשר אדם מראה הדומה לנגע, ונחלקו אם הוא נגע
או לא, לְדִינֵי נֶגְעֵי בְּתִים – ובין שנחלקו במראה הדומה לנגע שנולד
בקירות הבית, לְנֶגְעֵי בְּנִינִים – ובין שנחלקו במראה הדומה לנגע
שנולד בבגד, וְכִלּוֹן מְטַמֵּא – אבל כל פעם שהזכירה התורה 'נגע',
פירושו נגע טמא. ואם כן הֵכִי נָמִי – אף כאן, מה שנאמר 'בין דם
לדם', אין פירושו שנחלקו בין מין דם טהור למין דם טמא, שיהיה
מוכח מכך שיש דם טהור, אלא בֵּין דָּם נָדָה לְדָם יָהִק, כלומר, בין
שנחלקו בדם נדה, ובין שנחלקו בדם זיבה, וְכִלּוֹן מְטַמֵּא – וכל מיני
הדם שנחלקו בהם טמאים הם, ומנין שיש גם דם טהור.

הגמרא מתרצת שמכל מקום יש ראייה שיש דמים טהורים, מאחר
שיש לתמוה על המקשה: הֲאִי מֵאִי – מה פירושה של קושיא זו,
כלומר, אף אם פירוש הפסוק הוא כמו שנתבאר, מכל מקום יש ראייה
משם שיש דמים שהם טהורים, לפי שֶׁבִּשְׁלֵמָא (שם) – כלומר,
הפסוק 'בין נגע לנגע' מוכח, משום שאף אם נאמר שכונות התורה
היא לכל סוגי הנגעים הטמאים, אִיכָּא לְאִפְלוּגִי – עדיין נובל לפרש
במה נחלק הזקן ממרא עם הסנהדרין. ומבארת הגמרא במה אפשר
לומר שנחלקו בַּנֶּגֶץ אֲדָם, וּבִפְלֻגָתָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּנָּן – ניתן
לפרש שנחלקו במה שנחלקו רבי יהושע וחכמים, דִּתְנִן – ששנינו
בנגעים (פ"ד מ"א), אדם שנמצא על עורו נגע 'בהרת', ונמצאו בתוך
הנגע שתי שערות לבנות, אִם הִבְהֵרַת קוֹדֵם לְשַׁעַר לָבָן – אם השער
נהפך ללבן אחרי שנראתה הבהרת, הרי הוא טָמֵא, כלומר, נעשה
מצורע מוחלט, לפי ששער לבן הוא אחד מסימני הטומאה בבהרת.
וְאִם הַשַּׁעַר לָבָן כבר היה שם קוֹדֵם לְהִבְהֵרַת, מְטַהֵר, לפי שהשער
הלבן אינו סימן טומאה, אלא אם כן קדמה לו הבהרת. ואם היה סָפֵק
אם הבהרת קדמה או השער לבן קדם, טָמֵא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר
'בִּהְרָה' וְאֲמַר רַבָּה, כּוּנֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, שדין הספק
הוא כדין נגע שכהה מראיתו בשבוע של ההסגר שהוא טהור.
ובמחלוקת זו אפשר לפרש שנחלקו הזקן ממרא והסנהדרין.

הגמרא מבארת במה אפשר לומר שנחלקו בנגעי בתים: וכן בַּנֶּגֶץ
בְּתִים, אפשר לפרש שנחלק הזקן ממרא עם הסנהדרין, בִּי הֵא
פְּלֻגָתָא דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרִבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּנָּן – בבגון מחלוקתם של רבי
אלעזר ברבי שמעון וחכמים. דִּתְנִן – ששנינו בנגעים (פ"ב מ"ג),
שנחלקו תנאים בבית שנמצא נגע בכתליו, היכן צריך שיהיה הנגע
כדי שיטמא הבית, רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרִבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, לְעוֹלָם אֵין הִבִּית
מְטַמֵּא, עַד שִׁירָאָה הנגע פגודל של שְׁנֵי גִרְסִין, וצריך שיתפשט הנגע
עַל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, בְּשְׁנֵי בִּזְיָנִים בְּקֶרֶן זֵוִית – על שני קירות הצמודים
זה לזה בפנית הבית, אכן אחת בקיר האחור, והאבן השנייה בקיר
השני, ושיהא אֲרָבּוֹ של הנגע בְּשְׁנֵי גִרְסִין, וְהִרְבּוּ בְּנִינִים, ובאופן
זה, כשהנגע מוטל לארכו על שתי האבנים, נמצא שבכל אבן יש
שיעור גריס על גריס שהוא שיעור נגע. אבל חכמים חולקים וסוברים
שאין צריך שיהא הנגע פרוס על שני קירות של פינת הבית.

אמר רבה כיהה וטהור — נראה ד"רבה" גרס, דבפרק "הפועלים" (בבא מציעא פ"א) אמר: מאן מוכח — רבה בר נחמני, ואמר: טהור. פירש הקונטרס: כיהה — שיש לו דין כיהה. וקשה: דבשלהי נזיר (ס"ה) פריך: ודלמא כיהה, וטמא, והכי מצי למימר הכי, והא "כיהה" משמע: טהור ועוד: דאם כן רבי יהושע לא פליג אתנא קמא! ובדוחק יש לומר: דאדרבי יהושע פריך, ומגלה דטוהרי (ורבינו תם) גריס: "ורבי יהושע קיהה" — פירשו: עמד למנין, ד"קיהה" לשון אסיפה, כמו (יבמות ק"ב): מקדו אקהייתא בשוקא. והשתא פריך התם: אימא עמד למנין, והביא רביה לדברי תנא קמא. מיהו דוחק הוא, דאם כן מאי משני: אמר קרא "לטהור", היכי מוכח מהא קרא שטיהר, דלמא כי היכי דדרשי לא רבנן, דריש נמי רבי יהושע. **רבי יהושע** אומר כיהה — הקשה רבינו תם: דמאי טעמיהו דרבנן דמטמאי מספיקא? נוקי גברא אחזקיה, כדקיימא לן בפרק קמא דחולין (י"ב), דמדאורייתא אולנין בתר חזקה! ורבי יהושע נמי, אמאי צריך קרא? ובפרק "המזירה" (כתובות ע"ה), נמי, דקאמר: לא תימא דלא אויל רבי יהושע בתר חזקה דגופה כלל — פירשו: דקאמר התם גבי "משארסתי" נאנסתי: לא מפיה אנו חזין, אלא הני מילי היכא דאיכא חזקה דממונא, אבל היכא דליכא חזקה דממונא — אויל, דתנן: זה בהרת כו', והשתא מה צריך רביה על זה דאזיל בתר חזקה? ועוד: דשאני גבי נגעים, דגלי קרא ויש לומר: דדרך השער להתלבן מחמת הנגע, לפיכך נקאין הדברים דבהרת קדימה. וכן מוכח בתוספתא בפרק "יש נוחלין" בשער לבן, דקתני: אמר להן: אף שער שחור — סוף ובהרתו תפכתו. אלמא דדרך השער ללקות מן הבהרת. וב"המזירה" (שם) דקאמר: היכא דליכא חזקה דממונא, אויל רבי יהושע בתר חזקה דגופה. היינו אפילו דאיכא ריעותא, דאי לא אויל, לא הוה מוקי קרא ד"לטהור" אספק בהרת קמא, דשיכי הרבה ואיכא ריעותא טפי, אלמא הוה מוקי לה לירשה אחרייתו כרבנן. אי נמי: מהתם יליף דאזיל בתר חזקה הגוף, אף על גב דאיכא ריעותא. ורבינו תם מפרש בענין אחר, ואין להאריך כאן. **מה** חלק פרהה בכולו טהור — מדממה פריחה דאדם לפריחת בגדים. הא דכתיב (ויקרא יג): "וכסתה הצרעת את כל עור הגנע מראשו ועד רגליו" — אגורא של אדם קאי, אף על גב דפשטיה דקרא משמע דא"נגע" קאי. דאיירי לעיל בנגע שנשטמא על ידי שיש בו מחיתי בשר חי, ועליה קאי "וכסתה הצרעת את כל עור הגנע מראשו של גנע עד רגליו" — כלומר: עד סופו. אבל הכא משמע דקאי אדם ובהרת דבגד. וכן מוכח במשה מקומות בתורת כהנים, ובריש "איזהו מקומן" (ובחים מט"ב). **הירוק**

ואינה יודעת מה הפילה — שאבדה החתיכה קודם שבאה לפניה. לא אמרין זיל בתר רוב חתיכות כו' — דלא סבירא לה: רוב חתיכות — של ארבעה מיני דמים, ואשמעינן רבי יוחנן לעיל: בשלשה מקומות הלכו אחר הרוב, ותו לא — למעוטי הא רובא דרבי יהודה. דלרבי יהודה דאזיל בתר רובא, לא כדאי משוית ליה לשרוק על מגעה את התרומה. **משנה** וכקן

כרכום = כותה גון שרכום גדל בו. וככמי — ארמה — לקמן מפרש לה לכולהו במתניתין. לישנא אחרינא: "כקן כרכום" — כנוגה זיו כרכום, כמו (שמות לד): "כי קרן עור פניו". וכמוזג — כיון אדום המזוג במים, ואף על גב דקליש אדמיות דליה — טמא. תלתן = פגנר"ל. וככמי בשר צלי — מודה דירצא ממנו. **אם אינו מטמא משום כהם כו'** — מפרש בגמרא. כדם המכה — מפרש בגמרא. כחרת = איירדמי"ט. עמוק מכן — שעמוק במורה שחרורית, כלומר: שחור יותר מחרת — טמא. דיהה = פלד"ש, שנרחית מראיתו. כבור שבו — שיש עליו ברורין במראה אדמומית יותר מחבריה. ובגמרא מפרש להו. כית כרם — מקום, ומשם מביא ארמה ונותנה בכלי. ומציף עליה מים — כלומר, נותן שם מים עד שיהו המים צפין על האדמה. וכמוזג — כיצד? כגון שני חלקים מים כו'. **נמרא** אלא מעתה כו' — עד "וכולן טמאין", לשון קושיא הוא. בזה — לשון לקמן, דאזיל בתר חזקה כדכתיב (ויקרא יג): "והנה נהפך שער לבן כההרת". כהה טהור — הרי הוא כנגע שכהה מראיתו בשבוע של הסגר, שהוא סימן טהרה. דכתיב (שם): "והנה כהה הנגע" וגו'. ובשם רבי משה הדרשן שמעת: "קיהה" — כלומר, קיהה בדבר ונחלק עליו. וכן מצאתי בתורת כהנים: רבי יהושע קיהה וטיהר. **שיעור** נגע כגרים — לאורך ולרוחב. כשני גריסין על שני אבנים שבקן זוית — אחד בכולל זה ואחד בכולל זה. ארבע כשני גריסין ורחבו כגרים — דכשהוא מוטל ארבע על שני אבנים, נמצא בכל אבן גריס על גריס כשיעור נגע. ושתי אבנים בעיני, דכתיב (שם) יד: "והצלו את האבנים". כתיב "קיר" — "ומראיתא שפל מן הקיר" (שם). פריחה — פריחה צרעת בכולה. **שהיא מזהה** — ואף על פי שלא נאמר אלא באדם (שם) "ואם פרוח תפרח" וגו'. למימרא דדם אדום הוא — ואלו כולם אדומין הן. ואימא אדום ותו לא — האדום שבאדומים, דהיינו "כדם המכה" דמתניתין. דמה דמה — "והיא גלתה את מקור דמיה" (שם כ), "וטהרה ממקור דמיה" (שם יב) — הרי ארבעה מיני אדמומית טמאה בה, אבל שלמטה מזה — לאו דם הוא. דיהה מכן — אפילו הוא שחור ככחול — טהור, הואיל ואינו שחור כחרת. לכשנעקר — מן הגוף לוקה, ומשחיר. **לחלות**

ואינה יודעת מה הפילה. רבי יהודה סבר: זיל בתר רוב חתיכות, ורוב חתיכות של ארבע מיני דמים היוין. ורבנן סברי: "זיל בתר רוב חתיכות" לא אמרין. **משנה** המ'שה דמים מטמאים בא'שה: האדום, והשחור, וכקן כרכום, וככמי אדמה, וכמוזג. בית שמאי אומרים: אף כמימי תלתן, וככמימי בשר צלי, ובית הלל מטהרים. הירוק, עקבא בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין. **אמר רבי מאיר**: אם אינו מטמא משום כהם — מטמא משום משקה. רבי יוסי אומר: לא קד ולא קד. **איזהו אדום? כדם המכה. שחור? — כחרת. עמוק מכן — טמא, דיהה מכן. טהור. וכקן כרכום? — כבור שבו. וככמימי אדמה? — ממקעת בית כרם, ומציף מים, וכמוזג? — שני חלקים מים ואחד יין, מן היין השריוני. נמרא מנ'לן דאיכא דם טהור בא'שה? דלמא כל דם דאיתי מינה טמא! **אמר רבי חמא בר יוסף** אמר רבי אושעיא, **אמר קרא**: "כי ופלא ממוך דכר למשפט בין דם לדם" — בין דם טהור לדם טמא. **אלא מעתה** "בין נגע לנגע", הכי נמי בין נגע טמא לנגע טהור? וכי תימא: הכי נמי — נגע טהור מי איכא? וכי תימא: "כלו הפך לכן טהור הוא" — ההוא "בוהק" מקרי' אלא: בין נגע אדם לנגע בתים ולנגע בגדים — וכולן מטמאין, הכא נמי — בין דם נדה לדם זיבה — וכולן מטמאין! **האי מאי? בשלמא התם — איכא לאפלוגי בנגעי אדם, ובפלוגותא דרבי יהושע ורבנן, דתנן, אם בהרת קודם לשער לבן — טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת — טהור, ספק — טמא, ורבי יהושע אומר: כהה. ואמר רבה: כהה וטהור. בנגעי בתים — כי הא פלוגותא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן, דתנן, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא עד שיראה בשני גריסין על שני אבנים, בשני כותלים, בקרן זוית, ארבע בשני גריסין ורחבו כגרים. מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון? — כתיב: "קיר" וכתוב: "קירות", איזהו קיר שהוא בשני קירות — הוי אומר: זה קרן זוית. בנגעי כגרים בפלוגותא דרבי יונתן בן אבטולמוס ורבנן, דתניא, רבי יונתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחת כגרים שהיא מזהה — נאמר "קרחת" ו"נבחת" בכגרים, ונאמר "קרחת" ו"נבחת" באדם, מה להלן — פרח בכולו טהור, אף כאן נמי — פרח בכולו טהור. **אלא הכא, אי דם טהור ליכא, במאי פליגי? וממאי דהני טהורין והני מטמאין? אמר רבי אבהו, דאמר קרא**: "ויראו מואב את המים****

אדמים בדם". למימרא דדם אדום הוא, אימא אדום ותו לא! **אמר רבי אבהו**: **אמר קרא דמיה** "דמיה" — הרי כאן ארבעה. והא אנן "חמשה" תנן! **אמר רבי חנינא**: שחור — אדום הוא, אלא שלקה. תניא נמי הכי: שחור — כחרת, עמוק מכן — טמא, דיהה אפילו ככחול — טהור. ושחור זה, לא מתחלתו הוא משחיר, אלא כשנעקר הוא משחיר, משל לדם מכה — לכשנעקר הוא משחיר. **"בית שמאי אומרים**: אף כמימי תלתן". ולית להו לבית שמאי "דמיה" "דמיה" הרי כאן ארבעה? **איבעית אימא**: לית להו. ואיבעית אימא: אית להו, מי לא אמר רבי חנינא שחור — אדום הוא, אלא שלקה, הכי נמי — מלקא הוא דלקי. "ובית הלל מטהרין". היינו תנא קמא! **איכא בינייהו לחלות**

הירוק עקביא בן מהללאל מטמא – האי "ירוק" היינו כאתרוג, ולא ירוק בכרתו, דאין זה נוטה לאדמומית. וסתם "ירוק" בן הוא, כדאמר ב"לולב הגזול" (סוכה לד.ב. ושם): ירוק – בכרתו, מכלל דסתם "ירוק" – לאו הכי הוא. לית ליה – פירוש: לית ליה ארבעה דווקא, אלא נפקא ליה חמשי מקרא אחרינא. וירד רבי מאיר לשיטת עקביא בן מהללאל וטימא –

תימה: ודא לקמן בפרק "בנות כותיש" (לג.א.) גבי "בתי מטמא משבח התחתון בעליך" מפרש רבי מאיר: לפי שמשימות דם אדם לדם ירוק, אלמא אית ליה דטהור ונראה, דהכא מיירי מדרבנן. וכן מוכח מדקאמר: נדה דכי משכחת בתם אמנא – לא מטמא, היכי דחויא ירוק מגופה – טמא. ויש לדחות: דלעולם כי חויא מגופה – מטמא מדאורייתא, ומכל מקום כי משכחת אמנא – לא מטמא, דאין רגילות לצאת דם ירוק מגופה, ויש לתלות דמעלמא אתא. או שמא דם ירוק לאו דווקא נקט, אלא כלומר: דם שהוא טהור, לכולי עלמא משלימות לדם אדם. אי נמי: עיקר טעמא דרבי מאיר כטעמא אחרינא דקאמר: יום שפוסקת בו – סופרת למנין שבעה, וטעמא קמא נקט לרבנן. **בתיב** הכא "שליחך פרדס" – ואם תאמר: הני מילי דם שהאשה טמאה בו, כדמשמע קרא כפרדס שהוא נעול – כן בנות ישראל נועלות פתחיהן מליזק לבעליהן בימי נדות, אבל דם ירוק שהוא טהור – לא! ותה דמשמע דלא פליגי אלא בדם ירוק, אבל בדם נדה מודו כולי עלמא דמכשיר, וכיין דרבנן לית להו גזרה שוה. דם נדה מנא להו? ויש לומר: דדם נדה נפקא להו בתוספתא דשבת פרק (הזורק), דקתני: מנין לדם שהוא משקה? נאמר כאן: "והורה ממקור דמיה", ונאמר להלן: "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליחשי ירושלם לחטאת ולנדה". ויש לתמוה: דהכא משמע דכולי עלמא דם הנדה לא הוה בכלל "דם חללים", ובשבת פרק "חבית" (קמג.ב.) משמע דחלב האשה חלב ממש דם מגפתה. דקתני: לא אם אמרת תולא האשה שמכשיר שלא לרצון, שכן דם מגפתה מכשיר. ומפרש רש"י: דחלב היה דם תחלה, כדאמרין (נדה טז.א.) דם נעבר ונעשה חלב. וזכא אמרין דאפילו דם נדה לא הוי בכלל "דם חללים" כל שכן חלבו! דזרק לומר: דחלב בא מעיקר דם שבגוף כמו דם מגפתה, אבל דם נדה – לא. ומיהו בלאו הכי קשה התם: דמאי קמהדר להו רבי עקיבא לרבנן: מחמיר אני בחלב במדם, שהחולב לרפואה – טמא. ומקו לרפואה – טהור? ועוד: למה לי קרא בפרק "דם הנדה" (נדה נה.ב.) דחלב האשה חשיב משקה, מדכתיב: "ותפתח את נאד החלב ותשקוהו", תפיש ליה מטעמא דדם נעבר ונעשה חלב! ומיהו סוגיא דלקמן איכא למימר דלא סבר לה כרבי מאיר דם נעבר כו'. לכך נראה דהכי פירושו התם: לא אם אמרת בחלב האשה שמכשיר כו'. כלומר: כיון דאיכא קרא לקמן בחלב שמכשיר לכל הפחות לרצון, דין הוא שיכשיר גם שלא לרצון, כיון דחוינן גבי אשה בשום מקום דמכשיר שלא לרצון, כמו דם מגפתה. אבל בהמה, אף על גב דחלבה מכשיר לרצון מ"תפתח את נאד החלב", בשביל כך לא תכשיר שלא לרצון, כיון דלא אשכחן בבהמה מידי דמכשיר שלא לרצון, שדם מגפתה טהור. אמר להם: מחמיר אני בחלב יותר במדם, שהחולב לרפואה כו'. כלומר, חלב דמכשיר לאו בחומרה דם מגפתה תליא מילתא, שדרי מקו לרפואה טהור, דהיינו לרצון. ולא אמרין: כשם שחלבה לרצון טמא, כך דמה לרפואה טמא. אלא דרבי חלב האשה משום דמשקה גמור הוא, וכל שכן חלב בהמה דליהו טפי משקה, דמיוחד לקטנים ולגדולים. אמרו לו: סלי ויתים ועגבים ויכחיו, דמיוחדים לקטנים ולגדולים, ושלא לרצון – טהור. והשתא לא קשה מדם הנדה, דפשיטא דלא הוי בכלל "דם חללים". ולקמן בעזרת השם נפרש דקראי דפרק "דם הנדה" אסמכתא בעלמא נינהו.

לתלות. הירוק עקביא בן מהללאל מטמא. ולית ליה לעקביא "דמיה" "דמיה" הרי כאן ארבעה? איבעית אימא: לית ליה, ואיבעית אימא: אית ליה, מי לא אמר רבי חנינא שחור – אדום הוא אלא שלקה, הכא נמי – מלקא הוא דלקי. "הככים מטהרין". היינו תנא קמא! איכא בינייהו לתלות. "אמר רבי מאיר: אם אינו מטמא משום פתם" כו'. אמר רבי יוחנן: ירד רבי מאיר לשיטת עקביא בן מהללאל, וטימא. והכי קאמר להו לרבנן: נהי דהיכא דקא משפחת פתם ירוק אמנא לא מטמאיתו, היכא דקחויא דם ירוק מגופה – טמא. אי הכי, "אם אינו מטמא משום פתם, מטמא משום משקה", "משום רואה" מבטלי ליה! אלא הכי קאמר להו: נהי היכא דקא חויא דם ירוק מעיקרא לא מטמאיתו, היכא דחויא דם אדום והדר חויא דם ירוק – טמא, מידי דהוה אמשקה זב וזבה, ורבנן – דומיא דרוק, מה רוק שמתעגל ויוצא, אף כל שמתעגל ויוצא, לאפוקי האי – דאין מתעגל ויוצא. אי הכי – שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר! אלא הכי קאמר להו: להו במשקה להכשיר את הזרעים, ורבנן – בעי "דם חללים" וליכא. אי הכי, שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר! אלא הכי קאמר להו – אלפיה בגזרה שוה, פתיב הכא: "שליחך פרדס רמונים" וכתיב התם: "ושלח מים על פני הצוות". ורבנן – אדם דין קל וחומר מעצמו, ואין אדם דין גזרה שוה מעצמו. "רבי יוסי אומר לא כד" וכו'. היינו תנא קמא! הא קא משמע לן: מאן תנא קמא – רבי יוסי, וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. "איהו אדום בדם המפה". מאי "בדם המפה"? אמר רב יהודה, אמר שמואל: בדם שזר שחוט. ולימא: בדם שחויטה! אי אמר בדם שחויטה – הוה אמנא ככולה שחויטה, קא משמע לן בדם המפה – פתחילת הפאה של סבין. עולא אמר: בדם צפור חיה. איבעיא להו: חיה – לאפוקי שחוט, או דלמא לאפוקי פחויש? תיקו. ועירי, אמר רבי חנינא: בדם מאכולת של ראש. מיתיבי: הרנה מאכולת – הרי זה תולה בה, מאי לאו – דכוליה גופה! לא. דראשה. אמי ורדינא, אמר רבי אבהו: בדם אצבע קטנה של יד, שנגפה וחיייה הוזהר ונגפה, ולא של כל אדם אלא של בחור שלא נשא אשה. ועד כמה? – עד בן עשרים. מיתיבי: תולה בבנה ובבעלה, בשלמא בבנה משפחת לה, אלא בעלה – היכי משפחת לה? אמר רב נחמן בר יצחק: בגון שזכנסה לחופה ולא נבעלה. רב נחמן אמר: בדם הקנה. מיתיבי: מעשה ותלה רבי מאיר בקלור

לתלות – תנא קמא סבר: חמשה דמים – טמאין דאי, ואידך – ספיקא, ולבית הלל – טהורין ממש. היינו תנא קמא – דאמר: חמשה דמים, ותו לא. ירד רבי מאיר כו' – ומטמא דם ירוק משום נדה. אמנא = על בגדה. לא מטמאיתו – דכיון דירוק הוא, מטמא לאו מגופה אתא, דלא שכית, ולא תלינן בה אלא היכא דחויא מגופה דם הוא. נהי דהיכא – דחוייתו דם ירוק מעיקרא לא מטמאיתו משום רואה, דלאו דם הוא, והיינו משום כחם, כלומר, כשאדם שכתמו טמא. תמא משום משקה – כרוקה וכמי רגליה, אם נוגעין בו אדם וכלים וטהרות באותו דם ירוק שראתה בימי נדוהה שהיתה נדה מדם אדם, ואמאי מטהריתו לגמרי. שפתעגל ויוצא – שמתאסף תחלה ואחר כך יוצא, לאפוקי דם, בין טמא בין טהור, כשהוא בא – נוסף ויוצא ראשון ראשון. להוי כמשקה – להכשיר זרעים, שאם יגע שרץ בהן – יטמא, ואמאי מטהריתו לגמרי? דם חללים ישתה – דם שהנפש יוצאה בו קרוי "משקה". ולענן הכשר בעינן משקה, כדכתיב (ויקרא יא): "ואשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה", כלומר: אוכל ומשקה אשר ישתה יבא על האוכל, והכי מוקמינן לה בפסחים (טז.א.) אלפיה בגזרה שוה – להכשיר את הזרעים. שליחך – דם נדות השלוח מן האשה. פרדס רמונים – כפרדס זה שהוא נעול להשתמה, כך בנות ישראל נועלות פתחיהן בימי נדותן מליזק לבעליהן. "עם פרי מגדים" – היינו בנים. וכתיב "שילוח" במים, מה מים – מכשירין, אף דם נדות – מכשיר. אין אדם דין גזרה שוה מעצמו – אלא אם כן קבלה מרבו חלבה למשה מסיני, דולמא קרא למילתא אחרייתא אינטיקין. שור – דמו אדום, כדאמר בסדר יומא (נז.ב.) האי חזיר, והאי סומק. דם שחיטה – משתנה וחולך. צפור חיה – דם היוצא מצפור חי על ידי מכה. או דלמא לאפוקי כחוש – והאי "חיה" – לשון בריאה הוא. הרנה מאכולת – אשה הראתה בתם בבגדה, אם הרגה מאכולת – תולה בה, ואי קשיא: הא שיעור בתם – כגרסינן, ומאכולת כולי האי לא הוי, כדאמר בפירקין: בעינן כגרסינן ועוד, לאפוקי מדם מאכולתו לא קשיא, הדיא – לרבי חנינא בן אנטיגוס, הא – לרבנן בפרק "הרואה בתם" (נדה נה.ב.) דלא בעי האי שיעור. מאי לאו מאכולת דלמה גופה – אלמא, כל מאכולת דומה לדם נדות, ואת אמרת: דם מאכולת של ראש הוא דדמי לדם נדות, אבל דשאר הגוף – לא. אמי ורדינא – נאה כורד, ובגיסן (מא.א.) קרי ליה "אמי שפיר נאה". לישנא אחרינא: "ורדינא" – מקום הוא ששמו ורדינא. בעירובין (טז.א.) – תולה – כחמה. כננה ובבעלה – אם ש בחן מכה, שמא נטף עליה כששוכבין יחד. אלמא דם בנה ובעלה דומה לדם נדות. כשלמא בנה משפחת לה – שלא נשא. אלא בעלה – הא נשוי הוא. רב נחמן – אמתניתין קא. ותלה רבי מאיר – בתם. בקלור

המהדור, אף על גב דחלבה מכשיר לרצון מ"תפתח את נאד החלב", בשביל כך לא תכשיר שלא לרצון, כיון דלא אשכחן בבהמה מידי דמכשיר שלא לרצון, שדם מגפתה טהור. אמר להם: מחמיר אני בחלב יותר במדם, שהחולב לרפואה כו'. כלומר, חלב דמכשיר לאו בחומרה דם מגפתה תליא מילתא, שדרי מקו לרפואה טהור, דהיינו לרצון. ולא אמרין: כשם שחלבה לרצון טמא, כך דמה לרפואה טמא. אלא דרבי חלב האשה משום דמשקה גמור הוא, וכל שכן חלב בהמה דליהו טפי משקה, דמיוחד לקטנים ולגדולים. אמרו לו: סלי ויתים ועגבים ויכחיו, דמיוחדים לקטנים ולגדולים, ושלא לרצון – טהור. והשתא לא קשה מדם הנדה, דפשיטא דלא הוי בכלל "דם חללים". ולקמן בעזרת השם נפרש דקראי דפרק "דם הנדה" אסמכתא בעלמא נינהו.

1 אינו דם, מכל מקום **הֵיכָא דְּחֵינָא דְּסָא אָדוּם** - באופן שמתחילה
 2 ראתה דם אדום ונטמאה, וְהָדָר חֵינָא דְּסָא יָרוֹק - ולאחר מכן בעודה
 3 טמאה מחמת הדם האדום, ראתה גם דם ירוק, ואדם או כלים או
 4 'טהרות' נגעו באותו דם ירוק, תִּטְמָא אותם, מִיָּד דִּיהוּ אִמְשָׁקָה זָב
 5 וְזָבָה - כמו הדין של רוק ומי רגלים היוצאים מן הזב או מן הזבה
 6 שהם מטמאים את הטהרות, ומדוע אתם מטהרים אותו לגמרי.
 7 הגמרא מבררת סברת חכמים: וְרַבֵּנּוּ הסוברים שאף דם ירוק היוצא
 8 בימי טומאתה אינו מטמא את הטהרות שנגעו בהם, סוברים שרק
 9 משקה שהוא דְּמִיָּא דְּרוֹק - [דומה לרוק] מטמא, כלומר, מָה רוֹק
 10 שְׂמִתְעַגָּל וְיוֹצֵא - כשם שרוק אינו יוצא מעט מעט מן הגוף, אלא
 11 בתחילה מתאסף הוא בפה ואחר כך יוצא, והוא מטמא, אָף בָּל
 12 משקה שְׂמִתְעַגָּל וְיוֹצֵא - מתאסף במקום שנוצר ואחר כך יוצא,
 13 מטמא. לְאִפּוּקֵי הָאֵי - להוציא דם האשה דְּאֵין מִתְעַגָּל וְיוֹצֵא -
 14 שאינו מתאסף, אלא כל מעט דם שנוצר, נוטף ויוצא מיד לחוץ,
 15 שאינו מטמא.
 16 מקשה הגמרא: אֵי הָכִי - אם אכן כך הוא הביאור בדברי רבי מאיר,
 17 קשה, דְּשִׁפּוּר קְאָמְרִי לֵיהּ רַבֵּנּוּ לְרַבִּי מֵאִיר - הרי חכמים השיבו
 18 תשובה טובה לרבי מאיר, ומדוע חלק עליהם.
 19 הגמרא מבארת ביאור אחר בדברי רבי מאיר: אֵלָּא הָכִי קְאָמְרִי לֵהוּ
 20 - אלא כך אמר להם רבי מאיר לחכמים, אף שלשיתכסם הדם הירוק
 21 אינו מטמא את האשה משום נדה, מכל מקום לֵהוּ - [חשבון] פְּמִשָּׁקָה
 22 לְהַכְשִׁיר אֶת הַיָּרֵעִים - שאם יגע שרץ בזרעים לאחר שהדם הירוק
 23 נגע בהם, יטמאו, ומדוע אתם מטהרים אותו לגמרי. אבל חכמים
 24 סוברים שדם ירוק אינו מטמא ואף אינו מכשיר את הזרעים.
 25 הגמרא מבררת סברת חכמים: וְרַבֵּנּוּ - חכמים הסוברים שדם ירוק
 26 היוצא מן האשה אינו מכשיר, טעמם, משום דְּבָעִינָּה - [שצריך] דְּסָא
 27 חֲלָלִים - [במדרב כנ כד], וְלִיכָא - [ואין], כלומר, שרק הדם הדומה
 28 ל'דם חללים' - [הרוגים], כלומר, דם שהנשמה יוצאת בו, מכשיר
 29 זרעים לקבל טומאה, אבל דם נדות שאין הנשמה יוצאת בו אינו
 30 מכשיר.
 31 מקשה הגמרא: אֵי הָכִי - אם אכן כך הוא טעמם של החכמים
 32 שנחלקו על רבי מאיר, שִׁפּוּר קְאָמְרִי לֵיהּ רַבֵּנּוּ לְרַבִּי מֵאִיר - הרי
 33 חכמים אמרו תשובה טובה לרבי מאיר, ומדוע חלק עליהם.
 34 הגמרא מביאה טעם אחר לשיטת רבי מאיר: אֵלָּא הָכִי קְאָמְרִי לֵהוּ
 35 - אלא כך אמר להם רבי מאיר לחכמים, אֲלִפְּוִיהַ בְּגִזְרָה שְׁוֹהָה - דין
 36 זה שדם ירוק של האשה מכשיר לקבל טומאה, תלמדו אותו בגזירה
 37 שוה, שכן בְּתֵרִיב הָכָא - נאמר כאן (שיר השירים ד ג) בפסוק העוסק
 38 בשבחו של עם ישראל, 'שֶׁלֶךְ-חַד' - דם נדות השלוח מן האשה, פְּרָדָם
 39 רְמוּזִים - הרי הוא כפרדס זה שנועלים אותו לשומרו, כך בנות
 40 ישראל לאחר שרואות דם נועלות פתחי נדותן מלהיזקק לבעליהן,
 41 וּבְתֵרִיב הָתָם - ונאמר שם (איוב ה י), בדברי חברי איוב שבבחו לו
 42 את מעשה הקב"ה, 'הַנּוֹתֵן מִסֵּר עַל פְּנֵי אָרֶץ וְשִׁוְלַת מַיִם עַל פְּנֵי
 43 חִיצוֹת', הרי שנאמר לשון 'שילוח' גם בדם נדה וגם במים, ויש ללמוד
 44 מכך שכשם שמים מכשירים לקבל טומאה, כך דם נדות מכשיר.
 45 הגמרא מבררת סברת חכמים: וְרַבֵּנּוּ הסוברים שדם הירוק אינו
 46 מכשיר, הטעם שאינם דורשים גזירה שוה זו, הוא משום שְׁאֵדָם דִּין
 47 קָל וְחֹמֶר מַעֲצָמוּ - אף אם לא קיבלו מרוב, וְאֵין אָדָם דִּין גִּזְרָה
 48 שְׁוֹהָה מַעֲצָמוּ - אם לא קיבלה מרוב בהלכה למשה מסיני, ומכיון
 49 שלא קיבלו רבנן גזירה שוה זו מרובם, לא דרשו כן.
 50 שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר לֹא כָף וְכוּ' ולא כך, כלומר, הדם
 51 הירוק אינו מטמא משום דם נדה, וגם אינו מכשיר לקבל טומאה.
 52 הגמרא מבארת את דברי המשנה. מקשה הגמרא: הרי דברי רבי יוסי
 53 הֵינָּה תִּבְנָא קָמָא - היא שיטתו של התנא קמא, כלומר, החכמים
 54 שחלקו על עקביא בן מהללאל במשנה וטיהרו גם כן דם ירוק, ומה
 55 הוסיף רבי יוסי על זה. מתרצת הגמרא: אכן אין כאן שיטה חדשה,
 56 אלא הֵא קָא מְשַׁמַּע לָן - התנא בא להשמיענו בזה, מֵאֵין תִּבְנָא קָמָא,
 57 רַבִּי יוֹסִי - מיהו התנא קמא, כלומר, מי הם חכמים שהובאו בתחילה,
 58 רבי יוסי. וְהִתְעַם שהמשנה ביארה לנו את שמו, הוא משום שְׂכָל

1 לְתָלוֹת, כלומר, לענין אם האשה נגעה בתרומה או בקדשים לאחר
 2 שראתה דם בצבעים אלה, שלפי שיטת תנא קמא נטמאו מספק,
 3 ואינם נשרפים וגם אינם נאכלים. ולשיטת בית הלל הרי הם טהורים
 4 לגמרי ונאכלים. ולשיטת בית שמאי הרי הם טמאים לגמרי ונשרפים.
 5 שנינו במשנה: הִירֹק, עֲקִיבָא בֶן מְהִלְלָאֵל מְטַמֵּא. הגמרא מבארת
 6 את טעמו. מקשה הגמרא: וְלִית לֵיהּ עֲקִיבָא דְּמִיָּה דְּמִיָּה הָרִי כָאֵן
 7 אֶרְבָּעָה - וכי עקביא בן מהללאל אינו סובר מה שנתבאר לעיל
 8 (ע"א) שהלימוד לרבות ארבעת מיני הדם ששנה תנא קמא הוא ממה
 9 שנאמר פעמיים תיבת 'דמיה', ואם כן הרי נתמעטו מכך כל שאר מיני
 10 הדם, והיאר טימא את הדם הירוק.
 11 מתרצת הגמרא: אִיבָעִית אִימָא - אם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
 12 שאכן לִית לֵיהּ - עקביא בן מהללאל אינו סובר שיש למעט מ'דמיה
 13 דמיה' דם ירוק, לפי שדם זה נתרבה מפסוק אחר.
 14 וְאִבָּעִית אִימָא - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, שלעולם אִית לֵיהּ
 15 - אף עקביא סובר שאין לרבות רק ארבעה צבעי אדום. והטעם
 16 שטימא גם דם ירוק, משום שְׂמִי - [וכי] לֹא אִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא שהטעם
 17 שהשחור טמא, הוא משום שהדם השחור, מתחילתו אָדוּם הוא
 18 - [היה], אֵלָּא שְׁלָקָה לאחר שיצא מן הגוף והשחיר, ואם כן הֵכָא נִמְי
 19 - אף כאן, כלומר, אף דם ירוק, אדום היה מתחילתו ופִּלְקָה הוא
 20 דְּלָקִי - אלא שלקה ונעשה ירוק אחר שיצא מגוף האשה.
 21 שנינו במשנה: הירוק, עקביא בן מהללאל מטמא, וְחַכְמִים מְטַהְרִין.
 22 הגמרא מבררת במה חולקים חכמים על התנא קמא. מקשה הגמרא:
 23 הלא שיטת חכמים הֵינָּה - היא עצמה שיטתו של הַתְנָא קָמָא שאמר
 24 שרק חמשה דמים טמאים באשה, ומשמע מזה שהדם הירוק טהור
 25 הוא, ובמה חולקים חכמים על שיטתו. מתרצת הגמרא: אִיכָא
 26 בִּינְיָיָהוּ - יש הבדל בין השיטות לענין לְתָלוֹת, כלומר, אם האשה
 27 נגעה בתרומה או בקדשים לאחר שראתה דם בצבע ירוק, שלשיטת
 28 תנא קמא נטמאו מספק, ולשיטת חכמים הרי הם טהורים לגמרי,
 29 ולשיטת עקביא בן מהללאל הרי הם טמאים לגמרי.
 30 שנינו במשנה: אִמֵּר רַבִּי מֵאִיר, אִם אֵינוֹ מְטַמֵּא מְשֻׁם כֶּתֶם בּוֹ
 31 מטמא משום משקה. הגמרא מבארת את שיטת רבי מאיר: אִמֵּר רַבִּי
 32 יוֹחָנָן, יֵרֵד רַבִּי מֵאִיר לְשִׁיטַת עֲקִיבָא בֶן מְהִלְלָאֵל, כלומר, רבי
 33 מאיר עצמו סובר כשיטת עקביא בן מהללאל, וְטִימָא אשה שראתה
 34 דם ירוק, משום טומאת נדה, ואפילו אם ראתה רק כתם ירוק על
 35 בגדה בלבד. ומה שאמר 'אם אינו מטמא משום כתם וכו'', הוא
 36 לשיטת חכמים בלבד.
 37 מבארת הגמרא את דברי רבי מאיר: וְהָכִי קְאָמְרִי לֵהוּ לְרַבֵּנּוּ - וכך
 38 אמר להם רבי מאיר לחכמים שאמרו שהדם הירוק טהור הוא לגמרי,
 39 לשיטתי גם אם רק מצאה כתם ירוק על בגדה טמאה היא, מפני
 40 שלשיטתי אין הבדל בין דם ירוק לדם אדום כלל. אבל אף אתם
 41 החולקים עלי בדבר זה, נָהִי - האף אמנם דְּהֵיכָא דְּקָא מְשַׁבְּחַת
 42 כֶּתֶם יָרוֹק אִמְנָא - שבאופן שהאשה מצאה כתם בצבע ירוק על
 43 בגדה, לֹא מְטַמְּאִיתוּ - אינכם מטמאים אותה, לפי שמאחר שאינו
 44 מצוי שיהיה לאשה דם ירוק תולים שכתם זה לא בא מגופה, אבל
 45 הֵיכָא דְּקָתוּיָא דְּסָא יָרוֹק מְגוּפָה תִּטְמָא - באופן שראתה דם ירוק
 46 היוצא מגופה, מדוע אינכם מטמאים אותה, שהרי אין לתלות שדם
 47 זה בא ממקום אחר.
 48 הגמרא דוחה ביאור זה בדברי רבי מאיר. מקשה הגמרא: אֵי הָכִי -
 49 אם כך, שרבי מאיר מקשה לחכמים שיטמאו את האשה משום נדה,
 50 לא היה לו לומר להם 'אם אֵינוֹ מְטַמֵּא מְשֻׁם כֶּתֶם מְטַמֵּא מְשֻׁם
 51 מְשָׁקָה', אלא מטמא מְשֻׁם רוֹאָה מְבַעֵרָא לֵיהּ - היה לו לומר להם
 52 'אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום רואה' כלומר, שאם ראתה
 53 דם היוצא מגופה, נטמא.
 54 הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי רבי מאיר. מבארת הגמרא: אֵלָּא
 55 הָכִי קְאָמְרִי לֵהוּ - כך אמר להם רבי מאיר לחכמים הסוברים שדם
 56 ירוק אינו מטמא כלל, נָהִי הֵיכָא דְּקָא חֵינָא דְּסָא יָרוֹק מְעִיקְרָא -
 57 האף אמנם שבאופן שבתחילת ראייתה ראתה דם ירוק בלבד, לֹא
 58 מְטַמְּאִיתוּ - אינכם מטמאים אותה, משום שאתם סוברים שדם ירוק

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **ב.** יין מגתו¹⁰ מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום¹¹ ומפיל מקום מצוה מן
2 המובחר ביין ישן שהוא משובח יותר¹⁴ [א]

חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין סעיף ב

הלכתא רבתא

[ו] יין מגתו - עד ארבעים יום נחשב כיון מגתו - והוא יין שאינו מביא לידי שכרות¹⁰.
[ח] קידוש היום - מיץ ענבים (מאה אחוז) טבעי המצוי בימינו כשר לקידוש - אפילו בישלוהו וניטל ממנו הכח לתסוס ולייצר אלכוהול¹¹, ויוצא ידי חובה גם במיץ ענבים משוחזר הנעשה מתמצית (כשלא הוסיפו בו יותר מים ממה שהיו בו לכתחילה), ומכל מקום לכתחילה יש לחפש מיץ ענבים סחוט, ובכל

ציונים והוספות

(10) ראה אנצ' תלמודית ערך יין.
(11) שו"ת הרצבי או"ח סימן קנח, ועוד, וראה בס' 'נתיבים בשדה השליחות' ע' רכז שיש אפילו שהעדיפו מיץ ענבים תעשייתי על פני יין תעשייתי כיון שמיץ ענבים מטופל פחות על ידי כימיקלים ותוספות שונות (שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' לח), וכן שאין חילוק בין מיץ ענבים שסופו להיות יין, לבין מיץ ענבים מבושל שאינו יכול להפוך ליין (שו"ת 'מנחת שלמה' ח"א סימן ד והוסיף שם שמכל מקום צריך שתהיה למיץ שעת הכושר להפוך ליין, ולכן יש לבשלו לאחר סחיטתו ולא קודם סחיטתו, וראה נתיבים בשדה השליחות שם שיש סברה להקל ובשו"ג שם).
(12) פעמים רבות מייצרים המיץ ענבים על בסיס תמצית מיץ-ענבים שמוסיפים עליה (ארבע חמישיות) מים, ונמצא שרובו כבר מים (ועוד שרגילים להוסיף כמה חומרים), ולדעת המנחת שלמה הנ"ל ישנם חששות לקדש על מיץ זה משום שנפגם, ועוד שאי אפשר להחשיב המים שנוספו לרביעית יין, אמנם בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ח סימן יד ועוד פוסקים) הכשירו מיץ זה כיון שהדרך למוזגו כך, ומכל מקום תוספת מים יותר ממה שנחסר בו על ידי הבישול - תפגום ודאי בטעמו, וראה להלן לגבי מזיגת יין.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **יד** אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה לפי שנפטר
2 בברכת בורא פרי הגפן שבקידוש (עיין סי' קע"ד):

חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין סעיף יד

3 **א** אין קידוש אלא במקום סעודה שאם קידש בבית זה ואכל
4 בבית אחר בין שהיה דעתו מתחלה לאכול בבית האחר בין
5 שקידש על דעת לאכול בבית זה ואח"כ נמלך לאכול בבית אחר
6 לא יצא ידי חובתו בקידוש הראשון וצריך לחזור ולקדש קודם
7 שיאכל בבית האחר בין בקידוש של לילה ובין בקידוש של יום

8 שנאמר וקראת לשבת עונג ודרשו חכמים במקום עונג סעודת
9 שבת שם תהא קריאת הקידוש ואין צריך לומר שאם קידש ולא
10 סעד אחריו כלל שלא יצא ידי חובת קידוש:

11 **ב** ואפילו בבית אחד מחדר לחדר שקידש בחדר אחד על דעת
12 לאכול בחדר זה ואח"כ נמלך לאכול בחדר אחר וכן מבית
13 לעליה או מעליה לבית צריך לחזור ולקדש במה דברים אמורים
14 בנמלך אבל אם כשקידש היה דעתו לאכול בחדר אחר אין צריך
15 לחזור ולקדש אם שני החדרים הם בבית אחד וכן מבית לעליה
16 או מעליה לבית (ומכל מקום לכתחלה טוב שלא לעשות כן

ולקדש קודם שיאכל ואין חילוק בין זמן קצר לזמן ארוך.
במה דברים אמורים כשמתחלה כשקידש לא היה בדעתו לאכול
מיד אבל אם היה בדעתו לאכול מיד אלא שאירעו אונס שלא
אכל עד לאחר זמן יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולקדש
כשאוכל במקום הקידוש והוא שלא יצא ממקום זה משקידש
עד שיאכל אבל אם יצא בינתיים צריך לחזור ולקדש.
ואם מתחלה כשקידש היה בדעתו שלא לאכול עד לאחר זמן
ואפילו היה בדעתו ג"כ שלא יאכל בבית זה אלא בבית אחר
ואח"כ נמלך ואכל מיד במקום הקידוש אינו צריך לחזור
ולקדש:
י יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם ואין בזה
משום קידוש שלא במקום סעודה כיון שלהשומעים היוצאים
ידי חובתן הוא מקום סעודה ומכל מקום כיון שהוא אינו יוצא
ידי חובתו בקידוש זה וכן אם כבר קידש לעצמו במקום סעודתו
כיון שהוא אינו צריך לקידוש זה אין לו לקדש לאחרים
לכתחלה אלא אם כן הם אינם יודעים לקדש בעצמם.
וכשעדיין לא קידש לעצמו צריך לזהר שלא יטעום כלום מכוס
של קידוש זה שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו
ואעפ"כ יכול לברך להם בורא פרי הגפן שבקידוש זה אף על
פי שברכת הנהנין אין מי שאינו נהנה יכול להוציא אחרים אע"פ
שאינם יודעים לברך מכל מקום ברכת בורא פרי הגפן של קידוש
בין של לילה בין של יום וכן ברכת המוציא כשמקדש על הפת
אינן דומות לשאר ברכת הנהנין והואיל והן חובה וכמו שנתבאר
בסי' קס"ז:

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה טעמים א"י

יש חולקים על זה) אבל מבית לבית או מבית לחצר אינו
מועיל מה שהיה בדעתו מתחלה על כך וצריך לחזור ולקדש
כמו שנתבאר.
ומכל מקום אם בשעת אכילתו שם יכול הוא לראות משם את
מקומו שקידש בו אפילו דרך חלון ואפילו מקצת מקומו יש
אומרים שזה נקרא קידוש במקום סעודה ששני מקומות אלו
כמקום אחד לענין קידוש כמו שהן כמקום אחד לענין צירוף
לזימון כמ"ש בסי' קצ"ה ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק:
ג מפנה לפנה בבית אחד שקידש בזוית זו על דעת לאכול כאן
ואח"כ נמלך לאכול בזוית אחרת באותו בית ואותו חדר
ואפילו הוא טרקלין גדול אין צריך לחזור ולקדש שכל החדר
נחשב מקום אחד ומכל מקום לכתחלה טוב שלא לעשות כן
שיש חולקים על זה:
ד וסוכה שהיא בתוך הבית אף על פי שמחיצות הסוכה
מפסיקות בין חלל הסוכה לחלל הבית אינה כחדר בפני
עצמו כיון שאין מחיצות עשויות לתשמיש אלא לשם מצות
סוכה ולפיכך אם קידש בבית ואחר כך נמלך לאכול בסוכה או
להפך אין צריך לחזור ולקדש שהרי זה כמו מפנה לפנה אבל
אם מחיצות הבית מפסיקות בין חלל הבית לחלל הסוכה אף על
פי שפתח הבית פתוח לסוכה הרי זה כמחדר לחדר (ואם אין
הסוכה סמוכה לבית אלא אור החצר מפסיק ביניהם הרי זה
כמבית לבית או מבית לחצר):
ה צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש אבל אם
לא אכל עד לאחר זמן לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור

לקוטי תורה

מזרעת תחלה יולדת זכר, כך הנה כנסת ישראל
עם הקב"ה, כשהאשה היא כנסת ישראל מזרעת
תחלה, היינו בחינת אתערותא דלתתא מלמטה
למעלה, בחינת ואל אישך [זה הקב"ה] תשוקתך,
שהוא ענין הנקרא בלשון הקבלה בשם "העלאת
מיון נוקבין", ואח"כ נמשך אתערותא דלעילא
והמשכבת "מיון דבורין", אזי יולדת זכר.
כשם שעל ידי יחוד איש ואשה נוצר ولد בהאשה,
כך על ידי "יחוד" והתקרבות הקב"ה לכנסת ישראל
(כשהקב"ה מאיר את נפש האדם באור אלקי) "נולדת"
עי"ז התעוררות אהבה בלב האדם אל הקב"ה.
וכשם שאמר רז"ל לענין ולד גשמי, שהחילוק אם
הולד זכר או נקבה תלוי אם "איש מזריע תחילה" או
"אשה מזרעת תחילה" - כך הוא בנמשל, דב"יחוד"
והתקרבות בין הקב"ה וכנסת ישראל יש שני אופנים:
(א) כאשר "אשה מזרעת תחילה", פירוש, שבני
ישראל מתעוררים תחילה בנפשם ביגיעת עצמם, והיא

ולהבין זה בעבודת ה', הנה נודע שבנסת ישראל
נקראת בשם אשה והקב"ה נקרא בשם איש,
וכמ"ש ביום ההוא תקראי אישי בו'.
ידוע שהקב"ה וכנסת ישראל נקראים חתן וכלה
(ו"כל שיר השירים משל הוא לענין זה") - "או
נקראים איש ואשה כשהוא לאחר נישואין, שדברה
תורה כלשון בני אדם".
דכמו חתן וכלה "אהבתם נפלאה ביותר, והמקבל
(האשה) תשוקתו תמיד אל המשפיע (האיש), כמו ואל
אישך תשוקתך, וכן המשפיע אל המקבל כמ"ש על כן
יעזב איש כו' ודבק באשתו - כך הוא למעלה,
שהקב"ה נקרא איש וכנסת ישראל נקראת אשה,
דתשוקת כנסת ישראל להקב"ה היא בתמידיות,
בהתקשרות פנימית כמו "צמאה לך נפשי", ולכך
נקראת כלה, לשון "כלתה נפשי", וכן אהבת ה' לכנסת
ישראל היא תמיד כמ"ש אהבת עולם אהבתיך".
והנה כמו שבאיש ואשה על דרך משל, אשה

1 הנקראת בזהר "אתערותא דלתתא" (התעוררות
2 מלמטה) [ובספרי הקבלה נק' "העלאת מיינ נוקבין
3 (מים נקביים)] - ועל ידי זה, כמים הפנים לפנים
4 ומדה כנגד מדה, הקב"ה "זורע" אור אלקי עליון
5 ביותר בלב האדם, הנק' בזהר "אתערותא דלעילא"
6 (התעוררות מלמעלה) [ובספרי הקבלה נק' "המשכת
7 מיינ דכורין (מים זכריים)].
8 (ב) "איש מזריע תחילה" - שהתעוררות האהבה
9 בלב האדם מתחלת מן האיש זה הקב"ה, שהוא יתברך

10 ממשיך התעוררות בלב האדם בחסד חנם מלמעלה,
11 ונקראת בחינה זו "אתערותא דלעילא הנמשך לעורר
12 אתערותא דלתתא".
13 והבדל זה בין שני אופנים אלה, מהיכן מתחילה
14 ההתעוררות, מהאיש (הקב"ה) או האשה (בני ישראל),
15 גורם לשינוי בטיב ואיכות ה"הולדה" - היינו האהבה
16 לה' הנולדת בלב האדם - אם היא בבחינת "זכר" או
17 בבחינת "נקבה".

ד"ה שוש אשיש פרק ראשון

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יא) **והנה** א' בזהר ושמן על ראשך אל יחסר דא הוא
2 עובדן טבאן כו' הרי עיקר ענין השמן שעל
3 הראש להיות גורם חיבור אור ה' בנשמת אדם הן המע"ט
4 בפ"מ ולמעלה מבואר דעיקר השמן הוא בחי' חכמה
5 שבתורה שנק' תורה אור, הענין הוא דשרש השמן הוא
6 בבחי' פנימיות ומקור דח"ע דתורה אור ואמנם בירידתו
7 למטה במצוות מעשיות בענינים גשמיים כמו בציצית
8 ותפילין גשמיים וכה"ג בדינין והלכות דשבת בהוצאה
9 מרה"י לרה"ר וכה"ג בכל דיני או"ה וטומאה וטהרה כו'
10 הנה זהו בחי' ירידה והתלבשות זאת למטה כ"כ נק' בשם
11 שמן משחת קדש העליון דפנימית חכמה דתורה כו' כי
12 מטבע החכמ' להתמשך למטה בכל הדברים גם בדבר
13 היותר תחתון דוקא כמו משלים וחדות (כטבע השמן
14 שיורד ומפעפע בכל דבר ונבלע בו כו') והטעם הוא כמו
15 שאנו מוצאים בס' הטבע שנמצא טבעיות השמן בכל
16 הנמצאי' שבעולם בכל חלקי דצח"ס דעשיה וד"י ארמ"ע
17 המורכבי' בהם מכולם יוכלו להוציא שמן גם בחלק
18 הדומם כמו ושמן מחלמיש צור הרי מחלמיש צור יוצאו
19 שמן הגם שהצור קשה כו' והוא מפני שיש בכל מציאת
20 בריאה בחי' התמצית חומר ההיולי שבו שהוא נהפך לשמן
21 וגם בחלק המדבר כמו גופו של אדם מת שמורכב מד"י
22 אחר הבירור היטב ישאר רק כמו שמן (שנק' אליס) והיינו

23 בחי' החכמ' שהיא בחי' התמצית ההיולי שנמצ' בכל
24 מציאת מורכב כו' שמזה עיקר מציאותו כידוע לפי שנא'
25 כולם בחכמ' עשית בחכמ' דוקא וע"כ בכל עולם ועולם
26 נמצא עיקר קיומו מבחי' החכמ' והוא לפי שבחכמה שורה
27 בחי' כח ואי"ן האלקי ממש המהווה למציאת זה העולם
28 עד כל בריאה בפרטות שבו וכמ"ש מה רבו מעשיך ה'
29 כולם בחכמ' עשית כו' רק שיורדת החכמ' בהשתלשלות
30 מעולם לעולם כמו מחכמה דמל' דאצילות בעולם הבריאה
31 ומחכמ' דמל' דבריאה ביצי' כו' עד בחי' חכמ' שבמל'
32 דמל' דעשיה בגלגלים וכל דצח"ס וארמ"ע כו' שנמצא כח
33 החכמה בכל פרט כו' הרי טבע החכמ' לירד מטה מטה
34 דוקא עד היותר תחתון מכל כו' וכך יובן באור החכמ'
35 שבתורה הקדומה כידוע דשרש התורה הוא בחכמ' דא"ס
36 עצמו וירדה בבחי' השתלשלות והתלבשות בד' עולמות
37 באצילות ונק' תור' דאצילות ותורה דבריאה ויצירה שהוא
38 הכל בבחי' הרוחניות עדיין (כמו שא"א קיים כל התורה
39 ברוחניות כמו שהיא למעלה ביצי' ובריאה ואצי' כו' עד
40 תורה הנגלית לנו בעולם העשי' בפ"מ בדברים גשמיים
41 דנוגה דעשי' בעה"ד טו"ר להבדיל בין טו"ר בפ"מ (וכך
42 אנו מוצאים בחכמת שלמה שנמשך מח"ע ובאה כנשמתו
43 בהתלבשו' במשלי' וחידות כמ"ש וידבר ג' אלפים משל
44 כו' וכה"ג):

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **קדש** ישראל לה' ראשית תבואתה. וצ"ל מהו ענין
2 התבואה ושישראל נק' ראשית תבואתה וע"ז כתיב

3 בתחלת הפסוק קודש כו'. הנה התורה נק' בשם תבואה כי
4 חטה גימ' ק"ב אתון דאורייתא וגם נק' לחם כמ"ש לכו

15 אתר פנוי מיני' ומה ההתחדשות שיהי' כבוד ה' מלא את
16 המשכן הלא בלא"ה מכה"כ את השמים ואת הארץ אני
17 מלא כו', כי הנה אנו רואים שהנפש שורה במוח, והנה
18 אעפ"כ אנו רואים שאם רוצה להלך ברגל הנה תיכף הוא
19 הולך ואם ה' השראת הנפש במוח בלבד ה' צריך להיות
20 שיהיו איזה זמן מה, והענין הוא דהנה הנפש שורה בכל
21 רמ"ח איברים אף ברגל ג"כ ולכן מיד כשעולה ברצונו
22 להלך אינו צריך שיומשך הרצון לרגל ע"י העורקים כ"א
23 מיד הוא מהלך והוא מפני שברגל יש ג"כ כח הנפש
24 שמתפשט בה כו'. והנה עכ"ז אנו רואים שעיקר השראת
25 הנפש המשכלת על דבר שיהי' כך כו' הוא במוחו דוקא
26 משא"כ ברגל כמו אם צריך לחשוב איזה דבר הנה הוא
27 מחשב במוחו ויכול לחשוב גם בגדולת אלקותו ית',
28 וכמ"כ בעניני מסחור משא"כ ברגל כו'.

קדש ישראל לה

1 לחמו בלחמי וגם נק' שמן וחלב כו' הרי נק' התורה בשם
2 תבואה וישראל הם ראשית התבואה, דהנה כל או"א
3 מישראל צריך לקיים תרי"ג מצות וכדי שיקיים אף מצות
4 שנאמרו בכהן צריך להיות בגלגול עליהם כו' והנה המצות
5 הם לבושים (וכשחסר מצוה א' חסר לבוש א') ויש שני
6 בחי' בעשיי' המצות, והיינו עשיית המצוה וכוונת המצוה,
7 והוא כי בעשיית המצוה נעשה לבושי' לג"ע התחתון
8 ובכוונת המצות נעשה לבושי' לג"ע העליון כו', והנה
9 המצות נקרא בשם זריעה כמ"ש זרעו לכם לצדקה, זורע
10 צדקות. ולהבין מהו שייך לשון זריעה במצות הנה ארו"ל
11 נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים ולכאורה צ"ל
12 הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. וכדוגמת זה צ"ל
13 מ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שיהי' השראת אלקות
14 בבהמ"ק בקדש"ק, ולכאורה גם בזה צ"ל הלא מכה"כ לית

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

10 כי עמך מקו"ח הוא עמך טפל ובטל לך, כ"א יחפון
11 לדבקה בו ית', וזהו שמע ישראל כי שמע הוא ר"ת שאו
12 מרום עיניכם וראו שע"י הראי' הוא בא לבחי' מאדך
13 ונעשה כלי לקבל גילוי מאד העליון, משא"כ פ' והי'
14 א"ש הגם דכתיב בה והי' אם שמוע תשמעו הנה שמיעה
15 הוא בחי' בינה הבנה בעלמא ולא בבחי' התקשרות ע"י
16 הדעת כאלו רואה כו' ולכן לא נאמר בה בכל מאדך
17 בחי' אדם כ"א בבחי' זרע בהמה כמו נשמות דבריאה
18 כו'.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

1 וזהו ההפרש בין פרשה ראשונה דק"ש ובין פ' שניה
2 דק"ש שארו"ל שפרשה ראשונה הוא עושין רצונו
3 של מקום, ופ' שניה דק"ש הוא בחי' אין עושין רצונו
4 של מקום והיינו מפני כי לא נאמר בה בכל מאדך, והיינו
5 כי מאד הוא אותיות אדם זהו הנשמות שנק' זרע אדם
6 בחי' ההשגה באלקות כאלו רואה ממש וזהו הנק' עושין
7 רצונו ש"מ שע"י הראי' הוא בחי' ההתקשרות לאלקות
8 כאלו רואה עי"ז בא להיות ועמך לא חפצתי שלא יחפון
9 לא כגעה"ת ולא כגעה"ע ולא כעוה"ב, וזהו ועמך בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

10 כלי ראוי לכת הראיה, בשונה מהאוזן לדוגמא שאינה
11 מוכשרת לקבל את כח הראיה.
12 על כן האורות הם מאירים בגילוי ממש בהכלי ויש להם
13 שליטה וממשלה על הכלים - הפירוש בדברי הרבי נ"ע
14 "שליטה וממשלה" אין הכוונה שליטה בדרך הכרח, כפי
15 שכח הרצון שהוא כח מקיף ששולט על האברים ומכריח
16 אותם להתנהג כרצונו, אלא שליטה וממשלה באופן של
17 התלבשות בדרך ממילא, שהאורות מתלבשים בתוך הכלים
18 שבעולם האצילות ומנהיגים אותם,

ליל ב' דחג השבועות, תער"ב

1 האור מאפשר גילוי בעולמות
2 אמנם יש צד שני ביחסי האורות והכלים, שלא רק שהאורות
3 מושפעים מהכלים אלא שהם משפיעים ומנהיגים את
4 הכלים, וכפי שראינו במשל במאמר הקודם שהאברים
5 הגשמיים בטלים לנפש ומנהיגים על ידה, וכך בנמשל:
6 ההתלבשות היא בבחינת התגלות שהאורות מתגלים
7 בהכלים, והיינו לפי שהכלים בטלים אל האורות כפי
8 שבמשל העין הגשמית בטלה לכת הראיה הרוחני והם
9 ראויים לקבל את האורות, וכמו במשל שהעין הגשמית היא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

ע"י התבוננות בה' אחד, האדם מכיר שכוחו הוא הוי'. יום כלול מערב שקדם לבוקר, מדת הדין
שלפני מדת הרחמים. קודם בראשית ברא "אלקים", ואח"כ ביום עשות "הוי' אלקים" ארץ ושמים.

יכול להתקיים שתף עמו מדת הרחמים, וכמאמר "ברישא
חשוכא וחדר נהורא"³², וכן היה בכריאת העולם, דתחלה
כתיב "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ",
דכריאת והתהוות העולמות בהתהוות בפעל הוא על ידי
שם אלקים שהוא מדת הדין והצמצום דכרישא חשוכא,
ואחר כך כתיב "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים"
שהוא וחדר נהורא. ובכדי שיהיה אחר כך וחדר נהורא
הוא על ידי כרישא חשוכא, דהנה כתיב "כי שמש ומגן
הוי' אלקים", דהב' שמות הוי' אלקים שהוא הטבע
ולמעלה מהטבע הוא כדגמת השמש ומגן השמש, דהנה
זה מה שאנו רואים את השמש הלא אנו רואים רק את
המגן ונרתק שמכסה על מאור השמש, דמאור השמש
עצמו לא היה באפשרות העולם והנבראים לקבל אורו
ויוו, ורק על ידי כסוי המגן ונרתק על ידי זה יוכל
להתקבל ופועל פעלתו כמו שכתוב "ממגד תבואת שמש
וממגד גרש ירחים", אם כן הרי הפעלה באה מעצם
השמש שמתעלם ומסתתר בהמגן ונרתק בכדי שיוכל
להתקבל ולפעל פעלתו.

ד"ה כל המאריך באחד

והנה ידיעת והשגת דבר זה שהוי' אלקינו, דכחנו וחייתנו
הוא הוי' שלמעלה מזמן ומקום, הוא בא על ידי
ההתבוננות בהוי' אחד, כי אחד פרושו הוא איינער, כמו
יחיד דפרושו איינציג, אלא דההפרש בין אחד ליחיד הוא,
דליחיד הוא שמיחד בעצם, ואחד הוא שהאחדות נפרת
מפרטי הנבראים וההתהוות, והינו דעל ידי ההתבוננות
בהוי' אחד הנה על ידי זה באים לידי הפרה זו דהוי'
אלקינו, דכחנו וחייתנו הוא הוי', ואם כן הרי אמירת שמע
ישראל הוא פונת המח, ולמה אמר רבי מאיר דעד כאן
צריכים פונת הלב. ולהבין זה צריך להקדים תחלה פרוש
אחד: הנה כתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", דיום אחד
הוא כשכלול מערב ובקר דוקא, דכ"ד שעות היום הן י"ב
שעות הלילה וי"ב שעות היום ואז הוא יום שלם, דהגדר
היום הוא שהוא מגדר בהגדרה דערב ובקר ושהערב
יהיה קדום לבקר, והינו דבכדי שיהיה בקר אור, צריך
להיות תחלה ערב, ועל ידי העבודה בהערב על ידי זה
מגיעים להבקר אור. וטעם הדבר הוא, דבתחלה עלה
במחשבה לברא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם

ב. בתחילה חושך ואחר כך אור.

לקוטי דיבורים

שמשכיל ומתחכם אין להשיג כל דבר חמדה ותאוה
גופנית כבהמה ממש, שבעיקרה נמשכת אחרי עניני
הגוף, ובזה יש כמה חלוקי דרגו' אם כטבע השור בתוקף
גדול או כטבע העז שהוא בעזות וקרירות, או כטבע
הכשב שהוא בטבע ממוצעת, ומהם יבוא קרבן לה'
לבררם ולהעלותם בקדושה. ואופן הקרבת חושי וטבעי
הנפש הבהמית הוא על ידי התגלות הכוחות דנפש
האלקית, והיינו שהנה"א לא יבטל את הנה"ב בדרך גש
הלאה, לך איני צריך אותך, כי לכאורה הנה"א אינו צריך
להנה"ב כלל, והי' מקום לומר כי כל ענינו של הנה"א
הוא רק בהעליות דטוב בלבד, ואם כן כשהנה"ב עיקרו
בטבעיות והוא מושרש בזה, על כן לכאורה ענינו של

והענין הוא דתפלה הוא בירור וזיכון הנפש הבהמית
על ידי התגלות כוחות דנפש האלקית, דהנה כתיב³²
"אדם כי יקריב מכם קרבן להוי'", וידוע הקושיא דהול"ל
אדם מכם כי יקריב קרבן להוי' הנה כן יהי' אופן
הקרבתו, ומדוע אומר אדם כי יקריב מכם קרבן להוי',
אלא הפירוש הוא דענין הקרבנות הוא קירוב הכוחות,
ואדם כי יקריב הכוונה דכאשר האדם יתקרב אל הוי',
הנה מכם בעצמכם קרבן להוי' שהוא בירור וזיכון
הנה"ב שלו, דזהו מן הבקר ומן הצאן, שהם הפרטי
דרגות של הנפש הבהמית, שנחלק בכמה טבעיות שונות
משונות, דהנפש הבהמית בכלל הוא טבעי ונמשך אחרי
דברים חומריים וגשמיים, ובזה הוא כל ענינו גם בשכלו

- 1 הנה"א הוא להדיח את הנה"ב ולהרחיקו, כי הנה"א היא
2 מדירגת צדיק, והנה"ב כמו שהיא מושרשת בענינים
3 הטבעיים ומורגלת בהם, ובפרט בהתגלות שלה שזהו יצר
4 הרע, וכנודע דהשכל של היצה"ר נקרא נה"ב, והמדות
5 נקראות יצר הרע, ויצר הרע הוא ציור הרע במחשבה
6 דבור ומעשה, אם כן הוא רשע, ורשע מכתיר לצדיק,
7 שהנה"ב מכתיר וסובב את הנה"א לבלתי לתת לו מקום
8 בהעיר קטנה, אם כן הרי לכאורה עבודתה של הנה"א
9 היתה צריכה להיות להרחיק את הנה"ב ולבטלה לגמרי,

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 תלמידי הרב המגיד ממעזריטש ידעו בקבלה את המאורע שהי' בשנת תק"ג אשר מורנו הבעש"ט
2 נ"ע קרא לקשישי תלמידיו החכריא קדישא ויספר להם:
3 באחת הערים באשכנז הי' סופר סת"ם ר' מנחם שמו ירא אלקים ולמדן מופלג ויתן לו השי"ת בן
4 בעל חושים טובים וילמוד עמו מקרא משנה וגמרא ולהיותו בלתי מאמין בקבלה ומבזה אותה בלבו
5 ולעתים קרובות גם בדיבור גס, ודיבר סרה על הזהר הקדוש פעל זה לרעה על הנער בעניני אמונה.
6 כשמת ר"מ ובנו היתום בן שנים עשרה שנה משתוקק ללמוד תורה עזב את עירו ויבוא לעיר
7 אחרת באשכנז ושם חשק ללמוד גם שאר מדעים נוסף על לימוד התורה והס"מ מפטם אותו ומצליח
8 בידו כי בו בחר להסית את ישראל בדעות כוזבות ויעשה קרחה בישראל להעמיד כופרים בה' ובתורתו,
9 וכל אשר יאחז דרכו ע"פ דרכנו ינצל ממנו ומתלמידיו ותלמידי תלמידיו.
10 ובהשמע – בשנת תקל"ו – על אדות הפצת תרגומו של מענדעלסאן, הנה זקני תלמידי מורנו
11 הבעש"ט ותלמידי הרב המגיד יצאו נגד לימוד התרגום וביאורו ובכדי לעשות סיג התנגדו ללימוד
12 הדקדוק וישימו לב להשגיח על החסידים שילמדו תנ"ך רק עם פרש"י שגרם רעש גדול במחנה בני
13 התורה מעדת המתנגדים.

אגרות קודש

בי"ה אי י"ב אלול צ"ו

את אשר שמעתי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ
זי"ע, אומר לאחד מאנ"ש ביחידות:

ידידי וי"ח אי"א מוהר"ר זלמן משה שי

שוי"ב

שלום וברכה.

במענה על כתבו, השי"י יזמין לו פרנסתו בריוח ובמנוחה
שיוכל לשקוד בתורה ועבודה שבלב, ויקבלו נחת מיו"ח יחיו
בגו"ר. . .

על אדות הלימוד ברבים. הנה לבד זאת כי הוא דבר נעלה
ונשגב בגודל עוצם הפלאת ענינו בטובת הרבים, אשר זכות
הרבים תלוי ביחיד זה המוסר ונותן את עצמו לטובת הרבים
בהרבצת תורה ויראת שמים. הנה לבד זאת הנה הוא טובה
עצמאית, הנוגע בכל חלקי הנשמה עד יחידה ממש. ותא שמע

חסיד בעדארף האבין א חבר, מיט ועמען ער זאהל קאנען
אפען דורך ריידן, זאינע אינעווגסטע ענינים ואס קועטשן
אים אויפן הארצין. און יעדער חסיד אין ואס פאר א מצב
פרטי ער זאהל ניט זאינאן בעדארף ער לייגן די גרעסטע
כחות אויף טאן א טובה דעם צווייטן. מקרב זאיין נאך א
אידין צו דעם מקור חיי החיים פון חסידות.

אין גשמיות, אז איינער לא עלינו איז א חשוכי בנים, איז
דער רחמנות זייער גרייס, און דער מענטש טוט אלע רפואות
און אלע סגולות אין דער ועלט, אז השי"י זאהל זעך אויף אים
מרחם זאיין, ער זאהל גיהאלפין וערין בזרע חייה וקיימא.
המשך בעמוד יז

פרק ב משנה א

רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בפסד נכתבין:

נקודות משיחות קודש

מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכרון הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש לזהר בקלה כבחמורה, שכן שלמות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושיה".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאוה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכרון הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"⁴ שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם⁵ שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"⁶. וכדברי הרמב"ם⁷, שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"⁸.

הדרך השני, שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילים ("תפארת לעושיה" ותפארת לו מן האדם"), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות⁹ שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"¹⁰. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה¹¹.

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיכרור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושיה" ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסוימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי² מדייק "כל שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר האדם בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר³ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושיה - יש לקיים את התורה כך שיהי ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכן קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי

(1) הושע יד, י. (2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. (3) ואתחנן ו, ה. (4) קהלת ז, כט. (5) הלכות תעניות רפ"ה. (6) שם רפ"א. (7) הלכות דעות רפ"ג. (8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. (9) אגה"ת פ"ג. (10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. (11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

פרשת בהעלותך

ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־
 אֶהֱרֹן וְאִמְרָתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֹּחַל אֶל־מוֹל'
 פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יְאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: ג וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן
 אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הֵעֲלָה נֵרֹתָיָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ו זֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשָׁה זָהָב
 עַד־יִרְכֶּה עַד־פְּרֻחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר
 הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֵשָׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ (לח)
 ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְקַח אֶת־הַלִּוִּיִּם
 מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְטַהֲרֵם הִנֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־
 כָּל־בָּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בְּגֵדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקַחוּ פֶּרֶךְ
 בֹּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְרֹשְׁנֵי
 בֹן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי
 אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ישראל) י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּגֵד־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלִּוִּיִּם: יא וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־
 הַלִּוִּיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
 לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: יב וְהַלִּוִּיִּם יִסְמְכוּ אֶת־
 יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֵשָׂה אֶת־הָאֹחֶד חֲטָאת
 וְאֶת־הָאֹחֶד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלִּוִּיִּם:
 יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו
 וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: יד וְהִבַּדְלַתָּ אֶת־הַלִּוִּיִּם
 מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלִּוִּיִּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאהרן הפהן, אבל
 "הדלקה בשנה בזה". לומר לך, שכל אחד חייב לעסוק ב'הדלקת'
 נשמות ישראל וקריבן לאביהם שבשמים. וצריך להיות "שלהבת
 עולה מאליה": שיהא ה'נר' 'דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק
 עוד למדליק.

שני יא ואחר־כֵּן יבאו הַלִּוִּיִּם לְעֹבֵד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
 וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: יג כִּי נִתְּנִים
 נִתְּנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֻרַת
 כָּל־יָרָח בָּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי:
 יד כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה

בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
 לִי: יו וְאָקַח אֶת־הַלִּוִּיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל: יז וְאֶתְּנָה אֶת־הַלִּוִּיִּם נִתְּנִים יא לְאֶהֱרֹן
 וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּגֵד־
 יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל גִּיּוֹף בְּגִשַׁת בְּגֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 הַקֹּדֶשׁ: יח וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְכָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לַלִּוִּיִּם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלִּוִּיִּם
 בְּנִיעֲשׂוֹ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלִּוִּיִּם
 וַיַּכְּבְּסוּ בְּגֵדֵיהֶם וַיִּנָּף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 וַיַּכְּפֹר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרֵם: כ וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ
 הַלִּוִּיִּם לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן
 וּלִפְנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלִּוִּיִּם
 כֵּן עָשׂוֹ לָהֶם: ס כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 כז זֹאת אֲשֶׁר לַלִּוִּיִּם מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמֵעַלָּה יָבוֹא לְצִבָּא צִבָּא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:
 כח וּמִבְּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֹבֶדָה וְלֹא
 יַעֲבֹד עוֹד: כט וְיִשְׂרַת אֶת־אֹחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר
 מִשְׁמֶרֶת וְעֹבֶדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לַלִּוִּיִּם
 בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

כי לי כל בכור בבני ישראל (ח, טז)

אמר רב"ל "היו דומה לו", מה הוא רחום אף אתה רחום.
 ואף כאן: מה הקב"ה פדה את בכורי ישראל בעת מפת בכורות,
 אף עלינו להשתדל (מי שהדבר בידו) להציל את ילדי וילדות
 ישראל שלא יטמעו בין הגוים. ואף ש'אלקיכם כהן הוא',
 ובכהן אין פדיון הבן - חרי אדוּבָה: בכהן לא מספיקים חמשה
 סלעים כדי לפדותו, כי אם גופו נתקדש על ידי זה.

שלישי ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינַי
 בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: י וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח
 בְּמוֹעֵדוֹ: יא בְּאַרְבַּעַה עֶשְׂרִיּוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין
 הָעֶרְבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכֹל־חֻקְתּוֹ וְכִכֹּל־
 מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: יג וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן
 בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֶרְבִים בְּמִדְבַּר

סיני כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עֶשְׂרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשׂת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הִהְיֵה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְּרִיב אֶת־קָרְבָּן יְהוָה בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עָמְדוּ וְאִשְׁמְעָה מִה־צִּוָּה יְהוָה לָכֵם: פ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בִּי־יְהִי טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֵם אוֹ לְדֶרֶתִיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: ז בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵפִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים וְאָכְלוּ: ח לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עֹד־בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּ וְכָל־חֶקֶת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: ט וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי כִּי א קָרְבַּן יְהוָה לֹא הַקְּרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יֵשֵׂא הָאִישׁ הַהוּא: י וְכִי־יִגְוֹר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֶקֶת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ בֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִי לָכֵם וְלִגֵּר וּלְאִזְרַח הָאָרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 74)

או בדרך רחקה . . . וַעֲשֵׂה פֶסַח לַה' (ט, ט)

ר"ל אִמְרוּ, "הָאֹמֵר אֶחָטָא וְאֶשׁוּב, אֵין מִסְפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה". אִמְנָם, מִי שֶׁלֹּא הַקְּרִיב אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֶדוֹ מִשּׁוּם שֶׁסָּמַךְ עַל פֶּסַח שְׁנִי - לֹא מְצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי: הָרִי שֵׁשׁ כָּאֵן תִּקּוֹן אֶפִּילוֹ לְמִי שֶׁאֹמֵר "אֶחָטָא וְאֶשׁוּב". וְלֹא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁאֵין כָּאֵן מְלַבְּחִילָה כָּל הָעֵנָן שֶׁל "אֵין מִסְפִּיקִין בִּידוֹ", אֲלֵא אֲדַרְבֵּה: הָאֵדָם נִצְטָה לְהַקְרִיב פֶּסַח שְׁנִי.

רביעי טו וביום הקים את־הַמִּשְׁכָּן כִּפֶּה הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבְעֶרְבֵי יְהִיָּה עַל־הַמִּשְׁכָּן בְּמִרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: טז בֵּן יְהִיָּה תָמִיד הָעֵנָן יִכְסֶּנוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לֵילָה: יז וְלִפְנֵי הָעֵלּוֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחַנו כָּל־יְמֵי

אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנו: יט וּבַהֲאֲרִיז הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסְעוּ: כ וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יִחַנו וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ: כא וְאִשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֵנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בֹּקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלֵילָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: כב אוֹ־יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בַּהֲאֲרִיז הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יִחַנו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוֹ יִסְעוּ: כג עַל־פִּי יְהוָה יִחַנו וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמְרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: כד וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּעֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדֻה וּלְמִסְעָ אֶת־הַמַּחֲנוֹת: ה וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדֻה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְאִם־בָּאֵחָת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל: ז וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים קִדְמָה: ח וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְ�נִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: ט וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעִי: י ובְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצוּצֹת וְהָיוּ לָכֵם לְחֻקָּה עוֹלָם לְדֶרֶתִיכֶם: יא וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־חֹצֵל הַחֹרֶץ אֹתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוּצֹת וְנוֹפְרַתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: יב וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֹאשֵׁי חֹדְשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצוּצֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֵם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלתֵיכֶם ועל זבחי שלְמִיכֶם (י, י)

עולה, שְׁהִיא כְּלִיל לַה', רוֹמֵז לְבַטוּל מְחֻלָּט לַה'. שְׁלָמִים, שֵׁשׁ בּוֹ הִנָּה לְבַעֲלִים, רוֹמֵז לְעַבְדֻת ה' מִתּוֹךְ הַכְּנָה וְהַשְׁגָּה. לָכֵן קִדְּם עוֹלָה לְשָׁלָמִים, כִּי תַחֲלַת הָעַבְדָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִתּוֹךְ בְּטוּל וְהַכְּנָעָה.

חמישי יא ויהי בשִׁנְתָּה השְׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּעֲשָׂרִים

שְׂכָרִי לַחוּת - רוֹמְזִים לַשְּׁפֻלּוֹת וּבִטּוֹל הַדְּרוּשִׁים כְּדִי 'לְקַחַת' תּוֹרָה, כְּמֵאמַר "וְנִפְשִׁי כְּעֹפֶר לְכָל תְּהִיָּה (וְעַל יָדֵי זֶה דּוֹקָא) פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ". וְשֶׁעַם הַדְּבָר, כִּי הַקִּבְ"ה הוּא אֵין-סוּף, וְאֵין שָׁכַל נִבְרָא תוֹפֵס בוֹ, וְהוּא הַדִּין לְגַבִּי תוֹרָתוֹ. לָכֵן צָרִיךְ הַנִּבְרָא לְהִגִּיעַ לְבִטּוֹל מַחְלָט, כִּי רַק אִזּוֹ יוֹכַל לְהַשִּׁיג בְּאַמֶּת חֻמְקָה אֱלֹקִית וְ"לְקַחַת" אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּעֵצִים מַעַל לְנִבְרָא.

ששי ז' וַיְהִי בִּנְסֻעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה א' יְהוָה וַיִּפְצֹו אֱלֹהֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיד מִפְּנֵיךָ: ב' וּבִנְחָה יֹאמֶר שׁוֹבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל: ג' פ' יא א' וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֶזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אָפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמַּחֲנֶה: ד' וַיִּצְעַק הָעַם אֶל-מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ: ה' וַיִּקְרָא שְׁמֵי-הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעָרָה כִּי-בָעֲרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: ו' וְהֵאֵסְפָּסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּוּ תַּאֲוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר: ז' וְזָכַרְנוּ אֶת-הַדָּגָה אֲשֶׁר-נֹאכַל בַּמַּצְרִים חֲנָם אֶת הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים וְאֶת-הַחֲצִיר וְאֶת-הַבְּצָלִים וְאֶת-הַשּׁוּמִים: ח' וַעֲתָה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל בְּלָתִי אֶל-הַמָּן עֵינֵינוּ: ט' וְהַמָּן כְּזֶרַע-גֶּדֶד הוּא וַעֲנֵנו כְּעֵין הַבְּדֹלַח: י' שְׁטוֹ הָעַם וְלִקְטוּ וַיַּחֲנוּ בְּרָחִים אִזּוֹ דָּכוּ בַּמִּדְבָּה וּבִשְׁלוּ בַּפִּדּוֹר וַעֲשׂוּ אוֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעֲמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׂמֶן: יא וּבִרְדַּת הַטָּל עַל-הַמַּחֲנֶה לַיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו: יב וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת-הָעַם בִּכְהָ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לִפְתַּח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה מְאֹד וּבַעֲיֵנֵי מֹשֶׁה רָע: יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לְמָה הִרְעַתָּ לַעֲבֹדְךָ וּלְמָה לֹא-מִצַּתִּי חֹסֶר א' חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׂוֹם אֶת-מִשְׁאֵל כָּל-הָעַם הַזֶּה עָלַי: יד הָאֲנֹכִי הִרִיתִי אֶת כָּל-הָעַם הַזֶּה אִם-אֲנֹכִי יִלְדְּתִיהוּ כִּי-תֹאמַר אֵלֵי שְׂאֵהוּ בַּחֲיוֹךְ כְּאֲשֶׁר יֵשֵׁא הָאֱמֹן אֶת-הַיִּנֹּק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעַת לְאֲבֹתָיו: טו מֵאֵין לִי בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל-הָעַם הַזֶּה כִּי-יִכְבּוּ עָלַי לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: יז לֹא-אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי לִשְׂאת אֶת כָּל-הָעַם הַזֶּה כִּי כְבֹד מְמֹנִי: יח וְאִם-כִּכְהָ א' אֶת-עֲשֵׂה לִי הִרְגֵנִי נָא הֲרֹג אִם-מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ

בַּחֲדָשׁ נַעֲלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: יא וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכְּן הָעֵנָן בְּמִדְבַר פָּאָרָן: יב וַיִּסְעוּ בְּרֹאשְׁהָ עַל-פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: יג וַיִּסַּע דָּגַל מַחֲנֶה בְנֵי-יְהוּדָה בְּרֹאשְׁהָ לְצַבָּאתָם וְעַל-צִבְאוֹ נִחֲשׁוֹן בֶּן-עֲמִינָדָב: יד וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן-צִוְעָר: טו וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן-חֶלֶן: יז וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנִסְעוּ בְנֵי-גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נְשֵׁאֵי הַמִּשְׁכָּן: יח וְנִסַּע דָּגַל מַחֲנֶה רָאוּבֵן לְצַבָּאתָם וְעַל-צִבְאוֹ אֱלִיָּצִיר בֶּן-שְׂדֵיאוֹר: יט וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיָּאל בֶּן-צִוְרִישָׁדִי: כ' וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְנֵי-יִגָּד אֱלִיסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: כא וְנִסְעוּ הַקֹּהֲלִיתִים נְשֵׁאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהִקִּימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן עַד-בָּאֵם: כב וְנִסַּע דָּגַל מַחֲנֶה בְנֵי-אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם וְעַל-צִבְאוֹ אֱלִישַׁמֶּע בֶּן-עֲמִיהוּד: כג וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר: כד וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְנֵי בִנְיָמִן אֲכִידָן בֶּן-גִּדְעוֹנִי: כה וְנִסַּע דָּגַל מַחֲנֶה בְנֵי-דָן מֵאֶסָּף לְכָל-הַמַּחֲנֶה לְצַבָּאתָם וְעַל-צִבְאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֲמִישָׁדִי: כו וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיָּאל בֶּן-עֶכְרָן: כז וְעַל-צִבְאָ מִטָּה בְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירָע בֶּן-עֵינָן: כח אֵלָה מִסְּעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְצַבָּאתָם וַיִּסְעוּ: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֶב בֶּן-דְּעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נִסְעִים א' אֲנַחְנוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתוֹ אֵתָּן לָכֶם לָכֶה אֶתְּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ כִּי-יְהוָה דִּבְרָטוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל: לו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלָךְ כִּי אִם-אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי אֵלָךְ: לא וַיֹּאמֶר אֶל-נָא תַעֲזֹב אֶתְּנוּ כִּי א' עַל-כֵּן יִדְעַת חֲנֻתְנוּ בְּמִדְבַּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים: לב וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה א' הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבֵנוּ לָךְ: לד וַיִּסְעוּ מִתֵּר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֹן בְּרִית-יְהוָה נִסַּע לְפָנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: לה וַעֲנֵן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן-הַמַּחֲנֶה: ס

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (22 קוֹטֵי שִׁיחוֹת כו עמ' 252)

וְאַרְזֹן בְּרִית ה' נִסַּע לְפָנֵיהֶם (י, לג)

ובו שְׂכָרִי לַחוּת מְנַחִים (רש"י)

השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהפך נתן גם לרשע מלמדנו, כי יש להביא את מעינות פנימיות התורה גם לרשע: אין לך יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה. וכבר אמרו רז"ל: "המאור שבה (סודות החכמה) מחזירו למוטב".

שביעי לויאסף משה אל-המחנה הוא וזקני ישראל: לא ויום נסע | מאת יהוה ויגזו שלום מן-הים ויטש על-המחנה בדרך יום פה וברך יום פה סביבות המחנה וכאמתי על-פני הארץ: ויגס העם כל-היום ההוא וכל-הלילה וכל | יום המחנות ויאספו את כתיב השלו קרי השליו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה: הפשר עודנו בין שניהם טרם יפרת ואף יהוה חרה בכם ויד יהוה בעם מכה רבה מאד: ויקרא את-שם-המקום ההוא קברות התאוה כי-שם קברו את-העם המתאונים: מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: פ יב ותדבר מרים ואהרן במשה על-אדות האשה הפשית אשר לקח פרי-אשה כשית לקח: ויאמרו הרק אד-במשה דבר יהוה הלא גם-כנו דבר וישמע יהוה: גוהאיש משה כתיב ענו קרי עניו מאד מכל האדם אשר על-פני האדמה: ד ויאמר יהוה פתאם אל-משה ואל-אהרן ואל-מרים צאו שלשתכם אל-אהל מועד ויצאו שלשתם: ה וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויציאו שניהם: ויאמר שמעו-נא דברי אם-יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר-בו: ז לא כן עבדי משה בכל-ביתי נאמן הוא: ח פה אל-פה אדבר-בו ומראה ולא בחידות ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ט ויחר-אף יהוה בם וילך: י והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל-מרים והנה מצרעת: יא ויאמר אהרן אל-משה בי אדני אל-נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: יב אל-נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי

ואל-אראה ברעתי: פ ט ויאמר יהוה אל-משה אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת בייהם וקני העם וישטרו ולקחת אתם אל-אהל מועד והתיצבו שם עמך: י וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן-הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגשאו אתך במשא העם ולא-תשא אתה לבדך: יא ואל-העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באוני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כי-טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם: יב לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא | חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: ד עד | חדש ימים עד אשר-יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי-מאסתם את-יהוה אשר בקרבכם ותכפו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: ט ויאמר משה שש-מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: ז הציא ובקר ישחט להם ומצא להם אם את-פלדגי הים יאסף להם ומצא להם: פ ז ויאמר יהוה אל-משה היר יהוה תקצר עתה תראה היקרך דברי אם-לא: ז ויצא משה וידבר אל-העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: ח וירד יהוה בענן וידבר אליו ואצל מן-הרוח אשר עליו ויתן על-שבעים איש הזקנים ויהי כנזח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: ט וישארו שני-אנשים | במחנה שם האחד | אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתכים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: י וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: יא ויען יהושע בן-נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה בלאם: יב ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל-עם יהוה נביאים כיתן יהוה את-רוחו עליהם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד ענן' 1039)

שטו העם ולקטו (יא, ח)

רשעים, שטו ולקטו (יזמא, עה, א)

'לחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. הפן, לחם מן

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעָלְמָא דִּי כְּרָא כְּרֻתָהּ
וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרוּקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעָנְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב וְאַמְרוּ אַמֵּן. אַמֵּן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. וַיִּתְבָּרַךְ,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה,
וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעָלְמָא מִן כָּל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאַמִּירָן בְּעָלְמָא,
וְאַמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

★ ★ ★

מַפְטִיר ה' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִרְק וַיִּרְק
בְּפָנֶיהָ הָלָא תִּפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגָּר שְׁבַעַת
יָמִים מַחוּיִן לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֲסֹף: וַיִּתְסָגֵר מְרִים
מַחוּיִן לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא נִסַּע
עַד־הָאֶסֶף מְרִים: וַיִּתְסָגֵר מַחוּיִן לַעֵם מַחוּיִן
וַיִּחַנּוּ בַּמִּדְבָּר פָּאֲרִן: פַּפֵּ

בְּשָׂרוֹ: י' וַיַּצְעֵק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַבָּא
נָא לָהּ: פ' ה' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִרְק וַיִּרְק
בְּפָנֶיהָ הָלָא תִּפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגָּר שְׁבַעַת
יָמִים מַחוּיִן לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֲסֹף: וַיִּתְסָגֵר מְרִים
מַחוּיִן לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא נִסַּע
עַד־הָאֶסֶף מְרִים: וַיִּתְסָגֵר מַחוּיִן לַעֵם מַחוּיִן
וַיִּחַנּוּ בַּמִּדְבָּר פָּאֲרִן: פַּפֵּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א' עמ' 149)

בְּכָל בֵּיתֵי נְאֻמָּן הוּא

לְכַאוֹרָה, מַה שְׂיִיד נְאֻמָּנוֹת בְּשָׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַחַת שׁוֹם דְּבָר
מִהַבִּית. אֵלָּא, הַנְּאֻמָּנוֹת הֵיא בְּכָךְ שְׁלֹא כָּל מַה שְׂרֹאִים מְגִלִּים.
וּמִסְפָּר עַל הָרַב הַמְּגִיד, שְׁנַכְסֵם אֵלָּיו תִּלְמִיד אֶחָד קָדָם שְׁחֹזֵר
לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֵךְ אִמֵּר לְחִבְרִיָּא שְׁיִנְסוּ לְעַכְבֹּת אוֹתוֹ
מִנְּסִיעָתוֹ. הַחִבְרִיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתְּלָמִיד יֵצֵא לְדְרֻכּוֹ. בְּבוֹאוֹ
לְבֵיתוֹ, מַת. וּמִדּוּעַ לֹא אִמֵּר לוֹ הַמְּגִיד בְּמִפְּשָׁד שְׁלֹא יִסַּע – כִּי
לֹא כָּל דְּבָר מִתֵּר לְגִלּוֹת.

קל"ו פסוקים, מהללא"ל סימן.

★ ★ ★

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲצֵחִים הֵיא לַמַּחוּיִקִּים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנַעַם, וְכָל־נְתִיבֵיתֵיהָ שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָהּ עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום בזכרון פרק ב'

ב יִרְנֵי וְשִׁמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנָלוּ גוֹלִים רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְךָ וִידַעְתָּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֻלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲזוֹר מִמָּעוֹן קִדְּשׁוּ: ג אֲוִירָאֲנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עִמָּךְ לִפְנֵי מִלְאָךְ יְהוָה וְהַשְׁטָן עִמָּךְ עַל־יְמִינוֹ לְשִׁטְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן יַגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיַּגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַכֹּהֵן בִּירוּשָׁלַיִם הֲלֹא זֶה אֹד מִצֵּל מֵאִשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעִמָּךְ לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הַעֲמִידִים לִפְנֵי לְאֹמֶר הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצּוּאִים מֵעָלַי וַיֹּאמֶר אֵלָיו רֵאָה הָעִבְרִית מֵעָלֶיךָ עוֹנֶךָ וְהַלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁמֹו צִנִּיף מַהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁמֹו הַצִּנִּיף הַמַּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּלְבִּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה עִמָּךְ: ו וַיַּעַד מִלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְּרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרִי וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֲמִידִים הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיֶךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הִמָּה כִּי־הִנֵּנִי מִבֵּיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי א הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתַּח פֶּתַחָה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַזֵּאת בַּיּוֹם אֶחָד: י בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ אֶל־תַּחַת גִּפְנוֹ וְאֶל־תַּחַת תֹּאנָה: ד א וַיָּשֶׁב הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מִשְׁנָתוֹ: ד וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וַאֲמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְיָה עַל־רֹאשָׁהּ וְשְׁבַעַה גִרְתִּיהָ עָלֶיהָ שְׁבַעַה וְשְׁבַעַה מוֹצָקוֹת לִנְרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: ג וּשְׁנַיִם זִיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלְיָה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ: ד וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדֹנָי: ה וַיַּעַן הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלֹא יָדַעְתָּ מָה־הִמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנָי: ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחִיל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז מִי־אַתָּה הִרְהַגְדוֹל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל לְמִישׁוֹר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תִּשְׁאֲלוֹת חֵן חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צֹדִיק כָּבֵל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֵּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן כָּבֵל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאֵו לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמני סוף קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל שני, אור לי"ד סיון

המשך ביאור למסכת נדה ליום שבת קודש עמ' ב

לא בא מן המקור אלא מן הכינה, והרי היא טהורה. מדייקת הגמרא: 34
מאי לא רבוליה גופה – האם אין כוונת המשנה שיכולה לתלות גם 35
בכינה שנמצאת בכל מקום אחר שבגופה, לפי שאף כינה שאינה 36
בראש דומה לדם נדה, וקשה על זעירי שאמר שרק דם כינה שבראש 37
דומה לדם נדות. מתרצת הגמרא: לא, דראשה – אין כוונת המשנה 38
שיכולה לתלות בכל מיני הכינים, אלא בכינה הנמצאת בראש בלבד. 39
הגמרא מביאה שיטה נוספת בביאור דם מכה: האמורא הנקראת אמר 40
ורדינאה, לפי שהיה נאה כמו ורד, אמר בשם רבי אבהו, שפירוש 41
'כדם המכה' הוא כדם אצבע קמנה של יד שנגנפה – שקיבלה מכה, 42
וחייתה – ונתרפאה, וחורה ונגנפה – וחורה האצבע וקיבלה מכה, 43
והדם היוצא במכה השניה, הוא ה'אדום' ששנינו במשנה. ולא – ואין 44
הכוונה לאצבע של כל אדם, אלא לאצבע של בחור שלא נשא 45
אשה בלבד. ועד כמה – עד איזה גיל נקרא בחור לענין זה, עד 46
שיהיה בן עשרים שנה. 47
הגמרא מקשה על דברי אמי ורדינאה ממשנה הדנה ביני כתמים: 48
מיתיבי – הקשו בני הישיבה על דברי אמי ורדינאה, שנינו במשנה 49
(לקמן נח): אשה שמצאה כתם על בגדה הרי זו תולה את כתמה 50
בבגדה ובבגדה, כלומר, אם יש להם מכה, הרי היא תולה שכתמה 51
בא מדם שנטף ממכה זו על בגדה כששכבו ביחד והרי היא טהורה. 52
ומוכח מכך שדם בנה ובעלה דומים לדם נדות, וקשה, בשלמא בבגדה 53
משפחת לה – מה ששנינו שתולה בבגדה מובן, שכן אתה מוצא דין 54
זה בבגדה שלא נשא אשה, שאז דמו דומה לדם נדה, אלא בעלה – 55
אבל מה ששנינו שיכולה לתלות בבעלה אם יש בו מכה, קשה, היכי 56
משפחת לה – באיזה אופן תמצא אפשרות זו, שהרי בעלה נשוי, ואין 57
לתלות רק בבחור שלא נשא אשה. 58
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מדובר כאן בבעלה שלא 59
בא עליה, וכגון שנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה. 60
הגמרא מביאה שיטה נוספת בביאור דם מכה: רב נחמן אמר, פירוש 61
'כדם המכה' הוא כדם הקנה – דם שמוציאים לרפואה ממי 62
שנתרבה דמו. 63
הגמרא מקשה על דברי האמוראים שביארו מהו דם מכה: מיתיבי – 64
הקשו בני הישיבה על דברי האמוראים, שנינו בברייתא, מעשה 65
ותלה רבי מאיר כתם שמצאה אשה על בגדה 66

האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם. 1
שנינו במשנה: איזהו הדם האדום, זה שצבעו כדם המכה. הגמרא 2
מביאה כמה שיטות בביאור דם מכה. שואלת הגמרא: מאי – מהו 3
פירוש כדם המכה. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, 4
הפירוש הוא אדום כמו הדם של שור שחוט, כלומר, כדם היוצא 5
על ידי שחיטתו, שכן צבע דם השור הוא אדום. 6
מקשה הגמרא: ולימא כדם שחיטה – שהתנא יאמר 'כדם שחיטה', 7
ומדוע נקט כדם המכה. מתרצת הגמרא: אי אמר כדם שחיטה – אם 8
התנא היה שונה 'כדם שחיטה', הנה אמר – הייתי יכול לומר, 9
בבולה שחיטה, כלומר, שאין הכוונה בדיוקא לאדום הדומה לדם 10
היוצא בתחילת השחיטה, שהוא אדום ביותר, אלא אף אם הוא 11
דומה לדם היוצא בהמשך השחיטה, שאינו אדום כל כך, הרי הוא גם 12
כן בכלל 'אדום', קא משמע לן – משמיענו התנא שאין הדבר כן, 13
אלא אין בכלל ה'אדום' אלא הדם שהוא כדם המכה, כלומר, 14
בתחילת הקאה של סבין – כצבע הדם היוצא מיד בתחילת המכה 15
של סבין השחיטה. 16
הגמרא מביאה שיטה נוספת בביאור 'דם מכה': עולא אמר, פירוש 17
'כדם המכה' הוא כדם צפור חיה – כמו דם היוצא מציפור חיה על 18
ידי מכה. הגמרא מסתפקת בביאור דברי עולא: איבעיא להו – 19
הסתפקו בני הישיבה, האם מה שאמר עולא כדם צפור חיה, כוונתו 20
ש'אדום' הוא רק הדם הדומה לדם היוצא מציפור חיה, ולאפוקי 21
שחוט – ולמעט הדם הדומה לדם היוצא מציפור שחוט. או דלמא – 22
או שמא נאמר שעולא התכוין רק לאפוקי בחוש – להוציא הדם 23
הדומה לדם צפור כחוש, אבל לא להוציא הדם הדומה לדם צפור 24
שחוט. מסיקה הגמרא תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה. 25
הגמרא מביאה שיטה נוספת בביאור דם מכה: ועירי אמר בשם רבי 26
הנינא, פירוש 'כדם המכה' הוא, כדם מאכולת של ראש – כמו דם 27
היוצא מכינה הנמצאת בראש האדם, על ידי מכת הריגתה. 28
הגמרא מקשה על זעירי ממשנה הדנה ביני כתמים: מיתיבי – הקשו 29
בני הישיבה על דברי זעירי, שנינו במשנה (לקמן נח): לענין האשה 30
שמצאה כתם של דם על בגדה, שהיא טמאה לפי שחוששים שמא 31
דם זה בא מן המקור, שאם תהיה מאכולת – כינה, ולאחר מכן נמצא 32
הכתם על בגדה, הרי זה תולה בה – הרי היא יכולה לתלות שהכתם 33

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:33	5:33	8:32	8:32	9:04	9:04	10:16	10:16	19:45	19:48	20:11	20:14	19:27	20:26
חיפה (ק)	5:28	5:28	8:29	8:30	9:01	9:01	10:14	10:14	19:48	19:51	20:15	20:18	19:21	20:30
ירושלים (ק)	5:28	5:28	8:30	8:30	9:01	9:01	10:13	10:13	19:46	19:49	20:13	20:16	19:09	20:26
תל אביב (ק)	5:32	5:32	8:31	8:31	9:04	9:04	10:16	10:16	19:46	19:49	20:13	20:16	19:28	20:29
אוסטריה וינה (ק)	4:52	4:49	8:19	8:18	8:50	8:50	10:11	10:11	20:53	20:58	21:31	21:36	20:40	21:57
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:24	7:28	9:17	9:19	9:49	9:51	10:39	10:41	17:12	17:11	17:40	17:39	16:53	17:51
אוקראינה אודסה (ק)	5:04	5:01	8:25	8:25	8:58	8:57	10:17	10:17	20:47	20:51	21:22	21:27	20:33	21:31
אוקראינה דונייצק (ק)	4:28	4:25	7:54	7:53	8:26	8:25	9:46	9:46	20:26	20:31	21:03	21:08	20:12	21:12
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	4:38	4:35	8:04	8:03	8:36	8:35	9:57	9:56	20:39	20:43	21:16	21:21	20:25	21:25
אוק. ז'יטומיר (ק)	4:56	4:53	8:25	8:24	8:58	8:57	10:20	10:19	21:12	21:17	21:51	21:57	20:58	22:01
אוקראינה קייב (ק)	4:46	4:43	8:17	8:16	8:49	8:48	10:12	10:11	21:06	21:12	21:46	21:52	20:53	21:56
איטליה מילאנו (ק)	5:33	5:31	8:53	8:53	9:25	9:25	10:44	10:44	21:10	21:14	21:44	21:49	20:56	22:08
אקוואדור קיטו (ח)	6:01	6:02	8:35	8:36	9:04	9:06	10:07	10:08	18:24	18:25	18:46	18:47	18:06	18:51
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:51	7:54	9:47	9:49	10:19	10:21	11:10	11:12	17:52	17:52	18:19	18:18	17:34	18:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:56	9:00	10:47	10:49	11:18	11:20	12:06	12:08	18:30	18:29	18:59	18:58	18:11	19:02
ארה"ב בולטימור (ק)	5:38	5:37	8:47	8:47	9:19	9:19	10:35	10:35	20:31	20:35	21:01	21:05	20:16	21:09
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:22	5:20	8:34	8:34	9:06	9:06	10:22	10:22	20:27	20:31	20:58	21:02	20:12	21:17
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:23	5:21	8:35	8:34	9:07	9:06	10:23	10:23	20:26	20:30	20:57	21:01	20:11	21:17
ארה"ב דטרויט (ק)	5:53	5:51	9:08	9:08	9:40	9:39	10:57	10:57	21:09	21:12	21:41	21:45	20:54	22:01
ארה"ב היוסטן (ק)	6:18	6:17	9:14	9:15	9:47	9:47	10:58	10:58	20:22	20:24	20:48	20:51	20:06	21:02
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:38	5:37	8:41	8:41	9:12	9:13	10:25	10:26	20:05	20:08	20:33	20:36	19:49	20:48
ארה"ב מיאמי (ק)	6:26	6:26	9:18	9:19	9:51	9:51	11:00	11:01	20:12	20:14	20:37	20:40	19:56	20:51
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:18	5:16	8:29	8:29	9:02	9:01	10:18	10:18	20:23	20:26	20:54	20:58	20:08	21:15
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:11	5:10	8:27	8:27	8:58	8:58	10:15	10:15	20:27	20:30	20:58	21:02	20:12	21:17
בוליביה לה פאס (ח)	6:45	6:47	9:07	9:09	9:36	9:37	10:34	10:36	18:16	18:17	18:39	18:40	17:59	18:44
בלגיה אנטוורפן (ק)	5:28	5:24	9:00	8:59	9:32	9:31	10:55	10:55	21:54	21:59	22:35	22:41	21:40	23:09
בלגיה בריסל (ק)	5:28	5:25	9:01	9:00	9:33	9:32	10:55	10:55	21:53	21:59	22:34	22:40	21:40	23:06
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:19	4:15	8:03	8:02	8:35	8:33	10:01	10:00	21:30	21:36	22:19	22:26	21:17	22:30
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:37	6:39	8:48	8:49	9:19	9:21	10:14	10:16	17:32	17:32	17:56	17:56	17:14	18:04
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:22	6:24	8:33	8:35	9:04	9:06	10:00	10:01	17:20	17:20	17:44	17:44	17:02	17:51
בריטניה לונדון (ק)	4:42	4:39	8:17	8:16	8:48	8:47	10:12	10:11	21:15	21:21	21:57	22:03	21:02	22:30
בריטניה מנצ'סטר (ק)	4:40	4:36	8:20	8:19	8:52	8:50	10:17	10:16	21:34	21:40	22:20	22:27	21:21	22:59
גרמניה ברלין (ק)	4:44	4:40	8:21	8:19	8:52	8:51	10:17	10:16	21:26	21:31	22:09	22:16	21:12	22:20
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:14	5:11	8:46	8:45	9:17	9:16	10:39	10:39	21:34	21:39	22:14	22:19	21:20	22:23
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:41	6:44	8:51	8:53	9:22	9:23	9:56	9:57	17:31	17:30	17:55	17:55	17:12	17:59
הודו בומביי (ח)	5:58	5:58	8:43	8:43	9:16	9:16	10:23	10:23	19:15	19:18	19:39	19:41	18:59	19:45
הודו פונה (ח)	5:53	5:53	8:39	8:40	9:11	9:12	10:18	10:19	19:12	19:14	19:36	19:38	18:56	19:42
הונגריה בודפשט (ק)	4:46	4:43	8:10	8:09	8:42	8:41	10:02	10:02	20:38	20:43	21:15	21:20	20:24	21:24
טורקיה איסטנבול (ק)	5:30	5:29	8:42	8:42	9:14	9:14	10:30	10:31	20:35	20:38	21:06	21:10	20:20	21:14
יוון אתונה (ק)	6:00	5:59	9:08	9:08	9:40	9:40	10:54	10:55	20:46	20:50	21:16	21:20	20:31	21:24

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:10	5:07	8:32	8:31	9:04	9:04	10:24	10:24	20:56	21:01	21:32	21:37	20:42	21:41
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:49	6:49	9:40	9:41	10:10	10:11	11:18	11:19	20:20	20:22	20:44	20:46	20:04	20:50
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	7:52	7:56	9:35	9:37	10:08	10:10	10:54	10:56	17:03	17:01	17:33	17:32	16:43	17:36
נפאל קטמנדו (ח)	5:01	5:01	7:59	7:59	8:30	8:30	9:40	9:41	19:02	19:05	19:28	19:31	18:47	19:35
סינגפור סינגפור (ח)	6:54	6:55	9:24	9:25	9:57	9:58	10:59	11:00	19:11	19:12	19:33	19:35	18:54	19:39
פולין ורשא (ק)	4:14	4:10	7:51	7:50	8:22	8:21	9:46	9:46	20:55	21:01	21:38	21:45	20:42	21:49
פרו לימה (ח)	6:21	6:22	8:39	8:40	9:12	9:13	10:10	10:11	17:52	17:53	18:15	18:15	17:34	18:19
צרפת ליאון (ק)	5:49	5:47	9:10	9:10	9:42	9:41	11:01	11:01	21:29	21:33	22:04	22:09	21:15	22:27
צרפת פריז (ק)	5:46	5:43	9:14	9:13	9:45	9:44	11:06	11:06	21:52	21:57	22:30	22:36	21:38	22:58
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:37	8:13	8:14	8:43	8:44	9:47	9:48	18:13	18:15	18:36	18:37	17:56	18:41
קנדה טורונטו (ק)	5:33	5:31	8:51	8:51	9:23	9:22	10:40	10:40	20:58	21:02	21:31	21:36	20:44	21:52
קנדה מונטריאול (ק)	5:04	5:01	8:24	8:24	8:56	8:55	10:15	10:15	20:42	20:46	21:16	21:21	20:27	21:40
קפריסין לרנקה (ק)	5:31	5:30	8:32	8:32	9:05	9:05	10:18	10:18	19:56	19:59	20:24	20:28	19:41	20:32
רוסיה מוסקבה (ח)	4:44	4:39	8:34	8:32	9:04	9:02	10:32	10:31	22:12	22:18	23:04	23:12	21:59	23:51
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	5:25	5:22	8:48	8:47	9:20	9:19	10:40	10:40	21:14	21:19	21:50	21:55	21:00	21:59
שווייץ ציריך (ק)	5:26	5:24	8:52	8:52	9:23	9:22	10:43	10:43	21:22	21:27	21:59	22:04	21:08	22:23
תאילנד בנגקוק (ח)	5:47	5:47	8:27	8:28	8:59	9:00	10:05	10:06	18:46	18:47	19:09	19:11	18:29	19:15

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפלג פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il